STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01119

GEKLIBENE TSIUNISTISHE-SOTSIALISTISHE SHRIFTEN

Nachman Syrkin

•

Permanent preservation of this book was made possible
by Children & grandchildren of Lewis & Muriel Jackson
in honor of
their 57th wedding anniversary, August 24, 1998

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געקליבענע ציוניסטיש-סאָציאַליסטישע שריפטען

פון

ד"ר נחמן סירקין

געקליבענע ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע שריפטען

פון

דר. נחמן סירקין

ערשטער באַנד

ארויסגעגעבען פון דעם צענטראלען קאָמיטעט פון
דער אידיש - סאָציאַליסטישער ארבייטער פארטיי
פועלי - ציון פון אמעריקא

SELECTED WRITINGS OF DR. N. SYRKIN
Published by Central Committee Poale Zion
133 Second Avenue, New York, N. Y.

תרפ"ה 1925

Copyright, 1925
by
MASHA SYRKIN
New York

PINSKI-MASSEL PRESS, Inc.
446
84 Bowery, New York, N. Y.

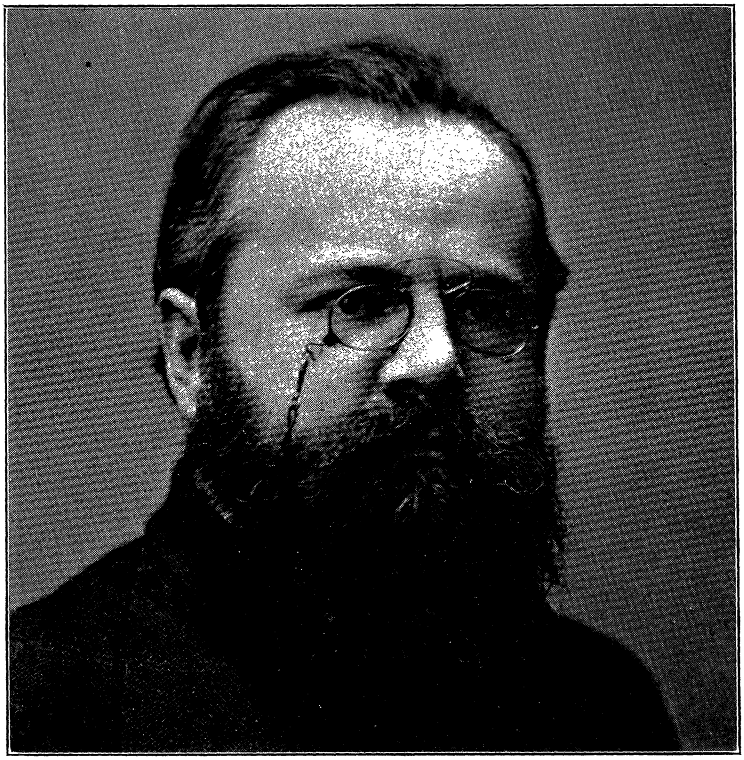

ד"ר נחמן סירקין
(אין יאָר 1908)

פון די ארויסגעבער

די פֿאָרליגענדע צוויי בענדער ענטהאַלטען בלויז אַ טייל פון די שריפטען, מיט וועלכע אונזער גרויסער חבר האָט אין משך פון דרייסיג יאָר באַרייכערט דעם אידיש־נאַציאָנאַלען און ציוניסטיש־סאָציאַליסטישען געדאַנק.

עס איז אונזער הייסער וואונש — און מיר האָפען, אַז די נאָענטע צוקונפט וועט אונז געבען די מעגליכקייט אים צו ערפילען — ארויסצוגעבען אַלץ, וואָס דר. נחמן סירקין האָט געשריבען אין אידיש, העברעאיש, רוסיש, דייטש און פראַנצויזיש. דערווייל מוזען מיר זיך באַנוגענען מיט די שריפ־טען, וועלכע באַהאַנדלען די מער אַלגעמיינע פראַגען פון נאַציאָנאַליזם און ציוניזם, און וועלכע זיינען ערשינען אין דער אידישער שפּראַך, — מיט דעם צוגאָב פון אייניגע, וואָס זיינען געווען געשריבען אין דייטש און אין רוסיש, און וועלכע מיר האַלטען פאַר גרונדלייגענד אין חבר סירקין׳ס פילאָזאָפיע בכלל און אין זיין טעאָריע פון סאָציאַליסטישען ציוניזם בפרט.

דאָס זיינען: דער לעצטער, רעזומירענדער קאַפּיטעל פון זיין דייטש בוך, וואָס איז ארויס אין 1896, אונטער דעם נאָמען, „געשיכטס־פילאָזאָפישע באַטראַכטונגען״; זיין בוך (מיט דער אויסנאַמע פון דעם איינלייטענדען קאַפּיטעל) אונטער דעם נאָמען, „דער סאָציאַליסטישער אידען־שטאַט״, וואָס איז ערשינען אין 1898, און דער „אויפרוף צו דער אידישער יוגענד״, אין רוסיש, אין יאָר 1901.

די דריי דערמאָנטע ווערק זיינען פון גרויס באַדייטונג פאַר דער אָפּשאַ־צונג פון דר. סירקין׳ס גייסטיגען בייטראַג צו דעם קולטור אוצר פון דער אידיש נאַציאָנאַלער און סאָציאַלער באַפרייאונג און פון זיין מערקווירדיגער סאָציאַל־פילאָזאָפישער אויסגעהאַלטענקייט אין פאַרלויף פון זיין רייכען, שטורמישען און אַלזייטיגען קאַמף פאַר די העכסטע און שענסטע אידעאַלען פון דער מענשהייט.

„דער סאָציאַליסטישער אידען־שטאַט״, וואָס איז ארויס אין בוך פאָרם אין 1898, איז אַ זאַמלונג פון ארטיקלען, וואָס סירקין האָט פאַרעפענטליכט אין „די דייטשע ווארטע״, פון ווין, אין 1897, אין וועלכע ער האָט נאָך פריער, אין דער פאָרם פון רעפעראַטען, פאָרגעטראָגען אין דער שווייץ, נאָך דער באַגרינדונג פון דער ציוניסטישער וועלט אָרגאַניזאַציע, פון איין זייט, און דעם „בונד״, פון דער אנדער זייט. דאָס ווערק שטעלט פעסט דר. סירקין׳ס היסטאָרישען פאַרדינסט אַלס פאָטער פון דעם סאָציאַליסטיש־ציוניסטישען געדאַנק.

אין די פאָרליגענדע בענדער געהן אויך אריין איינגע שריפטען פון אַלגעמיינעם כאַראַקטער, ווי סירקינ'ס באשרייבונגען פון ארץ ישראל און זיינע שטודיען פון אידענטום, ווי אויך א פּאָר פון זיינע גלענצענדע פּעליעטאָנען.

די ארבייט פון אויפזאמלען און סאָרטירען די שריפטען, וועלכע זיינען צעוואָרפען אין פארשידענע אויסגאבען פון פאַרשידענע צייטען, האָט געטאָן חבר משה פרייליכאָוו. דער אויסוואל פון דעם מאַטעריאל פאר די צוויי בענדער געהערט דעם רעדאַקציאָנס־קאָלעגיום, וועלכער איז באַשטאַנען פון די חברים יצחק זאר, יואל ענטין און דר. יהודה קויפמאן.

די איבערזעצונגען זיינען געמאכט געוואָרען פון חיים ליבערמאן, אברהם רעוואוצקי און פנחס קרוזא. דער לעצטער האָט אויך געהאט די אויפזיכט איבער דער קאָרעקטור און טעכנישער זייט פון די ביכער.

דער צענטראל קאָמיטעט דאַנקט יעדען איינעם פאר העלפען אין דער ארבייט און דריקט אויס זיין באזונדערע אנערקענונג צו דער פּרוי און טאָכטער פון דעם פארשטאָרבענעם גרויסען חבר פאר זייער פריינדליכער מיטהילף אין צושטעלען שריפטען, ביאָגראפישע דאטען און אלגעמיינע ווערטפולע אָנווייזונגען.

מיר זיינען גליקליך, וואס מיר האָבען באוויזען כאָטש טיילווייז צו ערפילען אונזער פליכט צו דעם אנדיינקען פון אונזער גלענצענדען און גייסט־רייכען פירער און צו די פילע טויזענטער פון זיינע תלמידים און פאַרערער. דר. נחמן סירקין האָט געשפּילט אזא גרויסע ראָלע אין אונזער נאַציאָנאַלען רענעסאנס און האָט אזוי באפרוכפּערט דעם געדאנק און די טאַט פון דער אידיש־נאַציאָנאַלער ווידערגעבורט, אז ער מוז פארנעמען אַלץ א ברייטערען פּלאַץ אין דער געשיכטע פון דער באוועגונג און אין דער דערציאונג פון דעם וואַקסענדען דור און די שפּעטערע דורות. מיר טוען בלויז א טייל פון אונזער חוב, ווען מיר באַנלייטען דורך די שריפטען דעם נאָמען פון דעם גרויסען אידישען רעוואָלוציאָנער אויף זיין וועג צום האַרץ און מוח פון די ברייטע מאַסען פון היינט און די אידישע קעמפער פון דעם מאָרגען און דעם איבערמאָרגען.

צענטראל קאָמיטעט פון דער אידישער
סאָציאַליסטישער ארבייטער פּאַרטיי
פּועלי־ציון פון אַמעריקא און קאַנאַדא.

* * *

איך האלט עס פאר א גרויסען פערזענליכען כבוד צו האָבען געווען דער אויסערוועלטער פון רעדאקציאָנס-קאָלעגיום און פון צענטראַלען קאָמיטעט פון די פּועלי ציון צו טאָן די ארבייט פון זאמלען, סאָרטירען, און אָנשרייבען די נויטיגע באמערקונגען צו די כתבים פון אונזער אומפארגעסליכען חבר און פירער דר. נחמן סירקין, — וועלכע זיינען געווען צוזייט און צושפּרייט איבער פארשידענע צייטשריפטען און אין באזונדערע אויסגאבען, איבער א פעריאָדע פון 30 יאָר ליטעראַרישער טעטיגקייט.

איך באטראכט נחמן סירקין'ען אלס דעם גרויסען פּאָרקעמפּער פון דעם אידישען רעוואָלוציאָנערען נאציאָנאליזם, — דער גייסטיגער ריטער געפּאַנ־צערט און באוואפענט מיט די כלי־זין פון אמת, וועלכער האָט מיט וואָרט און שריפט אומערמידליך און מיט אייביג־יוגענדליכען ברען געשטריטען פאר דער אידישער באפרייאונג. זיינע שריפטען, וועלכע אנטפּלעקען א ברויזענ־דען רעוואָלוציאָנערען גייסט, זיינען א קוואַל פון ריינער אינספּיראציע, — און ערמוטיגונג צום קאמף!

ביי דער ארבייט פון צוגרייטען די דאָזיגע שריפטען האָב איך איבער־געלעבט א באנייאונג פון דער יוגענדליכער באגייסטערונג פון יענע ערשטע טעג פון סירקינ'ס אגיטאציע פאר'ן סאָציאַליסטישען ציוניזם אין לאָנדאָן, ענגלאנד, מיט 25 יאָר צוריק, ווען מיר האָבען אָנגעקניפּט א פערזענליכע פריינדשאפט, וועלכע האָט זיך געצויגען אומאונטערבראָכען ביז'ן סוף פון זיין לעבען. און די איינציגע בארעכטיגונג פאר שרייבען די דאָזיגע עטליכע צייל'ען איז די האָפנונג, אז די חברים און די לעזער, וועלכע וועלען בלעטערען און שטודירען די פארליגענדע שריפטען, וועלען אויך געפינען אין זיי א קוואַל פון נייעם מוט און באגייסטערונג אין קאמף פאר אונזערע אייביגע אידעאַלען.

משה פריילִיכאָוו.

אויגוסט, 1925.

סירקין דער מענש און דיינקער

נחמן סירקין איז געבאָרען געוואָרען אין מאָהילעוו, דעם 11־טען פעברואר, 1868. זיינע עלטערען זיינען געווען פארמעגליך, און ער האָט געקראָגען א גוטע אידישע און וועלטליכע ערציאונג. זיין מוטער איז געווען א געבילדעטע פרוי, האָט גוט געקענט רוסיש, דייטש און פראנצויזיש, און האָט אויסגעאיבט אויף איר זון א גרויסע ווירקונג פון פראָגרעסיווען פריי־הייטליכען כאראקטער.

שוין אין זיין פריסטער יוגענט האָט ער ארויסגעוויזען דעם שארפזין און דעם חשק צום לערנען, וואָס זיינען ביז זיין לעצטען מאָמענט געווען די בולט׳סטע שטריכען פון זיין כאראקטער. מיט באזונדער התמדה האָט ער זיך צוגעהערט צו די תלמודישע וכוחים פון די עלטערע און האָט מיט ברען און ליבע שטודירט די העברעאישע שפּראך.

אין מינסק, וואוהין די גאנצע משפחה האָט זיך איבערגעצויגען, האָט סירקין גענענדיגט גימנאזיע אין 1884. ער איז שוין דאן געווען אונטער דער השפעה פון דער חובבי־ציון באוועגונג, וועלכע האָט אָנגענומען א מאסען פאָרם גלייך נאָך די שווידערליכע פּאָגראָמען אין אָנפאנג פון די אכציגער יאָרען.

ביז זיין 19־טען יאָר איז ער געווען טעטיג אין די ציוניסטישע קרייזען פון זיין שטאָט. ער האָט אויך שוין דאן מיטגעארבייט אין „המליץ״, וואו ער פלעגט דרוקען קאָרעספּאָנדענצען און פעליעטאָנען.

ער איז דאן אָפּגעפאָרען קיין אויסלאנד פאָרטצוזעצען זיין שטודיום. די נייע געזעצען געגען אידען אין רוסלאנד האָבען שווער געמאכט זיין אָנקומען אין אוניווערזיטעט, — און האָבען אין אים אויך ערוועקט דעם דראנג צו רעוואָלוציאָנערער טעטיגקייט. ביידע זאכען האָט ער געקענט, לויט די באדינגונגען פון יענער צייט, זוכען און געפינען אין אויסלאנד, פון וואנען די רוסישע אינטעליגענץ האָט געשעפּט אירע גייסטיגע ווערטען און וואו די שפּעטערדיגע רוסישע רעוואָלוציע איז צוגעגרייט געוואָרען.

סירקין איז אין 1887 אוועק קיין בערלין און שטודירט פילאָזאָפיע אין דער דאָרטיגער אוניווערזיטעט. ער האָט שנעל באהערשט די שפּראך און האָט גענומען מיטארבייטען אין דייטשע זשורנאלען און צייטונגען.

אלס סטודענט האָט סירקין גענומען א גרויסען אנטייל אין די רעוואָלוציאָנערע און סאָציאליסטישע קרייזען פון די רוסישע אינטעליגענטען און

שטודירענדער יוגענד אין בערלין און האָט פייערדיג פּאַרטיידיגט זיינע נאַ־ציאָנאַלע און ציוניסטישע אידעאַלען. ער איז געוואָרען באַקאַנט אין ווייטע קרייזען פאַר זיין מוטיגע שטעלונג צו דער אידען־פראַגע אין אַן אַטמאָספערע פון אַסימילאַציע און אַנטי־אידישען סאָציאַליזם.

ווי ער ברייננגט עס ארויס, א סך שפּעטער, אין דעם אויפרוף צו דער אידישער יוגענד, וועלכען דער לעזער וועט געפינען אין ערשטען באַנד פון די פאָרליגענדע שריפטען, און וועלכען ער האָט פאַרפאַסט אין 1901, האָט ער געקוקט אויף דעם סאָציאַליזם, אָדער דעם סאָציאַל־דעמאָקראַטישען קאַמף און אויף דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם אַלס צוויי באַזונדערע זאַכען, וועלכע קענען און זאָלען געהן האַנט אין האַנט.

אין משך פון דער פאָרמירונגס־תקופה, צווישען אַרום 1888 און 1900, אין די יאָרען פון זיין „אייביגער" סטודענטנשאַפט און דעם אַזוי־צו־זאָגען פּרעלימינערען קאַמף פאַר זיינע הויכע אידישע און סאָציאַליסטישע אידעאַ־לען, האָט סירקין פאָרמולירט זיינע צוויי הויפּט געדאַנקען: ערשטענס, די אידעע פון אַ ס אָ צ י אַ ל י ס ט י ש ע ן אידישען שטאַט אין ארץ ישראל און, צווייטענס, אַז סאָציאַליזם און ציוניזם קענען אין דער פּ ר אַ ק ט י ק זיין פריינדליך איינער צום אַנדערען און צוזאַמענאַרבייטען אין פילע פּונקטען.

דעם געדאַנק פון אַ סאָציאַליסטישען אידענשטאַט ענטוויקעלט ער אין אַ באַזונדער דייטשער שריפט — וועלכע מיר גיבען אין איבערזעצונג אין צוויי־טען באַנד, — וואָס איז ערשינען אין 1898, צוויי יאָר נאָך דר. הערצל'ס „יודענשטאַט" און די פריינדליכע פאַרבינדונג צווישען דער סאָציאַליסטישער און דער סאָציאַליסטיש־ציוניסטישער באַוועגונגען אויף דער אידישער גאַס פירט ער אויס אין דעם דערמאַנטען „אויפרוף צו דער אידישער יוגענד", וואָס איז ערשינען אין רוסיש, אין לאָנדאָן, שוין אַלס די אָפיציעלע דעקלאַראַציע פון דער דאַמאָלסט פאָרמירטער ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער פּאַרטיי.

סירקין איז אויף אַזאַ אופן דער ערשטער, וועלכער האָט אויפגעשטעלט דעם לאָזונג פון בויען אַ סאָציאַליסטישע אידישע געמיינשאַפט אין ארץ ישראל. די איינהייט פון ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער און אַלגעמיין סאָ־ציאַליסטישער טעטיגקייט האָט סירקין געפונען שפּעטער, אין דער פּועלי־ציוניסטישער באַוועגונג, פון וועלכער ער איז געווען אַזאַ גלענצענדער און גייסטרייכער פירער.

סירקין האָט געשטעלט דעם טראָפּ אויף דעם ווילען פון מענשען אַלס פאַקטאָר אין דער געשיכטע. ער ענטוויקעלט זיינע אידעען אויף דעם געביט אין אַ בוך, וואָס איז ערשינען אין 1896 אונטער דעם נאָמען „געשיכטס־פּי־לאָזאָפישע באַטראַכטונגען", פון וועלכער מיר גיבען אין איבערזעצונג דעם וויכטיגסטען, לעצטען קאַפּיטעל אַלס כאַראַקטעריסטיק פון זיין אַלגעמיינער

סאָציאַליסטישער אַנשויאונג, וועלכע ער האָט אָנגעהאַלטען ביז'ן סוף פון זיין לעבען.

ער האָט זיך אויך אָפּגעגעבען מיט פּסיכאָלאָגישע שטודיען און האָט געשריבען אַ בוך „עמפּפינדונג און פאָרשטעלונג", וואס די פילאָזאָפישע געזעלשאַפט פון בערן, שווייץ, האָט אַרויסגעגעבען אין יאָר 1903.

אין זיין פילאָזאָפישער וועלט אַנשויאונג האָט סירקין געלייגט גרויס געוויכט אויף קולטור־פּסיכאָלאָגישע מאָטיווען, און ער ערקלערט דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם אַלס נויטווענדיגקייט, ניט בלויז פון שטאַנדפּונקט פון אידישער מאַטעריעלער נויט, נאָר אויך פון דער אידישער קולטור נויט. ער זעט אין אונזער פאָלק די באַגאַבטעסטע נאַציע אין דער וועלט און האָלט הויך אונזער גרויסען ביישטייער צו דער מענשליכער קולטור. דער אידעאַל פון נאַציאָנאַלער פרייהייט און די פרייהייט פון נאַציאָנאַלער קולטור פילט אָן זיין נשמה מיט קוואַלען פון באַגייסטערונג און ער קוקט אויפ'ן סאָציאַליזם בכלל פון אוניווערסאַל־עטישען שטאַנדפּונקט.

ווי ער האָט עס ענטוויקעלט אין זיינע שפּעטערע יאָרען, אין זיינע שטודיען פון אידענטום, און אַרויסגעזאָגט אין די לעצטע טעג פאַר זיין טויט, זעט ער אין אידענטום, אין דעם, וואס ער רופט די תורה, יענעם אַלמענשליכען אוניווערסאַלען עטישען אידעאַל, וועלכער איז באַרופען צו ווערען דאָס אייגענטום פון אַלע פעלקער פון דער גאַנצער וועלט.

דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער פאַקטאָר האָט אין זיין אויפפאַסונג פאַרנומען אַ וויכטיגען פּלאַץ. די מאַטעריעלע אידישע נויט, די רעכטלאָזיגקייט, די וואַנדערונגען, דער אַנטיסעמיטיזם און געזעלשאַפטליכער באָיקאָט איז ביי אים געשטאַנען אין פאָדערגרונד פון די פראַגען, וועלכע פאַרלאַנגען אַן ענטפער, אָבער נאָך העכער איז ביי אים געשטאַנען די מענשליכע ווירדע און די פרייהייט פון יחיד און פאָלק. ער האָט געגלויבט אין דער מאַכט פון דער אידעע און דעם כח פון ווילען. ער האָט דאָס באַגרינדעט פילאָזאָפיש, אָבער דאָס איז אויך געווען אַ טייל פון זיין כאַראַקטער, פון זיין נשמה. דערפון קומט זיין בליק אויף אַ סאָציאַליסטיש־אידישען שטאַט אַלס אַ פּראַקטישע נויטווענדיגקייט און ניט בלויז אַלס פאָלגע פון אַ היסטאָרישען פּראָצעס. דערפון קומט זיין אויפפאַסונג פון סאָציאַליסטישען ציוניזם אַלס עטוואָס אויסער די ראַמען פון קלאַסען־קאַמף, אַ שטעלונג וועלכע ער האָט אָנגעהאַלטען שוין זיינענדיג אין דער פּועלי־ציוניסטישער פּאַרטיי. דערפון קומט זיין גלויבען אין דער מעגליכקייט פון בויען אַ קאָמוניסטישען ארץ ישראל מיט די מיטלען פון פאָלק, אַריינגערעכענט אפילו די גרויס בורזשואַזיע.

ווי סירקין באַשרייבט אין זיין סקיצירונג פון דער פאָרגעשיכטע פון סאָציאַליסטישען ציוניזם, איז ביים אָנפאַנג, ווען ער האָט געזוכט די סינטעזע

צווישען ציוניזם און סאָציאַליזם. ביי אים געווען די פראגע ווי צו פארבינדען סאָציאַליזם, וואס איז געבויט אויף קלאסען קאמף, מיט דעם ציוניזם, וועלכער פארלאנגט איינינונג פון קלאסען פאר דער גרויסער ארבייט. דעם קלאסען־קאמף מאָמענט אין ציוניזם האט ער ניט אנערקענט, ווייל ער האָט געזען אין דער באוועגונג קודם כל די אידעע און דעם ווילען, און דאָרט וואו די ארבייט איז דורכאויס א פריווילעגיע, איז קלאסען ק א מ ף כמעט אויסגעשלאָסען.

ווען סירקין האָט אין 1897 אָנגעהויבען פראָפאַגאנדירען דעם סאָציאַ־ליסטישען ציוניזם, האָט ער געהאט פאר זיך, פון איין זייט, די נאָר וואס געגרינדעטע ציוניסטישע אָרגאַניזאציע, אויף דעם ערשטען קאָנגרעס אין באזעל, און פון דער אנדער זייט דעם נאָר וואָס געגרינדעטען „בונד". צו פארבינדען די צוויי עקסטרעמען האָט סירקין אָנגעוויזען אויף די מאָמענטען, וועלכע פארבינדען אלע קלאסען פון פאָלק, און אזוי ווי ער האָט געהאלטען, אז דער ציוניזם שעפט זיך אויס אין די פארבינדונגס־מאָמענטען, האָט ער געזוכט צו פאראייניגען ביידע באוועגונגען דורך א פריינדשאפטליכער צוזאַ־מענארבייט פון צוויי פאראלעלע אָרגאַניזאציעס.

סירקין האָט פארבראכט א לענגערע צייט אין דער שווייץ. געקומען צום ערשטען ציוניסטישען קאָנגרעס, אין אויגוסט 1897, איז ער דאָרט פאר־בליבען עטליכע יאָר, האָט געהייראט די באגאבטע בתיה אסנת, אין 1898, א קורסיסטקע פון מעדיצינישען פאקולטעט אין זשענעווא, און האָט אליין אָנגעפאנגען שטודירען מעדיצין, אין באזעל.

שווייץ אלס צענטער פון אלע ראדיקאלע רוסישע פארטייען, אין יענער צייט, האָט געמוזט צו זיך ציען דעם פייערדיגען אידישען רעוואָלוציאָנער, וועלכער האָט געהאט א נייעם לאָזונג פאר דער ראדיקאלער אידישער אינ־טעליגענץ. דאָרט האָט ער געזאמעלט די ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע כחות און זיי פאָרמירט אין א גרופע, אין אן אָנפאנג פון דער ציוניסטיש־סאָציאַ־ליסטישער פארטיי.

די באוועגונג האָט אים פארכאפט, פארשלונגען, ער האָט זיין מעדיצי־נישען קורס ניט פארענדיגט און זיך געלאָזען איבער די לענדער פון אייראָפא, צו פראָפאגאנדירען די נייע תורה, צו רופען די אידישע יוגענט, דעם אידישען ארבייטער, דעם אידישען אינטעליגענט צום קאמף פאר איינענער און דאָך צוגלייכער צייט אלגעמיינער נאציאָנאלער און סאָציאלער באפרייאונג. אין 1900 איז ער געקומען אין לאָנדאָן, וואו דער פערטער ציוניסטישער קאָנגרעס האָט שטאטגעפונען, און אין אָנפאנג 1901, האָט ער פארפאסט דאָרט די ערשטע דעקלאראציע, אין רוסיש, פון דער ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער פאר־טיי. פון דעם יאָר, דאטירט זיין טעטיגקייט אלס פארטיי־מענש, אלס פירער פון א באזונדער באוועגונג.

סירקין האָט געפירט א ברייטע קאָרעספּאָנדענץ מיט חברים אין פאַר־שידענע לענדער און פּלעצער; האָט פאַרפאַסט אומצעליגע העקטאָגראַפירטע בריף צו דער אָרגאַניזאַציע, צו די מיטגלידער בכלל, האָט, אין בערלין, אין 1903 ארויסגעגעבען די זאמעל העפטען „המון" און „השחר".

אלס פּאַרטיי־מענש איז זיין רעוואָלוציאָנערע טעטיגקייט געוואָרען שטורמישער און, פון שטאַנדפּונקט פון דער רעגירונג, געפערליכער, און ער איז אויסגעוויזען געוואָרען פון דייטשלאַנד, אין 1904. ער האָט זיך דאַן באַזעצט מיט זיין פרוי און קינד, מאַניא סירקין, אין פּאַריז. דאָס איז שוין אָבער געווען ערב דער ערשטער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, און סירקין האָט קוים א יאָר פארבראַכט אין פראַנקרייך.

אין 1905, גלייך נאָך דעם אויסברוך פון דער רעוואָלוציע, האָט ער מיט זיין פאַמיליע זיך אומגעקערט קיין רוסלאַנד און זיך אריינגעוואָרפען מיט לייב און לעבען אין פּאָליטישען קאַמף. א שטיקעל צייט האָט מען געמעגט פריי רעדען אין רוסלאַנד, און סירקין איז געפאָרען פון צענטער צו צענטער צו אַגיטירען פאַר דער סאָציאַליסטיש־ציוניסטישער פּאַרטיי. ער האָט זיך קאַנדידירט אין דומא, פון קאָוונא, אָבער די רעגירונג האָט באַלד זיין קאַנ־דידאַטור גע'פּסל'ט, — ווי זי האָט עס געטאָן מיט יעדען רעוואָלוציאָנער. דער צאַר האָט געהאַט אָפּגעכאַפּט דעם אָטעם פון דער ערשטער איבעראַשונג און ביסלעכווייז איינגעשרענקט די געגעבענע רעכט, — ביז די פאַרדעכטיגטע האָבען ווידער אָנגעפאַנגען פאַרפאָלגט צו ווערען אויף דעם אַלטען שטייגער.

סירקין איז דאַן געווען א טעריטאָריאַליסט. אויף דעם ציוניסטישען קאָנגרעס, וואו עס איז פאָרגעקומען די שפּאַלטונג צווישען די ציוני־ציון און די אוגאַנדיסטען, שפּעטער טעריטאָריאַליסטען, האָט סירקין אָפּגעגעבען די באַרימטע ערקלערונג, אין נאָמען פון דער ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער פראַקציע, אין וועלכער ער רופט אָן דעם באַשלוס פון דער מערהייט א פאַראַט צום אידישען פאָלק און וואו ער שטעלט א טעריטאָריע בכלל העכער פון אַלע היסטאָרישע טראַדיציעס און טרוימען וועגען ארץ ישראל.

די טעריטאָריעלע לייזונג פון דער אידענפראַגע איז געווען דער גרונד פּרינציפּ אויך פון די פּועלי־ציון. פּאַלעסטינא אלס לאַנד פון אידישען עבר, אלס די וויגעלע פון דער אידישער נאַציע און קולטור, האָט טעאָרעטיש ניט געשפּילט קיין ראָלע אין דער קאָנצעפּציע סיי פון די ס. ס. און סיי פון די פּוע"צ. דער אונטערשיד איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס די פּועלי־ציוניסטישע טעאָרעטיקער האָבען געהאַלטען, אַז פּאַלעסטינא איז ד י טעריטאָריע און זי איז עס ניט בלויז ווייל אידען ווילען זי, נאָר ווייל זי ליגט אויף דעם וועג פון דעם ס ט י כ י ש ע ן פּראָצעס, וועלכער פירט אונפאַרמיידליך צום ציוניזם בכלל און צו דער קאָלאָניזאַציע פון פּאַלעסטינא בפרט.

סירקין האָט פון סטיכישען פראָצעס ניט געהאַלטען. ער האָט געזען אין סאָציאַליסטישען ציוניזם א סאָציאַל־עקאָנאָמישען און קולטור־פּסיכאָלאָגישען מוז און געבויט אויף דעם ווילען פון מענשען און דער קראַפט פון דער אידעע אלס יסוד פאר דער גרויסער אונטערנעמונג פון איבערבויען דאָס פאָלקס־לעבען און ווידערבאַלעבען דאָס אידישען פאָלק אלס פּאָליטישע אייגהייט דורך זיין קאָנצענטראַציע אויף א טעריטאָריע. דאָס בויען פון פּאַלעסטינא איז ניט לייכטער ווי דאָס בויען פון אן אנדער לאַנד, — ריין טעכניש גערעדט, — און אויב דער פאָלקס ווילען איז די הויפּט־זאַך, איז קיין נפקא מינה ניט, וואו דאָס לאַנד זאָל זיין. די אידישע תורה, די אידישע עטיק, דער אידישער אוניווערסאַל גייסט איז ניט געבונדען דוקא מיט דעם געאָגראַפישען מקור. אונזער נאַציאָנאַלע פרייהייט און קולטור קענען אויפבליען אירגענד וואו, אויב מיר האָבען נאָר אונזער סביבה און פולע אויטאָנאָמיע.

פאר די פּועלי־ציון, וועלכע האָבען באַטראַכט די באַוועגונג אלס ה י ס ט אָ ר י ש ע ן מוז, איז ארץ ישראל אלע מאָל געווען קאַרדינאַלער פאַקטאָר סיי אין דער אויפהאַלטונג פון דער אידישער נאַציע, סיי אין דער אויפבליאונג פון ציוניזם און סיי אין דער סאמע טעכניק פון בויען די נאַציאָנאַלע היימלאַנד. דער פאָלקס־ווילען איז א וויכטיגער פאַקטאָר, אָבער ער אליין איז אפּהענגיג פון אומשטענדען, און די אומשטענדען זיינען ניט נור די מאַטעריעלע און גייסטיגע נויט, נאָר דער מוז צו געהן דוקא אין פּאַלעסטינא, ווייל אלע אנדערע לענדער מוזען ווערען אלץ ענגער פאר דער אידישער וואַנדערונג. מען קען און מען זאָל די „בלינדע" פּראָצעסען רעגולירען, אריינטראָגען אין זיי, ווי ווייט מעגליך ציל און פּלאַנמעסיגקייט, מען קען אָבער ניט מ א כ ע ן א ניי־לעבען.

דער קאַמף צווישען די צוויי טיילען פון דער ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער באַוועגונג איז געווען א לייד ענשאַפטליכער, ווייל ביידע האָבען געגלויבט, אז דער גורל פון פאָלק איז אין קאַן.

סירקין האָט דאָ, ווי ביי אנדערע געלעגענהייטען פון גרויסער היסטאָרישער באַדייטונג, זיך באַוויזען אין דער גאַנצער גרויס פון זיין נשמה. מענשליכער ווילען און מאַכט פון אידעע זיינען געווען ניט נאָר א טייל פון זיין פילאָזאָפישער וועלט אנשויאונג, נאָר אויך א טייל פון זיין פּסיכיק. ער האָט זיך אליין פּראָיעקטירט אין דער פילאָזאָפיע. דאָס אָביעקטיווע דיינקען און דאָס סוביעקטיווע פילען זיינען ביי אים געווען צוזאַמענגעגאָסען אין איין הארמאָניש גאַנצען. פּאָליטישע חשבונות אָדער אפילו וויסענשאַפטליך באַרעכטיגטע קאָמפּראָמיסען זיינען געווען פרעמד זיין נאַטור. ער איז געווען גאַנץ און אויסגעהאַלטען אין זיין כאַראַקטער. דערפון זיין ליידענשאַפטליכ־

קייט, זיין טאָטאַלע איבערגעבענהייט, זיין פולשטענדיגע צוזאַמענגיסונג מיט דער אידעע.

סירקין האָט געהאַט זייער ווייניג פּערזענליכע פריינד, ווייל פריינד־שאַפט ביי אים האָט געמיינט קודם כל אידעען־געמיינשאַפט. ער איז ניט געווען קיין געפילס־מענש, קיין סענטימענטאַלע נאַטור, ער איז געווען א לייד־נשאַפטליכער דיינקער, און די אידעע איז געשטאַנען העכער פון אלץ און אלעמען. אַזעלכע נאַטורען זיינען זעלטען. זיי זיינען צו הויך, צו אונפאַר־שטענדליך פאַר די געוויינליכע מענשען. זיינע אידעען געגנער האָבען זיך געפילט געקרייגקט און ערביטערט. סירקין איז געווען אן איינזאַמע נאַטור, ווייל ער איז געווען א יוצא מן הכלל, א העכערער גייסט, אן אָריגינעלע פּער־זענליכקייט. דאָס איז דער שיקזאַל פון אלע גרויסע גייסטער אין דער גע־שיכטע, ספּעציעל פון די ליידענשאַפטליכע דיינקער ווי א מאַציני, א משה העס, א נחמן סירקין. שטורמישע נאַטורען, וואָס רודערען אויף א וועלט, וואָס רופען ארויס התלהבות ביי די מאַסען, אָבער וואָס בלייבען אליין אין זייער פּערזענליכען לעבען.

אלס אידעען־מענש דורך און דורך און אלס גאַנצער, אויסגעהאַלטענער אומקאָמפּראָמיסליכער קעמפּער פאַר הויכע עטישע אידעאַלען, איז סירקין געווען א מאָראַלישער פירער אין העכסטען גראַד. ער האָט געווירקט אויף זיינע צוהערער מיט א מערקווירדיגער קראַפט און זיין מאַגישע פּערזענליכ־קייט, זיין טיפע דורכשיינענדע ערנסטקייט האָבען אים באַליבט געמאַכט ביים פאָלק. זיין ריידען איז געווען ניט קיין לאָגישער נעץ פון א קאַלטען טעאָ־רעטיקער, פון וועלכען דער צוהערער קען זיך ארויסדרייען, נאָר א מאָראַלישע כוואַליע, וואָס פאַרפלייצט די נשמה. ער איז געשטאַנען העכער פון דער לאָגיק, וועלכע זיינע פאַרערער האָבען געקאָנט באַנוצען, און ער איז געווען געשעצט און געליבט, ניט קוקענדיג אויף די הארבסטע מיינונגס־פאַרשידענ־הייטען מיט אים. זיין וואָרט איז געווען מעכטיגער פון זיין פעדער. זיין מאָראַלישע ווירקונג שטאַרקער פון זיינע מיינונגען. דאָס איז דער מאָראַ־לישער פירער, דער שטורמער, דער רעוואָלוציאָנער, וואָס **מאַכט געשיכטע**.

סירקין, פאַר וועמען די טעריטאָריע איז געווען א נויטווענדיגער געאָ־גראַפישער און טעכנישער מיטעל צו פאַרווירקליכען די אידעאַלען פון נאַציאָ־נאַלער פרייהייט און סאָציאַלער גלייכהייט, האָט פייערדיג פאַרטיידיגט דעם טעריטאָריאַליזם כל זמן עס איז געווען די האָפנונג, אז מען קען א טעריטאָריע קריגען און זי שנעל באַזעצען. ווען עס האָט זיך אָבער אין פאַרלויף פון די יאָרען, ארויסגעוויזען, אז צו באַקומען א טעריטאָריע איז נאָך שווערער ווי צו קאָלאָניזירען ארץ ישראל, איז סירקין געוואָרען א פועלי־ציון.

ער האָט געמוזט פאַרלאָזען רוסלאַנד צוליב פאַרפאָלגונגען פון דער צאַ־רישער רעגירונג, און ער איז געקומען קיין אמעריקא אין 1907, דאָ צו פירען די ארבייט און צו רעדאַגירען די צייטונג פון די סאָציאַליסטען־טעריטאָריאַ־ליסטען, „דאָס פאָלק”. אין מערץ 1908 איז אויך געקומען אהער זיין פאַ־מיליע, און ער איז פארבליבען אן „אמעריקאנער”. אין 1909, נאָך דער פאַראייניגונגס קאָנווענשאָן אין שיקאַגאָ, האָט זיך סירקין אָנגעשלאָסען אן אונזער פּארטיי און איז געוואָרען איינער פון אירע גלענצענדסטע, געטרייע־סטע און איינפלוסרייכסטע פירער.

ווען די געשיכטע פון אונזער באַוועגונג אין אמעריקא וועט געשריבען ווערען, וועט דער פארשטאָרבענער גרויסער חבר פארנעמען אין איר א געהוי־בענעם פּלאַץ. ער איז געווען די נשמה פון דער פּארטיי, דער גלאַנץ פון אירע צוזאמענפאָרען, דער טריבון פון אירע לאָזונגען און דער אומערמיד־ליכער, פייערדיגער, רעוואָלוציאָנערער קעמפער און טוער אויף אַלע געביטען פון איר רייכער געזעלשאַפטליכער און אידיש־פּאָליטישער טעטיגקייט.

סירקין איז געווען פון די ערשטע צו פאָרמולירען דעם לאָזונג פון א קאָנגרעס, וואָס זאָל פארטרעטען די אידישע נאַציע און פאָדערען איר רעכט ביי די פעלקער בכלל און ביי דעם אינטערנאציאָנאַלען סאָציאַליזם בפרט. אַלע געדיינקען נאָך די הערליכע באַוועגונג, וואָס די פועלי־ציון האָבען אויפ־געהויבען און דערפירט צו איר טריאומף, דער גרינדונג פון דעם אמעריקאַנער אידישען קאָנגרעס, וואו אַלע טיילען פון פאָלק האָבען זיך שליסליך געאיי־ניגט אויף די פונדאַמענטאַלע פאָדערונגען, וואָס דאָס לעבען און די האָפנונ־גען אויף א נייער וועלט האָבען דיקטירט. און דער בייטראַג פון דר. נחמן סירקין אין דער באַוועגונג און צו דעם ערפאָלג איז געווען דער גרעסטער פון אירגענד וועלכער איינצעל פּערזאָן.

ער איז אויך געפאָרען אלס פאַרטרעטער צום פרידענס־קאָנגרעס און דאָרט, אין פראַנקרייך, האָט ער דורך רעדעס פאַר די ארבייטער און ארטיקלען אין דער סאָציאַליסטישער פּרעסע געוועקט די דעמאָקראַטישע און פּראָגרע־סיווע עלעמענטען פון די ניט־אידען צו זייער חוב צו העלפען זייערע אידישע קלאַס און פרייהייטס ברידער. די ארבייטערשאַפט האָט צו יענער צייט געשפּילט א גרויסע ראָלע אין די פּאָליטישע חשבונות פון די רעגירונגען, און איר גוטער ווילען און שטיצע איז געווען פון גרויס געווינס אין די פאַר־האַנדלונגען וועגען דער אידען־פראַגע און די אידען־רעכט.

און ווער האָט נאָך אזוי שטאַרק געקאָנט גלויבען אין דער מעגליכקייט פון א נייער מענשליכער ערא נאָך דעם וועלט קריג, ווי סירקין, פאַר וועמען די מלחמה איז געווען א קאַמף צווישען פינסטערניש און ליכט, רעאַקציע און פּראָגרעס, שקלאַפהייט און פרייהייט? ווער האָט נאָך אזוי געקאָנט באַ־

גייסטערן פאַר די העכסטע און שענסטע אידעאַלען פון פעלקער פרייהייט און סאָציאַלער גלייכהייט, ווי סירקין, וועלכער האָט געשטיצט דעם קריג מיט דער גאַנצער ליידענשאַפט פון זיין מאָראַלישער פערזענליכקייט?

ער האָט געגלויבט אין דער אידעע און אין דעם ווילען צו בעסערעם און שענערעם און איז געווען איבערצייגט, אַז מען קאָן איבעראַנדערשען דאָס לעבען מיט דעם כח פון ווילען. דאָס איז געווען דער קוואַל פון זיין רעוואָלוציאָנערען גייסט און דער גרונד פון זיין שטרעבען צו טאַט. און דאָ, וואו דער אידעאַל דאַרף טריאומפירען, מוזען אַלע מכשולים באַזייטיגט ווערען, מעגען עס זיין מענשען פון בלוט און פלייש, מעגען עס זיין טויזענדע מענשליכע לעבענס. די אידעע איז העכער פון דעם איינצעלנעם, מעגען די איינצעלנע זיין אין די מיליאָנען. דאָס מענשליכע לעבען אָן אַן אידעאַל האָט סיי ווי קיין זין ניט. דאַגעגען איז אָפּפער פאַר אַן אידעאַל דער העכסטער חוב — און דער העכסטער גליק פון דעם באַגייסטערטען.

סירקין איז דערפאַר אויך געווען אַ באַוואונדערער און פאַרערער פון רוסישען קאָמוניזם. די גרויסע רעוואָלוציאָנערע טאַט; דער העראָאישער פאַרנעם איבערצובויען די מענשהייט מיט דעם כח פון ווילען האָט אים אָנגעפילט מיט ענטוזיאַזם. דערצו איז ער נאָך געווען אַ קאָמוניסט אין זיין סאָציאַל־עקאָנאָמישער אַנשויאונג. אַלע לויט פייאיגקייט און יעדער לויט באַדערפניש איז געווען זיין סאָציאַליזם. ער האָט געהאַסט די „יעווסעקציע" פאַר איר אויסראָטונגס קריג געגען דער אידישער נאַציע, פאַר אירע ווילדע מעשים און פאַרקריפּעלטען קאָמוניזם. ער, וועלכער האָט געזען אין אידענטום דאָס העכסטע, וואָס די מענשהייט פאַרמאָגט, האָט געמוזט טיף פאַראַכטען די גרופּע, וואָס וויל עוקר מן השרש זיין דעם אידענטום. אָבער דער קאָמוניזם אַלס עקאָנאָמישע סיסטעם, אַלס סאָציאַלער אידעאַל און אַלס רע־וואָלוציאָנערע טאַט האָט אין אים געהאַט ביז'ן סוף פון זיין לעבען אַ באַגייסטערטען אַנהייננער.

זיין ציוניזם איז געווען אַ קאָמוניסטישער. ער האָט געגלויבט, אַז ארץ ישראל קאָן מען אויפבויען אַלס אידישע היימלאַנד נאָר אויף קאָמוניס־טישע, אָדער סאָציאַל קאָאָפּעראַטיווע יסודות. די קאָמיסיע, וואָס דער פועלי־ציון וועלט פאַרבאַנד האָט געשיקט קיין ארץ ישראל, און אין וועלכער ער האָט — צוזאַמען מיט חבר פּראָפעסאָר פיינמאַן — פאַרטראָטען אונזער פּאַרטיי, איז אַזוי בעאיינפלוסט געוואָרען פון זיינע איבערצייגונגען, אַז דאָס בוך, וואָס די קאָמיסיע האָט אַרויסגעגעבען אַלס איר באַריכט, איז אַ שיר פאַר קאָמוניסטישער קאָלאָניזאַציע און אַן אָנקלאַג געגען יעדער אַנדער פאָרם פון לאַנד אויפבוי.

דער פּערזענליכער אינטערעס, די אידעע פון „תכלית" האָט ביי אים

קיין ראָלע ניט געשפּילט, איז געווען פרעמד זיין נאַטור. ער האָט געקאָנט זען בלויז די אידעע און די אַלגעמיינהייט. זיבעצען יאָר לעבן אין דער מאַטעריאַליסטישער, פּאַר'ביזנעוועטער אמעריקא, וואו פּערזענליכער „תכלית" איז א קולט, האָבן אויף אים קיין השפּעה ניט געהאַט, דעם קלענסטן איינדרוק ניט געמאַכט אויף זיין ריינער נשמה. דער שיקזאַל האָט אים געשיצט אין דעם פּרט דורך די איידעלע כאַראַקטערע פון זיין ערשטער פרוי, (געשטאָרבן אין בליענדען עלטער פון 36 יאָר, אין 1914, פון שווינדזוכט), און זיין צווייטער פרוי, די שוועסטער פון דער ערשטער, די הויך געבילדעטע מאשא סירקין, א דאָקטאָר לויט פּראָפעסיע, וועלכע איז געבליבן אַן אלמנה מיט א דריי־יאָריג קינד, צביה סירקין, געבאָרען אין 1921.ביידע פרויען און זיין טאַלענטירטע טאָכטער, מאַניא, האָבן געוואוסט צו שעצן דעם הויכן גייסט פון זייער מאַן און פאָטער, און סירקין איז געווען פריי צו פאָלגן דעם רוף פון זיין נשמה און דעם דראַנג פון זיין גייסט.

ווי אלע גרויסע מאָראַלישע פירער, איז סירקין געווען מיסטיש געשטימט. דער צדק איז פאַר אים געווען א סאָרט סובסטאַנץ, וואָס זוכט איר תיקון אין דער וועלט; די פליכט צום כלל איז ביי אים געווען עטוואָס העכערעס פון די מענשען און פרייהייט פאַר יחיד און פאָלק אלס מאָראַלישער געבאָט, וואָס דאַרף ניט קיינע קאַזואַלע ערקלערונגען. ער האָט געהאַסט די פאַר־גליווערטע רעליגיעזע צערעמאָניעס און איז געווען א דם שונא דעם קלערי־קאַליזם, ווי די לעזער קענען עס זען פון די פאָרליגענדע שריפטען. אָבער אידענטום אלס גייסטיגע און מאָראַלישע קראַפט איז ביי אים געשטאַנען אויף דער העכסטער הויך. „האמונה בכח עם ישראל זוהי האמונה בכח הרוח של העולם" — דער גלויבען אין דער קראַפט פון אידישען פאָלק איז דער גלויבען אין דעם גייסטיגען כח פון דער וועלט, האָט ער זיך אויסגעדריקט דעם טאָג פאַר זיין טויט, אין זיין „צוואה" צו זיין פריינד דר. טשערנאָוויץ, („רב צעיר"). און זיין פרוי האָט ער געבעטען פאַרשרייבען, דעם 5־טען סעפּטעמבער, 1924, א טאָג פאַר זיין אוועקגעהן פון דער וועלט, פאָלגענדע צוזאַמענפאַסענדע געדאַנקען, וועלכע זיינען דיקטירט געוואָרען אין רוסיש: „דאָס אָנקומען פון עקאָנאָמישער גלייכהייט אונטער דער אָנוואַקסענדער אידעע פון פרייהייט און פון גייסטיגען שאַפען, — דאָס איז דער אמת'ער סאָציאַליזם, וועלכער צינדט אָן מיט זיין פייער דעם פאַקעל אויף די בערג פון יהודה, וואָס וועט באַלייכטען דאָס קומענדע לעבען פון דער מענשהייט".

„די ווידעראויפלעבונג פון דער אידישער אידעע אלס אוניווערסאַל אידעע", — דאָס איז געווען סירקינ'ס מאָראַל־פילאָזאָפישער מאָניזם זיין גאַנצען לעבען לאַנג.

„א אידישער טעמפּעל אלס ציל פונקט פון א באנייטער רעליגיע, וויסענ־שאפט און קונסט" איז געווען סירקינ'ס מיסטישער דראנג.

און זיין לעצט וואָרט צו זיין פרוי: „איך האָב פארענדיגט די אָרימע, זינדיגע דערציילונג פון מיינע לעבענס־ערפארונגען און שטעה פייערליך־פריידיג פאר די טויערען פון א נייעם לעבען", דאָס איז סירקינ'ס זעלישער צוזאמענגוס מיט דעם מיסטישען אוניווערסאל־גייסט, וועלכער האָט שטענ־דיג געשוועבט פאר זיין עקזאלטירטער נשמה.

ער איז געשטאָרבען צוויי א זייגער ביי־טאָג, שבת, דעם 6־טען סעפּ־טעמבער, 1924, אין מאונט סיני האָספּיטאל, ניו יאָרק.

זיין טויט איז געווען א הערליכער, אָן ערהאבענער. ער איז געשטאָרבען ווי א צדיק, ווי אן עכטער, אמת'ער נ א צ י אָ נ א ל ע ר צדיק.

קיין שרעק פאר'ן טויט, קיין געבעט אום נאָך אביסעל לעבען; ניט געזוכט און ניט געוואָלט קיין טרייסט. ווי די ווייטע נסיעה וואָלט געווען אַן עטאַפּ אין זיין גייסטיגער וואנדלונג.

אויפ'ן שוועל פוןביידע וועלטען האָט סירקין געטראכט און גערעדט וועגען כלל; וועגען דעם סאָציאליסטישען ציוניזם; וועגען דעם אידישען פאָלק; וועגען דער באפרייאונג פון דער מענשהייט.

ער האָט באַרייכערט דעם אידישען גייסט מיט זיין קאמף פאר די אל־מענשליכע און אייביגע אידעאלען. ענליך אין זיינע אידעען און אין זיין טעמפּעראמענט צו זיין פאָרגענגער און ליבלינג משה העס, איז זיין ראָלע גרעסער און ברייטער אין דער מאָדערנער אידישער געשיכטע, ווייל ער האָט אויך פּראקטיש און פּאָליטיש געקענט ווירקען פאר דער באפרייאונג פון אונ־זער פאָלק.

אין דער תקופה פון אידישען רענעסאנס בלייבט נחמן סירקין אליין אלס עטישער שטורמער און מאָראלישער פירער, — און זיין נאָמען וועט וואקסען אין דער טיף און אין דער ברייט מיט דעם וואוקס און מיט דעם שטייגענדען ערפאָלג פון דער גרויסער וועלט־היסטאָרישער ארבייט פאר דער קולטורעלער און פּאָליטישער ווידערגעבורט פון דער אידישער נאציע.

י צ ח ק ז א ר

ערשטע שריפטען.

א. פון די געשיכטס פילאָזאָפישע באטראכטונגען.
ב. אויפרוף צו דער אידישער יוגענד.
ג. פלוגבלאט פון „חירות".
ד. דער ציוניזם און דער המון. (פון זשורנאל המון).

דער היסטאָרישער פּראָצעס *)

די מענשליכע געזעלשאַפט איז ניט קיין קאָנקרעטער אָרגאַניזם. זי איז ניט קיין ביאָלאָגישער יחיד, נאָר אַ פּסיכאָלאָגישע קאָנסטרוקציע. אירע טיילען זיינען ניט צונויפגעוואַקסען איינער מיט'ן אַנדערען: זיי זיינען בלויז גייסטיג פאַראייניגט. דער דאָזיגער עצם מהות פון דער געזעלשאַפט באַשטימט אויך דעם אופן, אויף וועלכען זי באַוועגט זיך. די כסדר'דיגע אַנטוויקלונג פון דער מענשליכער געזעלשאַפט, ד. ה. דער היסטאָרישער פּראָצעס, קאָן ניט געגליכען ווערען מיט דער ענטוויקלונג פון אַ וועלכען עס איז קאָנקרעטען אָרגאַניזם. בעת די ענטוויקלונג פון אַן אָרגאַניזם קומט פאָר לויט'ן בלינדען געזעץ פון אַן אונבאַוואוסטזיניגער עוואָלוציע, טראָגט אין זיך די מענשהייט *די טענדענץ צו פאַרדרענגען די דאָזיגע בלינדע עוואָלוציע דורך אַ באַוואוסטזיניגען פּראָגרעס.*

אויף וויפיל די געזעלשאַפט זעלבסט שוואַנקט צווישען אָרגאַניזם און פרייער פאַראייניגונג, צווישען שטילשטאַנד און פאָרטשריט, — אין דער זעלבער מאָס ענדערען זיך אויך אירע באַוועגונגס־פאָרמען. אין צייטען פון שטילשטאַנד קומט פאָר דער געשיכטליכער גאַנג פון דער געזעלשאַפט לויט די כללים פון עוואָלוציע, פון אָרגאַנישען וואוקס; אין צייטען פון גייסטיגער און מאַטעריעלער דערהויבונג ווירקט אָבער דער באַוואוסטזיניגער פּראָגרעס. *אמת'ע געשיכטע קומט בלויז אַ דאַנק דער באַוואוסטזיניגער טעטיגקייט פון די מענשען,* אַ דאַנק דער איניציאַטיוו פון יחידים און דער קריטיק פון דער פּערזענליכקייט. וואָס מער די געזעלשאַפט דערווייטערט זיך פונ'ם טיפּ פון אַן אָרגאַניזם, אַלץ מער וועגען איבער אין דער געשיכטע די קריטישע עפּאָכען, אַלץ מער ווערען איינצעלנע יחידים אימשטאַנד צו ווירקען אויף דער געזעלשאַפט און צוצופּאַסען צו זיך זייער סביבה. געזעלשאַפטען, וואָס זיינען אַ דאַנק אַן אונגאָרמאַלער ענטוויקלונג דעגענערירט געוואָרען אין אינדיווידועלע אָרגאַניזמען און וואו די מענשליכע יחידים זיינען געוואָרען בלויז גלידער פון אַ גאַנצען סאָציאַלען קערפּער, — ווייסען ניט פון קיין פּראָגרעס און האָבען ניט קיין געשיכטע. זייער לעבען באַשטייט בלויז פון אַ רייע אונבאַוואוסטע עוואָלוציעס.

געשיכטע איז פאַראַן בלויז דאָרט, וואו עס

---

*) דער לעצטער קאַפּיטעל, מיט אונוועזענטליכע אָפּקירצונגען, פון דר. סירקינ'ס „געשיכטס־פילאָזאָפישע באַטראַכטונגען". איבערזעצט פון א. רעוואוצקי.

ק ו מ ט פ אַ ר א פּ ר אָ ג ר ע ס; ווען אָבער דער געשיכטליכער פּראָצעס באשטייט בלויז פון עוואָלוציעס, האָבען מיר ניט צו טאָן מיט געשיכטע. אין דער נאטור קומען פאַר פארשידענע עוואָלוציאָנס־פּראָצעסען. נאָך מער: די גאנצע נאטור באשטייט דאָך פון עוואָלוציאָנס־פּראָצעסען. פונדעסטוועגען פאלט קיינעם ניט איין צו רעדען וועגען געשיכטע אין דער נאטור...

„דער געזאנג פונ׳ם נאכטיגאל בלייבט אונבאריהרט פון קיין שום געשיכטע, און אזוי בלייבט עס די נאטור בכלל. אפילו אין פאל, ווען די נאטור נעמט אויף גאנץ פאסיוו דעם שטעמפּעל, וועלכען עס לעגט אויף איר ארויף דער מענש, ווען זי דינט פאסיוו אלס א מיטעל פאר זיינע צוועקען,—קאָן מען אויך ניט רעדען וועגען געשיכטע. עס לאָזט זיך פיל רעדען וועגען דער ענדערונג, וואס איז פאָרגעקומען אין דער היימישער שאָף אין פארגלייך מיט א ווילדער און וועגען איר אויסברייטערונג איבער דער וועלט א דאנק דעם מענשענס טעטיגקייט. האָט אָבער די שאָף א געשיכטע? האָט קאפע, בוימוואָל א געשיכטע? (שטיינטהאל: פילאָלאָגיע, געשיכטע און פּסיכאָלאָגיע, ז. 21).

בלויז דערפאר, ווייל אין די ענדערונגען און באוועגונגען פון די מענשען איז מעגליך א פּראָגרעס, קומט דאָ אויך פאָר געשיכטע, להפך צו דער נאטור, וואו עס קומען פאָר בלויז עוואָלוציעס.

דער פּאָרטשריט איז א סוביעקטיווער, מענשליכער, ווילענס־פרייער באַגריף, בעת די עוואָלוציע איז א קאָסמישער, אָביעקטיווער און וויסענשאפטליכער באגריף. די עוואָלוציע אנטהאלט ניט אין זיך דעם פּאָרטשריט אין זין פון א פארבעסערונג פונ׳ם מענשליכען לעבען; זי איז די אנטוויקלונג, די א ל ג ע מ יי נ ע באוועגונג פון דער וועלט, וואָס נעמט ארום און ערקלערט אלע פאקטען, — סיי געשיכטליך־פּראָגרעסיווע און סיי געשיכטליך־רעאקציאָנערע.

מיט אנדערע ווערטער: די מענשליכע האנדלונגען זיינען ניט א פּראָדוקט פון מעכאנישע סיבות, נאָר פון פּ ס י כ אָ ל אָ ג י ש ע. און דעריבער איז די געשיכטע פונ׳ם מענשען אן אנדער סאָרט געשיכטע, ווי די געשיכטע פון דער נאטור. בעת מענשען האנדלען לויט באשטימטע צוועקען שאפען זיי אליין זייער געשיכטע. אנדערש איז די לאגע אין דער נאטור: די באשטאנד־טיילען פון דער נאטור ווערען אין זייערע באוועגונגען באשטימט דורך אורזאכען, וואס זיינען א ו י ס ע ר ז י י, אליין זיינען זיי פּ ו ל ש ט ע נ ד י ג פּ א ס י ו ו.

א סיבה פון באוועגונגען איז פאראן סיי פאר׳ן ווילען און סיי פאר דער נאטור. ביי דער לעצטער טראָגט אָבער די דאָזיגע סיבה א מ ע כ א נ י ש ע ן כ א ר א ק ט ע ר, ביים ווילען האָבען מיר אָבער צו טאָן מיט א פּסיכאָלאָגי־

שער סיבה, מיט א צוועק. דער געזעץ פון אורזאכען (וואס איז גילטיג פאר דער גאנצער נאטור) הייסט: קיין ווירקונג אָהן אורזאכע. דער געזעץ פון צוועק, וואס איז גילטיג בלויז אין מענשליכען לעבען, זאָגט: קיין ווילען (אָדער, וואס איז דאס זעלבע, קיין האנדלונג) אָהן א צוועק.

דער מענש מישט זיך אריין אין דער נאטור, ניט די נאטור אינ'ם מענשען. דער מענש איז דער אקטיווער עלעמענט בנוגע דער פּאסיווער נאטור. „דער מענשליכער ווילען באשטימט די גרעניצען פון איר הערשאפט. וואו עס הויבט זיך אָן זיין געביט, ענדיגט זיך איר טעטיגקייטס־פעלד. די כוואליעס פון אורזאכע און ווירקונג, וואס ציען זיך אין דער אויסערליכער וועלט אין אן אונענדליכער רייע, ווערען צובראָכען אָן יעדען מענשליכען ווילען. איבער'ן מענשליכען ווילען האָט דער אורזאכען־געזעץ קיין שום שליטה, דאָ הערשט בלויז דער צוועק־געזעץ. בנוגע דער נאטור איז דער מענשליכער ווילען פריי; ער פאָלגט ניט אירע געזעצען, נאָר זיינע אייגענע. בעת אָבער זי, די נאטור, האָט ניט קיין מאכט איבער אים, האָט ער א מאכט איבער איר. זי מוז אים פאָלגען ווען ער וויל: יעדער מענשליכער ווילען איז א קוועלע פון אורזאכ־ליכקייט אין דער אויסערליכער וועלט. אויף אזא אופן טרעט אויף דער ווילען, אלס די ענדע און דער אָנהויב פון דער אורזאכען־באוועגונג אין דער נאטור. באזיצען א ווילען, הייסט האָבען אן אייגענע אורזאכליכקייט בנוגע דער אוי־סערליכער וועלט". 2)

אמת, אויפ'ן מענשען, אויפ'ן מענשליכען ווילען, ווירקען געוויסע איינ־פלוסען פון דער נאטור. כדי אָבער זיי נאָכצוקומען, דארף דער מענש אליין זיך אויף דעם ענטשליסען. אויב ניט, — בלייבען אלע באמיאונגען אים צו באוועגען צו א וועלכער ס'איז האנדלונג אָהן ערפאָלג. דער מענש, וואָס פארמאָגט א ווילען, איז אליין דער שאפער פון זיין גורל. געפירט פונ'ם צוועק, איז ער דער אקטיווער עלעמענט אין דער ארומיגער פאסיווער וועלט, ער גייט אליין, בעת די נאטור געפינט זיך אין א פאסיווען ענטוויק־לונגס־פּראָצעס.

ניט קוקענדיג אויף די דאָזיגע גאַנץ קלאָרע אייגענשאַפטען פונ'ם מענ־שען — צו האנדלען אונאפהענגיג, לויט באשטימטע צוועקען, לויט זיין פרייען שכל, און ווירקען דערביי אויף אלץ ארום אים, — קומען עוואָלוציאָנס־פילאָזאָ־פען מיט דער טענדענץ אריינצוקריגען דעם מענשען צווישען די איבריגע באַ־שטאנד־טיילען פון דער וועלט און באטראכטען זיין געשיכטע ניט אנדערש, ווי דעם גאנצען ארומיגען וועלט פּראָצעס. ספּענסער'ס פאָרמולע וועגען עוואָלוציע איז חל אויף דעם גאנצען אוניווערסום, ד. ה. אויף דער ניט־אָרגאנישער, אָר־

2) א. הערינג: דער צוועק און רעכט. לייפּציג, 1884, באנד 1, ז. 23.)

נאנישער און אפילו איבער־אָרגאנישער וועלט. זי ווערט, הייסט עס, אָנגע־וועגדעט אויך אויף דער מענשליכער געשיכטע...

דער גרויסער פעלער פון דער עוואָלוציאָנס־פילאָזאָפיע באשטייט אָבער אין דעם, וואָס זי באהאנדעלט די געשיכטע אויפ׳ן זעלבען אופן, ווי די נאטור. זי פארשטייט ניט דעם אבסאָלוטען חלוק צווישען דעם געזעץ פון אורזאכליכ־קייט און דעם געזעץ פון צוועק.

דער אמת איז, אז גראָד דער מענש איז אן אויסנאם פון דער נאטור; געשיכטליכע באוועגונגען קאָנען ניט ארומגענומען ווערען מיט דער זעלבער פאָרמולע, ווי קאָסמישע. דער באוועגונגס־פּראָצעס פון דער וועלט באשטייט פון אן אונבאוואוסטער עוואָלוציע; די געשיכטע פונ׳ם מענשען איז, להפך, א באוואוסטזיניגער שאפענדער פּראָגרעס. דער מענשליכער ווילען איז אונטערגעוואָרפען ניט דעם אורזאכליכען געזעץ, נאָר דעם צוועק. דער מענש, הייסט דאָס, איז אין זיינע האנדלונגען פריי און באשטימט זיך אליין. דער ווילען, דאָס גייסטיגע, דער מענש אינערהאלב פון דער נאטור איז אן ערשטע באוועגענדע קראַפט (Primium movens). אין דער געשיכטע קאָן קיין רייד ניט זיין וועגען א באשטימטער באוועגונגס־פאָרמולע: דער מענש לאכט זיך אוים פון דער געלערנטער אויסרעכנונג און צורייסט די אורזאכליכע קייטען.

זיינענדיג א באשעפעניש וואס איז טעטיג, וואס שאפט, וואס ווערט גע־פירט פונ׳ם צוועק, און באשטימט זיך אליין — איז דער מענש אליין דער שאפער פון זיין גורל. די געשיכטע קומט צושטאנד דורך דעם מענשען זעלבסט.

די מערסטע פילאָזאָפען און געשיכטס־פּאָרשער האָבען אָבער די טענדענץ מבטל צו מאכען דעם פּערזענליכען עלעמענט אין דער געשיכטע. מען רעדט וועגען געשיכטליכע געזעצען, וועגען היסטאָרישער ענטוויקלונג, וועגען סאָ־ציאלע ערשיינונגען אָהן שום צוזאמענהאנג מיט דעם יחיד, מיט דער פּער־זענליכקייט, וועלכע איז דאָך די אמת׳ע טרעגערין פון דער געשיכטע. ס׳איז אין דער סאָציאָלאָגיע ממש געוואָרען א מנהג צו עלימינירען דעם פּערזענ־ליכען עלעמענט.

די אויפפאסונג וועגען דער מאכטלאָזיגקייט און ווירקונגס־לאָזיגקייט פונ׳ם יחיד ביי היסטאָרישע טאטען איז אָבער פונקט אזוי פאלש און איינזייי־טיג, ווי די אלטע געשיכטס־באשרייבונג, וואָס פלעגט אלץ אין דער געשיכטע ערקלערען מיט דער טעטיגקייט פון גאונים און העלדען. די איינזייטיגקייט פון ספּענסערן, דעם טיפּישען פארטרעטער פון דער לערע וועגען דעם ניט־פּערזענליכען עוואָלוציאָנס־פּראָצעס אין דער געשיכטע, איז אפילו נאָך א גרעסערער טעות, איידער די איינזייטיגקייט פון קארלייל, דעם חסיד פון די

העלדען אין דער געשיכטע. די מיינונג, אז געשיכטע ווערט געשאפען דורך יחידים, דורך גרויסע גאונים, וואָס פירען נאָך זיך די מאסע, איז אלענפאלס מער בהסכם מיט׳ן שכל און היסטאָרישער ערפארונג, איידער די לערע, וואָס ערקלערט אלץ מיט דער נאטירליכער ענטוויקלונג אָדער דעם „צייטגייסט“ — דעם זעלבען צייטגייסט, וועגען וועלכען געטהע האָט זיך אמאָל אויסגעדריקט, אז ער איז דער גייסט פון די, וואס רעדען וועגען אים...

דער היסטאָרישער פּראָצעס באשטייט אין א געגענזייטי־גער ווירקונג צווישען גרויסע יחידים און דער מאסע. וואָס שטעלט מיט זיך פאָר פון איר זייט ניט קיין איינהייטליכע מאסע, נאָר פארשידענע שיכטען, וואָס זיינען ווייט ניט אין דער זעלבער מאָס אקטיוו און צוגענגליך פאר פרישע אידעען. פון זיך זעלבסט שאפען די געניען דאָס נייע, גיבען עס איבער מדרגות־ווייז דער מאסע און פארווירקליכען דער־מיט דעם פראָגרעס אין דער געשיכטע, — אָדער שטעלען זיך גאָר געגען אים. פון זיך אליין, פון דעם כלומרשטען נאטור־געזעץ, קומט ניט אין דער מענשליכער געשיכטע ניט דאָס גוטע און ניט דאָס שלעכטע. אם וויינינגסטען קאָן אויף אזא אופן קומען עטוואס גוטס, וואס איז שטענדיג א רעזולטאט פון אינדיווידועלער אנשטרענגונג.

היסטאָרישע פאקטען אנטשטייען בלויז א דאנק די אנשטרענגונגען פון יחידים, און גרויסע פערזענליכקייטען זיינען עס, וואס מאכען געשיכטע. נאַ־טירליך, כדי צו דערגרייכען אן ערפאָלג, מוזען זיי האָבען די אונטערשטיצונג און פארשטענדניס פון דער ארומיגער וועלט. פונדעסטוועגען איז די מיינונג, לויט וועלכער גרויסע פערזענליכקייטען זיינען בלויז קינדער פון זייער צייט, לחלוטין פאלש: עס קומט דאָך פאָר — און גאנץ אָפט, — אז גרויסע פער־זענליכקייטען און גאונים שטייען אין געגענזאץ צו זייער צייט. דער גייסט פונ׳ם יחיד איז ניט שטענדיג א רעזולטאט פונ׳ם פאָלקס־גייסט און איז ניט פון אים אפהענגיג; ער קאָן זיך דערהויבען אויך איבער דעם פאָלקס־גייסט, אוטערוואָרפען אים און איבערמאכען אים בהסכם מיט זיינע אייגענע אידעאלען.

דער דייטשער געלערנטער לאָטצע האָט די באדייטונג פון דער פערזענ־ליכקייט אין דער געשיכטע פאָרמולירט מיט פאָלגענדע ריכטיגע ווערטער:

„געוויס קאָן די קראפט פון קיין שום יחיד ניט ווירקען אויף געשיכטע, ווען זי פארשטייט ניט צו באנוצען זיך מיט א וועלכער עס איז אלגעמיינער שטימונג, מיט איינער פון די אלגעמיינע טרייב־פעדערען צום האנדלען, וואס זיינען ענטהאלטען אין דער מענשליכער נאטור. אָבער דאָך קאָן מען בשום אופן ניט זאָגען, אז די קראפט־פולע מענשען, וואס האָבען מיט עקשנות׳דיגער ווילעגסקראפט אריינגעמישט זיך אינ׳ם גייסט פון דער געשיכטע, זיינען

געווען בלויז אן אויסדרוק פון זייער צייט. אין דימערסטע פאלען איז דער אלגעמיינער גייסט פון דער מענשהייט דערגאנגען בלויז צום געפיל פון א פארהאנענעם דרוק, פון א בענקענדיגער שטימונג און פון א פרומען וואונש צו ענדערונגען. ער האט געשטעלט די אויפגאבע, אין וועמענס לעזונג די מאסע האט זיך גענויטיגט; די דערפילונג אבער פון די דאזיגע וואונשען און די ספעציעלע, קאנקרעטע פארם פון דער דאזיגער דערפילונג, איז דאס פאר־דינסט און טאט פון יחידים. אין אנדערע פאלען איז אפילו ניט פאראויס־געגאנגען אזא אונמעכטיג געפיל פונ'ם באדארף: בלויז די געלונגענע גייס־טיגע באשטרעבונגען פון יחידים האבען מיט מאטערניש באזיגט דעם איינער־טען, אונפארשטענדיגען ווידערשטאנד פון דער מאסע און געגעבען איר נייע באוועגונגס־צילען". (3

בכן איז די געזעלשאפט ניט סתם קיין רעזולטאט פון העלדען, מלכים, נביאים; זי איז אבער אויך ניט קיין מאסען־באוועגונג, וואס קומט פאר לויט בלינדע נאטור־געזעצען. די גרויסע פערזענליכקייטען האבען אין דער גע־שיכטע א שטארקע מאכט; זיי זיינען די פירער פון דער געזעלשאפט, די וועג־ווייזער פונ'ם כלל. די געזעלשאפט איז אבער ניט קיין טויטער מעטאל, וואס קאן אויסגעגאסען ווערען דורך די העלדען אין יעדער געווינשטער פארם. אויך די מאסע איז א מער־ווייניגער אקטיווער עלעמענט אין דער געשיכטע. אמאל נעמט זי אויף די שטראלען, וועלכע די העלדען שיקען צו איר ארויס, אבער אמאל רעפלעקטירט זי זיי אויך צוריק: דאס איז אפהענגיג פון דעם, אויף וויפיל די דאזיגע שטראלען זיינען צוגע־פאסט צו איר איינענעם צושטאנד אינ'ם באטרע־פענדען מאמענט.

אין דער געשיכטע ווירקט יא א גרויסער אלגעמיינער נאטור־געזעץ, די שטרעבונג פון מענשען פאנאנדערצואוויקלען און דערהויבען זיך אליין; די וועגען אבער, וואס פירען צום דאזיגען ציל, ווייזען אן די היסטארישע פער־זענליכקייטען. ניט זעלטען טרעפט זיך, אז די פאלשקייט, דער עגאאיזם, דער פארטיי־אינטערעס פארפירט אזעלכע גרויסע פערזענליכקייטען צו ווייזען דער מאסע פאלשע וועגען. דאן זיינען זיי פינסטערלינגע און רעאקציאנערען, — הערען אבער צוליב דעם ניט אויף צו זיין — אביעקטיוו באטראכט — היסטארישע פערזענליכקייטען.

אויף אזא אופן איז געשיכטע אן ארענא פאר יחידים, וואס שטייען מיט דער מאסע אין געגענזייטיגער ווירקונג און פארווירקליכען גרויסע גע־שיכטליכע פאקטען בלויז מיט איר צוזאמען. דעריבער

(3) Lotze, Mikrokosmos, Band III, S. 65.

טראָגט די געשיכטע דעם כאַראַקטער פון א דראמע: אין איר ווירקען בעיקר יחידים, פּערזענליכקייטען. אָט מיט דעם אונטערשיידעט זיך טאקע די געשיכטע פון מענשען פון דער חיה׳שער און אָרגאנישער וועלט: דאָרט ווערט די באוועגונג פארווירקליכט דורך ארטען, דורך מינים, וואָס בלייבען דעריבער אין אייביגער איינפארביגקייט; דאָ זיינען עס די יחידים, וואָס שאפען דאָס נייע און טיילען עס מיט דער ארומיגער מענשהייט. דער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון מענשען, אין געגענזאַץ צו דער גאנצער איבריגער וועלט, באשטייט גראד אין דעם, וואָס ער האָט אַן אויסגעשפּראָכענע אינדיווידועלע פיזיאָנאָמיע, צום אונטערשיד פון די חיות, פלאנצונגען און מינעראלען, ביי וועלכע דער כאַראַקטער פונ׳ם גאנצען מין הערשט איבער׳ן כאַראַקטער פונ׳ם יחיד.

דער ווערט און יסוד פונ׳ם מענש און מענשהייט באשטייט אין דער אינדיווידואליטעט. אויף דעם גאנצען טרעפּען־לייטער פון דער אָרגאנישער און ניט־אָרגאנישער ענטוויקלונג ביז צום מענש הערשט א פולשטענדיגע גלייכהייט אינערהאלב פון יעדען מין. ערשט אינ׳ם מענשען ווערט די דאָזיגע גלייכהייט בטל, און עס ענטוויקעלט זיך די אינדיווידואליטעט. די אינדיווידועלע געשטאלט איז דער סימן פון מענשליכקייט און קולטור: חיות האָבען ניט אזא אינדיווידואל־כאַראַקטער. אמת, העכערע מינים פון חיות האָבען יא אַן אָנהויב פון דעם, אָבער ער איז נאָך שוואך און שטענדיג אונטערגעוואָרפען דעם קאָלעקטיווען כאַראַקטער פונ׳ם מין. קיין איינצעלנע באשעפעניש קאָן דאָ ניט זיך שטארק אונטערשיידען פון די אנדערע און זיך דערהויבען איבער זיי. און וואָס ווייטער מיר גייען אראָפּ מיט דעם טרעפּען־לייטער פון די חיה׳שע מינים, אלץ מער פארשווינדט דער אינדיווידועלער כאַראַקטער און עס ווייזט זיך ארוים בלויז די גאטונג, דער מין.

אין פארגלייך מיט׳ן קולטור־מענש ווייזען ארוים אפילו די נידריגערע מענשליכע ראסען בלויז שוואכע שפּורען פון אינדיווידועלער פיזיאָנאָמיע און פּערזענליכען כאַראַקטער. ווער ס׳האָט געזען איינעם פון די דאָזיגע ווילדע, דער האָט זיי שוין אלע געזען. דער קולטור־מענש מוז אָבער זיין ערפאָרשט און דערקענט איינצעלווייז. ווי גוט מען קאָן ניט דעם באטרעפענדען שטאם, דאס באטרעפענדע פאָלק, קאָן מען אָבער פון דעם זייער ווייניג ארויסנעמען, כדי באמת פארשטיין דעם יחיד.

„דער אונטערשיד צווישען מענשליכען מין און אלע אנדערע איז בלי שום ספק פארבונדען דערמיט, וואס די קנייטשען און שפּאלטען פונ׳ם חיה׳שען מוח זיינען פיל מער סיסטעמאטיש און איינהייטליך ביי יעדער איינצעלנער חיה, ווי דעם מענשען. אלס א סימן פונ׳ם אינדיווידואל־כאַראַקטער, וואס אונטערשיידט דעם מענשען פון דער חיה, קאָן אויך באטראכט ווערען דער פאקט,

וואס ביי חיות זוכט דער סעקסועלער באדארף זיין באפרידיגונג אָהן א דייט־ליכען אויסוואל, בעת ביים מענשען ווערט דער דאָזיגער אויסוואל דערבראכט דורך אן אינסטינקט, וואס איז אונאפהענגיג פון ריין־פיזיאָלאָגישע רעפלעק־סען, — ביז צו געוואלטיגער ליידענשאפט. בעת יעדער איינצעלנער מענש קאָן באטראכט ווערען אלס א באזונדערס־באשטימטע און כאראקטעריסטישע ווילענס־ערשיינונג, אפילו ביז צו א געוויסער מאָס אלס אן אייגענע באזונ־דערע אידעע — פעלט אָבער ביי חיות לחלוטין דער דאָזיגער אינדיווידואל־כאראקטער און בלויז דער מין האָט א ווערט. יעדער שפור פון אינדיווי־דואל־כאראקטער פארשווינדט וואס מער מיר דערווייטערען זיך פונ׳ם מענשען און קומען אריין אין דער אָרגאנישער וועלט. ביי פלאנ־צונגען פארשווינדט ער אין גאנצען. אויב ס׳איז דאָ אן אונטערשיד צווישען בוים און בוים, צווישען גראָז און גראָז פונ׳ם זעלבען מין, איז דאָס בלויז א רעזולטאט פון די אויסערליכע גינסטיגע אָדער אונגיסטיגע איינפלוסען פונ׳ם לעבען, קלימאט און אנדערע צופעליגקייטען. ענדליך, אין דער ניט־אָרגאני־שער וועלט פארשווינדט לחלוטין די אינדיווידואליטעט.״ 4)

אין נעגענזאץ צום אכטצענטען יאָרהונדערט, האָט מען אָבער אינ׳ם ניינצענטען יאָרהונדערט אָנגעהויבען צו ערקלערען אלע געזעלשאפטליכע און קולטורעלע ערשיינונגען אויסשליסליך מיט אונבאוואוסטער בלינדער עוואָ־לוציע, אָהן שום באטייליגונג פון דער פערזענליכקייט. די ענטשטייאונג פון דער מלוכה, פון געזעצען, פון שפּראך און אלע עלעמענטען פון קולטור פּראוווט מען איצט ערקלערען אויף א ריין־אָרגאנישען אופן. אין געגענזאץ צו רוסאָ׳ס טעאָריע וועגען דעם „ס אָ צ י א ל ע ן ק אָ נ ט ר א ק ט״ ווערט איצט דער מענש באטראכט אויסשליסליך אלס באשעפעניש, וואס איז פון אָנהויב אָן באשאנקען מיט א סאָציאלען אינסטינקט, וואס ווירקט זיך אויס אונבאוואוסטזיניג און נאטור־נויטווענדיג ביי דער בילדונג פון דער געזעלשאפט.

די לערע וועגען „סאָציאלען קאָנטראקט״, ווי זי ווערט אויפגעשטעלט פון רוסאָ, איז, נאטירליך, פ א ל ש. ס׳איז קלאָר, אז מענשען אָהן א געזעל־שאפט האָבען זיך ניט געקאָנט אייניגען איבער אזא קאָנטראקט, ניט האָבענדיג קיין שום באגריף וועגען די מעלות פון געמיינזאמען לעבען. אָבער פונקט אזוי ניט דענקבאר איז דאָס, אז ביים צושטאנד־קומען פון דער געזעלשאפט אָדער איר כסדר׳דיגען וואוקס, זאָל די באוואוסטזיניגע האנדלונג פונ׳ם מענ־שען זיין לחלוטין ניט־באטייליגט. ווען מענשען, אלס יחידים, וואָלטען ניט דערקענט די פּריווילעגיע און שפּעטער די מעלות פון א געמיינזאמען לעבען,

(4) Schopenhauer: Die Welt als Wille und Vorstellung, Leipzig 1819, S. 190.

וואָלט די געזעלשאַפטליכע פאַרבינדונג געבליבען אַ שוואַכע און די מענשליכע געזעלשאַפטען וואָלטען קיינמאָל ניט דערגרייכט צו אַ מדרגה פון שטענדיגען צוזאַמען־לעבען. אַ לעבעדיגע באַשעפעניש פרייט זיך אינסטינקטיוו מיט איר גלייכען, און דאָס איז די אורזאַכע פון׳ם ערשטע סטאַדע געפיל סיי ביים מענשען און סיי ביי דער חיה. באַטראַכטונג און באַוואוסטזיין טרייבען דעם מענשען ווייטער צוזאַמענצוקומען מיט גלייכע באַשעפענישען און ערשט אין דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג איז דאָס דאָזיגע סטאַדע געפיל געוואָרען אַן אונבאַוואוסטזיניגער אינסטינקט. ביי דער שאַפונג פון דער געזעלשאַפט איז די באַוואוסטזיניגע טעטיגקייט פון׳ם מענשען יאָ געווען באַטייליגט, און זי האָט געווירקט ניט ווייניגער שטאַרק, ווי דער אינסטינקט און דער פאַמי־ליען צובונד.

געשיכטליכע פאַקטען זיינען שטענדיג ענג פאַרבונדען מיט היסטאָרישע פּערזענליכקייטען. אין דער געשיכטע פון פאַקטען און האַנדלונגען פאַרנעמט דער קריג דעם זעלבען ענטשיידענדען פּלאַץ, ווי די ר ע ל י ג י ע אין דער ק ו ל ט ו ר ־ ג ע ש י כ ט ע, און אין ערגיץ דריקט זיך ניט אויס די מאַכט פון׳ם יחיד אַזוי בולט ווי אין די דאָזיגע ביידע ערשיינונגען.

גראַד די עלעמענטען פון דער געשיכטע, אין וועלכע ס׳האָט זיך אַם מערסטען אויסגעדריקט דער איינפלוס פון ציל־באַוואוסטע יחידים, ווערען דאָס געמיינזאַמע גייסטיגע אייגענטום פון דער גאַנצער נאַציע און העלפען אַם מערסטען אויפצוהויבען דעם נאַציאָנאַלען זעלבסט־באַוואוסטזיין. קריג און רעליגיע, אַלס די ע י ק ר ׳ ד י ג ע ט י פּ ע ן פון דער פּראַגמאַטישער און קולטור־געשיכטע, רעפּרעזענטירען אין אַ גרעסערער מאָס, ווי אַלע אַנדערע עלעמענטען פון דער געשיכטע, די באַוואוסטזיניגע טעטיגקייט פון׳ם מענשען. אינ׳ם פאָרקומען פון׳ם קריג און דער אויספירונג פון דער רעליגיע נעמען אַנטייל אין אַ גרעסערער אָדער קלענערער מאָס אַלע יחידים פון דער באַ־טרעפענדער נאַציע, — אָנהויבענדיג פון די שעפּפערישע קריגס־פירער און רעליגיאָנס־גרינדער און ענדיגענדיג מיט׳ן לעצטען סאָלדאַט, וואָס איז אַרויס צו פאַרטיידיגען זיין פאַטערלאַנד אָדער מיט דעם איינפאַכען מאַסען־מענש, וואָס נויטיגט זיך אין טרייסט און גייט אַריין אין טעמפּעל, כדי צו פאַרהער־ליכען גאָט. אין מלחמה און רעליגיע איז טעטיג סיי דער העראָאיזם פון׳ם יחיד און סיי אויך די באַוואוסטזיניגקייט פון׳ם כלל.

דעריבער איז טאַקע דער קריג, — דאָס מיטעל צו שיצען און באַפעס־טיגען דעם מאַטעריעלען האָב־און־גוטס פון׳ם כלל — דער מעכטיגסטער היסטאָרישער פאַקט, און דעריבער איז די רעליגיע געוואָרען דער גייסטיגער אינהאַלט פון דער נאַציע, איר לעבענס־אַנשויאונג, דער סך הכל פון אירע לעבענס־פּרינציפּען. אין זיי ביידע ווערט אויסגעדריקט דער באַוואוסטזיין

פון אלעמען,ביידע זיינען זיי — אין גרעסערער אָדער קלענערער מאָס — דער פּראָדוקט פון יעדען און פון אלעמען. געשאפפען פון איינצעלנע, ווערען מלחמה און רעליגיע דער געמיינזאמער קנין פונ׳ם כלל: מ י ט ד ע ר מ א כ ט פ ו ן א ו י ס ע ר ג ע ו ו י י נ ל י כ ע פּ ע ר ז ע נ ל י כ ק י י ט ע ן ג ע ה ע ן ז י י א ר י ב ע ר א י נ ׳ ם ב א ו ו א ו ס ט ז י י ן פ ו ן א ל ע מ ע ן.

זיינענדיג דער שטארקסטער אויסדרוק פון פּראגמאטישער און קולטור־געשיכטע, — זיינען אויך קריג און רעליגיע געוואָרען דאָס פעלד, אין וועלכען עס דריקט זיך אוים אם שטאַרקסטען די מאכט פונ׳ם יחיד. דעריבער זיינען טאקע די נעמען פון די גרויסע מלחמה־פירער און רעליגיאָנס־גרינדער שטאר־קער דערהאלטען געוואָרען אינ׳ם באוואוסטזיין פונ׳ם כלל, איידער יעדער אנדערער מין פון היסטאָרישע פּערזענליכקייטען. אלעקסאנדער דער גרויסער, צעזאר, נאפּאָלעאָן און מאָלטקע; בודהא, קאָנפוציוס, משה, קריסטוס און לוטער האָבען די קלינגענדסטע נעמען אין דער וועלט־געשיכטע. דער הייגט־וועלטיגער דורכשניטליכער מאסען־מענש ווייסט גאָרניט וועגען ארכימעדן, ניוטאָנען און העלמהאָלץ׳ן, פּונקט אזוי ווי ער הויבט ניט אָן צו וויסען וועגען אריסטאָטעלעס, טאָמאס אקווינוס, קאנט און דארווין; ער וויים אָבער די גרויסע העלדען־טאָטען פון די קריגס־פירער און די וואונדער־מעשיות איבער די רעליגיאָנס־גרינדער. אונאפּהענגיג פון סוביעקטיווען ווערט פון קריג און רעליגיע, שטייען די קריגס־פירער און רעליגיאָנס־שאפער פיל העכער איבער דער מאסע, איידער די מענשען פון וויסענשאפט און קונסט. קיינער וועט ניט לייקענען, אז די ערשטע ערפאַרונגס־פאקטען פונ׳ם לעבען, — אז אין וואסער דערטרינקט מען זיך, אז דורך פייער ווערט מען פארברענט, אז אויף א הארטען געגענשטאנד שטויסט מען זיך אָן און אין א גרוב פאלט מען אריין, — האָבען פאר׳ן וואוילזיין פונ׳ם מענשען און דער מענשהייט א פיל גרע־סערען ווערט, איידער אלעקסאנדערס מלחמות, צעזאר׳ס זעלבסטהערשונג, נאפּאָלעאָנ׳ס קייזערהייך אָדער די ווייזהייט פון קאָנפוציוס, די געזעצען פון משה און די ליבע פון קריסטוס. פונדעסטוועגען זיינען די ענטדעקונגען פון די דאָזיגע אמת׳ן ניט פארבונדען מיט וועלכע עס איז נעמען, בעת די אנדערע בלייבען פול מיט רום אין דער געשיכטע. אויף די ערשטע לעבענס־ערפאַ־רונגען האָבען זיך מענשען אָנגעשטויסען אלע ג ל י י כ צ י י ט י ג, בעת רעליגיע און מלחמה זיינען געווען דער אויספלוס פ ו ן פּ ע ר ז ע נ ל י כ ע ר א י נ י צ י א ט י ו ו. דעריבער זיינען קריג און רעליגיע די טיפּישע אויס־דרוקען פון געשיכטע. זיי ווערען געשאפפען פון יחידים און די מאסען באַ־טייליגען זיך אין זיי מער־ווייניג באוואוסטזיניג. להפך פון די וויסענשאפטען, זיינען זיי ניט אויסשליסליך א פּראָדוקט פון יחידים, וואס איז אונבאקאנט

דער מאסע; צום אונטערשיד אָבער פון די ערשטע קולטור־עלעמענטען זיינען זיי ניט קיין גלייכצייטיגער פּראָדוקט פונ'ם כלל. אין מלחמה און רע־ליגיע קומען צום אויסדרוק סיי די גרויסע פּערזענליכקייטען, סיי אויך, צו־טיילט אין שטופּען, די מאסען. דעריבער טאַקע געניסען די קריגס־פירער און רעליגיאָנס־גרינדער דעם גרעסטען היסטאָרישען רום.

מיט איין וואָרט: דער געשיכטליכער פּראָצעס באַשטייט אין דער אריינמישונג פון העכער־באַפעאיגטע יחידים אין דער געזעלשאַפט, וואָס ווערט שטופּענווייז געוואונען פאר זייערע צילען.

ערשט נאָך דעם, ווי אין לעבען פון א פאָלק, וואָס מאכט במילא דורך א לאנגזאמע ענטוויקלונג, קומט פאָר צוליב וועלכע עס איז אויסערליכע סיבות, אַן ענדערונג, הויבט זיך אָן דער געשיכטליכער פּראָצעס. צוליב א קריג ווערען, למשל, אין א פּרימיטיווער געזעלשאַפט געשטערט די ביז־אהעריגע לעבענס־באַדינגונגען; דער פּרימיטיווער מענש ווערט געוואָר, אז אומשטענדען, וואָס זיינען געגעבען דורך דער נאַטור, קאָנען גאָר געענדערט ווערען דורך מענשען. גלייכצייטיג ברענגט דער קריג צוזאמען פעלקער, וואָס זיינען אפּגעטיילט צווישען זיך דורך גרויסע אנטפערנונגען, און די רויע נאַטור־מענשען ווערען געוואָר מיט ערשטוינונג, אז ניט אלץ מוז זיין גראָד אזוי, ווי ביי זיי. עס קומט פאָר אַן ענדערונג אינ'ם גייסטיגען לעבען און אין די פאָר־שטעלונגען פון דער געזעלשאַפט. מענשען ווערען געטריבען צום דענקען.

אויף דער דערגרייכטער העכערער קולטור־מדרגה הויבט אָן די איינהייט־ליכע מאסע זיך צו שפּאַלטען; קריטישע פּערזענליכקייטען, העלדען, טרעטען אויף, וואָס פריידיגען זייערע אייגענע אידעאַלען צו זייער געזעל־שאַפטליכער אומגעבונג און שטרעבען צו ציען זי נאָך זיך. די נאַטירליכע גלייכהייט פון דער געזעלשאַפט ווערט אויפגעלייזט, און דער יחיד הויבט אָן צו דערקענען זיך אליין אויף אלע געביטען פון דיינקען און פילען. ער הויבט אָן צו שאַפען זיך זיינע אייגענע געדאַנקען איבער דער וועלט און אירע באַ־ציאונגען; די גע'ירשנ'טע טראַדיציעס זיינען פאַר אים שוין מער ניט געגוג; ער הויבט אָן צו טראַכטען און קריטיקירען. דאָס דענקען הויבט זיך אָן אין דעם מאָמענט, ווען דער מענש רייסט זיך אָפּ פונ'ם אלגעמיינעם קאָלעקטי־ווען געדאַנק. אין דער זעלבער צייט הויבט ער אָן זיך צו באַפרייען אויך פון מאָראַלישען דרוק פון כלל; ער עפענט נייע וועגען און שאַפט זיך א באַזונ־דערען קוק און א באַזונדערע אָפּשאַצונג פון לעבען.

באַלד הויבען זיך אויף מעכטיגע פּערזענליכקייטען, וואָס פירען די מאסען — אמאָל אויך דורך צוואַנג און געוואַלטיגען גייסטיגען איבערגעוויכט —

צו דעם אידעאל, וואס זיי האָבען זיך געשטעלט. באהערשט דורך נייע באַגריפען און אידעען טרעטען אויף ריזען, וואס ברעכען מיט דער געגענוואַרט און הויבען אויף די געזעלשאַפט — אמאָל אויך געגען איר ווילען — אויף זייער אידעאַל־געשאַפענער מדרגה.

„ווער האָט עס פאַראייניגט ווילדע שבטים און אריינגעצוואונגען די, וואָס האָבען זיך געשטעלט געגען דעם, אינ׳ם יאָך פון דעם כלל און פון פריד־ליכען לעבען? ווער האָט זיי דערהאַלטען אין אזא צושטאנד און באשיצט די באשטייענדע מלוכות געגען אויפלעזונג צוליב אינערליכער אונאָרדנונג אָדער דער צושטערונג דורך אויסערליכער קראַפט? ס׳איז ניט וויכטיג, וועל־כע נעמען זיי האָבען געטראָגען: אלענפאלס זיינען דאָס געווען העלדען, וואָס זיינען פאָראויסגעגאנגען פאר זייער צייט־אַלטער אויף וייטע שטרעקען. דורות וואס האָבען זיי דערפאר געהאסט און מורא געהאט פאר זיי, זיינען פון זיי געצוואונגען געווען אָנצונעמען זייער באגריף וועגען דעם, וואָס עס דאַרף געטאָן ווערען. דער באגריף, דער בלויזער באגריף וועגען דעם צושטאנד, וואס דאַרף פאַרווירקליכט ווערען, איז געווען גענוג כדי זיי צו באגייסטערען. און דאָס אונגעהויערע נחת, וואָס האָט געשטאמט פאר זיי פונ׳ם דאָזיגען באגריף, האָט זיי באלוינט און ענטשעדיגט פאר אלע אנשטרענגונגען. (5)

אינ׳ם מאָמענט ווען דער יחיד הויבט אָן צו ווערען באוואוסטזיניג וועגען זיך אליין, הערט ער אויף בלינדערהייט צו פאָלגען דער עקזיסטירענדער קולטור. ער לעזט זי אויף און דערקענט זי לויט איר גאנצען אינהאַלט. ער באגנוגענט זיך ניט מיט׳ן ניט־פארשטאנענעם רעזולטאט און שטרעבט צו פארשטיין די ברייט פונ׳ם אינהאלט און די לייגג פונ׳ם פאָרשונגס־וועג. ער שטרעבט פון איין זייט צו דער אויפלעזונג פונ׳ם דערהאלטענעם רעזולטאט, פון דער אנדע־רער — צו זיין באנייטער צוזאמענשטעלונג. בעת יחידים באנייען און נעמען ארום אזעלכע טראַדיציאָנעלע אינהאלטען פונ׳ם דיינקען, קריטיקירען זיי אויך די דאָזיגע אינהאלטען. די קולטור ווערט צו אַן אָביעקט פון באטראַכטונג מצד דעם יחיד. דער גאנצער היסטאָרישער פּראָצעס באשטייט טאַקע אין **דער באפרייאונג פון דעם יחיד, אין זיין אָפּ־רייסען זיך פון דער געזעלשאפט און קולטור, אין דעם פאר־זיך־זיין פון דער פערזענליכ־קייט.**

דער היסטאָרישער פּראָצעס שוואנקט אָבער כסדר צווישען באוואוסטזי־ניגער זעלבסטשטענדיגער טעטיגקייט פונ׳ם יחיד און דער אונבאוואוסטער ענטוויקלונג פון די מאסען. די שאפענדע קראפט פונ׳ם מענשען לאָזט זיך

(5) Fichte: Grundzuege des gegenwaertigen Zeitalters, Berlin 1806, S. 97.

אויסשעפּען: ווי נאָר עס קריסטאַליזירען זיך אוים באַשטימטע פאָרמען פון דיינקען און לעבען, ווערען זיי פאַרוואַנדעלט אין אונבאַוואוסטע, מעכאַנישע האַנדלונגען, אין מנהגים, ביז עס דערהויבען זיך ניט ווידער גרויסע יחידים, וואָס לייזען אויף דאָס אַלטע און שאַפען מיט זייער אייגענער געניאַליטעט נייע אינהאַלטען. די מנהגים ביים מענשען זיינען דאָס זעלבע, ווי אינסטינקטען ביי חיות. דאָס זיינען מעכאַניש־געוואָרענע געוואוינהייטען, לעבענס־פאָרמען, וואָס ווערען אונבאַוואוסט פאַרווירקליכט דורך די מענשען.

דעריבער נויטיגט זיך די געזעלשאַפט אין כסדר'דיגער דערפרישענדיגער טעטיגקייט פון קריטישע פּערזענליכקייטען, וואָס זאָלען זי שיצען געגען פאַרגליווערונג. אַלע קולטור־עלעמענטען זיינען אונטערגעוואָרפען דעם געזעץ פון דיאַלעקטיק, און יעדער קולטור־עלעמענט, וואָס ווערט אונפעאיג זיך צו באַוועגען, — סיי צוליב אויסערליכען צוואַנג און סיי צוליב אונטעטיגער גלייכגילטיגקייט,—ווערט דאַריבער פאַרוואַנדעלט אין אַ שטערונג פונ'ם פּראָגרעס. אייביג און אַלגעמיין — גילטיג זיינען בלויז די לעצטע געזעצען פון נאַטור און מאָראַל; די העכסטע פאַרווירקליכונג פון מאָראַל־געזעצען זיינען די לעצטע אידעאַלען פון דער מענשהייט. אויף אַזאַ אופן באַשטייט די געשיכטע אין כסדר'דיגער פאָרטשריטליכער דערנענטערונג צו די דאָזיגע אידעאַלען; פּראָגרעס איז דאָס מוטיגע פאָרווערטס־שטרעבען אויפ'ן דאָזיגען וועג.

די מערסטע געשיכטס־פּילאָזאָפען פון דער נייסטער צייט אונטערשעצען אָבער, ווי געזאָגט, צו שטאַרק די מאַכט פון דער פּערזענליכקייט אין דער געשיכטע. באָקל, למשל, זעט אין דער געשיכטע בלויז צוויי פאַקטאָרען, — דעם מענש און די נאַטור. די ווירקונג פון דער נאַטור אויפ'ן מענשליכען גייסט און פונ'ם מענשליכען גייסט אויף דער נאַטור זיינען, לויט זיין מיינונג, די איינציגע מאַטעריאַלען, אויף וועלכע עס דאַרף אויפגעבויט ווערען די פילאָזאָפיע פון דער געשיכטע.[6]

דער פעלער פון באָקל'ען באַשטייט אין דעם, וואָס ער פאַרגעסט דאָ וועגען אַן אַנדערען פאַקטאָר, — די מענשען (אַלס מאַסע). די געגענזייטיגע ווירקונג צווישען מענש און נאַטור איז בלויז איין זייט פון דער געשיכטע. די אַנדערע זייט, וואָס איז אפשר נאָך וויכטיגער, באַשטייט אין דער געגענזייטיגער ווירקונג פון מענש און מענשען, צווישען מענש און קולטור. דער דאָזיגער פעלער האָט פאַרפירט באָקל'ען צו דעם פאַרזוך אויפצושטעלען געזעצען פאַר דער געשיכטע אויף אַ פאַטאַליסטישען אופן. ער האָט ניט איינגעזען די

6) Buckle: History of the Civilization in England, I, S. 46.

בערך'דיגע פרייהייט פון יחידים, די מאַכט פון פּערזענליכקייט, וואָס באַשטייט אין דער פרייהייט זיך אַליין צו באַשטימען און אונטערוואַרפען צו זיך די אַרומיגע סביבה.

די אויפשטעלונג אין דער געשיכטע פון נאַטור־נויטווענדיגע געזעצען, וואס באַהערשען זי אויף אַ פאַטאַליסטישען שטייגער, די איגנאָרירונג פון דער מאַכט פון'ם יחיד און דאָס ניט־פאַרשטיין, אַז דער היסטאָרישער פּראָצעס איז די גענענזייטיגע ווירקונג צווישען מענש (אלם יחיד) און מענשען (אלם רבים), — דאָס אַלץ ברענגט צו דער אָפּלייקענונג פון דער פרייהייט אין דער געשיכטע. אָפּלייקענען אָבער די פרייהייט אין דער געשיכטע איז פּונקט אַזוי ניט־וויסענשאַפטליך און פאַלש, ווי גלויבען אין אַבסאָלוטער פרייהייט. ווער עס אַנערקענט די אַבסאָלוטע פרייהייט, פאַרשטייט ניט די באַדייטונג פון די אויסערליכע פאַקטאָרען, פון'ם „ניט־איך" און מוז אַלע ערשיינונגען ערקלערען בלויז מיט פּסיכאָלאָגיע. להפך, די וואס לייקענען אָפּ די פרייהייט, באַשטייען אויף דער אַבסאָלוטער מאַכט פון'ם טויטען און לעבעדיגען „ניט־איך", אויף דער פולשטענדיגער ווערט־לאָזיגקייט פון'ם „איך", פון'ם פּסיכאָלאָגישען פאַקטאָר. דער אמת איז, אַז אַ געשיכטליכער פאַקט איז אַ רעזולטאַט פון עטליכע ניט־גלייכע פאַקטאָרען, — פון דער סביבה, פון'ם לאַנד, דער פריערדיגער געשיכטע און דעם מענשען גופא. ווען מיר האָבען צו טאָן מיט די האַנדלונגען פון אַ חיה, וואו די אויסערליכע פאַקטאָרען האָבען אַן איבערוויגענדע מאַכט אין פאַרגלייך מיט די אינערליכע, פּסיכאָלאָגישע,— האָבען מיר פאַר אונז אונענדליך־ווייניג פרייהייט. ביי מענשליכע האַנדלונגען איז אָבער די לאַגע אַנדערש: גראַד דער מענש, די פּסיכישע קראַפט, איבערוועגט דאָ אַלע איבריגע פאַקטאָרען און שטרעבט זיך אַליין צו באַשטימען.

ווען מען זאָל אַלץ, וואס אַן איינצעלנער מענש שטעלט מיט זיך פאָר און וואָס ער טוט, באַצייכענען מיט A קאָן מען דאָס דאָזיגע A פאַנאַנדערטיילען אין A+X. אין דעם "A" געהט אַריין אַלץ, וואס ער באַקומט פון זיין סביבה, פון לאַנד, פאָלק, צייט; דאָס "X" דריקט אויס זיין אייגענעם ביישטראַג, דאָס ווערק פון זיין פרייען ווילען. דאָס דאָזיגע "X" מעג זיך זיין אַבסאָלוט קליין, אפילו פאַרשווינדענד קליין, עס האָט אָבער אַן אונענדליכען ווערט; עס ווירקט באַשטימענד אויף די גאַנצע נאַטור פון דער האַנדלונג. די ווירקונגען, וואָס קומען פון דרויסען, פאַרוואַנדלען זיך ביים מענשען אין מאָטיוען. מיט אַנדערע ווערטער: דער מענש רעאַגירט ניט אויף די דאָזיגע ווירקונגען אונמיטעלבאַר לויט די געזעצען פון מעכאַניק. ער נעמט זיך צייט צו פאַרגלייכען גענענזייטיג די מאָטיוען, צו באַטראַכטען די פאַקטישע לאַגע און אַרויסטראָגען זיין אייגענע אַנטשיידונג. גלייכע מאָטיוען קאָנען האָבען ביי פאַרשידענע מענשען

פּאַרשידענע רעזולטאַטען, ווייל ס'איז פאַרשידען דערביי דער אַנדערער פאַקטאָר פון דער האַנדלונג, דאָס „איך". דאָס „איך" און די סביבה אין פאָרם פון מאָטיוון זיינען, צוזאַמענגענומען, די פאַקטאָרען פון יעדער האַנדלונג. די נאַטור פון דער דאָזיגער האַנדלונג הייננגט אָפּ פון דעם פאַרשידענעם אופן, אויף וועלכען דער אינערליכער פאַקטאָר רעאַגירט אויף די אויסערליכע. אָט די דאָזיגע פעיאיגקייט צו רעאַגירען אויף די אויסערליכע פאַקטאָרען רופען מיר אָן פּרייהייט. נאַטירליך איז די פרייהייט, מיט וועלכער דער מענש פירט דורך זיינע האַנדלונגען בלויז אַ רעלאַטיווע, אַ בערך'דיגע; זי וואַקסט אָבער מיט'ן לויף פון דער געשיכטע און שטעלט פאַר זיך אַלס איר לעצטען אידעאַל די אַבסאָ־לוטע פרייהייט.

פרייהייט דאַרף אָבער ניט צוזאַמענגעמישט ווערען מיט מאַנגעל פון אור־זאַכען, מיט צופאַל אָדער גרונדלאָזער הפקרות. פרייהייט איז אין אַ פיל גרעסע־רער מאָס אַ רעזולטאַט פון שכל, פון אנזעאונג, אָרדנונג און זעלבסט־באַהער־שונג. אין דער מאָס, אין וועלכער די דאָזיגע מענשליכע אייגענשאַפטען וואַקסען אין פאַרלויף פון דער געשיכטע, — אין דער זעלבער מאָס ווערט אויך גרעסער די פרייהייט. ניט די אומשטענדען באַהערשען דעם מענשען, נאָר דער מענש אליין שטרעבט זיך אַלץ מער און מער צו באַפרייען פון זייער מאַכט און דערגרייכען דערמיט זיין אמת'ן „איך". דער גאַנצער היסטאָרישער פּראָצעס באַשטעהט אין דער דאָזיגער שטופּענווייזער באַפריי־אונג פונ'ם מענשען פון די כחות, וואָס זיינען אויסער אים אָדער וואָס ליגען אונבאַוואוסט אין אים אַליין.

אויב די געשיכטע איז אויף אַזאַ אופן אַן אָרענא פון פרייע און אַלץ פרייער ווערענדע יחידים, — דאַרף מען אָבער ניט אריינפאַלען אין אַן איינזייטיגקייט און פאַרלייקענען אין דער געשיכטע לחלוטין יעדען צוזאַ־מענהאַנג און יעדע צוועקמעסיגקייט. אמת, די געשיכטע האָט טאַקע ניט קיין שום פּלאַן און קיין שום געזעצען, זי איז אַ פרייע געשטאַלטונג פון יחידים. דאָך ווערט אין דער גע־שיכטע פאַרווירקליכט עטוואָס אַלגעמיינעס, אַ צוועק צו וועלכען אַלע מענשען ציען זיך אין זייערע אינדיווידואַליסטישע האַנדלונגען. דאָס איז — די העכע־רונג פונ'ם לעבענס־ווערט, די פאַרווירקליכונג פון אַ מענשהייט, די פאַרברי־רערונג פון די מענשען. די מענשען לעבען ניט אין אַ נישט־שכל'דיגען כאַאָס, ווי די חיות: אויף וויפיל זיי ווערען אין זייערע האַנדלונגען געפירט דורך אַ צוועק אַלס אַ מאָטיוו, ארבייטען זיי פאַר דער פאַרווירקליכונג פון אַן אַלגעמיינעם ציל, וואָס קאָן אָנגערופען ווערען הומאַניטעט אין בעסטען זין פונ'ם וואָרט. וואָס ווייטער עס געהען פאָראויס די יחידים,

אלץ מער ווערען זיי געפירט פונ'ם צוועק און אלץ פעסטער ווערען זיי גע־בונדען מיט די גאָלדענע קייטען פון שכל. דער היסטאָרישער פראָגרעס, וואס ווערט באשאפען דורך דער געמיינזאמער ווירקונג פון אונבאוואוסטע און באוואוסטזיניגע, פון צופעליגע און פרייע פאקטאָרען, איז דער גרויסער צוועק־צוזאמענהאנג פונ'ם גאנצען מענשליכען טאָן. די יחידים זיינען טאקע יעדער באשעפטיגט מיט זיך אליין; אין דער זעלבער צייט ווירקען זיי אָבער אלע ביים לעבעדיגען קלייד פון דער געשיכטע. זיי פארווירקליכען אלע דעם ענד־צוועק פון דער געשיכטע, די הומאניטעט, און אָהן ערפאָלג, אָהן רום וועט פארבלייבען אינ'ם לויף פון דער געשיכטע אלץ, וואס היסטאָרישע פער־זענליכקייטען וועלען אויפטאָן אין צוזאמענהאנג מיט'ן דאָזיגען גרויסען צוועק.

אַן אויפרוף צו דער אידישער יוגענט *)

די דורות־לאנגע אונטערדריקונג פון אידען פארשטארקט זיך פון יאָר צו יאָר. פּאָגראָמען, מאסען רדיפות, פארפאָלגונגען זיינען געוואָרען געוויינ־ליכע ערשיינונגען אין אידישען לעבען. די מענשליכע ווירדע פון די אידען ווערט אומעטום געטראָטען מיט די פיס.

די אלגעמיינע און גרונד אורזאך פון דעם אידישען יאָך, פּונקט ווי פון מענשליכער אונטערדריקונג בכלל, ליגט אין דער ניט ריכטיגער פארטיילונג פון די פּאָליטישע און עקאָנאָמישע כחות צווישען דער מענשהייט, דאָס הייסט, אין דעם קלאסען כאראקטער פון דער געזעלשאפט. די ספּעציפישע און נאָענטסטע אורזאכען פון דער אידישער אונטערדריקונג ליגען אין דער רעכט־לאָזיגקייט און אין דער סאָציאל־פּאָליטישער מאכטלאָזיגקייט פון פאָלק. און אויב אונזער פאָלק איז ביז איצט פארבליבען אין דער געשיכטע, איז דאָס נאָר א דאנק דעם, וואָס דער איד איז געווען ביכולת אין פארלויף פון זיין געשיכטע צו ערפילען אזא סאָציאל־עקאָנאָמישע פונקציע, וועלכע איז געווען נוצליך פאר אנדערע פעלקער.

אלס סוחרים, באַזיצער פון קאפּיטאלען, און גרעסערע און קלענערע פארמיטלער צווישען פארשידענע קלאסען, האָבען די אידען געהאָלפען אין דער אנטוויקלונג פון די עקאָנאָמישע כחות פון לאנד און דעם ברייטען אויס־בייט פון סחורות, און זיינען, דעריבער, ביז א געוויסער צייט געדולדעט געוואָרען.

אָבער יעדעס מאָל, ווען די עקאָנאָמישע כחות פון א געוויסען לאנד האָבען דערגרייכט א געוויסע הויך, און די איינגעבאָרענע באפעלקערונג האָט אליין געקענט ערפילען די סאָציאל־עקאָנאָמישע פונקציעס פון די אידען, פלעגען זיך געגען זיי אָנפאנגען רדיפות, וואָס האָבען זיך געשטארקט מיט'ן וואוקס פון די סאָציאלע ווידערשפּרוכען אין דער געזעלשאפט און וואָס פלעגען זיך געוויינליך ענדיגען מיט א פולשטענדיגען גירוש פון די אידען פון דעם באשטימטען לאנד.

אין דעם ליגט די סאָציאל־עקאָנאָמישע אורזאכע פון אלע אידישע ליידען און פון זייער אייביגער וואנדערונג פון לאנד צו לאנד.

---

*) ערשינען אין דער רוסישער שפּראך אין בראָשור פאָרם „וואָזוואַניע ק' יעוו־רעיסקאָי מאָלאָדעזשי", אויסגאַבע פון ציוניסטען־סאָציאליסטען, אין יאָר 1901. די איבערזעצונג איז פון חבר ב. קרוזא.

אין דער איצטיגער צייט לעבען די אידען איבער איינעם פון די שווער־סטע מאָמענטען אין זייער געשיכטע.

אין רוסלאנד, רומעניען און עסטרייך, דאָרט וואו עס לעבט די גרעסטע מערהייט פון אידישען פאָלק, איז זייער ספעציפישע טעטיגקייט פאר דער עקאָנאָמישער אנטוויקלונג פון לאנד געוואָרען אן איבעריגע, און די געזעל־שאפטליכע קאָנקורענץ מיט'ן וואוקס פון די געזעלשאפטליכע ווידערשפּרוכען שטרעבט צו דעם, אז מען זאָל זיי אין גאנצען באזייטיגען פון אלע פאָזיציעס פון לעבען. אין די לענדער זיינען די אידען שוין פון לאנג בארויבט געוואָרען פון זייערע בירגערליכע און פאָליטישע רעכט; און יעצט ווערען די קוואלען פון זייער לעבען אלץ מער צוגעשלאָסען.

א גאנצע רייע פון טעטיגקייטען ווערט זיי פארבאָטען; די בילדונג אנשטאלטען זיינען פאר זיי פארמאכט; די פּראָדוקטיווסטע ארבייט, ווי ערד ארבייט, איז פאר זיי אין גאנצען ניט צוגענגליך, אין עטליכע לענדער, ווי אין רומעניען, ווערען די אידען געטריבען ווי פרעמדע. די ווילדע אויס־געשרייען געגען זיי קלינגען אלץ העכער און העכער, עס ווערען באנייט די באשולדיגונגען פון מיטעלאלטער, און אידישע מארטירער שמאכטען אין די טורמעס און ווערען צו דער תליה געפירט.

פון אָט דער אונערטרעגליכער לאגע ליידט אין א פארשידענער פאָרם און מאָס די גאנצע אידישע נאציע, מיט דער אויסנאַם פון דעם גאָר רייכען און פּריווילעגירטען קלאס, ליידט מאטעריעל און גייסטיג. עס ליידט דער אידישער מיטעל־קלאס, וועלכער ווערט געדריקט פון דער ניט אידישער קאָנ־קורענץ, דעם געזעלשאפטליכען באָיקאָט, און די אונטערדריקונגען מצד דער רעגירונג. עס ליידט די אידישע אינטעליגענץ, פון וועלכער מען נעמט אוועק יעדע מעגליכקייט פון אויסנוצען אירע כחות אין לעבען.

אָבער מער פון אלעמען ווערט געדריקט די אָרימע מאסע, וועלכע שטעלט מיט זיך פאָר 80 פּראָצענט פון אידישען פאָלק, און וועלכע ערפילט די ספעציפישע אידיש־עקאָנאָמישע פונקציע פון קליינער פארמיטלערשאפט צווישען די געזעלשאפטליכע קלאסען. אונטער דעם דרוק פון דער רעגירונג און דעם געזעלשאפטליכען אנטיסעמיטיזם פארלירט די מאסע ביסלעכווייז אלע לעבענס מיטלען און ווערט פאר'משפט צום אונטערגאנג. דער איבער־גאנג צו פּראָדוקטיווער ארבייט איז פאר די מאסען זעהר שווער, אויב ניט אינגאנצען אונמעגליך, ווייל אויך די ארבייטענדע עלעמענטען פונ'ם אידישען פאָלק זיינען אונטערוואָרפען דעם זעלבען אנטיסעמיטישען דרוק, און באַ־גרענעצט אין דער מעגליכקייט פון געפינען ארבייט, און אלס א פרעמדער און רעכטלאָזער עלעמענט פון לאנד טיילט ער אויס פון זיך א שטענדיג וואקסענ־דען קאָנטינגענט פון דער רעזערוו ארמיי פון ארבייטסלאָזע. אויסער די מאַ־

טעריעלע ליידען, טראָגט אויף זיך די מאסע דורך די שרעקען פון דער אנטי־סעמיטישער רעגירונג, פון דער פּאָליציי, פון מיטעל־שטאנד און פון דעם גראָבען המון.

הונגער, אָרימקייט און כאאָטישער לויפען פון לאנד צו לאנד, גייסטיגע דעמאָראליזאציע — דאָס זיינען די נאטירליכע רעזולטאטען פון דער לאגע, וועלכע ווערט אלץ ערגער און ערגער.

דער גערדאנק און דאָס געפיל ווייזען אונז אָן אויף צוויי וועגען פאר דער היסטאָרישער לייזונג פון דער אידען פראגע. ערשטענס, די ערוואכונג אין די אידישע מאַסען פון רעוואָלוציאָנערע, פּאָליטישע אינסטינקטען, און די אידישע סאָציאל־דעמאָקראטישע באוועגונג מיט'ן פּראָלעטאריאט אין צענטער און מיט די איבעריגע אידישע מאַסען אין פעריפעריע; און צווייטענס, די אפּוועגדונג פון דער כאאָטישער אידישער עמיגראַציע, דער אייביגער אידישער וואַנדערונג אין איין טעריטאָריע פאַר דער פאָרמירונג פון א אידישער מלוכה אויף סאָציאַליסטישע יסודות. די טעריטאָריע — דאָס איז דאָס אלטע אידישע לאנד, ארץ ישראל, און די נאכבאר לענדער, וועלכע געפינען זיך אונטער דער הערשאפט פון ענגלאנד, ווי ציפערן און סיני. אנשטאט וואס די אידישע מאסען זאָלען אויסגיין אונטער דעם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען דרוק און וואנדערען איבער דער גאנצער וועלט אָהן א ציל, ניט געפינענדיג פאר זיך קיין מקום מנוחה, לעבען פון ניט פּראָדוקטיווער ארבייט און גייסטיג פארקריפּעלט ווערען, דארף דער גערדאנק און דאָס געפיל יעדען אונטערזאָגען, דאָס די קאָנצענטרירונג פון די עמיגרירענדע מאסען, וועמעס עקאָנאָמישע יסודות זיינען צוטרייסעלט, אין איין טעריטאָריע מיט'ן צוועק צו שאפען אזעלכע לעבענס פאָרמען, וועלכע זאָלען אנטשפּרעכען די מאטעריעלע און אידעאלע אינטערעסען פון די מאסען, איז די סאָציאלע נויטווענדיגקייט פון דער אידישער ווירקליכקייט.

דער פּאָליטישער קאמף פון די אידישע מאסען אין די לענדער וואו זיי וואוינען און די שטרעבונג צו דער פארווירקליכונג פון אן אויטאָנאָמען אידישען צענטער איז ניט קיין ווידערשפּרוך, ווי דאָס קען זיך אויבערפלעכליך ארויסווייזען. די אידישע ווירקליכקייט איז אין איר עצם זייער א קאָמפּליצירטע.

די אידישע עמיגראציע איז א היסטאָרישער פּראָצעס, וואס קען זיך ניט פאַרענדיגען אין א קורצען משך פון צייט. דאָס רוב פון די אידישע מאסען וועט נאָך אויף א לאנגער צייט בלייבען אין די איצטיגע לענדער, און זיי מוזען דעריבער אומפארמיידליך רעאגירען אויף זייער לאגע, קעמפען פאר זייער עקאָנאָמישער אויסבעסערונג און פאר זייערע פּאָליטישע רעכטע, פאר

דעם אלגעמיינעם אידעאל פון קאָלעקטיווער ארבייט און פאר דער אייגענער מענשליכער ווירדע. אָפּציען די מאסען פון קאמף אויף די ערטער אין נאָמען פון דער אידישער אויטאָנאָמיע אין פּאלעסטינא וואָלט געמיינט אי־בערגעבען די אידישע מאסען און די גאנצע נאציע דעם שונא אין די הענט, און פירען דאָס אידענטום צו א פולשטענדיגער מאטעריעלער און גייסטיגער ירידה. פון דער אנדערער זייט אָבער איגנאָרירען אין נאָמען פון קאמף פאר'ן סאָציאליזם און פאר דער אויסבעסערונג פון דער ארבייטער לאגע די סכנות פון אידישען לעבען, וועלכע די סאָציאל־דעמאָקראטישע טעטיגקייט קען ניט אין גרונד גענומען באזייטיגען, — איז א פארברעכען געגען די דריינגענדע אידישע אינטערעסען. ענטפערען צו די געטריבענע, עמיגרירענדע ארבייט־און מקום־מנוחה־זוכענדע מאסען מיט דער אָנווייזונג אויף דער צוקונפטיגער סאָציאליסטישער אָרדנונג, — איז גלייך ווי געבען זיי שטיינער אנשטאט ברויט.

די סאָציאל־דעמאָקראטיע און דער סאָציאליסטישער ציוניזם זיינען, דעריבער, יענע צוויי באוועגונגען, וועלכע ענטפערען אויף די רעאלע נויטען פון די אידישע מאסען און אויף דער אידישער פראגע אין אלגעמיין. א גאנצע רייע פון טאקטישע אורזאכען מאכען עס דאך פאר אומצוועקמעסיג די פאראייניגונג פון די ביידע טעטיגקייטען אין איין אלגעמיינער פראקטישער פּראָגראם און מאכט, פארקערט, נויטיג זייער פאנאנדערטיילונג אין צוויי זעלבסטשטענדיגע און פריינדליכע אָרגאניזאציעס. די צילען און מיטלען פון אָט די ביידע פאָרמען פון געזעלשאפטליכער טעטיגקייט ליגען אין פאר־שידענע ספערען; די באציאונג פון די הערשענדע קלאסען און רעגירונגען צו ביידע באוועגונגען איז אין גאנצען פארשידען; די פארבינדונגען פון דער סאָציאל־דעמאָקראטיע און די פארבינדונגען פון דעם ציוניסטישען סאָציאליזם מיט אנדערע געזעלשאפטליכע שטרעמונגען ליגען אין פארשידענע ריכטונ־גען: די אידישע סאָציאל־דעמאָקראטיע דארף זוכען פארבינדונגס פונקטען מיט די אָרטיגע ארבייטער, און אמאָל אויך מיט ליבעראלע פארטייען; דער סאָציאליסטישער ציוניזם, אָבער, מוז שטרעבען צו ווירקען אויפ'ן בירגער־ליכען ציוניזם און אויף די אידישע פילאנטראָפּישע אינסטיטוציעס אין אל־געמיין. די באציאונג פון די אידען צו דער סאָציאל־דעמאָקראטיע און צו דעם ציוניסטישען סאָציאליזם איז א פארשידענע; פילע עלעמענטען, וואס זיינען נאָך ניט גרייט אויפצונעמען די אידעען פון דער סאָציאל־דעמאָקראַ־טיע, קענען זיך אָבער אָנשליסען אן דעם ציוניסטישען סאָציאליזם, וועלכער געפינט זיך אויסער דער ספערע פון קלאסען אינטערעסען. אָט די מאָמענ־טען, און פילע אנדערע, דערווייזען די פראקטישקייט און שכל'דיגקייט פון פאנאנדערטיילען די דאָזיגע צוויי פאָרמען פון אידישער געזעלשאפטליכער

טעטיגקייט, וועלכע פארענטפערען אין גלייכער מאָס די אידישע פראגע, אויף צוויי פריינדליכע, אָבער אין גאנצען זעלבסטשטענדיגע אָרגאַניזאציעס.

די אידישע סאָציאַל־דעמאָקראטישע באוועגונג, מיט א מיטפילענדער באציאונג צום סאָציאַליסטישען ציוניזם, און צו דער אידעע פון דעם אידישען ווידערגעבורט, און די סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע באוועגונג מיט איר טעאָרעטישער אנערקענונג פון דער נויטיגקייט פון א רעוואָלוצאָנער־סאָציאַליסטישער באוועגונג צווישען די אידען אין די לענדער, וואו זיי וואוינען — דאָס זיינען אָט די צוויי פאָרמען פון אָרגאניזאציע, וועלכע קענען געבען א ברייטען ענטפער אויף דער אידישער פראגע און אויף די נויטען פון די אידישע מאסען.

צוזאמען מיט דעם סאָציאַל־עקאָנאָמישען מאָמענט, וועלכער דיקטירט אונז די נויטווענדיגקייט פון דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם, איז פאראן נאָך א טיפער קולטור־פסיכאָלאָגישער מאָטיוו, פון וועלכען דער סאָציאַליסטישער ציוניזם שפּראָצט ארויס. די אידישע נאציע איז איינע פון די באגאבטעסטע און געניאַלסטע נאציעס פון דער מענשהייט.

אז דאָס אידענטום האָט בייגעטראָגען דעם גרויסען חלק צו דעם מענשליכען קולטור אוצר, איז דער אנערקענטער פאקט פון דער געשיכטע. די אויסערליכע לאגע, זיין היימלאָזיגקייט און פארשקלאפונג האָבען פארוואנדעלט דאָס דאָזיגע אויסערגעוויינליכע פאָלק אין א קאריקאטור, צום שפּאט פון דער וועלט און צו א לאסט פאר זיך גופא, און פון וועלכען די גאנצע וועלט שפּאָט, פארקריפּעלט זיין נשמה. די אידישע נבואה איז פארוואנדעלט געוואָרען אין תלמוד׳ישער מאָראַללאָזער געצענדינעריי, די אידישע אוניווערסאַל־עטיק — אין א אידישער אוניווערסאלער בערזע, נאציאָנאַלע שאַפונג — אין א נארישער נאָכקרימעניש; די שפּראך — אין א יאמערליכען זשארגאָן, די אינדיווידואליטעט — אין א פרעמדער אונטערטעניגקייט, גייסטיגע שאפונג — אין א קראנקהאפטער פּלפּוליסטיק, דאָס סאָציאַלע לעבען — אין לויפעניש און וואנדערונג, און די געשיכטע—אן אן אייביגען קרעכץ.

דאָך ניט קוקענדיג אויף דעם גאנצען טראגיזם פון דער נאציע, ניט קוקענדיג אויף דער קלאָגעדיגער קאריקאטור פון איר לעבען, ניט קוקענדיג אויפ׳ן מאנגעל פון קאָנקרעטע נאציאָנאַלע פאָרמען, איז די לעבענספעאיגקייט און איר ספּעציפישע באגאבטקייט אזוי גרויס, דאס נאָך אויך איצט פארמאָגט זי מעכטיגע שאפונגס־כחות, הויפּטזעכליך פון דעם עטישען און סאָציאַליסטישען מין, וועלכע קענען ביי א נאָרמאלער געשיכטליכער אנטוויקלונג זיך פאנאנדערבליען אין א גרויסער נאציאָנאַלער קולטור. דער שאַפונגס־פייער פון אידענטום איז ניט אויסגעלאָשען; אין דער צופוילטער,

פארשטיקטער אטמאָספערע פון שקלאַפעריי איז ער נאָר געוואָרען בלאסער און טונקעלער און קאָן זיך ביי בעסערע באדינגונגען פאנאנדערבערענען אין א שטארקער, ליכטיגער זון.

צו באשאפען די באדינגונגען פון דער פאנאנדערבליאונג פון דער אי־דישער נאציאָנאליטעט, געבען ברייטקייט די שעפערישע כחות פון דעם געשיכטליך מערקווירדיגען אידישען פאָלק, — ד אָ ס א י ז ד י נ א־ צ י אָ נ א ל ע א ו י פ ג א ב ע פ ו ן ס אָ צ י א ל י ס ט י ש ע ן צ י ו־ נ י ז ם.

און אין דער הינזיכט פילט זיך דער סאָציאליסטישער ציוניזם צוגלייך מיט דעם אלץ באפרייענדען אינטערנאציאָנאלען סאָציאליזם, אויף דער רויטער פאָן פון וועלכען עס איז אויפגעשריבען: נ א צ י אָ נ א ל ע פ ר י י ה י י ט און ב ר י י ט ע מ ע ג ל י כ ק י י ט ע ן פ א ר ד ע ר נ א צ י אָ נ א ל ע ר ק ו ל ט ו ר פ א ר א ל ע א ו נ ט ע ר ד י ק ט ע פ ע ל ק ע ר!

דער סאָציאליסטישער ציוניזם שטעלט זיך אויך אלס אויפגאבע די ברייטע גייסטיג־קולטורעלע טעטיגקייט. די אידישע מאסען ווערען פאר־הארטעוועט אין אונוויסענהייט, אין רעליגיעזער פינסטערניש, אין תלמוד'י־שער געצענדינעריי. אין דער אונוויסענהייט און פינסטערניש ווערען די אידישע מאסען געהאלטען פון די רבנים, פארקויפטע „רעגירונגס"־רבנים, פון דער אידישער בורזשואזיע און פון דער רעגירונג. דער סאָציאליסטישער ציוניזם ערקלערט מלחמה אָט די אלע פינסטערע און בייזע כחות אין נאָמען פון ליכט, אין נאָמען פון אמת, אין נאָמען פון דער אידעע פון נאציאָנאלען ווידערגעבורט.

אין דער פראקטיצירטער אידישער רעליגיע, וועלכע איז, לויט דעם געניאלען אויסדרוק פון היינע, גאָר ניט קיין רעליגיע, נאָר אן אונגליק, זעט דער סאָציאליסטישער ציוניזם די הויפט שטערונג צו קולטור, וויסען און פרייהייט. די דאָזיגע פראקטיצירטע רעליגיע צוקריפּעלט דעם אידישען מוח און נשמה, שטייט אין וועג פון יעדער זעלבסט־טעטיגקייט און האלט דאָס פאָלק אין שקלאפען־קייטען.

אָט די פינסטערניש וויל דער סאָציאליסטישער ציוניזם צוטרייבען און אריינברייגען אין פאָלק דאָס ליכט פון דעם סאָציאליסטיש־נאציאָנא־לען אידעאל.

די אידישע סאָציאליסטישע יוגענד באציט זיך אינדיפערענט, אויב ניט אין גאנצען פיינדליך, צו דער אידעע פון א אידישער מלוכה און פון דעם אידישען נאציאָנאלען ווידערגעבורט.

דאָס איז אין דער ווירקליכקייט ניט מער ווי אן איבערלעבעניש פון

דער אידישער בורזשואזיע. ווען אונטער דער ווירקונג פון דער פולער עמאַנציפּאַציע פון די פּריווילעגירטע אידען אין רוסלאַנד איז אויסגעוואַקסען די אידישע בורזשואזיע און האָט אָנגעפאַנגען איר רויבערישען אַנגריף אויף דער וועלט, איז דאָס געווען אין די פּאָליטישע אינטערעסען פון דער בור־זשואזיע צו פאַרלייקענען די אידישע נאַציאָנאַליטעט און אַנשטאַט איר באַ־שאַפען די טעאָריע פון אַ אידישער רעליגיעזער מיסיע. אַזוי ווי דאָס אי־דענטום האָט ניט קיינע קאָנקרעטע נאַציאָנאַלע פאָרמען, האָט אָט דער בור־זשואזער אַנטי־נאַציאָנאַליזם באהעפט זיך אויך צו דער אידישער אינטעליגענץ, וועלכע האָט געשעפּט איר גאַנצע אויפקלערונג און אַנטוויקלונג פון פרעמדע קולטורען. דער אַנטינאַציאָנאַליזם פון דער אידישער סאָציאַליסטישער אינ־טעליגענץ און דורכדעם, ווען אפילו אין אַ קלענערער מאָס, אויך פון די אידישע אָרגאַניזירטע מאַסען, פליסט אַרויס פון דעם, וואָס זיי האָבען זיך נאָך ניט אין גאַנצען באַפרייט פון דער אַנטי־אידישער פּסיכאָלאָגיע, וועלכע זיי האָ־בען איבערגענומען פון דער אידישער בורזשואזיע.

אין די אויגען פון די אידישע סאָציאַליסטען איז די אידעע פון דער אידישער ווידערגעבורט דיסקרעדיטירט, אמת, אין יענער בורזשואַז־רעאַק־ציאָנערער פאָרמע, וועלכע דער מאָדערנער ציוניזם האָט אָנגענומען. עס איז שוין אָבער צייט ענדליך צו באַגרייפען דעם מהות פון דער באַוועגונג און די אורזאַכען, וואָרום זי האָט אונפאַרמיידליך געמוזט אָננעמען דעם מיזעראַבלען רעאַקציאָנערען כאַראַקטער.

ניט פון דער שטרעבונג פון דער אידישער בורזשואזיע צו געפינען אַן אָרט פאַר דער פאַרוועגדונג פון אירע פרייע קאַפּיטאַלען, און ניט פון איר שטרעבונג צו פּאָליטישער הערשאַפט איז ענטשטאַנען דער ציוניזם, ווי דאָס ווילען האָבען מאַנכע סאָציאַליסטען. דאָס איז פּונקט אַזאַ גראָבע ווי אַ נאַ־איווע ערקלערונג פון דער דאָזיגער באמת מערקווירדיגער באַוועגונג. דער ציוניזם איז אַרויסגעקומען פון דעם באַוואוסטזיין פון די אידישע מאַסען, אַז אַלע זייערע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס זיינען צוטרייסעלט, און פון זייער שטרעבונג צו אַ בעסערער ווירקליכקייט. צו דעם סאָציאַל־עקאָנאָמישען מאָטיוו קומט צו דער נאַציאָנאַלער אינסטינקט און דאָס נאַציאָנאַלע זעלבסט־באַוואוסטזיין, וואָס איז געוואָרען דער גייסטיגער שעפּערישער מהות פון דער באַוועגונג. אָבער ניט דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער און ניט נאַציאָנאַל־קולטורעלער מאָטיוו פון ציוניזם האָבען נאָך קיין צייט ניט געהאַט זיך צו דיפערענצירען לויט קלאַסען קאַטעגאָריען. דערפון שטאַמט דער גאַנצער בירגערליך־רעאַקציאָנערער כאַראַקטער פון ציוניזם. דער עקאָנאָמישער באַזיס פון די אידישע מאַסען, וועלכער איז צוטרייסעלט פון אַנטיסעמיטיזם, אַנטהאַלט אין זיך באמת פילע פאַרשידענאַרטיגקייטען : ער שטעלט זיך

צוזאמען פון דער ארבייטערשאפט, פון קליינעם הענדלער, פון דער פאר־מיטלעריי א. א. וו. און דערביי איז די אומפראָדוקטיווע טעטיגקייט די הער־שענדע פאָרם פון ווירטשאפטליכען לעבען. אָבער אָט די עקאָנאָמישע פאר־שידענארטיגקייטען האָבען זיך צונויפגעגאָסען אין איין אלגעמיינעם סאָציאל־עקאָנאָמישען מאָטיוו — צו שטרעבען צו א נייער ווירקליכקייט, אָהן דאָס די מער קריטישע עלעמענטען פון די מאסען זאָלען אריינטראָגען אין אָט דעם־אלגעמיינעם מאָטיוו דעם קלאסען גערדאנק.

ביי די מאכטלאָזע, גייסטיג־שוואכע, אומגליקליכע און שקלאפישע מא־סען פון אידישען פאָלק, וועלכע זיינען נאָך ניט צוטרייסעלט געוואָרען דורך א קלאסען דיפערענצירונג, האָט זיך די שטרעבונג צו א נייער ווירקליכקייט פארבונדען מיט אלע רעאקציאָנערע און אונגליקליכע אינהאלטען פון זייער לעבען. אָט די מאסען זעען די מאטעריאל־עקאָנאָמישעליידען פון פאָלק פון שטאנדפונקט פון קליין־בורזשואזען לעבען, דער אידעאל פון דער אי־דישער צוקונפט איז ביי זיי פארבונדען מיט די רעאקציאָנערע תשובות פון זייער ווירקליכקייט, די מיטלען פאר דער דערגרייכונג פון דעם אידעאל שעפען זיי פון יענער שקלאפישער פאטאלאָגישער פסיכאָלאָגיע, וועלכע האָט זיך אויסגעארבייט אין די מאסען אין פארלויף פון יאָרהונדערטער.

און אויב דער סאָציאל־עקאָנאָמישער מאָטיוו פון ציוניזם איז כאָאָטיש, ניט באלויכטען פון קלאסענבאוואוסטזיין און פארבונדען מיט דער גאנצער שקלאפישער און מיזעראבעלער פסיכאָלאָגיע פון די אידישען מאסען, האָט דער נאציאָנאלער מאָטיוו, וועלכער שפילט אין דער באוועגונג די ראָל פון א שאפענדען כח, נאָך מער געטריבען די באוועגונג אין דער ריכטונג פון רעאקציע. די פראָגרעסיווע נאציאָנאלע עלעמענטען פון דער אידישער פסיכיק זיינען פארטונקעלט מיט רעליגיעזע טראדיציעס און רעאקציאָנערע אָנהויפונגען פון שקלאפישען לעבען פון פאָלק. דער קלאסען־מעסיג ניט־דיפערענצירטער ציוניזם האָט באשאפען זיין נאציאָנאלע אידעאָלאָגיע הויפטזעכליך פון די רעאקציאָנערע עלעמענטען פון דעם אידישען נאציאָ־נאליזם: רעליגיע, טראדיציע און פאָלקס זיטען.

ניט פון די קלאסען אינטערעסען פון דער אידישער בורזשואזיע, ניט פון איר שטרעבונג צו געלט־מאכעריי אָדער פאָליטישער הערשאפט שטאמט דער בירגערליך־רעאקציאָנערער כאראקטער פון ציוניזם, נאָר פון דער אונ־וויסענהייט און פינסטערניש פון פאָלק און פון דער ניט גענוגענדער דורכ־דרינגונג פון דעם קלאסען־באוואוסטזיין און דער רעוואָלוציאָנער־סאָציא־ליסטישער אידעע אין די מאסען.

ניט די קלאָר באוואוסטזיניגע אינטערעסען פון דער אידישער בורזשואזיע איז די אורזאך

פון בירגערליך־רעאקציאָנערען כאראקטער פון ציוניזם, ווי דאָס זאָגען די סאָציאליסטען, נאָר עטוואס דיאמעטראל־געגענגעזעצטעס, און נעמליך — די נאָך ניט פולשטענדיג אנערקענטע מאטעריעלע און אידעאלע קלאסען אינטערעסען פון די אידישע מאסען.

דער ציוניזם האָט זיך אין זיין נאציאָנאלען אידעאל ניט געקענט אויפהויבען העכער פון א רעגירונג מיט אידישער עקספלואטאציע און אידישער אונטערדריקונג. אָהן וועלכען עס איז אידעען־צופלוס מצד די סאָציאליסטישע עלעמענטען איז די ציוניסטישע באוועגונג געוואָרען אלץ מער און מער רעאקציאָנער. זי האָט זיך פאראייניגט מיט די רעאקציאָנערע רבנים, האָט באשאפען א צבועקישען קולט פון דער אידישער רעליגיע. אירע פארטרעטער פארנעמען זיך מיט דעם שענדליכען אמט פון רעגירונגס־רבנות און זי פריידיגט דעם אידישען פאָלק דאס איבערצורייסען מיט אלע פראָגרעסיווע און ערהאבענע אידעען פון דער מענשהייט, וועלכע האָבען כלומרשט אָפגענארט דאס אידישע פאָלק. דער גייסטיגער עלעמענט פון דער ציוניסטישער באוועגונג זיינען געוואָרען אלע יענע צופוילטע, אונוויסענדע און אידעען־לאָזע אינטעליגענטען, וועלכע זיינען געווען גייסטיג צו שוואך צו פארדייהען די אידעע פון סאָציאליזם.

אָבער נאָך דעם אלעמען האָבען די אידישע סאָציאליסטען קיין רעכט ניט צו ווארפען שטיינער אין דעם מאָדערנעם ציוניזם, וואָרים זיי האָבען זיך צו זיין סאמע עצם באצויגען פיינדליך און האָבען זיך ניט נאָר ניט אנגעשטרענגט אריינצוברייינגען אין אים די סאָציאליסטישע אידעע, נאָר האָבען נאָך פאלש פאָרגעשטעלט זיין ענטשטעהונג און זיין אינווייניגסטען תוכן, זעהענדיג אין אים די שטרעבונג פון דער אידישער בורזשואזיע צו געלט־מאכעריי און הערשאפט. די רעאקציאָנער־בורזשואזע פאָרם פון דעם איצטיגען ציוניזם באפרייט ניט די אידישע סאָציאליסטען פון זייערע פליכטען אין באצוג צו דער אידען־פראגע און צו דער אידעע פון דעם אידישען ווידערגעבורט, נאָר פארקערט לייגט אויף זיי ארויף א הייליגען חוב אריינצוברייינגען ליכט אין אָט דער טיפער פאָלקס ערשיינונג און מאכען פון אים א סאָציאליסטישע באוועגונג.

אוטאָפּיע! וועלען אויסשרייען אונזערע געגנער, ניט האָבענדיג קיינע אנדערע לאָגישע אויסזעצונגען.

די דאָזיגע איינווענדונג מצד די סאָציאליסטען וועלען מיר אויפנעמען מיט דער גרעסטער קאלטבלוטיגקייט.

די גרינדונג פון פארשידענע עקאָנאָמישע אסאָציאציעס איז איינע פון די הויפט טעטיגקייטען פון דעם מאָדערנעם סאָציאליזם, פון וועלכע פילע

ערוואַרטען זאָגאַר די פאַרווירקליכונג פון דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט בכלל. קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניזאַציע איז דער וועג, וועלכער דאַרף פירען צו דער פאַרווירקליכונג פון דער אידישער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט צום נצחון פון פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט.

און אויב קאָאָפּעראַציע ענטוויקעלט זיך און האָט ערפאָלג אין די אַלטע קאַפּיטאַליסטישע לענדער, דאַרף זי געווים פאַרנעמען איר פּאָזיציע אין א נייער געזעלשאַפט. יאָ, לויט אונזער בליק איז דאָס דער איינציגער תנאי פאַר אן ערפאָלגרייכער קאָלאָניזאַציע אין אַלגעמיין.

דער פאָרוואורף פון אוטאָפּיע פאַר די ציוניסטען קען ביי אונז אַרויס־רופען נאָר א שמייכעל פון מיטלייד.

אויב אימיצער פאַרדינט דעם פאַרוואורף אין א נידעריגען און שלעכטען אוטאָפּיזם זיינען דאָס די רעאַקציאָנערע ציוניסטען. די אומעגליכקייט אַרויסצוגעהן פון דער ספּערע פון זייער איינגער פּסיכאָלאָגיע, די עם האַרצישע זיכערקייט אין דער אומבאוועגליכקייט פון דער וועלט און דער אונפעיאיגקייט פון לעבען צו פאַרווירקליכען העכערע און פאַרנינפטיגערע פאָרמען — איז דער מיזעראַבעלער רעאַקציאָנערער אוטאָפּיזם פון זעלבסט־צופרידענע מענשען און די הערשענדע קלאַסען. אוטאָפּיסטען זיינען יענע ציוניסטען, ביי וועמען דער ערפאָלג הייננט אָפּ אן דעם קאַפּריז פון סולטאַן און דער אזוי אָנגערו־פענער דיפּלאָמאַטיע. די ציוניסטען סאָציאַליסטען זיינען פריי פון דעם פּסעוודאָ־דאָמאַנטישען טשאַר, לויט וועלכען די קאָלאָניזאַציע דאַרף זיך אָנ־פאַנגען נאָר אין דעם „הייליגען לאַנד“, און ניט אין די פרייע לענדער פון ענגלאַנד, וועלכע זיינען אין שכנות מיט ארץ ישראל. ניט יענע זיינען או־טאָפּיסטען, וועלכע געניסען צוזאַמען די אידעאַלען פון דעם אידישען ווידערגע־בורט מיט די הייליגע אידעאַלען פון דער גאַנצער מענשהייט. פאַר'משפּט צו א לאַנגזאַמען טויט איז די אַרבייט פון יענע, וועלכע שטעלען זיך פאָר, דאָס מען קען באַגייסטערען מענשען צו שקלאַפעריי און מאָראַלע אַבסורדען.

ערשט דער סאָציאַליסטישער ציוניזם מאַכט דעם ציוניזם מעגליך, ער באַפרייט אים דעם באַגריף פון ארץ ישראל און מאַכט מעגליך גלייך אָנצו־הויבען די רעאַליזאַציע פון אן אידישער מלוכה. ער ברייננט דעם ציוניזם אין פולען הסכם מיט די מאַטעריעלע און אידעאַלע אינטערעסען פון די פאָלקס מאַסען און מאַכט פון אים א גרויסען אידעאַל, פאַר וועלכען דאָס פאָלק וועט קעמפפען און לעבען. ער וועקט די אידעאַליסטישסטע און אויפגעקלערטעסטע עלעמענטען פון אידענטום און שטעלט זיי אין זיין אַוואַנגאַרד, אין דער צייט ווען דער בורזשואַזער ציוניזם קלייבט נאָר אויף די דערנער און צוטרעט מיט די פיס די בלומען. ער קעמפפט געגען די פּאַטאָלאָגישע געוויקסען פון דעם אידישען לעבען, געגען קלעריקאַליזם און טראַדיציע און זעהט אין ליכט או־

בילדונג זיינע בעסטע מיטהעלפער. אין דער צייט ווען דער רעאקציאָנערער ציוניזם בויט זיין געביידע אויף דעם צופוילטען פונדאמענט פון דעם פאטאָלאָגישען אידענטום. ניין, הערען ציוניסטען פון דעם רעאקציאָנער־בירגערליכען לאגער, איר האָט געמאכט דעם ציוניזם אונמעגליך, איר האָט אים פאַרוואנדעלט אין אן אוטאָפּיע פון שקלאפעריי, אין נאציאָנאלע קריכעניש, איר האָט דערוויטערט פון אים די אויפגעקלערטע פאָלקסמאסען און די סאָציאַליסטישע אינטעליגענץ און איר האָט, צו אונזער גרעסטען באדויערען, פון אים צוגענומען אלע לעבענס־זאפטען.

מיר ציוניסטען־סאָציאליסטען הויבען אויף די עכטע פאָן פון דער אידישער פרייהייט, מיר לעבען אויף דעם אידענטום, ארייינברייננענדיג אין אלע ערשיינונגען פון זיין לעבען דעם גרויסען אידעאל פון סאָציאליזם. מ י ר זיינען צ י ו נ י ס ט ע ן!

און וואס מער דער איצטיגער ציוניזם דערנענטערט זיך צו זיין פאַרווירקליכונג, און וואס מער עס ווערען צייטיג אלע יענע אינסטיטוציעס, וועלכע דארפען עפענען די קאָלאָניזאציע, אלס קלאָרער ווערט די נויטווענדיגקייט פון דעם סאָציאליסטישען ציוניזם.

די רעאקציאָנער־בורזשואזע ציוניסטען ווילען א קאָלאָניזאציע אויף קאפּיטאליסטישע יסודות און פאר'משפט'ען דורך דעם דעם ציוניזם צום טויט. זיי טראָגען ארייין אין דער באוועגונג גלייך ביים אנפאנג די בירגערליכע קלאסען אינטערעסען און באשאפען יענע סאָציאלע מכשולים, צוליב וועלכע דער ציוניזם וועט מוזען צוזאמענברעכען. איצט איז די ציוניסטישע באוועגונג, ביי אלע אירע חסרונות, אלטרואיסטיש אין איר ענדציל, אָבער ביי דער פּראקטישער טעטיגקייט וועלען ארויפשווימען די אינטערעסען פון די קאפּיטאליסטען, דער בורזשואזיע, די טעכניקער, די אגראָנאָמען, די אָנגעשטעלטע און די אלע אנדערע, וועלכע קריכען פאר די הערשענדע קלאסען. עס וועט זיך דאן פאנאנדערברענגען דער קלאסען קאמף, וועלכער וועט פאַרניכטען די אידישע מלוכה ביי איר סאמע אָנפאנג. דער באשאפענער געגענזאץ פון די אינטערעסען וועט זיין יענער פעלז אָן וועלכען דער ציוניזם וועט צושמעטערט ווערען. און ווען אנשטאט פרייהייט און ווידערגעבורט וועט אָנקומען קלאסען־האס און באנקראָט, וועלען די רעאקציאָנער־בורזשואזע ציוניסטען זיין די שולדיגע פאר דעם געריכט פון דער אידישער געשיכטע.

ניט וויינינער שולדיג וועלען זיין אויך די אידישע סאָציאליסטען, אויב זיי וועלען בלייבען שטעהן פון וויטען. זיי האָבען די מעגליכקייט אנטקעגענצושטעלען דעם רעאקציאָנער־בורזשואזען ציוניזם זייער סאָציאליסטישע מאכט און אָנווענדען די באוועגונג אין א סאָציאליסטישער ריכטונג.

און זייער זינד געגען דעם אידישען פאָלק וועט זיין דערפאר שווערער,

ווייל זיי זיינען אלע סאָציאַליסטען, דער פּראָגרעסיווסטער, אידעאַלסטער און אויפגעקלערטסטער קלאַס פון פאָלק.

ארויסטרעטענדיג מיט דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם פאר דער אידישער יוגענד, האָפען מיר, דאס מיר וועלען ריכטיג פארשטאנען ווערען פון אירע בעסטע פאָרשטעהער. מיר האָפען, דאס די בעסטע פארטרעטער פון דער אידישער יוגענד וועלען זיך ערליך און אויפריכטיג באציען צו אונזער רוף. נאָר קודם כל ווענדען מיר זיך צו יענע אלע אין דעם ציוניסטישען לאגער, וועלכע, באגרייפענדיג די גאנצע ניט־ציוניסטישקייט און גייסטיגע אָרימקייט פון דעם איצטיגען ציוניזם, זוכען נייע פאָרמען פאר דעם ציוניזם, וואס זאָלען זיין מער אין הסכם מיט זייער סאָציאַליסטישער וועלט־אנשויאונג. און אָט די אומעטום צושפּרייטע עלעמענטען רופען מיר צו אָרגאניזירונג און שיקען זיי די פרייליכע בשורה, דאס סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע גרופּען ווערען אומעטום געבאָרען.

די לייזונג פון דער אידען פראגע ווערט בכן רעדוצירט צו דריי גרונד־לאגען:

1. די נויטוועגדיגקייט פון א סאָציאַל־דעמאָקראטישער אָרגאניזאציע פון אידישע מאסען אין די לענדער, וואו זיי געפינען זיך.

2. די נויטוועגדיגקייט פון א סאָציאַליסטישער אידישער מלוכה אין ארץ ישראל און אירע נאכבאר־לענדער.

3. די נויטוועגדיגקייט פון קאמף געגען דעם אידישען קלעריקאַליזם און זיין אומבייט אויף א סאָציאַליסטישער נאציאָנאלער אידעע.

אזוי ווי דער סאָציאַל דעמאָקראטישער קאמף פון די אידען געפינט זיך ניט אין אן אינערליכען צוזאמענהאנג מיט דעם אויפבוי פון א סאָציאַליסטיש־ציוניסטישען שטאַט, דארפען דיביידע פאָרמען פון לייזען די אידען פראגע געפינען זייער קאָנקרעטען אויסדרוק אין צוויי זעלבסטשטענדיגע אָרגאני־זאציעס.

צו דער ארבייט, חברים!

עס לעבע דער אינטערנאציאָנאלער סאָציאַליזם!

עס לעבע דער סאָציאַליסטישער ציוניזם!

לאָנדאָן, מאי, 1901.

דאָס פאָלק אין קאַמף פאַר זיין פרייהייט *)

די ציוניסטישע פרייהייטס באוועגונג געפינט זיך איצט אין א קריטישער לאַגע, וואס צווינגט אלע פאָרטשריטליכע ציוניסטען, פאר וועלכע דער ציוניזם איז ניט א פשוט'ע צייטפארטרייבונג, נאָר א הייליגער ערנסט, טיפער אדום־צוקלערען דעם תוכן פון דער באוועגונג. מיר זעהען, ווי די אידעע פון דער אידישער פרייהייט איז באקאנט כמעט ביים גאנצען אידישען פאָלק, ווי עס זיינען באשאפען געוואָרען די אינסטרומענטען, כדי אָנהויבען צו פארווירקליכען די אידעע: א פאָלקס־פארטרעטונג, א נאציאָנאלער פאָנד א. ד. ג. ווייטער זעהען מיר, דאס די אויסערליכע כחות, די אייראָפעאישע און די טערקישע רעגירונגען מאכען ניט די מניעות, פאר וועלכע מען האָט פריער אזוי מורא געהאט; ווי די פראָגרעסיווע עפענטליכע מיינונג איז גענייגט צו דיזער באוועגונג, אזוי דאָס דער ציוניזם וועט זיך מיט דער צייט קענען אויף איר שטיצען. און צוריק אָבער זעהען מיר, ווי דאָס אידישע פאָלק שלאָפט און עס ערוועקען זיך אין אים ניט די כחות, וועלכע קענען דעם ציוניזם אויספירען; ווי אלע די אינסטרומענטען, וועלכע זיינען באשאפען געוואָרען האָבען ניט קיין ווערט, וואָרום עס ליגען ניט אין זיי בערך אזוי פיל מאטעריעלע און פאָליטישע כחות, וועלכע זיינען נויטיג, אום דעם ציוניזם אויסצופירען; ווי אלע סימפאטיען פון דער ניט־אידישער וועלט פאר דעם ציוניזם זיינען אָהן נוצען, וואָרום עס ערהויבען זיך אין דעם אידישען פאָלק אליין ניט די נויטיגע קרעפטען, אום דיזע לאַגע און די סימפאטיען אויסצונוצען. קיינמאָל איז דער ציוניזם ניט געשטאַנען אזוי גוט און האָט ניט געהאט אזוי פיל שאנסען, און דאָך הויבט זיך ניט אויף דאָס פאָלק ווי איין מאן מיט א פאָליטישען רצון און א כח, כדי צו דער־לאַנגען די פרייהייט.

די סבה דערפון ליגט אין דער גאנצער ענטוויקלונג פון דעם ציוניזם, אין דער פאָרם ווי מען האָט די אידעע פון דער אידישער פרייהייט פארשטאַנען, וועלכע כחות מען האָט געזוכט צו ערוועקען, און ווי מען האָט געמיינט די אידעע אויסצופירען. אין די 20 יאָר זייט עס איז ענטשטאַנען צוערשט די חבת ציון און שפעטער דער פאָליטישער ציוניזם, איז אייגענטליך נאָך ניט אויפגעוועקט געוואָרען דער גרויסער אידישער המון, וועלכער איז געצוואונגען דורך זיין גאנצע מאטעריעלע און קולטורעלע לאַגע צו זוכען אין דעם ציוניזם זיין רעטונג און באפרייאונג און וועלכער עס זאָל פילען דיזע פרייהייט ווי זיין גרעסטען אינטערעס פון לעבען. די וויינינגע איבערגעגעבענע ציוניסטען, וואס

---

*) פלוגבלאַט נומער 1, ארויסגעגעבען פון דער אָרגאניזאציע „חירות“.

זייער ציוניזם שטאמט ביי זיי פון זייערע שטארקע נאציאָנאַלע געפיהלען, זיינען אריינגעפאלען אין דעם טעות פון אלע אוטאָפּיסטען, וועלכע האָבען געמיינט, דאָס דער אינווייניגער אמת פון דעם ציוניזם אליין איז גענוג, כדי צו איהם זאָלען צושטעהן אלע קלאסען אידען און איהם פארווירקליכען. און אזוי ווי עס האָט זיך זיי אויסגעדאכט, דאָס דער גאנצער ציוניזם איז מער ניט ווי א געלד־פראגע, האָבען זיי געזוכט נאָר צוציען צום ציוניזם דעם רייכען קלאס, פון די שטאָדט־גבירים ביז צו די גרויסע אידישע מיליאָנערען און מיליארדערען. מיט די גבירים און מיליאָנערען האָבען זיך די ציוניסטען געפּרואווט אויף אלע אופנים, מען האָט געזוכט צו ערוועקען זייערע נאציאָנאַלע געפילען, גערעדט צו זיי פון נאציאָנאַלער ערע און פרייהייט, מען האָט געפּרואווט זיי באווייזען, דאָס דער ציוניזם איז פאר זיי נאָר נוצליך, ווארום ער ציט אָפּ דעם אידישען פּראָלעטאריאט אין אנדערע לענדער און לאָזט די גבירים אין רוהע; מען איז געקראָכען פאר זיי אויף אלע פיר, פארוואָרפען זיי מיט כבוד, געשיינקט גבאות און שלישי, בשעת זיי האָבען אין הארצען פון דעם ציוניזם געלאכט; אויפגע־הויבען פאר א קליינינגקייט יעדען געלד־זאק צו דער מדרגה פון א שטיקעל שר און נדיב ביי אידען, — און נאָך אלעם דעם זעהען מיר, ווי דער רייכער קלאָס איז אזוי ווייט פון דעם ציוניזם ווי אמאָל; ווי די אידישע בורזשואזיע אין מערב־אייראָפּא און אין רוסלאנד איז ניט נאָר וואס זי וויל ניט דעם ציוניזם אויספירען, נאָר זי לאָזט ניט צו אפילו, אז דאָס אידישע געלד, ווי די פאָנדען פון יק"א, חברה כי"ח א. ז. וו. וואס זיינען באשטימט פאר דער קאָלאָניזאציאָן, זאָלען אויסגעגעבען ווערען פאר דעם ציוניזם, ווי די אידישע גבירים און מיליאָנערען באזונדערס אין מערב־אייראָפּא זיינען גיכער בארייט צו שאפען אלע מניעות געגען ציוניזם, איידער איהם צו פארווירקליכען. ניט וויניגע פעלער האָט דער ציוניזם געמאכט אין זיינע אָרגאניזאציאָנען און אגיטאציאָן, ווארום ער האָט געוואָלט אנפאסען די אָרגאניזאציאָנען צו די רעאקציאָנערע מיינונגען און געפילען פון דער בורזשואזיע, כדי זי זאָל קענען לייכטער צושטעהן צום ציו־ניזם. אָבער מען איז מער ניט געבליבען שטעהן ווי ביי די פעלער. צוגע־שטאנען צום ציוניזם איז דער רייכער אידישער קלאָס ניט.

בשעת אָבער מען האָט זיך געיאָגט נאָך דער רייכער בורזשואזיע, וועלכע קאָן פרייוויליג ניט צושטעהן צו דעם ציוניזם, ווארום אלע אירע מאטעריעלע און גייסטיגע אינטערעסען זיינען געגען דעם ציוניזם, האָט מען ניט געזוכט צו געווינען די אידישע מאסע, דעם גרויסען אידישען המון, צום ציוניזם, וואס ביי איהם זיינען פארקערט פאראן אלע תכונות צוצושטעהן צום ציוניזם. און וואס אלע באדינגונגען פון לעבען, זיין נע ונד זיין, די אונמעגליכקייט פאר איהם צו האָבען אין דער וועלט ברויט און ארבייט, זיינע פּאָליטישע און נאָך מער סאָציאלע געדריקטקייט אין אלע לענדער, אפילו אין די פרייעסטע, — וואָס

אלע מאטעריעלע און גייסטיגע באדינגונגען פון זיין לעבען צווינגען אים צוצושטעהן צו דער ציוניסטישער באוועגונג און אין איר זעהן דעם וועג צו פרייהייט און צו העכערע פאָרמען פון לעבען. אָט פון דעם גרויסען פעלער, וואָס דער ציוניזם האָט געמאכט ביז יעצט, דערפון וואָס עס איז ניט אויפגעלעבט געוואָרען דער אידישער המון, וועלכער זאָל קענען קעמפען פאר דעם ציוניזם און זוכען אים אויסצופירען, וואס די אינטערעסען פון זיין לעבען זאָלען זיין פארוואקסען מיט דער ציוניסטישער פרייהייט, דערפון נעמט זיך, דאס עס זיינען יעצט ניטאָ קיין קרעפטען, אום דעם ציוניזם צו פארווירקליכען, בשעת עס איז באמת די מעגליכקייט פאראן די אידישע פרייהייט צו באגרינדען. די אידישע מיליאָנערען און מיליארדערען פון מערב־אייראָפא, די גבירים אין רוסלאנד, די רייכע קהלות, די חברות פאר קאָלאָניזאציאָן פון אידען, ווי די יק"א, די חברה כל ישראל חברים, די חברה בני ברית אין אמעריקא, וואס זיי אלע וואָלטען קענען אויספירען דעם ציוניזם און ברייננגען דעם גאנצען אידישען פאָלק, דעם אידישען המון, גליק און פרייהייט, זיינען געגנער פון דער באוועגונג, ווארום זי איז דער הפך פון זייערע אסימילאטאָרישע געשעפטען און שווינדלערייען; און די אידישע מאסע, דאס אידישע פאָלק האָט ניט אין זיך דעם רצון דעם ציוניזם צו פארווירקליכען און ווייס ניט דעם וועג, וועלכען עס זאָל געהן, ווען עס זאָל דעם ציוניזם ווילען אויספירען.

עס מוז דארום יעצט זיין די אויפגאבע פון אלע ערנסטע און פאָרטשריטליכע ציוניסטען צו ערוועקען און צו פארשטארקען דעם ציוניסטישען רצון צו פרייהייט ביי דעם אידישען פאָלק און דאָס פאָלק ארויספירען אויף דעם וועג, וואו עס זאָל זעלבסט דעם ציוניזם דורך זיינע כחות פארווירקליכען. און איינס מיט דאָס אנדערע זיינען אייננ פארבונדען: שטארקענדיג דעם רצון פון פאָלק צו פרייהייט, שטופען מיר איהם, עס זאָל זוכען מיטלען און וועגען די פרייהייט צו פארווירקליכען, און, ווייזענדיג אים דעם וועג ווי דעם ציוניזם אויסצופירען, שטארקען מיר אין אים דעם רצון צו פרייהייט און וועקען אויף זיינע אינוועניגע כחות. דאָס פאָלק מוז אָנהויבען צו פארשטעהן, — און די אינטעליגענץ מוז אים דערצו העלפען, — דאָס דער ציוניזם איז ניט נאָר א גאולה פאר דער אידישער מאסע פון די צרות פון דעם גלות, נאָר אויך פון אלע אירע צרות אין דער היינטיגער געזעלשאפט. בשעת עס באגרינדעט זיך א נייע געזעלשאפט דורך די הילף און די כחות פון המון, קאָן דאָס נאָר זיין א פרייע געזעלשאפט, אָהן דעם אונגליקליכען הפוך פון אָרים און רייך, הערר און קנעכט, א פרייע געזעלשאפט, וואו אלע מענשען זאָלען זיין ברידער און לעבען צוזאמען צוליב דער הייליגער עבודה פאר אמת, צדק און יושר. בפרט אָבער מוזען מקוים ווערען דיזע העכסטע אידעאלען פון דער מענשליכער געשיכטע אין א אידישער געזעלשאפט, ביים אידישען פאָלק אין

ציון, וואס דיזעס פאָלק האָט נאָך מיט טויזענדער יאָרען צוריק געזאָגט: אפס כי לא יהיה בך אביון, און באשאפען סאָציאלע געזעצען ווי יובל, שמיטה, לקט, פאה, כדי עס זאָל הערשען גערעכטיגקייט אויף דער וועלט. דאס אידישע פאָלק טראָגט אין זיין גאנצען גלות דעם הייליגען אידעאל פון אן אמת'ער וועלט פון פרייהייט און ליבע און האָפט, דאס זי וועט מקוים ווערען אין די ימות המשיח. אין דעם ציוניזם קאָן און וועט דיזע נייע אמת'ע וועלט פארווירקליכט ווערען. דאָס לאנד אין ארץ ישראל, וואָס וועט געקויפט ווערען פון דעם נאציאָנאלפאָנד, מוז געהערען דער גאנצער נאציאָן. אלע רייכטימער וועלען זיין נאציאָנאל-אייגענטום, די ארבייט וועט זיין א שותפות'ע, און איין מענש וועט דעם אנדערען ניט דריקען, נאָר ער וועט אים העלפען. שוין איצט הויבען אָן אלע איבערגעגעבענע און פארשטענדיגע ציוניסטען צו פארשטעהן, דאָס די נייע אידישע געזעלשאפט וועט זיין אויפגעבויט אויף נייע יסודות, אויף נאציאָנאל-אייגענטום און שותפות'ע ארבייט, און דיזע געדאנקען ווערען ארומגערעדט אין דער ציוניסטישער פרעסע און פארברייטעט צווישען די בעסערע ציוניסטען. דיזע געדאנקען ווערען אָבער אויסגעפירט און דער אידעאל וועט פארווירקליכט ווערען, ווען דער אידישער המון וועט זיך שטעלען אין דעם מיטעלפונקט פון דער ציוניסטישער באוועגונג. וואס מער דאָס אידישע פאָלק וועט אָנהויבען צו פילען זיין היסטאָרישען אונגליק, זיין פארצווייפעלטע עקאָנאָמישע און פאָליטישע לאגע, אלס פאָלק אָהן א לאנד, אָהן ארבייט, אָהן א שפראך, אָהן א קולטור און אָהן כבוד, און וואס מער עס וועט אָנהויבען צו פילען, וואָס פאר א גרויסער אידעאל אין דעם ציוניזם ווינקט אים צו, ווי דער ציוניזם קאָן דאָס אידישע פאָלק מאכען צו א נס עמים, צו דעם העכסטען און פרייעסטען פאָלק אין דער וועלט, צו א פאָלק וואס זיין לעבען וועט זיין פול מיט גליק און שעהנקייט, וואָס מער דאָס אידישע פאָלק וועט דאָס אלץ אָנהויבען צו פילען, וועט אין אים אלץ שטארקער ווערען און וואקסען דער רצון דעם ציוניזם צו פארווירקליכען, פאר דעם ציוניזם צו קעמפען, צו לעבען און צו שטארבען פאר אים.

זאָל נאָר אין דעם אידישען המון, אינ'ם אידישען פאָלק שטארק ווערען דער רצון צו פארווירקליכען דעם ציוניזם, וועט ער אויך געפינען די מיטלען, ווי דאָס אויסצופירען. אין די הענד פון די אידישע מיליאָנערען פון מערב-אייראָפּא געפינען זיך גרויסע פאָנדען פון געלד, וועלכע געהערען דעם כלל אידען און אלגעמיינע אידישע צוועקען. דער פאָנד פון יק"א האָט אליין 260 מיליאָן פראנק, רעכענט מען נאָך צו די מיליאָנען פון חכי"ח, פון די פארשידענע אליאנסען, פון די בני ברית אין אמעריקא, זיינען פאראן קאפיטאלען פון מערערע הונדערטער מיליאָנען, וואס געהערען ניט קיין פריוואטלייט נאָר דעם כלל און זיינען באשטימט פאר קאָלאָניזאציאָן און הילף פאר אידען. וואָלט דער רייכער קלאס אידען, וואס איז צום אונגליק דער בעל-הבית אויף דיזע פאָנדע',

געוואָלט אָפּגעבען די קאפּיטאלען פאר דעם ציוניזם לויט דעם ווילען פון דאס אידישע פאָלק, וואָלט די אידישע פרייהייט אין ארץ ישראל געקענט באגרינדעט ווערען. אָבער די אידישע מיליאָנערען און דער רייכער קלאס אידען ציטערען פאר דעם ציוניזם ווי פאר א סכנה פאר זייער פריווילעגירטע לאגע אין דער וועלט. די אסימילאציע איז דעם רייכען קלאס נוצליך, זי גיט אים א קיום אין דער וועלט, עפענט אים די טויערען צו דער קריסטליכער וועלט, צו רייכטום און פּאָליטישע מאכט; דער רייכער קלאס מוז שרייען, דאס די לענדער, וואו ער וואוינט, זיינען דאָס פאטערלאנד פון אידען, דאָס אידען האָבען נים קיין אנדערע צוקונפט, זוכען נים קיין אנדער לאנד און זיינען פארשמאָלצען מיט דעם פאָלק, צווישען וועלכען זיי וואוינען צו איין פאָלק — דאָס איז אים נויטיג, כדי בעסער אויסצונוצען זיין פאָליטישע מאכט, זיין רייכטום און זיינע פריווילעגיעם אין די לענדער, וואו ער וואוינט. דערפאר ווילען די רייכע אידען נים העלפען דעם ציוניזם אפילו דאָרט, וואו ער פארלאנגט פון זיי גאָר קיין אָפּפער נים, און זיינען בארייט דעם ציוניזם אומעדום צו שטערען, ווי מיר זעהען דאָס ביי יק"א, וועלכע האָט געגעבען אידישען קאָלאָניסטען אין ארץ ישראל מער געלד אויף פארלאָזען דאָס לאנד, בשעת מען האָט געקענט מיט וויניגער געלד אין ארץ ישראל גופא גרינדען אן עקזיסטענץ פאר זיי. ביי אלע פאָליטישע און דיפּלאָמאטישע שריט, כדי ארץ ישראל צו עפענען, שטעהען די רייכע אידען, און שאפען די גרעסטע מניעות.

דאָס אידישע פאָלק, וואס מוז אָהן דעם ציוניזם פארלאָרען געהן, מוז דארום עפענען א קאמף געגען דעם רייכען קלאס אידען, געגען די גבירים און די מיליאָנערען פאר דעם ציוניזם. דער אידישער המון האָט דאָס רעכט זיי צו צווינגען צו פארווירקליכען דעם ציוניזם. זיי, די רייכע, דערוועקען דורך זייער רייכטום אסימילאציע און שווינדעל, שנאה און רדיפות געגען אידען, וואָס פאלען נור אויף דעם קאָפּ פון דעם פאָלק; און נור דער המון ליידעט פון דעם אנטיסעמיטיזם, וואס נעמט זיך פון דער לאגע פון די רייכע אידען. דער המון האָט דערפאר דאָס רעכט פון זיי צו פאָדערען, זיי זאָלען איהם געבען די מיטלען פאר זיין ציוניסטישער באפרייאונג, און מוז אָנהויבען געגען זיי א סיסטעמאַטישען קאמף. עס איז אָבער גאָר קיין ספק נים, דאס די אידישע קאפּיטאלען, ווי דער פאָנד פון יק"א, חכי"ח און ז. וו., וועלכע געהערען דעם אידישען פאָלק, מוזען פארוועגדעט ווערען פאר דעם ציוניזם לויט דעם רצון פון דאָס פאָלק. דיזע גרויסע קאפּיטאלען געהערען באמת דעם אידישען פאָלק, און דאָס אידישע פאָלק מוז ווערען דער בעל הבית איבער דיזע געלד. דער קאמף פון דעם אידישען פאָלק פאר דעם ציוניזם מוז זיך דערפאר אָנהויבען פון דעם קאמף געגען דער יק"א און מוז וואס ווייטער וואקסען און ווערען גרעסער און אויפהויבען זיך צו אן אלגעמיינעם קאמף.

ווי דער אלגעמיינער קאמף פון דעם אידישען פאלק פאר דעם ציוניזם וועט זיין, וואס פאר פארמען און געשטאלטען ער וועט אננעמען, אין וואס ער וועט זיך אויסדריקען, קאן מען יעצט נאך ניט זאגען. ווי אבער דער קאמף געגען דער יק״א זאל געפירט ווערען, קענען מיר יעצט שוין אנגעבען. די יק״א האט איהר הויפט ארט אין לאנדאן; זי איז אן ענגלישע געזעלשאפט, זי שטעהט אונטער דעם ענגלישען געזעץ, די הויפט־ווירקונג האבען אויף איר די ענגלישע, דאס הייסט די לאנדאנער אידען, און זי איז אונטערוואָרפען דער עפענטליכער מיינונג פון דער ענגלישער וועלט. אין לאנדאן איז אבער פאראן זעהר א שטאר־קע אידישע מאסע, וועלכע באשטעהט פון ארבייטער, קליינע קרעמער, פעדלער, הויזירער און טויזענדע אונגליקליכע, וועלכע זיינען דאס לעבעדיגע בילד פון דעם אייביגען איד, וואס איז נע ונד אין דער וועלט. די לאנדאנער אידישע מאסע איז זעהר ציוניסטיש און קאן נאך שטארקער אנהויבען פיהלען און וועלען דעם ציוניזם, ווען עס זאל זיך דארט אויפהויבען א שטארקע באוועגונג און ווען מען זאל ווייזען דער מאסע, וואס פאר א הויכער מאטעריעלער און מאראלישער גליק עס ליגט פאר דער מאסע אינ׳ם ציוניזם. די לאנדאנער אידישע מאסע מוז ערקלערען דעם קאמף דער יק״א פאר דעם ציוניזם און אויפהויבען א באַ־וועגונג, ביז זי וועט ערגרייכען דעם ציל, דאס די יק״א וועט אפגעבען איהרע קאפיטאלען דעם אידישען נאציאנאלפאנד. די לאנדאנער אידישע מאסע מוז פאררופען מאסען־מיטינגס, מוז ארויסגעהן אויף דעמאנסטראציעס, מוז זיך פאראייניגען מיט אלע דעמאקראטישע און ציונספריינדליכע עלעמענטען פון דער קריסטליכער וועלט און צוזאמען פאדערען פון די אידישע מיליאנערען איר רעכט און איר קאפיטאל צוליב דעם ציוניזם. די באוועגונג מוז דויערען אהן א אויפהער, סיסטעמאטיש, ווערענדיג אלץ שטארקער און שטארקער, ביז זי וועט צווינגען די פאלשע בעלי הבתים פון דער יק״א צו ערפילען דעם רצון פון אידישען פאלק, און די אידישע מאסע וועט זיך אין דעם קאמף שטיצען אויף טיפע און שטארקע סימפאטיען און געפיהלען פון דער ענגלישער וועלט. די ענגלישע וועלט האט פון א סך סבות, וואס דא איז ניט דער ארט זיי ארומצור־ריידען, סימפאטיען פאר דעם ציוניזם. זי געפינט דיזע באוועגונג פון דעם אי־דישען פאלק פאר א ריכטיגע און נוצליכע. וואס מער מען וועט די וועלט אויפקלערען איבער דעם אמת׳ן כאראקטער פון דעם ציוניזם, איבער זיין פארט־שריטליכען שרש, איבער זיין נויטיגקייט פאר אידען, וועלען אלץ מער שטייגען די סימפאטיען פון אלע פארטשריטליכע קלאסען פון דער וועלט און העלפען דעם אידישען המון אין זיין מלחמה פאר זיין פרייהייט.

גראד אין דער לעצטער צייט איז אזא באוועגונג צווישען די לאנדאנער אידען נאך מעגליכער געווארען, און אויך די שטיצע פון דער עפענטליכער מיי־נונג אין ענגלאנד און די האפנונג, דאס די יק״א וועט מוזען נאכגעבען, זיינען

יעצט זיכערער ווי צו יעדער אנדערער צייט. ווי אומעדום אין דער וועלט, וואו עס זאמעלט זיך אויף א גרויסער אידישער המון, איז אויך אין לאָנדאָן אין דער לעצטער צייט אויסגעבראָכען אן אנטיסעמיטישע באוועגונג און דאָס ענגלישע פאָלק ערהויבט זיך געגען די איינגעפאָרענע אידען דאָרט. אומעדום אין ענג־לאנד און בפרט אין לאָנדאָן רעדט מען מכח די אידען, אויף פאלקס־פארזאמ־לונגען, אין פארלאמענט, אין דער פרעסע, אויף די גאסען. מען וויל אין ענג־לאנד ארויסגעגעבען א געזעץ, וואָס זאָל פארווערען נייע אידען אריינפאָרען אין ענגלאנד. דאָס געזעץ וועט מיט דער צייט געוויס אָנגענומען ווערען. דער־וויל ווערט פון דעם אנטיסעמיטיזם די לאגע פון דער אידישער מאסע אין לאָנדאָן אלץ שלעכטער און שלעכטער: עס איז ניטאָ קיין ארבייט, מען נעמט ניט אָן אידישע ארבייטער אין ווערקשטאטען, מען פארדינגט ניט קיין דירות און מען קוקט אויף דעם אידען מיט גרויס שנאה און פאראכטונג. דאס אלץ מאכט דעם אידישען המון מסוגל אויפצוהויבען א באוועגונג פאר דעם ציוניזם און אָנהויבען פאָדערען פון דער יק"א די הונדערטער מיליאָנען, כדי דאָס אידי־שע פאָלק זאָל געהאָלפען ווערען. און די עפענטליכע מיינונג אין לאָנדאָן וועט דיזע באוועגונג אונטערשטיצען און געפינען אין דעם די ריכטיגע מעגליכקייט, ווי די אידישע פראגען צו לייזען.

די ציוניסטישע אינטעליגענץ, הן פון דער אקאדעמישער יוגענד און הן פון די ארבייטער, וואס ווילען פון דעם ציוניזם מאכען פאר אידען דעם גרעסטען אידעאל פון דער אידישער היסטאָריע און פארבינדען מיט דיזען אידעאל די העכסטע און שענסטע האָפנונגען פון דער מענשהייט, וואָס ווילען ניט ריידען און פארברייטען אין ציוניזם, וואָס זיי באפרידיגען זיך ניט דערמיט, דאָס דער ציוניזם זאָל פארווירקליכט ווערען אין טויזענדער יאָר ארום, — אלע קרעפ־טיגע און פארשטענדליכע כחות אינ'ם ציוניזם מוזען זיך יעצט אָרגאניזירען און זעהן אויסנוצען דעם איצטיגען מאָמענט און ארויפפירען דעם אידישען המון אויף דעם שעהנעם וועג פון קאמף פאר זיין העכסטען נאציאָנאלען, פאָליטישען, עקאָנאָמישען און קולטורעלען אידעאל. אלע דיזע כחות מוזען זיך אָרגאניזירען און זעהן צו שאפען א באוועגונג פון קאמף פון דעם אידישען המון פאר דער ציוניסטישער פרייהייט געגען די פינסטערע און אסימילאטאָרישע קרעפטען, וועלכע האָבען די מיטלען און די מעגליכקייט אָבער ניט דעם ווילען דעם ציוניזם אויסצופירען. דיזע אידעע פון דעם נייעם ציוניזם, פון דעם ציוניזם פון קאמף און פרייהייט זאָל ארויסגעטראָגען ווערען אין אלע אידישע ווינקעלעך, און איבערגעהן אין דעם מארך און דעם בלוט פון דעם אידישען המון. פראקטיש קאָן זיך אָנהויבען דיזע באוועגונג, ווי מיר האָבען דאָס ארומגערעדט, אין לאָנ־דאָן. אהין וועלען זיך מוזען צונויפקומען אלע די ציוניסטען, וועלכע פארשטע־הען אונזערע שטרעבונגען און צילען, און דאָרט שאפען א באוועגונג פון דעם

אידישען המון, עפענען דעם קאמף פון דעם אידישען פאָלק געגען די אידישע מיליאָנערען פאר דער אידישער פרייהייט! פון דאָרט זאָל זיך די באוועגונג אלץ פארברייטען און פארברייטען און ארומנעמען אלע לענדער, וואו עס זיינע פאראן קהל'שע אידישע געלד, אידישע מיליאָנערען און א אידישע מאסע, וואס ליידעט און שמאכטעט אין הונגער און פינסטערנים. קיינמאָל איז די פרייהייט ניט געשאפען געוואָרען אין דער היסטאָריע אָהן א קאמף. אויך די אידישע פרייהייט קאָן ניט באגרינדעט ווערען אָהן א קאמף. קאמף פאר דער אידישער פרייהייט, קאמף געגען דער יק"א פאר דעם ציוניזם, — דאָס מוז זיין דער ערשטער רוף פון אלע פאָרטשריטליכע ציוניסטען, און אונטער דיזען רוף מוז זיך אָנהויבען זאמלען דער אידישער המון און באגרינדען זיין גליק און זיין פרייהייט.

(1901).

*) מיר דרוקען דאָ איבער דעם פלוגבלאט פון "חירות" צוליב זיין ווערט אלס היסטאָרישער דאָקומענט. עס איז פאקטיש געוועזן די ערשטע געדרוקטע אגיטאציאָנס שריפט פאר'ן סאָציאליסטישען ציוניזם אין דער אידישער שפראך געשריבען פון דר. נחמן סירקין.

דער ציוניזם און דער המון *)

די ציוניסטישע באוועגונג איז יעצט געקומען צו א קריטישער לאגע, צו א לאגע, וואס די כחות פון דער באוועגונג שטימען ניט מער איין מיט דעם ציל פון דער באוועגונג. דער אידעאל פון דעם ציוניזם איז אפילו באקאנט געוואָרען אין דער גאנצער וועלט. די ערשטע אָרגאניזאציאָנס פאָרמען זיינען באשאפען געוואָרען, און דאָך זיינען ניט ערוועקט די כחות, וועלכע זאָלען קענען פירען דעם ציוניזם צו זיין ציל. די גאנצע באוועגונג איז שוואך און מאט, די מיטלען האָבען קיין באטרעף ניט אין פארגלייך צו דעם ציל, די באגייסטערונג פעלט, די יסודות, אויף וועלכע די באוועגונג שטיצט זיך, זיינען אונזיכער, און דער וועג און דער ציל ווערען גאָר אָפט פארלאָרען און פארגעסען. עס זיינען ניט ערוועקט געוואָרען אין פאָלק די שטארקע כחות, וואס זיינען נויטיג, כדי א פאָלק זאָל זיך באפרייען און אויפהויבען זיך צו א נייעם שענערען און העכערען לעבען. ניט פון אויסערע מניעות ווערען אידען ניט באפרייט אין ציוניסטישען זין, נאָר פון אינוויייניג, וועלכע ליגען אין אידישען פאָלק גופא.

די סבה דערפון, וואס דער ציוניזם איז אזוי שוואך און קאָן ניט אויסגעפירט ווערען, וועלען מיר ערשט דאן פארשטעהן, ווען מיר וועלען פארשטעהן בכלל, ביי וועלכע תנאים קאָן א היסטאָרישע באוועגונג זיין שטארק און דערגרייכען איר ציל. דאָס איז א כלל, דאָס נאָר אזעלכע באוועגונגען זיינען שטארק און האָבען א קיום אין לעבען און פירען אוים אין דער געשיכטע זייער ציל, ווען זיי שטאמען פון די פאָדערונגען פון לעבען, שטיצען זיך אויף דעם קלאס פון פאָלק, וועלכער איז דורך די תנאים פון זיין לעבען געצוואונגען צו זוכען אין דער באוועגונג אן ענטפער אויף זיינע ליידען און צרות, און וועלכע פארענטפערט די אינוויייניגע סתירות פון זיין קיום. איז דער קלאס פון פאָלק געצוואונגען דורך די גאנצע תנאים פון זיין לעבען אויפצוהויבען די פאָן פון א פאָליטישער אָדער סאָציאלער באוועגונג, דאן בריינגט ער אריין אין איר זיינע גאנצע אינ־וויינינגע כחות, זיין באגייסטערונג און אידעאליזם, זיינע תכונות צו קעמפען און צו ליידען פאר דער באוועגונג, ביז זי איז מנצח אין דער היסטאָריע, פארענדערט דאָס לעבען און בריינגט עס אויף א העכערער מדרגה. כל זמן אָבער א באוועגונג געפינט ניט דעם ריכטיגען קלאס פון פאָלק, וועלכער איז על פי טבע מיט איר פארבונדען, און שטיצט זיך אויף אנדערע יסודות, ווי דאָס קומט זעהר אָפט

---

*) פון ערשטען נומער זשורנאל „המון", רעדאגירט פון דר. נ. סירקין, בערלין, יאָהר 1903.

פאָר ביי נאַציאָנאַלע באַוועגונגען אין זייער אָנהויב, פעלען אין איר די שטאַר־קע כחות, וועלכע קענען זי פירען צו איר נצחון און קענען אין איר אריינ־ברייגנען די הויכע תוכנים, וועלכע זאָלען פון איר מאַכען א גרויסען און הויכען ציל אין דער היסטאָריע.

לאָמיר יעצט זעהן פאר וועלכען קלאַס פון אידישען פאָלק קאָן באמת דער ציוניזם זיין א טיפער און הויכער אידעאל און קען ענטפערען אויף זיינע סתירות פון לעבען, און צוריק אין וועלכע יסודות פון אידישען פאָלק לעבט יעצט דער ציוניזם.

אלס א פרעמד פאָלק, פארשידען דורך זיין רעליגיאָן, זיינע זיטען, זיינע רעיונות און זיינע געפילען פון די אנדערע פעלקער, זיינע אידען אין גלות אריינגעקומען צווישען די אנדערע פעלקער. כדי צו קענען לעבען און צו באַ־שטעהן צווישען די איבריגע פעלקער, האָבען זיי זיך געמוזט נעמען שטענדיג פאר אזעלכע באשעפטיגונגען, וואס מען האָט זיי אין יענער צייט געדאַרפט האָבען אין דער געזעלשאפט, און וועלכע זיי האָבען געקענט לייכטער און בע־סער אויספירען פאר אלעמען. אויף אזא אופן זיינען אידען געוואָרען א פאָלק פון סוחרים, געלד־פארלייער, פארמיטלער, סרסרים, פאַקטאָרס, לופטמענשען, וועלכע האָבען שטענדיג דערפון געלעבט, וואס זיי האָבען פארבונדען איין קלאַס פון דער געזעלשאפט מיט דעם אנדערען, איין פאָלק מיט דעם אנדערען אין מסחר. זייער באשעפטיגונג איז געווען שטענדיג אָנגעפאסט צו די עקאָנאָמישע באדערפניסען פון דער צייט און פון דעם פאָלק, וואו זיי האָבען געלעבט. אין די ערשטע יאָרהונדערטער האָבען אידען געהאלטען דעם גאנצען וועלט־האנדעל אין זייערע הענד, האָבען געפירט דעם מסחר צווישען אייראָפּא און אזיע, און זיינען געווען זעהר רייך. אין זייערע הענד איז אויך געלעגען דער גאנצער מסחר מיט קנעכט, וואָס איז געווען אין יענע יאָרהונדערטער פון שטענדיגע מלחמות און הריגות דער נויטיגסטער מסחר, כדי אין די צייטען פון שלום זאָלען זיין געגנוג מענשען פאר אקערבוי און מלאכות. אויך האָבען זיי פאר־פלאַנצט אין פארשידענע לענדער זעלטענע און איידעלע מלאכות און סחורות, ווי דאָס וועבען, פארבען און פארקויף פון זייד, וואס דאָס איז געווען פאר אידען אין די ערשטע יאָרהונדערטער פון מיטעלאלטער א מקור פון פרנסה און רייכ־טום. אָבער אזוי ווי אין דעם לעבען פון די פעלקער פלעגט שטענדיג קומען א צייט, וואָס די פעלקער פלעגען אליין זיך קענען נעמען פאר די מסחרים און באשעפטיגונגען, וועלכע אידען האָבען פריהער אויסגעפירט, פלעגען זיך אויפ־הויבען רדיפות און גזרות געגען אידען, און זיי פלעגען ווערען ארויסגעיאָגט פון דעם לאנד און האָבען זיך געמוזט זוכען אן אָרט אין אן אנדער לאנד, וואָס פאַר זיי איז נאָך געווען א פלאץ און א באדערפעניש אין זייער עקאָנאָמישער טע־

טיגקייט. דאס איז געווען די סבה פון די אידישע רדיפות און פון דעם אידי־שען גלות פון איין לאנד אין דעם אנדערען.

פון צוועלפטען און דרייצענטען יאָרהונדערט אָן, בשעת דער מסחר האָט זיך אין אייראָפּא שוין שטארק פארברייטעט און עס זיינען געגרינדעט געוואָרען שטעדט מיט פילע איינוואוינער, איז געוואָרען איבריג דער אידישער מסחר אין מערב־אייראָפּא און מען האָט ביי זיי אָפּגענומען נאָך די שרעקליכע רדיפות און גזרות כמעט אלע רעכטען און אלע מעגליכקייטען צו לעבען חוץ וואכער און פראַצענט און געלד־געשעפטען. די שטאָדטישע איינוואוינער האָבען זיך געגנויטיגט אין קאפיטאל פאר האנדעל און פאבריקאציאָן, דער בויער האָט געמוזט אין שלעכטע צייטען לייען געלד, כדי צו לעבען, און דאָס איז געווען דעם אידען'ס באשעפטיגונג. די מלכים, די גראפען, די שטאָדטישע רעגירונ־גען האָבען דאָס ערלויבט אידען, ווארום זיי פלעגען ביי זיי דורך שרעקליכע שטייערען אָפּנעמען צוריק, וואָס זיי האָבען אָנגע'גזל'ט ביים פאָלק. דער איד איז געווען פאר די העכערע קלאסען א מיטעל, ווי דאס פאָלק אויסצוזויגען און אויסצופרעסען פאר זיך. אידען זיינען געווען א מיטעל פאר אנדערע, ניט אָבער א צוועק פאר זיך אליין, א סחורה, וואס מען האָט זי גענוצט, כל זמן מען האָט זי געדארפט, און ארויסגעוואָרפען, בשעת זי איז געוואָרען איבריג.

וואָס מער עס האָט זיך ענטוויקעלט די קולטור און די עקאָנאָמישע כחות אין מערב אייראָפּא, האָבען אידען אלץ מער געמוזט וואנדערען פון דאָרט אין אנדערע לענדער, וואס דאָרט האָט זיך ערשט אָנגעהויבען צו בילדען די מלוכה און עס האָבען זיך געגרינדעט נייע שטעדט. דאָס זיינען געווען פוילען, ליטא און רוסלאנד, וואוהין אידען האָבען אָנגעהויבען אויסצואוואנדערען פון דייטש־לאנד זייט דעם 14טען יאָרהונדערט און וואו מען האָט זיי לכתחילה געגעבען פּריווילעגיען און רעכט, כדי זיי צוציען. אזוי האָבען זיך אידען באזעצט אין פוילען און ליטא אין א זעהר גרויסער צאָהל. זיי זיינען געווען דורך זייער קאפיטאל און מסחר נויטיג פאר די נייע שטעדט, זיי האָבען געפירט דעם מסחר אין לאנד און האָבען געדינט מיט זייערע הלואות די גרויסע פּאָמעשציקעס און דעם אדעל. זיי זיינען געוואָרען ארענדאטאָרען, שיינקער, הענדלער, און האָבען אויסגעזייגט די בויערען צוליב דעם אדעל און די רעגירונג, וועלכע פלעגען ביי זיי אָפּנעמען דאָס געלד, ווען זיי פלעגען ווערען רייך. פאר די פּריצים פלעגען זיי פירען דעם מסחר מיט תבואה און אנדערע פּראָדוקטען, און זיינען געווען פאר זיי זעהר נויטיג, בשעת זיי האָבען מער ניט ווי פאר־בראכט אין תענוגים דאָס געלד און אליין צו גאָרנישט ניט געווען פייאיג. אָבער אויך אין פוילען האָבען ניט געפעלט קיין רדיפות און גזרות געגען אידען, בשעת די שטעדט זיינען אויסגעוואקסען, דער מסחר איז געוואָרען שטארק, אָדער די בויערען האָבען זיך אויפגעהויבען געגען די פּריצים און דעם אדעל,

ווי אין דער גזרת ת"ח בשעת באַגדאַן חמעלניצקי האָט אויסגע'הרג'עט אייניגע הונדערט טויזענד אידען. אין פוילען און רוסלאַנד זיינען אידען אויך געווען א לעבעדיגע סחורה פאר די הארען פון דעם לאַנד, דערצו נאָך א סחורה בזויה, א פאָלק אָהן כבוד און אָהן כח, וואס מען האָט אים געטראָטען מיט די פיס, בשעת מען האָט אים ניט געדארפט מער האָבען.

אזוי איז באשטאנען די געשיכטע פון דעם אידישען פאָלק ביז צום 19טען יאָרהונדערט אין וואנדערונגען פון לאַנד צו לאַנד, אין רדיפות און גזרות, וועלכע האָבען געטריבען אידען פון די קולטורעלע לענדער פון מערב־אייראָפּא אין די ווייניגע קולטורעלע פון מזרח־אייראָפּא. אין 19טען יאָרהונדערט האָט זיך דער רוב אידען אויפגעקליבען אין מזרח־אייראָפּא און געוואוינט אין פוילען, ליטא און רוסלאַנד. זיי האָבען געלעבט אין דחקות און אָרימקייט, ווארום זייער צאָל איז געווען צו גרויס, כדי זיי זאָלען זיך קענען מתפרנס זיין גוט פון זייערע געשעפטען און געשעפטלעך, און ווארום יענע לענדער זיינען בכלל געווען אָרים און ניט קולטורעל. זיי האָבען זיך באזעצט אין די שטעדט און געהאלטען אין זייערע הענד דעם גאנצען מסחר. אויך צו מלאכות האָבען זיך זעהר פיל גענומען פון נויט, כאָטש דאס האָט זיך גערעכענט אין פאָלקס־לעבען פאר א גרויסער חרפה, באזונדערס האָבען זיי זיך גענומען צו די מלאכות, וואס זיינען נויטיג געווען פאר דעם אידישען לעבען גופא. בירגערליכע רעכט האָבען זיי דאָרט ניט געהאט און האָבען געלעבט אונטער דעם דרוק פון אָרימ־קייט און פון אלערליי רדיפות און גזרות פון די רעגירונגען פון יענע לענדער.

בשעת אָבער אין מזרח־אייראָפּא האָט אָנגעהויבען ארויסוואקסען א אידי־שער המון, האָט די אידישע היסטאָריע אין מערב־אייראָפּא גענומען אַן אנדער וועג. אין מערב־אייראָפּא האָט געלעבט א קליינע צאָל אידען, אָבער זיי זיינען געווען פיל רייכער און עקאָנאָמיש און קולטורעל שטארקער, כאָטש זיי האָבען אויך ניט געהאט קיין פּאָליטישע און בירגערליכע רעכטען. בשעת די קריסט־ליכע בורזשואזיע האָט זיך אויפגעהויבען אין מערב אייראָפּא געגען די אלטע אָרדנונג פון דער מלוכה און דער יונגער קאפּיטאַליזם האָט מנצח געווען איבער די לעצטע פאָרמען פון מיטעלאלטער, האָט זי געגעבען אויך אידען בירגערליכע רעכט. פרייע קאָנקורענץ, ענטוויקלונג פון אלע כחות פון לאַנד, אינדוסטריע און קאפּיטאליסטישע ענטוויקלונג, צוליב דעם האָט די בורזשואזיע געקעמפט, און די בירגערליכע רעכט פון די רייכע אידען זיינען דווקא געווען נוצליך פאר דיזער ענטוויקלונג. אמת אויך אין מערב אייראָפּא זיינען פאר דער עמאנצי־פּאציע געווען א גרויסע צאָל אידען סרסרים, הויזירער, קליינע קרעמער, לופט־מענשען, פּראָלעטאריער אָהן ארבייט, מענשען וועלכע די נייע עקאָנאָמישע ענטוויקלונג האָט מעהר ניט געדארפט האָבען, נאָר זיי האָבען אויך באקומען די בירגערליכע רעכט אין יענער צייט. עס זיינען אפילו געווען פיל דעות

צווישען אידען ווי צווישען קריסטען, דאס מען זאָל דיזען קלאַס אידען ניט געבען קיין בירגערליכע רעכט, און נאָר די רייכע און געבילדעטע אידען זאָלען עמאנציפּירט ווערען. נאָר דאָס האָט מען ניט געקענט דורכפירען, און אזוי האָבען אלע אידען פון מערב־אייראָפּא באקומען בירגערליכע רעכט. מען האָט געהאָפט, דאס דורך די בירגערליכע רעכט וועלען אידען אָנהויבען לעבען נאָר־מאָל און האָבען די מעגליכקייט אומצוקערען זיך צו פּראָדוקטיווע נוצליכע אר־בייט, צו אקערבוי און מלאכות. דיזע האָפנונג איז געווען איינער פון די וויכ־טיגסטע טעמים, פאר וואס מען האָט געגעבען בירגערליכע רעכט דעם גאנצען אידישען פאָלק.

די האָפנונגען פון יענער צייט האָבען זיך אָבער ארויסגעוויזען פאלש. די אידען אין מערב־אייראָפּא זיינען ניט איבערגעגאנגען צו פּראָדוקטיווער ארבייט נאָך זייער עמאנציפּאציע און האָבען זיך ניט אויסגעגליכען עקאָנאָמיש מיט דער איבריגער באפעלקערונג, נאָר פארקערט, זיי האָבען אָנגעהויבען דורך די פרייע קאָנקורענץ צו שטייגען און עקאָנאָמיש צו וואקסען און זיינען כמעט אלע איבערגעגאנגען צו דער בורזשואזיע. אפילו דער קלאַס אידען, וועלכער האָט זיך פאר דער עמאנציפּאציע באשעפטיגט מיט ארבייט און מלאכה אָדער מיט האוזירהאנדעל, האָט זיך אין איניגע צענדליג יאָר אין דייטשלאנד למשל פארוואנדעלט אין א רייכען בורזשואזען קלאס אָדער אין דעם סוחר׳ישען מיטעלשטאנד. וואָס מער די אידען פון מערב אייראָפּא זיינען געוואָרען רייי־כער און שטארקער, האָבען זיי אלץ מער זיך געזוכט צו אסימילירען מיט די איבריגע פעלקער און פארלייקענען זייער נאציאָן. די אידישע בורזשואזיע האָט אויסגעקלערט די תורה פון דער אסימילאציע, דאס אידען זיינען ניט קיין פאָלק נאָר א טייל פון דעם פאָלק, וואו זיי לעבען, און האָבען קיין שום אנדערע אינטערעסען און אידעאלען ניט, ווי די בורזשואזע און רעאקציאָנערע אינטערע־סען פון די העכערע קלאסען פון דאָס לאנד, וועלכעס האָט זיי געגעבען רייכטום און מאכט. די אסימילאציע איז געוואָרען דער רעאקציאָנערער שווינדעל פון דער אידישער בורזשואזיע נאָך דער עמאנציפּאציע. כדי דאס קריסטליכע פאָלק זאָל ניט קענען אויפהויבען זיך געגען דער פרעמדער רייך געוואָרענער בורזשוא־זיע און ניט דערוועקען א אידישע פראגע, האָט די אידישע בורזשואזיע מיט אירע כלי שרת, די רבנים, שרייבער, געלערטע, פּראָפעסאָרען, אויסגעקלערט די אסימילאציע. נאָר די אסימילאציע האָט ניט געקענט אפּהיטען, דאָס אין מערב אייראָפּא זאָל דאָך ניט ווערען א אידישע פראגע, נאָר א אידישע פראגע, וואס איז ניט שטארק נוגע דאס מאטעריעלע לעבען פון אידען. די בורזשואזיע, די קליינבורזשואזיע, די בויערען, די לאנדבאזיצער קעמפען פון עקאָנאָמישע און פּאָליטישע סבות געגען אידען, נאָר אזוי ווי אידען זיינען עקאָנאָמיש שטארק און פּאָליטיש גלייכבארעכטיגט און שפּילען א גרויסע ראָלע דורך זייער אינטע־

ליגענע און רייכטום, איז די שנאה צו זיי ניט אימשטאנד צו ווערען א טרייבענדער כח, וועלכער זאָל זיי צווינגען צו פאַרענדערען זייער לעבען.

גאָר אנדערש איז געוואָרען די לאגע פון דעם גרויסען המון אידען אין מזרח־אייראָפּא, אין רוסלאנד, עסטרייך, רומעניען. דאָרט האָט זיך באַזעצט די גרעסטע צאָל פון אידישען פאָלק און זיי האָבען ווי די אידען פון מערב־אייראָפּא געלעבט אויך פון מסחר, פארמיטלונג, געלד־געשעפטען, נאָר אלץ אין א קליינעם ארימען אופן. פילע האָבען שוין געמוזט נעמען זיך צו מלאכות פון די דחקות. כל זמן אָבער דיזע לענדער זיינען געווען אין אזא עקאָנאָמישער לאגע, וואס די אידען זיינען געווען נויטיג דאָרט, האָט מען זיי פארטראָגען און ניט אויפגעהויבען געגען זיי קיין רדיפות.

אין די לעצטע 30—40 יאָר האָט זיך אָבער אָנגעהויבען צו פאַרענדערען די עקאָנאָמישע געשטאַלט פון דיזע לענדער, הויפּטזעכליך פון רוסלאַנד. די אינדוסטריע האָט זיך דאָרט אָנגעהויבען צו פארברייטען צווישען דעם אייגענעם פאָלק, עס זיינען אויסגעבויט געוואָרען באנען און פארקערס־מיטלען, די עבודת אדמה האָט אָנגענומען מער א קולטורעלען כאראקטער, די מלוכה און די געזעלשאפט האָבען באגרינדעט פארשידענע אינסטיטוציאָנען כדי צו הויבען דעם קרעדיט; שותפת'ע חברות צווישען די בויערען און די העכערע קלאסען זיינען געשאפען געוואָרען, כדי זיך נעגענזייטיג צו העלפען אין עקאָנאָמישען לעבען. די רעגירונג איז אויך געוואָרען רירעווּדיגער אין א סך אופנים. וואָס מער אָבער עס האָבען זיך אָנגעהויבען צו פארברייטען אינדוסטריע, מסחר, אייזענבאנען, זעלבסטהילף, קולטור און דעמאָקראטישער גייסט דאָרט, איז די גאנצע עקאָנאָמישע טעטיגקייט פון אידען, דער גאנצער אידישער געשעפט, דער גאנצער „יד ישראל באמצע" איבריג געוואָרען און די סאָציאלע און פּאָליטישע לאגע פון אידען האָט זיך אָנגעהויבען צו פארשלעכטערען. די פעלקער פון מזרח־אייראָפּא, בפרט פון רוסלאנד, האָבען אָנגעהויבען צו פילען דעם אידען ווי אן איבריג פאָלק, וואָס בשעת מען דאַרף אים ניט, איז זיין גאנצער טאָן און זיין לעבען צווישען זיי ניט נוצליך, נאָר גאָר איבריג און שעדליך. עס איז אויסגעבראָכען דער אנטיסעמיטיזם אין דיזע לענדער; דאָס פאָלק, די העכערע קלאסען ווי די נידריגע, האָבען זיך אויפגעהויבען געגען אידען. די רעגירונגען האָבען ארויסגעלאָזען פארשידענע געזעצען און גזרות געגען זיי, זייערע רעכט זיינען פארקלענערט געוואָרן, זייער מעגליכקייט צו לעבען, זייערע פּרנסות זיינען פאראיינגט געוואָרען, זייער שטרעבען אויפצוהויבען זיך צו א העכערער לאגע אָפּגעהאלטען, נאָר די גרענעצען פון דעם לאנד זיינען זיי געעפענט געוואָרען, פריי אוועק צו געהן. אזוי איז ארויסגעוואקסען דער אנטיסעמיטיזם דורך דער פארענדערונג פון דער עקאָנאָמישער לאגע אין מזרח־אייראָפּא און דורך דער פארברייטונג פון קולטור דאָרט. און צוגלייך מיט דעם אנטיסעמיטיזם איז

אויפגעטראָטען ביי אידען די אידישע פראגע, דאס הייסט די פראגע, ווי דער אידישער המון, וואס האָט פארלאָרען דעם עקאָנאָמישען יסוד פון זיין קיום, זאָל זיך אויפהויבען פון זיין פּאָליטישען און עקאָנאָמישען גלות און זיך קענען ענטוויקלען צו א העכערען און פרייערען לעבען.

און וואָס מער דאָס לעבען ענטוויקעלט זיך, ווערט די אידען־פראגע פון דעם אידישען המון אלץ ברענענדער און ברענענדער. דער עקאָנאָמישער דרוק ווערט שטארקער. די פרייע לענדער, וואו אידען האָבען נאָך געקענט אנטלויפען, מאכען געזעצען, כדי אידען ניט אריינצולאָזען, און פארשליסען די גרענעצען. די רדיפות געגען אידען פארמערען זיך, און די לאגע פון דעם המון ווערט אלץ קריטישער. פון צייט צו צייט צינדט זיך אָן דער אנטיסעמיטיזם ווי א העליש פלאם און איז רויט פון בלוט. די אידישע פראגע פארלאנגט איר לייזונג.

די אידישע פראגע קאָן נאָר דאדורך געלייזט ווערען, ווען די סבה, פון וועלכע זי נעמט זיך, דער גלות, זאָל באזייטיגט ווערען דורך די פּאָליטישע פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט, דורך דעם ציוניזם. יעדע אנדערע תשובה איז דער הפוך פון די היסטאָרישע אינטערעסען פון דעם המון. דער אידישער המון באשטעהט אין זיין גרעסטען טייל פון פּראָלעטאריער, וועלכע לעבען ניט פון ארבייט, נאָר דער קליינער טייל פון אים געהערט צום ארבייטס פּראָלעטאַ־ריאט. אזוי ווי אָבער די טעטיגקייט פון דעם ניט ארבייטענדען פּראָלעטאריאט איז אין דער היינטיגער געזעלשאפט ניט מער נויטיג, מוז ער אויף זיך טראָגען דעם גאנצען יאָך פון דעם עבד עבדים, פון דעם „פּראָלעטאריער פון פּראָלעטאַ־ריער". ער ווערט פארפאָלגט, אונטערדריקט, געיאָגט פון לאנד צו לאנד, און מוז צו גרונדע געהן פיזיש און מאָראליש. ער נעמט זיך פאר די שענדליכסטע מלאכות און באשעפטיגונגען אין דער וועלט און איז א פּאראזיט, וועלכער קאָן נאָר דאָרט לעבען, וואו עס הערשט אונקולטור, פינסטערניש, פארברעכען. ער איז זיך און דער וועלט צו לאסט. דער אייביגער גלות־איד, אויף וועלכען עס רוט די קללה פון דער היסטאָריע. נעמען זיך צו ארבייט קאָן ער אויך ניט אין גלות, ווארום אויך דער אידישער ארבייטס־פּראָלעטאריאט געפינט זיך אין א לאגע, וואס ער מוז שטענדיג פילען די ביטערנים פון גלות. דער אידישער פּראָלעטאריאט, וועלכער באשעפטיגט זיך בכלל מיט גאָר זעהר וויינינגע מלאכות, הויפּטזעכליך מיט שניידעריי און שוסטעריי, מיט מלאכות, וועלכע געהערען צו הויזארבייט און ניט צו פאבריק ארבייט, איז מער געדריקט ווי יעדער אנ־דערער פּראָלעטאריאט, ער באקומט קלענערע שכירות, באשעפטיגט זיך מיט די אָרימסטע מלאכות, און ליידעט דערפון וואס ער האָט ניט קיין ארבייט. דאָס איז צו בעאָבאכטען אין רוסלאנד און מזרח־אייראָפּא ווי אויך אין ענגלאנד און אמעריקא, וואוהין דער אידישער המון עמיגרירט. אלע צרות פון דעם ארבייטער־קלאס: דער קריזיס, דער ליידיגער ארבייטער־חיל, די קאָנקורענץ

פון די ארבייטער גופא. דאס אלעס פאלט קודם כל אויף דעם אידישען ארבייטער קלאס. אין מזרח־אייראפא, אקוראט ווי אין אמעריקא און ענגלאנד, איז דער אידישער פראלעטאריאט א הונגער־פראלעטאריאט, און לעבט אין א פיל שלעכ־טערער לאגע ווי דער ניט-אידישער פראלעטאריאט. עס פארשטעהט זיך, דאס דער איבריגער המון האט ניט די מעגליכקייט אין דעם גלות איבערצוגעהן צו ארבייט. דער ציוניזם, די פאליטישע פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט, איז די היסטארישע תשובה אויף זיין פאליטישען און עקאנאמישען גלות.

דורך דער עמיגראציע אין פרייע לענדער און די גלייכבארעכטיגונג אין רוסלאנד קאן זיך אפילו דער המון העלפען. אבער נאר פאר דעם אויגענ־בליק און ניט היסטאריש. דער המון עמיגרירט זייט צענדליגער יארען אין די פרייע לענדער און עס איז ניטא כמעט קיין לאנד, וואו אידען זאלען זיך ניט צוזייען און צושפרייטען, ווען מען לאזט זיי נור דארט אריין. ווען אידען זאלען באקומען אין רוסלאנד דאס רעכט צו וואוינען אין דעם גאנצען לאנד, וועלען זיי זיך אויך צושטרייען און פארברייטען אין אלע שטעדט און דערפער פון דער גרויסער רוסישער מלוכה. דער המון קאן אבער אין דעם נאר זעהן א הילף פון דער אויגענבליקליכער נויט, ניט אבער א היסטארישע הילף, א תשובה אויף זיין עלענד פון גלות. ווען מען זאל אפילו אננעמען דעם וואונדערליכען נס, דאס מצד פון די פעלקער וועט ניט געמאכט ווערען קיין שום מניעה צו אזא צושפרייטונג און פארפלייצונג פון דעם אידישען המון, וועלכען קיינער דארף ניט (יעצט זעהען מיר, דאס אפילו די דעמאקראטישע לענדער ווי ענגלאנד און אמעריקא ווילען ארויסגעבען געזעצען געגען דאס ארייננפארען פון אידען), קאן דער פארגרעסערטער גלות ניט אויפהויבען דעם אידישען המון אין פרא־לעטארישען גייסט און אים געבען די מעגליכקייט אלס ארבייטער־קלאס זיך צו ענטוויקלען, נאר פארקערט, ער וועט אים שטופען אויף דעם וועג איבער־צוגעהן צו דער בורזשואזיע און ווערען אן אנטיסאציאלער יסוד אין דער וועלט. אזוי איז געוועזען מיט די אידען אין מערב־אייראפא, וועלכע האבען זיך נאך דער עמאנציפאציאן פארוואנדעלט אין דעם בורזשואזען קלאס, און דאסזעלבע קען מען אויך זעהן יעצט אין ענגלאנד און אמעריקא, וואו גרויסע טיילען פון דעם המון האבען זיך שוין אריבערגעכאפט אין דעם גן עדן פון קליין־בורזשואַ־זיע. אין רוסלאנד וועט דער איבערגאנג פון דעם המון צו דער בורזשואזיע נאך גיכער פארקומען, ווי אין די פרייע לענדער, ווען אידען וועלען דארט האבען דאס רעכט אומעדום צו וואוינען.

די באוועגונגס פרייהייט און די בירגערליכע גלייכבארעכטיגונג פון דעם אידישען המון זיינען נויטיג פאר די אונגליקליכע באדערפנישען פון דעם אי־דישע לעבען. זעהט מען אבער דארין דעם פאליטישען אידעאל פון דעם המון, די היסטארישע תשובה אויף דעם גלות, איז דאס א רעאקציאנערער און בור־

זשוואזער שווינדעל, וועלכער פירט דעם אידישען המון צו זיין פארדארבונג און דעמאָראַליזאַציאָן.

די היסטאָרישע תשובה אויף דער אידען־פראגע, אויף דער פראגע פון דער ענטוויקלונג פון דעם אידישען המון, פון דעם איבערגאנג פון דעם המון צו א פּראָדוקטיווען קלאַס ליגט אין ציוניזם, אין דער פּאָליטישער זעלבסט־שטענדיגקייט, אין דער אידישער געזעלשאפט נאָך די מאטעריעלע און גייסטיגע אינטערעסען פון דעם המון. דאָס לעבען האָט אויך ארויסגערופען אזא באַ־וועגונג, און וואָס מער דער המון ווערט אויפגעקלערט, פּאָליטיש אויפגעוועקט און זעלבסטשטענדיג אין זיינע געדאנקען און געפילען, טרעט ער אריין אין דיזער באוועגונג מיט זיין קלאסען־געפיל און קלאסען־באוואוסטזיין.

אין די אכטציגער יאָהרען האָט זיך אָבער אָנגעהויבען די ציוניסטישע באוועגונג אין דער פאָרם פון ישוב ארץ ישראל, וועלכע האָט זיך שפּעטער פארוואנדעלט אין „חבת ציון". ביי דעם אידישען המון איז ערוועקט געוואָרען דער אינסטינקט צו פאָרען אין ארץ ישראל און זיך דאָרט באזעצען אלס אקערבויער און לייגען דערמיט דעם יסוד צו א נייעם לעבען פאר דער אידישער נאציאָן. דער המון איז אָבער דאמאָלס נאָך געווען פאָלשטענדיג אונקולטורעל און פּאָליטיש אונגעבילדעט און האָט ניט געהאט די כחות אין זיך, צו ווערען דער לעבעדיגער מיטעלפונקט, דער היסטאָרישער פירער פון דער באוועגונג. אויסער דעם המון זיינען צוגעשטאנען צו דער באוועגונג אויך די בעלי־בתים און די משכילים, אָבער ניט אזוי פון די פאָדערונגען פון זייער לע־בען, נאָר מער פון זייערע נאציאָנאלע געפילען און זייער „אידישקייט". אזוי ווי אָבער דער באמת פאראינטערעסירטער יסוד פון דער עמיגראציע, דער המון, האָט אין זיך ניט געהאט קיין כחות צו שאפען א באוואוסטע פּאָליטישע באוועגונג און זיין עמיגראציע קיין ארץ ישראל האָט זיך מער ניט גענומען זוי פון אן אינסטינקט, איז ער גלייך אפּגעפאַלען דערפון, וויבאלד עס האָט זיך ארויסגעוויזען, דאס די מניעות צו קאָלאָניזירען פּאלעסטינא זיינען זעהר גרויס און דאָס די קאָלאָניזאציאָן באדארף בכלל א שווערע און לאנגיאָריגע ארבייט און אָרגאניזאציאָן. די בעלי בתים און די אינטעליגענץ האָבען אויך ניט גע־האָט אין זיך די כחות און פייאיגקייטען צו מאכען פון ישוב ארץ ישראל א פּאָ־ליטישע באוועגונג און פירען זי צו איר ציל. אין א משך פון א פּאָר יאָר האָט דארום די באוועגונג פון ישוב ארץ ישראל פארלאָרען איר כאראקטער אלס מאסענבאוועגונג, אלס א באוועגונג פון דעם המון, און איבערגעגאנגען אין די „לאומיות"־באוועגונג, אין א נאציאָנאליסטישע באוועגונג פון די בעלי בתים און די משכילים.

די באוועגונג פון חבת ציון, אין וועלכער עס האָט זיך פארוואנדעלט די פריערדיגע עמיגראציע אין ארץ ישראל, האָט אויפגעהערט צו זיין א עקאָ־

נאַמישע און סאָציאַלע באַוועגונג. זי האָט זיך אָפּגעריסען פון דעם המון און זיינע לעבעדיגע אינטערעסען און איז געוואָרען א נייער יסוד פון „אידישקייט“ ביי די בעלי בתים און די משכילים, וואס האָבען נאָך די פּאָגראָמען אָנגעהויבען טאָן תשובה. בשעת די באַוועגונג איז פארשוואונדען פון לעבען, פון גאס, האָט זי זיך געפונען א ווינקעלע אין חדר שני פון בית המדרש, וואו משכילים, בעלי תשובות און געכאַפּטע בעלי בתים האָבען זיך אויסגעצירט און אויסגעשיינט מיט זייער מקח־וממכר'דיגע און בית־מדרש־השכלה'דיגע פּסיכאָלאָגיע. די חבת ציון האָט דארום באַלד אָנגענומען א קינדישע, ניט פּאָליטישע פאָרם און איז דורכגעדרונגען געוואָרען פון אַלע רעאַקציאָנערע תוכנים, וועלכע האָבען ביי יענעם קלאַס אידען געלעבט. די פּאָליטיק איז באַשטאַנען אין קלייבען געלד אויף שטיצען בעלי בתים, וואס גאָט האָט זיי געהאָלפען מיט אייגענע פאַר טויזענד רובעל, צו פאָרען בדרך נגבה אין ארץ ישראל און בשתיקה פון דעם סולטאַן ירום הודו זיך באַזעצען דאָרט „איש תחת גפנו ותחת תאנתו“. חבת ציון איז ארויסגעגאַנגען קלייבען הסכמות פון שטריימלעך און געבראַכט ראיות פון שאלות ותשובות, דאַס ישוב ארץ ישראל איז א מצוה, טאַקי א מצוה גדולה, א חוץ וואס זי היט אָפּ דעם יונגען דור פון פארקריכען חלילה אין די שלעכטע דרכים. פאַר „גדולי ישראל“ פאַר נגידים, פאַר גבירים איז מען געפאַלען בורעים און געמאַכט זיי פאַר קופערנע גואל צדק'ס. העכער פון דיזער פּאָליטיק האָט זיך די חבת ציון פון די בעלי בתים און משכילים ניט געקענט אויפהויבען.

חבת ציון האָט אויף אזא אופן ניט געקענט לעבען און זיך ענטוויקלען. באַלד האָט זיך ארויסגעוויזען, דאָס די קאָלאָניזאַציאָן אויף די יסודות פון חבת ציון האָט קיין צוקונפט ניט און אז דאָס פאָלק פאַלט אַלץ מער און מער אָפּ פון דער באַוועגונג. חבת ציון האָט זיך שוין אין די נייינציגער יאָרען פאַר־וואַנדעלט אין א אונבאַדייטענדע שטרעמונג, אָהן יונגע לעבעדיגע כחות, דורכ־געפילט פון רעאַקציאָנערע טראַדיציאָנעלע יסודות, שטותים און נאַרישקייטען.

די תנאים פון דעם אידישען לעבען, די פארשלעכטערונג פון דער אידישער לאַגע אויך אין מערב־אייראָפּא, די פארשטאַרקונג פון אנטיסעמיטיזם האָבען אָבער געמוזט ווידער ארויסרופען א נייע ציוניסטישע באַוועגונג. דיזע באַ־וועגונג איז אָבער ערוועקט געוואָרען שוין אין מערב־אייראָפּא, ביי אידען פון אַן אַנדער קולטור און בילדונג און מיט אַנדערע גייסטיגע כחות, ווי די בעלי־בתים און משכילים פון רוסלאַנד. אויך האָט די היסטאָריע פון חבת ציון געצייגט, דאַס קליין־קאָלאָניזאַציאָן אָהן א פּאָליטישען רעיון און שטאַרקייט איז ניט קיין אידעאַל פאַר דעם פאָלק און ניט קיין ענטפער אויף דער אידישער פראַגע. די נייע באַוועגונג איז דארום אויפגעטראָטען לכתחילה שוין אַלס א פּאָליטישע באַוועגונג מיט דעם ציל צו גרינדען אָפען א אידישע מלוכה און באַפרייען דאָס אידישע פאָלק פון גלות. און דאַס איז אויך דער גרונד, וואס

דער פּאָליטישער ציוניזם האָט געפונען א פיל גרעסערען אָפּקלאַנג ביי אידען און מער פאראינטערעסירט דעם עולם, ווי די אלטע חבת ציון, און האָט אויך פּראקטיש ניט בערך מער אויפגעטאָן ווי די פריערדיגע באוועגונג.

כאָטש אָבער דער פּאָליטישער ציוניזם איז אויפגעטראָטען מיט א גרעסערען אידעאל און מיט טיפערע אינווייניגע כחות, אלס די חבת ציון, און איז א גרויסער פארטשריט געגען די פריערדיגע באוועגונג, איז ער אָבער אויך ניט אים שטאַנד מיט זיינע יעצטיגע כחות אויספירען זיין ציל, און איז געקומען צו א מדרגה, וואָס ער קאָן זיך ווייטער ניט ענטוויקלען. די סבה דערפון מוזען מיר דאָ ארומריידען, כדי צו פארשטעהן, וועלכע נייע כחות אין וועלכער געשטאלט מוזען ערוועקט ווערען, כדי דער ציוניזם זאָל קומען צו זיין היסטאָרישען נצחון.

ווי די פריערדיגע באוועגונג פון ישוב ארץ ישראל נעמט זיך אויך דער פּאָליטישער ציוניזם פון אן אינסטינקט פון המון, וואס איז דער היסטאָרישער גרונד פון דער באוועגונג. דער אינסטינקט איז אָבער נאָך ניט געוואָרען קלאָר און ניט אריבערגעגאנגען אין א באוואוסטען פּאָליטישען כח: דער המון שפּילט דערפאר נאָך ניט קיין ראָלע אין ציוניזם, און דער ציוניזם האָט זיך פון זיין זייט ניט אָנגעפּאסט צו דער פּסיכאָלאָגיע פון דעם המון. ערשט אין די לעצטע פּאָר יאָר האָט אָנגעהויבען דער המון זיך צו דערוועקען, און דאָס האָט שוין געהאט א גרויסע ווירקונג אויף דעם מיטעלשטאנד און דער אינטעליגענץ און נאָר א קליינער טייל פון דער בורזשואזיע, וועלכע עס פירען ביז יעצט דעם ציוניזם. דער אונטערשיד צווישען חבת ציון און דעם פּאָליטישען ציוניזם ליגט ניט אין דעם, וואָס דער אינסטינקט פון דעם המון האָט אין אים אָנגעהויבען ווערען קלאָרער און שטארקער, נור אין דעם וואָס די באוועגונג האָט זיך אריבערגעפלאַנצט פון רוסלאנד אין מערב-איירָאָפּא, דאָס הייסט פון ניט איירָאָפּעאישע און טראדיציאָנעלע יסודות אין קולטיווירטע און איירָאָפּעאישע כחות. דער געזעלשאפטליכער קלאס, וועלכער טראגט אויף זיך די באוועגונג, איז אין פּאָליטישען ציוניזם דערזעלביגער ווי אין חבת ציון. דיזער קלאַס איז אָבער ניט פארבונדען אָרגאניש מיט דעם פּאָליטישען ציוניזם, דער ציוניזם איז ניט אן ענטפער אויף זיינע פראגען פון לעבען. דער קלאַס איז ציוניסטיש וועגען זיין נאציאָנאלען געפיל און דורך זיינען טראדיציעס, ניט אָבער דורך אלע תנאים פון זיין לעבען, דורך די נויט און דאָס אומגליק, דורך דעם פּאָליטישען און עקאָנאָמישען גלות. דארום קאָן אויך דער ציוניזם אין זיין יעצטיגער לאַגע ניט אנטוויקלען אין זיך די כחות, וועלכע זענען נויטיג צו באפרייען דאָס פאָלק.

קוקט מען זיך צו צו דעם ציל און די מיטלען, וועלכע דער פּאָליטישער ציוניזם האָט געשאפען, דאן זעט מען ווי די פּסיכאָלאָגיע פון דעם אידישען מיטעלשטאַנד אין מערב-איירָאָפּא האָט זיך אָבגערופען אין ציוניזם און גורם

געוועז זיין שוואכקייט. דער פאליטישער ציוניזם האט ניט פארבונדען מיט דעם ציוניזם דעם אידעאל פון א נייע געזעלשאפט, פון א געזעלשאפט פון פרייהייט און גלייכהייט. דאס איז אויך געוועז איינע פון די סבות, וועלכע האט גורם געוועז, דאס דער גרויסער המון האט זיך ניט אויפגעהויבען און גע־שטעלט זיך אונטער דעם ציוניסטישען פאן און עס האבען זיך אין אים ניט ערוועקט די כחות און געפילען, ווי זיי זענען נויטיג פאר דער נאציאנאלער באפרייאונג. אין די הענט פון דער בורזשואזיע און דעם מיטעלשטאנד איז דער פאליטישער ציוניזם ניט געווארען קיין גרויסער היסטארישער אידעאל און קיין טרייבענדער כח פאר דעם המון.

און אזוי ווי די פסיכאלאגיע פון דער בורזשואזיע און דעם מיטעלשטאנד האט זיך אפגעשפיגעלט אין דעם ציל פון דעם ציוניזם, אזוי האט זי זיך אויך אבגערופען אין די מיטלען, דורך וועלכע ער האט געמיינט זיין ציל אויסצופירען. בעטען און איינריידען די אידישע מיליאנערען און גבירים, זיי זאלען געבען די מיטלען פאר דעם ציוניזם, — דאס איז דער וועג פון די בורזשואזע ציוניסטען, כדי אויסצופירען דעם ציוניסטישען אידעאל.

די פשט׳לעך אבער, מיט וועלכע מען האט געפרופט צוטרעטען צו דעם רייכען קלאס, האבען זיך ארויסגעוויזען שוואכער, ווי די פאליטישע אינטערעסען פון דיזען קלאס, וועלכע פירען אים צו אסימילאציאן, דאס הייסט צו דעם פאלשטענדיגען הפוך פון ציוניזם. די קונצען און די קינדישע מאטערנים פון די ציוניסטען איז געבליבען פארלארענע מיה. די אידישע בורזשואזיע איז ניט נאר ניט צוגעשטאנען צום ציוניזם, נאר זי מאכט דער באוועגונג מניעות, און לאזט ניט צו, דאס אפילו די אידישע פאנדען, וועלכע זיינען באשטימט פאר אידישע כלל־זאכען, זאלען באנוצט ווערען פאר דעם ציוניזם, ווי די פאנדען פון יק״א, חכי״ח א. ז. וו. פון דער אנדערער זייט אבער איז דער המון ניט אריינגעצויגען געווארען אין דער באוועגונג און האט אין אים ניט אריינגע־טראגען זיינע פאלקס־כחות. דאס האט גורם געווען, דאס דער ציוניזם איז יעצט געקומען צו דעם צושטאנד פון א קריזיס און קאן זיך ניט ווייטער ענטוויקלען.

ארויסגעהן פון זיין יעצטיגען קריזיס און ווערען באמת א פרייהייטס־באוועגונג פון דעם פאלק, קאן דער ציוניזם נאר דאן, ווען ער זאל זיך שטיצען אויף דעם יסוד פון דעם אידישען פאלק, וועלכער איז דורך זיינע אינטערעסען פון לעבען פארבונדען מיט דעם ציוניזם און וועלכער זאל קענען לעבען און קעמפען פאר זיין אידעאל. דער ציוניזם מוז ווערען א באוועגונג פון דעם המון, פון די מיליאנען אידען, וועלכע האבען ניט קיין לאנד, קיין מנוחה, קיין ארבייט, קיין שפראך, קיין קולטור, וועלכע זיינען אלס ארבייטער גערדיקט מער ווי אלע ארבייטער פון דער וועלט, אלס קרעמער, פארמיטלער, לופטמענשען, איבריג

אין דער וועלט, וועלכע וואנדערען פון לאנד צו לאנד, פון איין באשעפטיגונג צו דער אנדערער, פון איין סאָציאלען קלאס אין דעם אנדערען, פון איין קולטור אין די אנדערע, פון איין שפּראך אין די אנדערע, און געפינען נים אין ערגעץ קיין אָרט און קיין פרייהייט. דיזער גרויסער אידישער המון איז פארבונדען מיט דעם ציוניזם דורך זיין לעבען און קאָן און מוז אויפגעוועקט ווערען און זיך שטעלען אין דעם מיטעלפּונקט פון דער באוועגונג, געבען איר זיינע אייגענע כחות און זי פירען צו איר היסטאָרישען נצחון.

כדי דער המון, דאָס פאָלק זאָל זיך שטעלען אונטער דעם פאָן פון דער ציוניסטישער פרייהייטס־באוועגונג, מוז דער ציוניסטישער אידעאל פארשטאנען ווערען ניט נאָר ווי א גאולה פון דעם נאציאָנאלען גלות, נאָר אויך ווי א גאולה פון אלע צרות און ליידען פון דעם המון אין דער היינטיגער געזעלשאפט. א נייע געזעלשאפט אין דעם נייעם לאנד, א געזעלשאפט פון פרייהייט און גלייכהייט, א געזעלשאפט אָהן דעם הפוך פון הארר און קנעכט, אָרים און רייך, קאפּיטאל און פּראָלעטאריאט, נאָר א קאָלעקטיוויסטישע געזעלשאפט אויף נייע עקאָנאָמישע יסודות, אויף שותפות'ע ארבייט און שותפות'ען אייגענטום און לאנד, אויפגעבויט דורך דעם המון און צוליב דעם המון, — דאָס מוז ווערען דער אידעאל פון דעם נייעם ציוניזם, פון דעם ציוניזם, וועלכער זאָל ווערען דער אידעאל פון דעם אידישען פאָלק, פון דעם אידישען המון.

ווי באלד אָבער דער המון וועט ווערען דער געזעלשאפטליכער יסוד פון דער ציוניסטישער באוועגונג און דערזעהן אין דעם ציוניזם זיין העכסטען פּאָליטישען, עקאָנאָמישען און קולטורעלען אידעאל, וועט ער אויך פון זיך ענט־וויקלען די כחות, כדי דעם ציוניזם אויסצופירען. דער המון קאָן ערשט פון דעם ציוניזם מאכען א פּאָליטישע באוועגונג. דער ציוניזם קאָן הן אין דעם אידישען לעבען גופא און הן ביי די אייראָפּעאישע פעלקער נור דורך דער הילף פון המון באקומען די באדייטונג און דעם כח, וועלכע ער מוז האָבען, כדי אויסגעפירט צו ווערען.

דער ציוניזם קאָן אויסגעפירט ווערען נור דורך צילבאוואוסטע פאָלקס־אָרגאניזאציאָן, דורך קאמף, מאטעריעלע מיטלען און שטיצע פון דער אייראָ־פּעאישער עפענטליכער מיינונג. נאָר דער אידישער המון קאָן אים געבען דיזע כחות. א צילבאוואוסטע פּאָליטישע פאָלקס־אָרגאניזאציאָן, פריי פון די בעלי־בתי'שע, בית־מדרש'דיגע נארישקייטען און שטותים און די אייראָפּעאישע בורזשואזע רעאקציאָנערע קונצען און לעבערליכקייטען, קאָן שאפען נור דער דער המון, וואָס איז בכלל פייאיג צו בילדונג, היסטאָרישען פאָרטשריט און פרייהייט. דער אָרגאניזירטער המון קאָן אויך שאפען די מאטעריעלע מיטלען, וועלכע זיינען נויטיג פאר דעם ציוניזם. ווען מיר זאָגען מאטעריעלע מיטלען, מיינען מיר ניט די סומען, ווי זיי זיינען צוזאמענגעקליבען געוואָרען פון די

ציוניסטען און וועלכע האָבען כמעט גאָר קיין ווערט ניט, נאָר די הונדערטער און טויזענדער מיליאָנען, וועלכע זיינען נויטיג, ווען מען רעדט ערנסט פון א אידיש לאנד און א אידישע פרייהייט. דער ציוניזם האָט קיין מיטלען ניט, ווייל די אידישע בורזשואזיע, וואס האָט געקאָנט אין איין טאָג שאפען דאָס געלד פאר דעם ציוניזם און וועלכע איז אויך דער בעל־הבית אויף הונדערטער מיליאָנען אידיש כלל־געלד, איז געגען דעם ציוניזם צוליב אירע רעאקציאָנערע, אסימילאטאָרישע און פאטריאָטישע אינטערעסען אין די גלות־לענדער. די אידי־שע בורזשואזיע האָט א גרויסען חלק אין די אידישע צרות און רדיפות. זי איז אָבער דער גרעסטער פיינד פון דעם ציוניזם, ווייל זי ציטערט, דאָס דורך דעם ועט אָפגעשוואכט ווערען איר פּאָליטישע באדייטונג און איר פּריווילע־גירטע שטעלונג צווישען די פעלקער. דורך זיינע יעצטיגע מיטלען קאָן איר דער ציוניזם ניט בייקומען. דער המון אָבער קאָן ארויסטרעטען געגען דער בורזשוא־זיע מיט פאָדערונגען, זי זאָל געבען די מאטעריעלע מיטלען פאר דעם ציוניזם. ער קאָן ארויסטרעטען געגען איר אין א קאמף, פאראינטערעסירען די גאנצע דעמאָקראטישע וועלט פאר זיין נאציאָנאלע באפרייאונג און צווינגען די בור־זשואזיע דורך דער עפענטליכער מיינונג, צו העלפען דעם המון אין דעם ציוניס־טישען זין. אין דעם המון קאָן ערשט געשאפען ווערען דער כח, וואס זאָל אויספירען דעם ציוניזם און באפרייען דאָס אידישע פאָלק.

אָבער ניט אויף דער אידישער בורזשואזיע קאָן דער המון האָבען א ווירקונג און א כח, נאָר ער קאָן אויך דערוועקען ביי די אייראָפּעאישע פעלקער סימפּאטיען פאר דעם ציוניזם, סימפאטיען וועלכע ווען אים זיין באמת ניצליך. נאָר אזעלכע באוועגונגען, וועלכע שטיצען זיך אויף פאָלקס־מאסען, נעמען זיך פון זייערע אינטערעסען און פאר וועלכע די פאָלקס־מאסען קעמפען, זיינען בכח ארויסצורופען די סימפּאטיען פון די פעלקער און דער עפענטליכער מיינונג, וואס דאס וועט אלץ נויטיגער ווערען פאר דעם ציוניזם, וואס ערנסטער ער וועט ווערען און נעהענטער צו זיין ציל. ביז איצט האָט דער ציוניזם ניט געקענט ארויסרופען אזעלכע סימפּאטיען אין אייראָפּא צו זיך, און ער איז דארום נאָך ניט קיין פאָליטישער כח אין דער וועלט, ווארום עס פעלט אים אן אָרגאניזירט פאָלק, דער אידישער המון, זיין אמת׳ער און ריכטיגער היסטאָרישער יסוד.

דער המון זאָל דינען דעם ציוניזם און דער ציוניזם זאָל דינען דעם אידישען המון, דאָס מוז זיין דאָס וואָרט, וועלכעס דאַרף זיין אויפגעשריבען אויף דער ציוניסטישער פאָן. דער ציוניזם קאָן אָבער נור דאן באמת דינען דעם המון און אויספירען זיינע אידעאלען, ווען דער המון וועט זיך שטעלען אין דער ציוניסטישער באוועגונג און מיט זיין פארשטאנד און זיינע אינווייניגע כחות ווייזען אים דעם וועג. אָבער ערשט דאן נאָר קאָן דער ציוניזם אויך אויסגעפירט ווערען און באפרייען

די אידישע נאציאָן פון גלות צו חירות. דער ציוניזם איז דער איינציגער פּאָרט־שריטליכער ענטפער אויף דער אידישער פראגע, דאס הייסט אויף די סתירות פון לעבען פון דעם המון, און דער המון איז דער איינציגער אמת'ער יסוד, אויף וועלכען דער ציוניזם קאָן זיך שטיצען אין דער אידישער היסטאָריע.

ארטיקלען װעגען „בונד".

א. דער ציוניזם און דער „בונד".
ב. די נאַציאָנאַלע ענטװיקלונג פון „בונד".
ג. דער „בונד" און דער ציוניזם.
ד. דער עם־הארץ פון דער אידישער גאַס (פעליעטאָן).

דער ציוניזם און דער „בונד" *)

קוים איז ארויסגעטראָטען די אָרגאַניזאַציאָן „חירות" מיט איר ערשטען פלוגבלאט פאר דער וועלט, איז שוין ארויסגעשפרונגען דער „בונד" אין דעם „אידישען ארבייטער" נומער 14 מיט א ממזר־בלבול געגען איר. אין אן ארטיקעל: „די ציוניסטישע דעמאָקראַטישע פראקציאָן" מכח דעם ערשטען צוזאמענפאָר פון דער „פראקציאָן" אין באזעל גיבען אגב אורחא די שרייבער פון דעם ארטיקעל א כאראקטעריסטיק פון די אלטע ציוניסטען און „חירות", וועלכע זיינען נאָך דער מיינונג פון די שרייבער איינס און דאסזעלבע. די אלטע ציוניסטען האָבען געגעבען כבוד און גבאות יעדען גביר, גע'חנפ'עט, געלעקט. „חירות" ווארפט זיך אויך פאר דעם עגל הזהב. די „גאָלדענע קאלב" איז איר אידעאל. די כאראקטעריסטיק פון די אלטע ציוניסטען האָבען די שרייבער נאָכגעשריבען נאָך דעם ערשטען פלוגבלאט פון „חירות", פון דער לייבליכער שוועסטער פון חבת ציון, זיי האָבען אָבער ניט דערמאַנט די קוועלע, פון וואנען זיי האָבען דאָס גענומען. דערפאר אָבער ווילען מיר דאָ די ארטיקעל־שרייבער גלייך אויפדעקען די קוועלע, פון וואנען זיי האָבען עס גענומען. דאס „חירות" בוקט זיך פאר דעם עגל הזהב, — דאס איז די נארישקייט און פאלש־קייט פון די שרייבער. די שרייבער ווייסען זעהר גוט, דאס זייערע ווערטער זיינען כזב ושקר, זיי האָבען זיך געלאכט אין די הויפענס, בשעת זיי האָבען דעם ליגען געשריבען מיט כונה, זיי האָבען שפעקולירט אויף דער נאַאיוויטעט פון זייערע לעזער, אָבער ווי קינדיש, נאריש האָבען זיי אָפּגעמאכט דעם שווינדעל. קיין שפיציגע קעפּ זיינען די טאלאנטען פון „בונד" ניט.

דער ארטיקעל איז געריכטעט געגען דער ציוניסטישער דעמאָקראַטישער פראקציאָן, און עס איז געוויס גאָר ניט אונזער זאך מיט דעם „בונד" ארייננגעהן אין א וכוח מכח דער פראקציאָן. „חירות" האָט מיט דער „דעמאָקראַטישער פראקציאָן" נישט צו טאָן. מיר ווילען דאָ אָבער פארבלייבען ביי איינגע „געדאנקען", וועלכע די ארטיקעל שרייבער האָבען ארויסגעזאָגט מכח דעם ציוניזם בכלל.

די געדאנקען פון די בונדיסטען מכח דעם ציוניזם זיינען געגליכען געוואָרען צו די נשמות פון רשעים: זיי ווערען פאראיינס מגולגל אין אנדערע. מיר ווייסען ניט אין וועלכען גלגול עס געפינען זיך די געדאנקען פון אונזערע שריי־

---

*) געשריבען אין יאָהר 1903 און ערשינען אינ'ם ערשטען נומער פון זשורנאל „חמון", בערלין.

בער, נאָר זיי קלינגען שוין גאָר אנדערש ווי דאס, וואס די בונדיסטישע ליטע־
ראטור האָט פריער געזאָגט מכח דעם ציוניזם. ווען א פארטיי האָט אין איר
קריטיק פון אן אנדערער באוועגונג קיין שום פעסטען פונקט ניט, קיין אויסגע־
ארבייטע טעאָריע ניט, ווען זי שפּרינגט ארויס יעדע דריי חדשים מיט אַ
נייער „ערקלערונג", א נייע „קריטיק", מיט נייע „כלי זיין", איז א סימן, אז
זי איז אין דיזען פונקט שוואך און טאפּט אליין אין דער פינסטער, און האָט
ניט קיין אינווייניגען כח צו קריטיקירען די אנדערע באוועגונג. די קריטיק פון
דעם סאציאליזם מכח די בירגערליכע געזעלשאפט איז אומפארענדערליך, כל זמן
דער סאָציאליזם אליין פארענדערט ניט זיין באשטימטען רעוואָלוציאָנערען
כאראקטער; פאר וואס די בירגערליכע געזעלשאפט איז רעאקציאָנער, אונ־
קולטורעל און מוז צו גרונד געהן היסטאָריש, ערקלערט דער סאָציאליזם דורך
א וויסענשאפטליכער טעאָריע פון דער געזעלשאפט און דער געשיכטע. די פעסט־
קייט פון דער קריטיק פון דער בירגערליכער געזעלשאפט נעמט זיך ביים סאָ־
ציאליזם פון זיין אינווייניגען כח און אינווייניגען אמת. אויף דעם „בונד" איז
אָבער א רחמנות קוקענדיג, ווי ער ווארפט זיך אין זיין קריטיק פון דעם ציוניזם,
ווי א פיש אין וואסער, קלערט אויס יעדען אויגענבליק נייע „טעאָריען", ווארפט
אוועק די פריערדיגע וואפען געגען אים, ווארום זיי טויגען ניט, און פּרופט
זיך מיט נייע, שפּאָגעל־נייע...

די ערשטע „קריטיק", מיט וועלכע דער „בונד" איז ארויסגעטראָטען געגען
דעם ציוניזם, איז געווען אין איינעם פון די ערשטע נומערען פון „וועקער".
דאָרט גיט דער „בונד" א יונ'עשע סברה איבער דעם ציוניזם: דאָס אידישע
פאָלק איז צוטיילט אין פאבריקאנטען און ארבייטער, וועלכע לעבען צווישען זיך
אין קלאסען־קאמף. בשעת דער קלאסען־קאמף פון די ארבייטער איז געוואָרען
אָבער שטארקער און די פאבריקאנטען האָבען זיך דערשראָקען פאר דעם ארביי־
טער־קלאס, האָבען זיי אויסגעקלערט דעם ציוניזם, כדי אָפּצולענקען דעם ארביי־
טער־קלאס פון קלאסענקאמף. וואָלט דער „בונד" אליין באמת געגלויבט אין
דיזער קריטיק, האָט ער זיך געדארפט פאר איר האלטען, ווי א גוטער איד פאר'ן
פדיון, און זי מער ניט ווייטער פּאָפּולאריזירען. דאָס וואָלט דאָך געווען די
בעסטע וואפע געגען ציוניזם און אָפּציען פון אים יעדע לעבעדיגע קראפט.
נאָר די גאנצע לעבערליכקייט און נארישקייט פון דעם „קריטישען געדאנק"
איז אזוי גרויס, דאס מען האָט אים גאָר ניט געקענט „נוצען", און עס איז
באלד פאבריציררט געוואָרען א נייע „קריטיק". אין א בראשורע פון בן־אהוד:
„ציוניזם אָדער סאָציאליזם?" וועלכע דער „בונד" האָט פארעפענטליכט, ווערט
געגעבען אן אנדערע „ערקלערונג" פון דעם ציוניזם: דער אנטיסעמיטיזם
דריקט די אידישע בורזשואזיע עקאָנאָמיש; די פרייע קאפּיטאלען, וועלכע די
בורזשואזיע האָט, קאָן זי ניט פארווענדען אין די לענדער, וואו זי וואוינט יעצט,

האָט זי דערפאַר אויסגעטראַכט דעם ציוניזם, כדי צו שאַפען פאַר זיך אַן אייגען לאַנד, וואו זי זאָל אירע פרייע קאַפּיטאַלען קענען אויסנוצען מיט אַ גוטען ריוח. די „קריטיק“ איז דאַכט זיך אַ גאַנץ שאַרפע, און אַזוי ווי דער צושפּיל צו יעדער בונדיסטישער „קריטיק“ פון ציוניזם איז דער פּזמון: אידישע זשאַנדאַרמעס, אידישע איספּראַווניקעס, אידישע גובערנאַטאָרען, אידישע פאַבריקאַנטען, האָט מען דאָך געדאַרפט ערוואַרטען, אַז דער „בונד“ וועט דיזע „קריטיק“ אויסנוצען אין דער אַגיטאַציאָן. נאָר מען האָט דעם „געדאַנק“ אויך באַלד געוואָרפען, וואָרום אַ מאַסאָווע באַוועגונג האָט ניט נאָר איר אינוויינינגע לאָגיק, נאָר אויך איר אינווייניגען אמת און קאָן קיין ווילדע ליגען ניט פאַרטראָגען. דעם ציוניזם אָפּ'הרג'ענען דורך דער ערקלערונג, אַז ער נעמט זיך פון די גראָבע מאַטעריעלע אינטערעסען פון דער בורזשואַזיע, דאָס ער איז דער אָכצען און קרעכצען פון דעם אידישען קאַפּיטאַל, — איז אין גרונד אַ פּיל צו נאַרישער פאַרזוך, און דער עולם זעט גלייך דעם ליגען דערפון אַרויס.

דערפאַר איז באַלד דיזע „קריטיק“ מגולגל געוואָרען אין אַן אַנדערע, אין אַ כלומרשט איידעלערע. דער ציוניזם שטאַמט דערפון, וואָס די אידישע בורזשואַזיע איז פּאָליטיש געדריקט, דערפאַר וויל זי אויפבויען אַן אייגענע מלוכה, וואו זי זאָל קענען פּאָליטיש הערשען. אויף אַזאַ אופן ערקלערט דעם ציוניזם צ ע ט ע ר ב ו י ם אין „אידישען אַרבייטער“ נומער 12 (איבערזעצט פון „נייע צייט“). פריער האָבען מיר געהאַט אין דעם ציוניזם צו טאָן מיט אַ קאַפּיטאַ־ליסטען־קלאַס, וועלכער האָט צוזאַמענגעלייגט זיינע הונדערטער מיליאָנען, כדי צו פאַרדינען געלד דורך אַ קאָלאָניאַל־פּאָליטיק; יעצט האָבען מיר צו טאָן מיט אַ בורזשואַזיע, וואָס האָט זעהר אַ פיינעם בירגערליכען געפיל און קאָן ניט אַריבערטראָגען די פּאָליטישע שוואַכקייט. דערפאַר ווערט ביי איר אַזאַ פּסי־כאָלאָגיע אויף גרינדען אַן אייגענע מלוכה, אַזוי ווי ביי יענעם רב, וועלכען קיין שטאָט האָט ניט געוואָלט נעמען פאַר אַ רב, און וועלכער האָט דערפאַר גענומען זיך בויען אַן אייגענע שטאָדט.

ביי דיזער „קריטיק“ האָט מען זיך אָבער אויך ניט געקענט אָפּשטעלען; מען האָט זיך מיט איר אַ ווייל באַנוצט און גלייך אוועקגעוואָרפען, ווי אַ פּסול'ע הושענא. וואָרום באמת איז אַזאַ פאָרשטעלונג פון דעם ציוניזם נאָך נאַרישער, ווי די ערקלערונג, אַז דער ציוניזם שטאַמט פון די געלד־אינטערעסען פון דער אידישער בורזשואַזיע. קיין אָריגינעלע ערקלערונג איז זי אָבער אויך ניט; זי שטאַמט פון די אייראָפּעאישע רעאַקציאָנערען אין זייער קריטיק איבער דעם סאָציאַליזם. פון וואַנען נעמט זיך דער סאָציאַליזם? גאָר פּשוט, — האָבען אַ צייט לאַנג געענטפערט דאַרויף די אונוויסענדע און פאַלשע רעאַק־ציאָנערען און ענטפערען יעצט נאָך אויך אין זייער פּרעסע — ער נעמט זיך דערפון, וואָס פלעכאַנאָוו, בעבעל, זשאָרעס, ווילען הערשען און ווערען קיסרים.

פּרעזידענטען, אונטערדריקער. אזא קריטיק רופט ארויס דורך איר ווילדקייט און אָפענע פאַלשקייט מער ניט ווי א געלעכטער און קאָן זיך נאַטירליך ניט האַלטען לאַנג. די „קריטיק" פון דעם ציוניזם, אז ער נעמט זיך פון דעם וואונש פון דער בורזשואזיע פּאָליטיש צו הערשען, האָט אויך ניט געהאַט קיין קיום, און כאָטש זי וואָלט דאָך געקענט גאַנץ גוט „דינען" אין דער אַגיטאַציאָן, האָט דער בונד" אלס פּאַרטיי ניט געקענט זי אָננעמען.

די מאַטערניש פון דעם בונד צו ערקלערען דעם ציוניזם אלס א בורזשואזע קלאַסען־באוועגונג איז לייכט צו פּאַרשטעהן. נעמט זיך דער ציוניזם פון די קלאַסען־אינטערעסען פון דער בורזשואזיע, האָט באמת דער פּראָלעטאַריאַט, דער גאַנצער אידישער המון מיט אים נישט צו טאָן, מוז ער זיין זיין גרעסטער פיינד, מוז ער אים באַקעמפען ווי די געפערליכסטע רעאַקציאָנערסטע באוועגונג. ניט ווילענדיג האָט אָבער דער „בונד" אלס פּאַרטיי געמוזט זיך אָפּזאָגען פון דיזער „ערקלערונג", ווארום דער מאַסאָווער אידישער כאַראַקטער פון דעם „בונד" קאָן אזא ווילדקייט, אזא לאָגיש משוגעת און היסטאָרישען ליגען ניט אריבערטראָגען. די פּאַרטיי האָט זיך דארום מיאש געווען צו פירען א מלחמה געגען דעם ציוניזם פון סאָציאַליסטישען שטאַנדפּונקט, און האָט זיך גענומען פאַר די בעל־בתי'ש בורזשואזע סברות געגען דעם ציוניזם; פאַרשטעהט זיך, דאָס זי האָט זיך דאַביי נאָך לעכערליכער געמאַכט, ווי ביי דער פריערדיגער סאָציאַליסטישער קריטיק. דער פּערטער צוזאַמענפאָר פון „בונד" איז ארויס־געטראָטען געגען דעם ציוניזם מיט א בעל־בתי'שער סברה און האָט אָנגענומען פאָלגענדע רעזאָלוציאָן מכח דעם ציוניזם:

„דער צוזאַמענפאָר האַלט דעם ציוניזם פאַר א רעאַקציאָן פון די בורזשואזע קלאַסען געגען דעם אַנטיסעמיטיזם און די ניט נאָרמאַלע רעכטליכע לאַגע פון אידישען פאָלק. דער צוזאַמענפאָר האַלט דעם ענדציל פון פּאָליטישען ציוניזם — שאַפען א לאַנד פאַר דעם אידישען פאָלק, — אויף וויפיל מען וועט אין דיזען לאַנד קענען אַבזעצען נור א קליינעם טייל פון אידישען פאָלק, פאַר א זאַך, וואָס האָט ניט קיין גרויסע באַדייטונג און וועלכע מאַכט ניט קיין סוף פון דער „אידען־פראַגע"; און אויף וויפיל דער ציוניזם רעכענט צו באַזעצען אויף דיזען לאַנד דאָס ג אַ נ צ ע אידישע פאָלק, אָדער א ג ר ו י ס ע ן טייל פון אים, פאַר אַן אונאויספירליכען חלום, פאַר אַן אוטאָפּיע. דער צוזאַמענפאָר רעכענט, דאָס די אַגיטאַציאָן פון די ציוניסטען בלאָזט פאַנאַנדער דאָס נאַציאָנאַלע געפיל און קאָן שטערען דער אַנטוויקלונג פון קלאַסענבאוואוסטזיין. — אויף די קולטורעלע טעטיגקייט פון איינעגע גרופּען פון ציוניסטען קוקט דער צוזאַמענ־פאָר ווי אויף יעדע אַנדערע לעגאַלע טעטיגקייט. — ביים באַשפּרעכען פון ציוניזם האָט דער צוזאַמענפאָר באַשלאָסען, דאָס מען זאָל אויף קיין שום אופן

ניט צולאָזען ציוניסטען ניט אין די עקאָנאָמישע און ניט אין די פּאָליטישע אָרגאַניזאַציאָנען".

פאַרגלייכענדיג דיזע רעזאָלוציאָן מיט דעם, וואָס דער „בונד" האָט פריער געשריבען מכח דעם ציוניזם און מיט דעם פּראַקטישען טייל פון דער רעזאָלוציאָן, ווייס מען ניט, צי זיינען משיח־צייטען געקומען אויף דער וועלט, אָדער זיינען די שרייבער פון דער רעזאָלוציאָן ניט גאַנץ קלאָר ביים זינען און ניט פייאיג צו פאַרשטעהן די איינפאַכסטע זאכען. דער ציוניזם איז די רעאַקציאָן פון דער בורזשואזיע געגען דעם אַנטיסעמיטיזם און די ניט נאָרמאַלע רעכטליכע לאַגע פון אידישען פאָלק. דאָס איז באמת זעהר נאַריש פאַרשטאַנען, נאָר לאָמיר אָננעמען, אז עס איז ווירקליך אַזוי, טאָ וואָס איז דערפון געדרונגען? ווען דער ציוניזם איז סתם א פּאָליטישע תשובה פאַר דער בורזשואזיע אויף דעם אַנטיסעמיטיזם, ליגט דערין נאָך קיין שום פאַראורטיילונג ניט פון דעם ציוניזם, פון סאָציאַליסטישען שטאַנדפּונקט. א רעאַקציאָן פון דער בורזשואזיע געגען דעם אַנטיסעמיטיזם קאָן נאָר זיין אויף א פּראָגרעסיווען, אפילו אויף א סאָציאַ־ליסטישען אופן. איז דען די באַוועגונג פון דער בורזשואזיע געגען דעם אַבסאָלוטיזם, געגען דער קירכע, געגען די גרויסע אַבגאַבען אויף ברויט דאַרום שעדליך, וואָס זי איז א באַוועגונג פון דער בורזשואזיע? פאַרקערט, די סאָציאַ־ליסטען זיינען אין דעם מיט דער בורזשואזיע בכלל יד אחת. כל זמן דער ציוניזם איז געוועזען נאָך דער קריטיק פון „בונד" א באַוועגונג פון דער בורזשואזיע צוליב געלד פאַרדינען אָדער פּאָליטיש הערשען, איז די שנאה פון די סאָציאַליסטען געוועזען ערקלערליך; איז ער אָבער מער ניט סתם א רעאַקציאָן פון דער בורזשואזיע געגען דער אידישער לאַגע, מוז מען זיך אָפּזאָגען פון דעם שווינדעל, אז די בורזשואזיע האָט דאָס אויפגעטאָן צוליב געלד פאַרדינען, ליגט אין אַזעל־כער ערקלערונג פון דעם ציוניזם קיין שום קריטיק ניט.

פאַר וואָס איז אָבער דער „בונד" געגען דעם ציוניזם? דאַרויף גיט ער די אַלטע בעל־בתי'ש־בורזשואזע תשובה, וואָס מען מען קאָן אָפט הערען מכח יעדען העכערען אידעאַל, — דער ציוניזם איז אן אוטאָפּיע, א חלום. אָבער אין דיזער אַלטער בית־מדרש'דיגער סברה זעהען מיר אויך א גרויסע פאַרענדערונג ביים „בונד". אין דעם רעאַקציאָנערען ליאַרם, אז דער ציוניזם איז אן אוטאָפּיע, האָט זיך דער קול פון „בונד" געהערט שטענדיג הויך, נאָר ער פלעגט נאָך דערביי ליב האָבען אַרויפוואַרפען א פּחד אויפ'ן עולם. שיפען וועלען קומען פון די אַנדערע מלוכות און צוראַבירען דאָס אידישע לאַנד, די גייסטליכקייט פון דער גאַנצער וועלט וועט ביי דער גרינדונג פון א אידישער מלוכה אויסקוילענען אידען, וואָרום זיי האָבען גע'הרג'עט דעם קריסטוס, — דיזע און נאָך אַזעלכע באָבע־מעשיות שטעהען געשריבען אין דער בונדיסטישער ליטעראַטור מכח דער אונאויספירליכקייט פון דעם ציוניזם. יערען רעאַקציאָנערען שטות, וועלכען

דער בורזשואַ האָט גענאָגט מכח דעם סאָציאַליזם און מכח יעדען אידעאַל, האָט דער „בונד" אריבערגעטראַגען אויף דעם ציוניזם. די רעזאָלוציאָן פון דעם פערטען צוזאמענפאָר דריקט זיך אָבער אויך אויס אין דעם פונקט גאָר אנדערש. אריבערפירען א טייל אידען אין א נייעם לאנד, האָט ניט קיין גרויסע באדייטונג (אָבער א קליינע באדייטונג יא?) און קאָן די אידען־פראגע ניט לייזען, אריבערפירען דאָס גאנצע אידישע פאָלק איז אָבער א זאוטאָפּיע, — אזוי גיט אונז די רעזאָלוציאָן צו ערקלערען. ערשטענס האָט דאָ דער „בונד" גערעדט ריידען באריכות, פאר וואס איז אונמעגליך עס זאָל זיך באזעצען אין פאַלעסטינא א גרויסער טייל פון אידישען פאָלק, בפרט דאָס די עמיגראציע באווייזט, אז א גרויסער טייל פון אידישען פאָלק האָט עמיגרירט אין די לעצטע יאָרען אין נייע לענדער; מיט צוויי ווערטער קאָן מען דאָך די פראגע ניט אָב׳פּטר׳ן. צווייטענס אָבער, וואס איז מחויב דער „בונד" צו פּאָרזאָרגען כלל ישראל? פאר דעם גאנצען אידישען פאָלק וויל גאָר דער ציוניזם ניט גרינדען קיין אידישע מלוכה. דער ציוניזם פארשטעהט זעהר גוט, דאָס די בורזשואזיע און די קליין־בורזשואזיע, וועלכע דאַרפען דעם ציוניזם גאָרניט אָדער נאָר ווייניג וועלען זיך אין דעם נייעם לאנד ניט באזעצען, אפילו די טיילען פון דעם המון, וועלכע רייסען זיך ביסלעכווייז ארויס דורך דער עמיגראציאָן פון דעם המון און עפענען זיך דעם וועג צו דער קליין־בורזשואזיע, וועלען אויך ניט פאָרען אין דעם נייעם לאנד אריין, ווארום דער גלות איז אייגענטליך זייער ארץ ישראל. די תנאים פון דעם לעבען צווינגען אָבער דעם המון, וועלכער בלייבט פּראָלעטאריש אָדער מוז ערשט ווערען פּראָלעטאריש, זוכען זיך א לאנד מיט פּאָליטישער אויטאָנאָמיע; פאר דיזען המון און ניט פאר כלל ישראל וויל דער ציוניזם גרינדען א נייע געזעלשאפט. נאָר דער טייל פון אידישען פאָלק, וועלכער מוז זיך ענטוויקלען היסטאָריש צו א פּראָדוקטיווען יסוד פון דער געזעלשאפט, איז נאָך דער פאָרשטעלונג פון ציוניזם דאס אידישע פאָלק. די ניט פּראָדוקטיווע קלאסען אידען מוזען ווערען היסטאָריש א קרבן פון דער אסימילאציע און פון דעם אידישען פאָלק אָפּפאַלען. דערפאר איז דער ציוניזם די פּאָלשטענדיגע לייזונג פון דער אידישער פראגע, גאנץ גלייך ווי גרויס איז די צאָל אידען, וועלכע וועלען זיך באזעצען אין דעם אייגענעם לאנד, ווארום די לייזונג פון דער אידישער פראגע באדייט נור די שאפונג פון א העכערען פאָרם פון לעבען פאר דעם אידישען פאָלק, וואו די סתירות פון דעם יעצטיגען לעבען זאָלען פארשווינדען. די לייזונג פון א פראגע בכלל הייסט פארווירקליכען א העכערען פּרינציפּ פון לעבען אין דער געשיכטע; דער „בונד" מיינט אָבער, אז דאָס הייסט שיינקען א סך מענשען א פעטע מתנה.

מען דאַרף אָבער ניט מיינען, דאס דער „בונד" האָט פאַרענדערט דורך דיזער רעזאָלוציאָן זיין שטעלונג צום ציוניזם. ער האָט מער ניט ווי ארויס־

געוויזען דורכדעם זיין טעאָרעטישע ארימקייט און זיין אונפייאיגקייט קריטיש אויפצוטרעטען געגען דעם ציוניזם. אין ווירקליכקייט איז ער דער זעלביגער שונא פון ציוניזם, ווי פריער. ער קאָן אָבער מער ניט ערקלערען לאָגיש די סבה פון זיין שנאה. כאָטש דער „בונד“ האָט אָנגענומען כמעט א סימפּאטישע רעזאָלוציאָן מכח דעם ציוניזם, האָט ער אָבער באשלאָסען אין דער פּראקטיק ציוניסטישע ארבייטער ניט אויפצונעמען ניט אין די עקאָנאָמישע און ניט אין די פּאָליטישע אָרגאניזאציאָנען. דאָ שטעהט מען פאר א רעטעניש. וואס האָבען דען די ציוניסטישע ארבייטער אזוי חוטא געווען דערמיט, וואס זיי מיינען, דאס מען וועט קענען באזעצען אין פּאליסטינא א גרויסען טייל פון אידישען פאָלק? פאר וואָס קומט דען פאר אזא אונשולדיגע זאך אזא מורא'דיגער גזר דין? פאר וואס דען מחרים זיין א גאנצען טייל פון אידישע ארבייטער, בשעת זיי געהען זיך פאנאנדער מיט דעם „בונד“ נאָר אין דער אָפּשאצונג פון דער צאָל, וויפיל אידען קענען עמיגרירען? נאָר דער תרוץ איז, סאָציאליסטיש קאָן דער „בונד“ דעם ציוניזם ניט בייקומען, ווארום ער איז א פּאָרטשריטליכע באוועגונג, דורך ווילדע ליגען קאָן ער מער מיט אים ניט קעמפּען, ווארום ער האָט זיך דערמיט שוין גענוג לעכערליך געמאכט, שפּרינגען מער ניט ארויס די רעאקציאָנערע אסימילאטאָרישע אינסטינקטען פון דער בונדיסטישער אינטעליגענץ, וועלכע זי האָט גע'ירשנ'ט פון דער אידישער בורזשואזיע, — די אסימילאטאָרישע אינסטינקטען אין זייער ריינעם נאקעטען געשטאלט.

די אָפּענע רעאקציאָנערע אידישע אסימילאטאָרען פילען דערפאר טאקי, דאָס דיזע רעזאָלוציאָן איז אייגענטליך מער פאר דעם ציוניזם, ווי געגען אים, און שרייען גוואלד! די הייליגע אסימילאציע איז אין סכנות! אידען זיינען אויף דעם וועג צו פרייהייט! דערפאר פאבריצירען די אנדערע כלי זיין געגען די אידישע פרייהייטס־באוועגונג, קלערען אויס ווילדע חלומות, וואס שטעהען שוין אויף דעם גרעניץ פון משוגעת, שרייען און ליארמען: בלוט וועט זיך גיסען דורך די ציוניסטען, די אידישע קאפּיטאליסטען וועלען איינפירען פאנאטיזם שצינא אין פּאלעסטינא, די אידישע ארבייטער וועלען ווערען שקלאפען, קנעכט ביי די קאפּיטאליסטען, אזוי ווי פאר הונדערטער יאָרען די בויערען אין אייראָפּא ביי די גוטסבאזיצער. און די אסימילאטאָרען רופען אָן דעם „בונד“ ציוניסטיש, ווארום ער פירט ניט די מלחמה געגען דעם ציוניזם מיט דיזע קריטישע וואפען. זיי פארשטעהען אָבער ניט, דאס דער „בונד“ קאָן ניט זאָגען א לאנגע צייט און מיט א פּאָליטישען ערנסט אלעס, וואס די אסימילאטאָרען ווילט זיך, ווארום ער איז א אידישע מאסען־באוועגונג, וועלכע האָט איר אינווייניגען אמת. ער קאָן זיין נאריש, אונלאָגיש, דיפּלאָמאטיש, אָבער ניט משוגע אָדער נידערטרעכטיג.

אזוי איז מגולגל געוואָרען יעדע „קריטיק“ ביים „בונד“ אין די פּאָר יאָר

אין אן אנדערע, ביז פון איר איז געוואָרען די רעטעניש פון דעם פערטען צוזאמענפאָר.

לאָמיר אָבער זיך אומקערען צו אונזערע נייע „קריטיקער" פון ציוניזם, צו די מחברים פון דעם ארטיקעל: „די ציוניסטישע דעמאָקראטישע פראקציאָן", און צוקוקען זיך, אין וועלכען גלגול געפינט זיך ביי זיי די מלחמה געגען דעם ציוניזם. די אידישע בורזשואזיע, — אזוי זאָגען אונזערע שרייבער, — איז סאָציאַל שטארק, זי איז רייך און וויל קיינעם דעם וועג ניט אפּטרעטען. פּאָליטיש אָבער איז זי שוואך, האָט מורא פאר יעדען קאמף און וויל דערפאר אנטלויפען וואו פעפער וואקסט. דער לעזער טוט זיך א כאפּ פאר'ן קאָפּ און קוקט אויפ'ן בייז וואונדער. וואס איז דאָס פאר א מין בריה, וואס אי זי וויל קיינעם ניט אפּטרעטען דעם וועג, אי זי אנטלויפט, וואו פעפער וואקסט? ממה נפשך וויל זי קיינעם דעם וועג ניט אפּטרעטען, אנטלויפט זי ניט וואו פעפער וואקסט, און אנטלויפט זי וואו פעפער וואקסט, טאָ וואס הייסט דאָס, זי וויל קיינעם דעם וועג ניט אפּטרעטען? אזא ווילדע בריה, וואס מיט איין פוס וויל זי אנטלויפען, וואו פעפער וואקסט, און מיט דעם אנדערן פוס וויל זי קיינעם דעם וועג ניט אפּטרעטען, קאָן מען מער ניט העלפען ווי דורך א ראדיקאלע אפּעראציאָן. דערפאר ערקלערען אונזערע שרייבער, דאס די בורזשואזיע איז געשפּאָלטען אין צווייען. איצטער איז יעדער לעזער פאָלשטענדיג באפרידיגט און פארשטעהט אקוראט די גאנצע סתירה פון אזא מין בורזשואזיע. נאָר אונזערע שרייבער זיינען אידישע גזלנים. אָט ערשט האָבען זיי די בורזשואזיע געשפּאָלטען אין צווייען, נייען זיי זי באלד פון רחמנות וועגען ווידער צונויף. אלס בורזשואזיע, — אזוי פילאָזאָפירען אונזערע שרייבער — זעהט די אידישע בורזשואזיע נור אין אייגענטום די גרונדלאגע פון איר עקזיסטענץ, אָבער אלס אידישע בורזשואזיע האָט זי דאך ניט קיין נאציאָנאלען אייגענטום, קיין טעריטאָריע, ווארום זי געהערט צו א „נאציאָן־פּראָלעטאריער" (נארישקייט מוז מען אויך רעדען ווי „מענשען", איהר ווילט זאָגען „פּראָלעטאריער־נאציאָן"), דערפאר האָט זי א „געטאָ־פּסיכאָלאָגיע". דאס הייסט זי איז ציוניסטיש. דיזע פּסיכאָלאָגיע איז אָבער שוין גאָר ניט געשפּאָלטען אין צווייען, זי איז פארקערט אזוי פעסט און איינהייטליך, דאָס זי מוז דויערען ביז משיח וועט קומען. אונזערע שרייבער זאָגען דאָס בפרוש: „און כל זמן די בורזשואזיע וועט ניט האָבען קיין נאציאָנאלען אייגענטום, וועט זי זיך ניט קענען באפרייען פון איר „געטאָ־פּסיכאָלאָגיע".

אזוי מאטערט זיך דער „בונד" אויף אלע אופנים צו ראטעווען דעם בורזשואזען כאראקטער פון דעם ציוניזם. נאָר די בורזשואזיע ענדערט דערביי יעדעס מאָל איר פּנים און איר פּסיכאָלאָגיע. לכתחילה איז זי אויפגעטראָטען ווי א בורזשואזיע, וואס איז עקאָנאָמיש געדריקט און וויל אין איר אייגענעם

לאנד פארוואנדלען די פרייע קאפיטאלען, דערנאך איז זי מגולגל געווען אין א בורזשואזיע, וואס וויל פאליטיש הערשען אין איר אייגענעם לאנד, ביים פערטען צוזאמענפאר איז דאס שוין א גאנץ פיינע סתם־בורזשואזיע, וואס האט שוין פארלארען אירע קלאסען־אינסטינקטען און קלאגט אויף דער ניט נארמאלער לאגע פון אידישען פאלק. אונזערע „טעארעטיקער" ווייסען שוין גארניט, וואס אנצוהויבען מיט דער בורזשואזיע: זי וויל אי דא בלייבען, אי אנטלויפען וואו פעפער וואקסט, זי איז געשפאלטען אין צווייען, ווייל זי האט אייגענטום, מוז זי האבען א נאציאנאלען אייגענטום. זי האט ניט קיין טעריטאריע, האט זי דערפאר א גלות־פסיכאלאגיע, האט זי א געטא־פסיכאלאגיע, ביז משיח וועט קומען.

נאר גענוג מיט דעם ווערטער שפיל, וואו איין ווארט קלעבט זיך ניט צו דעם אנדערען, גענוג מיט די דברים בטלים, מיט די פראסטע נארישקייט און קינדערייען. די הויכע ווערטער, וועלכע האבען גאר קיין שום זין ניט, ווי למשל, דאס די בורזשואזיע מוז האבען נאציאנאלען אייגענטום, ווייל ביי איר איז יעדע עקזיסטענץ געגרינדעט אויף אייגענטום בכלל, זיינען מער ניט ווי א שלייער, וואס זאל באדעקען די קינדישע אונוויסענהייט פון די שרייבער. גענוג מיט די לאנגווייליגע שטותים. די טעאריע פון דעם „בונד", דאס דער ציוניזם איז א קלאסען־באוועגונג פון דער אידישער בורזשואזיע, האט באנקראטירט!

לאמיר אבער דא זעהן, וועלכע פאליטיק איז באמת די פאליטיק פון דער אידישער בורזשואזיע. די אידישע בורזשואזיע איז סאציאל און עקאנאמיש שטארק, אין פילע לענדער איז זי שטארקער ווי די קריסטליכע באפעלקערונג, און אומעדום פילט זי דעם כח, דאס זי קאן לייכט איבעריאגען די קריסטליכע בורזשואזיע אין דער קאנקורענץ. דערפאר ליגט זי ווי א פיאווקע אין די לענדער, וואו זי וואוינט יעצט, און זויגט פון זיי דעם מארך. צוזאמען מיט איר עקאנאמישער שטארקייט וואקסט אויך איהר פאליטישע קראפט. כדי אבער אויסצוגלייכען איר פאליטישע מאכט מיט איר נאציאנאלער מאכט, אסימילירט זי זיך, דאס הייסט זי זוכט אלץ מער און מער די „אידישע אידעאלאגיע" פון דער פריערדיגער סאציאל־עקאנאמישער עפאכע אראפצוואַרפען, און פאליטיש און קולטורעל צו פארשמעלצען זיך מיט דעם פאלק פון דעם לאנד. דאס לאנד, וואו עס איז דער בורזשואזיע גוט, איז איר פאטערלאנד, איז איר ארץ ישראל. ווייל זי איז עקאנאמיש שטארק, וויל זי ניט אנטלויפען, בשעת זי איז נאך פאליטיש שוואך און זוכט זיך, פארקערט, צו אסימילירען, כדי צו ווערען פאליטיש שטארק. ווייל זי האט אייגענטום, קלאסען־אייגענטום, דארף זי איר לעבענס־פארם ניט פארענדערען, דארף זי קיין אייגענעם לאנד ניט, זוכט זי זיך צו באפרייען אפילו פון דער עראינערונג פון דעם אמאליגען היסטארישען טעריטאריום. איר געלד איז איר פאלק, איר לאנד, איר קולטור, איר רעליגיאן,

איר גאָט. צוליב איר עקאָנאָמישער מאכט פארלאנגט זי די פּאָליטישע גלייכ־בארעכטיגונג, און די פּאָליטישע גלייכבארעכטיגונג איז צוריק דער אייזערנער בריק, אויף וועלכען עס שטיצט זיך איר עקאָנאָמישע מאכט. דאָס פארבינדענדע גליק צווישען דער עקאָנאָמיק און דער פּאָליטיק איז ביי דער בורזשואזיע די אסימילאציאָן. ווי אזוי איז דער מיטעלאלטערליכער שיילאָק דערגרייכט געוואָ־רען צו דעם היינטיגען בערזען־קעניג, דער אמאָליגער פארלייער פון געטאָ צו דעם איצטיגען העזה'דיגען באנקיר, דער הויזירער צו דעם פרייען קויפמאן, דער אמאָליגער לערנער צו דעם עמאנציפירטען דאָקטאָר און אדוואָקאט? דורך דער אסימילאציאָן!

היסטאָריש איז אויפגעטראָטען די אסימילאציאָן אין מערב־אייראָפּא, בשעת די אידישע בורזשואזיע האָט אָנגעהויבען צו וואקסען עקאָנאָמיש און פּאָליטיש. אידען זיינען ניט קיין פאָלק, האָבען ניט קיין אינווייניגע שייכות צו זייער אלטער היסטאָרישער היים, האָבען ניט קיין אידישען נאציאָנאלען געפיל, און געהערען אָן דער נאציאָן, וואו זיי וואוינען, — דאָס איז געוואָרען דאָס פּאָליטישע פּראָגראם פון דער אידישער בורזשואזיע. אפילו די אידישע אמונה, וועלכע האָט דאָך נאציאָנאלע יסודות, האָט די בורזשואזיע רעפאָרמירט נאָך דעם גייסט פון דער אסימילאציאָן. די אידישע היסטאָריע, וועלכע די רבנים פון מערב־אייראָפּא האָבען געשריבען, איז אָנגעפּאסט געוואָרען צו דער אסימי־לאציאָן. בשעת עס איז ניט געווען קיין זכר פון ציוניזם, האָט די בורזשואזיע געפירט צענדליגער יאָרען א קאמף געגען דער מעגליכקייט פון א אידישער נאציאָן. מען זעהט, אז די בורזשואזיע איז גאָר ניט געשפּאָלטען אין צווייען; זי איז איינהייטליך, ווי פון איין גוס, אָהן סתירות, אָהן אינווייניגע הפּוכים. זי האָט איין גאָט, דאָס איז דאָס געלד, און דינט צו אים אין איין בית מדרש, דאָס איז די אסימילאציאָן.

דער גרעסטער פיינד פון דעם ציוניזם איז די בורזשואזיע. זי איז זיין אמת'ער אינווייניגער שונא, ווייל ער איז דער הפך פון אירע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אינטערעסען. אין הונדערטער צייטונגען, אלגעמיינע און אידישע, זוכט די בורזשואזיע אים צו אונטערדריקען, אירע באצאָלטע רבנים דרשנ'ען געגען אים אין די שולען, אירע שרייבערלעך, „מאכער", „טוער" קעמפען געגען אים אין די קהלות, אין די אידישע אינסטיטוציאָנען. און וואָס מער דער ציוניזם וועט ווערען שטארקער און ערנסטער, וועט איר כעס ווערען גרעסער, איר שמוציגע שנאה טיפער. די שנאה צום ציוניזם פון די אסימילאַ־טאָרישע סאָציאליסטען איז די אונגליקליכע ירושה פון דער בורזשואזיע.

די אסימילאציאָן איז די „גלות־פּסיכאָלאָגיע" פון דער בורזשואזיע. אסי־מילירען זיך, פארשווינדען, פארבאָרגען זיך כדי מען זאָל זיי ניט זעהן, ווי דער גנב אין דער פינסטער, אָננעמען אן אנדערע געשטאלט, אן אנדער פעל, —

דערצו צווינגט די בורזשואזיע איר פּאָליטישער גלות. דערפאַר איז זי ניט נאָר אַ שעדליכער עלעמענט פאַר איר אייגענעם פאָלק, נאָר אויך פאַר דער גאַנצער וועלט, דען זי איז ניט פאַרבונדען אינווייניג מיט קיין קולטור, מיט קיין פאָלק, מיט קיין לאַנד, מיט קיין פּאַרטיי. אין עקאָנאָמישען לעבען איז זי עקספּלואַטאַטאָריש, אין דער פּאָליטיק איז זי פאַלש און דערשראָקען, אין האַרצען איז זי „רעוואָלוציאָנער“, אויפ'ן גאַס איז זי קאָנסערוואַטיוו און טריי דער מלוכה, אין שול איז זי אַבערגלויביש, פאַר גוים איז זי אויפגעקלערט. דאָס איז די „געלד־פּסיכאָלאָגיע“ פון דער אידישער בורזשואזיע אין גלות. מ א ר ק ס האָט דערפאַר ריכטיג אָנגערופען אידען אַן אַנטיסאָציאַלער און אַנטיקולטורעלער עלעמענט אין דער וועלט, וואָרום ער האָט געזעהן פאַר זיך די אידישע בורזשואַ־זיע אין דער צייט פון איר אַסימילאַציאָן. די אַסימילירטע בורזשואזיע ווערט אָבער דער היסטאָרישער אידעאַל פון גאַנצען אידישען פאָלק, ווען דער ציוניזם זאָל ניט זיין.

אַנדערש איז די לאַגע און די פּסיכאָלאָגיע פון דעם המון. ער געפינט זיך אין עקאָנאָמישען און אין פּאָליטישען גלות, און איז געצוואונגען צו פאַרענדערען זיין לעבען. ער זוכט אַרויסצוכאַפּען זיך פון דער אַטמאָספערע, וועלכע דער־שטיקט אים. ער עמיגרירט אין אַנדערע לענדער, ער קעמפט רעוואָלוציאָנער, ער זוכט פרייהייט. ער אַסימילירט זיך ניט, וואָרום זיין עקאָנאָמישע לאַגע פאַרלאַנגט דאָס ניט פון אים, ער איז אידיש. אויף אַ העכערע שטופע פון זיין ענטוויקלונג פאַרשטעהט ער, דאָס ניט די עמיגראַציאָן אין לענדער אָהן אידען, ניט די בירגערליכע גלייכבאַרעכטיגונג קענען אים באַפרייען פון זיין עקאָנאָ־מישען און פּאָליטישען גלות. זיין שטענדיגער שטרעבען אַריבערצוגעהן אין די קליין־בורזשואזיע דורך דער הילף פון דער בירגערליכער פרייהייט געפינט מניעות, וואָס ער קאָן ניט באַוועלטיגען, און דיזער שטרעבען פאַרלירט פאַר אים דעם כאַראַקטער פון אַ אידעאַל, ער הויבט אָן צו זעהן זיין היסטאָרישע באַפריי־אונג ניט אין דעם פאַרגרעסערטען גלות, נאָר אין דער באַפרייאונג פון גלות איבערהויפּט. ער באַפרייט זיך פון דער „גלות־פּסיכאָלאָגיע“, ער ווערט ציוני־ניסטיש. פריער איז ער געווען אידיש דורך די תנאים פון זיין לעבען, יעצט ווערט ער אידיש באַוואוסט, דורך זיין פרייען רצון, ער זעהט זיין היסטאָרישען אידעאַל אין אַ אידישע געזעלשאַפט נאָך זיין אידעאַל, נאָך זיין קלאַסען־אידעאַל.

סטייטש, — וועלען דאָ אויסרופען די בונדיסטען, — זעהען דען מיר ניט באַשיינפּערליך, דאָס די בורזשואזיע שפּילט אַ ראָלע, די הויפּט ראָלע אין ציו-ניזם? זעהען מיר דען ניט איר שיינע געשטאַלט? הערען מיר דען ניט אירע גאָלדענע ווערטער? שמעקען מיר זי דען ניט מיילענווייט? פילען מיר דען ניט איר ריח־נחוח'דיגע אַטמאָספערע? דער פאַקט איז ריכטיג, די ערקלערונג איז פאַלש. געוויס שטעהט די ציוניסטישע בורזשואזיע יעצט אין

ציוניזם אין מזרח־וואנד, זי איז אָבער געקומען ניט פון איר קלאסען־אינטערעס, זאָנדערן פון איר נאציאָנאלען געפיל און איר גייסטיגען אינטערעס. זי טראָגט אריין איר הייליגען גייסט אין ציוניזם, ווארום זי שטעהט ביים עמוד. זי האָט די דעה, ווארום זי גיט אויך א ביסעל די מטבע. זי שטעהט אָבער אויבען־אָן מיט א הכשר, ווייל די באוועגונג האָט זיך נאָך ניט אזוי ענטוויקעלט, דאָס די קלאסען־פסיכאָלאָגיע פון אירע אמת'ע יסודות זאָל ארויסגעהן פון איר פאָליטישער באהאלטענקייט. ניט דערפאר איז דער ציוניזם בורזשואיש, ווייל עס שפיגעלט זיך אין אים אָפּ דער קלאסען־אינטערעס פון דער בורזשואזיע, נאָר ווייל די קלאסען־אינטערעסען און די קלאסען־פסיכאָלאָגיע פון דעם המון האָבען זיך אין אים נאָך ניט אָנגעהויבען אָפּצושפּיגלען. יעצט איז די בורזשואזיע אין ציוניזם אלעס, היסטאָריש איז זי אָבער גאָרנישט.

נאָר לאָמיר זיך נאָך אמאָל אומקערען צו אונזערע בונדיסטישע „טעאָרעטיקער". נאָכדעם ווי זיי האָבען אָפּגע'הרג'עט דעם ציוניזם דורך זייער „קריטיק", זיינען זיי דאָך אידישע הערצער און שפּרעכען אָפּ עין הרע דער אידישער פראגע. זיי שיינקען א טייערע מתנה דעם אידישען פאָלק, א פּשט'ל, א גזרה מכח דער נאציאָנאלער אויטאָנאָמיע. זיי זאָגען אזוי: „דער פּרינציפּ פון „בונד" איז: יעדעס לאנד, אין וועלכעס עס וואוינען געמישטע פארשידענע נאציאָנען, מוז ווערען: נאציאָנאל א פעדעראציע פון גלייכווערטיגע, גלייכבארעכטיגטע נאציאָנען, אונאבהענגיג פון זייער טעריטאָריאלער גרופּירונג; פּאָליטיש — א צענטראליזירטער מלוכה־אָרגאניזם". אזוי פארענטפערט דער „בונד" די נאציאָנאלע און פארשטעהט זיך, אויך די „אידישע פראגע".— די מיינונג פון אונזערע „טעאָרעטיקער" איז פאָלגענדע: יעדע נאציאָן אין א פרייער מלוכה האָט דעם זכות אויף נאציאָנאלע רעכט. אידען זיינען א נאציאָן, לכן בכן קומט זיי נאציאָנאלע רעכט, א נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, — די „אידישע פראגע" איז פארענטפערט. דאס איז די חכמה'דיגע תשובה פון „בונד" אויף דער אידישער פראגע. אי, וואָס, אידען ווייסען ניט, וואס אָנצוהויבען מיט נאציאָנאלע רעכט, דארפען די נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע אויף כפּרות, זוכען, פארקערט, פּטור צו ווערען פון אלעם דעם, אויף וואס דער „בונד" וויל אויפבויען די נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, עס העלפט גאָרניט, פארפאלען: א נאציאָן קומט נאציאָנאלע רעכט, אידען זיינען א נאציאָן, קומט אייך אחינו בני ישראל „נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע", ארייגעכאפּט זיך דורך דער גזרה שוה ווי א מויז אין דער פּאסטקע.

די שרייבער פון „בונד" ווייסען אייגענטליך גאָרניט, וואס באדייט עס נאציאָנאלע רעכט און נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע. זיי האָבען עטוואס געהערט קלינגענדיג און ווייסען ניט זינגענדיג. זיי האָבען געהערט עפּעס, דאָס אין עסטרייך רעדט מען מכח נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, דאס סאָציאליסטען שטעהען

אויף דעם שטאנדפּונקט פון נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, זיי האָבען אָבער גאָרניט פאַרשטאַנען דעם פּאָליטישען און היסטאָרישען פּירוש המלות פון דיזע ווערטער. פון נאציאָנאָלער אויטאָנאָמיע קאָן זיין די רייד ביי א פּאָלק, וועלכעס האָט א נאציאָנאלע קולטור און ווערט אונטערדריקט פון אן אנדער פּאָלק אין זיין נאַציאָנאלען לעבען. פון דער פּאָרם, ווי דאָס אונטערדריקטע פּאָלק לעבט נאציאָנאל, וואס עס איז ביי אים געבליבען פון זיין פּאָליטישער זעלבסטשטענדיגקייט, אויב עס איז צוזייט צווישען אן אנדער פּאָלק, אָדער עס לעבט אויף אן אייגענער טעריטאָריע, הייננט אָפּ די פּאָרם פון דער נאציאָנאלער אויטאָנאָמיע, וועלכע ער האָט צו פאַרלאנגען. פעלקער, וועלכע לעבען אויף אן אייגענער געשלאָסענער טעריטאָריע, קענען פאַרלאנגען אויך פּאָליטישע זעלבסטשטענדיגקייט, ווי למשל פּוילען, און ממילא אויך פרייהייט פאַר דער נאציאָנאלער קולטור און ענטוויקלונג אין אלע אופנים; פעלקער, וועלכע לעבען אָבער געמישט צווישען אנדערע פעלקער, קענען פאָדערען נאָר א נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע אין זייער נאציאָנאלען קולטור־לעבען, א זעלבסטפאַרוואלטונג. עס פאַרשטעהט זיך אָבער, דאס די נאציאָנאלע פרייהייט אין קולטור־לעבען און זעלבסטפאַרוואלטונג לייגט זיך נור אויף די פאָרמען פון נאציאָנאלען לעבען, וועלכע האָבען א בירגערליכען און פּאָליטישען יסוד.

קיין אונטערדריקט פּאָלק האָט ניט נויטיג צו פאַרלאנגען נאציאָנאלע פרייהייט פאַר דאָס הויזליכע לעבען, פאַר דאָס נאציאָנאלע דענקען און פילען, וועלכע זיינען ניט אונטערוואָרפען דעם בירגערליכען געזעץ. דאָס פאַרלאנגען נאָך נאציאָנאלע פרייהייט האָט נאָר דאָרט א זין, ווען עס איז די רייד פון נאַציאָנאלע קולטור־פאָרמען, וועלכע זיינען אבהענגיג פון דעם בירגערליכען און פּאָליטישען געזעץ. וועלכע נאציאָנאלע קולטור־פאָרמען זיינען אָבער אבהענגיג פון געזעץ? דאָס זיינען די שפּראַך, אלס עפענטליכע שפּראַך, אלס די שפּראַך פון די שולען, אוניווערסיטעטען, פון דער פאַרוואלטונג א. ז. וו., דער משפּט אין דער פאַרוואלטונג גופא. ווען א פּאָלק פאַרלאנגט נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, הייסט דאָס, אז עס וויל, דאָס זיין נאציאָנאלע שפּראַך, וואס איז אים הייליג און טייער און מיט וועלכער ער איז פאַרבונדען דורך זיין גאנצען אויסערען און אינווייניגען לעבען, זאָל זיין די שפּראַך פון די שולען, די אוניווערסיטעטען, דאָס מען זאָל אויף איר קענען ריידען אויף פּאָליטישע פאַרזאמלונגען, אין געריכט און אין דער פאַרוואלטונג, און דאָס די אנדערע נאציאָן זאָל אים ניט ארויפצווינגען איר מלוכה שפּראַך מיט גוואלד; ווייטער באדייט עס, דאָס דער משפּט זאָל זיין נאָך די נאציאָנאלע געזעצען פון דעם אייגענעם פּאָלק, וועלכע עס נעמען זיך פון זיין באזונדערען לעבען און זיין היסטאָריע, און ניט נאָך די געזעצען פון דעם אנדערען פּאָלק; און ווייטער דאָס די פאַרוואלטונג גופא זאָל באַשטעהן פון דעם אייגענעם פּאָלק און זיך פירען נאָך זיינע

פאָרמען פון לעבען און זיין פסיכאָלאָגיע. נאָר דאָרט וואו דאָס נאַטירליכע לעבען פון פאָלק, זיינע אמת'ע מאַטעריעלע און גייסטיגע אינטערעסען ברייננען עס מיט זיך, דאס דיזע יסודות פון נאַציאָנאַלען לעבען זאָלען זיך ענטוויקלען, איז פאר דעם פאָלק נויטיג א נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע.

איידער מען רעדט פון א נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע פאר א פאָלק, מוז מען דערפאר ערשט אונטערזוכען, אויב דאָס פאָלק האָט די דאָזיגע נאַציאָנאַלע יסודות, אויב זיי זיינען פארבונדען מיט זיין לעבען אויף א נאַטירליכען אופן, אויב זיי זיינען פייאיג זיך צו ענטוויקלען און קענען דאָס פאָלק אין זיין לעבען הויבען, און אויב דאָס פאָלק וויל דיזע נאַציאָנאַלע קולטור־פאָרמען האָבען, וויל פאר זיי קעמפען. ערשט ווען די נאַציאָנאַלע יסודות זיינען פאראן אין לעבען, קאָן א רעוואָלוציאָנערע פּארטיי ארויסשטעלען די פאָדערונג פון נאַציאָ־נאַלע אויטאָנאָמיע. דער „בונד“ אָבער פרעגט קיין שום שאלות ניט, ווי דער שאינו יודע לשאול פון דער הגדה. ער פרעגט ניט דאָס אידישע לעבען מכח די נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע. ער האָט געהערט, דאס אנדערע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציאָנען האָבען אָנגענומען דעם פראָגראַם פון דער נאַציאָנאַלער אוי־טאָנאָמיע, און אזוי ווי אידען זיינען א נאַציאָן, האָט ער אָפּגע'פסקנ'ט פאר אידען נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע אָהן א סך קאָפּ ברעכעניש.

נאָר לאָמיר זיך צוקוקען צום אידישען לעבען. זיינען דאָרט פאראן די ריכטיגע יסודות, אויף וועלכע די נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע קאָן אויפגעבויט ווערען? דארויף ענטפערט אונז דאס לעבען, דאס זיי זיינען לגמרי ניטאָ. אין פּאָליטישער הינזיכט זיינען איבערהויפּט אידען יעצט גאָר קיין נאַציאָן ניט. זיי האָבען אין די גלות-לענדער קיין שום נאַציאָנאַלע לעבענס-פאָרמען ניט, וועלכע זיי זאָלען וועלען פארטיידיגען פּאָליטיש. זיי האָבען קיין קולטור ניט, וועלכע זאָל האָבען א פּאָליטישע געשטאַלטונג און פאר וועלכער זיי ווילען קעמ־פען. אמת, אידען ריידען א באזונדערע שפּראך אין רוסלאַנד, דעם זשאַרגאָן. זיי האָבען אין דער שפּראך חדרים, ישיבות, תלמוד תורות, משניות־חברות, תהלים־חברות און נאָך אזעלכע אינסטיטוציעס. דער זשאַרגאָן אָבער לעבט אלס שפּראך צווישען אידען מער ניט ווי פון דער קולטורעלער אָרימקייט, ניט פון דעם נאַציאָנאַלען געפיל. ווען ער האָט נאָך א שטיקעל הייליגקייט אין בית המדרש און אין חדר, שטאַמט עס דערפון, וואס ער איז פארבונדען מיט דער רעליגיאָן און פון זיין זעלבסטשטענדיגען ווערט פאר דעם פאָלקסלעבען. אידען אליין רייסען זיך יעצט צו באפרייען זיך פון דער קולטור־אָרימקייט פון זשאַרגאָן. נאָר די רעגירונג צווינגט זיי צו זיין אין דעם פונקט „נאַציאָנאַל“, ווארום מען לאָזט ניט צו אידען אין רוסישע שולען, גימנאזיעס, מען מאַכט שטערונגען צו רעפאָרמירען די חדרים, תלמוד תורות, כל זמן עס איז ניט איינ־

געפירט נאָך די אלגעמיינע פאָלקסשולע. דער זשארגאָן שטאַמט פון דעם קול־טורעלען און פּאָליטישען גלות פון דעם אידישען פאָלק.

וואו האָט עס למשל דער „בונד“ געזעהן, דאס אידען זאָלען וועלען איינ־פירען זשארגאָנישע שילדען אויף געשעפטען, קראָמען, זשארגאָנישע נעמען אויף גאסען, וואו זיי וואוינען, זשארגאָנישע אדרעסען אויף בריף? אויב די רעגי־רונג וואָלט געוואָלט מזכה זיין אידען מיט אזעלכע נאציאָנאלע רעכט, וואָלטען דאָס אידען געפילט ווי א גזרה פון מיטעלאלטער, וועלכע האָט געצוואונגען אידען צו טראָגען באזונדערע אידישע צייכען אויף זייערע בגדים. פארקערט, אידען ווילען זיך אליין מער קולטיווירען אין אלע דיזע פּרטים, דאָס הייסט ווערען אויסגעגליכען מיט דעם איבריגען פאָלק, בשעת ביי די אונטערדריקטע נאציאָנען זיינען דיזע קליינינקייטען פון לעבען הייליגע נאציאָנאלע פאקטען, פאר וועלכע דאָס פאָלק איז אפילו בארייט צו קעמפען.

די זשארגאָנישע ליטעראטור, וועלכע ענטוויקעלט זיך, איז אויך קיין שום באווייז ניט, דאס דער זשארגאָן איז די אידישע נאציאָנאלע שפּראך און איינער פון די יסודות, אויף וועלכע עס קאָן זיך אויפבויען די נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע. די זשארגאָנישע ליטעראטור איז א מיטעל צו אייראָפּעאישער קולטור, צו דער באפרייאונג פון דער זשארגאָן־פּרימקייט, ניט אָבער א נאציאָנאלער צוועק. בשעת עס האָט אָנגעהויבען ארויסוואקסען אין רוסלאנד א אידישע בורזשואזיע, וועלכע האָט באדארפט האָבען בילדונג, אייראָפּעאישע קולטור, האָט זי געשאפען די העברעאישע ליטעראטור, די „השכלה־ביכלעך“, ווארום זי האָט קיין אנדער שפּראך ניט געהאט, חוץ העברעאיש, אין וועלכער זי זאָל קענען אויפנעמען אייראָפּעאישע געדאנקען. די העברעאישע ליטעראטור איז געווען לכתחילה א מיטעל פאר דער בורזשואזיע, כדי צו ווערען שטארקער אלס קלאס און זיך אסימילירען. אזוי ווי אָבער אויף העברעאיש שוועבט די הייליגקייט פון א שפּראך, אזוי ווי די שפּראך גופא איז א פעסטע און שיינע און איז פארבונדען מיט דער גאנצער היסטאָריע, מיט די געפילען, די אידעאלען פון דעם פאָלק, האָט זי אין איר ענטוויקלונג אָנגעהויבען ווערען שוין אביסעל פון א מיטעל א נאציאָנאלער צוועק, און אויסער אסימילאציאָן האָבען אין איר אָנגעפאנגען צו קלינגען אנדערע סטרונעס. ווען ניט די ציוניסטישע באוועגונג וואָלט זי אָבער פארשוואונדען, ווי עס איז פארשוואונדען די העברעאישע ליטעראטור אין דייטשלאנד, בשעת די אסימילאציאָן איז געוואָרען שטארקער. נאָכדעם ווי עס האָט זיך פארענדערט די אידישע לאגע און דורך דעם ציוניזם איז געוואָרען ביי דעם פאָלק די באדערפניש צו ווערען אלס נאציאָן עקאָנאָמיש און פּאָליטיש זעלבסטשטענדיג, האָט זיך אויך אָנגעהויבען צו פארענדערען דער כאראקטער פון דער העברעאישער ליטעראטור. פון א השכלה־מיטעל איז זי געוואָרען א נאציאָנאלער צוועק, איר ציל איז יעצט ניט מער אריינברייגען אייראָפּעאישע

קולטור אין דעם אידישען לעבען צוליב אסימילאציאָן, נאָר ערקלערען די לאגע פון אידען, אויפדעקען די שעפּפערישע כחות, די אָריגינעלע קרעפטען, וועלכע ליגען אין דעם אידישען פאָלק, ארויסשיילען דעם אינוויינינען ווערט פון דער אידישער נאציאָן. זי איז ארים, אונבאהאָלפען, נאאיוו, אין א סך פרטים בורזשואיש, רעאקציאָנער און רבניש. ווארום עס שפּיגעלט זיך אין איר אָפּ די גאנצע ענטוויקלונג פון ציוניזם גופא. די חבת ציון מיט די „קאָלאָניעס“, די הסכמות פון רבנים און גוטע אידען, דער נאציאָנאליזם פון די בעלי־בתים און משכילים. נאָר נאָך אלעם דעם קאָן זי זיך ענטוויקלען, ווארום זי וויל דינען א היסטאָרישען און נאציאָנאלען צוועק. און אזוי ווי זי איז יעצט דער אויס־דרוק פון דעם ציוניזם, וועט זי מיט דער ענטוויקלונג פון דעם ציוניזם און דער ערוואכונג פון דעם המון צום ציוניסטישען פרייהייטס־קאמף ווערען אלץ רייכער און פאָרטשריטליכער און זיך פארבינדען מיט די אינטערעסען פון לעבען.

גאָר אנדערש איז עס אָבער מיט דער זשארגאָנישער ליטעראטור. זי איז דאָס מיטעל פון דעם פּראָלעטאריאט צו דער קולטור, און מער ניט ווי א מיטעל. אלס שפּראך איז זי ניט פייאיג ארויסצורופען צו זיך ליבע און באגייסטערונג, זי איז די שפּראך פון גלות, זי איז דער גלות־לשון, גלייך פאראכטעט פון אלע קלא־סען פון פאָלק. אין אידישען לעבען זעלבסט זיינען ניטאָ קיין פאקטען, וועלכע זאָלען דעם זשארגאָן מאכען פאר א נאציאָנאל־ליטעראטור. פארקערט, וואס מער קולטור און פרייהייט עס געהט אריין אין דעם אידישען לעבען, ווערט דער ווערט פון דער זשארגאָן־ליטעראטור אלץ קלענער. דער המון באנוצט די זשארגאָן־ליטעראטור, כדי זיך פון זשארגאָן צו באפרייען, און דאס איז פאָרט־שריטליך.

ווי איז עס מיט דעם צווייטען יסוד פון די נאציאָנאלע לעבענס־פאָרמען, אויף וועלכע עס בויט זיך אויף די נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, מיט דעם משפּט? עס איז פאראן ביי אידען אפילו א אידישער בית־דין, א אידישער משפּט, וועל־כער האָט אמאָל געשפּילט א ראָלע אין לעבען, בשעת עס איז געווען פאָליציי־משפּט אין רוסלאנד און צו דעם בירגערליכען משפּט פלעגען אידען און אָפט־מאָל אויך קריסטען ניט וועלען אָנקומען. אויב דער אידישער בית־דין האָט דאמאָלסט גע׳משפּט ריכטיגער, ווי דער רוסישער סוד, איז נאָך א גרויסער ספק, ווארום בית דין האָט גע׳משפּט נאָך דעם אלטען דין פון דער גמרא מיט אלע קונצען און דריידלעך פון דער גמרא. מיט דעם לעבען און זיינע פאָדע־רונגען איז דער בית־דין ניט געוועזן פארבונדען. ווי באלד אָבער עס איז אין רוסלאנד געוואָרען רעפאָרמירט דער משפּט, איז געפאלען דער אידישער בית־דין, ווארום ער האָט ניט געהאט קיין בירגערליכע קראפט און איז געשטאנען אין א סתירה צו אלע נייע עקאָנאָמישע לעבענס־פאָרמען און זייער ענטוויקלונג. ווי קאָן מען יעצט ריידען דערפון, אז דאס לעבען זאָל זיך פירען נאָך דעם אלטען

אידישען דין? אָדער עס וועט זיך זעצען א סנהדרין פון בונדיסטען און שריי־בען א נייעם „היינטיגען“ פירוש צו דעם חושן משפט? און דאס אלץ ניט ווייל די ווירקליכע תנאים פון לעבען פארלאנגען עס, נאָר ווייל דער „בונד“ האָט געהערט, דאס אנדערע סאָציאליסטישע אָרגאניזאציאָנען האָבען אריינ־גענומען די נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע אין זייער פּראָגראם.

דער דריטער יסוד פון נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע איז נאציאָנאלע זעלבסט־פּארוואלטונג. נאציאָנאלע זעלבסטפּארוואלטונג באדייט, דאס די פּארוואלטונג זאָל זיך פירען נאָך די געזעצען פון דער נאציאָן, לויט ווי זיי לעבען נאָך אין דער ווירקליכקייט פון דעם פאָלק, און דאָס די פארוואלטונג זאָל ליגען אין די הענט פון דער אייגענער נאציאָן. וועלכע באזונדערע געזעצען פון פּארוואלטונג קענען פארלאנגען אידען? ביי אידען איז אויסער דעם אמאָליגען קהל מיט זיין פירונג ניט געווען קיין שום זעלבסטפּארוואלטונג און ווען עס וואָלט זיך געטראָפען א נס, און אידען וואָלטען באקומען א זעלבסטפּארוואלטונג, וואָלטען זיי ניט געוואוסט, וואס דערמיט אָנהויבען צו טאָן. דאס די פּארוואלטונג זאָל ליגען אין אידישע הענט, דאָס עס זאָל זיין א אידישע פּאָליציי, אידישע אקציז־ניקעס, אידישע איספּראווניקעס, אידישע גובערנאטאָרען, — דאָס איז גראד א הויכער ענין און פאר כל ישראל וואָלט דאָס געווען זעהר שיין, נאָר באריי־קאדען צוליב דעם בויען, איז אפשר טאקי ניט כדאי...

מיר זעהען, ווי קינדיש און נאריש די גאנצע פאָדערונג פון דעם „בונד“ איז מכח נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, בפרט ווען צו גלייכער צייט זעהט דער „בונד“ די לייזונג פון דער אידען־פּראגע נאָך אין די בירגערליכע גלייכבארעכ־טיגונג, וועלכע וועט דאָך גלייך פארניכטען אלעס, וואס איז נאָך איבריג געבלי־בען פון דעם „גלות־נאציאָנאליזם“. דער „בונד“ וואָלט ניט געקומען צו אזא רעאקציאָנערען שטות, ווען ער וואָלט געווען פייאיג ארומקלערען, וואָס באדייט עס אייגענטליך נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע און וואס פאר א זין קאָן דאָס האָבען אין אידישען לעבען. נאָר ער האָט איינפאך אריבערגעטראָגען די רעזאָלוציאָן פון דעם עסטרייכישען סאָציאל־דעמאָקראטישען צוזאמענפאָר אין ברינן אויף דאָס אידישע לעבען, ניט פארשטעהענדיג, אז דאָס עסטרייכישע פּראָגראם פּאסט פאר אידען ווי א שטריימעל פאר א פאָניע, און ניט פארשטעהענדיג, דאָס די נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע קאָן נור דאן ארויסגעשטעלט ווערען, ווען דאס ווירק־ליכע לעבען פאָדערט עס.

די שרייבער פון אונזער ארטיקעל, ניט פארשטעהענדיג דעם זין פון נא־ציאָנאלע אויטאָנאָמיע, שטעלען זיך אָבער נאָך אין די באקעס און רופען אויס „דאָס יעדען, וועלכער לייקענט אין דער מעגליכקייט פון אזא נאציאָנאלע אויטאָ־נאָמיע פאר אידען, קאָן מען באווייזען, דאס ער האָט א טעות, דאס צ. ב. אין עסטרייך, וואו עס וואוינען פארשידענע נאציאָנען, אין פיל ערטער געמישט

באמערקט מען אין ווירקליכקייט אזעלכע פערעראליסטישע שטרעבונגען אין דער עסטרייכישער סאָציאלדעמאָקראטיע.״

און עס־הארץ ווען ער ברייגנגט א משל, באווייזט געוויינליך זיין משל אקוראט דעם הפוך פון דעם וואס ער וויל זאָגען, און דאס האָט פּאסירט מיט אונזער שרייבער. עסטרייך איז דער בעסטער באווייז, ווי קינדיש־נאריש דאָס נאַציאָנאלע פּראָגראם פון „בונד״ איז. ווען מען וויל ברייגנגען א משל פון עסטרייך אויף אידען אין רוסלאנד, מוז מען בריינגען דעם משל ניט פון דער עסטרייכישער פּוילען, טשעכען, רומענער, נאָר פון די עסטרייכישע אידען, אויב ניט איז דער משל קיין משל ניט. די עקאָנאָמישע און סאָציאלע לאגע פון די גאליצישע אידען איז זעהר ענליך צו דער לאַגע פון די רוסישע אידען, אויך ריידען זיי זשארגאָן און האָבען דעם גאנצען „גלות־נאציאָנאליזם״ ווי אין רוסלאנד. אין עסטרייך געהט פאָר א שטארקע נאציאָנאלע באוועגונג אומעדום, עסטרייך איז א קאָנסטיטוציאָנעל לאנד מיט קאָנסטיטוציאָנעלע פרייהייטען. אויב די נאַציאָנאלע אויטאָנאָמיע פאר אידען נעמט זיך פון די פאָדערונגען פון ווירקליכען לעבען, האָט דאָך שוין לאנג ביי אידען אין עסטרייך געדארפט ווערען אזא נאציאָנאלע באוועגונג. קיין אויפגעקלערטען איד אין עסטרייך חלומ׳ט זיך אָבער אפילו גאָר ניט אזא נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, ווארום עס איז ניטאָ קיין פּאָליטישע און קולטורעלע יסודות, אויף וועלכע זי אויפצובויען. און ניט נאָר עסטרייך באווייזט די נארישקייט פון נאציאָנאלע רעכט פאר אידען, נאָר אויך אלע אנדערע לענדער, וואו עס געפינען זיך יעצט אידען פון מזרח־אייראָפּא, וועלכע ריידען זשארגאָן: ענגלאנד, אמעריקא, טראנסוואל. אין די לענדער, וואו עס וואָלט דאָך געווען אזוי לייכט אויפשטעלען די פאָדערונג פון נאציאָנאלע רעכט פאר אידען, זוכען אידען וואס גיכער פּטור צו ווערען פון דעם „גלות־נאציאָנאליזם״ און אויפנעמען די קולטור פון דעם פאָלק און דאס איז פאר דעם אידישען גייסט און דאס שטרעבען פון פּראָלעטאריאט צו בילדונג און גייסטיגע פרייהייט דער גרעסטער כבוד. די „נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע״ האָט זיך דאָרט באהאלטען אין די קלויזען, ישיבות, חדרים, ביי גוטע אידען, רבנים, חזנים, שדכנים, כלי קדש.

דאגעגען איז דער ציוניזם דער פונדאמענט, אויף וועלכען עס קאָן אויפגעבויט ווערען א אידישע נאציאָנאלע קולטור. אין אן אייגענער אידישער געזעלשאפט, וואו דער המון וועט זיין עקאָנאָמיש פריי און זעלבסטשטענדיג, וועט די העברעאישע שפּראך, וועלכע איז שוין יעצט די שפּראך פון דעם ציוניזם, זיך ענטוויקלען צו דער שפּראך פון דער נאציאָן. דער שעפּפערישער גניוס פון דעם פאָלק וועט ערוואכען אין דיזער שפּראך. דער „לשון־קודש״ פון שול וועט באקומען די הייליגקייט פון א שפּראך פון וואָכעדיגען לעבען. און בשעת עס וועלען זיך ענטוויקלען די נייע פאָרמען פון לעבען, אויף נאציאָנאל־אייגענטום,

אויף שותפות'ע ארבייט, אויף קאָלעקטיוויזם, וועט זיך אויך ענטוויקלען א נייער משפּט, א פאָלקסגעזעצע, אין וועלכען די פאָרמען פון דעם אייגענעם לעבען וועלען זיך אָפּשפּיגלען. אין א אידיש לאנד איז מעגליך א אידישע קולטור; ביי עקאָנאָמישע און פּאָליטישע גלייכהייט און זעלבסטשטענדיגקייט, ביי נאציאָנאַלע פרייהייט איז מעגליך נאציאָנאַלע שאפונג. אזוי ווי דאָס לעבען, אזוי איז די קולטור!

מיר זעהען וואָס דאָס באדייטעט „נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע" פאר אידען אין גלות, — א נארישקייט, א קינדעריי, א רעאקציאָנערער שטות, וואס קיינער גלויבט אין דעם ניט ערנסט. א וואָרט אָהן א געדאנק, אָהן אן אינהאלט, אָהן לעבען. ווי פארענטפערט אלזאָ דער „בונד" באמת די אידען־פראגע, דאס הייסט די פראגע מכח דער היסטאָרישער ענטוויקלונג פון דעם המון צו פּראָדוקטיווער ארבייט, צו סאָציאליזם, צו קולטור, צו פרייהייט, צו אונזער נאציאָנאלער שאפונג? ער איז אונפייאיג דארויף צו ענטפערען, ווארום ער איז דער געגנער פון דער היסטאָרישער באפרייאונג פאר אידען, פון ציוניזם. און ווייל ער איז דער שונא פון ציוניזם, מוז ער, גאָר ניט ווימענדיג פאר זיך אליין, פארענטפערען די אידישע פראגע היסטאָריש דורך דער אלטער תשובה פון דער רעאקציאָנערער בורזשואזיע, — דורך דעם איבערגאנג פון דעם המון אין די קליין־בורזשואזיע און גרויס־בורזשואזיע, און דורך דער אידעאָלאָגיע פון דיזען איבערגאנג, דורך דער אסימילאציאָן. דער המון זאָל זיך צוזייען און צושפּרייטען ניט נאָר אין אייראָפּא און אמעריקא, נאָר אויך אין גאנץ רוסלאנד, אין סיביר, אין צענטראל־אזיען, אין מאנדזשוריע, אין רוסישען קיטיי. דאָרט וועט ער זיין בכח זיך ארויסכאפּען פון זיין פּראָלעטארישער לאגע און אריבערגעהן אין דעם גן־עדן פון בורזשואזיע, ווערען רוסיש־פּאטריאָטיש, קאָנסערוואטיוו, ווערען אן אנטי־סאָציאלער און אנטי־קולטורעלער יסוד אין דער וועלט, ווי די אידען פון מערב־אייראָפּא. עס לעבע דער גלות!

„חירות", דער סאָציאליסטישער ציוניזם, וויל דעם המון דורך דעם קאמף געגען דער בורזשואזיע פירען צו זיין היסטאָרישער באפרייאונג, צו א נייער געזעלשאפט נאָך זיין קלאסען־אידעאל, צום אידישען סאָציאליזם.

(1903).

די נאציאָנאַלע ענטוויקלונג פון „בונד"

1

די ערשטע אידישע סאציאליסטישע באוועגונג אין רוסלאנד האָט זיך אָנגעהויבען אין סוף פון די אכטציגער יאָרען אין פארשידענע שטעט פון ליטע, פוילען און זיד־רוסלאנד. דער אנשלוס פון דער אידישער אינטעלי־גענץ אין דעם רוסישען סאָציאליזם זייט די זיבציגער יאָרען, די פּאָגראָמען, די עמיגראציאָן, די פּאלעסטינאפילסטווע, די ענטשטעהונג פון אן ארבייטער באוועגונג אין אמעריקא, דאס אלץ האָט געוועקט רעוואָלוציאָנעריש און קולטורעל די אידישע ארבייטער-מאסע אין רוסלאנד און ארויסגעבראכט די ערשטע שפּראָצונגען פון א סאָציאליסטישער באוועגונג.

לכתחילה זיינען דאָס געווען קרייזלעך פון ארבייטער און אינטעליגענ־טען, וואו עס האָט זיך געפירט א סאציאליסטישע און רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאגאנדא. דער מיטעלפּונקט פון דיזער באוועגונג איז געווען ווילנא, די זעלביגע ווילנא, וואו אין די זיבציגער יאָרען איז שוין געווען טעטיג דער העברעאיש־שרייבענדער סאָציאליסט אהרון ליבערמאן און זיין קרייז. אָבער צווישען די סאציאל־דעמאָקראטישע „קרוזשקעס" און דער באוועגונג פון אהרן ליבערמאן איז געווען א טיפער אונטערשיד. אהרן ליבערמאן איז נאָך געווען אידיש־ראָמאנטיש, העברעאיסטיש, משכיליש. צווישען זיינע אנהיינגער זיינען געווען לערנער, העברעער, משכילים, און דער שלום אין דעם געגענזאץ צווישען דעם סאָציאליזם און דער אידישקייט, צווישען דער אידישער נאציאָנאליטעט און דעם סאָציאליסטישען וועלט־בירגערטום, האָט באהערשט זייער דיינקען און פילען. די נייע סאציאל־דעמאָקראטישע „קרוזשקעס" פון אינטעליגענטען און ארבייטער זיינען געווען פריי פון אלע דיזע משכילישע שטימונגען. זיי האָבען זיך אויפגעקליבען פון אינטעליגענ־טען, וועלכע האָבען זיך שוין ערצויגען אויף דער רוסישער ליטעראטור און פון א גרויסער צאָל איינפאכע אידישע ארבייטער. פאר זיי איז שוין גע־שטאנען אָפען דער וועג צו א מאסאָווער ארבייטער־באוועגונג, וועלכע האָט אָנגעהויבען אָרגאניזירען קאסען, „סטאטשקעס", פאך־אָרגאניזאציאָנען און זיך גרייטען צו פּאָליטישע ארויסטרעטונגען. אמת אויך אין די „קרוזשקעס" האָט אין אָנהויב געהערשט דער אויפקלערונגס־גייסט, מען האָט געלערנט די ארבייטער רוסיש און דורך דער קולטור ארייגעצויגען זיי אין דער וועלט פון סאציאליזם. אָבער דיזע פּראָפּאגאנדא איז נאָך געווען דער פארבא־רייטענדער איבערגאנגס סטאדיום צו א מאסען באוועגונג, וועלכע האָט באלד

אָנגעהויבען אויסוואַקסען פון די פּראָפּאַגאַנדאַ־קרייזלעך. די ארבייטער־באַוועגונג איז איר אָנהויב טראָגט שטענדיג א פארשאַרפטען אויסגעשפּראָ־כענעם קלאַסען־כאַראַקטער, וועלכער פארטונקעלט אַלע אנדערע אינטערעסען פון די ארבייטער. די באַוואוסטזיניג אַסימילאַטאָרישע שטימונג פון דער אויף דער רוסישער שפראך ערצויגענער אינטעליגענץ, די קאָסמאָפּאָליטישע פאַראורטיילען פון סאָציאַליזם אין יענער צייט, די אויפוואַכענדע קלאַסען־ליידענשאַפט פון די ארבייטער, דאָס אַלץ האָט ארויפגעלייגט אויף דער אידישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג דאַמאָלס א קענטיגען אַסימילאַטאָרי־שען שטעמפּעל.

דער אַסימילאַטאָרישער אנטי־אידישער טאָן פון די ערשטע אידישע סאָציאַליסטען אין רוסלאַנד איז געווען דאָגמאַטיש, אָבער אויך האַרט און בייז. כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם בייזען אַסימילאַטאָרישען טאָן פון יענער ערשטער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער באַוועגונג איז דאָס באַרימטע ביכעל: „דער ערשטער מאַי 1892" (זשענעווא 1893), אין וועלכען עס זיינען אָפּגע־דרוקט די פיר רעדעס פון אידישע ארבייטער צום ערשטען מאַי 1892. קלאָר און שאַרף דריקט זיך דאָרט אויס די גאַנצע אַסימילאַטאָרישע דער־שראָקענקייט, דער באַגער פון די ערשטע קלאַסען־באַוואוסטע ארבייטער אָפּצורייסען זיך פון אידישען פאָלק און אָנשליסען זיך כלומרשט אַן דאָס רוסישע פאָלק אין נאָמען פון סאָציאַליזם.

אין דער פאָרעדע פון דעם ביכעל ווערט באַטאָנט די גרויסע באַדייטונג דערפון, וואָס אידען־ארבייטער לאָזען פון זיך וויסען דורך אזא רעוואָלוציאָ־נערע און סאָציאַליסטישע האַנדלונג, ווי די פייערונג פון ערשטען מאַי און די רעדעס, וועלכע זיינען דורכגעדרונגען פון דעם גייסט, פון אינטערנאַציאָ־נאַלען סאָציאַליזם. „צום ערשטען מאָל צורייסען די אידען־ארבייטער אין רוסלאַנד מיט די שמאָלע טראַדיציאָנען און געדאַנקען פון אידישען פאָלק, כדי זיך אָנצושליסען אַן דער גרויסער אַלוועלטליכער ארבייטער־ארמיי, וועלכע קעמפט פאַר דער באַפרייאונג פון ארבייטער קלאַס און דעם ליידענדען פאָלק בכלל". (זייט 11). אַן ארבייטער רעדט אויף אידיש וועגען דעם ערשטען מאַי, ער האַלט אָבער פאַר זיין חוב צוליב דיזען אַלוועלטליכען יום טוב צו געבען א שטויס מיט דער שטאַרקער רוסיש־קאַפּיטאַליסטישער קאָפּיטע אין דעם האַרץ פון די אַרימע אידישע יום־טובים פון פרייד, גייסט און תורה: „און מיר אידען, „רוסישע אונטערטאַנען", זאָגען זיך אָפּ פון די אייגענע יום־טובים און פון די פאַנטאַזיעס, וועלכע זיינען אוננוציג דער מענשליכער געזעלשאַפט. מיר שליסען זיך אָן די רייען פון די סאָציאַ־ליסטען און שטעהען פאַר זייער יום טוב, וועלכען זיי האָבען אויסגעקעמפט א דאַנק דער וויסענשאַפט און די אייגענע קרעפטען, און וועלכער ווערט

עקזיסטירען ביז צו דעם סוף הימים". (דארט, זייט 9). צוליב דעם אנשלוס אָן דעם סאָציאַליזם זאָגט זיך אָפּ דער אידישער ארבייטער פון זיין נאציאָנאַליטעט און געשיכטע, און צוליב דעם יום טוב פאר דעם אכט־שטונדיגען ארבייטס־טאָג שפּאָט ער פון די אוניווערסאַל־אידישע יום־טובים פון יציאת מצרים און מתן תורה. די נייע וועלטליכע אידעאָלאָגיע פּרופט זיך דאָ אויפצוהויבען אויף א פּראָסט ראַציאָנאַליסטישען אופן געגען די מיסטיש־פּאָעטישע מאָטיווען פון דער נאַציאָנאַלער געשיכטע.

אַן אנדער אידישער ארבייטער פארטיידיגט אין זיין 1טען־מאי רעדע די אידען פון די אנטיסעמיטישע באשולדיגונגען אין עקספּלואטאציאָן און פּאראַזיטסטווע, ווייל אויך אידען זיינען דאָך דיפערענצירט אין קלאַסען. ניט דערפאר ווערען אידען פארפאָלגט פון דער רעגירונג און די קאַפּיטאַליסטען, ווייל זיי שליסען זיך אָן אָן דער רוסישער קולטור.

ווערט דען די רוסישע שפּראך ערגער, ווייל עס ריידען אויף איר אידען? אידען ווערען פארפאָלגט, ווייל די רוסישע קליין־בורזשואזיע זעהט אין אידען א געפערליכען עקאָנאָמישען קאָנקורענט געגען זיך. דער פּאַלעסטיניזם איז אויף דיזע אידישע נויטלאַגע ניט קיין תשובה, און די פּאַלעסטינצעם פארפירען נאָר דאָס אָרימע פאָלק דורך דער פריידיגונג פון אַן אייגענעם לאַנד. וואָלטען די „פּאַלעסטינצעם" געקאָנט אריבערפירען אַלע אידען אין פּאַלעסטינא און דאָרט פּארווירקליכען פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט, וואָלט מען געקאָנט זיין איינפארשטאנען מיט די פּאַלעסטינצעם. אָבער אין פּאַלעסטינא וועט דאָך אויך זיין א קלאַסען־שטאַט, א מלוכה פון עקספּלואטאטאָרען און ארבייטער, און דער אידישער ארבייטער וועט גאָרנישט ניט געווינען דערפון, וואָס ער וועט עקספּלואטירט ווערען ניט פון א פרעמדען קאַפּיטאַליסט, נאָר פון דעם אייגענעם אידישען קאַפּיטאַליסט. די ערלייזונג פון דער אידישער נויט ליגט אין דעם קאַמף פון די אידישע ארבייטער געגען דעם אידישען קאַפּיטאַליזם. אידען דארפען זיך ניט שעמען דערמיט, וואָס זיי געהערען צו א „שענדליכער" ראַסע. אין דער אידישער געשיכטע זיינען פאראַן גלענצענדע קאַפּיטלען, דאָס איז דער אונפארגלייכליכער קאַמף פון אידען פאר זייער אמונה. זאָלען די איצטיגע אידען נעמען א ביישפּיל פון די אַמאָליגע אידען און באווייזען זייער הארטנעקיגקייט אין דעם קאַמף פאר דער באפרייאונג פון דער מענשהייט".

אין דיזע רעדעס פון אידישע ארבייטער צום ערשטען מאי 1892 שפּיגעלט זיך אָפּ די גאַנצע אונזיכערקייט און פּארווירונג פון דעם ערשטען אידישען סאָציאַליסט אין זיין באציאונג צום אידישען פאָלק, צו דער אידישער פראגע און צו ארץ ישראל. זיין אידיש־נאַציאָנאַל געפיל גיט זיך לייכט אונטער א שטארקערער אידעע; דער אַלוועלטליכער, אַלמענשליכער

סאָציאַליזם באַזייטיגט די אידעאַליסטישע אידישע אינדיווידואַליטעט. נאָך אַמאָל אין דער אידישער געשיכטע פאַרלייקענט זיך די העראָאישע אידישקייט, אַזוי באַלד ווי אַ נייע קולטור־אידעע, וועלכע זאָגט־צו דעם איד אנערקענונג און דערהויבונג פון גלות, דרינגט אריין אין די אידישע וועלט־פרעמדע גייסטער, וויבאַלד דער אידישער סאָציאַליסט האָט זיך שוין אָנגעשלאָסען אן דעם סאָציאַליזם, האָט זיך אסימילירט מיט אַ שטאַרקער מאכט, פאַראַט ער שוין זיך זעלבסט, זיין אידיש פאָלק און די אידעע פון אידענטום. מיט ביטערען כעס און אונרוהיגען שרעק קוקט ער אויף דעם פאַלעסטיניזם, אויף דער אידעע פון דעם אידישען רענעסאַנס, וועלכע איז אַ פּראָטעסט געגען זיין אנטרינען און וועלכע רופט אים אייגענטליך צו דעם העכסטען העראָאישען אידעאַליזם אין מיטען פון אַ פרעמדער פאַרשטענדניסלאָזער וועלט. און ער, דער אידעאַליסטישער גלויביגער אין דער ענדערונג פון דער וועלט, איז דער רעאַקציאָנערער פּראַקטיקער און צווייפלער בנוגע צום אידישען פאָלק, און ער, דער גלות־רעוואָלוציאָנער און קעמפער אין די לעבער און שפּאַלטען פון דער גלות־ווירטשאַפט, זעהט ניט די גלענצענדע מעגליכקייטען פאַר אַ סאָציאַליסטישע באַוועגונג און אָרדנונג אויף דעם פרייען מרחב פון אן אייגענעם לאַנד און אַ ניי־באַגרינדעטער ווירטשאַפט.

2

וואָס מער אָבער די אידישע סאָציאַליסטישע באַוועגונג אין רוסלאַנד האָט אָנגעהויבען ווערען אין די נייַנציגער יאָרען אַ מאַסען־באַוועגונג, אַלץ מער האָט זי אָנגעהויבען צו פאַרלירען איר אורשפּרינגליכע אסימילאַטאָרישע פאַרב. זי האָט אראָפּגעוואָרפען פון זיך די ירושה פון דער אסימילירטער בורזשואַזנער אינטעליגענץ און האָט אָנגעהויבען פאַראַרבייטען די אידעאָלאָגיע, וועלכע האָט געשטראָמט אָרגאַניש פון דער פאָלקסמאַסע. די אידישע אַרבייטער זיינען געוואָרען דער נאַציאָנאַלער סוביעקט פון דער באַוועגונג, די אידישע שפּראַך — דער נאַציאָנאַלער מיטעל, די בירגערליכע גלייכבאַרעכטיגונג — דער נאַציאָנאַלער ציל. די אידישע סאָציאַליסטישע באַוועגונג שטעלט זיך אפילו נאָך ניט קיינע היסטאָרישע און קולטורעלע נאַציאָנאַלע צילען, אָבער זי ווערט נאַציאָנאַל דערמיט, וואָס זי ווערט באַוואוסטזיניג אלס אַ אידישע באַוועגונג און וואָס זי בויט זיך אויף די כחות פון דעם אידישען פּראָלעטאַריאַט.

אין דער באַקאַנטער שריפט: „פּאָווּאָראָטני פּונקט וו׳יעווּרעיסקאָם ראַבאָטשעם דוויזשעניאי", די נייע עפּאָכע אין דער אידישער אַרבייטער באַוועגונג, אַ רעדע געהאַלטען אויף אַן אגיטאַציאָנס פאַרזאַמלונג אין ווילנא אין 1895 יאָר, וועלכע איז שפּעטער ערשינען אין „אידישען אַרבייטער"

נומער 9, זאָגט אָן דער דאמאָלסדיגער פירער פון דער אידישער סאציאַל־דעמאָקראטיע און דער איצטיגער אסימילאטאָר מארטאָוו־צעדערבוים דעם נייעם אידישען כאראקטער פון דער באוועגונג. ער שילדערט דעם אידישען כאראקטער פון דער באוועגונג:

„אויף אונז, אויפ׳ן אידישען פראָלעטאריאט, איז אויסגעפאלען דער ניט אנגענעמער גורל צו ווערען עקספלואטירט פון דער נידריגסטער, פון דער אונפארשעמטסטער בורזשואזיע פון דער וועלט" („אידישער ארבייטער" נומ. 9, זייט 16). דער פארפאסער טוט דאָ זיין אסימילאטאָרישען חוב און טוט א מיאוסען אונרעכט דער אידישער בורזשואזיע, וועלכע איז אין סאָציאלער באציאונג אפשר גאָר די הומאנסטע פון אלע בורזשואזיען. צו ערקלערען די אייגענע בורזשואזיע אלס די ערגסטע און נידריגסטע, איז א פסיכאָלאָגישער געמיטס־צושטאנד פון אלע רעוואָלוציאָנערען, און באַזונדערס נאטירליך פון אידישע רעוואָלוציאָנערע אסימילאטאָרען, אויף דעם שוועל פון דער ארבייטער באוועגונג.

„אזוי ווי די אידישע בורזשואזיע, אזוי רעדט ווייטער מארטאָוו־צעדערבוים, האָט אלץ ערווארטעט פון דעם רוסישען ליבעראליזם און ניט פון דער זעלבסט־טעטיגקייט פון אידישען פאָלק, אזוי האָבען אויך מיר, אין די ערשטע יאָרען פון אונזער באוועגונג געווארט אויף אונזער רעטונג נאָר פון דעם רוסישען ארבייטער קלאס, אויף זיך אליין האָבען מיר געקוקט ווי אויף א צוגאָב צו דער רוסישער באוועגונג.

„אונזער גאנצע ארבייט איז געגאנגען אין דער רוסישער שפראך, כדי צו זיין צוזאמענגעבונדען מיט דער רוסישער ארבייטער־באוועגונג, — און דאָס איז געווען אויך נויטיג, — האָבען מיר פארגעסען זיך צוזאמענצובינדען מיט דער אידישער מאסע, וועלכע פארשטעהט ניט די רוסישע שפראך.

„מיר קענען ניט ערווארטען אלץ, ווי פריער, נאָר פון דער באוועגונג פון רוסישען פראָלעטאריאט, ווי אונזער בורזשואזיע ווארט כל טוב נאָר פון חסד פון דער רוסישער רעגירונג און פון דעם באאמטען־ליבעראליזם. מיר דארפען פארשטעהן, אז דער רוסישער ארבייטער־קלאס וועט אויפ׳ן וועג פון זיין קלאסען־ענטוויקלונג אָנטרעפען אזעלכע שטערונגען, אז יעדער קלענסטער זיג וועט אים קאָסטען שרעקליכע אנשטריינגונגען, דעריבער וועט ער נאָר דורך א שטענדיגען פעסטען קאמף זיך קענען דערשלאָגען איין פאָליטישע פארבעסערונג נאָך דער אנדערער. און אויב אזוי, איז קלאָר, אז ווען דעם רוסישען פראָלעטאריאט וועט אויסקומען צו אָפּפערען וועלכע עס איז פון זיינע פאָדערונגען, אום צו דערגרייכען כאָטש וועלכע עס איז פארבעסערונגען, וועט ער אין אזא פאל געוויינליך בעסער אָפּפערען די פאָ־

דערונגען, וועלכע זיינען ספּעציעל נויטיג נאָר דעם אידען ווי צ. ב. פרייע רעליגיאָן אָדער גלייכע רעכט פאַר'ן אידען.

„דער סאָציאַליזם לייקענט אָפּ דעם נאַציאָנאַליזם, און יענער היסטאָרישער פּראָצעס, וועלכער באשאפט דעם קלאסען־קאמף אין דער יעצטיגער געזעלשאפט, פירט ניט אנדערש ווי צו דער צושטערונג פון די נאַציאָנאַלע גרענעצען, צו דער פאראייניגונג, דער צוזאמענגיסונג פון פארשידענע פעלקער אין איין מאסע. אָבער ווי לאנג די יעצטיגע געזעלשאפט וועט עקזיסטירען, דאַרף יעדע נאַציאָן שטרעבען אויב ניט צו פּאָליטישער זעלבסטשטענדיגקייט, טאָ כאָטש צו פולקאָמענע גלייכע רעכט. דעריבער שטערט טאקי די נאַציאָנאַלע גלייכגילטיגקייט פון דער אידישער מאסע צו ערוועקען ביי איר דעם קלאסען־באוואוסטזיין. אונזער אויפגאבע דאַרף זיין צו וועקען זי פון איר נאַציאָנאַלער אזוי אויך פון איר קלאסען־גלייכגילטיגקייט. מיר קענען נאָר אָהן מורא צוגעבען אונזער באוועגונג א באשטימטען אידישען כאראקטער, זיינענדיג זיכער, אז דורך דעם וועלען מיר ניט אויפהערען צו נעמען אנטייל אין דער אלוועלטליכער באוועגונג בכלל און דער רוסישער בפרט" („אידישער ארבייטער" נום. 9, זייט 19, 18).

וויבאלד די אידישע סאָציאַליסטישע באוועגונג אין רוסלאנד ווערט א מאסען באוועגונג, זוכט זי שוין א נאַציאָנאַלען כאראקטער, ווייל דער סוביעקט, די אגיטאציאָנס־מיטלען, און די צילען פון דער באוועגונג, די אידישע גלייכבארעכטיגונג, זיינען ספּעציפיש אידיש. פון די „פיר־רעדעס" צו דעם ערשטען מאי 1892 ביז מארטאָוו־צעדערבוים'ס אנטי־אסימילאטאָרישען אָנזאָג פון 1895 האָט זיך שוין בולט ארויסגעשטעלט דער אידישער, אויב נאָך ניט דער נאַציאָנאַלער, כאראקטער פון דער אידישער סאָציאַל־דעמאָקראטיע.

די גרינדונג פון דעם „אלגעמיין אידישען ארבייטער בונד אין רוסלאנד און פוילען" אין יאָר 1897 איז אייגענטליך די רעאליזירונג פון די גרונד־אידעען, וועלכע מארטאָוו האָט פאָרמולירט אין יאָר 1895. די דעקלאראציע פון „בונד" לאָזט אָבער ארויס מארטאָוו'ס טעאָרעטישע ארגומענטאציע, וועלכע טראָגט א נאַציאָנאַלען כאראקטער, און באשריינקט זיך אויף די ריין פּראַקטישע מאָטיוון פאַר דער גרינדונג פון א אידישער אָרגאַניזאַציאָן. דער אידישער פּראָלעטאריאט האָט זיינע ספּעציעלע אינטערעסען, וועלכע פאָדערען א ספּעציעלע באשיצונג. די ספּעציעלע אינטערעסען באשטעהען אין דעם, וואס עס איז נויטיג אָפּצושאפען די בירגערליכע אונרעכטליכקייט פון די אידען אין רוסלאנד און גרינדען א ליטעראטור אויף דער אייגענער אידישער שפּראַך. די רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראטישע פּארטיי וועט ניט זיין אימשטאנד צו פארנעמען זיך מיט די ספּעציעלע אינטערעסען פון די

פרעמדע ארבייטער בכלל און די אידישע בפרט. אין מאָמענט ווען עס וועט איר אויסקומען צו באשיצען די אינטערעסען פון דעם גאנצען רוסלענדער פּראָלעטאריאט, וועט זי זיך ניט קענען אָפּגעבען מיט די ספּעציעלע אידישע אינטערעסען, „נאָר אזא אָרגאניזאציאָן, וועלכע איז אויסגעוואקסען נאטיר־ליך פון דעם קאמף, וואס דער אידישער פּראָלעטאריאט פירט געגען דער עקספּלואטאציע און איז צונויפגעבונדען מיט איר מיט טויזענד פעדים, וועט קענען פארהיטען און באשיצען זיינע אינטערעסען". נאָר א באזונדערע אידישע ארבייטער־אָרגאניזאציאָן „וועט קענען נעמען אויף זיך די אויפגאבע צו פארזאָרגען דעם אידישען פּראָלעטאריאט מיט די נויטיגע מיטלען און קרעפטען, כדי ער זאָל קענען פירען זיין קאמף מיט ערפאָלג". („ארבייטער שטימע" נומער 11).

די נאציאָנאלע מאָטיווען פאר דער ענטשטעאונג פון „בונד" אלס א באזונדערע אידישע אָרגאניזאציאָן זיינען אלזאָ נאָר געווען דער סאָציאליזם זעלבסט און די בירגערליכע גלייכבארעכטיגונג פאר דעם רעכטלאָזען אידישען פאָלק.

3

דער „בונד" האָט אָבער באלד נאָך זיין אויפטרעטען אלס אידישע ארבייטער פארטיי ניט געקענט פארבלייבען אויף זיין פּאָזיציע, ביי וועלכער די בירגערליכע גלייכבארעכטיגונג פאר אידען איז אידענטיפיצירט געוואָרען מיט א נאציאָנאלען פּראָגראם פאר דאָס אידישע פאָלק.

אין יענער צייט האָט שוין די ציוניסטישע באוועגונג זיך אָנגעהויבען וייט און ברייט צו פארשפּרייטען, און עס האָבען זיך אָנגעהויבען הערען די ערשטע סאָציאליסטיש־ציוניסטישע שטימען. דער אידישער ארבייטער־ איז שוין אָנגערירט געוואָרען פון דער ציוניסטישער אונרוהיגקייט, און ער האָט אָנגעהויבען פרעגען א תשובה אויף דער נאציאָנאלער פראגע. דערצו — און דאס איז געווים געווען ענטשיידענד — האָבען די רוסישע סאָציאל־דעמאָקראטיע און די עסטרייכישע סאָציאל־דעמאָקראטיע אָנגענומען באלד דעם פּרינציפּ פון נאצ. זעלבסטבאשטימונג. אין מערץ 1898 איז אין מינסק פאָרגעקומען דער ערשטער צוזאמענפאָר פון דער רוסישער סאָציאל־דע־מאָקראטיע, וואו עס איז אויך געווען פארטראָטען דער „בונד". דער צוזא־מענפאָר האָט צווישען אנדערע פונקטען אָנגענומען די מערקווירדיגע רע־זאָלוציאָן, דאס יעדע נאציאָן האָט דאָס רעכט אויף זעלבסטבאשטימונג. דער „בונד" איז אריינגעטראָטען אין דער פּארטיי אלס אן אויטאָנאָמער טייל. אויך האָט די עסטרייכישע סאָציאל־דעמאָקראטיע אויף איר פּארטיי־טאָג אין ברין אין יאָר 1899 אָנגענומען דעם פּרינציפּ פון נאציאָנאל־קולטורעלער

אויטאָנאָמיע פאַר אַלע עסטרייכישע פעלקער. די ציוניסטישע באַוועגונג און די אַנערקענונג פון דעם פּרינציפּ פון נאַציאָנאַלער זעלבסטבאַשטימונג מצד דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אין רוסלאַנד און עסטרייך האָבן געטריבן דעם „בונד" אויף דעם וועג פון אַ נאַציאָנאַלער פּראָגראַם.

אַ קאַמף, וועלכער איז געווען פול מיט אַסימילאַטאָרישע דערשראָקענקייט און באַוואוסטזיניגע פעלשונגען געגען דעם ציוניזם, און אַ נאַציאָנאַלע פּראָגראַם וועגן דאָס רעכט פון זעלבסטבאַשטימונג פון אידישען פאָלק, דאָס איז געוואָרען דער נאַציאָנאַלער פּראָגראַם פון „בונד", אַ פּראָגראַם אַ ווידערשפּרוכספולער, וואָס אָבער זיין ווידערשפּרוך איז היסטאָריש דאַדורך געלייזט געוואָרען, דאָס וואָס זיכערער עס איז אַרויסגעשטעלט געוואָרען דער פּונקט פון נאַציאָנאַלער זעלבסטבאַשטימונג, אַלץ מילדער איז געוואָרען די פאַראייניגונג און פאַראורטיילונג פון ציוניזם.

דעם קאַמף געגען דעם ציוניזם עפענט דער נומער 7 „אידישער אַרבייטער" פון 1899. אין דעם אַרטיקעל: „ציוניזם און סאָציאַליזם" פון בן אהוד ווערט אויף אַ מאַרקסיסטישען אופן ערקלערט, דאָס דער ציוניזם איז באַשאַפען געוואָרען פון דער אידישער בורזשואזיע צוליב אירע קלאַסען אינטערעסען און שטרעבונג צו עקספּלואַטאַציאָן, דאָס אונטער די שעהנע רייד פון ציוניזם שטעקט דער נאַקעטער הוילער עגאָאיזם פון דער אידישער בורזשואזיע. אָבער אין געגענזאַץ צום ציוניזם, וואָס קיינמאָל קען דער סאָציאַליזם ניט מאַכען מיט אים שלום, ערלויבט זיך אין דעם לעצטען קאַפּיטעל פון זיין אַפּהאַנדלונג בן אהוד „צו פאַנטאַזירען וועגען דער צוקונפט פון אידישען פאָלק". די פאַנטאַזיע באַשטעהט אין דעם, וואָס די אידישע ליטעראַטור אין דער אידישער שפּראַך וועט זיך ענטוויקלען צו אַ הויכער מדרגה, און „וועט ווערען אַ מורא'דיגע קראַפט, וואָס וועט צונויפבינדען אין איינעם ניט נאָר די געבילדעטע מיט דעם פאָלק, נאָר אויך אַלע אידען פון אַלע לענדער". „מיר אידען וועלען האָבען אונזערע אייגענע שעהן און קלוג איינגעפירטע חדרים, אונזערע גימנאַזיעס און אונזערע רעאַלשולען, אפילו אונזערע אוניווערזיטעטען", „דאָס פאָלק דאָס איז זיין קולטור, זיין בילדונג! דאַריבער קען דאָס אידישע פאָלק בלייבען פאָליטיש און רעכטליך וואוינען צוזייט און צושפּרייט צווישען אַלע פעלקער און דאָך בלייבען אידען, וואָס וועלען לעבען מיט זייערע שכנים און האָבען די זעלבינע רעכט ווי זיי". „און אַלע אַנדערע פעלקער וועלען באַקאַנט ווערען מיט אונזער פאָלק, און וועלען זעהן, אַז מיר זיינען אויך ניט ערגער פאַר זיי, אַז מיר זיינען אויך פייאיג אויפצונעמען אין זיך די בעסטע פּרוכט פון דער אייראָפּעאישער ציוויליזאַציאָן, איבעראַרבייטען אין אַ נייער פאָרם און אָוועקגעבען צוריק דער וועלט דעם קרן מיט פּראָצענט און ווייטער נעמען און ווייטער געבען".

צו דיזען קאפּיטעל, וועלכער ענטהאַלט די נאַציאָנאַלע פאַנטאַזיען פון דעם מחבר, באמערקט די בונדיסטישע רעדאַקציע, אַז דאָס איז ניט די מיינונג פון דער רעדאַקציע, נאָר די מיינונג פון דעם אויטאָר: „מיר האַלטען זיך שטייף פאַר דעם פּרינציפּ, אַז ווי אַלע נאַציאָנען, אַזוי אויך די אידישע, דאַרף האָבען גלייכע פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און נאַציאָנאַלע רעכט. מיר קעמפּפען אפילו פאַר דעם". אָבער פאַר דער ענטוויקלונג פון אידיש צו דער מדרגה פון א נאַציאָנאַלער קולטור שפּראַך און פאַר דער פאַראייניגונג פון די אידישע אַרבייטער פון די פאַרשידענע לענדער אין איין אַרבייטער סעקרעטאַריאַט, וואָס בן אהוד פאַנטאַזירט אויך וועגען דעם פאַר דער צוקונפט, קען דער „בונד" זיך ניט איינשטעלען. „דאָס זיינען פראַגען, אויף וועלכע עס איז שווער יעצט באַשטימט צו ענטפערען". דער „בונד" נעמט אויף דעם אויסדרוק „נאַציאָנאַלע רעכט", ווייס אָבער אַליין נאָך ניט וואָס פאַר אן אינהאַלט אריינצולייגען אין דיזע ווערטער.

אָבער אָט קומט פאָר אין דעצעמבער 1899 דער דריטער צוזאַמענפאָר פון „בונד". אויף יענעם צוזאַמענפאָר איז שוין אויפגעהויבען געוואָרען די פראַגע וועגען א נאַציאָנאַלען פּראָגראַם פאַר אידען. פון יענע דעבאַטען וועגען די אידישע נאַציאָנאַלע רעכט איז ניכר, אַז די נאַציאָנאַלע רעכט ווערען געפאָדערט, ניט ווייל דאַס אידישע נאַציאָנאַלע לעבען אין וועלכער עס איז פאָרם האָט א ווערט, נאָר ווייל די באַרויבונג פון דיזע נאַציאָנאַלע רעכט קען באַרויבען דעם אידישער אַרבייטער קלאַס פון סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדא מיטלען. אויפ'ן צוזאַמענפאָר איז געוועזן אַרויסגעזאָגט א מיינונג, דאַס די אידען מוזען האָבען פולע נאַציאָנאַלע גלייכבאַרעכטיגונג, פרייהייט פון שפּראַך, ליטעראַטור און ז. וו. אויסער גלייכע בירגערליכע רעכט דאַרף דער אידישער פּראָלעטאַריאַט פאָדערען אויך גלייכע נאַציאָנאַלע רעכט. בירגערליכע רעכט זיינען נאָך ווייניג, כדי דער אידישער פּראָלעטאַריאַט זאָל קאָנען באַשיצען זיינע אינטערעסען. אויב די אידישע שפּראַך וועט ניט האָבען אין רוסלאַנד די זעלביגע רעכט, ווי די רוסישע, וועט די פרייהייט פון פאַרזאַמלונגען פאַר דעם אידישען פּראָלעטאַריאַט ניט מער זיין ווי א פוסטער וואָרט. אָבער די מאַיאָריטעט פון דעם צוזאַמענפאָר האָט צוריקגעוויזען די נייע פאָרמולירונג, דאָס בירגערליכע גלייכבאַרעכטיגונג זאָל פאַרביטען ווערען אויף נאַציאָנאַלע, „מחמת יעדער נאַציאָנאַליזם קען אין אַלגעמיין פירען צו שאָוויניזם". (די געשיכטע פון אידישען אַרבייטער בונד, פון א. ב., ווילנא, 1906, זייט 18). דער צוזאַמענפאָר האָט אָבער אויך אָנגענומען א רעזאָלוציע, דאַס אין דעם „אידישען אַרבייטער" זאָל געעפענט ווערען א דיסקוסיאָן וועגען דער נאַציאָנאַלער פראַגע.

4

דער רעזולטאט פון דער דיסקוסיאָן וועגן דער נאציאָנאלער פראגע אין די בונדיסטישע רייען איז געווען די רעזאָלוציאָן פון פערטען צוזאמענ־פאָר, וועלכער איז פאָרגעקומען אין ביאליסטאָק ענדע אפּריל 1901. נאָך א וייטגעהענדער דיסקוסיאָן וועגן דעם אידישען נאציאָנאליזם, אין וועלכער עס האָט זיך געלאָזט הערען שטארקע נאציאָנאלע נאָטקעס, איז אָנגענומען געוואָרען פאָלגענדע רעזאָלוציאָן:

„דער צוזאמענפאָר אנערקענט, דאָס נאָך דעם זין פון דעם סאָציאל־דעמאָקראטישען פּראָגראַם קען ניט דערלאָזען ווערען קיין שום אונטערדריקונג ניט נאָר פון איין קלאס איבער דעם צווייטען, ניט נאָר פון דער רעגירונג איבער די בירגער, נאָר אויך פון איין נאציאָנאליטעט איבער דער צווייטער, די הערשאפט פון איין שפּראך איבער דער צווייטער“.

„דער צוזאמענפאָר אנערקענט, דאָס א לאנד ווי רוסלאנד, וועלכע באַשטעהט פון א סך פארשידענע נאציאָנאליטעטען, דארף אין דער צוקונפט פארוואנדעלט ווערען אין א פעדעראציע פון נאציאָנאליטעטען מיט א פולער נאציאָנאלער אויטאָנאָמיע פאר יעדערער, ניט קוקענדיג אויף די טעריטאָריע, וועלכע זי זאָל פארנעמען“.

„דער צוזאמענפאָר אנערקענט, דאָס דער באגריף „נאציאָנאליטעט“ קען אָנגעווענדעט ווערען אויך בנוגע צום אידישען פאָלק. אָבער ווייל ער רעכענט, אז עס איז נאָך פריצייטיג ארויסצושטעלען ביי די איצטיגע באַדינגונגען די פאָדערונג פון נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע פאר אידען, געפינט דער צוזאמענפאָר, אז דערווייל איז גענוג צו קעמפען פאר דער פארניכטונג פון אלע אויסשליסליכע געזעצען געגען אידען. פּראָטעסטירען געגען יעדע אונטערדריקונג פון דער אידישער נאציאָנאליטעט, זיך פארפליכטענדיג אין דער זעלבער צייט ניט פאנאנדערצובלאָזען דעם נאציאָנאלען געפיל, וועלכער קען נאָר פארדונקלען דעם קלאסען באוואוסטזיין פון פּראָלעטאריאט און פירט נאָר צום שאָוויניזם“.

דער „בונד“ האָט דאָ ענדגילטיג געבראָכען מיט דעם שקר פון דער אסימילאציאָן און דער פארניינונג פון דער אידישער נאציאָנאליטעט. די ענטוויקלונג פון דעם אלגעמיינעם סאָציאליזם אין דער ליניע פון נאציאָנאלען אויטאָנאָמיזם און די ציוניסטישע באוועגונג האָט געמאכט אונמעגליך דיזער שקר פון דער אסימילאציאָן, אָבער פון דער אנדער זייט פעלט דעם „בונד“ דער מוט צו שטעלען זיך אויף דעם פּרינציפּ פון דער נאציאָנאלער אויטאָנאָמיע פאר אידען אין גלות, און אגב ווייס ער אויך ניט זיכער, וואָס פאר אן אינהאלט ארייַנצולייגען אין די פאָרמע פון אויטאָנאָמיע.

דערפאר איז אָבער אויך פיל־וויניגער בייז און אידען־פיינדליך די אָנגענומענע רעזאָלוציאָן װעגען ציוניזם:

„דער צוזאמענפאָר רעכענט דעם ציוניזם פאר א ראקציע פון די בורזשואזע קלאסען געגען דעם אנטיסעמיטיזם און דער ניט־נאָרמאלער לאגע פון אידישען פאָלק. דער צוזאמענפאָר געפינט דעם ענדציל פון דעם פאָליטישען ציוניזם — א טעריטאָריע פאר'ן אידישען פאָלק — פאר א זאך ניט קיין וויכטיגע, וועלכע וועט ניט פארענטפערען די אידישע פראגע. דער צוזאמענפאָר רעכענט, דאָס די אגיטאציע פון די ציוניסטען בלאָזט פאנאנדער דעם נאציאָנאלען געפיל און קען פארהאלטען די אנטוויקלונג פון קלאסענבאוואוסטזיין. וואָס געהערט צו דער קולטורעלער טעטיגקייט פון אנדערע ציוניסטישע גרופּעס, באציט זיך צו איר דער צוזאמענפאָר אזוי ווי צו יעדער אנדערער לעגאלער טעטיגקייט".

אזוי ווי עס האָבען דאמאָלט אָנגעהויבען אויפטרעטען ציוניסטען־סאָציאַליסטען, פּועלי־ציון, ארבייטער־ציוניסטען, האָט דער „בונד" אָנגענומען א רעזאָלוציע, ניט אריינצונעמען קיינע ציוניסטען אין פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אָרגאניזאציאָנען, ניט דערמאנענדיג נאָך דאָס וואָרט „ציוניסטען־סאָציאַליסטען".

דער „בונד" פארלאָזט דאָ שוין אין גאנצען די אורשפּרינגליכע פּאָזיציע, דאָס דער ציוניזם איז דער אויסדרוק פון די קלאסען־אינטערעסען פון דער אידישער בורזשואזיע: דער ציוניזם ווערט ערקלערט אלס אונשולדיגע רעאקציע פון די בורזשואזע קלאסען געגען דעם אנטיסעמיטיזם, וואס דאָס איז דאָך שוין אן ערשיינונג, וועלכע איז פון סאָציאַליסטישען שטאנדפּונקט דורכאויס פּראָגרעסיוו. די באהויפּטונג, דאס א אידישע טעריטאָריע איז ניט קיין וויכטיגע זאך, האָט אין זיך ניט קיין שום עלעמענט פון באגרינדונג, און איז דער צייכען פון דער פארלעגענהייט פון דעם „בונד" געגען דעם ציוניזם.

צווישען דעם פערטען און פינפטען צוזאמענפאָר פון „בונד", וועלכער איז פאָרגעקומען אין מאָנאט יוני 1903, זיינען פאראיבערגעגאנגען צוויי יאָר פון נאציאָנאלער און סאָציאַליסטישער ענטוויקלונג, וואָס האָבען ארויפגעדריקט זייער שטעמפּעל אויף דער וויטערדיגער געשטאַלט פון „בונד". אין דיזער צייט איז פאנאנדערגעוואקסען די רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראטישע ארבייטער פּארטיי, צו וועלכער דער „בונד" האָט געמוזט געפינען זיין אָרגאניזאציאָנעלע שטעלונג. און אין דיזער צייט האָט זיך אויך אָנגעהויבען ברייט און וויט צו פארשפּרייטען די ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע באוועגונג צווישען די אידישע ארבייטער. און דער „בונד" האָט

געמוזט ענדערען, אויב ניט זיין שטעלונג, דאָך יעדענפאַלס זיין פריערדיגע רעזאָלוציאָן וועגען דעם ציוניזם.

די רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי האָט זיך, ווי באַקאַנט געגרינדעט אין יאָר 1898, און דער „בונד“, וועלכער האָט שוין עקזיסטירט באַלד א יאָר, איז אריינגעטראָטען אלס אן אויטאָנאָמע אָרגאַניזאַציאָן אין דער רוסישער פּאַרטיי. זייט דעם גרינדונגס־יאָר 1898, האָט אָבער די רוסישע פּאַרטיי אלס צענטראַליזירטע פּאַרטיי ניט עקזיסטירט און האָט קיינע צוזאַמענפאָרען ניט אָפּגעהאַלטען. די פּאַרטיי איז געוואַקסען, נייע אָרגאַניזאַציאָנען זיינען אומעטום ענטשטאַנען, א גרויסע סאָציאַליסטישע ליטעראַטור האָט זיך ענטוויקעלט, אָבער אַן אָרגאַניזירטע פּאַרטיי אין איי־גענטליכען זין פון דעם וואָרט האָט ניט עקזיסטירט. דער „בונד“ פּאַרקערט האָט שוין געהאַט אָפּגעהאַלטען אַן אַנצאָל אָרדענטליכע צוזאַמענפאָרען, האָט אויסגעבילדעט א שטאַרקע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציאָן און האָט געהאַט גרויסע פאַרדינסטען פאַר דער גאַנצער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע בכלל. אויף דעם באָדען פון דיזער מערקווירדיגער לאַגע, דאָס דער אידישער טייל פון דער רוסלענדישער פּאַרטיי איז געווען עלטער און בעסער אָרגאַני־זירט, איידער די פּאַרטיי אַליין, איז אויסגעוואַקסען דער אָרגאַניזאַציאָנעלער סכסוך צווישען דעם „בונד“ און דער פּאַרטיי. דער „בונד“ איז ארויסגע־גאַנגען פון דעם געדאַנק, דאַס אַזוי ווי די פּאַרטיי עקזיסטירט ניט פאַקטיש, דאַרף דער קומענדער צוזאַמענפאָר פון דער פּאַרטיי זיין א גרינדונגס־צוזאַמענפאָר, אויף וועלכען עס דאַרפען האָבען אַ רעכט אַנטייל צו נעמען אַלע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציאָנען פון רוסלאַנד, און דאָס דער „בונד“ דאַרף זיין א פעדעראַטיווער טייל פון דער רוסישער פּאַרטיי. דער אָרגאַניזאַציאָנס קאָמיטעט פון דעם רוסישען צוזאַמענפאָר האָט באַקעמפט דיזע פאָדערונג פון דעם „בונד“, אויף אַן אָרגאַניזאַציאָן אויף פעדעראַטיווע יסודות.

וויכטיגער איז אָבער געווען די מחלוקות צווישען דעם „בונד“ און דער פּאַרטיי וועגען דער נאַציאָנאַלער פראַגע. דער „בונד“ האָט, ווי שוין דער־מאָנט, אָנגענומען אויף זיין פערטען צוזאַמענפאָר דעם פּרינציפּ פון נאַציאָ־נאַלער אויטאָנאָמיע, אָבוואָל ער האָט דערוויי̆ל די פאָדערונג פון נאַציאָ־נאַלע רעכט אלס א פּריצייטיגע, ניט ארויסגעשטעלט. אין דער בונדיסטי־שער ליטעראַטור האָט זיך אָבער שוין אָנגעהויבען א לעבהאַפטע דיסקוסיאָן וועגען דער נאַציאָנאַלער פראַגע. געגען דיזער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע פון „בונד“ האָבען די אָרגאַנען פון דער רוסלענדישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, די „איסקראַ“ און די „זאַריאַ“, אָנגעהויבען א ביטערען קאַמף. די רוסישע פירער פון דער רוסלענדישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, ווי פּלעכאַנאָוו, זיינען

דאמאָלט געווען פאַרזונקען אין דעם סאָציאַליסטישען אימפּעריאַליזם, אזוי ווי אַלע סאָציאַליסטען פון די הערשענדע פעלקער. זיי האָבען אנערקענט דעם באפרייאונגס קאמף פון די אונטערדריקטע קלאסען געגען די הערשענדע, אָבער זיי זיינען געווען אינדיפערענט און אפילו גאָר פיינדליך געגען דעם קאמף פון די אונטערדריקטע פעלקער געגען די הערשענדע פעלקער. די רוסישע פירער פון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע זיינען אויפגעטראָטען מיט זייער גאנצער ענערגיע געגען די נאציאָנאַלע טענדענצען פון „בונד". דיזע געגנערישע שטימונג אין דער פּאַרטיי געגען דעם בונדיסטישען נאציאָנאַליזם איז נאָך פאַרשטאַרקט געוואָרען דורך די פיינדליכע האַלטונג געגען דעם נאציאָנאַלען „בונד" מצד די אידישע אסימילאַטאָרען, וועלכע זיינען געווען א באַדייטענדער טייל אין דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע.

די פּאָלעמיק געגען דעם „בונד" און זיין נאציאָנאַליזם האָבען באזונדערס געפירט מאַרטאָוו־צעדערבוים אין דער „איסקרא", (1902) און א. דאווידסאָן אין „זאריא" (1902). די איראָניע פון דער לאגע איז נאָך געווען דערביי, דאָס מאַרטאָוו איז געווען דער טעאָרעטישער באגרינדער פון דעם „בונד" און דער באגרינדער, דאס די אידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע דאַרף זיין ניט נאָר אינטערנאציאָנאַל, נאָר אויך נאציאָנאַל, און א. דאווידסאָן איז געווען א חבר פון די „בני משה" פון אחד העם, און אן אנטיילנעמער פון דעם ערשטען ציוניסטישען קאָנגרעס, אין 1897.

אונטער דעם פּסעוודאָנים ק. ק. איז אויפגעטראָטען א. דאווידסאָן אין „זאריא", אין אן ארטיקעל: „מכח דער אידישער ארבייטער־באוועגונג אין רוסלאנד" („זאריא" נומ. 4) געגען דעם נאציאָנאַלען אויטאָנאָמיזם פון „בונד". דער „בונד", פירט אויס דער אסימילאַטאָרישער קריטיקער, האָט געמאכט א לאָגישען טעות. ער איז פאָרמעל גערעכט ווען ער זאָגט, אז יעדעס פאָלק באדאַרף א נאציאָנאַלע אויטאָנאָמיע: אידען זיינען א פאָלק, פאָלגליך נויטיגען זיי זיך אין נאציאָנאַלער אויטאָנאָמיע. וואָלט אָבער דער „בונד" אונטערזוכט טאטזעכליך די נויטען פון אידישען ארבייטער פאָלק, וואָלט ער איינגעזעהן, אז ער נויטיגט זיך ניט אין קיין שום נאציאָנאַלער אויטאָנאָמיע, ווארום דער אידישער דרוק באשטעהט ניט אין דעם, וואס די רוסישע רעגירונג פאַרבאָט די אידישע נאציאָנאַלע לעבענספאָרמען, נאָר וואס די רוסישע רעגירונג דערלאָזט ניט אידען צו דער רוסישער קולטור. דיזע קריטיק פון דער נאציאָנאַלער אויטאָנאָמיע פון „בונד" האָט פילע בארירונגס פונקטען מיט דער ציוניסטישער קריטיק פון בונדיסטישען אויטאָנאָמיזם, אָבער דער אסימילאַטאָרישער אנטי־בונדיסט ווארפט זיך ארויף מיט דעם גאנצען כעס פון אן אנטרונענעם ציוניסט אויף דעם ציוניזם. ער קען ניט מוחל זיין דעם „בונד" זיין מילדע רעזאָלוציע וועגען ציוניזם אויף

דעם פּערטען צוזאַמענפאָר. די פאַרווירקליכונג פון ציוניזם, אַזוי טעאָרע־טיזירט ער וועגען ציוניזם, קען נאָר פירען צו דער הערשאַפט פון אייניגע אידישע קאַפּיטאַליסטען און דער פאַרשקלאַפונג פון דער ארבייטער־מאַסע. דער ציוניזם איז פארבונדען מיט דעם אידישען קלעריקאַליזם און ער מאַכט פון דעם איד א פרעמדען, וועלכער וועט ניט קעמפען פאר זיינע בירגער־רעכט. די קולטורעלע טעטיגקייט פון ציוניזם איז ניט מער ווי די ערלער־נונג פון דער העברעאישער שפּראַך און דעם העברעאישען אונזין (דרעווניע־יעוורעיסקאיא דרעבעדען). („זאַריא“ נומ. 4, זייט 52).

ווייטער האָבען די אסימילאַטאָרען פון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָ־קראַטיע געפאָדערט, דאס אין די געגענדען, וואו עס זיינען פאַראַן רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציאָנען, ווי אין זיך רוסלאַנד, זאָל דער „בונד“ ניט האָבען קיין רעכט צו בילדען אידישע בונדיסטישע אָרגאַניזאַ-ציאָנען. אויך די טענה פון „בונד“, דאס דער „בונד“ איז בארעכטיגט צו א באַזונדערער עקזיסטענץ, ווייל נאָר א אידישע אָרגאַניזאַציאָן קען קעמפען ערפאָלגרייך געגען דעם ציוניזם, האָט ניט געפונען קיין אונטערשטיצונג ביי די אסימילאַטאָרען פון דער רוסישער פּאַרטיי. פון זייער זייט איז אויפ־געהויבען געוואָרען א ליאַרם געגען „בונד“, דאס ער וויל גאָר פאַרכאַפּען א פּריווילעגיע צו קענען אליין קעמפען געגען ציוניזם, און די רוסישע סאָציאַל-דעמאָקראַטיע זאָל גאָר פון דיזען רעכט בארויבט ווערען.

אזוי איז זייט דעם יאָר 1901, נאָכדעם ווי דער „בונד“ האָט זיך פאַ־נאַנדערגעוואַקסען און האָט אריינגענומען די דיסקוסיאָן וועגען דער נאַציאָ־נאַלער פראַגע אין זיין פּראָגראַם, אָנגעגאַנגען א שאַרפער קאַמף פון דער רוסישער פּאַרטיי געגען דעם נאַציאָנאַליזם פון „בונד“ און געגען זיין באַזונ־דערער נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציאָנס פאָרם. אין דעם פּראָיעקט, וועלכען די רעדאַקציאָנען פון דער „איסקרא“ און דער „זאַריא“ האָבען פאָרגעלייגט צו דעם צווייטען צוזאַמענפאָר פון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער ארבייטער פּאַרטיי, ווערט דערמאָנט אין דעם פּונקט 7 דאָס רעכט פון אַלע פעלקער, וועלכע געהען אריין אין דער רוסישער מלוכה, אויף נאַציאָנאַלע זעלבסט־באַשטימונג, אָבער דער פּראָיעקט רעדט ניט ווייטער קיין וואָרט וועגען דעם כאַראַקטער און די גרענעצען פון דער זעלבסט־באַשטימונג. די נעגנערישע שטעלונג פון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע צום אויטאָ־נאָמיזם פון „בונד“ און צו זיין זעלבסטשטענדיגער נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַ־ציאָן איז געוועזן ניכר. צווישען דעם „בונד“ און דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט זיך געעפענט א געגענזאַץ, וועלכען נאָר א קאָמפּראָמיס און א פּרינציפּיעלע אָפּזאָגונג פון דער אָדער יענער זייט וואָלט געקאָנט אויסגלייכען.

דער בונד און דער ציוניזם

1

מען האָט אין דער לעצטער צייט ווידער געגענאיבערגעשטעלט דעם „בונד" מיט דעם ציוניזם, געפּרופט דעפינירעןביידע אידעען און מתקן זיין מיט'ן כח פון דעם שכל, — פון דעם גלאַטען שכל געוויינליך — זייערע ביידענס מעלות. דעם ענין האָט מען משיג געווען גאַנץ איינפאַך און פשוט. איינער זאָגט, למשל, דאס דעם „בונד" האָט געפעלט א ביסעלע אמת'ע אידישקייט, דעם ציוניזם האָט געפעלט א השגה אין נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, און ווען ביידע וואָלטען ניט געהאט אויף זיך דיזע חטאים, וואָלט געווען ביי אידען שלום ושלוה.

חבר דר. זשיטלאָווסקי האָט, למשל, געשריבען אמאָל אונגעפער אזוי: אין סאָציאַליסטישען ציוניזם זיינען פאראן אָדער קענען זיין צוויי שטרעמונגען. איין שטרעמונג וויל, דאס די סאָציאַליסטישע ציוניסטען זאָלען זיין ניט מער ווי א לינקער סאָציאַליסטישער פליגעל אין ציוניזם, די צווייטע דעה איז, דאס די סאָציאַליסטישע ציוניסטען דארפען זיין דער ציוניסטישער פליגעל פון די אידישע סאָציאַליסטען, פון „בונד".

עס פארשטעהט זיך, דאס די בכורה ווערט אָפּגעגעבען דעם „בונד", אָט דאָרט שוועבט הויך און שטאָלץ די אמת'ע אידעע, זי דאַרף נאָר געפינען איר תיקון אין דער ריינער דורך דעם אלמענשליכען פּראָגרעס אויפגעלייטערטער אידישקייט.

פון אויבען אויף איז דער ענין וועגען דעם „בונד" און דעם ציוניזם גאַנץ קלאָר און פארשטענדליך. דער „בונד" איז א פּראָלעטארישע קלאסען אָרגאַניזאַציאָן, ער פירט דעם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען קאַמף, ער רעדט די שפּראַך פון סאָציאַליזם, ער איז אינטערנאַציאָנאַל פאראייניגט מיט דעם סאָציאַליזם פון דער וועלט, לכן בכן איז ער א סאָציאַליסטישע רעוואָלוציאָנערע באוועגונג. דער ציוניזם איז א בירגערליכע אינטעליגענטסקע באוועגונג, מיט א גאַנץ אונבאַדייטענדער נאָכפאָלגערשאַפט אין ארבייטער קלאַס. דער ציל פון ציוניזם איז דער נאַציאָנאַלער רענעסאַנס, ווייל זיינע מיטלען ליגען אין דער באַשטעהענדער וועלט-פּאָליטיק. זיינע קרעפטען זאַמעלט ער פון כלל-ישראל, זיין אידעאָלאָגיע איז פארפארבט מיט דער אידישער פארגאַנגענהייט. פאָלגליך איז דער ציוניזם א רעאַקציאָנערע באוועגונג אָדער יעדענפאלס ליגט ער אין א זייט פון די צילען פון דעם סאָציאַליסטיש רעוואָלוציאָנערען „בונד". אזוי דוכט זיך טאקע אויס אויבערפלעכליך.

אונטערזוכט מען אָבער דעם בונד און דעם ציוניזם גרינדליכער און טיפער, און זוכט מען דעם פארבאָרגענעם וועזען פון דיביידע ערשיינונגען, אזוי קומט מען צו א גאנץ אנדער השגה וועגען דעם ענין. דער אמת'ער כאַראקטער פון יעדער געזעלשאפטליכער ערשיינונג ווערט אויפגעדעקט אין דער היסטאָרישער דיאלעקטיק; און נאָך א גענעראציאָן פון בונד און ציוניזם הויבען מיר ערשט אָן קלאָר צו פארשטעהן זייער וועזען.

דער בונד האָט געהאט א דאָפּעלטען פּראָגראם: א פּראָלעטאריש־סאָציאליסטישען און א אידיש־נאציאָנאלען. די אָרגאניזאציאָן פון דעם אידישען ארבייטער קלאס צוליב זיין עקאָנאָמיש־פּאָליטישען קאמף און צוליב סאָציאליזם איז געוועזען דער פּראָלעטארישער טייל פון דעם בונדיסטישען פּראָגראם. דער אידיש־נאציאָנאלער טייל איז געוועזען די פאָדערונג פון בירגערליכע גלייכבארעכטיגונג פאר דעם גאנצען אידישען פאָלק אין יעדען לאנד. דער אידיש־נאציאָנאלער טייל פון בונדיסטישען פּראָגראם איז ניט געוועזען די אזוי אנגערופענע אידיש־נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע, וועלכע איז קיינמאָל ניט גענוי פארשטאנען געוואָרען און ניט אויפריכטיג געוואָלט געוואָרען, נאָר איז געוועזען א צופעליגע הנחה צו אנדערע שטרעמונגען אין אידישען פאָלקס־לעבען אָדער, נאָך בעסער, איז געוועזען א קאמף מיטעל געגען ציוניזם. דער אמת'ער, אויפריכטיגער, ערליכער, איינשטימיגער אידיש־נאציאָנאלער פּראָגראם פון „בונד" איז געוועזען די בירגערליכע גלייכבארעכטיגונג פון אידישען פאָלק. דיזע דעפיניציאָן פון פּראָגראם פון „בונד" לייגט זיך אויך אויף דעם פּראָגראם פון אלע אידישע סאָציאליסטישע פּארטייען אין אלע לענדער. די אידישע געזעלשאפטליכע באוועגונג אין אמעריקא האָט אויך געהאט דיזען דאָפּעלטען פּראָגראם: דעם פּראָלעטאריש־סאָציאליסטישען און דעם אידיש־נאציאָנאלען. דער אמת'ער כאראקטער פון דער אידיש־נאציאָנאלער טענדענץ פון דער אידיש סאָציאליסטישער באוועגונג איז אין אמעריקא נאָך פיל מער ניכר, איידער ביי דעם רוסישען „בונד". די געזעלשאפטליכע באוועגונג האָט דאָ קיינמאָל ניט געחלומ'ט וועגען אויטאָנאָמיע, וועגען דער אידישער שפּראך, אָבער זי איז שטענדיג געוועזען זייער עמפּפינדליך געגען אנטיסעמיטיזם און איז געשטאנען אויף דער וואך פון דער אידישער בירגערליכער גלייכבארעכטיגונג.

די פרייע איינוואנדערונג, דער קאמף געגען אנטיסעמיטיזם, זיינען געוועזען זאכען, וועלכע זיינען געוועזען זעהר נאָהענט צום הארצען דער געזעלשאפטליכער באוועגונג, אלס איר אויפריכטיגער אידיש־נאציאָנאלער ענין. מיר קענען דערפאר פארשטעהן אונטער דעם וואָרט „בונד" די אידישע סאָציאליסטישע באוועגונג פון דער גאנצער וועלט. „בונד" איז דער שם הכולל פאר דעם גאנצען אידישען סאָציאליזם.

דער ציוניזם איז אויך צוזאמענגעזעצט פון צוויי טענדענצען, ער האָט אויך א דאָפּעלטען פּראָגראם: א נאציאָנאַלען און א פּראָלעטארישען. די אויפלעבונג פון אידישען פאָלק אין ארץ ישראל איז זיין גרויסער נאציאָנאַלער ציל. אָבער דאָס פאָלק קען אויפלעבען אין ארץ ישראל, ווען עס זאָל אליין דורך זיין אייגענער ארבייט פארנעמען ארץ־ישראל, און דאָס מיינט, דאָס דער סאָציאלער בוי פון אידישען פאָלק מוז געענדערט ווערען. די ווידערגעבורט פון אידישען פאָלק, מיינט די געבורט פון אידישער ארבייט. מיט דעם ערשטען נאציאָנאלען קלאנג פאר ארץ ישראל האָט זיך שוין גע־הערט דער רוף צו אידישער ארבייט. פינסקער, דער שאַפער פון ציוניזם, רעדט שוין אויף דעם קאטאוויצער צוזאמענפאָר פון די חובבי ציון אין 1886, דעם ערשטען ציוניסטישען צוזאמענפאָר אין דער וועלט, דאָס אידען מוזען אויפהערען צו זיין פּארמיטלער און קרעמער און מוזען איבערגעהן צו ארבייט. דאָס איז דער געבאָט פון דער צייט. לעוואנדא בויט זיין גאנצען פאלעסטי־ניזם אויף דער נויטווענדיגקייט פאר אידען צו ווערען אקערבויער. צו אקער־בוי רופט ליליענבלום אין זיין רוף צו ארץ ישראל. „אין דער סאָכע ליגט די מזל־ברכה", אזוי זינגט די חבת ציון. אין דעם ציוניזם, בשעת ער איז גע־וואָרען אן עפענטליכע אידיש־נאציאָנאלע באוועגונג, טרעט אויף די אידעע פון אויפבויען אן אידישען ארבייטס־פאָלק זעהר מארקענט און בולט. עס רעדט זיך שוין קלאָר און אגיטאטאָריש וועגען אריבערבריינגען הונדער־טער טויזענטער אויב ניט מיליאָנען אידען אין ארץ ישראל און אריינשטעלען זיי אין באדינגונגען פון ארבייט. דער ציוניזם איז דער נאציאָנאלער פּראָ־טעסט געגען דעם גלות און דער סאָציאלער תקון אנטקעגען דעם אידישען לופט־מענש. מיט דעם אנשלוס פון א טייל פון דעם ארבייטער קלאס אין דעם ציוניזם און דעם אָנהויב פון פּראַקטישער קאָלאָניזאציאָן אין די אידעע פון ארבייט געוואָרען די הערשענדע אידעע אין ציוניזם.

דער בונדיזם און דער ציוניזם האָבען שוין א גרויסע היסטאָרישע פאר־גאנגענהייט הינטער זיך, אין וועלכער זייער וועזען, זייערע טענדענצען און זייערע מעגליכקייטען זיינען אויפגעדעקט געוואָרען. יעצט זיינען עס פערציג יאָר, זייט עס האָט זיך אָנגעהויבען אָרגאניזירען די אידישע ארבייטער באוועגונג און די ישוב ארץ ישראל באוועגונג, וועלכע זיינען אויפגעטראָטען ביידע אין זייער אָרימען באגינען אין אָנהויב פון די אכטציגער יאָרען פון פאָריגען יאָרהונדערט, נאָך די ערשטע פּאָגראָמען. 25 יאָר ווערען איצט, נאָכדעם ווי דער פּאָליטישער ציוניזם און דער בונד האָבען זיך אָרגאניזירט אין יאָר 1897. און איצט זעהען מיר שוין קלאָר, וואָס איז דער וועזען פון ביידע באוועגונגען. מיר קענען איצט געניסען דעם בוים נאָך זיין פרוכט. וואָס איז די ענטוויקלונגס־צוקונפט פון „בונד"? וועט זיין נאציאָנאל־

אידישער פּראָגראַם, זיין קאַמף פאַר בירגערליכער גלייכבארעכטיגונג נאָך איבערלאָזען אַ שטיקעל חלל אין אידישען לעבען פאַר דעם אויפשטייגען פון אַ סאָציאַליסטישען פּראָלעטאַריאַט? וועלען די פעטע בהמות פון „פּראַוואָ־זשיטעלסטוואָ“ און „פּראַוואָ־טאַרגאַוולי“ ניט פאַרשלינגען די מאָגערע בהמות פון פּראָלעטאַרישען קאַמף? און וואָס מוז זיין לאָגיש און רעאַל די פּרוכט פון דער בורזשואַזער זריעה פון ציוניזם, אַ בורזשואַזע ארץ ישראל אָדער אַ פּראָלעטאַריש אַרבייטענדע ארץ ישראל?

.(1922)

2

צווישען דעם נאַציאָנאַל־אידישען גלייכבארעכטיגונג־פּראָגראַם פון „בונד“ און זיין פּראָלעטאַריש־סאָציאַלסטישען פּראָגראַם ליגט אַ טיפער אינווייניגער ווידערשפּרוך. זיי זיינען זיך איינער דעם אַנדערען סותר. דיזע סתירה האָט דער „בונד“ קיינמאָל ניט באַגריפען, וואָרום נאָר אַ דאַנק זיין בלינדקייט צו דיזער סתירה, אַ דאַנק זיין גלייכגילטיגקייט צו דיזער סתירה, האָט גע־קענט דער „בונד“ עקזיסטירען. אָבער די סתירה ווערט אַלץ גרעסער מיט יעדען נייעם פאַזיס פון היסטאָרישער ענטוויקלונג, און די סתירה דערוויי־טערט זיך ביז צו אַ טיפען תהום, וועלכער מוז פאַרשלינגען דעם סאָציאַליס־טישען „בונד“.

עס איז אַ טריוויאַליטעט צו זאָגען צום טויזענדסטען מאָל, דאָס אַ סאָציאַליסטישע מאַסען־באַוועגונג איז נאָר מעגליך אויף דעם יסוד פון אַרבייט. אידישער סאָציאַליזם איז נאָר דאַן מעגליך, ווען אין אידישען פאָלק זאָל זיין אַ באַשטענדיגער, וואַקסענדער, זיכערער אַרבייטער־קלאַס. ווי אַזוי איז אָבער ענטשטאַנען ביי אידען אַן אַרבייטער־קלאַס? דער אידישער אַרבייטער־קלאַס, דער אַרבייטענדער איד איז אַ צופעליגע און צייטווייליגע ערשיינונג אין דער מאָדערנער אידישער גלות־געשיכטע. אין מיטעלאַלטער איז ניט געווען ניט קיין אידישער פּויער, ניט קיין אידישער קרעפּאָסטניק, ניט קיין אידישער שטאָטישער אַרבייטער. נאָך אין דער ערשטער העלפט פון ניינצענטען יאָרהונדערט איז אין דעם געדיכטען אידישען תחום אין מזרח־אייראָפּאַ, טראָץ דער פורכטבאַרער אָרימקייט, ניט געווען קיין אידי־שער אַרבייטער־קלאַס. ערד־אַרבייט איז געווען און געבליבען פרעמד ביי אידען, און די מלאכה איז גאָר ניט לאַנג געווען פאַראַכטעט אין פאָלקס־באַוואוסטזיין. די אידישע אַרבייט, הויפּטזעכליך אין דער פאָרם פון היי־מישען האַנדווערק, איז אויסגעוואַקסען צווישען אידען אין דער צווייטער העלפט פון ניינצענטען יאָרהונדערט, אונטער דעם שטייגענדען פּאָליטישען

און עקאָנאָמישען דרוק און דורך די סאָציאַל־עקאָנאָמישע איבערקערעניש אין מזרח אייראָפּא.

די אַלטע פּאַטריאַרכאַלישע ווירטשאַפט פון דער פּריצים־הערשאַפט און דער קרעפּאָסטנאָיע פּראַווא איז צושטערט געוואָרען. דער קאַפּיטאַליזם האָט אָנגעהויבען באַשאַפען אַ העכערע רעגולירטע ווירטשאַפט, די אידישע פאַר־מיטלונגס־פּרנסות און לופט־עסקים זיינען בטל געוואָרען, און דער אַנטי־סעמיטישער שטאַט און פאָלק האָבען באַשאַפען אונענדליכע באַשריינקונ־גען געגען דעם אידישען אריינדרינגען אין דער זיך באַנייענדער קאַפּיטאַליס־טישער וועלט. אַ פורכטבאַרע נויט, וועלכע האָט בלוטיג געשריען ביז צום הימעל, האָט זיך אויפגעהויבען אין דעם גאַנצען אידישען תחום, פון וואַרשאַ ביז ווילנא, אָדעס, לעמבערג, בוקאַרעסט. די אידישע ליטעראַטור פון יענער צייט „דער פּוילישער אינגעל" פון לינעצקי, סמאָלענסקין'ס „התועה", באָג־ראָוו'ס „זאַפּיסקי יעווּרעיא", מענדעלע'ס ערשטע ערצעהלונגען, די גאַנצע ליטעראַטור פון יענער עפּאָכע דערצעהלט אַ פורכטבאַרע מעשה פון בלוט און טרערען ווי אַ פאָלק האָט פאַרלאָרען דעם לעצטען שטיקעל קיום פון אונטער זיינע פיס און האָט זיך געראַנגעלט פאַר טויט און לעבען. אָט אין יענער צייט פון פורכטבאַרען עקאָנאָמישען און פּאָליטישען דרוק הויבט זיך אָן די ענטוויקלונג פון דער אידישער אַרבייט, און עס ענדערט זיך אין פאָלקס־באַוואוסטזיין די באַציאונג צו מלאכה.

דער אידישער פּראָלעטאַריאַט אין מזרח־אייראָפּא, וועלכער וואַקסט אויף אונטער דעם פורכטבאַרען אויסערליכען דרוק, ווערט אין וויניגע יאָרען דער גייסטיג און רעוואָלוציאָנער אויפגעטרייסעלטער פּראָלעטאַריאַט פון דער גאַנצער וועלט. אמת, גאַנצע שטראָמען פון אידישע אַרבייטענדע און ניט־אַרבייטענדע פּראָלעטאַריער הויבען אָן צו לויפען פון תחום, צו עמיגרי־רען אין ענגלאַנד, פּאַריז, אַמעריקאַ. אין אָנהויב פון די אַכטציגער יאָרען הויבט שוין אָן דער אידישער פּראָלעטאַריאַט זיך צו ראַטעווען דורך די מאַסען־אויסוואַנדערונג אין אַמעריקאַ פון דעם דרוק, פון דער נויט און איי־גענטליך אויך פון דער אַרבייט. אָבער אויך אין ענגלאַנד און אַמעריקאַ אָרגאַניזירט זיך דער אידישער פּראָלעטאַריאַט, וועלכער בלייבט ביי דער אַרבייט, און ווערט דער טרעגער פון דער רעוואָלוציאָנערער און סאָציאַליס־טישער אידעע. אין די אַכטציגער און ניינציגער יאָרען איז די סאָציאַליס־טישע אידעע געוועזען פאַרטראָטען אין ענגלאַנד און אַמעריקאַ כמעט אויס־שליסליך פון די אידישע אַרבייטער פון מזרח־אייראָפּא. יערליך שטראָמט אָפּ פון די אידישע אַרבייטער אין ענגלאַנד און אַמעריקאַ אַ גרויסער פּראָ־צענט, וועלכער פאַרוואַנדעלט זיך אין קליינבירגערטום אין אַלע זיינע רעגענ־בויגען־פאַרבען, אָבער דאָס לאַנד ווערט שטענדיג פאַרפולט פון דער אַלץ

וואקסענדער איינוואנדערונג פון מזרח־אייראָפּא, וואו דער פּאָליטישער דרוק פורעמט פאראיינס א אידישען פּראָלעטאריאט.

עס פעלען נאָך די גענויע אונטערזוכונגען מכח דעם, ווי דער אידישער פּראָלעטאריאט האָט זיך טראנספאָרמירט אין די איינוואנדערונגס לענדער, באזונדערס אין אמעריקא, אין א סאָציאל העכערען ניט־פּראָדוקטיווען קלאס. אָבער דער פּראָצעס איז אָנגעגאנגען און געהט אָן מיט גוואלטיגער שנעלקייט. פון די אן ערך אנדערטהאלבען מיליאָן איינגעוואנדערטע אידען אין אמעריקא אין די לעצטע פערציג יאָר זיינען פינף און ניינציג פּראָצענט געקומען ווי פּראָלעטאריער, וועלכע האָבען געקענט לעבען נאָר פון ארבייט. פון די מער ווי די דריי מיליאָן אידען פון אמעריקא, וואס אויף דיזער צאָל איז יעצט געוואקסען די אידישע באפעלקערונג, האָבען שוין אפשר זיבעציג פּראָצענט זיך ארויסגעריסען פון פּראָלעטאריאט און זיינען אריבערגעגאנגען אין א העכערען קלאס. ווען די אידישע איינוואנדערונג פון אייראָפּא וועט אָפּגע־שטעלט ווערען אויף צען יאָר, וועט דער אידישער ארבייטער־קלאס אין אמעריקא פארקלענערט ווערען צו אן אונבאדייטענדער גרויס און די אידישע ארבייטער באוועגונג וועט כמעט ווי פארשווינדען.

דער בעסטער באווייז דערפאר, דאָס דער אידישער ארבייטער־קלאס און מיט אים די אידישע ארבייטער באוועגונג זיינען עלול צו פארשווינדען, וואו קיין אויסערער פּאָליטישער דרוק אויף אידען איז ניטאָ, און וואו קיין נייער פּראָלעטאריאט שטראָמט ניט אריין, איז ענגלאנד. אין ענגלאנד איז אמאָל געווען א גאנץ באדייטענדער אידישער פּראָלעטאריאט. די איסט סייד פון לאָנדאָן איז געווען אמאָל א גאנץ באדייטענדער צענטער פון אידישער ארבייט. אויך מאנטשעסטער, גלאזגאו, לידס, ליווערפּול האָבען געהאט זייערע אידישע פּראָלעטארישע געטאָס. פאר די לעצטע פופצען יאָר האָט זיך אָבער די אידישע איינוואנדערונג אין ענגלאנד שטארק פארקלענערט און זייט דער מלחמה איז זי פּאָלשטענדיג צוריקגעגאנגען. אין ענגלאנד איז ביסלעכווייז פארשוואונדען דער אידישער ארבייטער־קלאס. ער האָט זיך אויסגעבורזשואזעוועט. און צוזאמען מיט דעם ארבייטער־קלאס איז בטל געוואָרען די אידישע ארבייטער באוועגונג. בשעת מיט דרייסיג יאָר צוריק איז ענגלאנד געווען א צענטער פון אידישען סאָציאליזם און די אידישע אר־בייטער זיינען דאָרט געווען די פּיאָנערען פון סאָציאליזם, איז יעצט די אידישע סאָציאליסטישע באוועגונג דאָרט כמעט פארשוואונדען, צוזאמען מיט דער געוואלטיגער פארמינדערונג פון די אידישע ארבייטער בכלל. און דאָס קומט פאָר אין דער צייט, ווען די סאָציאליסטישע באוועגונג אין לאנד זעלבסט האָט זיך פאנאנדערגעוואקסען און פאנאנדערגעבליט. דאָס אידי־שע פאָלק אין ענגלאנד איז ווידער אריינגעשטופּט געוואָרען אין די ניט־

פראָדוקטיווע לעבענספאָרם, און שוין שטעהט דאָס גאַנצע ענגלישע פאָלק אַנטקעגען דעם קליינינקען אידישען גלות־מעוט, מיט אויפגעהויבענע פויסטען, מיט אָפענער שנאה און מיט טיפער פאראכטונג און פארווינשונג.

די פאַנאַנדערפאַלונג און די אויפלייזונג פון אידישען פראָלעטאריאט, וועלכע קומט פאָר אין די פרייע איינוואַנדערונגס־לענדער, געהט פאָר יעצט מיט נאָך פיל גרעסערער געשווינדקייט אין סאָוויעטען־רוסלאַנד, אין דעם לאַנד, וועלכעס איז ביז היינט אונטער דעם פאָליטישען און עקאָנאָמישען דרוק געווען דער אונערשעפּליכער קוואַל פון אידישען פראָלעטאריאט. די צושטערונג פון דער אידישער ווירטשאַפט און האַנטווערק, די עפענונג פון גאַנץ רוסלאַנד פאר אידען, די פאַקטישע נויט אין האנדעל און סחורות האָבען זייט דער קערענסקי רעוואָלוציאָן און נאָך מער אין די ערשטע דריי יאָר פון דער סאָוויעטען־מאכט כמעט פארניכטעט אין גאנצען די אידישע ארבייט. אונטער דער נייער פאָליטיק פון פרייען האנדעל און אינדוסטריע ווערען יעצט אידען אין רוסלאַנד דאָס אויסשליסליכע האנדעלס־פאָלק, דאָס פאָלק פון פריוואַט־באזיץ און פריוואַט־ווירטשאַפט. כמעט דער גאַנצער אידישער פראָלעטאריאט האָט זיך שוין אין רוסלאנד פארוואַנדעלט אין דעם אידישען קלאַס־פאָלק, וועלכער לעבט ארום און פון און אין די לעכער און שפּאַלטען און באהעלטענישען פון דער גוי'אישער ווירטשאַפט. אלע אידען זיינען יעצט אין רוסלאנד הענדלער, קרעמער, ספּעקולאַנטען, פאבריקאַנטלאַך, קאָנטראַ־באנדיסטען, שמוגלער, פארמיטלער, לופטמענשען, ועוד ידם נטויה, זיי גע־פינען זיך אין א סאָציאַלען טראנספארמאציאָנס־פּראָצעס, וואו עס קען ניט זיין קיין אָפּהאַלט. און עס פארשטעהט זיך, דאָס א פאָלק, וועלכע האָט ניט קיין אחיזה אין דער פּראָדוקציאָן, וועלכעס לעבט פון דעם בעל־הבית'ס ווירטשאַפט, מוז אויך געניסען דעם כבוד, דעם אָנזעהן און די זעלבסט־ווירדע פון דעם איינגעבעטענעם און אריינגעדרונגענעם פאראזיטען־פאָלק. שוין שלאָגען הויך די כוואַליעס פון אנטיסעמיטיזם אין סאָוויעטען־רוסלאנד, און צו די אידישע שונאים פון ווייסען מאָנארכיסטישען לאגער שליסען זיך אָן די נייע אויפשטעהענדע שונאים פון ארבייטענדען קאָמוניסטישען רוס־לאַנד, וועלכע קענען ניט פארטראָגען מער דיזען משונה'דיגען גלות־פאָלק אָהן אן אייגען לאַנד, אָהן א ווירטשאַפט, אָהן כבוד, אָהן א שפּראַך און אָהן א קולטור.

און אזוי איז פאָרגעקומען דער מערקווירדיגער פּאראדאָקס מיט דעם „בונד“. זיין סאָציאַליסטיש־פּראָלעטארישער פּראָגראַם איז בטל געוואָרען דורך דעם נצחון פון זיין אידיש־נאַציאָנאַלען פּראָגראַם. די גלייכבארעכ־טיגונג פון אידען האָט צושטערט דעם אידישען פּראָלעטאריאט על פי אונס. אידען הערען אויף צו זיין אין גאַנצען א פאָלק פון ארבייט. ממילא ווערט

בטל דער אידישער זעלבסט־באוואוסטזיין, די אידישע קולטור, די אידישע לעבענספייאיגקייט, און ארום דעם אייגעבעטענעם גלות־פאָלק שפינט זיך א נעץ פון שנאה און פאראכטונג און געגנערשאפט, וועלכע וועט באלד אָנ־הויבען ווערגען בלוטיג דעם אינטערנאציאָנאלען איד־הענדלער, אין וועלכען דער איד־ארבייטער און דער איד־סאָציאליסט האָבען זיך געמוזט משונה׳דיג פארוואנדלען. דער „בונד" פארשווינדעט דערפאר אין אלע אידישע גלות׳ען: דער טריאומף פון דעם „בונד"ס נאציאָנאל־אידישער גאולה פירט צו דער פארניכטונג פון דעם אידישען ארביטער־קלאס און ממילא צו דער פאר־שווינדונג פון דעם „בונד"ס סאָציאליסטיש־פראָלעטארישען קאמף. דער „בונד" האָט אָנגעהויבען ווי א אידישע סאָציאליסטישע באוועגונג. ער האָט אָבער געוואָלט פלאנצען דעם אידישען סאָציאליזם אויף דער פאראזיטישער ערד פון גלות און דער סאָציאליסטישער בוים איז שטענדיג פארדארט און פארוועלקט געוואָרען. אין דער אינווייניגער סתירה צווישען אידישער גלייכבארעכטיגונג און אידישער ארבייט האָט געמוזט אונטערגעהן דער בונדיזם.

(פעברואר 27, 1922, פון „צייט")

3

די היסטאָרישע ענטוויקלונג פון „בונד" האָט באשטעטיגט די אינווייני־גע לאָגיק פון בונדיזם. דעם „בונד"ס סאָציאליזם ווערט בטל ומבוטל אין דעם „בונד"ס גלות, וואס אויף זיין זאמדיגען באָדען האָט ער געוואָלט בויען א סאָציאליסטישע פעסטונג. דער „בונד" האָט אָנגעהויבען מיט פראָלע־טאריאט און סאָציאליזם און ער לייזט זיך אויף אין די אידישע גלות־רעכט אויף האנדעל און וואנדעל און פאראזיטסטווע. די רעשטלעך פון „בונד" וועקען שוין ניט מער קיין אידישע פאָלקס־קולטור, נאָר אומעדום אין אמעריקא ווי אין רוסלאנד, זיינען זיי די פאקטישע שונאים פון יעדער קול־טור, פון אלגעמיינער אָדער אידישער, צווישען די נאָך אידיש געבליבענע פאָלקס־מאסען. און אויף דעם שוועל פון זיין אויפלייזונג דערקענט דער „בונד" זיין גאנצען היסטאָרישען אונזין, זיין גייסטיגע מוטלאָזיגקייט, זיין פרעמדקייט צום אידישען וועזען, און ער גיט א וואָרף אלס זיין לעצטען גאָב א גיפטיגען שטיין אין דעם זיך ראנגלענדיגען, פארבלוטיגטען אידישען פאָלק.

פארקערט האָט די היסטאָרישע ענטוויקלונג ארויסגעבראכט דעם אינ־ווייניגען וועזען פון ציוניזם אלס א באפרייענדע סאָציאלע און קולטורעלע אידעע, וועלכע וואקסט אין איר טיף און איר היקף מיט יעדען נייעם פאזיס פון ציוניזם. אפילו אין זיין נאאיווער ראָמאנטיש־בטלנ׳ישער צייט האָט דער ציוניזם אָנגעהויבען מיט דער נאציאָנאלער ערוואכונג פון אידישען

פאָלק אין ארץ ישראל, אָבער זעלבסטפארשטענדליך מיט דעם כח פון אר־בייט. דאָס איז דער אבסאָלוטער היפך פון בונדיזם, וועלכער וויל די אטאָ־מיסטישע פאנאנדערשפּרייטונג פון אידען אין גלות מיט דעם כח פון גלייכ־בארעכטיגונג. דער ציוניזם פלעגט שטענדיג ארויסגעהן פון לאומיות, נא־ציאָנאליזם, פלעגט אָבער שטענדיג זיך אָנשטויסען אָן דער נויט און דער האָפנונג פון דער אידישער ארבייט. אין דעם ערשטען פאזיס פון ציוניזם, אין דער חבת ציון, האָט געקלונגען דאָס ליד פון דער „סאָכע און דער מזל־ברכה", און דער טעאָרעטיקער פון חבת ציון, פינסקער, רעדט מיט מערקוויר־דיגער קלאָרקייט וועגען דער נויטווענדיגקייט פון דעם סאָציאַלען איבערבוי פון אידישען פאָלק אויף די יסודות פון ארבייט. דער פּאָליטישער ציוניזם, דער אידען־שטאט, וויל דאָס גאנצע אידישע פאָלק פארפלאנצען אויפ׳ס־ניי אין ארץ ישראל און אים אומקערען צו ארבייט, צו דער פרעהליכער, אנ־גענעמער זיבען־שטונדען־ארבייט א טאָג, ווי הערצל מאָלט עס זיך אין זיין נאאיווען סאָציאליזם. נאָך דעם אוגאנדא־קריזיס אין ציוניזם, ווען עס האָט זיך אָנגעהויבען די נייע עליה אין ארץ ישראל, ווערט באשאפען די אידעאָ־לאָגיע פון דער הייליגונג פון דער ארבייט. עס טרעט אויף דער „הפּועל הצעיר" מיט דער אידעע פון כבוש העבודה. די אידעע פון ארבייט ווערט דער מיטעלפּונקט פון דעם גאנצען ציוניזם, וועלכער ווערט אַלץ מער און מער א ברייטע פּאָלקס־באוועגונג צוליב נאציאָנאלע און סאָציאלע צילען.

דער סאציאַליסטישער ציוניזם זעהט פאראויס מיט מער ווי צוואנציג יאָר צוריק, דאָס ארץ ישראל קען אויפגעבויט ווערען אלס אידיש לאנד נאָר מיט אידישער ארבייט, און דאָס די אידישע ארבייט וועט בויען ארץ ישראל אין הסכם מיט די מאטעריעלע און אידעאלע אינטערעסען פון ארבייט, דאָס הייסט סאָציאל־קאָאָפּעראטיוו. דער גאנצער ציוניזם ווערט פארשטא־נען אלס א נאציאָנאלע רענעסאנס־באוועגונג, מיט דעם פּראָלעטאריאט אין זיין ברענענדען מיטעל־פונקט, פון וואנען דער גאנצער ציוניזם מוז אנדערש געפאָרעמט ווערען. און די ווירקליכקייט האָט מיט מערקווירדיגער גענוי־איגקייט באשטעטיגט די פאָראויסזאָגונג פון סאָציאליסטישען ציוניזם. וואָס מער די איינוואנדערונג אין ארץ ישראל איז געשטיגען, אלץ בולט׳ער איז געוואָרען דער ארבייטס־כאראקטער פון ציוניזם, און וואָס מער דער ישוב פון ארץ ישראל איז געוואָרען א ישוב פון אידישער ארבייט, אלץ מער איז ארץ ישראל דורכגעדרונגען געוואָרען מיט סאָציאליסטישע זוכענישען און האָפנונגען. יעצט איז דער ציוניזם געוואָרען די רענעסאנס־באוועגונג פון דער אידישער ארבייט, און ממילא דער קאָנסטרוקטיווער אידישער סאָ־ציאליזם. די קליינליכע חקירות און פוסטע פלפולים פון די אידען מיט׳ן גלאט־נארישען שכל, דאָס די בורזשואזיע וועט דאָך ניט געבען קיין געלד

חלילה פאר אן ארבייטענדען סאָציאַל־קאָאָפּעראַטיוועז ארץ ישראל, זיינען געוואָרען צו גאָרנישט. אלץ וואָס דער ציוניזם באשאפט, דער קרן היסוד, דער נאציאָנאַל־פאָנד, די קאָאָפּעראַטיווע באַנק, די קולטור־אנשטאַלטען, אלץ וואָס אין ארץ ישראל ווערט אויפגעבויט, גייט אין דער ליניע פון דעם סאָציאַליסטישען ארץ ישראל. ווארום יעדע אנדערע קאָלאָניזאַציאָן פון ארץ ישראל, די קאָלאָניזאַציאָן מיט דער הילף פון פּריוואַט־קאפּיטאליזם, איז א רעאַקציאָנערער בעל־הבית'ישער חלום, פון וועלכען דער גאַנצער ציוניסטישער עולם טשוכעט זיך יעצט אויס.

שוין יעצט איז דער ציוניזם געוואָרען די איינציגע אמת'ע סאָציאַליסטישע באוועגונג צווישען אידען, וועלכע שעפּט אירע נייע לעבענס־קוואַלען פון דעם שטענדיגען וואוקס פון דער איינוואַנדערונג אין ארץ ישראל. ווען דער אידישער פּראָלעטאריאט וועט אין אייניגע יאָר ארום צעהלען אין ארץ ישראל הונדערט טויזענד נפשות, ווען ער וועט האָבען אויפגעבויט א גאַנצען נעץ פון סאָציאַלע קאָאָפּעראַטיוועז און וועט באהערשען א גרויסען טייל פון דערווירטשאַפט, וועט דער סאָציאַליסטישער זין פון ציוניזם ווערען אלגעמיין קלאָר.

אָבער די איינוואַנדערונג אין ארץ ישראל קען דאָך גיין אין א גאַנץ אנדערען טעמפּ ווי יעצט און קען דאָך אין דער באַלדיגער צוקונפט אויפוואַקסען אויף צענדליגער טויזענדער נפשות.

אין דער מדרגה ווי דער פּראָלעטארישער כאַראַקטער פון ציוניזם ווערט אלץ קענטיגער, געווינט דער ציוניזם די סימפּאַטיען פון דער גאַנצער אָרגאַניזירטער ארבייטערשאַפט פון דער וועלט. די קלוגערע און געבילדעטערע סאָציאַליסטען פון דער וועלט דערקענען שוין יעצט די אינווייניגע סתירה פון „בונד" און דעם גרויסען ווערט פון ציוניזם. מאַרקס'עס כאַראַקטעריסטיק פון אידישען גלות, דאָס ער איז אין זיין נאַטור אן אנטי־סאָציאַלע ערשיינונג, און דאס אידען ליגען נאָר אין די לעכער און שפּאַלטען פון דער געזעלשאַפט, דיזע געניאַלע כאַראַקטעריסטיק וועט מוזען ארייננדרינגען אין דעם באוואוסטזיין פון דעם גאַנצען אינטערנאַציאָנאַלען פּראָלעטאריאט. די דיאַלעקטיק פון דער אידישער ארבייט און דעם אידישען סאָציאַליזם אין גלות וועט אויפעפענען די אויגען פון די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטען אויף דעם אידישען פּראָבלעם. האָט דאָך דער גלענצענדער רוסישער שריפטשטעלער מיכאַילאָווסקי געזאָגט, דאס יעדער אידישער פּראָלעטאריער איז אין זיין נאַטור א קאַנדידאַט אויף קליינבורזשואַזיע. שוין יעצט האָט דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם ארייננענומען אין זיין פּראָגראַם דעם ציוניזם, ניט קוקענדיג אויף אלע אינטריגען און קונצען פון „בונד". דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם דערקענט די רעאַקציאָנערקייט און קליינ־

קעפּעלדיגקייט פון „בונד". און אויב ביי דעם אָנהויב פון דער ציוניסטישער קאָלאָניזאציאָן האָט זיך שוין דער אינטערנאציאָנאַלער סאָציאַליזם צוגעווענדעט צום ציוניזם, טאָ ווי בארעכטיגט זיינען דאָך די ערוואַרטונגען, וועלכע דער סאָציאַליסטישער ציוניזם לייגט אויף דעם אינטערנאציאָנאַלען סאָציאַליזם אין דעם גאַנצען בוי און אויפבוי פון דעם ארבייטענדען ארץ־ישראל.

ווער עס שאַצט אָפּ דעם „בונד" אַלס סאָציאַליסטיש לגבי דעם ציוניזם, און אזעלכע זיינען פאַראַן אויך צווישען אונזערע אייגענע רייען, דער באַווייזט נאָר, דאָס ער קאָן זיך פאַנאַנדערקלייבען אין היסטאָרישע ערשיינונגען נאָר לויט זייערע גאַנץ אויבערפלעכליכע סימנים. אָבער אָפּשאַצען א געזעלשאַפטליכע ערשיינונג מיינט דערקענען די אינווייניגע באהאַלטענע כחות, וועלכע טרייבען זי צו טענדענצען און צילען, וועלכע זיינען געלעגען אפשר א צייט לאַנג פאַרבאָרגען אונטער איר אייגענעם באוואוסטזיין. באטראַכט מען דעם „בונד" און דעם ציוניזם דינאַמיש, דאָס הייסט, לויט דעם וואָס פאַר א סאָציאַלער אינהאַלט פון ביידע באוועגונגען האָט זיך געמוזט ארויסשיילען, איז דער „בונד" דורך און דורך א רעאַקציאָנערע ערשיינונג, בשעת דער כבוד פון א רעוואָלוציאָנערער באוועגונג געהערט דעם ציוניזם. און דער קאַמף און די קרבנות פון „בונד" מאַכען אים ניט פאַר א רעוואָלוציאָנערע באוועגונג, ווייל קאַמף און קרבנות און סאָציאַליסטישע טרייקייט זיינען גאָר יעצט פאַראַן מער אין ארץ ישראל, איידער ווען עס איז אין „בונד" פון גלות. ניט נאָך דעם מוט פון דער אידעע דאַרף געמאָסטען ווערען די אמת'ע רעוואָלוציאָנערע קדושה פון א באוועגונג. וואָס מער מיר דערווייטערען זיך פון דער העראָאישער צייט פון „בונד" און פון דער ראָמאַנטישער צייט פון ציוניזם, וואָס ווייטער עס ליגט פאַר אונז דער אונקענטיגער באַגינען פון ביידע באוועגונגען, אַלץ קלאָרער גלענצען זיי יעצט אין זייערע ריכטיגע היסטאָרישע קאָלירען. דער ציוניזם ערשיינט אַלס די נאַציאָנאַלע באוועגונג, וועלכע בויט א אידיש פאָלק פון ארבייט אויף העכערע סאָציאַלע יסודות; דער „בונד", אַלס די אסימילאַטאָרישע באוועגונג, וועלכע וויל אויפלייזען און בטל מאַכען דעם אידישען פּראָלעטאַריאַט אין דער גלייכבארעכטיגונג פון גלות און פאַראייביגען דעם אַנטי־סאָציאַלען און אַנטי־קולטורעלען כאַראַקטער פון אידישען פאָלק צווישען די פעלקער צום אייביגען פאַרדאַרבען פון אידען און צום שרעקען פון דער גאַנצער מענשהייט.

(מערץ,2, 1922, פון „צייט").

דער עם־הארץ פון דער אידישער גאַס *)

פון אלע מיני בריות, וואָס געהען ארום אויף גאַסס ערד קוקען אויף דער ליכטיגער זון, איז די שענסטע און איידעלסטע באַשעפעניש דער עם־הארץ. ער באשטעהט פון כלו מדות און מעלות, און אפילו זיינע הסרונות זיינען בעלי־בתישע, לייטישע און דערגעהען גאנץ אָפּט צו דער מדרגה פון באזונדערע מדות. דער עם־הארץ האָט בטבע פיינט חקירות, פילאָזאָפיעס, קאָפּ־דרייענים. ער ווערט חלילה פון גאָרנישט ניט נתפּעל, אים טשעפּעט ניט די וועלט מיט אירע גרויסקייטען און אירע קלייניגקייטען, מיט אירע שעהנהייטען און העסליכקייטען. ער איז, וואָס עס ווערט אָנגערופען, א פּראַק־טישער חי־וקים. ער לעבט פון היינט אויף מאָרגען, זיין שכל פארנעמט נאָר דאָס, וואס עס האָט א ממשות, וואס ער זעט ניט, דאָס גלויבט ער ניט, און וואָס ער זעט, איז ער חלילה ניט מחויב צו פארשטעהן. זיין כעס איז ניט חלילה קיין טיפער, שטענדיגער, דויערענדער, כמעט וואס ער דערגרייכט אן ארשין און דערפאר איז צוריק זיין באגייסטערונג גאָר א פּיצינקע, קוים וואָס מען מערקט זי, און האָט א פּנים, ווי דער קליינינקער יוד אין ויזתא. פון באגייסטערונג האלט ער בכלל ניט, דאס איז א מדה, זאָגט ער, פון ליידיג־געהער. געפיל — געפיל, זאָגט ער, דאָס איז א מדה מגונה, דאָס פאסט ניט פאר א מענשען א בר־דעת.

דער עם־הארץ איז מיט זיך שטענדיג צופרידען, ער פּאטשט זיך אין בייכעל און קוקט מיט א שטילען געלעכטערל אויף דער וועלט, ווי איינער זאָגט, וואס דארף איך האָבען שכל אז איך האָב מזל. ער געהט זיך מיט אן אויסגעטראָטענעם וועג, יאָגט זיך ניט נאָך גרויסעס, און האלט פעסט דאָס קליינינקע און פּיצינקע אין האַנד, האוחז ביד איז דער בעסטער וכל מאמינים. זיין תורה איז: די אויערען קענען ניט וואַקסען העכער ווי דער שטערן, בעסער א קאָפּיקע אין האַנד, ווי א רובל אויף באָרג. ער גלויבט מער ניט ווי אין מזומנים.

אן עקשן איז דער עם־הארץ גאָר ניט, דאָס הייסט ניט, אז ער איז חלילה ניט איינגעגלויבט אין זיין אמת, פארקערט, קיינער איז ניט אזא מאמין אין זיך זעלבסט, ווי דער עם־הארץ. נאָר אזוי ווי ער ווערט ניט נתפּעל פון דער וועלט און האָט בטבע א קליינעם זכרון, זאָגט ער זיך מאָרגען דעם היפּך פון היינט און איבערמאָרגען דעם היפּך פון מאָרגען. און דאָס איז טאקי איינע פון זיינע שענסטע מעלות. א פּראַקטישער מענש רעדט אלעם לפי רוח הזמן,

---

*) פעליעטאָן פון דער „נייער וועג", נומ. 17, ווילנא, אויגוסט 1906.

נאָך דעם גייסט פון דער צייט. און בשעת ער פאַרענדערט זיך פאָרט האָט ער אַליין דערפון קיין שום הבנה ניט, ער מערקט דאָס גאָר ניט און עס דוכט זיך אים, אז ער איז גאָר דערזעלביגער ווי פון אייביג אָן. ער טענה'ט, דאָס די וועלט שטעהט אויף איין אָרט, און באמערקט ניט, אז ער דרייט זיך צוזאַמען מיט איר. פיינט בתכלית השנאה אָבער האָט ער, אז מען שטערט אים אין זיין זיסער רו, דערפאר ווערט ער אייך א דם שונא און פארלירט זיין גלייכגילטיגקייט. שטערט אים ווער אין זיין רואיגקייט, פארגעסט ער אָן אלע זיינע מדות און מעלות, אן אלע זיינע אָרענטליכקייט און שבחים, און ווערט א משונה'דיגע, גאָר ווילדע בריה...

דער עם הארץ פון דער אידישער גאס איז אונזער אַלטער בעל דבר, דער „בונד". ער האָט כמעט אויף דערויף א מאַנאָפּאָל און וועט אם ירצה השם אויספירען זיין וועלטעל אין דיזער ראָליע. ער איז ארויסגעוואקסען אויף גאָטס וועלט מיט דעם אמת אין בוזעם, אָהן קאָפּ-דרייעניס, אָהן מאטערניס, אָהן חקירות. פון קלערען און זוכען האָט ער קיינמאָל גאַרנישט ניט געהאלטען, זיין בעל-הבתישער שכל האָט זיך געבריקעוועט געגען יעדען פרייען געדאנק, געגען יעדער נייעס. וואָס ער האָט זיך אויסגעלערענט, מערקט ער עד היום ניט, וואָס ער האָט געזאָגט נעכטען, האָט ער שוין היינט פארגעסען און זאָגט דעם היפך דערפון. וואָס מער ער לערנט זיך און געהט מיט מיט דער וועלט, אלץ מער בייזערט ער זיך, קאָכט ער זיך, איז אין כעס, גיסט פעך און שוועבעל אויף דער וועלט. מען שטערט דעם עם-הארץ אין זיין זיסער רו, דאָס קען ער ניט מוחל זיין.

דער „בונד" האָט געפונען פאר זיך א פארפלאָנטערטע ערשיינונג, וואָס פאָדערט גאָר א סך מאטערניס, כדי זיך אין איר פאנאנדערצונעמען, דאָס וואָס עס ווערט אָנגערופען, דאָס אידישע וועלטעל. נאָר ער איז דערפון חלילה ניט נתפעל געוואָרען, געגעבען א געזונטען זידעל, אלע גלייך, אָרים און רייך, און די אידישע וועלט איז געוואָרען קלאָר, ווי דער טאָג.

א באזונדערע פרנסה אין דער אידישער וועלט האָט זיך געמאכט דער „בונד" פון דעם ציוניזם. דאָ איז ער מיט זיין שכל הישר אריינגעדרונגען אין דעם תוך פון דער זאך און אלעס ערקלערט אויפ'ן קלאָרסטען אופן. אזוי ווי די אידישע קאפיטאליסטען ווערען געדריקט אין דער גאנצער וועלט פון דעם אנטיסעמיטיזם, זוכען זיי זיך מאכען אן אייגענע מלוכה אין ארץ-ישראל, כדי צו פארוועגדען די פרייע קאפיטאלען. עס פארשטעהט זיך, ממילא, אז דער „בונד" וועט אין אזא מלוכה פון כלו אידען ניט געהן, פאר אידישע קאפיטאליסטען וויל ער ניט האָרעווען, אלע זיינען גלייכע מיוחסים, אברהם, יצחק ויעקב'ס אייניקלעך (די מעשה איז געווען נאָך פאר דער נאַציאָנאלער אויטאָנאָמיע)..

א געזעצטער מענש, אַן ערליכער בעל־הבית, ווען ער זאָגט עטוואס, זאָגט ער געוויינליך ניט אזוי סתם, נאָר ווייזט אָן אויף פאַקטען. יעדע זאַך האָט האָלט מען זאָל זי באווייזען אקוראט, כדי לייט זאָלען ניט זאָגען, אז מען איז חלילה א ליגנער. און דער בונד האָט טאַקע געהאַט פאַקטען שוואַר־ווענגדע, אייזענפעסטע פאַקטען. און פון א י י ן פאַקט האַלט דער „בונד" מער, ווי פון פערציג טעאָריעס. געווען אין ציוניזם צוויי שיינע אידען, אידען גבירים, סוחרים אויף כמה גובערניעס, זאַקס פון דווינסק און גאָלדבערג פון ווילנא. פאָרען זיך דורך די פאָר אידען אויף קאָנגרעסען, האַלטען רעדעס מכח דאָס „פאַטערלאַנד", קלאָגען אויפ'ן אידישען חורבן, כאַפּען אַ גוט וואָרט ביי משכילים און פּאַטשען בראַוואָ מאַקס נאָרדוי, און אין דער היים, אין חוץ לארץ הייסט דאָס, געהען זיך די געשעפטען און עס טרעפט זיך א סטאַטשקע, ווי דער שטייגער איז, צולייגט דער „בונד" די שרעקליכע מעשה אויף טעלערלעך, שיקט אַגיטאַטאָרען בכל תפוצות ישראל און קלאַפּט זיך אין הארצען שרייענדיג: אידען, ווער איז גערעכט? ווער איז דער בעל אמת? הא? הא? איז ניט ציוניזם כלו עקספּלואַטאַציע? הא? דאַרף מען האָבען א לאַנד פאַר אידען? און די אידישע גאס קאָכט און זידט, ווי א קעסעל, זאַקס און גאָלדבערג, גאָלדבערג און זאַקס... טענה'ן זאַקס און גאָלדבערג צום „בונד": גראָבע קעפּ, אויף סאָציאַליזם האָבען מיר זיך דאָך לכתחילה גאָר ניט אָנגענומען... נאָר דער „בונד" האָט פּיינט חקירות און טענות. וואס טויג די פילאָזאָפיע, אז איך קען אָנטייטלען מיט'ן פינגער?...

געהאַט האָט אין זיך שטענדיג דער „בונד" א מעלה, אז ער האָט זיך פאַרלאָזען ניט אזוי אויפ'ן קאָפּ, ווי אויף די אויגען, און אויף די אויגען ניט ווייטער ווי די נאָז דערלאַנגט. און באמת, ווער עס שפּרינגט ניט צו הויך פאַלט ניט צו טיף. וואָס ער האָט געקאָנט אָנטאַפּען מיט'ן פינגער, דארין האָט ער געגלויבט, און ווייטער איז הבל הבלים, א פאַרדרייעניס, אוטאָפּיזם חס ושלום. בשעת דער פּראָלעטאַריאַט איז נאָך געווען קינדיש, אינגעלדיג, איז דער בונד געווען אויפ'ן פערד. די בורזשואזיע דאַרף א אידישע מלוכה. דער פּראָלעטאַריאַט איז דער געשוואָרענער שונא דערפון, דער פּראָלעטאַריאַט איז מיינער לעולם ועד, האָט דער „בונד" שטאָלצירט, און דאָס האָט זיך ביי אים גענומען ניט אזוי פון דער טיפקייט, ווי פון דער גלאַטקייט פון דעם אייגענעם שכל.

אז אָך און וויי איז געווען אָבער יענע אפּיקורסים, וועלכע האָבען זיך געפּרופט לייקענען, אז דער פּראָלעטאַריאַט איז דעם „בונד'ס" חזקה, אז די וועלט איז גרעסער, ווי עס חלומ'ט זיך דעם „בונד". אויף דיזע אפּיקורסים איז געווען אמאָל א גרויסער רחמנות. ניט אזוי פון שאַרפזיניגע ארגומענטען מיט וועלכע דער בונד האָט זיי געשטאָכען, ווי פון דעם צופרי־

דענעם געלעכטער, מיט וועלכען מען האָט זיי באגעגענט. וואס? דער פּראָלעטאריאט א לאנד! כע, כע, כע! סאָציאַליסטישער ציוניזם! ניטאָ אין לעבען! און אלץ, וואס עס איז ניטאָ איז פארנונפטיג! דאָס איז דער פילאָזאָפישער גרונדזאַץ פון דעם עם־הארץ.

נאָר אזוי ווי דער עם־הארץ גלויבט ניט אין א זאך, וועלכע עס איז ניטאָ נאָך, אזוי ווערט ער ווייניג נתפעל, ווען ער זעט פאר זיך א נייע אונערוואר־טעטע ערשיינונג. דער עיקר איז פאר אים אָבער די פּראקטישע זייט פון דער זאך, אויף וויפיל דאָס נייע איז אים נוצליך אָדער שעדליך. אין דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם האָט דער „בונד" דערזעהן א הסגת־גבול, א קאָנקור־רענץ־זאך, א פּארטיי־היזק... און ער איז ארויס געגען אים אין א מלחמה, אין א פורכטבארער בלוטיגער מלחמה. ראשית דבר האָט ער אים צושלאָגען טעאָרעטיש, כדי, הייסט עס, יוצא זיין ניט אזוי פאר זיך, ווי פאר לייטען. אלע אידישע צרות, זאָגט דער „בונד", נעמען זיך פון צוויי זאכען, פון דער זעלבסטהערשאפט און פון שבת. דער גוי איז א רשע, נאָר דער איד איז אויך קיין מענש ניט, — דאָס איז דער שליסעל צו דער גאנצער אידישער געשיכטע. זאָגט דער „בונד", א געדאנק איז דאָס געוויינליך פּראָסט און קלאָר און טיף. נאָר טעאָריעס אָן א זייט, דער „בונד" האלט מער פון פּראק־טישער קריטיק, בפרט ווען ער איז אין כעס. שפּיאָנען! שטיצער פון דער זעלבסט־הערשאפט! היינט אויף יעדען וואָרט צען מעשות, יהופּעצער פאקטען... זיינען געגאנגען אמאָל אין האלבער נאכט ארבייטער, דוקא לייט־טישע ארבייטער, בונדיסטען, האָבען זיי געהערט אנדערע ארבייטער ריידענ־דיג, טעריטאָריע, פּאָליציע, טעריטאָריע פּאָליציע.. און כהנה וכהנה...

און באמת קען מען אויף אונזער בעל־דבר קיין פאראיבעל ניט האָבען, וואָס ער האָט זיך געבייזערט. ער האָט זיך גערערמעלט אין אזא זיסען שלאָף, און דער עיקר אזוי געסטארעט זיך נושא חן זיין ביי דער וועלט, און מיט א מאָל נאָ דיר, דער אידישער פּראָלעטאריאט אליין בונטעוועט זיך, מה יאמרו? וואָס וועט מען זאָגען אין דער וועלט? וואָס וועלען זאָגען די אומות העולם? היינט גאָה טענה זיך אָפּ. אָבער אָפּ'טענה'ן מוז מען זיך, ווען עס שטעהט אויפ'ן קאָרט דאָס גאנצע ביסעלע כבוד.

און דער „בונד" האָט זיך אָפּגע'טענה'ט, געשריען פאר לייטען, פאר'־מסר'ט ביי גוטע פריינד, פארזידעלט אזש ביז צום הימעל. אין „פּאַלעסטינא" ווילען זיי, די פּראָלעטאריער על פי טעות, הייסט דאָס, מאכען א מלוכה, האָט ער פאר'מסר'ט אויפ'ן אמסטערדאמער קאָנגרעס. נאָר מיר לאָזען ניט, מיר ווילען ניט, מיר קעמפען דאגעגען, מיר בלייבען דאָ אויף די ערטער, מיר די עכטע, די באוואוסטזיניגע...

דער עם־הארץ איז בטבע א מודה במקצת. דאכט זיך אָט גיסט ער אויף

אייך פּעך און שוועבעל, ווייל אייך דערשטעכען מיט א מעסער. נאָר ניט מערקענדיג אליין דאָס, הויבט ער אָן ביסלעכווייז מודה זיין, אז איר זייט האַלב גערעכט, אַז איר רעדט גאָרניט אזוי קרום. ניט מערקענדיג אליין פאר זיך, האָט דער „בונד" ביסלעכווייז אין געשריי און זידלעריי דערעדט זיך צו אלערליי אפּיקורסות און מודה געווען, אז א טעריטאָריע וואָלט געווען גאָרניט שלעכט. נאָר וואס ? מען קען עס ניט דערקאזען, אויף קיין אופן ניט, דאָס איז א חלום, אַן אוטאָפּיע. דאָס זאָגט ער צוזאמען מיט דעם כשר'ן ציוניזם...

נאָך אַלע געהויבענקייט און זעלבסט־צופרידענקייט איז אויף דעם עם־הארץ א גרויסער רחמנות. ער זעט, ווי די וועלט ווערט פּאמעלעך אנדערש, ווי די גאנצע קלוגשאַפט זיינע איז ווערט א שמעק טאבאַק, ווי די וועלט געהט פאָרווערטס, פאָרווערטס, דאָס מען קען זי ניט אויפהאַלטען, דאמאָלס ווערט ער שוין גאָר עובר בטל, טוט שטותים און נארישקייטען, מער ווי כל זמן ער האָט געלעבט, דערעדט זיך מי יודע וואָס, און האָט זיין ווערטעל אויסגעשפּילט. דער „בונד" געהט יעצט צוריק, פון וואנען ער איז געקומען, און איז מוחל אויף אַלע אמאָליגע כבודים. ניטאָ קיין איינציגער פאָרשטעהער, באַהאַלטען האָט זיך הינטערן אויוען די נאציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, פארשוואונדען איז דער אמאָליגער גלויבען אין זיך, דער גאנצער יחוס. און די מלחמה מיט די געגנער איז שוין געוואָרען א שטילערע, א מער בעל־בתישע, אַן אָרענטליכע...

דער „בונד" איז שוין מודה, דאָס ער איז אוים בן־יחיד אויפ'ן גאס און האָט שוין מפקיר געווען זיין הכשר אויף רעוואָלוציע. נאָר אוועקגעהענדיג פון דעם אלטען פלאַץ שטעלט ער זיך אין די באָקעס, ווי א בעל־הבית א יורד, און שרייט צום כלל־ישראל: זעט אידען, אז מיר זיינען אראָפּ פון גאס, וואָס עס טוט זיך! ניטאָ קיין פאראָנדעק! אנארכיסטים עליך ישראל! קאַראַול! שפיכת דמים! הער צביון, א פּראקטישער מענש, טרעט ארוים אויף דער סצענע און ווייזט אויף באותות ומופתים, ווי עס געהערט זיך פאר פּראקטישע קעפּ, וואָס עס איז געוואָרען רחמנא לצלן ביי אידען, זייט דער „בונד" האָט אָנגעוואָרען די שליטה.

„די ס. ס. ביי דער ארבייט", שרייבט הער צביון אין דער „פאָלקס־צייטונג" און הויבט גלייך אָן א מעשה מיט כעלם. אין כעלם האָט געהאט א דין תורה ר' גרשון מיט ר' ליפּאַ'ן, און ר' ליפּא האָט זיך אויסגעגלייכט צו צאָלען 300 רובל ר' גרשונ'ן. וואָלטען געווען שנים כהויתן, וואָלט ר' ליפּא געמוזט צאָלען טאקי ר' גרשונ'ן, כאָטש ר' גרשון איז גאָר ניט אזא שעהנער ר' גרשון און האָט 9 יאָר גענומען ביי ר' דיפּא'ן 24 פּראָצענט. נאָר אזוי ווי היינטיגע צייטען איז אראָפּגעפאלען דער מורא של מלכות און ר'

גרשון איז גאָר ניט אזא שעהנער ר׳ גרשון, מישט זיך אריין אָן אָרגאַניזאציע, און דוקא ניט דער איינציגער פאָרשטעהער, נאָר ס. ס. און מען פסקנ׳ט, אז ר׳ גרשון זאָל צאָלען קנס, אזוי ווי עס פירט זיך היינטיגע צייטען רחמנא לצלן. אז ס. ס. נעמט זיך אָן פאר ר׳ ליפאַן, נעמט זיך אָן דער „בונד" פאר ר׳ גרשנ׳ן און הער צביון, דער אדוואָקאט פון די כעלמער נארען, רעדט שוין פארבייגעהענדיג ניט מכח ר׳ גרשונ׳ן אליין, נאָר מכח כעלם בכלל. ס. ס. נעמען פון ברית׳ן, פון חתונות, שטעלען רויטע קערות! צי אז כעלמער זיינען נאַראָנים, קומט אויף זיי אזא גזרה! און כעלם זיצט און קלאָגט, ווי אידען אמאָל אויף די טייכען פון בבל און דערמאנט זיך מיט טרערען אין די אויגען אן יענע גילדענע צייטען, בשעת אויף זיי האָט געמושלט דער איינ־ציגער פאָרשטעהער.

נאָר כעלם האָט נאָך אביסעל מזל, ביי ליטען איז נאָך ערגער. אין טשענסטאָכאָוו איז ממש שפיכת דמים אָהן דעם „בונד"*). דאָרטען איז געווען א מעשה מיט א „שרעקליכען מאָרד", דאָס הייסט עס האלט ביי א „שרעקליכען מאָרד" ווען דער „בונד" זאָל שווייגען. ס. ס. האָבען געכאפּט א גנב, האָט דער גנב געכאַפּט קלעפּ. נעמט זיך דער „בונד" אָן פאר׳ן גנב און ראטעוועט אים פון „שרעקליכען מאָרד", וואָס האָט געזאָלט זיין אויפ׳ן שול־הויף. אזוי געהט ארום נעבאך דער גנב אין גרויס סכנה, אָט ווערט ער גע׳נצל׳ט דורך דעם „בונד", אָט פאר׳משפט׳ן אים ס. ס. ווייטער צו „שרעק־ליכען מאָרד". דאָ איז שוין ניט ווי אין כעלם מיט ר׳ גרשון און ר׳ ליפא, דאָ געהט שוין אָן אין נפשות, זייט דער „בונד" איז אראָפּ פון פלאָץ.

אזוי טענה׳ט דער „בונד" צו כלל־ישראל, בשעת ער האלט ביי געזעגנען זיך פאר׳ן אוועקגעהן. פאר מיינע יאָרען זיינען געווען אנדערע פאראנדקעס, געווען אלעס שטיל, בעל־בתיש, ערליך, א פליג אויפ׳ן וואנד ניט געטשעפּעט. איר וועט נאָך בייננקען, אידעלעך, נאָכ׳ן איינציגען פאָרשטעהער. פאר אייער טובה זיך מוסר נפש געווען, ניט פארדרעהט די קעפּ מיט טעאָריעס, מיט חקירות, מיט סאָציאַלען אנאַליז, מיט אידישע ווירקליכקייט, יעדע זאך גע־נומען פון פראקטישער זייט, און דער עיקר הדבר גלייכבארעכטיגונג, ראוונאָפּראַוויע פאר כלל־ישראל.

וואָס מיר זיינען, זיינען מיר,
אָבער אידען זיינען מיר,
אידען, אידען זיינען מיר,
און פּראוועס ווילען מיר...

(1906).

---

*) זעה „פאָלקס צייטונג" נומ. 135.

צו דער געשיכטע פון סאָציאַליסטישען ציוניזם

צו דער פאָרגעשיכטע פון סאָציאַליסטישען ציוניזם
צו דער געשיכטע פון סאָציאַליסטישען ציוניזם

צו דער פאָרגעשיכטע פון סאָציאַליסטישען ציוניזם

ווער עס שרייבט אָדער צייכענט נאָר אָן די געשיכטע פון א באוועגונג, איז מחויב איינגענטליך אָנצוהויבען מיט דער פאָרגעשיכטע, ווארום יאָר־צענטען פאר דער ענטשטעהונג פון א באוועגונג חלומ'ען איינצעלנע אויס־געקליבענע זייערע איינזאמע חלומות און עס טראגט זיך אין דער לופט פאראיינצעלטע אידעען, וועלכע זיינען דער זויערטייג, פון וועלכע עס געהט אויף שפּעטער די באוועגונג. אויך די געשיכטע פון דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם האָט איר פאָרגעשיכטע, וועלכע איז א העכסט אינטערעסאנטער קאפּיטעל פון דער אידישער געשיכטע אין דער מאָדערנער צייט. דער גרויסער דייטשער רעוואָלוציאָנער און סאָציאַליסט מ א ז ע ס ה ע ס איז שוין אין יאָר 1862 געווען דער אייגענטליכער אָנזאָגער ניט פון דעם ציוניזם, נאָר פון דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם, וועלכער אונטערשיידעט זיך פון דעם בירגערליכען ציוניזם גראד אזוי פיל, ווי די אידעאָלאָגיע פון דעם פּראָלע־טאריאט פון דער אידעאָלאָגיע פון דער בורזשואזיע. אין לאַסאלס מעמוארען זיינען פאראן אייניגע סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע באמערקונגען, וועלכע באַ־וויזען, דאָס אין דער נשמה פון דיזען גרויסען רעוואָלוציאָנער האָבען זיך געקענט דערוועקען שטארקע אידישע אינסטינקטען. מארקס גענ׳אלע קריטיק פון דער אידישער אנטי־סאָציאַלער בורזשואזיע, וועלכע ער רופט אָבער מיט דעם נאָמען אידענטום בכלל, הויבט יעצט אָן פארשטאנען און אָבגעשאצט צו ווערען נאָך איר גאנצער סאָציאָלאָגישער און געשיכטס־פילאָזאָפישער פּרוכטבארקייט מצד דעם מאָדערנעם אידישען געדאנק. אזוי איז דאָס געוויס ניט קיין פאראדאָקס, ווען מען וועט זאָגען, דאָס די אידישע באַגרינ־דער פון דעם דייטשען סאָציאַליזם האָבען די ערשטע דערזעהען דאָס אידענטום און דאָס אידישע פּראָבלעם אין א נייעם ליכט.

אלס אונבאוואוסטע סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע טענדענצען, וואָלט מען געקענט אָנרופען מאנכע באשטרעבונגען פון די ערשטע פאלעסטינצעס, פון די בילו'צעס, פון וועלכע פילע זיינען געווען רוסישע סאָציאַליסטען. פילע פון די בילו'צעס, די סטאָלבעס פון חבת ציון, ווי ליליענבלום, יהלל, און נאָך זוי פילע חובבי ציון אין לאַנדאָן זיינען געשטאנען פריער מיט דער סאָציאַ־ליסטישער אידעען־וועלט. ביי דיזע סאָציאַליסטען האָט אָבער דער פּאַ־לעסטיניזם באלד אויסגעלופּטערט דעם טרף־פסול'דיגען סאָציאַליזם, און דער גרעסטער טייל פון זיי האָט א דריי געטאָן די האַלאָבליעס השיבנו נאזאד אין די כשר'ע אידישקייט. עס איז אינטערעסאנט, דאָס דער ערשטער באַ־

שרייבער פון דעם אידישען סאָציאַליזם, אָדער בעסער געזאָגט פון דעם העברעאישען סאָציאַליזם אין דער דייטשער צייטשריפט „ריכטערס סאָציאַליסטישע יאָרביכער״ אין די זיבעציגער יאָרען, דער אידישער סאָציאַליסט א. וו. ראַבינאָוויץ, אין לאָנדאָן, איז געוואָרען שפּעטער א כשר־פּרומער חובב־ציון.

פאר א סינטעז פון סאָציאַליזם און ציוניזם זיינען ניט די מענשען און ניט די צייט דאמאָלט געווען מסוגל. האָט זיך ביי דעם נאָך גאַנץ שוואַכען, אין דער סופט שוועבענדען אידישען סאָציאַליסט ערוועקט דער אידיש נאַציאָנאַלער אינסטינקט, האָט ער זיך אָבגעקערט פון זיין סאָציאַליסטישען גאָט, און האָט זיך אויסגעטראַכט א ווילדע טעאָריע, — דאָס סאָציאַליזם און דער פּראָגרעס בכלל זיינען שעדליך פאר אידישקייט. אויך דער אַנדער פאַל איז פאָרגעקומען ניט זעלטען, דהיינו דאָס א פּאַלעסטינעץ און חובב־ציון צונויפקומענדיג זיך מיט דער אידישער ארבייטער־מאַסע פלעגט אויפנעמען דעם סאָציאַליזם און דערמיט אויך פון דעם פאַרברענטען סאָציאַליסט מגולגל ווערען אין א פאר׳שרפּ׳עטען קאָסמאָפּאָליט. אלס אביישפּיל פון דיזען גלגול קען דינען פיליפּ קראַנץ, איינער פון די ערשטע, ווען ניט דער ערשטער סאָציאַליסטישער אגיטאַטאָר און שרייבער צווישען די אידישע מאַסען... פיליפּ קראַנץ איז דער זעלביגער ראָמבראָ, וועלכער האָט אין פּאַריז געשריבען פייערדיגע פּאַלעסטיניש־נאַציאָנאַליסטישע ארטיקלען אין רוסיש, און האָט דערנאָך אין לאָנדאָן אָנגעהויבען שרייבען ניט ווייניגער פייערדיגע אסימילאַטאָריש־קאָסמאָפּאָליטישע ארטיקלען אין אידיש. ווי געזאָגט, דער סינטעז צווישען פּאַלעסטיניזם און סאָציאַליזם האָט ניט געהאַט דאַמאָלט קיין מזל-ברכה, אָדער דער סאָציאַליסט פלעגט פאַרפאָרען אויף דעם פּאַלעסטינישען רייטוואגען אין די סאַמע שול אריין, אָדער דער פּאַלעסטינעץ פלעגט מיט א געזונטען זידעל אויף כלל ישראל נתעלה ווערען אין די קאָסמאָפּאָליטישע עולמות.

סימנים פון א אינווייניגער דערנעהענטערונג צווישען פּאַלעסטיניזם און סאָציאַליזם האָבען זיך אָנגעהויבען ווייזען אין דער ערשטער אידישער ארבייטער־באַוועגונג, פון וועלכער עס איז שפּעטער ארויסגעקומען דער „בונד״. א גרויסער טייל פון די גייסטיגע שעפער פון דער אידישער ארבייטער־באַוועגונג אין רוסלאַנד זיינען געוועזען געוועזענע פּאַלעסטינצעס און חובבי־ציון, צווישען וועלכע עס פארדינט דערמאָנט צו ווערען גאַנץ באַזונדערס דער בונדיסטישער קעמפער א מ ס ט ע ר ד א ם פון מאָהילעוו. די פּאַלעסטינצעס, וועלכע האָבען געהאַט א נשמה אין זיך און האָבען באַקומען אביסעל בילדונג, איז נאַטירליך געוואָרען אייַנג אין דער שטיקענדיגער אטמאָספערע פון די חובבי־ציון, וועלכע זיינען צוריק פאַרקראָכען אין די אַלטע

בעלי־בתישע שול, און עס האָט זיי געצווינגען צו דער פאָלקס־מאַסע, צום פּראָלעטאַריאַט, צו קאַמף, צו מאָדערנע אידעען. זיי זיינען אָבער געווען קענטיג טיפערע נאַטורען איידער די קאָסמאָפּאָליטיש זשאַרגאָנישע גלגולים אין לאָנדאָן און אַמעריקע. אויך איז די רוסישע אַטמאָספערע געווען מער מסוגל פאַר פּרוכטבאַרערע סאָציאַלע שאַפונגען, זיי האָבען עס אַריינגעטראָגען אין דער ערשטער אידישער אַרבייטער באַוועגונג א מער אָדער ווייניגער באַוואוסטזייניגען אידישען גייסט, וועלכער האָט זיך אין „בונד" פיל שפּעטער ערשט געשטייגערט ביז צו א נאַציאָנאַלער אידעע און א נאַציאָנאַלען פּראָגראַם. די אידישע אַרבייטער באַוועגונג אין רוסלאַנד אין דער פאָרבונדיסטישער עפּאָכע, איז געווען די ערשטע בלאַסע נאָך אומבאַהאָלפענע פּראָבע פון א סינטעז צווישען סאָציאַליזם און פּאַלעסטיניזם, אין וועלכען דער פּאַלעסטיניזם האָט זיך פאַרוואַנדעלט אין אַביסעל אידישע פאָלקסטימליכקייט, אין סאָציאַליסטישע טעטיגקייט באַזונדערס צווישען אידישע אַרבייטער און מיט הילף פון אידיש.

בשעת אין דער מאַסע האָט זיך אָנגעהויבען צו וועבען א סאָציאַליסטישע באַוועגונג מיט נאַציאָנאַלע שטריכען, האָט אויך אין דער אינטעליגענץ אָנגעהויבען צו פאָרמירען זיך די אונקלאָרע שטימונג פון סאָציאַליזם־נאַציאָנאַליזם. דאָס איז געווען אין די נײַנציגער יאָרען בשעת דער פּאַלעסטיניזם איז געקומען צו א קריזיס, און עס האָט זיך אויסגעדוכט, דאָס דער חלום פון א אידישער קאָלאָניזאַציאָן מיט נאַציאָנאַלע טענדענצען איז געווען ניט מער ווי א היסטאָרישער טעות. לויט דעם כלל, וועלכער האָט זיך שפּעטער נאָך און ביז צום היינטיגען טאָג אַרויסגעוויזען פאַר ריכטיג, דאָס ווען עס פאַרשווינדעט די טעריטאָריאַליסטישע האָפנונג ביי אידען, פילט אויס „נאַציאָנאַליזם" די אידישע פּוסטקייט, איז אין יענע נײַנציגער יאָרען אויסגעוואַקסען א סאָציאַליסטיש־נאַציאָנאַליסטישע זוכעניש, וועלכע האָט אויך תוך כדי דבור אין דער אָרגאַניזאַציאָן פון דעם אידישען פּראָלעטאַריאַט און אין פּאָפּולאַריזירונגען אין אידיש געפונען אַלע תשובות אויף אַלע זוכענישען. אין דער אידישער שטודענטענשאַפט אין רוסלאַנד און אויסלאַנד פלעגט זיך דיסקוטירען דאַמאָלט דאָס פּראָבלעם פון אידישען נאַציאָנאַליזם, אָבער די דיסקוסיאָנס־מוזיקאַנטען האָבען דאַמאָלט ערשט געשטעלט די פידעל און געפּרופט די סטרונעס פאַר דער גרויסער דיסקוסיאָנס־סימפאָניע, וועלכע האָט זיך צען יאָר שפּעטער פאַנאַנדערגעשפּילט אויף אַלע כלים בכל תפוצות ישראל. און אַזוי ווי פון יעדער דיסקוסיאָן מוז אַרויסקומען עפּעס א שטיקעל פּראַקטישע זאַך, זיינען אויך פון יענע דיסקוסיאָנען באַשאַפען געוואָרען איינינע געזעלשאַפטען צו פאַרשפּרייטען פּאָפּולערע ביכלאַך אויף אידיש. אויף וויפיל מיר איז באַקאַנט, האָבען דיזע געזעלשאַפטען אַרויסגעגעבען אין

גאַנצען איין ביכעל, אמת א גלענצענד אויפגעשריבענעם, וועגען דאַרוויניזם, פון א. דאווידסאָן. דאָס איז געווען דער איינציגער ציפּליאָנאָקל, וועלכען די נאַציאָנאל־סאציאליסטישע אינטעליגענץ האָט אויסגעבריט פון אירע דיס־קוסיאָנס־אייער.

אָט דיזע אלע נאַציאָנאַליסטען־סאָציאַליסטען זיינען געווען אמאָליגע מער אָדער ווייניגער פארברענטע פּאַלעסטינצעס. דער אויסגעוועבטער פּאַלעסטיניזם האָט געגעבען פון זיך די נאַציאָנאַליסטישע ריחות אין דעם סאָציאליסטישען בוקעט. דיזע שמעקענדיגע נאַציאָנאַלע אידישקייט האָט אין גרונד גענומען דאַמאָלט אזוי ווייניג געוואוסט, וואָס זי וויל און וואָס זי זוכט, ווי רחמנא לצלן היינט. דער אונטערשייד איז נאָר דער, דאָס היינט לאַכען גוטע פריינד פון דער אידישקייט, בשעת דאַמאָלט האָבען שונאים פאר איר אביסעל מורא געהאַט. ווער ווייס, אפשר וואָלטען שונאים דאַמאָלט מער גרונד געהאַט צו לאַכען איידער מורא צו האָבען, ווארום דיזע נאַציאָ־נאַלע אידישקייט לאַכט און וויינט צום סוף פון זיך אליין. די סאָציאַליסטיש-נאַציאָנאַליסטישע שטימונג דאַמאָלסט וואָלט זיך באַלד געקענט אויסוועבען און אויסלופטערן, און מגולגל ווערן מיט הארצווייטאג אין קאָסמאָפּאָליטישען סאָציאַליזם מיט אידישקייט על פּי אונס. דיזע שטימונג איז אָבער היסטאָ־ריש מגולגל געוואָרען אין עטוואָס אַנדערעס און איז געוואָרען דער אויס־גאַנגס פּונקט פון נייע אידעאָלאָגישע און פּארטיי שפּאַלטונגען און קאַמפּען דורך די צוויי גרויסע היסטאָרישע געשעהנישען אין אידישען פאָלק, דעם אויפטרעטען פון דעם פּאָליטישען ציוניזם און דער גרינדונג פון „בונד“, וועלכע זיינען ביידע פאָרגעקומען אין איין צייט, אין סעפּטעמבער 1897.

דער ציוניזם, וועלכער האָט געגעבען דעם אידישען נאַציאָנאַליזם אין דער שטאַטס־אידעע דעם העכסטען אויסדרוק, איז אָבער געבליבען ליגען פּאָליטיש און קולטורעל אין אידישען מיטעל־אַלטער. דער „בונד“ האָט נעגעבען דער אידישער רעוואָלוציאָן דורך דער גרינדונג פון א אידישער סאָציאליסטישער פּארטיי איר שענסטע געשטאַלט, האָט אָבער ניט געהאַט דעם מוט איינגאַנצען אָראָבצוואוואַרפען פון זיך די אסימילאציאָנס־שמאַטעס פון דער אידישער בורזשואַזיע. דער ציוניסט, וועלכער איז אין זיין פּראָ־זעאָלאָגיע „ארויסגעצויגען פון גוי׳שען גלות“ עם כל ישראל יחיו אין ארץ ישראל, און איז אין ווירקליכקייט געפאַלען כורעים פּאָליטיש פאר די הארען פון גלות און געווען סאָציאל שטומפּ צו כל ישראל אחיו, איז געווען א משונה׳דיגע בריה, פול מיט ווידערשפּרוכען. דער בונדיסט, וועלכער האָט נערעדט פון דער אידישער רעוואָלוציאָן מיט איר ענדציל — די פרייהייט פון מסחר פאר כלל ישראל אין דער גלות־בלאָטע, איז געווען ניט ווייניגער

א וואונדערליכע באשעפעניש. די רעוואָלוציאָן פון „בונד“ און דאָס לאַנד פון ציוניזם האָבען אלס צוויי שעפּפערישע אידעען געמוזט פירען צו א נייער אידעאָלאָגישער און געזעלשאפטליכער שאפונג, צו א העכערען סינטעז. דער לופטיגער, אָרימענקער, נאציאָנאל־סאציאליסטישער געדאנק האָט זיך דאָ דערזעהן פאר העכערע פּראָבלעמען און גרעסערע פּערספּעקטיוועז. ער איז פארשוואונדען אין זיין באשריינקטקייט און זיין פּלאַץ האָבען פארנומען די נייע ערנסטערע און טיפערע זוכענישען נאָך א סינטעז צווישען סאָציאליזם און ציוניזם, די אידעאָלאָגישע קאמפען פאר דעם סאָציאליסטישען ציוניזם. עס האָט זיך אָנגעהויבען יענע שטורמישע עפּאָכע פון דער אידישער אינטע־ליגענץ, אין וועלכער עס זיינען אנטשטאנען פּראָגראמען, טעאָריען, גרופּען, פּארטייען, שפּאלטונגען, פאראייניגונגען, און וועלכע זוכען עד היום נאָך זייער לעצטע פּארטיינע און פּראָגראמאטישע אָבשליסונג, אָבער וועלכע קע־נען אלע צוזאמענגעפאסט ווערען מיט דעם א י י ן געמיינשאפטליכען וואָרט: סאָציאליסטישער ציוניזם.

צו דער געשיכטע פון סאָציאַליסטישען ציוניזם

(ערינערונגען)

.1

דער ציוניזם און דער בונד האָבען אָנגעטראָפען שוין איינציגע נאַציאָ־נאַליסטען־סאָציאַליסטען און א שטיקעל נאַציאָנאַליסטיש־סאָציאַליסטישען סענטימענט אין דער אידישער אינטעליגענץ, וועלכער איז אָבער געווען נאָך גאַנץ אונקלאָר און אונזיכער. דיזע שטימונג האָט זיך געמוזט איצט אָנ־הויבען צו פאָרמירען, ווייטער צו ענטוויקלען, זיך קלאָר צו מאַכען איר באַציאונג צו די נייע ערשיינונגען, און איז אריינגעפאַלען, פארשטעהט זיך, אין דעם קעסעלגרוב פון קאַמפען, מאַטערנישען, איינזייטיגקייטען, שוואַנקונ־גען, האָפנונגען, צווייפעל און פארצווייפלונגען. עס האָבען זיך אָנגעהויבען די חבלי לידה, די געבורטסוויען פון דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם.

אויף דעם ערשטען ציוניסטען־ קאָנגרעס אין 1897 אין באַזעל, זיינען זיך צונויפגעקומען א גאַנץ היבשע צאָל פון סאָציאַליסטען־נאַציאָנאַליסטען פון פארשידענע אוניווערזיטעטס־שטעדט און, געוויינליך, פון פארשידענע קאָלירען. אייגענטליך האָבען זיך דיזע ראַדיקאַלען גערארפט צונויפקומען נאָך פריער אויף א צוזאַמענפאָר אָדער קאָנגרעס, ווארום נאָך פאר הערצל'ען האָט מען שוין גערעדט און דיסקוטירט וועגען א קאָנגרעס.

ווען איך וואָלט געפירט א בוכהאַלטעריע פון די אונענדליכע אָווענטען, וועלכע איך האָב פארבראַכט אויף אראָפּברייינגען די גאולה, וואָלטען די דיס־קוסיאָנס אָווענטען וועגען א קאָנגרעס צוליב דער אָרגאַניזאַציאָן פון דעם נאַציאָנאַל־פּאַלעסטינישען אידענטום געקענט אויסמאַכען א באַזונדערען קאַפּיטעל. אויף א באַשפּרעכונג צוליב דעם ענין אין מיין שטודענטען־קאַמערל אין בערלין מיט א יאָר פופצען צוריק, האָט זיך באַטייליגט די סמעטענע פון אונזער דאַמאָלסדיגען קרייז פון סטודענטען און אַקאַדעמיקער. דער סוף פון דיזער אסיפה איז געווען ענליך צו פילע אַנדערע אסיפות, אין וועלכע מיר איז נאָך אויסגעקומען אין לעבען זיך צו באַטייליגען, דאָס הייסט, מען האָט פארגאָסען דעם סאָציאַלען פעסימיזם מיט א היבשע פּאָרציע הייסע גלעזלאָך טיי. דער עולם האָט זיך געהיצט און געקילט, ווי עס פירט זיך ביי אידישע אינטעליגענטען, ביז וואַנען דר. נתן בירנבוים האָט א פרעג געטאָן די זעהר וויכטיגע נאַציאָנאַל־עקאָנאָמישע פראַגע: חברה, וואו וועט מען נעמען אויף סטעמפּס? — דערמיט האָט דער קאָנגרעס־פּראָיעקט מיט איין קלאַפּ ארויסגעלאָזען די נשמה...

הערצל'ען האָט זיך דער קאָנגרעס איינגעגעבען קודם כל, ווייל ער האָט געהאַט אויף סטעמפּס, און נאָך מער איידער אויף סטעמפּס. וואָלט הערצל געדאַרפט אָנקומען צו כלל ישראל, ווענען געלד, וואָלט ער פאַרביסען די ליפּען פון עגמת נפש, און דער קאָנגרעס וואָלט זיך אין בעסטען פאַל אויפגעלייזט אין אַ פּאָר מאמרים אויף די שפּאַלטען פון דער שעפּפערישער אידישער פּובליציסטיק. אָבער הערצל האָט געהאַט דריי גרויסע מעלות: אַ מיליאָן פראַנק אין פּאַקעט, אַ נשמה אין הארץ און אַ קליינינקע אַכטונג פאַר די חכמה ליעזשאַנקע פון כל המינים, וועלכע האָבען גענומען וואַרפען פּאַפּירענע שטיינדלאַך אין דעם בעסערען מענשען.

מיט דעם הייליגען געפיל פון אַ היסטאָרישער פאַרוואונדערונג זיינען זיך צונויפגעקומען אַן ערך 200 מענשען צום קאָנגרעס, וועלכע זיינען פון קיינעם ניט געשיקט געוואָרען, ווייל עס זיינען גאָר ניט געווען דאַמאָלט קיינע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציאָנען.

דיזע 200 „דעלעגאַטען“, פון וועלכע אַ העלפט זיינען געווען סטודענטען, האָבען אָבגעהאַלטען אין דעם קליינעם זאַל פון דעם באַזעלער קאַזינאָ דעם ערשטען ציוניסטישען קאָנגרעס און געגרינדעט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציאָן.

אויף דעם ערשטען קאָנגרעס איז זיך צונויפגעקומען אַ קרייז פון נאַציאָנאַליסטען־סאָציאַליסטען פון פאַרשידענע מינים. דר. פאַרבשטיין און דר. בירנבוים, פון וועלכע דער ערשטער איז אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישער רעפּרעזענטאַנט אין דער שווייץ, און דער צווייטער איז אַ ראַדיקאַלער נאַציאָנאַליסט, האָבען געהאַט רעפעראַטען אויף דעם קאָנגרעס. דר. לאַנדאַו, וועלכער איז דאַמאָלט וויינינגסטענס געווען אַ סאָציאַליסט, איז געווען הערצל'ס רעכטע האַנט און דער רעדאַקטאָר פון דער „וועלט“. עס זיינען געקומען ראַדיקאַלען פון בערלין, מאָנפּעליע, צוריך, בערן, און די קליינע גאַלערי איז באַשטאַנען כמעט אינגאַנצען פון אייגענע חברים פון די קאָלאָניעס, כאָטש נעם און ערקלער גלייך די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן אין ציוניזם.

אָבער די אַלע ראַדיקאַלען האָבען זיך אויף דעם קאָנגרעס עפענטליך ניט באַטייליגט מיט זייער סאָציאַליזם. עס איז געווען דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציאָנס קאָנגרעס, וואָס זיין אָנהויב און זיין סוף איז געווען דער ציוניזם, די „עפענטליך־רעכטליך געזיכערטע היימשטאַט אין פּאַלעסטינאַ“.

דערפאַר אָבער זיינען אויסערהאַלב פון דעם קאָנגרעס געשטיגען הויך די כוואַליעס פון דער דיסקוסיאָן וועגען ציוניזם־סאָציאַליזם, און דיזע כוואַליעס האָבען זיך שפּעטער פאַרשפּרייט בכל תפוצות ישראל, וואו אַ אידישע אינטעליגענץ לעזט ביכלאַך און זוכט דעם אמת. די נייעס איז אָבער באַשטאַנען אין דעם, וואָס די דיסקוסיאָן איז גלייך געשטעלט געוואָרען ניט מער

אונטער דעם טיטעל נאַציאָנאַליזם־סאָציאַליזם. נאָר א סך קלאָרער און קאָנסעקוועגטער: ציוניזם־סאָציאַליזם.

וואו זאָלען זיך יעצט אהינטאָן די נאַציאָנאַליסטען־סאָציאַליסטען, בשעת דער אידישער נאַציאָנאַליזם האָט באקומען זיין אויסדרוק און אָרגאַניזאַציאָן אין בורזשואַזען ציוניזם, און דער אידישער סאָציאַליזם האָט אויפגעלעבט אין דער אידישער ארבייטער־באוועגונג? וואָס פאַר א סמיכת הפרשה האָט דער סאָציאַליסט מיט דער ציוניסטישער באוועגונג און אָרגאַניזאַציאָן, און וואָס קען ער דאָרטען אויפטאָן מיט זיינע צען קלאַסען־קאַמף־פינגער, ווען דער ציוניזם ליגט דאָך סוף כל סוף אין די הענד פון די גוי'שע קיסרים און אידישע מיליאָנערען? און אויב דער סאָציאַליסט זאָל שוין גובר זיין דעם יצר הרע און זיך שטעלען אונטער דער בלוי־ווייסער פאָן פון ציון, טאָ וואָס זשע וועט ער זאָגען דעם אידישען פראָלעטאריאַט? די הארבסטע קשיא איז דאמאָלט באשטאַנען אין דעם, ווי קען מען פריידיגען דעם ארבייטער פון איין זייט קלאַסען־קאַמף געגען די אידישע בורזשואַזיע, און פון דער אנדערער זייט ציוניזם בשותפות מיט דער אידישער בורזשואַזיע? דאָס זיינען געווען די פראַגען, וועלכע האָבען דאמאָלט געהאַלטען אין אויפרעגונג די קרייזען פון ראַדיקאַלע נאַציאָנאַליסטען און אידישע סאָציאַליסטען, אין וועלכע איך בין געשטאַנען. פון גרינדען א נייע פּאַרטיי מיט א נייעם פּראָגראַמאַטישען אינהאַלט, בעת דער ציוניזם און דער בונד זיינען נאָך ערשט געלעגען אין די ווינדעלאַך, דערפון האָט, נאַטירליך, דאמאָלט קיינער ניט גע'חלום'ט.

די פּאָליטישע צוגעהעריגקייט פון דעם אינטעליגענט ווערט באשטימט א חוץ פון זיין בילדונג און טעמפּעראַמענט, פון זיין מוח און הארץ, נאָך פון דעם אויף וויפיל דיזע אָדער יענע פּאַרטיי העלפט באפרידיגען זיינע גייסטיגע און מאָראַלישע אינטערעסען.

דער ציוניזם מיט זיין בורזשואַזער בעלי־בתישער קליינקעפּעלדיגקייט און די זיבען מאָס רעאַקציאָנערקייט, וועלכע ער האָט צונויפגעשלעפּט פון אומעדום, וואו ער האָט זיך געקערט און געוועגדעט, האָט ביי די ציוניסטיש געשטימטע סאָציאַליסטען ניט געפונען קיין גרויסען חן. זיי האָבען זיך באַלד געלאָזען שווימען מיט דעם שטראָם פון דער סאָציאַליסטישער באוועגונג, וועלכע האָט שוין אָנגעהויבען שטורמען אין רוסלאַנד, און האָבען באַלד אָנגעהויבען פאַנאַנדערברייטען זייער שטאַרקען נאַציאָנאַלען אינסטינקט אויף ניט געשטויגענע און ניט געפלויגענע קריטיק פון ציוניזם און בונדיסטישע אידישקייט. מיט דעם ציוניזם פון דיזע סאָציאַליסטען האָט עס געהאַלטען שמאָל. נאָך שמאָלער האָט עס געהאַלטען מיט דעם סאָציאַליזם פון פילע ראַדיקאַלע נאַציאָנאַליסטען. דער ציוניזם האָט ווי א כאַפּ געטאָן אונטער זיינע פליגלען און פליענדיג מיט זיי איבער אלע רוחות פון דיפּלאָ־

מאַטיע, אידישקייט, אידיש־רעוואָלוציאָנערע טועכצען, האָט ער ביי זיי אויסגעלופטערט דעם לעצטען רעשטעל פון פאַר'גנב'עטען סאָציאַליזם אָדער אַנאַרכיזם. אַלץ מער און מער האָבען זיך פּאַנאַנדערגעשידען ציוניזם און סאָציאַליזם און אויפגעשטעלט איינער געגען דעם אַנדערען זייערע פייער־שפּייענדע קאַנאָנען.

א אינווייניגער אינסטינקט און א טיפע איבערצייגונג פון א העכערען אמת האָבען מיר דאַמאָלט געגעבען דעם מוט אָנצוהויבען פּריידיגען דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם און שטעלען זיך געגען דער גאַנצער אידישער אינטעליגענץ.

אויב אין דעם קאָפּ פון איין מענשען קען די אידעע פון א אידישען לאַנד און דער אידישער רעוואָלוציאָן זיך פּאַראייניגען צו דער שענסטער האַרמאָניע, טאָ פאַר וואָס קען דאָס ניט ווערען דער לעבעדיגער שעפּפערישער געדאַנק פון דער גאַנצער אידישער אינטעליגענץ, פון דעם גאַנצען אידישען המון? דער שפּאָט און די איראָניע, דיזע וואָפען פון אַלע קליינקעפּעלדיגע און פּוסטע סטאַדען־מענשען, דאַרפען געשטעלט ווערען ניט אויף דעם חשבון פון דער צייט. און איך האָב דאַמאָלט איבערגענומען אויף זיך די אונדאַנק־באַרע אויפגאַבע צו זיין א סאָציאַליסט צווישען ציוניסטען און א ציוניסט צווישען סאָציאַליסטען, און, עס פאַרשטעהט זיך, דאָס יעדער צד האָט זיך געווערט מיט די הענט און די פיס, און מיך אָבגעשיקט — צו דעם צד שכנגדו.

ווי עס פירט זיך אין דער זינדיגער וועלט, הויבט מען אָן יעדע נייע אידעע מיט א רעפעראַט. מיין ערשטען פאַרזוך פון א סינטעז צווישען ציוניזם און סאָציאַליזם, אַלס סאָציאַליסטישען ציוניזם, האָב איך געבאָרען אין א רעפעראַט, וועלכען איך האָב געהאַלטען אין צוריך אין 1898, אין דעם ציוניסטישען פאַראיין „העסיאַנאַ".

אין צוריך איז דער רעפעראַט אַראָבגעגאַנגען נישקשה. דער רעפעראַט איז געווען געשריבען אין דער דייטשער שפּראַך און עס זיינען געקומען א גאַנצער קרייז פון דייטשע אַנאַרכיסטען, פאַר וועלכע, כידוע, קיין אידעע פון ילוד אשה איז ניט פסול. אזוי דאָס די רוסישע „קאָלאָניע" האָט זיך אויסגעצייכענט דאַמאָלט מיט צוויי מעלות, אי זי האָט דעם רעפעראַט ניט פאַרשטאַנען, אי זי האָט זיך געשעמט צו דיסקוטירען פאַר גוים. דערפאַר אָבער האָט זיך דערזעלביגער רעפעראַט אין בערן געענדיגט מיט א קאַטאַ־סטראָפע. דער טייל פון פּובליקום, וועלכער האָט דעם רעפעראַט ניט פאַר־שטאַנען, און הפנים דאָס עס איז געווען א גאַנץ היבשער טייל אַזעלכער, האָט אָנגעהויבען צום סוף פון דער לעקטשור, אנשטאַט פּאַטשען בראַוואָ, צו שרייען בקול רם: בורזשוא! „בורזשוא" האָט געהאַט דאַמאָלסט א דאָ־

פעלטע באדייטונג, אָדער דאָס פלעגט מיינען: דו ביסט א פארך, אָדער דאָס פלעגט מיינען: איך פארשטעה ניט וואָס דו רעדסט.

אָב'טענה'נדיג זיך צוריק מיט מיינע געגנער אין „דעם לעצטען וואָרט", האָב איך זיך געסטאַרעט אויסצוטייטשען דעם רוף „בורזשוא" אין דעם צווייטען זין. אָבער צי האָב איך געהאט אַן ערפאָלג אין דעם, ווייס איך אייגענטליך עד היום ניט.

דעם רעפעראט, וועלכען איך האָב געהאלטען אין צוריך און בערן מיט א פארשידענעם מזל, האָב איך באלד דארויף, אונטער דעם נאָמען „די אידענפראגע", אָבגעדרוקט אין דער גרעסטער סאָציאַליסטישער מאָנאַט־שריפט אין יענער צייט „דייטשע װאָרטע", וועלכע איז ערשינען אין וויען. דער רעדאקטאָר פון די „דייטשע וואָרטע" איז געוועזן פערנערסטאפער, דער איצטיגער וויים־פּרעזידענט פון דעם עסטרייכישען פּאַרלאַמענט, מיט וועל־כען איך האָב געהאט נאָך פון פריערדיגע יאָרען א פארבינדונג אלס מיט־ארבייטער פון די „דייטשע וואָרטע". שפּעטער האָב איך באארבייט דעם ארטיקעל אין א באזונדערע בראָשורע אונטער דעם נאָמען: „די אידענפראגע און דער סאָציאַליסטישער אידענשטאַאט".

אזוי האָב איך צום ערשטען מאָל ארויפגעבראכט דאָס פּראָבלעם פון דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם אין דער אייראָפּעאישער סאָציאַליסטישער ליטעראַטור, — מיט וואָס פאר אַן ערפאָלג, וועלען מיר זעהען שפּעטער.

2.

מיין ארטיקעל אין די „דייטשע וואָרטע", ווי אויך מיין בראָשורע „די אידענפראגע און דער סאָציאַליסטישער אידענשטאַאט", איז ארויסגעגאנגען פון דער אידישער נאַציאָן אלס גאנצעס און האָט באהאנדעלט דאָס אידישע פּראָבלעם פון געשיכטס־פילאָזאָפישען און פּאָליטישען שטאנדפּונקט. די טעריטאָריאַלע רענעסאַנס פון דעם אידישען פאָלק און זיין אנשליסונג צו דער רעוואָלוציאָן אין דעם סאָציאַליזם איז געוועזן דער שלום־אַקאָרד פון די באטראכטונגען וועגען דער אידישער אידעע און לאַגע. אזוי ווי עס איז ניט געוועזן קיין טענדענץ צו באשאפען א סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע פּארטיי, האָט אין יענעם ארטיקעל געפעלט דער אויסגעשפּראָכענער אויסגאנגס־פּונקט פון די מאַטעריעלע און גייסטיגע אינטערעסען פון דעם אידישען פּראָלע־טאַריאַט.

דיזער ערשטער ליטעראַרישער פאַרזוך צו באגרינדען דעם סאָציאַליס־טישען ציוניזם אין יאָר 1898 האָט ניט ארויסגערופען קיין מערקבאַרען עכאָ. סאָציאַליסטען־ציוניסטען זיינען דאַמאָלט ניט געוועזן, און דער אינטערעס צו אזעלכע קאָמבינאַציעס איז געוועזן העכסטענס נאָר וועגען דער קוריאָזער

מערקווירדיגקייט פון אזא סאָרט איינפאַל. דערצו איז דער ארטיקעל געווען געשריבען אין דייטש און בארעכענט אויף דאָס דאַמאָלטדיגע ציוניסטישע פובליקום, פאר וועלכע סאָציאליזם איז געווען אַ ווילדע שרעקענדיגע באַ־שעפעניש. די אידישע סאָציאליסטען אין דייטשלאַנד און עסטרייך זיינען, נאטירליך, ווייניג וואָס געווען מסוגל אויפצונעמען ציוניסטישע אידעען און קאָרעגירען זייער סאָציאליזם. זיי זיינען געווען, און זיינען על פי רוב געבליבען ביז היינט, כפול'דיגע אסימילאנטען, אי אלס אנגעהעריגע פון דער אידישער בורזשואַזי, אי אלס אינטערנאציאָנאַלע סאָציאַליסטען.

גאַנץ אַן שטורם איז אָבער דיזער פארזוך ניט איבערגעגאַנגען, און אין אייניגע קרייזען האָט ער ארויסגערופען אַן אינטערעס און אַ דעבאַטע. שוין אין יאָר 1898, אין דעם ערשטען יאָר פון דעם פאָליטישען ציוניזם, זיינען ארויסגעוואקסען אין ווין ארבייטער ציוניסטען, אָדער בעסער געזאָגט, האַנ־דעלס אַנגעשטעלטע ציוניסטען אונטער דער פירונג פון דר. לאַנדוי. דאַ־מאָלט איז לאַנדוי געווען אַ ציוניסט און האָט זיך געהאַלטען פאר אַ ראַדי־קאַל; איצט איז ערביידע זאכען ניט. נאָך דעם ווי לאַנדוי האָט געהאַט עפּעס אַ שטיקעל סכסוך מיט הערצל'ען, האָט ער זיך אַ דרעה געטאָן נאָך לינקס און האָט זיך געשטעלט אַן דער שפּיץ פון אַ ציוניסטישער ארבייטער פאראייניגונג און באַשאַפען כלומרשט אַ ציוניסטישע ארבייטער באַוועגונג מיט אַ קליינינקען זשורנאַל אין דייטש פון 16 זייטלאַך אַ מאָנאַט: „דער אידישער ארבייטער". סאָציאַליזם איז אין דיזער „באַוועגונג" מיט איר זשורנאַל ניט געווען אויף אַ רפואה. פארקערט, איז דאָרט געווען, ווי אין אַלע ציוניסטישע ארבייטער פאראיינען אין אָנהויב, אַ היבשע פּאָרציע קרי־טיק פון סאָציאַליזם און אידישער רעוואָלוציאָן בכלל. אויפגעקליבען האָט זיך דיזע „באַוועגונג" פון אביסעל טראַדיציאָנעלע האַנדעלסאַנגעשטעלטע פון אַ פּאָר אינטעליגענטען מרי־נפש, וועלכע האָבען געהאַט אַ שלעכטען אָפּשניט אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. פון דיזע קרייזען וואָלט זיך אָבער געקענט אויסבילדען אַ קערענדעל פון באַוואוסטזיניגערע עלעמענטען פאר אַ שפּעטערדיגער פּארטיי בילדונג, ווען דער גאַנצער שטורם אין גלאָז וואַסער וואָלט זיך ניט אויסגעשטורעמט אין אַ פּאָר חדשים, נאָך דעם ווי דר. לאַנדוי האָט זיך צוריקגעצויגען פון אַלע באַוועגונגען בכלל. פון דעם דייטשישען „אידישען ארבייטער" זיינען ארויסגעקומען, אויף וויפיל איך געדיינק, אַ פינף נומערען, און מיין ארטיקעל און בראָשור האָבען געפונען דאָרט אַ ברייטע רעצענזיע.

אַ דעבאַטע האָט שיעור ניט ארויסגערופען מיין בראָשור אין אַמעריקאַ אויף די שפּאַלטען פון דער דאַמאָלטדיגער סאָציאַליסטישער „נייע צייט", וועלכע איז רעדאַקטירט געווען פון פיליפ קראַנץ. דאָס אינטערעסאַנטסטע

דערביי איז, וואָס מיין סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע אַפּיקורסות האָט געפֿו־נען אַן אַדוואָקאַט אין דער פּערזאָן פון באַראַנאָוו. באַראַנאָוו האָט אין דער „נייער צייט" געעפענט וועגען דער בראָשורע אַ סעריע אַרטיקלען איבער סאָציאַליזם־ציוניזם, און דער ערשטער אַרטיקעל איז געווען ווירקליך אַן ערנסטער און גלענצענדער. מיט אַן אויפריכטיגען און ערליכען טאָן האָט ער אויפגעדעקט די וואונד פון דעם אַסימילאַטאָרישען סאָציאַליזם און אַרויסגעשאָטען אַ גאַנצען פּאַק נאַציאָנאַליסטישע אַפּיקורסות, וועלכע וואָל־טען אַפילו אין היינטיגע צייטען, ווען אידישקייט איז טרומף און שרייט פון אַלע ווינקעלאַך, געמאַכט אַ רושם. די דעבאַטע איז אָבער ניט אָנגעגאַנגען. דער אַסימילאַטאָרישער רעדאַקטאָר, פיליפּ קראַנץ, האָט נאָך דעם ערשטען אַרטיקעל באַראַנאָוו'ס, אָפּגעהאַקט די ווייטערדיגע סעריע און האָט אויך ניט געגעבען דעם צוגעזאָגטען אַנטוואָרט. די דעבאַטע האָט זיך געענדיגט מיט דעם אַלטען אידיש־אַסימילאַטאָרישען: שאַ, שטיל, אידען... באַראַנאָוו האָט זיך אָבער פאַרדינט גאָלדענע עפּאָלעטען, און ער קען מיט אַ געוויסען שטאָלץ זאָגען, דאָס אין זיין זשאַרגאָנישער, אַסימילאַטאָרישער קאַריערע, איז דאָך פאַראַן אויך אַ שיינער פּינטעלע, ווען ער האָט זיך אַמאָל אין זיין שרייבען אָפּגעגעבען אַ שטיקעל חשבון הנפש...

דאָס איז געווען דער איבערגעריסענער בת־קול, וועלכער האָט אָפּגע־שאָלט נאָך מיין ערשטען ציוניסטיש־סאָציאַליסטישען רוף אין דער אידישער ליטעראַטור. דערפאַר האָט אָבער באַלד אָנגעהויבען צו ברויזען אַ גאַנצער ים פון סאָציאַליסטישער קריטיק געגען דעם ציוניזם, און פאַרשטעהט זיך, אויך געגען זיין סאָציאַליסטישען שטיף קינד. דער אידישער סאָציאַליזם פון אַלע קאָלירען האָט ערקלערט באַלד דעם ציוניזם דעם קריג און האָט אין אים אָנגעהויבען וואַרפען גיפטיגע פיילען, וועלכע פלעגען אָפּשפּרינגען פון דער גלאַטער הויט פון דעם ציוניזם, און טרעפען אָבער אין דעם האַרצען פון די סאָציאַליסטען־ציוניסטען.

ווי דער ציוניזם האָט זיך אָרגאַניזירט אַלס אַ באַוועגונג, האָט ער אָנ־געהויבען „טאָן", און טאָן הייסט ביי דער אידישער בורזשואזי זיין אַ גע־טרייער אונטערטאַן. וואָס איז אידישע פּאָליטיק, פּאָליטישער ציוניזם עטוואָס אַנדערש ווי זיין טרייע אונטערטאַנען און געהן צו די „האַרען" פון דער וועלט מיט דעם אידישען אדוני מלך. דער פּאָליטישער מאַכטלאָזער ציוניזם האָט זיך גענומען פאַר דער דיפּלאָמאַטיע, ווי די פּאָליטישע מאַכט־לאָזע אידען האָבען זיך שטענדיג גענומען פאַר שתדלנות, און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַרויסצואווייזען די מיאוס־קאָמישע זייט פון דעם ציוניזם. וואָס הערצל האָט מיט איין האַנט אַלס פּאָליטישער טוער און ווייט־זעהער פון צוקונפט געשאַפען און אויפגעטאָן, האָט ער מיט דער אַנדער האַנט, אַלס

דיפּלאָמאַטישער שתדלן, פאַרוואַנדעלט אין אַ קאַריקאַטור. עס האָט זיך אָנגעהויבען די סדרה פון דער ציוניסטישער דיפּלאָמאַטי, וועלכע האָט דעם ציוניזם אַלץ מער און מער געשטופּט אין דעם אידישען מיטעל־אַלטער, און אין דער אידיש־בורזשואזע מיאוסקייט. דער ציוניזם, וועלכער האָט גע־פּריידיגט די באַפרייאונג פון דער אידישער נאַציאָן אין דער צוקונפט, איז געוואָרען אַ באַוועגונג צוליב דער פאַרנאַרעשונג און פּאָליטישער פאַר־פינסטערונג פון דער אידישער נאַציאָן אין דער געגענוואַרט.

הערצל, וועלכער איז געווען נאָך זיין לאַגע אַ פּייאָנער, טאַלאַנטפולער זשורנאַליסט, האָט געהאַט פאַרבינדונגען וועלכע זיינען ניט געגאַנגען ווייטער, ווי די ליטעראַרישע וועלט און געוויסע קרייזען פון דער בורזשואזי. אַלס פירער פון אַ אידישער באַוועגונג האָבען זיך ממילא די פעדים פון זיינע פאַרבינדונגען אָנגעהויבען שפּינען ווייטער; זיין פערזענליכקייט און זיין אידעע האָבען באַקומען אַ געוויסען צויבער, און דאָס האָט אים געשאַפען נייע פאַרבינדונגען אין דער וועלט. הערצל האָט ניט געהאַט קיין שום פּלאַן פון זיין דיפּלאָמאַטי, ער האָט געקלאַפּט אין דער טיר, וועלכע האָט זיך פאַר אים צופעליג געעפענט, און האָט דערביי אָבער געהאַט דעם ריכטיגען געפיל, דאָס זיין אידישער עולם וועט קלייבען נחת פון יעדער שטיקעל ולפני מלכים יתיצב. די ערשטע קאַרט האָט אַרויסגעצויגען דער אוהב ישראל, ווילהעלם דער צווייטער. די מעשה איז געווען אַזוי: אין דער ענגלישער געזאַנדשאַפט אין ווין איז געווען אַ פּאַסטאָר, אַ ציוניסט, מיט, ווי געוויינליך, אַ שטיקעל קריסטליכע פּניה. דיזער פּאַסטאָר איז געווען אַן ערציער אין דעם הויף פון דעם גרויסהערצאָג פון באַדען, וועלכער איז אויך געווען אַ פרומער פּראָטעסטאַנט, און פאַרשטעהט זיך, ביבלישער ציוניסט. דער גרויסהערצאָג פון באַדען איז געווען אַ נאָענטער קרוב און מחותן מיט דעם דייטשען קיסר, וועלכער האָט אין זיך אפשר אַלע מעלות, נאָר קיין ביבלישער ציוניסט איז ער ניט. אָט האָט איר די פאַרבינדונגען צווישען דער אידישער גאולה און ווילהעלם דעם צווייטען. פון הערצלען צום פּאַסטאָר אין ווין איז אַ האָזען־שפּרונג, און דורך דעם גרויסהערצאָג אין באַדען עפענען זיך פאַר דער כנסת ישראל די קיסרליכע טירען.

וועגען דעם פּאַסטאָר לוינט זיך אפשר צו פאַרלירען אייניגע ווערטער, ווארום דאָס געהערט אויך אביסעל צו דעם קאַפּיטעל אין אידישער דיפּלאָ־מאַטי. ער פלעגט פאָרען אויף אַלע ציוניסטישע קאָנגרעסען, און אין באַזעל, וועלכע איז דער צענטער פון דער פּראָטעסטאַנטישער מיסיאָן, איז ער געווען אַ גאַנצער מליץ יושר פאַר אידען. צי זיי זיינען שלעכט צי גוט, אָבער דער פסוק האַלט מיט זיי, — דאָס איז געווען דער גרונד טאָן פון זיין ציוניסטישער אַגיטאַציאָן.

א באזונדער ספעציאליטעט איז ביי אים געווען אויסצורעכענען דעם קץ, וועלכער איז נאטירליך אויסגעפאלען גראד אויף די צייט ווען ער האט מיט אייך געשמועסט. בשעת עס איז ארויפגעקומען דער אוגאנדא־פראיעקט, האב איך אים געפרעגט וועגען זיין מיינונג. אלס ענגלישער בירגער און הערצל׳ס פריינט און פארערער, איז ער געווען נאטירליך, פאר אוגאנדא, אבער תוך כדי דבור האט ער אויך געפונען א פסוק אין צפניה, פון וועלכען ער האט ארויסגעדרונגען באשיינפערלאך די נאכט־אזיל פון אוגאנדא. אט דיזער פאסטאר וואלט אין א אידישער פארטיי אן ערך געווען פון די משוגעים מפורסמים, אבער אין פירסטליכע הויפען איז ער געווען א חכם און ער האט דאס צונויפגעקייטעלט הערצלען מיט דעם גרויסהערצאג פון באדען, און ווייטער מיט דעם דייטשען קיסר.

ווי הערצל האט אנגעהויבען פארצובארייטען זיין אוידיענץ ביי דעם דייטשען קיסר אין ירושלים דורך דיזע פארבינדונגען, אזוי האט זיך אנגעהויבען א פויקען־קלאפעריי לכבוד ווילהעלם׳ן אין דער ציוניסטישער פרעסע, און באזונדערס אין דער „וועלט“. די אידישע וועלט האט פון די געפלאנעוועטע געשעהענישען נאטירליך גארניט געוואוסט, אבער הערצל׳ס וועלט האט אנגעהויבען זינגען מזמורים און שירים ותשבחות פאר ווילהעלם׳ן, אזוי ווי ער וואלט זיך געהאלטען ביי מגייר זיין. מען האט אים פארגליכען מיט אלכסנדר מוקדון, וועלכער איז אויף אן אדלער מיט א שפיז און א שטיק פלייש אין דער הויך געפלויגען אויף די הימלען, און מיט אלע גרויסע בריות פון דער וועלט־געשיכטע, אלץ נאטירליך מיט דעם מיין ארויסצוקריגען פון אים א שטיקעל גאולה. ארימער קיסר, נעבאך, האט עס דיך די קלוגע ציוניסטישע דיפלאמאטי געוואלט אין זאק ארייננארען, ווען ניט זכות אבות פון די האהענצאלערן וואלטען דיר ניט בייגעשטאנען!

ווילהעלם דער צווייטער האט קיין אידענשטאאט ניט אויפגעבויט, אפילו ניט נאך דעם ווען הערצל האט זיך מיט דעם גאנצען אקציאנס־קאמיטעט פארגעשטעלט פאר אים אין ירושלים און די שילער פון מקוה ישראל האבען געזונגען דאס דייטשע נאציאנאל ליד. דיפלאמאטיש איז, נאטירליך, געווען דער רעזולטאט דערפון, דאס די טערקישע רעגירונג האט נאך מער פארשארפט דאס געזעץ געגען די אידישע איינוואנדערונג אין פאלעסטינא. ביי אידען האט איבער דיזער שטיקעל דיפלאמאטי יא געהאט גרויסע רעזולטאטען. הערצל׳ס אויטאריטעט איז ביי דער אידישער בורזשואזי, באזונדערס אין מערב אייראפא שטארק געוואקסען, און די דייטשע אידען האבען אנגעהויבען צו קוקען אויף דעם ציוניזם מיט א שטיקעל רעספעקט, ווי אויף א זאך וואס האט א שטיקעל שייכות מיט דער מאיעסטעט. דערפאר, פארשטייט זיך, האט זיך בא דער אידישער יוגענט, אינטעליגענץ, און ביים

ארבייטער קלאַס אָנגעהויבען אלץ מער און מער אָנזאַמלען זיך די שנאה און פאַראַכטונג צום ציוניזם, וועלכער האָט אויף יאָרען אויפגעהאַלטען און פאַר־שווערט דאָס אריינדרינגען פון דער ציוניסטישער אידעע אין דעם אידישען פראָלעטאריאַט און די פאָלקס מאַסע. פאַר דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם איז אַקוראַט ווי מיט א כונה באַשאַפען געוואָרען דורך דעם גאַנג פון דעם ציוניזם גופא אַן אונמעגליכע אַטמאָספערע, אין וועלכער עס איז אים אויס־געקומען צו פירען א שווערען, ביטערען קאַמף פאַר זיין ביסעל עקזיסטענץ.

3.

אין דעם ערשטען יאָר פון דעם ציוניזם, צווישען דעם ערשטען און צווייטען קאָנגרעס, האָט די ציוניסטישע באַוועגונג שוין אָנגענומען איר געשטאַלט. אין מערב־אייראָפּא האָט זיך אָנגעהויבען אָנצושליסען אין דעם ציוניזם די אינטעליגענץ און בורזשואַזיע, אין וועלכע די אַסימילאַציאָן האָט נאָך ניט אויסגעלאָשען אלע פונקען פון טראַדיציאָנעלער אידישקייט. פאַר די שטודירענדע יוגענט איז דער ציוניזם געוואָרען איבערהויפט די איינציגע פאָרם פאַר איר אָרגאַניזאַציאָנס באַדערפניס. אין מזרח-אייראָפּא, אין דעם צענטער פון די אידישע פאָלקס־מאַסען, האָט די אידישע פאָלקס-נשמה א ציטער געטאָן פון פרייד און ערוואַרטונג פון דער ציוניסטישער בשורה. אומעטום וואו דער אידישער גייסט האָט געלעבט און געוועבט, האָט דער ציוניזם דערוועקט די קוואַלען פון נאַציאָנאַלע ענערגיע. דער אָרגאַניזאַטאָ־רישער עלעמענט איז אָבער געוואָרען דער בעל־בתישער משכיל, דער בורזשואַזנער אינטעליגענט, דער האַלב־טראַדיציאָנעלער סטודענט, וועלכע זיינען נאָך געלעגען ראשם ורובם אין אידישקייט. פאַר דיזער אינטעליגענץ איז נאָך געוועזען דער ציוניזם דער ערי מקלט פון אלע געפערליכע פאָליטישע באַוועגונגען, וועלכע האָבען זיך דאַמאָלסט פאַנאַנדערגעקאָכט אין רוסלאַנד. האַלבע אינטעליגענטלאַך, סטודענטען מיט אידישע נשמות און א פּראַקטישען קוק אויף דער וועלט, צוקונפטיגע טוער, קאַזיאָנע רבנים און נאָך אַזעלכע פאַרשוינען האָבען זיך א וואָרף געטאָן בקולות וברקים אויף ציון, און דער־וויל אַנטרונען פון די בייזע כוואַליעס פון דער רוסישער רעוואָלוציאָן. פון דער אָרגאַניזירטער ציוניסטישער באַוועגונג האָט זיך באַלד אָנגעהויבען הערען דער משכיליש־בעל־בתיש־בורזשואַזנער ריח מיט אלע זיינע האַרציגע פאַרפומען. די אַטמאָספערע פאַר די ערשטע שפּראָצונגען פון דעם סאָציאַ־ליסטישען ציוניזם איז געווען א שטיקענדיגע.

אויף דעם צווייטען קאָנגרעס האָט זיך שוין די פיזיאָנאָמיע פון דער ציוניסטישער באַוועגונג קלאָר ארויסגעוויזען. עס האָבען זיך אויפגעקליבען אין באַזעל שיינע נגידים, וועלכע זיינען אַראָפּגעפאָרען פון די קורערטער א

קוק טאָן אויפ'ן ציקאַוועס, זיידענע יונגע רבנים, לשון־קודש שרייבער, דאָק־טוירים און אַדוואָקאַטען, וועלכע זיינען חלילה ניט געכאַפּט געוואָרען פון סאָציאַליזם. הקיצור אלע עשרת בני המן מיט די פרשנדתא'ס און ויזתא'ס. אויבען אָן האָבען זיך אוועקגעזעצט פּערוועגילדעס, שיינע מלוים, אויף דער בינע האָט מען געמאַכט א הסבה־בעט פאר רבנים מיט לאַנגע זופּעצעס, חזנים, מגידים, ווארום דעם אייראָפּעער הערצל האָט זיך געוואָלט, דאָס דער קאָנגרעס זאָל האָבען א שטיקעל אָריענטאַלישעס אויסזען. דאָך האָבען אויף דעם קאָנגרעס געשוועבט אויך סאָציאַליסטישע ווינטען. אַלס דעלעגאַטען זיינען געווען אייניגע סאָציאַליסטען נאָך פון דעם ערשטען קאָנגרעס, צווישען וועלכע עס האָט זיך געפונען דיזעס מאָל נאָך בערנארד לאַזאַר, דער בארימ־טער פראַנצויזישער אַנאַרכיסט און ליטעראַט. די גאַלעריעס זיינען געווען איבערגעפילט מיט סטודענטען און סטודענטקעס, וועלכע זיינען געשטאַנען אין קאָסמאָפּאָליטישען סאָציאַליסטישען לאַגער, און אין וועלכע עס האָט אָבער געלעבט טיילווייז א ערליכעס געפיל פאר דאָס אידישע פאָלק. פון דיזער יוגענט זיינען אין די שפּעטערדיגע יאָרען ארויסגעוואַקסען ניט ווייניגע סאָציאַליסטישע ציוניסטען.

לויט הערצל'ס רעכנונג האָט דער צווייטער קאָנגרעס געדאַרפט זיין א שטיקעל פאָרשפּיל פאר זיין דיפּלאָמאַטיע מיט דעם דייטשען קיסר. דער קאָנגרעס האָט געדאַרפט ווייזען פאר דער וועלט די שטאַרקייט פון דעם ציוניזם, און געזאָלט אזוי צו זאָגען געבען הערצלען דעם מאַנדאַט פון אידישען פאָלק, דאָס די טויערען פון ווילהעלם'ס קייזערליכען פּאַלאַץ זאָלען זיך פאר אים ווייט און ברייט עפענען. טוט זיך אָבער א דרעה דאָס בלינדע ראָד פון דער וועלט געשיכטע, און בשעת די פערוואָגילדעס קאָנגרעסעווען, ברייגגען די צייטונגען די ידיעה, דאָס ניקאָלאַי דער צווייטער וויל ערלייזען די אומגליקליכע מענשהייט פון מלחמות און ברייגגען דער וועלט דעם אייביגען פרידען. דער בלוטיגער צאַר האָט ארויסגעלאָזען זיין אוקאַז וועגען דער צונויפרופונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער פרידענס־קאָנפערענץ. זיינען אידישע קאָנגרעס־דיפּלאָמאַטען מיט די גוטע קעפּ געפאַלען אויף א שפּיצעל, וויבאַלד אַז דו ניקאָלאַיקע ביזט שוין יא אזא איידעלער מענש און גיסט ארויס א אוקאַז וועגען דעם אייביגען פרידען, צי איז ניט א סברא, דאָס דו זאָלסט זיך אויך אָננעמען פאר ישראליק'ס קריוודע און טאָקע ניט פוילען זיך און מאַכען א אידישע מלוכה. א דעגעטאַ, עפּעס א שטיקעל פאַריזער רע־פּאָרטער פון רוסישע צייטונגען, רעדט זיך דורך וועגען דעם געניאַלען פּראָיעקט מיט הערצל'ען, הערצל כאַפּט זיך אָן ווי אָן א הייסען שטיין, און באַלד ווערט פאָרגעשלאָגען דעם ציוניסטישען קאָנגרעס, דעם קאָנגרעס פון דער אונטערדריקטער נאַציאָן, וועלכע וויל זיך באפרייען פון דעם צאַר'ס

יאָך, דאָס דער קאָנגרעס זאָל ארײנשיקען א אונטערטעניגקײטס־טעלעגראַם דער צאַר ניקאָלאַי, כדי פארשטעהט מען, ער זאָל האָבען אײדעלקײט און אָבענטפערען צוריק מיט א שײנעם שלח־מנות. נאַטירליך, האָט דיזער פארשלאַג ארויסגערופען א ליאַרם און סקאַנדאַל פון זײטען פון די אײניגע סאָציאַליסטען, װעלכע זײנען געװען אין קאָנגרעס. די אידישע יוגענט אויף דער גאַלעריע האָט א ציטער געטאָן װעגען דער נאַציאָנאַלער שאַנדע. אזוי װי אן אײנשטימיגער באשלוס פאר א טעלעגראַם װאָלט ניט געקאָנט דורכ־געהן און עס װאָלט חלילה געװען א חלול השם, האָבען די קאָנגרעס דיפּלאָ־מאַטען דוחה געװען דעם גאַנצען ענין מיט א אונטערטעניגער דאַנק־רעזאָלוציאָן, װעלכע מען האָט אָנגענומען און אראָפּגעשלונגען בחפזון.

אויב דער װעג פאר דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם איז שוין ממילא ניט געװען אויסגעשפּרײט מיט ראָזען, האָט דער בורזשואַזער ציוניזם װי מיט א כיון און אָן װעלכען נוצע פאר זיך פארלײגט דעם װעג מיט שטעכע־דיגע דערנער. ניקאָלאַי דער צװײטער האָט ניט אָבגעשיקט קײן שלח מנות און ניט אויפגעבויט קײן אידען־שטאַט, אָבער די גאַנצע אידישע ראַדיקאַלע יוגענט, די אינטעליגענץ, די ארבײטער האָבען ערקלערט דעם ציוניזם דעם קריג אויף טויט און לעבען. אין דעם ציוניזם האָט דאָס אויפגעקלערטע און רעװאָלוציאָנערע אידענטום דערזעהן די פּארטײ פון דער אידישער בורזשואַזיע און רעאַקציע, װעלכע געהט האַנט אין האַנט מיט די בלוטיגע רעגירונגען. „פאר די אידישע פרײהײט און רעװאָלוציאָן און געגען דעם ציוניזם!“ איז געװאָרען באַלד דער קריגס־געשרײ אויף דער אידישער גאַס. אין דיזען קאַמף־געשרײ איז פארשטומט געװאָרען אויך דער אמת פון דעם ציוניזם, װעלכער איז ארויסגעקומען אזוי אונרײן און לעכערליך פון די טמא'דיגע ליפּען פון דער אידישער בורזשואַזיע.

דעם רעקאָרד אין דעם קאַמף געגען דעם ציוניזם און דעם סאָציאַליסטי־שען ציוניזם האָט געשלאָגען דר. ח. זשיטלאָװסקי. דר. זשיטלאָװסקי איז געשטאַנען דאַמאָלט שוין אויף יענער זײט פון דעם שװעל פון ציוניזם. אויף װיפיל איך דערמאָן זיך, האָט ער געצאָלט א שקל און האָט זיך באַ־טײליגט אין די װאַלען צום צװײטען קאָנגרעס. נאָך דעם צװײטען קאָנגרעס, װען אלע װינטען האָבען אָנגעהויבען בלאָזען געגען דעם ציוניזם, האָט דר. זשיטלאָװסקי ארויסגעגעבען בײם „בונד“ אונטער א פּסעװדאָנים א בראָשור: „ציוניזם אָדער סאָציאַליזם“, װעלכע האָט געזאָלט געבען דעם ציוניזם און דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם דעם טויט־קלאַפּ. דער טאָן פון דער בראָשור איז געװען די אײנפאַכע קאַריקאַטור־מאַרקסיסטישע ערקלערונג פון דעם ציוניזם. אזוי װי די אידישע בורזשואַזיע לײדעט פון דעם אנטיסעמיטיזם און קען ניט געפינען קײן מאַרק פאר איר געשעפט און האַנדעל, װײל זי

מאכען אן אייגענע אידישע מלוכה, כדי דאָרטען קענען פירען מסחר אומגע־שטערט. איך ווייס ניט, אויב ווער עס איז האָט ווירקליך געגלויבט אין דיזער ערקלערונג פון ציוניזם, אָבער פאַר דעם דאָמאָלסדיגען מאַרקסיזם אויף דער אידישער גאַס איז זי געווען א פונד־גרוב. ווי טאקע ערקלערען דיזע גאַנצע זאַווערוכע, וועלכע האָט זיך פאַרקאָכט דורך דעם ציוניזם? וואָס היצט זיך אַזוי די בורזשואַזיע? וואָס שפּילט מען דאָ אין אידעען? וואָס איז די אמת'ע פאַרבאָרגענע גרונטלאַגע פון דעם רעש? די גאַנצע מעשה ווערט פשוט ערקלערט דורך די געלד־אינטערעסען פון דער בורזשואַ־זיע, הינטער אלע ציוניסטישע אידעאלען שטעהט באמת נאָר דער רובעל, וועלכען די פּערוויגילדע וויל פאַרדינען אין דער אידישער מלוכה. דיזע פּאָלעמיק מיט דעם יעמוד־עקאָנאָמיקע איז געווען אויף א ווײַלינקע א ווירק־זאַמער מיטעל ביים „בונד" אין קאַמף געגען ציוניזם, ביז עס איז געקומען אַנאַנדער טעאָרעטיקער און אויסגעקלערט עפּעס אַנאַנדער זאַך.

די שאַנסען פאַר דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם זיינען געווען טרויעריג. די פּאָר סאָציאַליסטען־ציוניסטען פון ערשטען קאָנגרעס זיינען אנטלאָפען אין „בונד" אָדער אַנדערע פּאַרטייען. בערנאַר לאַזאַר האָט פאַרלאָזען די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציאָן, ווייל ער האָט געגלויבט, דאָס מען דאַרף זוכען די דערנעהענטערונג צו די רעוואָלוציאָנערע יונג־טערקען און ניט לויפען צו קיסרים. דער ציוניזם איז געוואָרען דער סימבאָל פון רעאַקציאָן, און זיין א ציוניסט איז געווען גלייך ווי זיין א פיינד פון אַלע בעסערע און שענערע אידעען פון דער צייט.

פירען אן אגיטאַציע אין יענער צייט פאַר דעם סאַציאַליסטישען ציוניזם אין די סטודענטישע קאָלאָניעס איז געווען ניט גאָר קיין דאַנקבאַרע זאַך. די ציוניסטען האָבען נאָך מער פיינט געהאַט דעם סאָציאַליזם, איידער די סאָ־ציאַליסטען דעם ציוניזם. דערצו איז נאָך צוגעקומען די טרויעריגע ערשיי־נונג, דאָס אויב דער ציוניסטישער אמת האָט געמאַכט וועלכען עס איז נצחון אין די רייען פון דעם סאָציאַליזם, איז דער געווינס ניט אָנגעקומען דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם פון דער פאַנטאַזיע, נאָר דעם בורזשואַזען ציוניזם פון דער ווירקליכקייט. די איבערלויפער פון סאָציאַליזם אין ציוניזם זיינען געוואָרען סטאָלבעס פון ציוניזם און גראָמילעס פון סאָציאַליזם. אַזאַ ראָליע איז אויסגעפאַלען א געוויסען אָבערסאָן אין זשענעווא, וועלכער האָט שפּע־טער פאַרנומען א באַדייטענדען אָרט אין דער ציוניסטישער יוגענט און אין דער דעמאָקראַטישער פראַקציע. אַבערסאָן האָט געהערט צו יענע פריער פון מיר געשילדערטע עלעמענטען, וועלכע זיינען פון פאַלעסטינצעס געוואָרען בונדיסטען. ער איז געווען פון אַמסטערדאַמ'ס קרייז. ער האָט געטראָגען דאַמאָלט אויף זיינע פּלייצעס אן אונרואיגע קאָפּ, און דער ציוניזם האָט דער־

וועקט אין אים זיין גאַנצען באַהאַלטענעם אידישען געפיל. מיט אַן אונגע־וויינליכער רעדנערישער קראַפט און אַ שטוינענדער דיאַלעקטיק פלעגט ער מאַכען דעם קונץ צו באַווייזען פון סאָציאַליזם גופא, דאָס אידען דאַרפען קיין סאָציאַליזם ניט. זה ינחמנו, אָט דער וועט אונז אויסהעלפען, האָבען זיך אָנגעכאַפּט אָן אים די ציוניסטען, וועלכע זיינען געשטאַנען אומעטום אונטער די קאַנאָנען־שאָסען פון דער סאָציאַליסטישער קריטיק. צו דעם קאַמף געגען דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם איז נאָך צוגעקומען די קונצען־מאַכעריי פון די בונדיסטישע אריבערלויפער.

4.

ווי גרויס עס זיינען ניט געווען די מניעות פאַר דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם אי מצד דעם ציוניזם אי מצד דעם אסימילאַטאָרישען סאָציאַליזם, האָט דאָך געהאַט די סאָציאַליסטיש-ציוניסטישע אידעע איר צויבערקראַפט און האָט געוועקט צו זיך אַ אינטערעס. דיזער אינטערעס האָט זיך אַרויס־געוויזען שוין בולט'ער אויף דעם דריטען ציוניסטישען קאָנגרעס. די קאָנגרע־סען אין באַזעל זיינען געוואָרען דער פּלאַץ, וואוהין עס פלעגען זיך צונויפ־קומען ניט נאָר די ציוניסטען, נאָר אויך די אידישע פאַרטייענע יוגענט, בפרט די וועלכע האָבען געהאַט אַ שטיקעל שייכות צום אידישען נאַציאָנאַליזם. עס פלעגען זיך צונויפקומען בונדיסטען, האַלבע און פערטעל-נאַציאָנאַליסטען, אומצופרידענע ציוניסטען, מיט אַ גאַנצע מאַסע סטודענטען און סטודענט־קעס. זיי פלעגען קומען הערען עטוואָס וועגען דער אידישער גאולה און פלעגען אוועקפאָרען מיט אַ געמישטען געפיל פון שפּאָט, פאַראַכטונג און אביסעל פאַרוואונדערונג.

אויף דעם דריטען ציוניסטישען קאָנגרעס אין יאָר 1899 האָבען זיך אָבער שוין באַוויזען די ערשטע סמנים פון די צוקונפטיגע ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס. די פראַגע וועגען דער באַציאונג צווישען ציוניזם און סאָציאַליזם האָט אַרויסגערופען אַ טיפען אינטערעס ביי די ראַדי־קאַלע יונגע ציוניסטען, אַזוי ווי ביי פילע בונדיסטען און אסימילאַנטען. עס איז פון פילע זייטען אויסגעדריקט געוואָרען דער וואונש, דאָס איך זאָל האַלטען וועגען דיזער פראַגע אַ רעפעראַט, און איך האָב אָנאָנסירט אַ רעפע־ראַט אין דייטש: „דער סאָציאַליסטישער ציוניזם“, אין אַ קליינעם זאַל אין באַזעל. דאַמאָלסט איז דאָס ערשטע מאָל געברויכט געוואָרען פון מיר, דאָס וואָרט: סאָציאַליסטישער ציוניזם, אלס אַ נייע אידעע און באַוועגונג. די דעבאַטע איז געווען אַ שטורמישע, און עס האָט זיך אַרויסגעוויזען דער מערק־ווירדיגער פאַקט, דאָס אייניגע בונדיסטען האָבען אויפגענומען דעם ציוניזם און דעם סאָציאַליזם פון זיך אָבגעטרייסעלט., בשעת פאַרקערט די ראַדיקאַלע

ציוניסטען האָבען ארויסגעוויזען די טענדענץ צו געהן אַלץ מער און מער אויף דעם וועג פון דעם סינטעז צווישען ציוניזם און סאָציאַליזם.

אַלס איינער פון די ערשטע פון די ראַדיקאַלע ציוניסטען, וועלכע האָבען אין יענער צייט שוין אין רוסלאַנד געפּרופט אָרגאַניזירען ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע ארבייטער־גרופּען, דאַרף דערמאָנט ווערען דאָ ק. ט ע פּ ע ר פון אָדעס, וועלכען איך האָב געטראָפען אַלס דעלעגאַט אויף דעם דריטען ציוניסטען־קאָנגרעס. טעפּער איז דער מערקווירדיגער אידישער אינטעליגענט, וועלכער האָט איבערגעלעבט אַלע אידישע און ניט־אידישע באַוועגונגען אין רוסלאַנד מיט א שטורמדיגען אונרוה. ער איז דאַמאָלט געווען אין זיין ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער ענטוויקלונגס שטופע. דאָס האָט אָבער ביי אים לאַנג ניט אָנגעהאַלטען, אין צוויי יאָר ארום האָט ער זיך אָבגעקערט פון ציוניזם און האָט זיך געמאַכט דעם קאַמף געגען דעם ציוניזם פאַר א באַזונדערע ספּעציאַליטעט. דער גרונד איז געווען דער, וואָס א סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע האָט נאָך אַלע פּרובונגען אין יענער צייט זיך ניט איינגעגעבען, בשעת די ציוניסטישע יוגענט האָט אין דער אַזוי אָנגערופענער דעמאָקראַטישער פראַקציע זיך אָרגאַניזירט צום קאַמף געגען דער אידישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג און דעם סאָציאַליזם אויף דער גאַס, אַלץ אין נאָמען פון דעם הייליגען ציון. דיזער קאָנקרעטער פאַקט האָט געווירקט אויף טעפּער'ן, דאָס ער זאָל פאַרצווייפלען אָן וועלכער עס איז מעגליכקייט אין א סאָציאַליסטישע ארבייטער באַוועגונג מיט א טעריטאָריאַליסטישער אידעע. אין לויף פון מיין שפּעטערדיגער אַגיטאַציע האָב איך געטראָפען אין לאָנדאָן פילע ארבייטער, וועלכע זיינען געשטאַנען אונטער דעם איינפלוס פון טעפּער'ן. זיי זיינען געווען לכתחילה ציוניסטען, אָבער וויבאַלד זיי זיינען געוואָרען אונטער טעפּער'ס ווירקונג סאָציאַליסטען, האָבען זיי זיך באַלד אָפּגעזאָגט פון ציוניזם. טעפּער האָט אויף אַזא אופן געמאַכט דעם ערשטען פאַרזוך צו אָרגאַניזירען סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע גרופּען אין רוסלאַנד, אָבער דער פאַרזוך האָט זיך דאַמאָלט ניט איינגעגעבען.

אין צוזאַמענהאַנג מיט מיין רעפעראַט: דער סאָציאַליסטישער ציוניזם, דאַרף דאָ דערמאָנט ווערען אַן עפּיזאָד, וועלכער איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם ציוניזם פון יענער צייט. כדי צו אַנאָנסירען דעם רעפעראַט, איז פאַרשפּרייט געוואָרען אין קאָנגרעס אַן איינפאַכער הענדביל, אין וועלכען עס איז אָנגעגעבען געווען דער טיטל פון דעם רעפעראַט: „סאָציאַליסטישער ציוניזם“, און דער פּלאַץ פון זאַל. ביי די „ווערנאָפּאָדאַנע“ ציוניסטען איז געוואָרען א שטיקעל ראַזרעך, סטייטש, מה יאמרו, וואָס וועלען חלילה זאָגען די קיסרים. מען האָט גלייך דערלאַנגט א הענדביל הערצל'ען און הערצל האָט אויף א ווילע איבערגעריסען די פאַרהאַנדלונגען און מקדש השם געווען און

אראָבגענומען דורך אן ערקלערונג פון דעם כשר'ן ציוניזם דעם פלעק פון סאָציאליזם. און אויף להבא, האָט הערצל ערקלערט אונטער די אפּלאָדיס־מענטען פון קאָנגרעס, דארפען אזעלכע הענדבילס דורכגעהן די צענזור פון דעם פּרעזידיום. דעם נעקסטען טאָג נאָך דעם רעפעראַט, האָט מיר הערצל געזאָגט מיט זיין באקאנטער פריינדליכקייט און וויציגקייט: „קומט, איר סאָציאַליסטען, צו א זיבעטען קאָנגרעס און טרייבט מיך ארויס". עס איז הערצלען ניט באשערט געווען צו זיין אויף דעם זיבעטען קאָנגרעס, אָבער גראד אויף דעם זיבעטען קאָנגרעס איז געווען א גרויסע סאָציאַליסטישע פראַקציע, און רויטע פלאַקאַטען גרויס ווי עוג מלך הבשן זיינען געהאנגען אין קאָנגרעס־זאַל און אנאָנסירט סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע מיטינגען און פארזאמלונגען. עס איז געווען די צייט פון דער רוסישער רעוואָלוציע, און די ציוניסטען האָבען נעבאך געמוזט שווייגען און צוקוקען צו דעם חלול השם...

דער אינטערעס אין דער אידישער יוגענט צו דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם האָט געהאַלטען אין וואַקסען. עס האָבען זיך אָנגעהויבען ווייזען איינצעלנע אנהיינגער פון דער נייער אידעע, וועלכע האָבען שוין ארויסגע־וויזען די טענדענצען צו גרופּירען זיך. אָבער אלץ איז נאָך געווען אונ־קלאָר, כאַאָטיש און אונזיכער, און פון די בעסטע רייד און אויסזיכטען האָט זיך ניט זעלטען גאָר אויסגעלאָזען א בוידעם. אזוי למשל האָט זיך מיט מיר געשטעלט אין פארבינדונג א געוויסער הערר ה י ק ע ל פון ברין אין עסטרייך, וועלכער האָט פּרעטענדירט צו זיין דער אָנפירער פון אידישען האנדעלס אָנגעשטעלטע און ארבייטער, וועלכע האָבען געזוכט דעם וועג צו א ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער ארבייטער־פּארטיי. דיזער הערר היקעל האָט אויך אָנגעהויבען ארויסצוגעבען אין ברין א צוויי־וועכענטליכע צייטונג אין דער דייטשער שפּראך: „די אידישע פאָלקס־שטימע", וועלכע האָט זיך אויך ערקלערט, איך וויים ניט מיט וואָס פאר רעכט פאר דעם „צענטראַל־אָרגאַן פון די אידישע ארבייטער און האנדעלס־אָנגעשטעלטע". איך האָב אויפגעשריבען דעם לייט־ארטיקעל פאר דעם ערשטען נומער, וועלכער האָט געזאָלט זיין א פּראָגראַם־ארטיקעל פאר דער צייטשריפט און די צוקונפטיגע פּארטיי. עס האָט זיך אָבער באלד אויסגעלאָזען, דאָס דער פּראָגראַם־אר־טיקעל האָט גערעדט אויף פּוסטע וועלדער. דער רעדאַקטאָר פון דער „פאָלקס־שטימע" האָט אָנגעהויבען דרוקען אין זיין צייטונג וואָס עס האָט זיך גע־מאַכט, און אָנגעהויבען קודם כל קלייבען אבאָנענטען ביי אידען. באלד איז די צייטונג געוואָרען דער פּלאַץ, וואו אלע ארטיקלען, וועלכע די בעסערע ציוניסטישע צייטונגען פלעגען ארייננוואַרפען אין פּאַפּיר־קאָרב, האָבען דאָרט אָבגעלעבט תחית המתים. אין א קורצע צייט ארום האָט די צייטונג אויך ארויסגעוואָרפען די צווייטע קעפּעל: צענטראַל אָרגאַן פון די אידישע האנ־

דעלס אָנגעשטעלטע און ארבייטער, און אונזער ציוניסטיש-סאָציאַליסטישער רעדאַקטאָר איז געוואָרען א איד מיט א ציימונגס־ביזנעס.

וואָס מער עס האָבען זיך געוויזען סאָציאַליסטישע טענדענצען אין יענע יאָרען צווישען די יונגע ציוניסטען, וועלכע האָבען געזוכט צו פארבינדען די אידעע פון דער אידישער פּאָליטישער אויפלעבונג מיט א אידישער סאָ־ציאַליסטישער ארבייטער־באוועגונג, אלץ עפּטער פלעגט אויפטרעטען די אנטקעגענגעזעצטע ערשיינונג, דאָס סאציאַליסטען פלעגען אנטלויפען אין דעם שוים פון ציוניזם און דאָרט זיך פארוואנדלען אין כשר'ע בעלי בתים. אַזעלכע חברה האָב איך געטראָפען אין לאָנדאָן אויף דעם פערטען ציוניסטען־קאָנגרעס, וואו אייניגע פירער פון די סאציאַליסטען זיינען אריבערגעשפּרונ־גען צום ציוניזם און האָבען מיט דערזעלביגער לייכטקייט גענומען זידלען דעם סאָציאַליזם, ווי פריער דעם ציוניזם. דיזע סאָציאַליסטישע איבערלוי־פער האָבען, נאטירליך, ניט געגאָסען קיין וואסער אויף די שוואכע מילען פון דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם, זיי האָבען מער ווי אַלע אנדערע פאר־שווערט זיין גאַנג. אָבער א געוויסע אונרו האָבען זיי דאָך אריינגעבראכט אין די קעפּ, און די כוואַליעס פון דער דיסקוסיע זיינען אומעטום הויך געשטיגען.

א שטיקעל אונרוה האָט ארויסגערופען אין די קרייזען פון דער אידישער פּאַרטיינער אינטעליגענץ דער פּראָטעסט, וועלכען עס האָט ארויסגעלאָזען א גרופּע פון זשענעווע, אונטערגעשריבען „סאָציאַליסטען־ציוניסטען“, וועגען דער האַלטונג פון „בונד“ אויף דעם אינטערנאציאָנאַלען סאָציאַליסטען־קאָנ־גרעס אין פּאריז אין יאָר 1900. דער אינטערנאציאָנאַלער קאָנגרעס האָט אָנגענומען א רעזאָלוציע, וואו עס איז אויסגעדריקט געוואָרען די סימפּאַטיע פון דעם סאָציאַליזם מיט די אונטערדריקטע פעלקער און די פארדאַמונג פון די אונטערדריקער, קראָמע יעוורעיעוו נאַטירליך. דער „בונד“, וועלכער איז דאַמאָלט שוין געווען דער איינציגער פאָרשטייער פון אידישען פּראָלעטאַ־ריאַט, האָט געמאַכט א שווייג אויפ'ן קאָנגרעס און האָט חלילה ניט אריינגע־טראָגען קיין דיסאָנאַנס אין דער שטילער האַרמאָניע פון די צאָלרייכע אידי־שע מיטגלידער פון קאָנגרעס. אין די קרייזען פון דער אידישער אינטעלי־גענץ האָט אָבער די מעשה פאַרדראָסען, און די ציוניסטען האָבען געמאַכט פּרעטענזיעס. ציוניסטען פלעגען טענה'ן, אויב איר בונדיסטען האָט פאר־ראַטען דאָס אידישע פאָלק אויף דעם אינטערנאציאָנאַלען קאָנגרעס, האָבען מיר ציוניסטען פארראַטען דאָס אידישע פאָלק דורך די אונטערטעניגקייטס־טעלעגראַמען צו אַלע צוררי ישראל אויף דעם ציוניסטישען קאָנגרעס. גיט איר א שטאָך דעם אידישען פאָלק פון איין זייט, גיבען מיר אים א שטאָך פון דער אנדער זייט, און מיר זיינען זיך אַלע מיטאנאנדער גלייכע העלדען.

געגען דיזער האַלטונג פון „בונד“ האָט פּראָטעסטירט אין דער פּרעסע א זשע־נעווער גרופּע פון „ציוניסטען־סאָציאַליסטען“, וועלכע זיינען באמת אָבער געווען נאָר בונדיסטישע איבערלויפער און וועלכע זיינען שפּעטער פּאַרזונקען געוואָרען אלס רעאַקציאָנערע שונאים פון סאָציאַליזם אין דעם מוטנעם וואַסער פון דער דעמאָקראַטישער פראַקציע.

.5

אין לויף פון מיין לאַנגיאָריגער אגיטאַציע פאַר דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם צווישען דער שטודירענדער יוגענט און אינטעליגענץ אין די מערב־אייראָפּעאישע שטעדט איז ביסלאַכוויז געשטיגען דער אינטערעס פאַר דיזע נייע אידעע, און פון פאַרשידענע זייטען האָט מען „אָנגעבאָטען“ מיט מיר גרינדען א סאציאַליסטיש־ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע. פון דיזע „אָנבאָטע־נישען“ האָב איך אָבער קיין נחת געוויינליך ניט געהאַט. די פאַרהאַנדלונגען פלעגען פלאַצען אין סאַמע מיטען, ווייל יענער צד פלעגט שטענדיג עפּעס ניט וועלען פון מיינע תנאים. דער פלעגט ניט וועלען קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָ־ניזאַציאָן, ווארום ער האָט געהערט זאָגען, אַז דאָס איז א „אוטאָפּיע“, און דער פלעגט ניט וועלען דעם נאָמען „סאָציאַליסטיש“, ווארום ער פלעגט זאָגען, אז פאַר ציוניסטען איז גענוג „סאָציאַל“, און דער צד השוה פון כמעט אַלעמען איז געווען, דאָס זיי זיינען געווען געגען דעם רעוואָלוציאָנערען קאַמף אין רוסלאַנד. דער הויפּט אַרגומענט איז געווען, דאָס וויבאַלד מיר האַלטען ביי אוועקפאָרען אין ארץ ישראל, טאָ וואָס איז אונז דער חלוק, וואָס פאַר א מלוכה־פאָרם עס וועט זיין אין רוסלאַנד.

אין יאָר 1901 האָב איך אין בערלין דערקענט אייניגע האַלבע אָדער אפשר טאקע גאַנצע ציוניסטען־סאָציאַליסטען, ווי זיי האָבען אין יענער צייט אָנגעהויבען ארויסצושפּראָצען איינציגווייז צווישען דער שטודירענדער יוגענד. דורך זיי האָב איך זיך געשטעלט אין אן איינגערע פאַרבינדונג מיט דעם קיעווער ציוניסטישען סטודענטען־פאַראיין „קדימה“, פון וועלכען עס האָט זיך געהערט, דאָס ער איז כלו רויט. פון יענעם קיעווער עולם זיינען אין די שפּעטערע יאָרען טאקע ארויס א היבשע צאָל אלערהאַנדיגע פּאַרטייִ־מענשען, ספּעציעל אָבער סיימיסטען, הפּנים ווייל קיעוו איז געווען א ס.־ר.־אָווסקע שטאָט. עס האָט אויסגעזעהן, דאָס די צייט איז געקומען צו פּרואווען זיך ארויסצורופען א סאציאַליסטיש־ציוניסטישע באַוועגונג.

דיזע באַוועגונג האָב איך אָנגעהויבען צו אָרגאַניזירען נאָך דיזעלביגע כללים, ווי אונטער אזעלכע אומשטענדען ווערען געוויינליך באַשאַפען אזוינע באַוועגונגען. פריער האָבען זיך אָרגאַניזירט פיר מאַן אין א פאַראיין „העסיאַנא“, נאָך דעם ערשטען סאָציאַליסט־ציוניסט משה העס. דערנאָך

האָבען מיר געלאָזט וויסען דער וועלט, דאָס מיר עקזיסטירען, דורך די אָרגאַניזירונג פון אַ רעפעראַט: „דער סאָציאַליסטישער ציוניזם“, וועלכען איך האָב געהאַלטען פאַר דער „רוסישער“ קאָלאָניע, אין רוסיש פאַרשטעהט זיך. דער רעפעראַט האָט נאַטירליך ארויסגערופען אַ דיסקוסיע, און יעדער, וועלכער האָט געהאַט אַ האַנט און אַ פוס, האָט באַוויזען די מעלות פון קאָסמאָפאָליטיזם אין פאַרגלייך מיט אידישקייט. דערנאָך האָט מען אין דער „קאָלאָניע“ אָנגעהויבען ווייזען מיט די פינגער אויף דער נייער פּאַרטיי, וועלכע האָט געצעהלט אַ מזומן מיטגלידער, און פון דער פּאָזיציע, דער נעגאַציע און דעם קאַמף פון די גייסטער האָט זיך אָנגעהויבען באַוועגען אַ באַוועגונג.

דעם קצור פון יענעם רעפעראַט האָב איך אויפגעשריבען אין דער פאָרם פון אַ קליינער בראָשור און פאַרבאַרייטעט די ערשטע ציוניסטיש-סאָציאַליסטישע שריפט אין רוסישער שפּראַך: „וואָזזוואַניע ק'יעווּרעיסקאָי מאָלאָדיאָזשי, איזדאַניע סיאָניסטאָוו סאָציאַליסטאָוו“. דיזע שריפט האָט אויפגעוויזען דעם ווערט פון אַ אידישעם לאַנד פאַר דאָס אידישע פאָלק און דעם אידישען פּראָלעטאַריאַט, האָט געגעבען אַ שאַרפע קריטיק פון דעם ציוניזם און דער אידישער פּאָליטיק און ארויסגעשטעלט פאַר דעם אידישען אַרבייטער און דער אינטעליגענץ די לאָזונגען פון אַ אידישעם לאַנד, רעוואָלוציאָנערען און סאָציאַליסטישען קאַמף און קריטיק פון דער אידישער טראַדיציאָנעלער רעליגיע. פאַר דעם פּראָפיט פון דעם רעפעראַט, וועלכער איז געווען אַ ערך 70 מאַרק, האָט מען געגעבען אַן אויפגאַב צו דרוקען די בראָשור און מען האָט פאַרטיג געמאַכט די ערשטע סאָציאַליסטיש-ציוניסטישע אַגיטאַציאָנס שריפט. דער דרוק פון דעם ביכעל איז אָנגעגעבען געוואָרען לאָנדאָן, אָבער באמת איז עס געדרוקט געוואָרען אין בערלין, נאָר אַזוי ווי די בערלינער פּאָליציי האָט מער געהאַלטען פון ציוניזם איידער פון סאָציאַליסטישען ציוניזם, און וואָלט געקענט אָנהויבען בודק זיין, ווער עס איז די גרופּע, וועלכע עס האָט ארויסגעגעבען דאָס ביכעל, האָט מען משנה מקום געווען.

דיזע „וואָזזוואַניע“ איז שטאַרק געלעזען געוואָרען אין מערב־אייראָפּאַ אַזוי גוט ווי אין רוסלאַנד, וואוהין עס זיינען אריינגעשמוגעלט געוואָרען פילע עקזעמפּליאַרען. זי איז געלעזען געוואָרען מיט אַ געמישטען געפיל, ציוניסטען זיינען געווען שטאַרק אין כעס פאַר אַזאַ חלול השם, און סאָציאַליסטען האָבען געקוקט אויף דער גאַנצער מעשה ווי אויף אַ קוריאָזיטעט, ווי אויף אַ באַשעפעניש, וועלכעס איז למעלה פון דער מאַרקסיסטישער נאַטורגעשיכטע. אַזוי אָבער ווי די פּאַרטיי איז באַשטאַנען אינגאַנצען פון אַ מזומן מענשען, איז בכלל דאָך ניט געווען מיט איר זיך וואָס צו רעכענען דאַמאָלט. דער בעסטער אַרגומענט געגען דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם דאַמאָלט איז

געווען די צאָל פון דער „פּאַרטיי“. מיט דיזען פּראַקטישען ארגומענט האָט ארומגעפּאָכטען צביון, וועלכער איז דאַמאָלט געווען איינער פון די גייסטיגע פירער פון „בונד“. צביון איז געווען לכתחילה א פאַרברענטער ציוניסט, נאָכדעם ווי ער האָט פאַרזוכט פון דעם עץ הדעת פון סאָציאַליזם, איז ער אנטלאָפן עם כל ישראל אחיו אין „בונד“, און איז דאָרטען געוואָרען דער מומחה אויף ציוניזם. אין דעם „אידישען ארבייטער“ פון 1900, דעם וויסענשאַפטליכען אָרגאַן פון „בונד“, איז אָפּגעדרוקט געוואָרען אן ארטיקעל פון צביון וועגען דער נאַציאָנאַלער פראַגע, וואו דער פּראָפעסער האָט ערקלערט פאַר דער גאַנצער וועלט, דאָס פון ציוניסטען־סאָציאַליסטען האָט קיינער גאָרנישט ניט געהערט, איז דערפון די ראיה, דאָס אזא סינטעז איז ניט לאָגיש פון קאָפּ ביז די פיס.

אין דעם יונגען ציוניסטישען לאַגער האָט אָבער דיזע שריפט פאַרגרעסערט נאָך מער די אמרוה און זוכעניש, וועלכע האָט דאַמאָלט אָנגעכאַפּט די יוגענט, אָבער דערווייל גאָרניט אין זין פון סאָציאַליסטישען ציוניזם. דאָס אויפטרעטען פון דער סאָציאַליסטישער שטרעמונג האָט קודם כל געגעבען אן אָנשטויס צו דער ענטשטעהונג פון דער אזוי אָנגערופענער דעמאָקראַטישער פראַקציע. דיזע דעמאָקראַטישע פראַקציע האָט געוואָלט כאַפּען צוויי האָזען מיט איין מאָל, ערשטענס האָט זי געוואָלט באַשאַפען א מער פּראָגרעסיווע פאָרם פון ציוניזם, און צווייטענס האָט זי געוואָלט דינען אַלס אָבטיילונג געגען דער סאָציאַליסטישער סכנה. אין ווינטער 1902, בשעת דעם פינפטען ציוניסטישען קאָנגרעס, איז אין באַזעל אָפּגעהאַלטען געוואָרען א קאָנפערענץ פון אינגערע און יונגע ציוניסטען, פון וועלכע עס איז ארויסגעוואַקסען די דעמאָקראַטישע פראַקציע. איר גרונט אידעע איז געווען די פאַרהיטונג פון דער ציוניסטישער יוגענט פון דעם סאָציאַליזם און די אָבשיידונג פון דעם בעל־בתישען ציוניזם. ניט א קאָנסטיטוציע אין רוסלאַנד, נאָר א דעמאָקראַטישע קאָנסטיטוציע אין דער געשעפטסאָרדנונג פון דעם ציוניסטישען קאָנגרעס איז געווען דער דעמאָקראַטישער אויפטו פון דער פראַקציע. און אז איינער פון די פירער פון דער פראַקציע האָט אויסגעדריידעלט דעם המן מן התורה, דאָס פון דעם סאָציאַליזם גופא דאַרפען אידען ניט זיין רעוואָלוציאָנער און סאָציאַליסטיש, און דאָס די אמת'ע רעוואָלוציאָנערען זיינען נאָר די ציוניסטען, האָט די יוגענד אָבגעהילכט פון פריידגעשריי. די דעמאָקראַטישע פראַקציע האָט ניט געלעבט, אָבער זי האָט אויסגעדריקט די רעאַקציאָנערע שטימונג פון דער גרויסער מאַיאָריטעט פון דער ציוניסטישער יוגענט דאַמאָלסט, און האָט אויף א ווײלע ווירקליך געשאַפען א מניעה פאַר דער ווייטערער ענטוויקלונג פון דעם סאציאַליסטישען ציוניזם.

פון דער ס. ס. פעריאָדע

די רעוואָלוציע און די אידישע בורזשואזי
די רעאַקציע און די אידישע רעוואָלוציע

די רעוואלוציע און די אידישע בורזשואזיע *)

די רעוואלוציע דעקט אויף די סודות פון דער מענשליכער געשיכטע. דער פארבארגענער קלאסען־קאמף, וועלכער איז די טרייבענדע און שעפפערישע קראפט אין דעם היסטארישען לעבען, טרעט אין דער רעוואלוציאנערער עפּאכע ארויס אויף דער אויבערפלעכע פון לעבען און ווערט קענטיג און פארשטענדליך. די קלאסען אין דער געזעלשאפט ערקענען זיך אין דער רעוואלוציע, זייער אידעאלאגיע פאלט צוזאמען מיט זייער סאציאלען כאראקטער, אין זייערע אידעאלען שפּיגעלט זיך אפּ זייער לאגע. דער קלאסען־קאמף איז דערום צום ערשטען מאל אנגעדייטעט געווארען פון די געשיכטסשרייבער פון די פראנצויזישע רעוואלוציעס אין 19טען יארהונדערט, ביז מארקס, דער גרויסער קענער פון דער געשיכטע פון די רעוואלוציעס אין פראנקרייך און דער טיילנעמער פון דער רעוואלוציע פון 1848טען יאר, האט אויפגעדעקט און וויסענשאפטליך באוויזען, אז דער קלאסען־קאמף איז דער ווארצעל פון דער מענשליכער געשיכטע.

די רוסישע רעוואלוציע האט אויך אראפּגענומען דעם שלייער פון די פארבארגענע קלאסען־היפּוכים און געגענזאצען פון דעם געשעפטליכען לעבען אין רוסלאנד און האט יעדען קלאס געהאלפען ערקענען זיין קלאסען־לאגע און זיין קלאסען־אידעאלאגיע. און וואס מער די רוסישע רעוואלוציע ענטוויקעלט זיך און ווערט שטארקער, אלס מער ווערט דאס לאנד א קאמפּפס־פּלאץ פון קלאסען, וועלכע שטעהען איינע געגען די אנדערע, פאראייניגען זיך געגען דעם געמיינזאמען שונא, קעמפּפען צווישען זיך און מאכען אויף א ווייליע שלום אין געפאר פאר אן אנדער קלאס, און ווערען שטענדיג געטריבען און געפירט פון די קלאסען־אינטערעסען, וואס ווערען אלס קלארער און ערקענטליכער.

בשעת די רוסישע ליבעראלען האבען ערשט אנגעהויבען ארויסטרעטען אין פּאליטישען לעבען אלס אן אפּאזיציאנעלער עלעמענט, האט זייער ראדיקאליזם ניט געקענט קיין גרעניצען. די אידעאלאגען פון דער בורזשואזיע האבען געוועקט זייער קלאס אלס געטריבען און וויטער אויף דעם רעוואלוציאנערען וועג לויט די געשעהענישען, וועלכע האבען זיך טעגליך אפּגעשפּילט אין לאנד. ווי די דייטשע ליבעראלען פון 1848טען יאר, האבען זיי זיך געהאלטען ווי אויפריכטיגע פריינד פון דעם אונטערדריקטען נידעריגען פאלק און האבען גערעדט אפּט גאר אויף א האלב־סאציאליסטישער שפּראך. אין

*) פון דער „נייער וועג" נומער 10, ווילנא, 13טען יולי 1906.

די אָקטאָבער־טעג, ביי דעם העלדישען אויפטרעטען פון דעם פּראָלעטאריאט האָט די „געזעלשאפט“ געקלונגען אין אלע גלאָקען מכח דעם פּראָלעטאריאט, זיין גבורה'שאפט און גרויסקייט. די רעוואָלוציע איז געווען איינהייטליך געגען דעם געמיינזאמען שונא. אָבער שוין נאָך דעם מאניפעסט און די אויפשטאנדען פון דעצעמבער האָט די בורזשואזיע אָנגעהויבען אלץ מער ערקענען איר אייגענעם „איך“ און איר קלאסען־לאגע אין געגענזאץ צום פּראָלעטאריאט. דעם ווייטערען קאמף איז שוין אויסגעקומען דעם פּראָלעטאריאט פירען אליין. אין דומע האָבען זיך די קלאסען דיפערענצירט נאָך אלע ריכטונגען. די פארטרעטער פון די בויערען און די סאציאל־דעמאָקראטען פון דער לינקער זייט צווינגען די בורזשואזע קאָנסטיטוציאָנעלע דעמאָקראטען (ק. ד.) אָנצונעמען זייער אמת'ן קלאסען-כאראקטער און צוריקטרעטען מער נאָך רעכטס. פון די געזעץ־פּראָיעקטען פון די קאדעטען, פון זייערע רעדעס און דיסקוסיעס איז שוין אלץ מער קענטיג זייער קלאסען־לאגע און אינטערעס, זייער שרעק פאר דער רעוואָלוציע, פאר דעם פּראָלעטאריאט, פאר דעם סאָציאליזם. זיי קעמפען שוין אָפען געגען די „קראמאלע“ און רייד'ען מכח דעם שווארץ־מאה'דיגען סאָציאליזם. די רעוואָלוציע דערוועקט דעם סאָציאלען באוואוסטזיין פון די קלאסען און שטעלט זיי איינע געגען די אנדערע אין פּאזיציע פון קאמף.

דאָס, וואס עס געהט אָן אנדערש וואו אין גרויסען מאסשטאב, שפּילט זיך אָפּ אין קליינעם אין דער אידישער וועלט. און אזוי ווי דאָס אידישע פאָלק איז אן אונטערדריקטעס און געפינט זיך אין ניט־נאָרמאלע פארהעלטניסען, זיינען דאָ די פארענדערונגען נאָך קענטיגער, זיינען די יעצט ארויסגעטרעטענע קאָנטראסטען נאָך מערקבארער. דער סאָציאלער דיפערענצירונגס־פּראָצעס קומט פאָר ביי די רוסישע אידען שוין זייט פילע צענדליגער יאָרען און די קלאסען האָבען זיך שוין לאנג אויסגעבילדעט, אָבער די פּאָליטישע פאָנאנדערטיילונג איז ניט געגאנגען אין גלייכער שריט, ווי די סאָציאלע. ביי דער אידישער בורזשואזיע האָט נאָך ביז איצט געפעלט א ריין אויסגעשפּראָכענע קלאָסען־אידעאָלאָגיע. דער נאציאָנאלער דרוק איז געלעגען אויף דעם גאנצען פאָלק, און די בורזשואזיע, וועלכע האָט ניט געהערט צו דער הערשענדער נאציאָן און האָט ניט געהאט דעם כח זיך אָנצושליסען צו דעם אָפּאָזיציאָנעלען עלעמענט פון לאנד, איז געווען פּאָליטיש נידערשלאָגען און געפאלען. פאר די אויגען פון דער בורזשואזיע האָט ניט געשוועבט קיין שום פּאָליטישער אידעאל, קיין באשטימטע מלוכה־אָרדנונג. איר האָפנונג אין דער ווייטער צוקונפט איז געווען די גלייכבארעכטיגונג; איר רעאלע פּאָליטיק אין דער טרויעריגער געגענווארט איז געווען שתדלנות, איר קלאסען־געפיל איז געווען נאָך אלץ פארשמאָלצען מיט דער אידעע פון כלל־ישראל.

זי האָט געפּריידיגט אידישע הכנעה און לאָיאַליטעט צו דער הערשענדער אָרדנונג, וועלכע זי זאָל ניט זיין, און געשטרעבט אין לאַנד ניט נאָך הערשאַפט נאָר דורך דולדונג. געגען דעם קעמפּענדען פּראָלעטאַריאַט איז זי ניט געווען אזוי איבער אירע קלאַסען־אינטערעסען, ווי איבער די אידישע „כל הצרות“, וועלכע וואַקסען כלומרשט אַרויס פון דער אידישער רעוואָלוציע. זי איז גע־ווען אזוי נידערשלאָגען, אז זי האָט ניט געהאַט אפילו דעם סאָציאַלען און פּאָ־ליטישען מוט צו שטרעבען אַלס הערשענדער קלאַס נאָך פּאָליטישער הערשאַפט.

דער בעסערער טייל פון דער אידישער מיטעל־בורזשואזיע, דער טייל, וועלכער האָט נאָך געהאַט אידישע טראַדיציעס, השכלה־קולטור און נאַציאָנאַ־לע אינסטינקטען איז געשטאַנען אונטער דער פאָן פון ציוניזם. נאַטירליך, איז ניט דער אידעאַל פון א נייער אידישער געזעלשאַפט, פון א פאַרענדערונג פון די לעבענס־פאָרמען געשטאַנען פאַר אירע אויגען, דער ציוניזם איז געווען פון איין זייט דער אויסדרוק פון איר אונפייאיגקייט צום קאַמף און איר פּאָליטישער האָפנונגסלאָזיגקייט, און פון דער אנדערער זייט א נאַציאָנאַלער חלום, אן אייגענע פּאָליטיק, א אידישליכע באַוועגונג. די ציוניסטישע בורזשואזיע האָט דאַרום פאַרשענערט גאָר פילע אידעען פון דער גאַנצער בורזשואזיע. האָט זיי אָנגעטאָן אין א פילאָזאָפיש און מאָראַליש מאַנטעלע, האָט דערפון געמאַכט א נאַציאָנאַלע טעאָריע. עס זיינען ניטאָ און עס דאַרפען ניט זיין ביי אידען קיין קלאַסען, די פּאָליטיק פון אן אונטער־דריקטען פאָלק מוז זיין נאַציאָנאַלע אחדות. זי האָט גערעדט אין נאָמען פון פאָלק, פון די אונטערדריקטע און נידערשלאָגענע אידען, זי האָט גערופען קיין ציון פון דעם פּאָליטישען און עקאָנאָמישען גלות. אויך א סאָרט בטלנ׳ישען סאָציאַליזם האָט זי געשאַפען פון דער הייליגער אידישקייט. אין ארץ־ישראל וועט זיין א נאַציאָנאַליזאַציע פון ערד, שמיטה און יובל, אזוי ווי עס שטעהט געשריבען אין דער ניט מארקסיסטישער, אָבער סאָציאַליסטישער תורה. דאָס אידענטום איז כלו מאָראַל, מענשענליבע און גערעכטיגקייט, און דער מוסר־היהדות, וועלכען אחד־העם האָט ענטדעקט איז די סאַמע אידישקייט. בשעת די אָרומיגע ווירקליכקייט האָט דער מיטעלער בורזשואזיע גאָרניט געגעבען, האָט זי געשריען וועגען איר פאָלקס־פריינדליכקייט, וועגען ציון, וועגען אי־דישקייט, וועגען אחדות, וועגען הייליגען מאָראַלישען, סאָציאַליסטישען אי־דענטום. געגען דעם רעאַלען קלאַסען־קאַמף פון דעם פּראָלעטאַריאַט האָט זי אַרויסגעשטעלט די אידעאַלע ציוניסטישע מלוכה, וואו דער אידישער סאָ־ציאַליזם וועט געפינען זיין ריכטיגען אָרט.

ווי באַלד אָבער עס איז אויסגעבראָכען די רעוואָלוציע און די אָרומיגע ווירקליכקייט האָט באַקומען פאַר דער אידישער בורזשואזיע א ווערט, האָט

דער פּאָליטישער דיפערענצירונגס-פּראָצעס אין דעם אידישען לעבען געמאכט א גרויסען שריט פאָרווערטס. אין דער רעוואָלוציע האָט די אידישע בורזשואַזיע באמערקט גלייכבארעכטיגונג, פרייהייט פון האנדעל און געשעפט, די אינערע גובערניעס מיט די גרינגע קאָנקורענץ, די עפענונג פון שולען און אוניווערזיטעטען פאר דער יוגענד, דאָס אויפהערען פון פּאָגראָמען און די אָרדנונג אין לאנד. די אידישע בורזשואַזיע האָט זיך אָנגעהויבען צו דערקאָנען אלס א קלאס און האָט געפירט צוזאמען מיט דער איבעריגער בורזשואַזיע איר פּאָליטישען פרילינג. מיט דעם אידישען רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאריאט האָט זי לכתחילה אביסעל גאָר קאָקעטירט. זי האָט זיך געפילט אביסעל פארשעמט פאר אים און געזוכט אָפּוואשען פון זיך אלטע חטאים געגען אים. זי האָט אָנגעהויבען אויסדריקען אים אירע געפילען און האָט אים אָפּגערוימט אויף א ווײַלע דעם פּלאץ אויף דער אידישער גאַס. אָבער קוים האָט די רעוואָלוציע געבראכט דעם מאניפעסט פון דעם 17טען אָקטאָבער און דער באוואפענטער אויפשטאנד איז אונטערדריקט געוואָרען, האָט די בורזשואַזיע אָנגעהויבען זיך שוין צו פילען אלס א באזונדערער קלאס מיט א באזונדערער פּאָליטיק. די אידישע בורזשואַזיע האָט זיך אָרגאניזירט אונטער דער פאָן פון דעם קאדעטישען ליבעראליזם, אין וועלכען זי האָט נאָך אריינגעפלאָכטען די דערגרייכונג פון גלייכבארעכטיגונג. שוין ביי די וואַלען אין די דומע איז דער געגענזאץ צווישען דער בורזשואַזיע און דעם פּראָלעטאריאט שארף ארויסגעטראָטען. בשעת דער פּראָלעטאריאט איז געווען פאר באָיקאָט, איז די בורזשואַזיע מיט באגייסטערונג געלאָפען צו די וואל-פארזאמלונגען, כדי אריינצושטופּען נאָך אן אידישען דערגרייכער אין דער דומע. זי האָט זיך גלייך געווענדעט געגען דעם רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאריאט און די קלאסען-אינטערעסען זיינען שוין איר געוואָרען קלאָר און פארשטענדליך. נאָר די אידישע הכנעה, די ציטערניש פון אמאָל, די אונפעהיגקייט אפילו שארף אויסצודריקען אירע ליידען און אירע וואונשען האָט די אידישע בורזשואַזיע מיט זיך גענומען אין איר פּאָליטישען וועג. וועלכע הכנעה'דיגע פּאָליטיק פירען דאָך די אידישע דעפּוטאטען אין דער דומע! נאָך האָבען זיי ניט געהאט דעם מוט אויסצוריידען איין שארפען וואָרט געגען דער מערדערישער רעגירונג פון פּאָגראָמשטשיקעס, וועלכע באָדט זיך אין אידישען בלוט, ניט נאָך דער דעקלאראציע פון דעם מיניסטעריום, ניט נאָך אורוסאָוו'ס רעדע, ניט נאָך דעם ביאַלאָסטאָקער פּאָגראָם. דער קרעמערשער מוח, דער מקח וממכר'דיגער שכל פון דעם אידישען דערגרייכער טראכט נאָר מכח דעם ווי „אריינכאַפּען" פּראָצענט, ווי צו פירען אזא שטילע און קלוגע פּאָליטיק, דאָס אידען זאָלען באקומען גלייכבארעכטיגונג און דער „עם הדומה לחמור" זאָל עס אפילו גאָר ניט באמערקען. די אידישע בורזשואַזיע פאראייניגט אלס

קלאַס אין זיך אַלע פעלער פון אַ הערשענדען קלאַס מיט אַלע שוואַכקייטען פון אַן אונטערדריקטען גלות פאָלק.

די גייסטיגע אָנפירערין פון דער ק־ד'טישער בורזשואזיע איז די ציוניס־טישע פאַרטיי. זי האָט זיך נאָך ביי דער פריערדיגער אָרדנונג אָרגאַניזירט, אַ דאַנק דער לאָיאַליטעט און אונטערטעניגקייט, זי האָט געפירט אַ „נאַ־ציאָנאַלע פּאָליטיק" און ארויסגעשטעלט „היסטאָרישע לאָזונגען" פאַר דעם פאָלק, און דערום האָט זי אין דער רעוואָלוציאָנערער עפּאָכע געשפּילט איר הויפּט ראָלע אין דער אָרגאַניזירונג פון דער אידישער בורזשואזיע אַלס קלאַס. אין דעם בורזשואזען ציוניזם טרעט דערום נאָך שאַרפער ארויס דער חילוק צווישען דער פּראָזעלאָגיע פון אַ קלאַס, ווען די אָביעקטיווע מעגליכקייט פאַר זיין קלאַסען־פּאָליטיק פעלט, און זיין אמת'ע פּאָליטיק בשעת ער קען אויפטרעטען און ווירקען אַלס קלאַס. ביי דעם ערשטען שטראַל פון דער פרילינגס זון האָבען דיזע הייסע נאַציאָנאַליסטען אראָפּגעוואָרפען פון זיך די ציוניסטישע טאָרבע און זיך אָנגעהויבען צו פילען אַלס רוסישע בירגער. דער גלות, וועלכער האָט ביז איצט לגמרי ניט געקענט העלפען דעם אידישען פאָלק, האָט באַקומען אַ גאָר גאַנץ פיינע ממשות. ארץ ישראל איז אָפּגעלייגט געוואָרען לעתיד לבוא. און דעם פּאָליטישען עולם־הזה האָבען די ציוניסטען אָנגעהויבען זוכען אין דער רוסישער מלוכה. די ווערטער פון גאָר ניט לאַנג, אַז די שטיינער אין ארץ ישראל זיינען טייערער ווי ברווט אין חוץ לארץ — זיינען געוואָרען אַ מליצה. פאַרגעסען געוואָרען זיינען אַלע וכוחים מכח קליין־קאָלאָניזאַציאָן, גרויס־קאָלאָניזאַציאָן, טשאַרטער, דער גלח פון „אַלטנייי־לאַנד", אוגאַנדאַ און אַזוי ווייטער — צוליב איין גוט וואָרט פון ראַדיטשעוו אָדער פעטרונקעוויטש פאַר אידען, צוליב איין אידען פריינדליכען אַרטיקעל אין אַ ק.־ד'טישען בלאַט. די מגידות פון די קאָנגרעסען, די מליצות פון די ארץ ישראל'ניקעס, די פאַרברענטע לשון־קודש'דיגע מאמרים זיינען געוואָרען אַש און ווינט ווי די פּאָליטישע לופט האָט זיך אָפּגערייניגט נאָר אויף אַ האָר. דער ציוניזם האָט ארויסגעטראָגען זיין פּאָליטיק פון ארץ־ישראל אין גלות, אין רוסלאַנד, און אנשטאַט דעם טרויעריגען עוד לא אבדה האָבען אָנגעהויבען קלינגען פריילינע רוסישע מעלאָדיען.

און די ציוניסטען האָבען זיך גלייך אָנגעהויבען פילען אַלס אַ קלאַס, אַלס די אידישע בורזשואזיע, און שוין ניט מער אַלס כלל־ישראל. דאָ אין רוסלאַנד, רעדט דער ציוניזם ניט שוין פון מוסר היהדות, פון דער אידישער מאָראַל, פון יובל און שמיטה און נאַציאָנאַליזאַציע פון ערד, פון ביבלישען סאָציאַליזם—אין חוץ־לארץ, אין גלות איז מען פשוט'ע ק.־ד'טען, מען שטעהט נאָר רעכטס, מען וואָלט געשטאַנען נאָך רעכטס ווען די גוים וואָלטען ניט געווען אזעלכע צוררים. אין גלות רעדט מען ניט קיין הויכע רייד וועגען

פאָלק, וועגען גלייכהייט, ווי אין ציוניזם, מען ווארט נאָר אויף גלייכבארעכ־טיגונג, אויף דעם רעכט צו האנדלען און מאכען געשעפט אין גאנץ רוסלאנד.

א חוץ דער בורזשואזיע איז אָבער פאראן אין אידישען לעבען א פּראָ־לעטאריאט, א קעמפענדער, רעוואָלוציאָנערער, סאָציאליסטישער פּראָלעטא־ריאט. ביי אים געפינען אלע פּראָבלעמען פון פּאליטישען און ספּעציעל אידי־שען לעבען גאָר אן אנדערע לייזונג. ער שטעלט זיך צו דער רעוואָלוציע, צו דער אידישער צוקונפט, צו דער אידישער געגענווארטס־פּאָליטיק גאָר אנ־דערש ווי די אידישע בורזשואזיע. די בורזשואזיע מוז זיך דערום איצט אָפּגרעניצען פון אים, ווארום ער איז ניט מער א נוצליכער קעמפּער מיט איר צוזאמען, נאָר א באזונדער קלאס מיט זיינע אידעאלען און זיינע אייגענע שטרעבונגען. און די בורזשואזיע מאכט ניט קיין לאנגע צערעמאָניעס, דער קלאסען־ אינטערעס פירט זי אויפ'ן ריכטיגען וועג. זי ערקלערט זיך אָן שום ענטשולדיגונג און לאנגע חקרנות געגען דער רעוואָלוציע, געגען דעם סאָ־ציאליזם און געגען דעם פּראָלעטאריאט. און דאָ מאכט אויך די התחלה די ציוניסטישע בורזשואזיע. דער מאָמענט איז געקומען, וואו ס'איז ניטאָ זיך וואָס צו שעמען און באהאלטען זיך, דער רעאלער מאָמענט וואו די בורזשוא־זיע האָט זיך דערפילט אלס א קלאס, אין אן ארטיקעל אין דער „כראָניקאַ יעווריעיסקאַי זשיזני“ פון נומער 24: „די רעאלע קרעפטען פון דעם מאָ־מענט“, ווייזט ארויס דער בורזשואזער ציוניזם זיין אמת'ן רעאקציאָנערען כאראקטער אין דער רעוואָלוציע. מיט דעם באקאנטען ציוניסטישען ציניזם ווערט אויסגעלאכט די רעוואָלוציאָנערע און סאָציאליסטישע באוועגונג פון די ארבייטער און דער יוגענט אין דעם נגון פון „נאָוואָיע וורעמיא“. מיט ציור־ניסטישער אונווויסענהייט ווערט די איצטיגע רעוואָלוציע ערקלערט אלס א בורזשואזע פּארלאמענטארישע אָפּאָזיציע געגען דער רעגירונג, בשעת די סאָציאליסטישע פּארטייען האָבען גאָרניט קיין ווערט. ווי ביי די גוים איז, אזוי, הייסט עס, איז אויך ביי אידען. די בורזשואזיע און קודם כל די ציור־ניסטישע בורזשואזיע מאכט די רעוואָלוציע, זי מאכט זי אָרענטליך, שטיל, פּארלאמענטאריש, און ניט חלילה צוליב דעם פּראָלעטאריאט, צוליב דעם סאָ־ציאליזם, צוליב כלל־ישראל, זי מאכט זי צוליב זיך, צוליב דער אידישער בורזשואזיע, צוליב האנדעלס־פרייהייט און גלייכבארעכטיגונג. דאָס רעאק־ציאָנערע ציוני־ציוניסטישע בלעטעל דריקט אויס די טיפּסטע געפילען פון דעם אידישען סוחר, ווען זי שרייט צום סוף אויס, אז דער סאָציאליזם איז געגען די אינטערעסען פון דעם אידישען פאָלק.

אזוי האָט די רעוואָלוציע נאָך מער אויפגעדעקט דאָס אידישע לעבען. די אידישע בורזשואזיע האָט זיך דערקענט אלס קלאס און ווארפט אוועק פון זיך די אלטע מליצות און די אמאָליגע מגידות. אלע פּראָבלעמען פון דעם

רוסישען און אידישען לעבען פארשטעהט זי פון איר קלאסען־שטאנדפונקט און איר קלאסען־אינטערעס. ניטאָ קיין ציון, ניטאָ קיין אידענשטאט, ניטאָ קיין מוסר היהדות, ניטאָ קיין כלל־ישראל. מיר זיינען אידען־סוחרים, אידען־קרעמער, אידען־געשעפטסלייט און דארפען די גלייכבארעכטיגונג, ווי א פיש וואסער. מיר גלויבען אין גאָרניט, מיר האלטען פון גאָרניט, מיר ווילען גאָרניט. Apres nous le Socialisme, נאָך אונז מעג קומען אפילו דער סאָציאליזם, אפילו די דיקטאטור פון פּראָלעטאריאט. מיר זיינען אידען, וועלכע ווילען פארדינען א רובעל ביי די אומות־העולם, מיר זיינען אידען פון דעם אלטען, אלטען, אלטען שטייגער.

(1906).

די רעאקציע און די אידישע רעוואָלוציע

דאָס נייע וואלגעזעץ, וועלכעס האָט פולשטענדיג פארענדערט דאָס בילד פון דער קאָנסטיטוציע, וועלכעס האָט אָפּגענומען דאָס פּאָליטישע וואל־רעכט ביי די נידערע קלאסען פון שטאָט און פון דאָרף און ביי די אונטער־דריקטע נאציאָנען, האָט דאָס פּאָליטישע וואלרעכט פון דער אידישער באַ־פעלקערונג כמעט ניט אָנגערירט. בשעת די פויערים פארלירען די מעגליכ־קייט צו האָבען א מערהייט אויף די גובערנסקע צוזאמענפאָרען, בשעת די שטאָטישע דעמאָקראטיע איז צושלאָגען דורך צוויי קוריעס, בשעת פוילען און קאווקאז פארלירען די גרעסטע העלפט פון זייערע דעפּוטאטען, איז די אידישע אין דעם נייעם וואלגעזעץ גאָרניט דערמאנט. אמת, דורך דער איינ־פירונג פון נאציאָנאלע קוריעס פאר די וואל־מענער קען די ערטליכע אדמיני־סטראציע אויך די צאָל פון די אידישע וואלמענער אין די שטעט פארקירצען, אָבער דירעקט באשריינקען דאָס אידישע וואלרעכט און אונטערדריקען די אידישע אָפּאָזיציע האָט דאָס געזעץ ניט געפונען פאר נויטיג...

אין דער אטמאָספערע פון שרעקען און נויט, אין וועלכער די אידישע באפעלקערונג לעבט, ווירקט דיזע גלייכגילטיגקייט פון דער רעאקציע צו דער אידישער אָפּאָזיציע, ווי ביטערער שפּאָט, ווי בייסענדע איראָניע. דאָס נייע וואלגעזעץ באווייזט דער אידישער באפעלקערונג איר פולשטענדיגע פּאָלי־טישע מאכטלאָזיגקייט, עס זאָגט איר ארויס די טיפסטע פאראכטונג, עס מאכט זי לעכערליך אין לאנד. די אידישע אָפּאָזיציע טראָגט שוין פון זיך זעלבסט דעם שטעמפּעל פון אונפּרודטבארקייט און קאריקאטור, — דאָס איז די מיינונג פון דעם געזעצגעבער, וועלכער מאכט דיזע מערקווירדיגע אויסנאמע אין דער באשריינקונג פון דאָס וואלרעכט בנוגע צו אידען. נאָכדעם ווי די ביוראָקראטיע האָט אין קישינעוו און ביאלאָסטאָק באוויזען דעם אידישען פאָלק זיין נאציאָנאלע שוואכקייט, זיין באזונדערע, איזאָלירטע שטעלונג אין דעם רעוואָלוציאָנערען קאמף, באווייזט זי אים יעצט די מאכטלאָזיגקייט אין פּאָליטישען קאמף, אין פארלאמענט. צו די פּאָגראָמען קומט נאָך צו דער שפּאָט און די ערנידערונג.

דער שפּאָט און די פאראכטונג, מיט וועלכער די רעאקציע ענטפערט יעצט אויף דער אידישער אָפּאָזיציע, ווארפען ווייטער א ליכט אויף דאָס אידישע פּראָבלעם. נאָך אמאָל טרעטען ארויס די ווידערשפּרוכען פון דעם אידישען לעבען אין זיינע זאָנדערבארע באציאונגען צו דער וועלט און אירע געשעהענישען. נאָך אמאָל ווייזט זיך ארויס, ווי דער איד איז אין דער וועלט

א שפּיל און א געלעכטער, וועלכער ווערט אויסגענוצט פאר די פארשידענסטע צוועקען און פארשפּאָטעט צוליב די פארשידענסטע צילען פון דעם פּאַרוויקעלטען היסטאָרישען גאנג.

דער איד איז געוויינליך פאר די רעאַקציאָנערע כחות פון דער געזעלשאפט דער נאטירליכער טרעגער פון דער רעוואָלוציע, דער געבאָרענער רעוואָלוציאָנער. אָבער אייגענטליך ניט אזוי אלס קעמפער, אלס אָרגאניזירטע געזעלשאפטליכע מאכט, נאָר אלס די באהאַלטענע קראפט און אויך דער עגאָאיסטישער צוועק פון דער רעוואָלוציע. מיט דעם איד דיסקרעדיטירט די רעאַקציע יעדע רעוואָלוציאָנערע באוועגונג, יעדע נייע פּאָליטישע אידעע. די רעוואָלוציע פון 1848 אין דייטשלאנד האָבען די דייטשע רעאַקציאָנערען ערקלערט דורך דער אגיטאציע פון אידען. די רוסישע רעאַקציע זוכט פון שטענדיג אָן צו דיסקרעדיטירען די רעוואָלוציע דורך דעם איד. דער איד האָט די רעוואָלוציע דערוועקט, האָט זי אריסגערופען, האָט זי געשאפען און וויל זי אויסנוצען, — דערמיט קעמפט די רעאַקציע געגען דער רעוואָלוציע. אין די אידישע פּאָגראָמען ווייזט זיך אַרויס די לייכטקייט, מיט וועלכער די רעאַקציע דיסקרעדיטירט די רעוואָלוציע אלס א פרוכט פון אידישער אגיטאציע און אידישער פּאָליטיק. די געזעלשאפט קוקט אומעדום אויף אידען מיט אזא חשד און אזא אונפארשטענדניס, דאָס יעדע נייע אָפּאָזיציאָנעלע אידעע פארלירט איר אָנציאונגס-קראפט, איר מאָראלישען ווערט פאר דער וועלט, ווען אונטער איר פּאָן שטעהען אידען. דאָס פילען אידען און ניט־אידען פון לאנג אָן, אזוי דאָס אומעדום איז ניכר די טענדענץ פון די פּאָליטישע פּארטייען, זיך צו איזאָלירען פון דעם אָפענעם אידישען איינפלוס און דער אָפענער אידישער באטייליגונג.

אזוי ווי דער איד רופט ארויס און ערוועקט די רעוואָלוציע, אזוי דיסקרעדיטירט ער זי אויך באלד און ווערט פון דער טרייבענדער קראפט פון דער רעוואָלוציע דער טאָרמאָז, וועלכער האלט זי אויף, דאָס מיטעל פון דער רעאקציע אין איר קאָנטער־רעוואָלוציאָנערער דעמאגאָגיע. דער איד איז ניט נאָר דער קרבן פון דער רעוואָלוציע, נאָר אויך איר קאריקאטור און איר שפּאָט.

דיזען ביטערען שפּאָט גיסט אוים אויף דער אידישער אָפּאָזיציע דאָס נייע וואלגעזעץ, ווען עס מאכט בנוגע צו איר א מערקווירדיגע אויסנאמע צום גוטען. די וואלען צו דער צווייטער דומע האָט באוויזען, דאָס די אידישע נאציאָנאלע אָפּאָזיציע איז ביי די יעצטיגע באדינגונגען ניט נאָר ניט געפערליך דער רעגירונג, נאָר פארקערט, נוצליך. ביי די וואלען צו דער צווייטער דומע זיינען גראָד אין די אידישע גובערניעס דורכגעגאנגען די שווארץ־מאה'דיגע דעפּוטאטען און רעאַקציאָנערען. ניט נאָר דערפאר ווייל אין די אידישע גובערניעס האָט דער אנטיסעמיטיזם און די רעאַקציע א פרוכטבארען באָדען,

נאָר אויך א דאנק די געגענזעצען און ליידענשאפטען, וועלכע זיינען דערוועקט געוואָרען דורך דעם אידישען אנטיילנעמען אין דעם וואל־פּראָצעס גופא. בשעת כמעט אין גאנץ רוסלאנד האָט זיך די דאָרפישע דעמאָקראטיע פאר־איינינגט מיט דער שטאָטישער, וועלכע האָבען צוזאמען דורכגעפירט לינקע און רעוואָלוציאָנערע דעפוטאטען, האָבען זיך גראָד אין די אידישע גובערניעס, וואו די שטאָטישע וואל־מענער זיינען געווען אידען, אויף דעם באָדען פון די נאציאָנאלע געזעצען פאראייניגט די בויערען מיט די גוטסבאזיצער אין איין רעאקציאָנערען בונד. הויפּטזעכליך א דאנק די אידישע שטאָטישע וואל־מענער זיינען דורכגעגאנגען אין דער טשערטא די שווארץ מאה'ניקעס און רעאקציאָנערען, און ווען אין קאָוונא למשל, האָבען מנצח געווען די לינקע פּארטייען, איז עס געווען נאָר דורך דעם, וואָס דאָרט באשטעהט צווישען די גוטסבאזיצער און די בויערן אויך א נאציאָנאלער געגענזאץ. אזוי ווי די רעוואָלוציע אויף'ן גאס, דער שטראסען־קאמף, רופט ארויס דעם פּאָגראָם אלס קאָנטר־רעוואָלוציע, אזוי איז אויך גאָר אָפט די פאָלגע פון דעם אידישען פּאָליטישען קאמף א פּאָליטישער פּאָגראָם, דער נצחון פון דעם בלוטיגען שווארץ מאה'ניק. דאָס איז די טראגעדיע פון דעם גלות, וואָס ער צושטערט מער, איידער ער שאפט, דאָס איז דער שפּאָט פון דער וועלט איבער דעם מאכטלאָזען און דערפאר געפאלענעם איד. קעמפענדיג פאר דאס ליכט, ווערט ער גאָר אָפט א מיטעל פאר דעם נצחון פון דער פינסטערנים.

אלע פאזיסען פון דעם עפענטליכען לעבען, די רעוואָלוציע, די קאָנטר־רעוואָלוציע, דער פּארלאמענטארישער קאמף, די פארניכטונג פון דעם וואל־געזעץ, אלע געשעהענישען פון דער שטורמישער צייט באלייכטען אויף אזא אופן די אידישע לאגע פון די פארשידענסטע זייטען און וואָרענען דעם אידי־שען גלות און שפּאָטען פון אים. אלץ ערנסטער און טיפער מאכען זיי די ערקענטנים פון דער אידישער אונפּרוכטבארקייט, פון דעם אינוויינינגען לע־בענס־ווידערשפּרוך ביים אידישען פאָלק. זיי פאָדערען א נייע אָפּשאצונג פון אלע ביזהעריגע ווערטען, זיי רופען אלץ דרינגענדער צו דער הערָאישער ערלייזונג פון דיזער טראגעדיע.

און זיי רופען אלץ העכער און דרינגענדער צו דער ערלייזונג, וואָרום טיף אין גלות זיינען פארבאָרגען די וואָרצלען פון דיזען ווידערשפּרוך, פון דיזער טרויעריגער און לעכערליכער אונפּרוכטבארקייט אין אידישען לעבען. ווייל דער גלות איז שוואך און פירט ניט קיין היסטאָריש לעבען, ער איז איזאָלירט פון דער וועלט און טראָגט אויף זיך דעם שטעמפּעל פון איינגענגוץ און פּראקטישען עגאָאיזם. ער איז פּאסיוו, אינוויינינג ערנידריגט און פאר־טראָגט שטיל און פארשוויגען זיין שאנדע. פון דער אנדער זייט איז ער אָבער אויך רעוואָלוציאָנער, איז ער פול מיט אונפּרוכטבארער שנאה און

נקמה צו דער הערשענדער וועלט. ניט אָפּען קעמפען, ניט פריי פאָדערען, ניט היסטאָריש וועלען, נאָר וואַרטען אין דער שטיל אויף דעם גינסטיגען מאָמענט, ביז די וועלט וועט ווערען דערפילט מיט קאמפּס־מוט און פארבלענדט מיט גוטסקייט און שענקען דעם אָרעמאַן צווישען די פעלקער דאָס רעכט צו לעבען און פארשווינדען אין גאָלד און אין שאנדע! — דאָס איז די רעוואָלוציע פון גלות. דיזע רעוואָלוציע האָט ניט קיין מאָראַלישען ווערט, קיין העכערען שטרעבען, קיין היסטאָרישען ציל, קיין פּערספּעקטיווע פון דער צוקונפט. זי זוכט נאָר דעם מאַטעריעלען נוצען פון דעם טאָג, דעם גראָבען פּאָרטייל פון דעם אויגענבליק. זי דיסקרעדיטירט דאַרום די רעוואָלוציע גופא, וואָרום זי דינט ניט דער געזעלשאַפט, דער מענשהייט, דער קולטור, נאָר זיך זעלבסט, דעם צוקונפטיגען שיילאָק און זיין געלד. כל זמן די רעוואָלוציע פון גלות האָט דעם גלות פאר איר ציל, איז זי ניט מער ווי דער קאַמף פון איין סאָציאַלער גרופּע געגען די אַנדערע, איז זי ניט קיין רעוואָלוציע, נאָר דער שטרייט פון עגאָאיסטישע אינטערעסען, געהט זי איבער נאָך דעם ערשטען ערפאָלג אין רעאקציע און קאָנטער־רעוואָלוציע, ווי ביי דער אידישער בורזשואזיע אין מערב אייראָפּא נאָך 1848, אין גלייכגילטיגקייט און אינדיפערענטיזם נאָך דער ערשטער מפּלה, ווי ביי דער אידישער בורזשואזיע אין רוסלאַנד יעצט.

אינוויינינגען ווערט און מאָראַלישען כח געגען דער רעאקציע און קאָנטער־רעוואָלוציע קען די אידישע רעוואָלוציע נאָר דאַן באַקומען, ווען זי וועט געפירט ווערען אונטער דער פאָן פון דער באַפרייאונג פון גלות, ווען זי וועט זיין באַגייסטערט פון דער האָפנונג פון א נייער צוקונפט פאר דעם אידישען פאָלק. נאָר דורך די אייגענע קריטיק און די טיפע זעלבסט־קענטניס און זעלבסטפארניינונג פארלירט דער גלות זיין עגאָאיסטישען אנטיסאָציאַלען שטעמפּעל, וועלכער איז אויפגעדריקט אויף זיין שטערן. דער איד הערט אויף צו דיסקרעדיטירען, אויסצונוצען די רעוואָלוציע און זי דורך זיין אנטייל־נעמען חשוד מאַכען פאר די ארומיגע, ווען די רעוואָלוציע איז ביי אים ניט דער מקור און די האָפנונג אויף געשטייגערטע קראַפט אין קאַמף געגען דער אומגעבונג, נאָר ווען מיט דער רעוואָלוציע איז ביי אים ארוים זיין נאַציאָנאַלער און היסטאָרישער ציל אין זיין גאַנצער גרויסקייט און ערנסטקייט. דער מסחר, די גרעסערע עקספּלואַטאַציע, די עפנונג פון די טירען פון דער ארומיגער געזעלשאַפט, דער זיסער חלום פון דעם פארשווינדען פון דער אידישער פראַגע אין דער בורזשואזער גלייכבארעכטיגונג איז דער אידעאַל פון דעם גלות און זיין רעוואָלוציע. דערפאַר איז דיזע אידישע רעוואָלוציע א שפּאָט פאר דער וועלט, אונפרוכטבאַר און לעכערליך, א בליצאָבלייטער פאר דער רעאקציע און א מקור פון יאָמער און נויט פאר דעם אידען גופא.

איר ריינקייט און ערליכקייט, איר מאָראַלישען ווערט און אינוויינינגען

מוט באקומט די אידישע רעוואָלוציע נאָר דאן, ווען עס לייכט איר פּאָראויס א העכערער היסטאָרישער אידעאַל, ווען זי ווערט באגייסטערט פון א סאָציאַלער און קולטורעלער אידעע. ערשט דאן פארלירט זי איר בורזשואזען, פּראקטישען, אנטיסאָציאַלען כאראקטער. ערשט דאן הערט אויף די רעוואָלוציע מורא צו האָבען פאר דעם איד, ווען דער איד דינט דער רעוואָלוציע, דער מענשליכער אידעע, דער פרייהייט, ערליך און אויפריכטיג, אין טיפער סאָלידאריטעט מיט דער וועלט. דער חשד פאלט דאן אראָפּ פון דעם איד, דאָס ער זוכט אין דער רעוואָלוציע נאָר זיין גרופּען־אינטערעס. פון דעם עגאָאיסטישען אויסנוצער פון דער רעוואָלוציע ווערט ער איר ערליכער און טרייער קעמפער, איר שטאָלצער אוואנגארד. די געגענזעצען צווישען דעם אידישען פאָלק און דער ניט־אידישער אומגעבונג ווערען אָפּגעשוואכט. דער שרעק און די באהאלטענע שנאה צום איד פארשווינדען. די נאציאָנאַלע שאנדע, אין וועלכער דאָס גאנצע אידישע פאָלק לעבט, דאָס זיינע בלומרשטע פריינד פארמיידען אָן אָפענע בארירונג מיט אים, און דאָס ער זעלבסט האָט ניט דעם מוט אויפצוהויבען הויך זיין קול, הערט אויף. דאָס אידישע פאָלק באקומט מוט און זיכערהייט און זעלבסטפארטרויען אין זיין קאמף.

מיט טיפער פאראכטונג ענטפערען יעצט די הערשענדע כחות אויף דעם אידישען קאמף און די אידישע רעוואָלוציע. זיי מאכען זי פּסול, מאכען זי חשוד, מאכען זי לעכערליך און פרייען זיך שטילערהייט פון איר עקזיסטענץ, ווארום זי איז ביי זיי א מיטעל פאר דער קאָנטער־רעוואָלוציע. דארום מוז די אידישע רעוואָלוציע אויפהערען צו זיין איזאָלירט אין איר האָפנונג און איר שטרעבונג. זי מוז זיך אָפּזאָגען פון דעם שייל־אָקשען געדאנק, דאָס די רעוואָלוציע וועט שאפען פאר דעם אידישען פאָלק די פרייליכע פּאָליטישע אטמאָספערע פאר בעסערער קאָנקורענץ און לייכטערען איבערגאנג צו העכערע שטופען פון בורזשואזען מאטעריעלען לעבען. אין איר מוז ארייגדרינגען דער רוח הקודש פון יעדער גרויסער רעוואָלוציע, וועלכע איז דאדורך גרויס, וואָס זי ראמט אָפּ דעם וועג און לייגט דעם גרונדשטיין צו דער נייער געשטאלטונג פון דעם סאָציאַלען לעבען, צו דער לייזונג פון דעם סאָציאַלען פּראָבלעם.

די לייזונג פון דעם אידישען סאָציאַלען פּראָבלעם ליגט אין דער גרינדונג פון דעם אידישען סאָציאַליסטישען פריילאנד און אהין מוזען פירען אַלע ענדליכע קאמפען און שטרעבונגען פון דעם אידישען ליידענדען פאָלק. דערמיט פארלירט דאָס אידישע פאָלק זיין פאראזיטישען כאראקטער און זיין רעוואָלוציע באקומט א מאָראַלישען ווערט און א קולטורעלע באדייטונג. נאָר דאן באקומט די אידישע רעוואָלוציע דעם מוט אין איר קאמף

געגען דעם חשד און די פאראכטונג פון פריינד און פיינד, דעם מוט געגען דער רעאקציע און דער קאָנטער־רעוואָלוציע, וועלכע שפּאָט פון איר, דעם מוט געגען די געזעלשאפטליכע כחות, וועלכע פארטרויען איר ניט. עס איז דער מוט, וועלכען זי קען נאָר שעפּען פון איר אינווייניגען אמת און איר הערא־אישען באוואוסטזיין.

(פון „דאָס וואָרט“ נומ. 5, ווילנא, 7טער יולי 1907.)

מאָזעס העס — דער ענטדעקער פון סאָציאַליסטישען אידענטום *)

1

פון דעם ים פון פארגאנגענהייט און פון דעם זומפּ פון גלייכגילטיגקייט ווערט יעצט ווידער ארויסגעצויגען ווי א הערליכע פּערעל דאָס אידענטום. אָט יענעס אידענטום, וועלכעס האָט אויפגעלויכטען אמאָל אין דער וועלט געשיכטע, ווי א קולטור־פלאם, און האָט דער וועלט געשיכטע באלייכטעט דעם וועג, פארשווינדענדיג און פארזינקענדיג אליין באלד אין די איינגע זייטען־וועגען פון דער וועלט געשיכטע, צוזאמען מיט זיין מערקווירדיגען באַשאַפער און טרעגער, דעם אידישען פאָלק זעלבסט. דאָס אידענטום אלס א קולטור־רעליגעזע אידעע, אלס א באזונדערע פאָרשטעלונג פון גאָט, וועלט, געשיכטע און לעבען האָט ווידער אויפגעוואכט אין דעם באוואוסטזיין פון דעם היינטיגען דור און זוכט זיך אָנצוטאָן אין די בגדי מלכות פון פילאָזאָפישע באגריפען און היסטאָרישע באגרונגען. דער תחית המתים אויפגעשטאנענער נאַציאָנאַל־פּאָליטישער ווילען צווישען אידען איז דורכגעפלאָכטען און דורכגעוועבט מיט די אידישע נאציאָנאלע געפילען און שטימונגען, וועלכע שיינען און פינקלען אין אלע מינים פון רעליגיעזע און טראדיציאָנעלע פארבען. אויסגעלייטערט אין דעם קאלך־אויווען פון קריטיק און ראציאָנאליזם זיינען ווידער אויפגעטרעטען די רעליגיעזע איבערלעבונגען אין זייער פּאָעטישען צויבער און זוכען א טיר אין דער נשמה פון דעם מאָדערנעם אידען, דערווייל נאָך אלס פּאָעטישע זכרונות פון פארגאנגענהייט, און שפּעטער אפשר שוין אלס רעוואָלוציאָנערע סימוואָלען פון א ניי באַשאַפענער צוקונפט. די גאָט־זוכעניש, וועלכע פליסט פון דעם אויביגען קוואל פון דער אמת־זוכעניש, האָט אויך אָפּגעקלונגען אין דער אידישער נשמה און אויפגעוועקט דעם איינגעשלאָפענעם שמע־ישראל־געשריי, דערווייל נאָך אין זיין גאנצער היסטאָרישער אומקלאָרקייט און ניט פילאָזאָפישער געפיל־פארוואָרענקייט. מיט מאַיעסטעטישער אויסשליסליכקייט הויבט זיך אויף דאָס אידענטום ביי די אידישע סאָציאַליסטען־פילאָזאָפען, ווי למשל, ביי דעם גרויסען אידיש־דייטשען דיינקער, הערמאן כהן, וואָס ביי אים איז דער באהאלטענער סוד פון אידענטום דער יסוד פון דער אמת'ער פילאָזאָפיע און די מאָראל־נביאות פון אידענטום די קולטור־גרונדלאגע פון דער באגייטער סאָציאַליסטישער מענשהייט.

---

*) פון „דאָס נייע לאַנד“, נומער 5 און 6, אָקט. 13 און 20, 1911.

זאָל אָבער ווירקליך דאָס אידענטום באַנייען זיינע פליגלען אלס א לעבעדיגע קולטור־אידעע, און איז דער אויפגעוואַכטער אינטערעס צום אידענ־טום עטוואָס אנדערעס איידער די טויט־קאָנוואולסיען פון אָפּשטאַרבענדער גייסטעס־מאַכט, דאַרף דאָס אידענטום פאַרמאָגען אין זיך איינצושליסען די קולטור־טענדענצען פון דער צוקונפט. דער אמת פון דעם אידענטום פאַר דער מאָדערנער קולטור דאַרף געזוכט ווערען אין סאָציאַלער מאָראַל און ערלייזונג, אין לעבענסמוט, אין היסטאָרישען העראָאיזם, אין סאָציאַליסטישע סימוואָלען, אין מענשהייטס־האָפנונג און מענשהייטס־ווילען. איז באמת דאָס אידענטום דער לייכטענדער מאָרגען־שטערן, וועלכער שטעהט פאַר דעם טאָג־אנברוך פון דער סאָציאַליסטישער מענשהייט, דערפון הייננט אָפּ דער שיקזאַל פון אידענטום. איז דאָס אידענטום די רעליגיאָן פון דעם סאָציאַליזם, דאָס איז דאָס פּראָבלעם פון דער צייט, וואָס פון זיין לייזונג הייננט אָפּ דאָס לעבען אָדער דער טויט פון אידען און אידענטום.

איידער דער מאָדערנער אידישער געדאַנק וועט זיך אָננעמען גבורה צו שטעלען דיזע פראַגע און ענטפערען אויף איר, וואָס דאָס מוז געטאָן ווערען אין דער באַלדיגער צייט, זאָל דאָ ווידער אויפגעלעבט ווערען דאָס בילד פון אידישען גייסטעסהעלד, וועלכער האָט מער ווי מיט א האלבען יאָרהונדערט צוריק דערפילט און דערקענט דאָס אידענטום אלס די סאָציאַ־ליסטישע קולטור־אידעע פון דער צוקונפט. מאָזעס העס האָט ענטדעקט דעם סאָציאַליסטישען תוכן פון אידענטום, האָט צום ערשטען מאָל דערזעהן דעם גרויסען צוזאַמענהאַנג צווישען דער אידישער תורה־נבואה און דעם גייסט פון דער פאָרטשריטענדער מענשהייט, און זיין אידעע פון אידענטום מוז דערפאַר דינען אלס די ערשטע פאַראונטערזוכונג צו אַלע אונזערע פאָרשונגען וועגען דעם זין און דער צוקונפט פון אידענטום. ניט דער באַגרינדער פון ציוניזם איז מאָזעס העס, און געוויס ניט פון דעם ציוניזם אין ציוניסטישען זין, וועלכער שעמט זיך מיט דעם גרויסען אידישען רעוואָלוציאָנער און סאָציאַליסט און איז מוציא שם רע אויף דעם גרויסען נביא, פאַרשווייגענדיג זיין אמת'ען כאַראַקטער, נאָר מאָזעס העס איז דער באַגרינדער פון סאָציאַ־ליסטישען אידענטום, דער אויפלעבער פון דער אידישער רעוואָלוציאָנערער קולטור־אידעע, וואָס די קאָנסעקווענץ דערפון איז די פּאָליטישע ווידעראויפ־לעבונג פון דעם אידישען עם הפלאות.

מאָזעס העס איז אפשר די מערקווירדיגסטע געשטאַלט, וועלכע דאָס מאָדערנע אידענטום האָט ארויסגעבראַכט אין נייינצענטען יאָרהונדערט. ער געהערט צו דערזעלביגער עפּאָכע, וועלכע האָט געבווירען היינע, בערנע, מאַרקס, לאַסאַל, גרעץ, יענע גרויסע אידען, אין וועלכע דער אידישער ראַסען־גייסט האָט געפייערט זיין העכסטען טריאומף. אין קיין זון פון יענער

עפּאָכע האָט אָבער דער אידישער ראַסען־גייסט נאָך ניט דערגרייכט זיין פאָלשטענדיגע באַוואוסטזיניגקייט ווי אין מאָזעס העס. לאַסאַל און מאַרקס טראָגען אין זיך דעם אידישען געשיכטס־אידעאַל און זאָגען אים אָן דער וועלט, אָבער דיזער אידענטום־יסוד איז פאַרזונקען אין די אומבאַוואוסט־זיניגע און האַלב־באַוואוסטזיניגע טיפענישען פון זייערע נשמות. ביי גרעץ דערגרייכט דאָס אידענטום־אידעאַל זעלבסט ניט זיין הויכקייט, און דער גרויסער היסטאָריקער, וועלכער מאָלט אויף אין גייסט און וואָרט די אידישע געשיכטע, דערקענט אליין נאָך ניט זיכער איר קוואַל און איר ציל. מאָזעס העס אָבער, וואָס ביי אים דערגרייכט דאָס אידענטום־אידעאַל זיין העכסטע מדרגה און דער ראַסען־גייסט אין אים דעם טיפסטען אויסדרוק, מאָזעס העס דערקענט דעם שרש פון זיין נשמה אלס א אידישע. ווי געטראָפען פון א נבואה־בליץ האָט ער באַוואוסטזיניג דערקענט דעם אומבאַוואוסטזיניגען תוכן פון זיין גייסט, און אזוי איז אים קלאָר געוואָרען, דאָס זיין מאָראַ־לישער לעבענס־גייסט, די זוכעניש און די האָפנונג אויף א נייע מענשהייט, איז דער היסטאָרישער לעבענס־גייסט פון דעם אידישען פאָלק. מיט קינסט־לערישער קלאָרקייט האָט ער דערזעהן דעם צוזאַמענהאַנג צווישען זיין איך און דעם גייסט פון אידישען פאָלק און האָט עס אויסגעדריקט אין פילאָזאָ־פישע באַגריפען. און אזוי ווי זיין איך איז געוועזן א ווילענדעס, פּאָעטישעס, אידישעס, וועלכעס האָט זיך געשטעלט געגען דער וועלט, כדי זי משנה צו זיין און איבערשאַפען נאָך זיין אייגענעם עבענדבילד, האָט ער אויך געזוכט אראָפּצונעמען דעם שלייער פון דער אידישער געשיכטע און אורגעשיכטע און אויפצודעקען איר טרייבענדען ווילענס־כח. העס איז געוואָרען דער ערשטער אידישער געשיכטס־פילאָזאָף און זיין גענִיאַלעס ווערק איז די גע־שיכטס־פילאָזאָפישע ענטדעקונג, דאָס די אידעע פון אידענטום איז די קולטור־אידעע פון דער קומענדער קולטור.

געשיכטספילאָזאָפיע איז געוועזן דער ערשטער וויסענשאַפטליכער אינ־טערעס פון מאָזעס העס. איז דאָך געשיכטספילאָזאָפיע די אייגענטליך אידישע אידעע, וועלכע האָט באַשעפטיגט אלע אידישע געניען פון דעם נביא דניאל ביז צו קאַרל מאַרקס. צו דער מענשליכער געשיכטע, צו דעם לעבען פון דער מענשהייט געהט צו העס, ווי צו א הייליגען פּראָצעס. דאָס לעבען פון דעם מענשען, ווי פון די פעלקער, ווי פון דעם גאַנצען וועלטאַל, איז א הייליגער ערנסט, פול מיט מאָראַלישע פליכטען, מיט געטליכער ער־האַבענקייט. העס איז א געשיכטס־פילאָזאָף און א ריינער מאָראַליסט, און זיינע געשיכטס־פילאָזאָפישע אידעען און אינדיווידועל־מאָראַלישע געפילען זיינען צוזאַמענגעפלאָכטען און צוזאַמענגעוועבט אין איין איינהייטליכער אידעע, אין איין געשלאָסענעם ווילען. און ווי די גאַנצע וועלט, די וועלט

פון מאַטעריע און די וועלט פון גייסט, איז באהערשט פון דער הייליגער איינהייטליכקייט, אזוי דאַרף אויך דער מענש אין זיין לעבען זיין הייליג — ערנסט און איינהייטליך, און אלע ווידערשפּרוכען צווישען וואָרט און טאַט, צווישען געדאַנק און לעבען זיינען א זינד. די גאַנצע וועלט און דאָס אייגענע לעבען זיינען, דאַרפען זיין א הייליגער אמת, דאָס איז די גרונד־שטימונג פון מאָזעס העס, און דאָס האָט געגעבען די גאַנצע ריכטונג צו זיין לעבען און זיין ווירקען.

געבאָרען אין יאָהר 1812 אין באָן, אין דייטשלאַנד, פון פרומע עלטערן, וועלכע האָבען געשטאַמט פון פּוילען, איז העס אויפגעוואַקסען אין א פרומער אידישער אטמאָספערע, וועלכע איז געווען אָנגעפילט מיט תורה, יחוס און יראת שמים, די דריי יסודות פון אידישען אריסטאָקראַטיזם. אין זיין יוגענד האָט ער געלערנט אידישקייט און איז באַלד פון אידישקייט אריבערגעקומען אויף בילדונג און איז אין 1830 אריינגעטראָטען אין באָנער אוניווערזיטעט. אין יענער אומרואיגער צייט איז העס באַלד אריינגעריסען געוואָרען אין דעם שטראָם פון דער דאַמאָלסדיגער אָפּאָזיציאָן, און האָט זיין אוניווערזיטעט־שטודיום ניט געענדיגט. זיין פאָטער וויל פון אים מאַכען א קאָמערסאַנט, אָבער העס, פאַרשטעהט זיך, פאָרט בעסער ארום אָהן געלד אין לאָנדאָן און פּאַריז, און אין זיין גייסט וואַקסען אויף ביסלעכווייז די שעפּפערישע אידעען, מיט וועלכע ער האָט באַפרוכטעט די וועלט. און בשעת זיין פאָטער קלאָגט זיך אויף דעם ניט געראָטענעם זון, וואַקסט ער אויס שוין מיט 25 יאָר צו א זעלבסטשטענדיגען דיינקער און גיט ארויס אין 1837 זיין ערשטעס ווערק: „די הייליגע געשיכטע פון דער מענשהייט". נאָכדעם אָבער ווי ער האָט אין יאָר 1840 חתונה געהאַט מיט א קריסטליכער מיידעל פון אַן עפענטליכען הויז, — מיט סיבילע פּרעש, — איז ער זיך אויף שטענדיג פאַנאַנדערגעגאַנגען מיט זיין פאָטער. ער האָט זיך שפּעטער באשאפען א נייע פאַמיליע אין דער קעמפּענדער און האָפענדער מענשהייט.

אין דער „הייליגער געשיכטע פון דער מענשהייט" שוועבט פאַר מאָזעס העס דער געדאַנק, דאָס די מענשליכע געשיכטע איז א הייליגע, וועלכע פאַר־ווירקליכט אין איר גאַנג די גרויסע מאָראַלישע אידעע פון ליבע און פרייהייט. איר ציל איז דער רעפאָרמירטער שטאַט, די מלוכה אויף די יסודות פון גערעכטיגקייט. מאָזעס העס איז דאָ נאָך ניט קיין פאָלשטענ־דיגער סאָציאַליסט, ער זעהט אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט אין איינ־קלאַנג מיט העגעל'ן די ענטוויקלונג פון אידעען און נאָך ניט די פאַראיידעלונג און די באַרייכערונג פון דער לעבענס־רעאַליטעט. דערפאַר איז ער נאָך פול מיט באַוואונדערונג פאַר דאָס קריסטענטום, וועלכעס ער האַלט פאַר א העכערע שטופע איידער דאָס אידענטום. דאָס קריסטענטום האָט דערפירט

די פאָלקאָמענהייט פון דעם גייסטיגען אינווייניגען מענשען, אין זיין אָפּגע־ריסענהייט פון געזעלשאפט און געשיכטע, ביז צו דער העכסטער שטופע, האָט אָבער איבערגעלאָזען דעם לעבעדיגען מענשען דעם נויט און דעם פּיין. העס איז נאָך ניט קיין רעוואָלוציאָנערער סאָציאליסט, ער איז נאָך א פילאָ־זאָפישער אידעאַליסט, פול מיט באהאלטענע אינסטינקטען פון אידענטום אָבער מיט קלאָרע און אומקלאָרע באַגריפען פון דער דייטשער פילאָזאָפיע.

פון דער געשיכטספילאָזאָפיע געהט העס איבער צו פּאָליטיק, און אין יאָר 1841, גיט ער ארויס זיין „אייראָפּעאישע טריארכיע (דריי הערשאפט)״. ער רעדט וועגען א פאראייניגונג פון דייטשלאנד, פראנקרייך און ענגלאנד צוליב דעם העכערען מענשליכען פּאָרטשריט. אָבער די פּאָליטיק פון דעם טאָג איז ביי אים פארבונדען מיט דעם גייסט פון דער געשיכטע, און די פּאָליטישע פּראָבלעמען זיינען ביי אים גייסטיג־קולטורעלע פּראָבלעמען, פילאָזאָפישע פּראָבלעמען, וועלכע ווערען איבערגעזעצט אין פלייש און בלוט, אין קאמפען און געגענזעצען פון לעבען. דייטשלאנד איז די אידעע פון פילאָזאָפיע, פראנקרייך פון רעוואָלוציאָן, ענגלאנד פון פּאָליטיק, זייער פאר־אייניגונג איז די העכסטע שטופע פון קולטור. אזוי ארגומענטירט העס אין זיין פילאָזאָפישער פּאָליטיק.

אין דעם אָנהויב פון די פערציגער יאָרען פון פאָריגען יאָרהונדערט לאָזט זיך אראָפּ העס פון דעם הימעל פון פילאָזאָפיע אויף דער ערד פון רעוואָלוציאָן און קאמף. צוזאמען מיט מארקס, ענגעלס, רוגע און פילע אַנדערע ווערט ער דער פירער פון דער דייטשער און שפּעטער דער אייראָ־פּעאישער רעוואָלוציאָן. דיזע מעלה־חסרון מאכט אים אומפרוכטבאר פאר דער צייט, אָבער פרוכטבאר פאר דער אייביגקייט. ער ארבייט צוזאמען מיט מארקס און רוגע אין דער דאמאָליגער רעוואָלוציאָנערער „ריינישער צייטונג״. ער פארעפענטליכט זיין „פילאָזאָפיע דער טהאט״, א האלב אנארכיסטישע פילאָזאָפיע, ארבייט מיט אין מארקס׳עס דייטש־פראנצויזישע יאָר־ביכער, גיט ארויס סאָציאליסטישע צייטונגען צוזאמען מיט ענגעלס, פירט אָן א גרויסע רעוואָלוציאָנערע אגיטאציאָן. אין זיין אויפפאסונג פון דעם סאָ־ציאליזם און זיין רעוואָלוציאָנערער אגיטאציאָן איז אָבער העס ניט דער סאָציאל־פּאָליטיקער פון טאָג, נאָר דער פילאָזאָף, וועלכער זעהט אין די עראייגניסען און די קאמפען פארקערפּערטע אידעען, דעם ענטוויקלונגס־גאנג פון דעם גייסט. העס פארשטעהט די רעוואָלוציאָן און דעם קלאסען־קאמף, אָבער די רעוואָלוציאָן איז ביי אים עטוואס העכערעס נאָך, זי איז פילאָ־זאָפיע, און די קלאסען־קאמפען זיינען די אָפּשפּיגלונג פון אידעען־דיאלעקטיק, די צייט מיט אירע שטורמען שפּיגעלט זיך אָפּ אין דעם אידיש־פילאָזאָפישען גייסט פון מאָזעס העס נאָר ווי א מאָמענט אין דעם אידעען־קאמף פון דער

געשיכטע, נאָר ווי א נייער אויסדרוק פון דעם אייביג זוכענדען און שאַפענ־דען מענשען־גייסט. אין דער רעוואָלוציאָן איז העס געבליבען דער פילאָזאָף, און האָט דערפאר צווייטמאָל געמוזט טרינקען דעם ביטערען כוס פון דעם קעמפער. ער איז אין 1848 פאראורטיילט געוואָרען צום טויט און האָט געמוזט אנטלויפען פון דייטשלאַנד. אָבער איידער זיין פאראורטיילונג צום טויט אלס רעוואָלוציאָנער, איז ער פון מארקס אין קאָמוניסטישען מאַניפעסט פאראורטיילט געוואָרען צו לעבערליכקייט פאר זיין פילאָזאָפישען סאָציאַ־ליזם, פאר זיין העכרער אינדיווידועלער פילאָזאָפישער שפראך, דאָרט וואו די זאך האָט געפאָדערט די פּאָליטישע איינפאך־קאָלעקטיווע שפראך. דער פילאָזאָפישער רעוואָלוציאָנער העס איז אָפּגעטראָטען פאר א צייט לאנג פון פעלד, וועלכעס איז אין גאנצען פארנומען געוואָרען פון דעם פּאָליטישען רעוואָלוציאָנערען מארקס.

2

נאָך דער רעוואָלוציאָן פון 1848 און דער איינגעטראָטענער רעאקציע אין איירָאָפּא פארלאָזט מאָזעס העס דאָס רעוואָלוציאָנערע שלאַכטפעלד און גיט זיך אָפּ צו זיינע נאַטורוויסענשאַפטליכע און פילאָזאָפישע שטודיען אין פאריז. ביי מארקס איז פּאָליטיק און נאַציאָנאַל־עקאָנאָמיע דער מיטעל־פונקט פון זיינע גייסטיגע אינטערעסען, און די האָפנונג אויף דער באַלדיגער רעוואָלוציאָן איז די טרייבענדע קראפט פון זיין טעטיגקייט. העס'עס פילאָ־זאָפישער גייסט זוכט דעם איינהייטליכען צוזאַמענהאנג פון דער וועלט אין נאַטור, געשיכטע, מאָראַל, דעם העכערען זין פון וועלט און לעבען, און די צוקונפטיגע רעליגיאָן איז דער באַהאַלטענער סוד פון זיין זוכען און פאָרשען. די געזעלשאפטליכע קאמפען לעבען אין העס'עס גייסט אין זייער העכערער פאָרם אַלס די דיאַלעקטיק פון אידעען, און די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן שטייגט ביי אים אויף צו איר אוניווערסעלער מדרגה אלס די סאָציאַלע רעליגיאָן. ווען מארקס זוכט צו ענטדעקען די ענדערונגען און די ענטוויקלונג פון דער געשיכטע, זוכט העס צו דערקענען דאָס אייביגע און בלייבענדע, וועלכעס דיזע פליסענדע עוואָלוציאָן באַשאַפט און פאַרווירקליכט.

דאָ ווערען אויפגעדעקט פאר דעם פילאָזאָף די אומבאַוואוסטזיניגע, באַהאַלטענע געהיימניסען פון זיין אייגענעם אידישען איך. הינטער די רעוואָלוציאָנער־סאָציאַליסטישע ערשיינונגען פון זיין אומרואיגען לעבען שטעהט זיין אידישער הייליג־רעליגיעזער גייסט. און הינטער אלע שטורמען פון דער מענשליכער געשיכטע מיט אלע אירע האָפנונגען און שטרעבונגען לייכט דער אייביגער פּלאַן פון אידענטום. מאָזעס העס הויבט זיך אויף צו דער גראַנדיעזער דערקענטניס פון דעם תוכן פון אידענטום, פון דעם זין פון

דער אידישער געשיכטע, פון דער קולטור־ראַליע פון דעם אידישען פאָלק, ער ווערט דער ערשטער אידישער געשיכטס־פילאָזאָף.

עס פארשטעהט זיך, אז עס זיינען נויטיג געווען אויסערע מאָטיווען, אז די אָנגעזאמעלטע שטימונגען פון זיין נשמה זאָלען זיך אויסקריסטאליזירען אין א פילאָזאָפישעם סיסטעם. דיזע מאָטיווען זיינען געווען דער איטאַליע־נישער באפרייאונגס־קריג אין יאָהר 1861, די נאַציאָנאַלע ווידעראויפלעבונג פון רוים. נאָך דער נאַציאָנאַלער באפרייאונג פון רוים דארף קומען די נאציאָנאלע באפרייאונג פון ירושלים. אין יאָר 1862 איז העס אַרויסגע־טראָטען מיט זיין טיפזיניגסטען בוך פאר דער ערשטוינטער אידישער וועלט: רוים און ירושלים. דיזעס ווערק איז דער ערשטער פארזוך פון א אידישער געשיכטספילאָזאָפיע, די ערשטע גלענצענדע פראָבע צו באַשטימען דעם תוכן פון אידענטום. העס בויט אויף זיין אידענטום־געבוי מיט דער הילף פון ראַסען־טעאָרעטישע באטראכטונגען. עס איז א באזונדערע ראַסע די סע־מיטישע ראַסע, פון וועלכע דער אידישער צווייג איז דער איידעלסטער, אַריס־טאָקראַטישסטער. דיזען אידישען פאָלק איז דער לעבענס־אמת, די היס־טאָרישע פאָרטשריטס־אידעע נתגלה געוואָרען א דאַנק דער איינגעבאָרענער געניאליטעט פון דיזען שטאַם. ווי דער שעפּפערישער געניוס פון דעם גרי־כישען פאָלק האָט ארויסגעבראַכט קונסט, פילאָזאָפיע, נאַטור־ערקענטניס, האָט דער אידישער געניוס באַשאַפען מאָראַל, אמת, אידעאַלען. די גריכישע רעליגיאָן איז א נאַטור־רעליגיאָן, די געטער פון אָלימפּ לעבען און וועבען אין דער נאַטור. די אידישע רעליגיאָן איז א געשיכטס רעליגיאָן, דער גאָט פון סיני לעבט און שאפט אין דער געשיכטע; יהוה, דאָס הייסט ער וועט זיין, ער וועט זיך נאָך ווייזען אין דער היסטאָרישער צוקונפט, דאָס איז דער נאָמען פון דעם אידישען גאָט.

די אידישע רעליגיאָן איז א סאָציאלע. זי איז ניט קיין נאטור־רעליגיאָן און איז ניט קיין אינדיווידועל־מאָראלע. זי פארגעטערט ניט די נאטור, ווי די גריכען, און זוכט ניט צו טרייסטען דעם אינדיווידיאום, וועלכער האָט דער־קענט זיין פערזענליכע אָפּגעריסענקייט פון דער נאַטור, ווי דאָס קריסטענ־טום און די גערמאנישע וועלט. די אידישע רעליגיאָן איז א סאָציאל־מאָ־ראלישע, א היסטאָרישע. דאָס אידישע פאָלק, דאָס פאָלק ישראל איז אן איינהייט, אין דער צייט און פאר אלע צייטען, אלע זיינע קינדער זיינען פארבונדען און פאראייניגט צווישען זיך אין איין אָרגאַניזם, אין איין פאָלקס־גוף. דער איינצעלנער איז פארשלונגען אין דער פאמיליע, די פאַ־מיליע אין פאָלק, דאָס פאָלק אין דער מענשהייט. אין אייגען פאָלק און אין דער גאַנצער מענשהייט לעבט דער איינצעלנער, דאָרט זוכט ער גליק, האָפנונג, ערלייזונג, אומשטערבליכקייט. די רעליגיאָן איז דאָס לעבען, ובחרת בחיים,

דאָס פרייע, מאָראַלישע, גוטע לעבען, אָבער אזוי ווי דאָס לעבען פון דעם איינצעלנעם איז באַגרענעצט, דערגאַנצט ער דאָס דורך דעם לעבען פון פאָלק, פון דער מענשהייט, פון דער געשיכטע. אין דעם כלל און אין דער צוקונפט באַקומט דער מענש זיין אמת'ן ווערט. דערפאַר בעט דער איד פאַר דעם כלל ישראל, און אויפהויבענדיג זיין אויג צום הימעל, קוקט ער אייגענטליך אין דער אייביגער צוקונפט פון דער מענשהייט. ניט דער מענש דאַרף ליבען גאָט, ווי דאָס פאָדערט די מאָראַל־אינדיווידועלע רעליגיאָן פון קריסטענטום, נאָר גאָט דאַרף ליבען די מענשען: ברוך אתה יהוה אוהב עמו ישראל. דער מענש דאַרף פאַרווירקליכען אין זיין היסטאָרישער ענטוויקלונג דעם גרויסען אידעאַל פון מענשליכקייט, פון דעם טריאומפירענדען מענשליכען גייסט.

די אידישע רעליגיאָן האָט באַשאַפען לעבענס-פאָרמען, געזעלשאַפטליכע אינסטיטוטען, וועלכע פאַרקערפּערען אָט דיזען העכערען לעבענס־גייסט און זיינען דער סימוואָל פון דער צוקונפטיגער גייסטיג־סאָציאַלער מענשהייט. דער ערשטער אינסטיטוט איז דער שבת. שבת איז די גרויסע מאָראַל־סאָציאַלע־ערפינדונג פון דעם אידישען געניוס. עס איז דער טאָג פון רוה פאַר אלע אונטערדריקטע, דער טאָג פון גייסטיגער ערהויבונג פון דעם מענש־ליכען כלל. היט דעם שבת און זאָלסט געדענקען, דער גאָט פון די קנעכט און די דינסטען האָט גערוהט אין דעם הייליגען סאָציאַלען שבת. ארום די אידעע פון שבת דרעהט זיך ווי ארום א שטראַלענדען צענטער, די שמיטה, דער יובל, דער גאַנצער סאָציאַליזם פון דעם אַלטען פּאַלעסטינא. און דער איז דער אָנזאָג פון דער סאָציאַליסטישער צוקונפט, פון דעם שבת שבתון, פון דעם יום שכלו שבת.

דיזער שבת שבתון, דער יום שכלו שבת לעבט אין אידענטום, אין דער משיח־האָפנונג. אויב שבת איז דער יסוד פון אידענטום, איז משיח זיין ענדע, דער אחרית הימים, די ענדע פון די טעג, די סאָציאַליסטישע צוקונפט. דער גייסט פון אידענטום איז דער גייסט פון דער סאציאַל־דעמאָקראַטיע, דאָס אידענטום איז די רעליגיאָן פון דער סאָציאַליסטישער צוקונפט, דאָס אידענ־טום איז די פילאָזאָפיע פון סאָציאַליזם.

דאָס אידענטום לעבט אָבער ניט נאָר אלס אידעע, אלס קולטור־געדאַנק, נאָר עס לעבט אין דעם לעבעדיגען אידישען פאָלק, וועלכעס איז דורך בלוט און געשיכטע דאָס גלייכע טויזענט־יאָריגע אלטע פאָלק ישראל. אויב דעם אידענטום אלס קולטור־רעליגיעזער אידעע געהערט די צוקונפט, מוז דאָס אידישע פאָלק אויפלעבען צוליב דיזער ליכטיגער צוקונפט. פילע מאָטי־ווען, עקאָנאָמישע, סאָציאַלע, קולטורעלע זיינען פאַראַן אין אידישען לעבען יעצט, וועלכע טרייבען דאָס אידישע פאָלק צו דיזער אויפלעבונג אין דער

צוקונפט. מאָזעס העס ווערט דער פריידיגער און אָנזאָגער פון דער נאַציאָ־נאַלער־פּאָליטישער ווידער־אויפלעבונג פון דעם אידישען פאָלק. אין דער עכטער אַסימילאַציאָנס־עפּאָכע הויבט ער אויף זיין קול פאר דעם אידישען נאַציאָנאַליזם אין זיין קאָנסעקווענטסטער פאָרם, פאר א אידישער זעלבסט־שטענדיגקייט אין פּאַלעסטינא. ער האָפט אויף פראנקרייך, דאָס לאַנד פון דער רעוואָלוציאָן, דאָס דיזעס לאַנד וועט העלפען דעם אידישען פאָלק צו זיין ווידעראויפלעבונג. ביים אידישען פאָלק זעלבסט זעהט ער אין די פאָלקסמאַסען פון מזרח־אייראָפּא די צוקונפטיגע טרעגער פון דער נאַציאָ־נאַלער ווידעראויפלעבונגס־אידעע.

עס האָט געפאָדערט א גרויסער מוט, צו וועלכען עס איז נאָר פייאיג א גרויסער רעוואָלוציאָנער און פילאָזאָף, ארויסצוטרעטען אין די זעכציגער יאָרען מיט אזעלכער אויפפאסונג פון אידענטום און אידען, וואס האָט געקלונגען אין יענער אַסימילאַציאָנס־צייט ווי רעאַקציאָן און אומפאראנט־וואָרטליכע פאנטאסטיק, און בפרט נאָך קומענדיג פון א בארימטען סאָ־ציאַליסט, וועלכער איז געשטאַנען אויסערהאַלב פון דער סינאגאָגע, האָט עס געמוזט ארויסרופען פארוואונדערונג געמישט מיט כעס. עס פארשטעהט זיך ממילא, דאָס פון דער סאציאַליסטישער זייט איז דיזע גאנצע סאציאַליסטישע אידענטום־פילאָזאָפיע געבליבען אומבאמערקט. דיזע גאנצע הערלאישע פילאָזאָפיע פון דער אידישער געשיכטע און דער רוף צו דעם אידישען פאָלק זיינען געווען נאָר אין געגענזאַץ צום גייסט פון דער צייט.

אָבער העס איז געווען א פילאָזאָף, א רעוואָלוציאָנערער פילאָזאָף. ער האָט געשריבען ניט פאר זיין צייט, נאָר צוליב דעם אמת. „איך שרייב אייך ניט צו געפעלען, איר זאָלט וואָס לערנען“, דיזער גייסטרייכער וואָרט פון געטע וואָלט העס געקענט געברויכען אלס מאָטאָ פאר זיינע שריפטען. ניט קוקענדיג אויף דעם גאנצען שטורם פון פּראָטעסט געגען אים און די פּראַק־טישע אומפּרוכטבארקייט פון זיין פּראָפּאַגאנדא, האָט ער ניט אויפגעהערט ווייטער צו ענטוויקלען די גרונדלאַגען פון זיין אידישער געשיכטספילאָזאָפיע. אין אייניגע דייטש־אידישע צייטשריפטען און נאָך מער אין די פראנצויזיש־אידישע „ארשיוו איזראַעליט“, האָט העס פארעפענטליכט א גאנצע אָנצאָל פון ארטיקלען און קריטיקען, אין וועלכע ער האָט ווייטער אויסגעבילדעט די גרונד־געדאַנקען פון דעם סאָציאַליסטישען אידענטום. צו דערזעלבער צייט איז ער געווען אן איבערגעגעבענער שרייבער און טוער אין דער סאָציאַליס־טישער באוועגונג. אין דער אויפדעקונג פון דעם סאָציאַליסטישען אידענ־טום האָט ער געבויט די רעליגיאָן פון דער צוקונפט, אין זיין סאָציאַליסטישער טעטיגקייט האָט ער געזוכט איבערבויען די וועלט נאָך די אידעען פון אידענ־טום. און ביז צו זיין טויט, אין יאָר 1875, איז זיך דיזער מערקווירדיגער

זעהער פון דער צוקונפט געבליבען טריי. ער האָט פראַקטיש געדינט דעם סאָציאַליזם און טעאָרעטיש געלעבט אין אידענטום.

מאָזעס העס האָט ענטדעקט א אידעע פון וועלט היסטאָרישער באדײ־טונג. ער האָט אָנגערירט אפשר די טיפזיניגסטע אידעע פון דער גאנצער מענשליכער קולטור בכלל. ער האָט אויפגעדעקט דעם תוכן פון אידענטום, פון יענעם קולטור־אמת, וועלכער איז וואונדערבאר געבאָרען געוואָרען אין דער אלטגרויער פארגאנגענהייט און האָט דורך זיין וואַריאַציאָן און ווידער־שפּרוך, דורך דאָס קריסטענטום, באהערשט ביז יעצט די גאנצע ציוויליזירטע מענשהייט. דער געשיכטספילאָזאָף מאָזעס העס האָט אריינגעשריבען א טיפזיניגען בלאַט אין דעם אייביגען ספר, וועלכער זוכט דעם פארבאָרגענעם פּירוש אויף דער מענשליכער געשיכטע און מענשהייטס־גייסט. דער קוואַל, פון וואנען ער האָט געשעפּט דיזע זיינע ערקענטניס, איז געווען זיין אידישעס איך. די אומבאוואוסטזיניגע יסודות פון זיין אידישען איך, פון זיין אי־דישען ראסען־גייסט, זיינען אים קלאָר געוואָרען און אויפגעטרעטען פאר זיין שעפּפערישען שכל אין באוואוסטזיניגע אידעען. אין זיין קולטור־ליידענ־שאַפט אלס רעוואָלוציאָנערער סאָציאַליסט האָט ער דערהערט דעם קול פון דער תורה און דער נבואה און דעם כוזרי און שפּינאזא ביז צו דער קאַבאַ־ליסטישער און סאָציאַליסטישער משיח־מיסטיק. און אין דער אלטער נבואה האָט ער דערקענט דעם אייביגען שטרעבען פון דעם מענשען צו לעבענס־פאָלקאָמענהייט, צו היסטאָרישער פארענדערונג און שאַפונג. ער האָט דעם אידישען פאָלק געבראַכט דערפאר די גרעסטע בשורה, די בשורה, דאָס זיין קולטור־תוכן איז דער קולטור־תוכן פון דער מענשהייט, דאָס דאָס אידענטום איז די רעליגיאָן פון סאָציאַליזם. פארשטעהט זיך דאָס דער שעפּפער פון דיזען אידענטום, דאָס אידישע פאָלק, דארף זיך אויפהויבען פון זיין געפאַ־לענקייט צו העכסטער פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט. דער ענטדעקער פון סאָציאַליסטישען אידענטום איז געווען אויך דער אייגענטליכער באגרינ־דער פון סאָציאַליסטישען ציוניזם.

די באַדייטונג פון שבת *)

אין דעם קולטור־אוצר פון דער מענשהייט, וועלכער האָט זיך אויסגע־לייטערט און איז אָנגעוואַקסען אין דער מענשליכער געשיכטע, פאַרנעמט דער אידישער שבת קדש, דער הייליגער שבת, אפשר דעם באַדייטענדסטען פּלאַץ. די וויסענשאַפט, די קונסט, די פילאָזאָפיע, די רעליגיאָן, די סאָציאַלע אָרדנונג, די טעכניק, די מאָראַל זיינען די יסודות פון דער מענשליכער קולטור, וועלכע פאַראייניגען זיך און פאַרפאָלקאָמען זיך דורך דער שטענדיגער לע־בענס־טעטיגקייט פון דעם אינדיווידואום און דער געזעלשאַפט. דער שבת איז אָבער דער הייליגער מאַנטעל, וועלכער שוועבט איבער דער גאַנצער מענשלי־כער קולטור, דאָס מאָראַלישע ליכט, וועלכעס באַלייכט די מענשליכע גע־שיכטע און ווייזט איר אָן דעם וועג. דורך דעם שבת איז דער מענש ערשט געקומען צו דער מדרגה פון א פרייער גייסטיגער פּערזענליכקייט, דורך דעם שבת קדש האָט ער זיך באַפרייט פון זיין נידעריגער צוגעבונדענקייט צו דער ערד, האָט זיך אויפגעהויבען פון שקלאַפעריי, פון ארבייט, פון ליידענשאַפט, מיט דעם גייסטיגען בליק אויפ׳ן הימעל און דעם מאָראַלישען קוק אין דער צוקונפט פון דער מענשליכער געשיכטע. היינע האָט געזאָגט ערגעץ־וואו: דער איד איז די זעקס טעג פון וואָך א הונט, און שבת ווערט ער א מענש. דיזעס וואָרט פון דעם דיכטער איז נאָך פיל ריכטיגער פאַר דער גאַנצער קולטור־געשיכטע. שבת איז די גרויסע מתנה, וועלכע דער גאָט פון דער גע־שיכטע האָט געגעבען די מענשען, כדי פון די מענשען זאָל באַשאַפען ווערען א מענשהייט.

די ארבייט מאַכט דעם מענשען פאַר א חיה, און די געצוואונגענע ארבייט מאַכט אים פאַר א שקלאַף, פאַר א פאַרשקלאַפטער חיה. די רוה מאַכט דעם מענשען סאָציאַל גלייך, איידעל און פריי. די הונדערטע מיליאָנען אזיאַטישע איינוואוינער ווייסען ניט פון קיין רוה־טאָג, דער כינעזישער קולי ארבייט איי־ביג, א חוץ אייניגע דינאַסטישע יום־טובים אין יאָר, אין וועלכע ער „הוליעט״. אפילו די קריסטליכע איירָאָפּעאישע פעלקער האָבען ביז צו אונזער צייט, ביז צו דער ענטשטעהונג פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג ניט געוואוסט פון קיין זונטאַג־רוה. די קריסטליכע קירכע האָט אפילו אריבערגענומען דעם אידישען שבת אין דער געשטאַלט פון זונטאַג, אָבער זי האָט געגעבען דעם זונטאַג א גאַנץ אַנדערע רעליגיעז־פילאָזאָפישע באַדייטונג און האָט געדויבט פון דעם שבת זיין סאָציאַל־קולטורעלען אינהאַלט. ערשט דער מאָדערנער סאָציאַליזם דורך זיין קאַמף פאַר זונטאַג־רוה, וועלכע איז געוואָרען דער פונ־

*) פון „דאָס נייע לאַנד״, נומער 8, נאָוו. 3, 1911.

דאַמענט פון דער גאַנצער סאָציאַלער געזעצגעבונג, האָט ווידער אויפגעלעבט די גרויסע שבת־אידעע, וועלכע איז דער סימבאָל פון דעם שבת־שבתון פון דער געשיכטע, פון דעם יום שכלו שבת, דאָס הייסט פון דער סאָציאַליסטישער צוקונפט.

ווי אַזוי איז דער שבת ענטשטאַנען אין דעם אַלטען אידענטום, איז אַ שווערע און פאַרוויקעלטע פּראָבלעם פון דער היסטאָרישער פאָרשונג. שוין די אוראַלטע פעלקער, די באַבילאָניער, די אַסיריער, די עגיפּטער, די אַראַבער, האָבען געוואוסט פון דער איינטיילונג פון דער צייט אין יאָרען נאָך דער זון, אין חדשים און האַלבע חדשים נאָך דער גאַנצער און האַלבער לבנה, און די באַבילאָניער האָבען אפילו געוואוסט פון דער איינטיילונג פון דער וואָך אין זיבען טעג. דער גרויסער הימעל איבער די מענשען, און די זון און די לבנה און די שטערען אויפ'ן הימעל זיינען געווען די יסודות פון אַלע אַמאָליגע רעליגיאָנען. עובדי כוכבים ומזלות, דינער פון דער זון, דער לבנה און די שטערען, זיינען געווען אַלע אַמאָליגע פעלקער. די איינטיילונג פון דער צייט איז געווען געהייליגט דורך די געטער אויפ'ן הימעל, וועלכע האָבען אין דער געשטאַלט פון די שטערען רעגירט איבער דער וועלט און די מענשען. צום הימעל און צו די שטערען אויפ'ן הימעל האָט אויך דער אַלטער העברעער אויפגעהויבען אין רעליגיעזער שרעק און פאַרוואונדערונג זיין אויג. „אל", דאָס הייסט צו, צום הימעל האָט זיך געריסען זיין רעליגיעזע נשמה, און גאָט האָט בא אים אָנגענומען לכתחילה דעם נאָמען אל, אלים, אלוה, אלהים, אין לשון רבים. יעדער שטערן, יעדער לייכטענדער פּלאַנעט איז געווען אַ גאָט אין די פאַרוואונדערטע אויגען פון דעם אַמאָליגען מענשען, וועלכער האָט ערקלערט און מפרש געווען די גאָט־שטערען ווערדליג נאָך זיין נאַטירליכער פאַנטאַזיע. דער מאָרגענשטערן, דער הילל בן שחר אין העברעאיש, איז אין גריכיש ווענוס, די געטין פון ליבע, וועלכע האָט די נאַכט צוגעבראַכט אין די אָרעמס פון ליבע, און איז אַרויסגעטראָטען אין באַגינען לעבען דעם אויפ־שטייגענדען פייער־גאָט פון דער הערליכער זון. יעדער טאָג פון וואָך איז געשטאַנען אונטער דער הערליכער השפעה פון אַ באַזונדערן שטערן־גאָט, און די אַלטע גריכישע און לאַטיינישע נעמען פון די טעג באַווייזען נאָך דעם צוזאַמענהאַנג צווישען די טעג און די פּלאַנעטען. דער ערשטער טאָג פון וואָך איז געווען דער סאַטורן־טאָג, געהייליגט דעם ליכטיגען פּלאַנעט סאַטורן, וועלכער האָט געהאַלטען פאַר'כשופ'ט די רעליגיעזע פאַנטאַזיע פון דעם פאַר־צייטיגען מענשען. „סאַטורדיי" איז נאָך עד היום דער ענגלישער נאָמען פון דעם אַמאָליגען הייליגען ערשטען טאָג פון דער וואָך. דער אידישער שבת איז דער אַמאָליגער סאַטורן־טאָג, וועלכער שטאַמט פון דער צייט, ווען אידען זיינען געווען ווי אַלע פעלקער עובדי כוכבים ומזלות, שטערן־דינער, אָנבעטער

פון די ליכטער פון הימעל. פון וואנען עס נעמט זיך דאס ווארט שבת, ווער קען דאס דערפארשען? איז דאס ווירקליך דאס באבילאנישע ווארט סאבאטו, וועלכער איז אויך געוועזן דער נאמען פון א היילינגען טאג? אדער ליגט דא וועלכער עס איז אנדערער צוזאמענהאנג? דיזען פארוויקעלטען ביבעל-קריטי־שען פלאנטער קען די פארשונג נאך ניט פאנאנדערנעמען זיכער. דער אידי־שער שבת איז אבער יעדענפאלס אורשפרינגליך געוועזן דער סאטורן־טאג, א קינד פון דער אמאליגער נאטור־רעליגיאן, בשעת די זון און די לבנה און די שטערן האבען אין זייער צויבער-גלאנץ געהייסען דעם דערשראקענעם מענשען זיך צו זיי בוקען. דער נביא, וועלכער הויבט זיך אויף געגען דער נאטור אין נאמען פון דעם גייסט, וועלכער צוברעכט די געטער פון הימעל און ענטדעקט דעם נייעם אויבינגען גאט פון דער מענשליכער געשיכטע, דער נביא עמוס, דערמאנט מיט א פארוואורף זיין פאלק ישראל דאס ער האט געדינט צו די שטערן אמאל, „ונשאתם את סוכת מלככם, כיון צלחכם, כוכב אלהיכם אשר עשיתם לכם כיון״. דאס איז דער נאמען פאר סאטורן.

אבער פון א פאלק ווי אלע פעלקער ווערט דאס אידישע פאלק אין זיין היסטארישער ענטוויקלונג א באזונדערעס פאלק, א פאלק פון גייסט, אן אויסערוויילטעס פאלק, און דער נאטור־שבת ווערט פארוואנדעלט אין דעם גייסטיג־סאציאלען שבת, אין דעם היילינגען שבת, פון דעם פאסטוכער־לעבען געהט דאס פאלק איבער צו אקערבוי, עס וואקסט אויף א ציוויליזאציע, עס הויבט זיך אויף דער שטורמישער קלאסען־קאמף, עס ערוואכט די סאציאלע נבואה, און עס ווערט באשאפען די נייע קולטור־אידעע פון שבת, א העכערע סאציאלע לעבענספארם און א גרויסער היסטארישער לעבענס־סימוואל. אט דאס איז דער וואונדערפאלער שפרונג פון דער אידישער געשיכטע. קין דער אקערבויער האט דער׳הרג׳עט הבל דעם פאסטוך, דער אקערבוי האט צושטערט די פריערדיגע סאציאלע גלייכהייט פון פאסטוכער־לעבען און האט באשאפען די ציוויליזאציע מיט איר סאציאלער אונגלייכהייט און איר שקלאפעריי. אבער דער גאט פון נקמה און פון צדק איז דער גאט פון דעם אונטערדריקטען קלאס, דער גאט פון קנעכט און די ארבייטער, דער גאט פון הבל דעם צדיק, וואס ער מאנט הבל׳ס בלוט פון זיין ברודער דעם רשע. און דער גאט פון בארמהערציגקייט האט געשיינקט הבל׳ס קינדער, די ארבייטענדע און אונ־טערדריקטע קלאסען, די שענסטע מתנה פון זיין אוצר, דעם היילינגען סא־ציאלען שבת.

שבת איז געווארען די גרונטלאגע פון דער נבואה. דער שבת איז אריינ־גענומען געווארען אין די עשרת הדברות אלס דאס גרעסטע מאראלישע און סאציאלע געבאט. געדיינקט דעם שבת אים צו היילינגען, זעקס טעג זאלסטו ארבייטען און דער זיבעטער טאג איז שבת צו דיין גאט, זאלסט ניט טאן

קיין מלאכה, דו, דיין זון, דיין טאָכטער, דיין קנעכט, דיין דינסט, אזוי פאַר־זאָגט דער ספר שמות די הערשענדע קלאַסען. און דער סאָציאַליסטישער מחבר פון דברים, אפשר גאָר דער נביא ירמיה, גיט שוין די גאַנצע סאָציאַלע ערקלערונג פאר דעם שבת, למען ינוח עבדך ואמתך כמוך, כדי דיין קנעכט און דיין דינסט זאָלען רוהען אזוי ווי דו. דו ביסט אליין געווען א קנעכט אין מצרים, זאָגט דער שרייבער פון די עשרת הדברות, דערפאר זאָלסטו איינמאָל אין וואך פריי מאכען דיין קנעכט און אויפהויבען אים צו א גייסטיגען מענ־שען. זעקס טעג האָט גאָט געארבייט, בשעת ער האָט די וועלט געשאפען, און דעם זיבעטען טאָג האָט ער גערוהט, ערקלערט דער מער נאאיוועד נאטור־פי־לאָזאָפישער פארפאסער פון ספר שמות דעם גרונט פון שבת. און מיר פאר־שטעהען היינט, דאָס ניט דערפאר האָבען די קנעכט און די דינסטען גערוהט אום שבת, ווייל גאָט האָט גערוהט, נאָר פארקערט דער גאָט פון בארמהער־ציגקייט און נקמה האָט געזעהן, ווי די אונטערדריקטע רוהען אום שבת, און האָט אויך געמאכט דעם שבת קדש פאר זיין גרויסען רוה־טאָג.

אָבער דאָס גרויסע רעוואָלוציאָנערע הארץ פון דעם נביא בארוהיגט זיך ניט מיט'ן שבת. זיין נשמה באגערט דעם סאָציאַלען שבת, דעם אייביגען שבת, די באפרייאונג און פארברידערונג פון אלע מענשען, דעם שבת שבתון, דעם יום שכלו שבת, דעם היסטאָרישען טריאומף פון דער גייסטיגער מענשהייט. ער פאָדערט יעדען זיבעטען יאָר שבת שבתון פאר דאָס לאנד, וואָס אלע אירע געוויקסען און פרוכטען זאָלען געהערען פריי צו דעם קנעכט, דער דינסט, דעם ארבייטער, דעם פרעמדען, צו אלע וועלכע האָבען קיין אייגענטום ניט. דעם זיבעטען יאָר זאָל דער קנעכט פריי ווערען און דער הער זאָל אים ניט אָפּ־לאָזען מיט גאָרנישט פון זיין קנעכטשאפט, נאָר זאָל אים געבען א טייל פון זיין אָנגעהאָרעוועטען גוטס, כדי ער זאָל קענען געברויכען זיין פרייהייט. און ווען דו וועסט אָפּצעהלען שבע שבתות שנים, ניין און פערציג יאָר, זאָלסטו דעם צענטען תשרי, יום כפור, בלאָזען אין דעם שופר תרועה אין דעם גאנצען לאנד, און זאָלסט אויסרופען די פרייהייט אין דעם לאנד פאר אלע זיינע איינוואוינער, יעדערער זאָל צוריק באקומען, וואָס ער האָט צו אנאנדערען פארקויפט אָדער פאר'משכנ'ט אין דיזער צייט, זיין לאנד, זיין הויז. די סאָציאַלען אונגלייכהייט פון אָרים און רייך זאָל פארשווינדען, און די סאָ־ציאַלע גערעכטיגקייט, די גאולה, זאָל קומען אין דער וועלט. אזוי ווערט דער שבת די אידעע פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, דער יסוד אויף וועלכען עס ווערט אויפגעבויט די גערעכטע געזעלשאפט. ביי דעם צווייטען ישעיה איז שבת שוין דער סימוואָל פון מאָראַלישען לעבען בכלל, שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע, ווער עס היט שבת פון מחלל זיין, און ווער עס היט זיך אָב פון טאָן שלעכטס בכלל.

דער אידעאַל פון דעם נביא, דער שבת שבתון, די גאולה פון דער מענש־הייט איז ניט מקוים געוואָרען, ווייל די מערקווירדיגע אידישע געשיכטע איז איבערגעריסען געוואָרען אין דער צייט פון איר העכסטען גלאַנץ, ארום דער עפּאָכע פון דער ענטשטעהונג פון קריסטענטום. דער שבת איז מיט דעם פאָלק ישראל אוועקגעגאנגען אין גלות, און ער האָט דאָרט אראָבגענומען זיינע רעוואָלוציאָנערע בגדי מלכות און איז געבליבען לייכטען אין זיין גייסטיגער הייליגקייט. שבת איז אין גלות געוואָרען דער טאָג, ווען דער איד איז גע־וואָרען א מענש, א פרייער גייסטיגער מענש. שבת איז געוואָרען אין דעם אידישען לעבען דער קוואַל פון לעבענסמוט און גייסטיגער ערוועקונג, ווען די פינסטערע פארזאָרגטע וואָכעדיגקייט איז פארשוואונדען און עס האָט אריינ־געלויכטען די הייליגקייט פון גייסט. שבת האָט דער איד געלערענט תורה, האָט געשטאַרקט די באַנדען פון פאַמיליע, האָט באשאפען א העכערע גייסטיג־מאָראַלישע אטמאָספערע ארום זיך. דער שבת האָט אויפגעהאַלטען דאָס אי־דישע פאָלק אין דעם שטורם פון דער געשיכטע און האָט אים געגעבען זיין מערקווירדיגע גייסטיגע אינדיווידואַליטעט. די קולטור־אידעע פון שבת האָט באשאפען דאָס אידישע נביאים־פאָלק, שבת האָט פארהיט דעם גייסט פון אידישען פאָלק אין גלות פון טויט און ענטאַרטונג, און די אידישע שבת־שבתון־אידעע איז אריבערגעגאנגען אין דער סאָציאַלער קולטור־האָפענונג פון דער איצטיגער מענשהייט. שבת איז דער גרעסטער פון די גרונטשטיינער פון דער קולטור פון דער צוקונפט. דאָס האָט געפילט דער גרויסער דיכטער, וועלכער האָט מיט צויבערטענער באזונגען די שבת־מלכתא, געטרויסט און דערהויבען איר היימאַט ציון, און אין פרומער ריינקייט אָנגערופען דעם שבת מיט דעם שענסטען וואָרט אין דער מענשליכער שפּראַך, מיט דעם וואָרט כלה.

דער יעצטיגער מאָמענט אין ציוניזם *)

די אידישע נאַציאָנאַל־פּאָליטישע באַוועגונג איז פול מיט איבעראַשונ־גען. זי געהט ניט אין א גלייכער ליניע, נאָר אין זיג־זאַגען, זי שטייגט און פאַלט און הויבט זיך ווייטער אויף אין א פאַרענדערטער געשטאַלט. ווארום זי ווערט אָנגעטריבען ניט דורך די גלייכמעסיגע ענטוויקלונג פון וועלכע עס איז אינווייניגע כחות אין דעם לעבען פון פאָלק, ווי צום ביישפּיל, פון די עקאָנאָמישע כחות, אזוי ווי ביי נאָרמאַל לעבעדיגע פעלקער, נאָר זי היינגט אָפּ פון פאַרשידענע אויסערליכע סבות און אומשטענדען, — וואָס מען קען זיי אָפט גאָר ניט פאָראויסזעהן און באַרעכענען. גלייכמעסיג ווירקט אין דעם אידישען לעבען נאָר איין שטענדיגע סיבה, דאָס איז די אידישע נויט, וועלכע ווערט מיט נאַטור־נויטווענדיגקייט אַלץ שטאַרקער און דראַמאַטישער און וועקט דאָס פאָלק. אָבער דיזע אידישע נויט איז נאָך ניט קיין שאַפענדע און שעפּפערישע קראַפט. זי באַדאַרף נאָך די גינסטיגע אויסערע אומשטענ־דען, כדי זי זאָל ארויספירען דאָס פאָלקס־לעבען אויף דעם ברייטען וועג פון פּאָליטישער און נאַציאָנאַלער באַפרייאונג.

דער נייער פּאָליטישער רעזשים אין דער טערקיי קען ווערען דער אָנ־הויב פון א גרויסער פּאָליטישער און נאַציאָנאַלער באַוועגונג פון דאָס אידישע פאָלק. אָן דעם פעלזען־שטיין פון דער טערקישער דעספּאָטיע זיינען צובראָ־כען געוואָרען ביז איצט אַלע האָפנונגען און באַמיאונגען צו קאָנצענטרירען דאָס אידישע וואַנדער־פאָלק אין איין טעריטאָריע. די קליינע פּעולות און מעשים, וועלכע פילע האָבען געפּרופט באַשאַפען אין די צייטען פון דעם אַלטען רעזשים אין פּאַלעסטינא, זיינען געווען אייגענטליך, ווי מיר דוכט זיך, א פּראָדוקט פון פאַרצווייפלונג. ווער עס האָט גע'חלום'ט פון גרויסע טאַטען, פון פּאָליטישע לאָזונגען, פון קבוץ גליות, און האָט ניט געקענט זיך צופרידענשטעלען מיט יענע אַרבייטען, האָט געזוכט זיין ארץ־ישראל אין גוי'שע מדינות און געוואָלט אויפהויבען די ציון־פאָן ניט אויף די הרי ישראל, נאָר אפילו אויף יענער זייט סמבטיון. עס איז אויסגעוואַקסען דער ברודער־קריג צווישען ציוניזם און טעריטאָריאַליזם, און דיזע צוויי שוועסטער־

---

*) פון „דאָס אידישע פאָלק" ניו יאָרק, 1909. דער דאָזיגער אַרטיקעל איז דער ערשטער שריט אין ד"ר סירקינ'ס אָריענטאַציע צוריק צום פּאַלעסטינישען ציוניזם, נאָך דער טעריטאָריאַליסטישער שפּאַלטונג ביי דעם זיבעטען ציוניסטישען קאָנגרעס אין יאָר 1904.

באוועגונגען האָבען גענומען קוקען איינע אויף די אנדערע, ווי פיינדליכע שטיף־שוועסטער. דער טעריטאָריאליזם האָט געלאכט פון דער פּאָליטיק און דער עקאָנאָמיע פון דעם ציוניזם, און דער ציוניזם האָט גע'פּסל'ט די סאַמע אידישקייט פון דעם טעריטאָריאליזם.

דער נייער רעזשים אין דער טערקיי וועט מאַכען אַ סוף צו דעם ברודער־קריג פוןביידע באוועגונגען. זיי וועלען זיך מוזען פאראייניגען צוליב דעם גלייכען ציל, צוליב דער טעריטאָריאלער לייזונג פון דעם אידישען פּראָבלעם, צוליב דער פּאָליטישער אויפלעבונג פון דעם אידישען פאָלק. די הויפּט־סיבה פאר וואָס פּאלעסטינא און די נאכבאַר־לענדער, דער מזרח, זאָלען ניט קענען זיין דער טעריטאָריאלער צענטער פון דעם אידישען פאָלק, איז פארשוואונדען. דער טעריטאָריאליזם פון זיין זייט איז אין דעם משך פון זיין עקזיסטענץ און ענטוויקלונג און אויף דעם וועג פון זיינע פאָרשונגען געקומען צום אָריענט. עס האָט זיך ארויסגעוויזען, דאָס אַ אידישע טעריטאָריע דארף געזוכט ווערען ניט נאָר אין אַ פרייעס און ווייניג באוואוינטעס לאַנד, נאָר אין אַ לאַנד מיט גאַנץ באַזונדערע פּאָליטישע אוןווירטשאַפטליכע תנאים. זוכען אַ אידישע אויטאָנאָמע טעריטאָריע אין קאַנאַדאַ, אויסטראַליען, ארגענטינא, בראַזיליען, און אנדערע פרייע אָבער איינגעאָרדענטע מלוכה אָרגאַניזמען איז כמעט אַזוי אונמעגליך, ווי צו חלום'ען מכח אַ אידישעס לאַנד אין די פאראייניגטע שטאַטען פון אמעריקא. די מעגליכקייט פון אַ אידישער אויטאָנאָמער קאָלאָניזאַציע דארף געזוכט ווערען אין פרייע אָבער נאָך ניט איינגעאָרדענטע קאָלאָניען און לענדער.

פּראַקטישע אויסזיכטען פאַר אַ אידישער אויטאָנאָמע קאָלאָניזאַציע זיינען פאראַן אין די ווייטע לענדער פון דער טערקיי, וועלכע זיינען ניט באוואוינט. דאָס איז שוין קלאָר געוואָרען בּאַ די טעריטאָריאליסטען נאָך איידער דער פּאָליטישער רעזשים אין דער טערקיי האָט זיך געענדערט. די ערשטע עקספּעדיציע, וועלכע איז געוועזען נאָך טריפּאָליס און נאָרד־אפריקא, וועלכעס געהערט דעם סולטאַן, און די טעריטאָריאליסטישע אָרגאַניזאַציע זיינען געוועזען בּארייט ארייצוטרעטען אין פארהאַנדלונגען מכח דיזעס לאַנד נאָך מיט דער פריערער טערקישער רעגירונג. נאָרד־אפריקא האָט זיך אָבער ארויסגעוויזען אַלס אוממעגליך פאַר אַ גרויסע קאָלאָניזאַציע וועגען זיינע שלעכטע קלימאַטישע תנאים, וועגען דאָס פעלען פון וואַסער. אויף דער טאַגעס־אָרדנונג בּאַ דעם טעריטאָריאליזם איז ארויסגעטראָטען מעסאָפּאָטאמיען, וועלכעס איז שוין זייט יאָרען געשטאַנען אין דעם „בלוי־בוך“ אַלס איינס פון די פּאַסענדע לענדער פאַר אַ אידישער גרויס־קאָלאָניזאַציע.

די טעריטאָריאליסטישע אָרגאַניזאַציע זעהט אין אַ גרויסען און פרוכטבארען לאַנד, ווי מעסאָפּאָטאמיען, וועלכעס איז ווייניג באַפעלקערט און אויף

וועלכעס די דעמאָקראַטישע טערקיי וואָלט געגעבען קאָנצעסיעס, די מעגליכ־קייט אויפצובויען א אידישע אויטאָנאָמע קאָלאָניזאציע, צו פארווירקליכען דעם פאָליטישען ציוניזם. אין צוזאמענהאנג מיט מעסאָפּאָטאמיען איז מעג־ליך ארויסצושטעלען א גרויסען פּלאַן, שאפען גרויסע מיטלען, פאראינטערע־סירען דאָס גאנצע פאָלק און אריינציען עס אין דער באוועגונג. קיין טערי־טאָריאַליסט אָבער, וועלכער שטעלט זיך איצט אָב אויף מעסאָפּאָטאמיען, וועט ניט אויסשליסען פּאַלעסטינא פון דעם אידישען לאַנד. מען האָט דעם טעריטאָריאַליסטישען געדאנק נאָך ניט פארבונדען מיט מעסאָפּאָטאמיען, האָבען פילע טעריטאָריאַליסטען דורכאויס ניט אויסגעשלאָסען פאַלעסטינא און פילע האָבען דעם „בעל־הבית'ישען" אוגאנדיזם פון דעם זעקסטען קאָנ־גרעס געהאלטען פאר פּאָליטיש קלוגער און נאציאָנאַל געזונטער איידער דעם שפּעטערדיגען פּרינציפּיעלען טעריטאָריאַליזם. עס וואָלט אָבער געווען ווילד און משוגה'דיג, ווען מען וואָלט איצט אויסשליסען פּאַלעסטינא, ריידענדיג וועגען דער קאָלאָניזאציע פון מעסאָפּאָטאמיען. מעסאָפּאָטאמיען און פּאַ־לעסטינא זיינען איין לאַנד, וועלכעס וועט דורך די קאלאניזאציאָנס־ארבייט אין ביידע פּלעצער און דורך די נויטיגע אייזענבאַן פון וועסט צו איסט אינווייניג פארבונדען ווערען. פּאַלעסטינא איז דער טויער צו מעסאָפּאָ־טאמיען און צוריק דער וועג פון מעסאָפּאָטאמיען צום ים. ווער עס רעדט פון א גרויסער קאָלאָניזאציע אין מעסאָפּאָטאמיען, דער מוז צו גלייכער צייט פארלאנגען די פארשטארקונג פון אלע אידישע פּאזיציעס אין פּאַלעסטינא, אין לאַנדווירטשאַפט, אינדוסטריע, אין שטעדט ביז צו דער העכסטער מדרגה.

מיט דעם לאָזונג פון מעסאָפּאָטאמיען שטעלען זיך די טעריטאָריאַ־ליסטען פּראַקטיש, ווען אפילו ניט־טעאָרעטיש, אויף דעם פּראָגראַם פון ציוניזם.

האָט די פארענדערטע פּאָליטישע לאגע אין דער טערקיי ארויפגעפירט דעם טעריטאָריאַליזם אויף א נייעם וועג, לייגט זי נאָך מער התחיבות ארויף אויף די ציוניסטישע אָרגאַניזאציעס. דאָס פעלד, וואו זי האָט געארבייט אין קליינעם מאסשטאַב ביז איצט, האָט זיך ערווייטערט. שטרעבונגען פאר גרויסע פּאָליטישע צילען זיינען פארשוואונדען. אויף די ציוניסטישע אָרגאַ־ניזאציעס קוקט דאָס גאנצע אידישע פאָלק און ערווארטעט פון איר איצט א לאָזונג. פון דעם לאָזונג און דעם אינווייניגען כח פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאציע וועט עס איצט אָפּהייגגען, צי וועט זי קאָנען ווערען די פּאָלי־טישע און נאציאָנאַלע פארטרעטונג פון דעם גאנצען אידישען פאָלק אָדער ניט. די ציוניסטישע אָרגאַניזאציע האָט אָבער שוין גלייך די מעגליכקייט זיך צו פאראייניגען און אריינצונעמען צו זיך די טעריטאָריאַליסטישע אָרגאַ־ניזאציע. די ציוניסטען דארפען נאָר ארויסטראָגען דעם גרויסען לאָזונג פון

דער טעריטאָריאַלער באפרייאונג און זעלבסטשטענדיגקייט פון דעם גאַנצען אידישען פאָלק.

עס איז ניט מעגליך צו גלויבען, דאָס וועלכער עס איז ציוניסט זאָל זיך שטעלען פרינציפיעל געגען מעסאָפּאָטאמיען. אויב פּאַלעסטינא האָט א נאכבארלאַנד, וועלכעס איז פּאַסענד פאַר אַ אידישע גרוים־קאָלאָניזאציע, איז דאָס מעסאָפּאָטאמיען. די ציוניסטען מוזען ארויסשטעלען דעם לאָזונג פון א גרויסע מאסען־קאָלאָניזאציע, אין פּאַלעסטינא און אין מעסאָפּאָטאמיען. דערמיט פאראייניגט דער ציוניזם אלע פארטייען און דאָס גאַנצע פאָלק און די ציוניסטישע אָרגאַניזאציע רעפּרעזענטירט באמת די אידישע נאציע.

אַן אָפענער בריף צו אלע סאָציאַליסטען־טעריטאָריאַליסטען (ס. ס.) *)

חברים! מער ווי צען יאָר זיינען פאראיבערגעגאנגען, פון דער צייט וואָס דער אוגאנדאָ־פּראָיעקט האָט פאנאנדערגעשפאָלטען די ציוניסטישע אָרגאניזאציע און פאנאנדערגעריסען און פאנאנדערגעטיילט דעם ציוניסטיש־סאָציאַליסטישען פּראָלעטאריאט. דורך דעם אוגאנדאָ־פּראָיעקט און שפּעטער דורך דעם טעריטאָריאליזם האָט דער אידישער ארבייטער־קלאַס, וועלכער האָט שוין אויפגעהויבען מוטיג און שטאָלץ די פאָן פון סאָציאליסטישען ציוניזם, פארלאָרען זיין איינהייטליכען ציל און וועג און איז פאנאנדערגעפאלען אין פארשידענע פּארטייען, שטרעמונגען און שאטירונגען, און אזוי ווי די פּראקטישע אומפּרוכטבארקייט פון דעם ציוניזם און טעריטאָריאליזם איז צונויפגעפאלען מיט דער שטייגערונג פון די האָפנונגען אויף דאָס באנייטע רוסלאנד, איז אויך באַלד דער ערוואַכטער ציוניסטיש־טעריטאָריאליסטישער רצון פון דעם פּראָלעטאריאט געזונקען און פארביטען געוואָרען אויף די באקאנטע טעאָרעטישע אויסטראַכטענישען און די מעכאנישע צופּאסונג צו די סאָציאליסטישע באוועגונגען פון רוסלאנד און זייערע אידעאָלאָגען. אנשטאט דער פאראייניגטער ארבייט פאר א אידישע לאנד, האָט זיך אָנגעהויבען דער ברודער קאמף צווישען ס. ס., פּועלי־ציון, סיימאָווצעס, און דער שווער־פּונקט פון די אינטערעסען און דיסקוסיאָנען איז אריבערגעטראָגען געוואָרען פון דעם טעריטאָריאליזם אויף דעם גלות.

דער אלגעמיינער קריזיס אין רוסלאנד נאָך דער שטורם־צייט און די אומפּרוכטבארקייט אין ציוניזם און טעריטאָריאליזם האָט געפירט צו דער כמעט פולשטענדיגער פארשווינדונג פון די פארשידענע פּארטייען פון סאָציאליסטישען ציוניזם. די פּארטיי־אָרגאניזאציעס האָבען זיך אויפגעלייזט. די קאָמיטעטען האָבען ניט פונקציאָנירט און אין ווירקליכקייט גאָר ניט עקזיסטירט, די ארבייטער האָבען זיך מאַכטלאָז און פארצווייפעלט און מיט דעם געפיל פון ענטוישונג אָפּגעווענדעט פון די באוועגונגען בכלל. אין לויף פון יאָרען איז די סאָציאליסטיש־ציוניסטישע באוועגונג אין רוסלאנד געווען פולשטענדיג פאראליזירט. פון דער גרויסער און מעכטיגער סאָציאליסטיש־ציוניסטישער באוועגונג אין די ערשטע יאָרען פון איר ארויסטרעטונג איז

---

*) אָפּגעדרוקט אין דער ס. ס. צייטשריפט „דאָס וואָרט“

געבליבען נאָר די פּועלי־ציון באַוועגונג און די באַוועגונג אין אַמעריקאַ, וועלכע איז געוועזן צוריסען אין טעריטאָריאַליזם און ציוניזם, און איז געבליבען מאַכטלאָז און אומבאַדייטענד אין דער אַלגעמיינער אידישער אַרבייטער באַוועגונג, דער געפיל פון פאַרצווייפלונג און ענטוישונג איז אַריינ־געדרונגען אין דעם סאָציאַליסטיש־ציוניסטישען פּראָלעטאַריאַט אומעטום, און שפּעט און געלעכטער איבער זיך זעלבסט האָבען פאַרנומען אויף דער אידישער גאַס די פּוסטקייט, וועלכע די פאַרשוואונדענע „טעאָריען״ האָבען נאָך זיך איבערגעלאָזען. און ווי באַלד דער טעריטאָריאַליסטישער רצון איז געזונקען, האָט זיך ווידער אויפגעהויבען דער נאַטירליכער שונא, דער גלותיזם מיט זיין זעלבסט־באַגניגענקייט, מיט זיין סאָציאַלער און קולטורעלער איינ־האַלטסלאָזיגקייט און דער בעל־בית׳ישער קריטיק פון דער ציוניסטישער „אוטאָפּיע״.

דיזע טרויריגע און שווערע איבערגאַנגס־צייט דערנעהנטערט זיך צום סוף. דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען ערוואַכט ווידער און אויך ביים אידישען פּראָלעטאַריאַט זעהען זיך שוין אַלע סמנים פון דער ווידער־אויפלעבונג פון די סאָציאַלע אינטערעסען און דעם שעפּפערישען נאַציאָנאַלען רצון. אַ פריי־שער און מוטיגער דור וואַקסט אויף, וועלכער איז פול מיט באַגייסטערונג און ליידענשאַפט, פול מיט די אייביגע שעפּפערישע כחות פון דער מענש־ליכער ענטוויקלונג. די אַלגעמיינע נאַציאָנאַלע ערוואַכונג איז אַרויסגערופען געוואָרען דורך די גרויסע טעריטאָריאַליסטישע מעגליכקייטען, וועלכע האָבען זיך געעפענט אין די לעצטע יאָרען אין ארץ ישראל, און וועלכע ווערען יעדעס יאָר אַלץ מער און מער זיכער און רעאַל. אויב דער אויסער־פּאַלעסטינישער טעריטאָריאַליזם האָט זיך אַרויסגעוויזען אומפּרוכטבאַר און אָביעקטיוו כמעט ווי אונמעגליך ביי דעם ניט־אָרגאַניזירטען צושטאַנד פון אידישען פאָלק, ווערט דער פּאַלעסטינישער טעריטאָריאַליזם מעגליך און זיכער און הויבט זיך אָן פאַר אונזערע אויגען שוין צו פאַרווירקליכען. די רעוואָלוציאָן אין דער טערקיי און די גרויסע פּאָליטישע נאַציאָנאַלע איבערקערעניש אין דער טערקישער אימפּעריע מאַכען ניט נאָר די קאָנצענטרירונג פון דעם אידישען פאָלק אין פּאַלעסטינאַ און די אַרומיגע לענדער מעגליך, נאָר מאַכען אָפּהייגיג די פאַרווירקליכונג פון דעם טעריטאָריאַליזם נאָר פון דעם סאָציאַלען און נאַציאָנאַלען רצון פון דעם אידישען המון. פון דיזער ווידער־אויפלעבונג פון דעם ציוניזם און דער אויפלעבונג פון דער טעריטאָריאַליסטישער האָפנונג און מעגליכקייט שעפּט דער גלות נייעם מוט און גלויבען צו זיין ערלייזונג, און ווידער הויבט זיך אָן צו טראָגען דורך דאָס אידישע פאָלקס־לעבען, די אומרואיגקייט פון גאולה.

אויף דער נייער אויפלעבונגס־באַוועגונג ליגט אָבער נאָך ווי אַ שווערער

שטיין די פריערדיגע עפּאָכע פון די אינווייניגסטע מחלוקות און דער פאנאנ־דערשפּאַלטונג פון דעם סאָציאַליסטיש־ציוניסטישען פּראָלעטאַריאַט. די ארביי־טער פון די אמאָליגע ס. ס. אָרגאַניזאַציעס, די צאָלרייכע אינטעליגענץ שטעהען שטיל און אינדעפּענדענט פון ווייטען פון דער נייער באַוועגונג, זייער גלייכ־גילטיגקייט האָט אָבער נאָך אין זיך דאָס שאַרפע זאַלץ פון קריטיק. פון ווייטען שטעהען אויך די פילע אינטעליגענטען און אַרבייטער, וועלכע האָבען זיך אין דער צייט פון די באַוועגליכע יאָרען אָפּגעטיילט פון ציוניזם מיט דעם לאָזונג פון א סיים אין רוסלאַנד. זיי אַלע שטעהען גלייכגילטיג, קריטיש אָדער גאָר פיינדליך צו דער נייער ציוניסטישער באַוועגונג און צו די גרויסע טעריטאָריאַליסטישע מעגליכקייטען, וועלכע האָבען זיך געעפענט יעצט אין פּאַלעסטינא און די ארומיגע לענדער. די לאָזונגען פון א פריערדיגער צייט ווירקען אויף אזא אופן ווי א שטערונג און שאָדען פאר די געזעלשאַפטליכע ענטוויקלונגען פון דער געגענוואַרט.

דער אויסער־פּאַלעסטינישער טעריטאָריאַליזם האָט אָבער קיינמאָל ניט געקענט זיין קיין פּרינציפּ. פּאַלעסטינא האָט ביי באַשטימטע עלעמענטען פון פאָלק געקענט זיין א נאַציאָנאַלער פּרינציפּ, אָבער ניט־פּאַלעסטינא האָט געקענט זיין א צייטווייליגע טעכנישע אָדער פּאָליטישע אויפפאסונג, אָבער ניט א פּרינציפּיעלע איבערצייגונג. בשעת דער אוגאַנדאַ־פּראָיעקט איז ארויפ־געקומען, איז דער ציוניזם געשטאַנען פאר א וואַנט, וועלכע ער האָט ניט געקענט אריבערשפּרייזען. עס האָט זיך אַלעמען אויסגעדוכט, דאָס די טער־קישע דעספּאָטיע וועט אָנהאַלטען נאָך פילע דורות, און דאָס וועלכע עס איז ווערטפולע אידישע קאָלאָניזאַציאָן אין פּאַלעסטינא בלייבט אויסגעשלאָ־סען פאר די גאַנצע צייט. אוגאַנדא האָט אויסגעזעהן ווי א ראַעלע מעגליכ־קייט, א לאַנד, אין וועלכען אידען וועלען קענען באַשאַפען א נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע. נאָכדעם אָבער ווי די ציוניסטען האָבען געמאַכט אונמעגליך דעם אוגאַנדאַ־פּראָיעקט, איז באַשאַפען געוואָרען דער טעריטאָריאַליזם. אָבער ביי די טעריטאָריאַליסטען זעלבסט האָט זיך ארויסגעוויזען די זעלבע אומפייאיגקייט צו באַשאַפען א לעבעדיגע טעריטאָריאַליסטישע באַוועגונג. די באַקאַנטע „טעאָריעס“ האָבען פאַרביטען די טעריטאָריע, און דער צד השוה פון די אַלע קינדישע אויסטראַכטענישען איז געווען דער מאַנגעל אין ווילען און דער שרעק פאר וועלכער עס איז טעריטאָריאַליסטישער טעטיג־קייט. דער סאָציאַליסטיש־טעריטאָריאַליסטישער פּראָלעטאַריאַט און די אינטעליגענץ זיינען געווען אקוראַט אזוי אונפּראָדוקטיבאַר און שעדליך אין דעם טעריטאָריאַליזם, ווי די ציוניסטען בנוגע צו אוגאַנדאַ. די יט"א, דאָס הייסט זאַנגוויל'ס פּריוואַט־אָפיס אין לאָנדאָן, האָט דערוויילע דורך די פאר־האַנדלונגען מיט רעגירונגען, ווי מיט דער רעגירונג אויסטראַליען און מיט

קאַנאַדאַ, באַוויזען, דאָס די צאָל פון טעריטאָריאַליסטישע מעגליכקייטען פאַר אידען מוז אַלץ ווערען מער און מער באַשריינקט. וועגען קירענאַיקא און אַנגאָלאַ, וועלכע זיינען געווען שוין פריערע טעריטאָריאַליסטישע פּלע־נער, זיינען אַרויסגעקומען לכתחילה טעכנישע־קאָלאָניזאַטאָרישע און דערנאָך אויך פּאָליטישע מניעות. אמת די יט״א האָט ניט אונטערזוכט אַלע טערי־טאָריאַליסטישע מעגליכקייטען אויף דעם ערדקוגעל, די שוועריגקייטען און כמעט אונמעגליכקייט צו קריגען אַ לאַנד האָט אָבער יעדענפאַלס די יט״א באַוויזען אין איר באַלד צעניאָריגער אַרבייט. דער טעריטאָריאַליזם האָט אונז געלערנט צוויי זאַכען: דאָס די ערוואַרבונג פון אַ טעריטאָריע פאַר אידען איז כמעט ווי אַן אונמעגליכקייט, און אַז דאָס פאָלק איז אונפּייאַיג אַרויס־צואווייזען ווילען און מוט און אָפּערווילינקייט פאַר דעם טעריטאָריאַליס־טישען ציל. פון אַ טעכנישער מעגליכקייט און פּסיכאָלאָגישער לייכטקייט, ווי דער טעריטאָריאַליזם האָט זיך לכתחילה אונז אויסגעדוכט, האָט ער זיך נאָך צען יאָר פון אונפּרוכטבאַרער עקזיסטענץ אַרויסגעוויזען אַלס אַ טעכ־נישע אונמעגליכקייט און אַ גרעסערע פּסיכאָלאָגישע שוועריגקייט, איידער דער ציוניזם. ווייל דער טעריטאָריאַליזם איז קיינמאָל ניט געווען קיין פּרינציפּ, נאָר אַ טעכנישער פּראָיעקט, האָט ער דערמיט פאַרלאָרען זיין באַרעכטיגונג צו עקזיסטענץ.

אָבער אַפּילו ביי גרעסערע אויסזיכטען צו פאַרווירקליכונג וואָלט דער טעריטאָריאַליזם ניט געהאַט היינט קיין רעכט צו עקזיסטירען ווייטער, ווייל אין פּאַלעסטינאַ און די אַרומיגע לענדער האָבען זיך געעפענט גרויסע טע־ריטאָריאַליסטישע מעגליכקייטען פאַר דעם אידישען פאָלק. נאָך דער רע־וואָלוציע פון די יונג־טערקען אין דער טערקישער מלוכה זיינען די לענדער און די פעלקער פון דער טערקיי אַריבערגעגאַנגען אין זייער אייגענעם רשות. פּאַלעסטינאַ הויבט אויך אָן איבערצוגעהן אין דעם רשות פון אידען, אין דער מאָס, ווי דאָס אידישע פאָלק דערהויבט אין דער גאַנצער וועלט זיין קול און ווייזט אַרויס אַ פּאָליטיש־נאַציאָנאַלען אינטערעס פאַר דעם לאַנד. אין לויף פון די קומענדע יאָרען זיינען פאַראַן מעגליכקייטען פאַר אַ אידישע מאַ־סען, ווירטשאַפטליכע און אינדוסטריעלע קאָלאָניזאַציע, אַזוי דאָס אין אַ קורצער צייט וואָלטען אידען געקענט פאַרנעמען אַפּילו אין צאָל אַ מעכטיגע פּאָזיציע אין פּאַלעסטינאַ. אויב די לאַגע אין אָריענט וועט זיך ענדערען, וועט די צוקונפט פון דער אידישער אויטאָנאָמיע אין פּאַלעסטינאַ אָפּהייגען דערפון, ווי צאָלרייך און מעכטיג עקאָנאָמיש און קולטורעל די אידישע באַפעלקערונג וועט זיין אין פּאַלעסטינאַ. דער נצחון פון דער דעמאָקראַ־טישער אידעע אין דער וועלט גיט די גאַראַנטיע, דאָס די אידישע באַפעל־קערונג אין פּאַלעסטינאַ וועט ווערען אויטאָנאָם, וויבאַלד זי וועט זיין שטאַרק

גענוג צו פאָדערען די פּאָליטישע אויטאָנאָמיע. די אראבישע באפעלקערונג מאכט די אידישע אויטאָנאָמיע אין פּאלעסטינא, ווי יעדע היסטאָרישע ערשיינונג, קאָמפּליצירט, אָבער דורכאויס ניט אונמעגליך אָדער אפילו אונווארשיינליך.

פּאלעסטינא איז אָבער נאָר דער שליסעל צו דער קומענדיגער קאָלאָניזאציע פון גאנץ מערב־אזיען, באזונדערס פון מעסאָפּאטאמיען. אזוי ווי דער מערב פון אמעריקא איז אין דעם מיטען פון פאָריגען יאָרהונדערט געעפענט געוואָרען אלס א גרויס קאָלאָניזאציאָנס לאנד פאר דער וועלט מיט אומבאגרעניצטע מעגליכקייטען, אזוי וועט זיך אין א גאנץ קורצער צייט מעסאָפּאטאמיען עפענען אלס א ניי קאָלאָניזאציאָנס־לאנד. עס דארפען נאָר פארענדיגט ווערען די דאָרט געבויטע אייזענבאנען, וועלכע וועלען פאר־בינדען דאָס לאנד מיט אלע קולטור־לענדער פון דער וועלט, און עס מוז ווע־רען מער פּאָליטישע זיכערהייט אין אָריענט. פאר די אידען קען זיך עפענען א קאָלאָניזאציאָנס־לאנד, וועלכעס וועט קענען אויפנעמען מיליאָנען, דעם גאנצען אידישען וואנדערענדען גלות, און וועלכעס וועט ווערען אן איינ־הייטליך לאנד מיט פּאלעסטינא. אין דער געשיכטע פון דעם אידישען פאָלק איז קיינמאָל נאָך ניט געוועזען אזא מעגליכקייט פאר קבוץ גליות און נאציאָנאלער רענעסאנס, ווי יעצט, און קיין טעריטאָריאליסטישער פּלאַן איז ניט אזוי רעאַל, דורכפירבאר, איינהייטליך און שעפעריש, ווי פּאלעס־טינא אין דער נייער לאגע פון דעם אָריענט.

די קאָלאָניזאטאָרישע און נאציאָנאל־קולטורעלע עראָבערונג פון פּא־לעסטינא אלס א פאָרבארייטונג פאר אן אונגעהויערע מאסען־קאָלאָניזאציע אין די ארומיגע לענדער איז אפּהייננגיג נאָר פון דעם פארשטענדניס און דעם ווילען פון דעם אידישען פאָלק גופא. א גרויסע פאָלקס־אָרגאניזאציע פון די צוקונפטיגע קאָלאָניסטען דארף באשאפען ווערען, וועלכע זאָל אויסאר־בייטען אלע וועגען פאר קאָאָפּעראטיווע קאָלאָניזאציע און אינדוסטריע אין פּאלעסטינא און אָנהויבען פירען סיסטעמאטיש די איינוואנדערונג און די קאָאָפּעראטיווע באזעצונג פון די מאסען אין לאנד. די ציוניסטישע אָר־גאניזאציע און דאָס גאנצע אידישע פאָלק דארפען באשאפען די הילף־איינ־סטיטוטען און קרעדיט-אינסטיטוטען פאר דיזער פאָלקס־קאָאָפּעראטיווער קאָלאָניזאציע. אָבער דיזע פאָלקס־קאָאָפּעראטיווע אָרגאניזאציע קען נאָר דאַן באשאפען ווערען, ווען די טויזענדער ארבייטער און די אינטעליגענץ וועלען ווידער אויפהויבען די פאָן פון דער אידישער באפרייאונג און אויפ־לעבונג, וועלכע איז אונגליקליכערהייט ארויסגעפאלען פון זייערע הענד. דער אָרט פון די סאָציאליסטען־טעריטאָריאליסטען קען יעצט ניט זיין קיין אנדערער ווי צוזאמען און מיט די פּועלי־ציון. דאָס, וואָס עס פאָדערט

די געזעלשאפטליכע מאָראל, דער אמת און די אויפריכטיגקייט דאַרף ניט אָפּגעהאַלטען ווערען פון פּסיכאָלאָגישע מאָטיווען. די טעריטאָריאליסטען מוזען זיך אויפהייבען פון זייער גלייכגילטיגקייט, זיי דארפען זייער פּראָגראַם ניט איבערקוקען, זיי דארפען עס נאָר בריינגען אין איינקלאַנג מיט דער נייער לאַגע. זיי מוזען אריינברייגנען טעריטאָריאליסטישע אונרוה אין דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, און צוזאמען מיט די ציוניסטען אריינטראָגען אונרוה אין גלות. געוויס קען דאָס אידישע פאָלק געפינען זיין ברעג אויך אָהן זיי, אָבער זיי מוזען זיך היטען פאר דעם משפט פון דער אידישער געשיכטע, וועלכער וועט דאַן לויטען: כאָטש זיי האָבען ניט געוואָלט, איז עס דאָך ניט געוועזען קיין חלום.

די אידענפראגע*)

דורך דער שטענדיגער צונויפמישונג פון דער אידישער פראגע מיט דעם אידישען פּראָבלעם, שטאַמט יענע אומקלאַרקייט, אומבאַשטימטקייט און ווידערשפּרוך, מיט וועלכע די אידישע פראגע ווערט געוויינטליך באַהאַנדעלט. דאָס אידישע פּראָבלעם נעמט זיך פון דעם צוזאַמענשטויס פון צוויי פאַרשי־דענע קולטורען, צוויי פאַרשידענע און סותר'דיגע רוחניות'דיגע געשטאַל־טען אין דער געשיכטע, וועלכע האָבען זיך ניט געקענט צוזאַמענגיסען, אַסי־מילירען. פון זייער היסטאָרישער סתירה איז ארויסגעוואַקסען דער אידישער קולטור־מוט, די אידישע גייסט־טראַגעדיע, פון איין זייט, און די באַהאַלטענע און אָפענע שנאה פון אלע פעלקער און אלע זשעניען פון דער וועלט געשיכטע צו אידען און צום אידענטום פון דער אנדערער זייט. דאָס אידישע פּראָבלעם איז א גייסטיגעס, א קולטורעלעס, א געשיכטס־פילאָזאָפישעס וואָס עס איז שווער אריינצוקליידען אים אין א פאָרמעל פון באגריפען און וויסענשאַפט־ליך קלאָרע געדאַנקען. דאָס אידישע פּראָבלעם פאַלט אין דאָס פעלד פון אזוינע ערשט אויפקומענדע וויסענשאַפטען, ווי געשיכטס־פילאָזאָפיע, פעל־קער־פּסיכאָלאָגיע, עטיק. הגם עס פעלט נאָך א סיסטעם פון וויסענשאַפט־ליכע געדאַנקען מכח דאָס אידישע פּראָבלעם, איז עס אָבער דערפאַר ניט וויינינגער לעבעדיג און ערנסט, ווי עס זאָגט אויף דעם עדות דאָס גאַנצע היסטאָרישע לעבען פון דער מענשהייט.

די אידישע פראגע איז אָבער א סך קלערער, פאַרשטענדליכער, און דערקענבאַרער. זי איז א קאָנקרעטע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע און פּאָליטישע פראגע, וועלכע שטאַמט פון דעם פריינדליכען צוזאַמענשטויס פון צוויי פאַר־שידענע נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע גרופּען אין דער געזעלשאַפט. די אידישע פראגע קען מען אונטערזוכען, דערפאָרשען, אזוי צו זאָגען, מעסטען און וועגען מיט די מיטלען פון דער סטאַטיסטיק און דער היסטאָרישער וויסענשאַפט. עס פאַרשטעהט זיך, דאָס די אידישע פראגע און דאָס אידישע פּראָבלעם זיינען צווישען זיך איינג פאַרבונדען. וואָלטען די תנאים פון דער סביבה געווען אזוינע, דאָס די אידישע סאָציאַלע־גרופּע וואָלט אונטער זיי פאַר־שווינדען, וואָלט אויך דאָס אידענטום אלס גייסט, אלס קולטור פאָרם פאַר־שווינדען און ניט געקענט זעלבסט אויפהאַלטען אַן אָפּגעזונדערטע אידישע סאָציאַלע גרופּע. אין צוויי טויזענד יאָר פון פיינדשאַפט צו אידען האָט זיך דאָס אידענטום ערהאַלטען היסטאָריש, אָבער עס וואָלט זיכער פאַר־

*) פון „אידישער קעמפּער“, נומערן 24, 22, 20, 1910.

שווינדען אין צוויי הונדערט יאָר פון טאָלעראַנץ. צוריק אָבער, לעבט דאָס אידענטום לייגגער איידער דאָס אידישע פאָלק, לייגט אויף אים אַרויף דעם שטעמפּעל פון אָפּגעזונדערטקייט, טיילט עס אַרויס פון דער איבעריגער געזעלשאַפט, און מאַכט אים אַ שטענדיגען ציל־ברעט פון סאָציאַלער און נאַציאָנאַלער שנאה. דעם צווייטען טאָג נאָך דער גלייכבאַרעכטיגונג פון אידען און זייער נאַציאָנאַלען אונטערגאַנג, וועט דאָך ווידער געבאָרען דער אנטיסעמיטיזם, ווייל דאָס אידענטום ליגט נאָך אין טראַגישער גסיסה. ווען אפילו דאָס אידישע פאָלק האָט זיך שוין ערקלערט פאַר טויט, לאָזט ניט דאָס האַלב טויטע אידענטום שטאַרבען דאָס טויט־וועלענדע אידישע פאָלק. דער אויפגעוועקטער אנטיסעמיטיזם, אָבער, ניט דאָס אידענטום, דערוועקט ווידער דאָס אידישע פאָלק און די אויפגעלעבטע „טרוקענע ביינער" לעבען ווידער אויף דאָס גוסס'דיגע אידענטום. אזוי זיינען אידען און אידענטום אַ צוזאַמענהייגגענדע קייט, באַטש דער אבסטראַקט־וויסענשאַפטליכער סך הכל איז, דאָס די אידען האָבען אויפגעהאַלטען דאָס אידענטום, אַקוראַט פאַר־קערט ווי עס דוכט זיך דעם שכל הישר, אז דאָס אידענטום האָט אויפגע־האַלטען אידען. צווישען דער אידישער פראַגע און דעם אידישען פּראָבלעם איז פאַראַן אויף אזא אופן אַן אייגגער צוזאַמענהאַנג.

דאָס אידישע פאָלק מיט זיין באַזונדערער, אייגענאַרטיגער קולטור, און רוחניות'דיגער פיזיאָנאָמיע איז איבערגעריסען געוואָרן אין זיין היסטאָרישער ענטוויקלונג און מיט געוואַלד אריינגעוואָרפען געוואָרען אין אַ פרעמדער וועלט. דיזע פרעמדע וועלט איז אָבער שוין געוועזן ניט נאָר קולטורעל אויפ־געבויט, מיט אַ באַשטימטער גייסטיגער געשטאַלט, מיט אַ פאַרגאַנגענהייט, אַ לעבענס־אינהאַלט, און אַ צוקונפט אידעאַל, נאָר זי האָט געהאַט אויך אַ מער אָדער ווייניגער באַשטימטע סאָציאַל־עקאָנאָמישע פאָרם. אַ פאָלק אָהן אַן אייגענער זעלבסטשטענדיגער ווירטשאַפט איז אריינגעפאַלען אין געזעלשאַפטען מיט אַ נאַציאָנאַלער ווירטשאַפט. דאָס אידישע פאָלק האָט געמוזט, דערפאַר, אויספילען יענע באַזונדערע עקאָנאָמישע פונקציעס אין וועלכע די פרעמדע ווירטשאַפטען האָבען זיך נאָך גענויטיגט און דערפון האָט זיך גענומען די אויסנאַמע־שטעלונג פון די אידען אין דער געזעלשאַפט. דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער ווידערשפּרוך צווישען אידען און דער אַרומיגער געזעל־שאַפט. דיזער סאָציאַל־עקאָנאָמישער ווידערשפּרוך איז די אידישע פראַגע, וועלכע איז געווען שטענדיג, און איז איצט אויך אַ פראַגע, ניט פאַר אידען, נאָר אויך פאַר גוים. עס זיינען ניט דוקא אידען אין גלות ביי גוים, נאָר אויך גוים אין גלות ביי אידען, ווארום אידען זיינען געווען שטענדיג און אומעטום אַן אונטערדריקטע נאַציאָן, נאָר ניט שטענדיג און אומעטום אַן אונטערדריקטער קלאַס. אפילו אין דער מאָדערנער צייט, ווען אידען זיינען

גענוואָרען פון א קלאַס־נאַציאָן א נאַציאָן פון קלאַסען, איז זייער נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג ניט שטענדיג די אורזאַכע פון זייער סאָציאַלער אונטערדריקונג, נאָר אָפטמאָל די סיבה פון זייער סאָציאַלער הערשאַפטס־מעגליכקייט.

די אידישע פראגע איז אזוי אַלט ווי דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער צוזאַמענשטויס פון דעם אידישען פאָלק מיט די איבעריגע פעלקער, זי איז אזוי אַלט ווי דער אידישער גלות. מען קען דאָך אונטערשיידען צווישען דער היסטאָרישער אידישער פראגע, און דער מאָדערנער אידישער פראגע, צווישען דער אידישער פראגע ביז צו דער פאַנאַנדערבליאונג פון דעם קאַפּיטאַליזם, זייט אידען זיינען געוואָרען א קלאַסען־נאַציאָן, און דער אידישער פראגע אין דער מאָדערנער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט, — בשעת עס האָט זיך דיפערענצירט א אידישער פּראָלעטארישער המון. אין דער פאַר־קאַפּיטאַליסטישער צייט איז באַשטאַנען די אידישע פראגע אין דעם, וואָס די אידישע קלאַס־נאַצאָן האָט פארגעשטעלט מיט זיך דעם העבערען קאַפּיטאַליסטישען פּרינציפּ פון דער געזעלשאַפט. די ענטוויקלונג פון די קאַפּיטאַליסטישע טענדענצען אין דער מיטעל־אַלטערליכער ווירטשאַפט, די ענטשטעהונג פון האַנדעל, דאָס ארויסוואַקסען פון דעם בירגערטום, די בילדונג פון גרויסע שטעט, האָבען געבראַכט די מיטעל־אַלטערליכע געזעלשאַפט אין א ווידערשפּרוך מיט דער אידישער ווירטשאַפט פאָרם און האָבען געפירט צו דער פארפאָלגונג און אויסוואָרצלונג פון אידען און זייער אויסוואַנדערונג אין לענדער אויף א נידעריגער ווירטשאַפטליכער שטופע. די אידישע פראגע אין דער מאָדערנער קאַפּיטאַליסטישער צייט באַשטעהט הויפּטזעכליך אין דעם, וואָס דער אידישער פּראָלעטארישער המון שטעלט מיט זיך פאָר אַן עקאָנאָמישען פּרינציפּ, וועלכער איז דורך דער קאַפּיטאַליסטישער ענטוויקלונג געוואָרען נוצלאָז פאַר די ווירטשאַפט פון לאַנד. דיזע עקאָנאָמישע אומפּרוכטבאַרקייט פון דער אידישער פאָלקס מאַסע איז די מאָדערנע אידישע פראגע. די עקאָנאָמישע אומפּרוכטבאַרקייט פון אידען אין צוזאַמענוווירקונג מיט די גייסטיגע אידישע תכונות, רופען ארויס די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אומרואיגקייט פון דער פאָלקס מאַסע, די באַשטענדיגע וואַנדערונג אין נייע לענדער, די שטרעבונג אויסצוברייטען דעם געאָגראַפישען שטח פון דעם אידישען וואוין־אָרט, די טענדענץ פון סאָציאַל שטייגען אויף דער אידישער זייט, און אויף דער ניט־אידישער זייט דעם סאָציאַלען און פּאָליטישען געגענדרוק פון אַלע פעלקער און קלאַסען געגען דיזער אומרוהיגער און אומפּרוכטבארער נאַציאָנאַל־סאָציאַלער גרופּע. דער קאַמף פון דער געזעלשאַפט געגען דעם אידישען קאַפּיטאַליזם אין מערב אייראָפּא אין דער פאָרם פון דעם אייראָפּעאישען אנטיסעמיטיזם, איז נאָר א זייטיגער, אומבאַדייטענדער אויסדרוק פון דעם גרויסען נאַציאָנאַל־סאָציאַלען קאַמף, וועלכער

געהט פאר אין דער גאַנצער ליניע, וואו עס באַגעגענען זיך די אידישע פאָלקס מאסע מיט דער ארומיגער געזעלשאפט, און וועלכע ווערט אָנגערופען איצט די אידישע פראגע.

די צושטרייאונג פון אידען צווישען די פעלקער, צווישען די פרעמדע סאָציאַל־עקאָנאָמישע אָרגאַניזמען, האָט זיך אָנגעהויבען אייגענטליך נאָך פריער, איידער דאָס אידישע פאָלק האָט פארלאָרען זיין פאָליטישע זעלבסטשטענדיגקייט. נאָך אין דער צייט פון דעם בית־שני איז געווען א גרויסער טייל פון דעם אידישען פאָלק צושפרייט און צוזייט איבער אלע ימים. אלע לענדער און שטעט פון דער דאמאָלדיגער גריכיש־רוימישער מלוכה זיינען געווען שטארק באפעלקערט מיט אידען. וואָס עס האָט די אידען גע־טריבען דאמאָלט צו א פרייוויליגען גלות און צושטרייאונג און דער גאַנצער וועלט, איז שווער צו דערגרינדען. די איינגע באַרירונג מיט דער ארומיגער וועלט און די ווירטשאפטליכע פאקטאָרען האָבען געשפּילט דערביי די הויפּט ראָליע. יעדענפאלס ווייסען מיר, דאָס ביי דער ענטשטעהונג פון די אידישע שטעט אין עגיפּטען און סיריען, זיינען אידען געווען די טרעגער פון דער גריכישער קולטור, פון דעם האַנדעל און דער העכערער ווירטשאַפט. אין דער צייט פון פילאָזאָף פילון, אין ערשטען יאָרהונדערט פאר קריסטוס, האָבען אידען געוואוינט אין א גרויסער צאָל אין אלעקסאנדריען, אנטיאכיען, אין גריכענלאַנד און איטאַליען, פון וואַנען זיי האָבען זיך שפּעטער פארשפּרייט ביז גאַליען און שפאניען. אין עגיפּטען איז אן אכטעל פון דער באַפעל־קערונג באַשטאַנען פון אידען. אין רוים זיינען זיי צו דער צייט פון ציצעראָן שוין געווען א וויכטיגער פאַקטאָר אין פאָליטישען לעבען. נאָך דער צו־שטערונג פון ירושלים איז דער גלות געוואָרען נאָך גרעסער; די רוימישע מלוכה איז פארפלייצט געוואָרען מיט אידען. דער האַנדעל, וועלכער איז דאמאָלט געווען א פערזענליכער און דורכגעפירט געוואָרען הויפּטזעכליך דורך דער לעבעדיגער באַרירונג פון די מענשען גופא, איז געווען צוגעפאסט בכלל פאר די צווישען זיך פארברידערטע און אומעטום צושפּרייטע אידען, און אזוי ווי די אידישע ווירטשאפט־פאָרם איז דאמאָלט געווען מער אָדער ווייניגער א נוצליכע און נויטיגע, הערען מיר ניט אין די ערשטע יאָר־הונדערטען נאָך קריסטוס פון גרויסע אידישע פארפאָלגונגען און פון דער שווערער באַרויבונג פון אידישע רעכט.

געענדערט האָט זיך פאָלשטענדיג די לאַגע פון אידען אין אייראָפּא נאָך דער פעלקער וואַנדערונג אין פינפטען יאָרהונדערט. די רוימישע מלוכה איז פאַנאַנדערגעפאלען און אויף אירע חורבות זיינען אויפגעוואַק־סען נייע פעלקער, נייע מלוכות, נייע פאָרמען פון ווירטשאפט, א נייע געזעצ־

געבונג. די אלטע געזעלשאפט מיט איר העברער קאפיטאליסטישער פארם און איר ענטוויקעלטען האנדעל איז פארשוואונדען און אויף איר פלאץ איז געקומען א נידעריגערע ווירטשאפט און קולטור. נאך דעם ווי אייראפא האט זיך בארוהיגט פון דעם שטורם פון דער פעלקער וואנדערונג און אויף די חורבות פון דער רוימישער מלוכה זיינען אויפגעבויט געווארען נייע געזעלשאפטען, האט זיך דער גאנצער קולטור בילד פון אייראפא פארענדערט. אנשטאט דער קאפיטאליסטישער געלט ווירטשאפט איז געקומען די ארימע, איינפאכע נאטוראל ווירטשאפט, און אנשטאט דאס רוימישע רעכט האט אנגעהויבען הערשען דאס קירכליכע רעכט פון קריסטענטום. ערשט בשעת אין דער מאדערנער צייט האט ווידער אנגעהויבען בליען דער קאפיטאליזם, איז צוריק איינגעפירט געווארען דאס רוימישע רעכט, וועלכעס איז צוגעפאסט צום אינדיווידואליסטישען קאפיטאליזם. האנדעל, קרעדיט, געלד געשעפט זיינען אין דער נאטוראל ווירטשאפט אין אנהויב פון מיטעל־אלטער נאך דער פעלקער וואנדערונג פארדאמט געווארען.

אין דיזער פאלשטענדיג פארענדיגטער געזעלשאפט מיט איר נייער סאציאל־ווירטשאפטליכער ארגאניזאציאן, איז געבליבען אזוי ווי אונפארענדערט דאס אידישע פאלק פון האנדעל און געשעפט, פרעמד צו דער ארומיגער וועלט, ניט נאר קולטורעל און גייסטיג, נאר אויך ווירטשאפטליך. עס איז דערפאר ניט קיין וואונדער, וואס עס האבען זיך אנגעהויבען געגען די אידען גראד אין יענער צייט די גרעסטע רדיפות. אבער עס איז צוריק אויך ניט קיין וואונדער, דאס די אידען האבען זיך דאך ערהאלטען, ניט קוקענדיג אויף די רדיפות, ווארום זיי האבען מיט זיך פארגעשטעלט א העכערען ווירטשאפטליכען פרינציפ. אין דער נאטור ווירטשאפט זיינען זיי געוועזען די קלאס נאציאן מיט א קאפיטאליסטישער ווירטשאפטס פארם, און וואס מער די געזעלשאפט האט עקאנאמיש פראגרעסירט, אלץ שטארקער האט דאך געמוזט ווערען די פאזיציע פון די אידען. די אידען זיינען דערפאר אריינגעדרונגען אין אלע מערב אייראפעאישע מלוכות און האבען דארט אנגעפירט דעם האנדעל. אין יאהר 975 געברויכט דער קעניג אטא דער צווייטער אין אן אוקאז דעם בארימטען אויסדרוק: אידען אדער סוחרים. אין צענטען, עלפטען, צוועלפטען יארהונדערטער זיינען פאראן גרויסע, רייכע אידישע געמיינדען אין גאנץ מערב אייראפא, און דאס גאנצע געלד געשעפט און דער האנדעל, באזונדערס דער אינטערנאציאנאלער האנדעל, ליגט אין זייערע הענט. ביי דער ענטשטעהונג פון דער אויסבויאונג פון די שטעדט, וועלכע זיינען דער צענטער פון האנדעל און געשעפט, שפּילען דאמאלסט אידען א באדייטענדע ראליע. כאטש די קירכע האט ניט איינמאל די אידען פארדאמט, זיינען זיי דאך געוועזען פריי און גלייכבארעכטיגט און

האָבען פאַרנומען אייגענטליך א הערשענדע שטעלונג אין דער געזעלשאַפט, א דאַנק זייער העכערער ווירטשאַפטליכער טעטיגקייט.

די שרעקליכע בלוטיגע פאַרפאָלגונגען געגען אידען האָבען זיך אָנגע־הויבען אין צוועלפטען און דרייצענטען יאָרהונדערט מיט קרייצציגע. די קרייצציגע זיינען ארויסגערופען געוואָרען דורך דעם מורא׳דיגען עלענד און די אָרימקייט פון די מאַסען; זיי זיינען געווען א סאָציאַלע באַוועגונג, וועלכע האָט זיך אויסגעגאָסען אין א רעליגיעז־קריגערישער ווילדקייט. עס פאַרשטעהט זיך, אז די אויפגעשטאַנענע מאַסען זיינען ארויסגעטראָטען געגען די רייכע אידען, וועלכע זיינען געווען שונאים פון קריסטוס, און וועלכע די קריסטען זיינען געווען שולדיג געלד. אָבער די קרייצציגע האָבען געגעבען א שטאַרקען אנשטויס דער קאַפּיטאַליסטישער און מסחר׳ישער ענטוויקלונג פון יענער צייט. דורך די מלחמות מיט די מאַהמאַדאַנער איז ארויסגעוואַק־סען דער האַנדעל מיט דעם אָריענט. געלד האָט באַקומען דעם גרעסטען ווערט אין דער געזעלשאַפט. דער בוי פון דער געזעלשאַפט זעלבסט האָט זיך שטאַרק פאַרענדערט. אין די שטעדט איז געוואָרען מעכטיג דאָס בירגער־טום, וועלכע האָט אליין אָנגעהויבען פירען האַנדעל און געשעפט. אין 14טען, 15טען און 16טען יאָרהונדערט האָט זיך דערפאַר אין גאַנץ מערב אייראָפּאַ אַלץ מער און מער פאַרערגערט די אידישע לאַגע דורך דער ערשטער ענט־וויקלונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער געלד ווירטשאַפט און דעם קאַמף פון די האַנדווערקער דאַגעגען. דיזע קאָנקורענץ צווישען אידען און די קריסט־ליכע שטאָדט באַפעלקערונג האָט געפירט צו דער פאַרטרייבונג פון אידען פון פילע מערב אייראָפּעאישע לענדער, באַזונדערס צו דעם גירוש שפּאַניען און צו דער אויסוואַנדערונג פון אידען אין די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער, וועלכע זיינען געווען נאָך זעהר אָפּגעשטאַנען אין זייער ווירטשאַפטליכען לעבען.

אין 16טען און 17טען יאָרהונדערט איז די אידישע לאַגע אין מערב אייראָפּאַ זעהר אן אומגליקליכע און א טרויעריגע. זיי זיינען געווען גלייך פאַרפאָלגט פון די גרויסע קויף־לייט און פון די האַנדווערקער, וועלכע זיינען געווען אָרגאַניזירט אין חברות, און אידען זיינען ארויסגעשטויסען געוואָרען פון אַלע פריערדיגע פּאָזיציאָנען. דער גרעסטער טייל פון אידען זיינען געוואָרען הויזירער, פּעדלער, שאַכערער און קליינע הענדלער. אין יענער צייט זיינען זיי אויך קולטורעל און גייסטיג זעהר געפאַלען און האָבען זיך געשטעלט גאַנץ אויסערהאַלב פון דער אייראָפּעאישער קולטור. דער גרעס־טער טייל פון די אידען האָט זיך באַזעצט אין מזרח־אייראָפּעאישע לענדער, אין פּוילען, אונגאַרן, רוסלאַנד, טערקיי. דאָרט זיינען זיי אין א סך ערטער געוואָרען אייגענטליך דער דריטער שטאַנד, וועלכער האָט פאַרמיטעלט

צווישען די בויערען און די גוטסבאזיצער. דער האנדעל, דאָס געלד געשעפט, די פאבטעריי, דער פראָצענט, דער בראנדוויין געשעפט, זיינען איבערגעגאנגען אין זייערע הענט. זיי זיינען געוואָרען אין גאנצע טיילען פון מזרח־אייראָפּא דער עקאָנאָמיש־באדייטענדסטער טייל פון די שטעדט, וועלכע זיי האָבען געהאָלפען אויפבויען.

אלס א פאָלק מיט א העכערער עקאָנאָמישער טעטיגקייט, זיינען די גרעסטע צאָל אידען אין דער עפּאָכע פון דער ענטשטעהונג פון דעם קאפּיטאַליזם, נאָך הארטע קאמפען און פארפאָלגונגען, אָפּגעצויגען פון דעם קאפּיטאליסטישען מערב־אייראָפּא אין דעם פאר־קאפּיטאליסטישען מזרח־אייראָפּא, אין טערקיי, און דאָס ערשט־ענטדעקטע אמעריקא. יענע נאָך ניט ענטוויקעלטע לענדער האָבען אין זייער ווירטשאפט געהאט א רייכען פּלאַץ פאר די באזונדערע אידיש־עקאָנאָמישע גרופּען. די אידישע פראגע האָט אויף אזא אופן אין סוף פון מיטעל־אלטער געפונען איהר לייזונג דורך דער ארויסשטויסונג פון דער אידישער ווירטשאפט פון די לענדער, וואו זי איז געוואָרען איבריג, און איר אריבערטראָגונג אין די לענדער, וואו די קאפּיטאליסטישע ווירטשאפט האָט קוים אָנגעהויבען ארויסצואווייזען אירע ערשטע שפּראָצונגען.

2

אין דער מאָדערנער צייט, אין דער עפּאָכע פון קאפּיטאליזם, פארענדערט די אידישע פראגע איר כאראקטער, לויט נאָך דעם ווי דאָס אידישע פאָלק פאלט פאנאנדער אין קלאסען, אין א פּראָלעטארישער מערהייט אין מזרח־אייראָפּא און א בורזשואזער מינדערהייט אין מערב־אייראָפּא. מיט איר גאנצער שטארקייט הויבט זיך אָן אין דער מאָדערנער צייט די קלאסען־פאנאנדערטיילונג אין אידישען פאָלק. דאָס 18טע און 19טע יאָרהונדערט איז דער פאָלשטענדיגער נצחון פון דעם קאפּיטאליזם אין מערב־אייראָפּא און דער טריאומף פון דעם ליבעראליזם. די וויינינגע מערב־אייראָפּעאישע אידען הויבען זיך אויף ווירטשאפטליך און באקומען די פּאָליטישע עמאנציפּאציאָן אין הסכם מיט דעם נצחון פון דעם ליבעראליזם. זיי דערהויבען זיך סאָציאל און ווערען אין ניינצענטען יאָרהונדערט פּראָפּאָרציאָנעל נאָך זייער צאָל דער רייכסטער און געבילדעטסטער טייל פון דער געזעלשאפט. אין יאָר 1855 זיינען אין פּרייסען געווען 513 באנקירען, פון וועלכע 385 זיינען געווען אידען. אין יאָר 1861 זיינען געווען אין בערלין 13911 זעלבסטשטענדיגע קויפלייט, פון וועלכע 4619 זיינען געווען אידען. אין ברעסלוי זיינען אין דעמזעלבען יאָר פון 4829 זעלבסטשטענדיגע קויפלייט געווען 2311 אידען. אין ענגלאנד, פראנקרייך און האָלאנד, וועלכע האָבען

זיך נאָך פריער פאַר דייטשלאַנד ענטוויקעלט קאַפּיטאַליסטיש, זיינען אידען נאָך פריער עמאַנציפּירט געוואָרען און האָבען זיך דאָרט אויפגעהויבען צו דער העכסטער סאָציאַלער מדרגה. דער קאַפּיטאַליסמוס און דער ליבעראַליזם ברייגגען אריין דעם אידישען מעוט אין מערב־אייראָפּאַ אין א פּריווילעגיר־טער לאַגע.

בשעת אָבער אידען אין מערב־אייראָפּאַ האָבען זיך נאָך פאַרשטאַרקט אַלס א פּריווילעגירטע קלאַס־נאַציאָן, געהט די סאָציאַלע ענטוויקלונג פון דעם אידישען פאָלק אין מזרח־אייראָפּאַ אין א גאַנץ אַנדערער ריכטונג. דאָס אריינדרינגען פון דעם קאַפּיטאַליזם און דער אָנהויב פון דער קולטור האָבען ביי אידען אין מזרח־אייראָפּאַ גורם געווען די קלאַסען־דיפערענצירונג און די ענטשטעהונג פון א פּראָלעטאַרישער מאַסע, בשעת דיזעלביגע אורזאַכען אין מערב־אייראָפּאַ מיט אייניגע יאָרהונדערטער פריער, האָבען ארויסגע־רופען די פאַרטרייבונג און אָפּציאָנג פון דעם גרעסטען טייל פון די אידען אין אנדערע לענדער. מען דאַרף נאָך דאָ באַמערקען, דאָס אויך לכתחילה האָבען אידען אין מזרח־אייראָפּאַ קיינמאָל ניט באַזעסען רייכטום, אזוי ווי די אידען אין מערב־אייראָפּאַ.

די מאָדערנע צייט מאַכט איבריג די גאַנצע אידישע מיטעל־אַלטערליכע ווירטשאַפט, און עס הויבט זיך אָן דער פּראָצעס פון דער פאַראָרימונג און פאַרעלענדונג פון דער פאָלקס־מאַסע אין מזרח־אייראָפּאַ. דער פריערדיגער עקאָנאָמישער יסוד, אויף וועלכען דאָס אידישע פאָלק האָט זיך געהאַלטען, ווערט צושטערט. אין מיטען פון 19טען יאָרהונדערט ווערען דער אידישער וואַכער, דער האַנדעל מיט דעם גוי, די אַרענדאַטאָרסטוואָ, דאָס בראַנדוויין־געשעפט, דער קליינער האַנדעל אין שטאָדט, די פאַקטאָרסטוואָ כמעט אונ־מעגליך דורך די נייע ווירטשאַפטליכע תנאים. עס בילדעט זיך א מיליאָנען־קעפּיגער עלענדער אידישער המון, אָהן דעם לעצטען באַזיץ, אפילו אָהן דעם לעצטען באַזיץ פון דעם פּראָלעטאַריער, אָהן דעם באַזיץ פון ארבייט.

אין דיזען צושטאַנד פון דער מאַסען פאַרעלענדונג הויבט זיך אָן צו בילדען אין מזרח אייראָפּאַ דער קלאַס פון בעלי־מלאכות און ארבייטער. דער פּראָצעס קומט פאַר מיט גרויס מאַטערניש און אונטער דעם גרעסטען פּראָטעסט פון דער פאָלקס־נשמה געגען דעם. קיין סאָציאַלע גרופּע ביי קיין פאָלק געהט ניט איבער פריי צו געצוואונגענער אפּהייגיגער ארבייט. מאַרקס האָט געשילדערט אין „קאַפּיטאַל" דעם דראַמאַטישען פּראָצעס, ווי עס האָט זיך געבילדעט אין ענגלאַנד אן אינדוסטריעלער ארבייטער־קלאַס. דער אי־דישער בעל־מלאכה און ארבייטער איז לכתחילה געווען א סאָציאַלער בזיון. נאָר דער געפאַלענסטער טייל פון דעם פאָלק האָט זיך ענטשלאָסען אונטער דעם צוואַנג און דער נויט איבערצובייטען דאָס האַלב־רוחניות'דיגע לופט־

לעבען פון עלענדען האנדעל און ליידיגגעהן ארום שול אויף דער גראָבער אב-היינגיגער ארבייט. עס האָט גענומען יאָרען פון סאָציאלער ענטוויקלונג און פראָפאגאנדא מצד דער אינטעליגענץ, ביז א אידישער בעל־מלאכה קלאס איז ארויסגעוואקסען. די אידישע אויפקלערונג, די פילאנטראָפיע, די ליטעראטור פון דאמאָלט הערען ניט אויף צו לויבען און צו באזינגען די מלאכה, וועלכע הויבט שוין אָן צו שיינען אין דער מאטעריעלער און קולטור־רעלער נויט פון יענער צייט אין דעם גלאנץ פון א נאציאָנאלען אידעאל.

אקוראט ווי די סאָציאלע לאגע פון די אידען אין מזרח־אייראָפּא און מערב־אייראָפּא איז געוואָרען א פארשידענע, איז אויך זייער פּאָליטישע לאגע געוואָרען א פארשידענע. אין מערב־אייראָפּא זיינען אידען פּאָליטיש עמאנ־ציפּירט, וואָרום אין דער צייט פון די בורזשואזע רעוואָלוציאָנען זיינען שוין אידען געווען א מעכטיגער טייל פון דער בורזשואזיע, וועלכע האָט אויפגע־נומען איז זיך אידען אלס א גלייכבארעכטיגטען טייל. די עקאָנאָמישע און סאָציאלע הערשאפט פון אידען האָט שוין פון זיך אליין צובראָכען די קייטען פון זייער פּאָליטישער אונטערדריקונג. זיי זיינען געבליבען זיגער אין דעם שטורם פון דער געשיכטע. זיי האָבען ערהאלטען בירושה די קאפּיטאליס־טישע ווירטשאפט פון מיטעלאלטער און האָבען נאָך ערוואָרבען די פּאָליטישע גלייכבארעכטיגונג פון דער מאָדערנער צייט. דער גראדער היפך דערפון איז דער גורל פון די מזרח־אייראָפּעאישע אידען. זיי זיינען פאליטיש אונטער־דריקט, און דאָס איז קודם כל די פּאָלגע פון זייער סאָציאלער געזונקענקייט. דאָס אידישע פּאָלק האָט דאָרט פארלאָרען זיין קאפּיטאליסטישען כאראקטער פון מיטעלאלטער און זיך דיפערענצירט אין קלאסען, און האָט אָבער ניט באקומען די פּאָליטישע גלייכבארעכטיגונג פון דער מאָדערנער צייט. פון דעם אונגלייכען קאמף פון דער געשיכטע זיינען זיי ארויסגעקומען פאר־וואונדעט און פארבלוטיגט.

לויט דער פארשידענער סאָציאל־פּאָליטישער לאגע פון אידען אין מערב־אייראָפּא און מזרח-אייראָפּא טראָגט אויך די אידישע פראגע א פארשידע־נעם כאראקטער אין די פארשידענע לענדער. אין מערב־אייראָפּא באשטעהט די אידישע פראגע אין דעם געגענדרוק פון דער געזעלשאפט געגען די אי־דישע סאָציאלע פריווילעגירטקייט. ניט אידען קעמפען דאָרט פאר זייער פּאָליטישער עמאנציפּאציאָן פון אידען. אזוי האָט מארקס פארשטאנען די אידישע פראגע אין מערב־אייראָפּא, נאָך פאר דער אידישער עמאנציפּאציאָן, אין די פערציגער יאָרען פון פאָריגען יאָרהונדערט, און דאָס איז די גרונט־אידעע פון דעם מאָדערנעם אנטיסעמיטיזם בנוגע צו זיין סאָציאל־פּאָליטישען אינהאלט. אין מערב־אייראָפּא זיינען די אידען א טייל פון דער ליבעראלער בורזשואזיע, וועלכע האָט אין דער עפּאָכע פון איר אידעאָלאָגישען גלאנץ

אויפגענומען אידען אין איר קלאס. די סאָציאַלע קלאסען, וועלכע זיינען געגען דער בורזשואזיע, זיינען דאָרט די טרעגער פון דעם אנטיסעמיטיזם. די רעאקציאָנערע כחות פון דער פארגאנגענהייט, די רעגירונג, דער אדעל, די קירכע, די ארמיי, דער מיטעלשטאנד, זיינען א י י ן מקור פון אנטי־סעמיטיזם, וועלכער שטאמט פון דעם קאמף פון דער אלטער אָרדנונג געגען דעם בורזשואזען ליבעראליזם.

פון דער שטעלונג פון דער בורזשואזיע אין דער מלוכה הייננט אָפּ די באציאונג פון דער רעגירונג צו אידען. אין דייטשלאנד, וואו די בורזשואזיע איז פּאָליטיש מאכטלאָז און די רעגירונג ליגט נאָך אין די הענט פון דער פעאָדאלער מאָנארכיע, איז די רעגירונג די גרעסטע אנטיסעמיטישע מאכט. וואו עס הויבט זיך אָן די מאכט פון דער רעגירונג, ענדיגט זיך די פּאָליטישע גלייכבארעכטיגונג פון אידען. דער דייטשער קיסר, דער ערשטער רעאקציאָנער פאר דער אלטער אָרדנונג אין דייטשלאנד, איז פאקטיש דער ערשטער אנטיסעמיט אין דייטשלאנד. מיט דעם וויסען און דער פארבאָרגענער צו־שטימונג פון דעם דייטשען הויף ווערען דורכגעפירט אלע רעאקציאָנערע פּלאנען אין דער וועלט געגען דער פרייהייט; אין דעם דייטשען הויף זיינען באקאנט געווען און אונטערשטיצט געוואָרען די טייפלישע פארשווערונגען פון ניקאָלאי דעם צווייטען געגען דער אידישער נאציאָן פון „בונטאָווש־קעס״ אין רוסלאנד. פארקערט זיינען די רעגירונגען, וועלכע זיינען אפּהיינ־גיג פון דער קאָנסטיטוציאָן און די געזעלשאפטליכע כחות, ווי צום ביישפּיל די רעגירונגען פון פראנקרייך און ענגלאנד, מער אָדער ווייניגער גלייכגיל־טיג צו אידען. די ארמיי און די קירכע, וועלכע זיינען נאָך זייער נאטור אומעדום א פאקטאָר פון דער אלטער אָרדנונג, זיינען אין אלע לענדער אן אנטיסעמיטישער כח.

3

אָבער ניט נאָר די כחות פון דער פארגאנגענהייט, פון דער אלטער אָרדנונג, זיינען געגען אידען, נאָר אויך די רעוואָלוציאָנערע כחות פון דער צוקונפט, די אָנזאָגער פון דער קומענדער סאָציאליסטישער אָרדנונג, שטעהען אויף געגען דער אידישער קלאס־נאציאָן. דער סאָציאליסטישער און רעוואָ־לוציאָנערער שטורם ווארפט נאָך א באזונדערע כוואליע געגען דעם אידישען קאפּיטאליזם. דיזע אנטיסעמיטישע טענדענץ פון דעם רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאריאט ווערט איינגעשטילט און איינגעהאלטען פון דעם סאָציאליזם, ווייל דער אנטיסעמיטיזם איז די פּאָליטיק פון די רעאקציאָנערע כחות פון דער געזעלשאפט, און ווערט אין זייערע הענט אויסגענוצט צוליב דעם קאמף געגען דער קומענדער וועלט. דערפון נעמט זיך די פּאראָדאָקסאלע ערשיי־

נונג, דאס דער סאָציאַליזם איז אָפּט דער בעסטער באשיצער פון דעם אידי-שען קאפּיטאַליזם, קעמפּענדיג געגען דער רעאַקציאָן און איר אנטיסעמי־טישען שווינדעל. באמת אָבער וואָלט עס גאָר געווען א וואונדער, ווען אין דעם רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאריאַט און אין דעם סאָציאַליזם וואָלטען זיך ניט אויפגעהויבען באזונדערע פיינדליכע און געגנערישע טענדענצען געגען דעם ראַסען־פרעמדען און קולטור־אָפּגעשיידטען אידישען קאפּיטאַליזם. דער אנטיסעמיטיזם שטויסט זיך אָן אָן קריטיק אין דעם סאָציאַליזם און שעפּט פון דער אנדער זייט דאָרט טיפע און שטארקע כחות. געגען דיזען פאנאַנ־דערגעבליטען קאפּיטאַליזם האָבען זיך אויפגעהויבען די רעאַקציאָנערע עלעמענטען פון דער געזעלשאַפט.

אָבער אפילו די בורזשואזיע זעלבסט, דיזע היסטאָרישע באשיצערין פון אידען, פאַלט אריין אין אן עקאָנאָמישען קאָנקורענץ־ווידערשפּרוך מיט איר פרעמדען אידישען פליגעל. די אידישע אינטעליגענץ, דער אידישער האנ־דעל, די אידישע אונטערנעמונגען מאַכען א געפערליכע קאָנקורענץ דער קריסטליכער בורזשואזיע. אזוי פּלאַצט אין אלע פּונקטען דער פריינדשאַפט־פאָדעם, וועלכער האָט היסטאָריש צונויפגעבונדען די אידישע בורזשואזיע מיט דער קריסטליכער. די עקאָנאָמישע סתירה פון היינט איז שטארקער איידער דער אבסטראַקטער פּרינציפּ פון אמאָל. אויך די בורזשואזיע ווערט אָנגעפילט מיט אנטיסעמיטישע טענדענצען, וועלכע רייסען זיך שוין ארויס אלץ מער און מער אין דער פּאָליטישער עפענטליכקייט.

און דיזע אלע סאָציאַל־פּאָליטישע אינטערעסען, וועלכע באשאַפען דעם אנטיסעמיטיזם, ווערען נאָך פארשטארקט און פארטיפט דורך דער ראַסען־שנאה, דורך דער קולטור־אָפּשיידונג, דורך די מענשליכע בייזקייט און נידער־טרעכטיגקייט, וועלכע האָבען פון אייביג אָן באשאַפען די מחיצה צווישען אידען און ניט־אידען. די אידישע מערב־אייראָפּעאישע בורזשואזיע לעבט אין אן אטמאָספערע, וועלכע איז אָנגעפילט מיט טענדענצען פון שנאה, געגנערשאַפט, קנאה, פאראַכטונג און ווידערשפּרוך.

דער אנטיסעמיטיזם, וועלכער רינגעלט ארום די אידישע בורזשואזיע אין מערב אייראָפּא, איז אָבער ניט בכח אָנצורירען די וואָרצלען פון דעם אידישען לעבען, ער בויט מער ניט אויף א וואַנט פון סאָציאַלער און קול־טורעלער אָפּגעזונדערקייט צווישען אידען און קריסטען, ער קען אָבער ניט ענדערען זייער סאָציאַל־פּריווילעגירטע שטעלונג. די קאפּיטאַליסטישע גע־זעלשאַפט איז געגרינדעט אויף די פרייע אינדיווידועלע ווירטשאַפטען און זייער געגענזייטיגער קאָנקורענץ; אין איר שטעהט אינדיווידואום געגען אינדיווידואום אין סאָציאַלען קאַמף, אזוי אז די געזעלשאַפט קען זיך גאָר זעהר שווער אָרגאַניזירען געגען א באזונדערע נאַציאָנאַל־סאָציאַלע גרופּע.

די אידישע בורזשואזיע איז אָבער גראדע שטארק מאַטעריעל און גייס־טיג אין עקאָנאָמישען קאמף, און דער אנטיסעמיטיזם קען זי עקאָנאָמיש כמעט ניט דערגרייכען. דער אנטיסעמיטיזם באשאפט מער ניט ארום די מערב־איירָאָפּעאישע אידען אן אטמאָספערע פון חשד, פאראכטונג, האס, שפּאָט, וועלכע פארפינסטערט זיך ביז צו דעם פּאָלשטענדיגען סאָציאלען באָיקאָט און קולטורעלער אונפּרוכטבארקייט. די אידישע פראגע אין מערב־איירָאָפּא באשטעהט אלזאָ אין דעם אלץ גרעסערען געגען־קאמף פון דער געזעלשאפט געגען דער אידישער בורזשואזיע און אין דער אלץ גרעסערער ארויסשטויסונג פון אידען פון דער געזעלשאפט און דער קולטור.

א גאנץ אנדערען כאראקטער טראָגט די אידישע פראגע אין מזרח־איירָאָפּא. דאָרט הויבען זיך אויף אלע געזעלשאפטליכע כחות, כדי ניט צוצולאָזען די אידישע סאָציאלע גרופּע צו וועלכער עס איז פּאָזיציאָן אין דער געזעלשאפט און דאָס פירט צו אלץ גרעסערער ארויסשטויסונג פון אידען ניט פון דער געזעלשאפט און קולטור, נאָר פון דער ווירטשאפט און דעם לאנד. די רעגירונג, וועלכע איז די באשיצערין פון דער הערשענדער נאציאָן און דעם הערשענדען קלאס, שטעהט אויף דער שפּיצע פון דעם אנטיסעמיטיזם. אזוי ווי די אידישע ווירטשאפט אין רוסלאנד, גאליציען, רומעניען איז ניט קיין קאפּיטאליסטישע, זיינען דאָרט אלע די קלאסען, וועלכע ווילען אליין געניסען פון דער ברכה פון דעם קומענדען קאפּיטאליזם, די בורזשואזיע, די אינטעליגענץ, דער מיטעלשטאנד, די שטאָטישע באפעלקערונג, געגען אידען. דער אדעל און דער גרונדבאזיצער זיינען נאטירליכע שונאים פון דער שטאָד־טישער אידישער סאָציאלער גרופּע, און די פּויערים זעהען אין דער אידישער ווירטשאפט, וועלכע איז געבויט אויף האנדעל, פּארמיטלונג און ארענדאטאָר־סטווא, די פארקערפּערטע עקספּלואטאציע.

אָבער נאָך פון אן אנדערער זייט הויבט זיך אויף אן עקאָנאָמישע געג־נערשאפט געגען אידען, וועלכע זעגט אונטער דעם לעצטען צווייג, אויף וועלכען די אידישע ווירטשאפט האלט זיך, און דאָס איז פון דער אינדוסט־ריעלער ארבייט. די קאָנקורענץ פאר ארבייט צווישען די ארבייטער טראָגט זיך אריבער אויף די נאציאָנאלע גרופּען, און די אידישע ארבייטער, וועלכע האָבען ניט קיין אינדוסטריעלע טראדיציע, בלייבען אויסערהאלב די טויערען פון דער אינדוסטריעלער ארבייט. די העכערע אינדוסטריעלע ארבייט, פון וועלכער עס לעבט די ארבייטער ארמיי און וועלכע אָרגאניזירט זי צו א קעמפּפענדען קלאס, קומט דעם אידישען האלבען ארבייטער ניט אָן. די אידישע ארבייטער זיינען די נאציאָנאלע רעזערוו־ארמיי פון דעם אינטער־נאציאָנאלען פּראָלעטאריאט, זיי זיינען פאראורטיילט אין דער אינדוסטריע־לער קאָנקורענץ צו די אָפּגעשטאנענע צווייגען פון דער אינדוסטריע. דאָס

ארימע האנדווערק, דער סוועטינג־שאפּ, די קליינע אידישע פאבריקעל, דאָס איז די אָפּגעשטאַנענע ארבייטספאָרם, אין וועלכער עס מאטערט זיך דער אידישער פּראָלעטאריאט.

אזוי ווירקען אין מזרח־אייראָפּא די פארשידענסטע סאָציאלע כחות געגען אידען און גראָבען אונטער אלע יסודות פון זייער לעבען. די אידישע מאסע וואנדערט אויס, ווי אין דעם גאנצען משך פון דער אידישער געשיכטע, אין נייע אויפקומענדע לענדער מעבר לים, וואו די פּראָדוקטיווע קרעפטען האלטען אין ענטוויקלען זיך און וואו די אויפבליענדע קאפּיטאליסטישע ווירט־שאפט און דאָס פרייע לאנד ציען צו זיך דעם איינוואנדערונגס־שטראָם פון דער גאנצער וועלט. אָבער אויך אין דיזע נייע און פרייע לענדער שלעפּט מיט זיך דער אידישער וואנדערונג־שטראָם די אלטע טראדיציאָנעלע ווירטשאפטס־פאָרם. אויך אין די נייע לענדער זיינען ווירקזאם די גלייכע געזעצען בנוגע צו דער אידישער ווירטשאפט. די אָר־גאניזירטע הויך קאפּיטאליסטישע פּראָדוקציע שיצט זיך געגען דאָס אריינ־דרינגען פון דער פרעמדער אידישער גרופּע, און דער אידישער ארבייטער האָט ניט קיין טענדענץ צו דער העכערער פּראָדוקציע וועגען דעם מאנגעל פון אינדוסטריעלע טראדיציעס. אין דער מיטען פון דער קאפּיטאליסטישער ווירטשאפט באשאפט דער איד א פאר־קאפּיטאליסטישע ווירטשאפטס־פאָרם אין דעם אידישען סוועטינג־סיסטעם.

פון דער אנדערער זייט אָבער געפינען דער אידישען האנדעל און די פארמיטלונגס־ווירטשאפט א ברייט פעלד אין די נייע לענדער. אידישער קא-פּיטאליזם און אידישע פאראזיטישע ווירטשאפט בליען פאנאנדער; די פעד־לעריי אין אירע פארשידענע פאָרמען איז הויפּטזעכליך א אידישע ווירט־שאפטס־פאָרם. אין מזרח־טייל פון די פאראייניגטע שטאטען זיינען נאָך 27 יאָר איינוואנדערונג מער ווי א פערטעל פון דער אידישער באפעלקערונג פעדלער און הענדלער, אין דער ליניע צו דער וועסט ווערט די צאָל פון די פעדלער און הענדלער אלץ גרעסער. די אידישע ארבייט ענטוויקעלט זיך ניט ווייטער צו א העכערער פאָרם צוליב די מניעות פון אויסען און צוליב די געגען־טענדענצען פון אינווייניג.

צוזאמען מיט דער אידישער ווירטשאפט ווערט ארויסגעוואקסען אין די נייע לענדער די אידישע פראגע. די גלייכע אורזאכען האָבען די גלייכע פאָלגען. איבער דעם אידישען לעבען אין אמעריקא פארדיכטעט זיך אלץ מער אן אנטיסעמיטישע אטמאָספערע. ביי די רייכע קלאסען, אזוי ווי ביי די ארבייטער, וואקסען אויף עקאָנאָמישע ווידערשפּרוכען געגען דער אידישער באפעלקערונג, וועלכע ווערען ווי אומעדום פארשטארקט דורך די פילע אנדע־רע געגענזעצען געגען אידען. דער אנטיסעמיטיזם אין דער נייער וועלט

פירט ווי אומעדום צו דעם געזעלשאפטליכען באָיקאָט געגען אידען. ער רירט אָבער אָן אויך דעםווירטשאַפטליכען יסוד פון דעם אידישען לעבען, אויף וויפיל עס איז פאראן אין אמעריקא א אידישע פּראָלעטארישע פאָלקס־מאסע, ווארום דער געזעלשאפטליכער באָיקאָט דריקט זיך אויס לייכטער פאר אלץ אין ווירטשאפטליכען באָיקאָט. א חוץ דעם שוועבט אויף אידען שטענ־דיג די סכנה פון דער באשריינקונג פון דער איינוואנדערונג ; דאָס איז אָבער נוגע שוין די אידישע פאָלקס־מאסע אין דער גאנצער וועלט און נאָר איני־רעקט די פאָלקס־מאסע פון אמעריקא.

די אידישע פראגע אין דער מאָדערנער צייט איז אן עקאָנאָמישע פראגע. זי נעמט זיך פון דעם געגענזאץ פון די פארשידענע קלאסען פון דער געזעלשאפט געגען א פרעמדער נאציאָנאל־סאָציאלער גרופּע, וועלכע צייכענט זיך אויס דורך א זעהר איינזייטיגער ווירטשאפט. דאָס גאנצע אידישע פאָלק שטעהט אונטער דעם שווערען סאָציאלען און פּאָליטישען דרוק פון די ארומיגע געזעלשאפטליכע כחות. דיזער דרוק ווירקט, פארשטעהט זיך, פארשידען אויף די אידען אין די פארשידענע לענדער, לויט נאָך דעם, צי איז די אידישע ווירטשאפט א קאפּיטא־ליסטישע, אָדער זי האָט זיך אין דעם היסטאָרישען קאמף ניט געקענט דערהוי־בען צו א קאפּיטאליסטישער. דיזער סאָציאלער געגענזאץ געגען אידען פאר־בינדט זיך און פּארטיפט זיך נאָך דורך דעם ראסען, גייסטיגען, קולטורעלען, רעליגיעזען, היסטאָרישען געגענזאץ געגען אידען און אידענטום. דאָס אי־דישע פאָלק ווערט א טראגיש אויסנאם־פאָלק, אָן אתה מאסתנו פאָלק אין דער וועלט. א טיפער און אייביגער ווידערשפּרוך ליגט צווישען אידען און ניט־אידען, וועלכען אלע פעלקער און די זשעניען פון אלע פעלקער האָבען שטענדיג געפילט און פארשטאנען, און וועלכער ווערט פון דער אידישער זייט אויסגעדריקט דורך דעם סימבאָלישען וואָרט „גלות”, וואָס דריקט אויס די טיפע היסטאָרישע געזונקענהייט פון דעם אידישען פאָלק.

וואו ליגט די תשובה אויף דער אייביגער אידישער פראגע? די אידישע געשיכטע האָט געהאט א י י ן תשובה אויף דער אידישער פראגע, דאָס איז געווען די פארגרעסערונג פון דעם געאָגראפישען שטח פון דער אידישער באפעלקערונג. די אריבערטראָגונג פון דער איינזייטיגער אידישער ווירט־שאפט אין נייע לענדער, די פארברייטונג פון דעם אידישען פאָלק, די ענט־דעקונג פון א נייער גוי'אישער סביבה פאר דער אידישער געזעלשאפט. דער וואונש צו זעהן אָפּגעשאפט דעם אידישען תחום אין רוסלאנד, די עמיגראציע אין אמעריקא, די איבערוואנדערונג פון איסט און וועסט, די זוכעניש פון נייע וואנדערונגס־פּלעצער, — דאָס איז דער ענטפער אויף דער אידישער פראגע, וועלכער עס האָט שטענדיג געגעבען דער אונבאוואוסטזיניגער סטי־כישער פּראָצעס. דיזע תשובה אויף דער אידישער פראגע איז אקוראט דער

היפך פון דער היסטאָרישער ענדערונג וואָס מוז געמאכט ווערען. די היס־טאָרישע ענדערונג זאָגט פאָר די פארבארייטונג פון דער אידישער ארבייט, די באשאפונג פון נייע צווייגען פון פּראָדוקטיווער פרנסה אין דער אידישער סביבה גופא. דאָס איז די נייע תשובה, וועלכע עס גיט דער ערוואכענדער באוואוסטזיין פון זעלבסט־הילף, דער שעפּפערישער נאציאָנאלער און סאָציא־לער געדאנק. די באשאפונג פון דעם אידישען האנדווערק, די ענטשטעהונג פון א אידישען ארבייטער־קלאַס, די ענטוויקלונג פון א אידישען אקערבוי, דאָס זיינען די נייע טענדענצען פון דער אידישער נאציאָנאל־סאָציאלער זעלבסטהילף. די לאָגישע קאָנסעקווענץ פון דער ערשטער תשובה איז די פּאראזיטישע פארברייטונג פון אידען אין דער גאנצער וועלט, די קולטור־רעלע דעגענערירונג פון פאָלק, די פארוואנדלונג פון אידען אין אַן אנטי־קולטורעלער און אנטי־סאָציאלער גרופּע. די לאָגישע קאָנסעקווענץ פון דער אנדערער תשובה איז די קאָנצענטרירונג פון דעם אידישען פאָלק, די פאנאנ־דערבליאונג פון א נייער נאציאָנאלער און סאציאלער קולטור, א אידיש סאָ־ציאליסטיש פריילאנד. אין דיזע צוויי תשובות שטעהען איינע געגען די אנדערע און קעמפען געגען איינאנדער דער אידישער קאָנסערוואטיזם און דער ערוואַ־כענדער רעוואָלוציאָנערער באוואוסטזיין, דער אידישער גלות און די אידישע פרייהייט.

.(1910)

דער אידישער נאציאָנאַליזם

דער אידישער נאציאָנאַליזם האָט געזיגט אויף דער גאַנצער ליניע. דאָס איז דער באַלאַנס פאר די לעצטע דרייסיג יאָר אידישע געשיכטע, דאָס איז דער געווינס פון די אלע באוועגונגען צווישען אידען אין די לעצטע יאָרען. אויך די רעוואָלוציאָנערע ערהויבונג פון די אידישע מאסען און אפילו גאָר פון דעם אידישען פאָלק, וואָס די סמנים דערפון ווערען שוין ניכר, איז די פרוכט פון דער נאציאָנאַלער באוועגונג, וועלכע האָט אויפגעטרייסעלט דעם גאַנצען אידישען פאָלקס־אָרגאַניזם. די נאציאָנאַלע אונרואיגקייט איז די מוטער פון דער אידישער רעוואָלוציע. די אָנשליסונג פון דער אידישער אינ־טעליגענץ אין מערב־אייראָפּא אין דער מיטען פון פאָריגען יאָרהונדערט צום ראדיקאַלען געדאנק און צו דער רעוואָלוציע איז אויך געקומען דורך יענער נאציאָנאַלער אונרוה, וועלכע האָט ערגריפען דאָס אידישע פאָלק, ווען עס איז אריינגעצויגען געוואָרען אין דעם שטראָם פון דער אייראָפּעאישער קולטור. די נאציאָנאַלע אונרוה דאמאָלט האָט אָבער אויסגעקלונגען אין אסימילאציע צוליב גלייכבארעכטיגונג, און דער ערשטער פונק פון דער אידישער רעוואָלו־ציע איז פארלאָשען געוואָרען אונטער דעם מיסט־בארג פון דער אויפגעשטאַ־נענער אידישער בורזשואזיע. די נאציאָנאַלע באוועגונג פון היינט פירט, פארקערט, צו נאציאָנאַלער ערהויבונג און אויפלעבונג, וועלכע פלאַקערט ערשט פאַנאַנדער דעם רעוואָלוציאָנערען פראָטעסט־געפיל פון דער אונטער־דריקטער נאציאָן.

דער אידישער נאציאָנאַליזם איז דערווייל אָבער נאָר א טענדענץ אָהן א ציל, א באַגער אָהן אַן אינהאַלט, א שפּראָצונג אָהן א פרוכט. דערפאר טראָגט ער נאָך אַלץ אויף זיין האלב־טויטען פנים דעם צייכען פון שווינדזוכט, דער־פאר שטעהט ער נאָך אַלץ אין סכנה, דאָס אים זאָל ניט אויסגעהן די לעצטע לעבענס־קראַפט. דער אידישער נאציאָנאַליזם איז ארויפגעצוואונגען געוואָ־רען פון דער ווירקליכקייט, פון דער פארגאַנגענהייט און געגענוואַרט, עס פעלט אין אים נאָך דער מאָמענט פון צוקונפט, דער פרייער ווילען צו פרייער קולטור־שאפונג. דיזע לעצטע פראָבע דאַרף ער נאָך אויסשטעהן, און דערמיט איז פארבונדען דער ווייטערדיגער שיקזאַל פון דער אידישער נאציאָן.

שפּראַך, ליטעראַטור, קונסט, פילאָזאָפיע, אפילו שטאַט און געזעלשאַפט זיינען נאָר פאָרמען פון דעם נאציאָנאַלען גייסט, וועלכער זוכט זיך אין זיי אויסצוגיסען, צו פארקערפערען. דער נאציאָנאַלער גייסט איז מער איידער דער רוּחניות׳דיגער המשך פון לעבען, די גייסטיגע רעפלעקסיע פון דער ווירקליכ־

קייט, ער איז דאָס לעבען זעלבסט, זיין זין און זיין אידעאַל. ער איז דאָס געפיל פון לעבען, זיין סטיל און זיין טיפקייט, זיין קלאַנג און זיין פאַרב, זיין שעפּפערישער לעבעדיגער אידעאַל, זיין ווערטשעצונג און זיין אמת. אמאָל האָט ער זיך אין דער נאַציאָנאַלער רעליגיאָן פאַרדיכטעט צו זיין העכסטער סובסטאַנץ, יעצט זוכט ער זיין העכסטען אויסדרוק אין דער געהייליגטער קולטור פון דער צוקונפט.

דיזען נאַציאָנאַלען אינהאַלט זוכט די אידישע נאַציאָנאַלע טענדענץ יעצט. דאָס איז דער צווייטער נאָך פיל וויכטיגערער קאַפּיטעל פון דער אידישער נאַציאָנאַלער באַוועגונג, די אויפגאַבע פון דער אָנגעהענדער נאַציאָנאַלער אויפלעבונג. פון די טיפסטע טיפענישען פון דער אידישער טויזענט־יאָריגער געשיכטע, פון דעם באַזונדערען קולטור־ווערט פון דעם אידישען פאָלק אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט קען דיזער אינהאַלט ארויסגע־שיילט ווערען. אין דער אידישער ראַסע, געשיכטע און רעליגיאָן קלינגט איין מערקווירדיגער קולטור־אינהאַלט, איין אייגענאַרטיגער לעבענס־אידעאַל, און דאָס איז די איבערגעשטאַלטונג פון דעם אידישען לעבען נאָך דעם געבאָט פון הימעל. א מאָראַליש פאָלקאָמענע געזעלשאַפט, אַן ערזעלטע מענשהייט איז די קולטור־אידעע פון אידענטום. דער איינציגער גאָט איז דער רעלי־גיעזער אויסדרוק פון דיזען לעבענס־געפיל, שבת, שמיטה, יובל די סאָציאַלע פאַרקערפערונג פון דיזער אידעע, משיח די טרייבענדע קראַפט און דער אידעאַל. אין די ימים־נוראים׳דיגע פאָלקס־תפילות, אין וועלכע די פאָלקס־נשמה האָט אויסגעשריען: והרשעה כלה כעשן תכלה, כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, און די אינדיווידועלע נשמה האָט געזאָגט ודוי אין דער הויך־מאָראַ־לישער תפלה פון על־חטא. אין דיזע ימים־נוראים׳דיגע תפלות האָט די אידעע פון אידענטום, די אידישע נאַציאָנאַלע סובסטאַנץ דערגרייכט איר העכסטען גלאַנץ און טריאומף.

פון אברהם אבינו, דיזען ביבלישען אידעאַל־מענש, וועלכען די תורה פאַרהערליכט מיט די ווערטער: כי ידעתיו למען אשר יצוה את ביתו לעשות צדקה ומשפט, ביז צו די לעגענדאַרע ל״ו צדיקים פון יעדען דור, זיינען די אידעאַלע מענשען די מאָראַליש פאָלקאָמענע. אין אַלע העראָאישע געשטאַל־טען פון דער אידישער ראַסע און געשיכטע, אין ישעיה, ירמיה, מיכה, הושע, יהודה הלוי, שפינאָזא, ביז צו היינע, מארקס, לאַסאַל, העס, לעבט איין גרויסע ליידענשאַפט, די איבערגעשטאַלטונג פון דעם לעבען נאָך דעם העכסטען אידעאַל פון דער מאָראַלישער פאָלקאָמענהייט, די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן און די סאָציאַלע באַנייאונג. אַלע אידישע מאַסען־באַוועגונגען און פאָלקס־אונ־רואיגקייטען, פון די ערשטע נביאים, די ענוים, איסיים, אביונים אין בית שני, די משיח־באַוועגונגען אין מיטעל־אַלטער, די חסידים, ביז צו די פּראָלעטאַ־

רישע באוועגונגען פון אונזער צייט, טראָגען אויף זיך דעם שטעמפּעל פון דעם סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערען אידעאַל. עס איז איינע פון די מערקווירדיגסטע ערשיינונגען פאר דאָס פארשטעהן פון אידען און אידענטום, דאָס דער מאָדער־נער סאָציאַליזם זוכענדיג זיין היסטאָרישען קוואַל און קראפט, קערט זיך שטענדיג אום צו דעם גרעסטען העראָאישען קאפּיטעל פון דער אידישער געשיכטע, צו דעם אידישען אנטי־קריסטליכען אור־קריסטענטום. דאָס חזר'ט זיך איבער פון סען סימאָן ביז קאוטסקי און בעבעל.

דער אינהאלט פון דעם אידענטום, די סובסטאַנץ פון דער אידישער נאַציאָנאַלער אידעע, דער זין פון דער אידישער קולטור ליגען אין דער סאָ־ציאַל־רעוואָלוציאָנערער קריטיק און האָפנונג, וואָס אידען זיינען אירע היסטאָ־רישע אָנזאָגער, אין דער בשורה פון ערלייזונג, וועלכע דאָס אידישע פאָלק ברייננגט דער מענשהייט. דאָס איז די העכסטע אָבער אויך די ערשטע און לעצטע בארעכטיגונג פון דעם אידישען נאַציאָנאַליזם, פון דער באזונדערער עקזיסטענץ פון דעם אידישען פאָלק. און דאָ שטעהט דאָס אידענטום פאר זיין העכסטער אויפגאַבע, פאר זיין גרעסטען היסטאָרישען ציל. עס דארף מיט זיין סאָציאַל־מאָראַלישער קולטור־אָריגינאַליטעט פארטיפען און פאר־איידלען די מענשליכע קולטור, וועלכע איז אויפגעבויט אויף דעם אנטי־סאָציאַלען איך, אויף דער אינדיווידועלער ערלייזונג דורך שיינקייט, קראפט, טיראַניי, איבערמענשענטום, אָדער גאָר דורך די האַלב־פארצווייפעלטע און האַלב באַרבאַרישע קריסטליכע איבערערדישקייט. דאָס אידענטום שטעהט פאר די אויפגאַבע פון א העכערען קולטור־סינטעז, פון א נייער קולטור־רעליגיאָן.

די סאָציאַל־פּאָליטישע לאגע פון אידען אין דער היינטיגער ציוויליזיר־טער וועלט באשאפט יעדען טאג די קרעפטען און מאָטיווען, וועלכע טרייבען דאָס אידישע פאָלק צו דיזער העכערער דערקענטניס פון זיין נאַציאָנאַלען אינהאלט. דאָס פרעמדע, אונטערדריקטע, ניט-פארשטאַנענע און פאראכ־טעטע, אָבער באמת הויך־גייסטיגע, אריסטאָקראַטישע אידישע פאָלק, האָט גענוג אורזאכען און טעמים צו שטעלען זיך רעוואָלוציאָנער געגען דעם באַ־שטעהענדען שטאַט און דער געזעלשאפט. אידען ווערען דורך דעם אנטיסע־מיטיזם אין דער גאַנצער וועלט א טרייבענדער רעוואָלוציאָנערער עלעמענט, וועלכער זוכט די נייע מענשהייט און די נייע קולטור. ווי אָפט און גרויזאַם די סאָציאַלע אומנאָרמאַלקייט פון דער אידישער פאָלקס־מאַסע מעג צושטע־רען די אָרגאַניזירונג פון די אידישע רעוואָלוציאָנערע כחות, ווירקען דאָך גענוג מאַטעריעלע און גייסטיגע קרעפטען אין פאָלקס לעבען, וועלכע רופען שטענדיג אויפסניי ארויס דיזע רעוואָלוציאָנערע כחות. אפילו די אידישע בורזשואזיע אין פארשידענע לענדער שטעלט זיך יעצט אונטער דער פאָן פון

דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, ווייל איר פּאָליטישע לאַגע איז אַן אויסנאַם־לאַגע. ווען דיזער באַזונדערער סאָציאַל־פּאָליטישער וועג, וועלכען דאָס אידישע פאָלק באַטרעט אַלץ מער און מער אין דער וועלט, ווערט באַלייכטעט פון אַ נאַציאָנאַלען קולטור־אידעאַל, ווען די נאַציאָנאַל־פּאָליטיק פּאַלט צונויף מיט דער היסטאָרישער טראַדיציע, די מאַטעריע מיט דעם גייסט, ווערט אויפגעדעקט דער אינהאַלט פון דעם אידישען נאַציאָנאַליזם און ווערט גע־וועבט און געשפּונען די אידישע קולטור־אידעע.

עס איז דער היפּך פון יענער אָבגעלעבטער אידישער רעוואָלוציע, וועל־כע שטאַמט פון דער נאַציאָנאַלער אומרואיגקייט מיט דעם אַסימילאַציאָנס־צייכען. יענע אידישע רעוואָלוציע זינקט אַראָפּ צו דעמאָראַליזירונג, צו בורזשואַזער רעאַקציע, צו פאַרפלאַכונג פון די פאָלקס מאַסען, צו גייסטיג־נאַציאָנאַלען אונטערגאַנג. דער אידישער ראַדיקאַליזם פון אַמאָל און דער אידישער סאָציאַליזם פון נעכטען, וועלכער איז אויפגעוואַקסען אונטער דעם פינסטערען שאָטען פון אַסימילאַציע, זיינען דער היסטאָרישער ביישפּיל דערפון. דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער באַוואוסטזיין פון אידען, וועלכער דערקענט זיך יעצט אַלס אַן אויסדרוק פון דער אידישער נאַציאָנאַלער אידעע, איז אָבער שעפּפעריש און פּרוכטבאַר. מיט דער אויפלעבונג פון דעם אידי־שען נאַציאָנאַלען שורש, קומען צו וואוקס און בליאונג אויך אַלע נאַציאָנאַלע צווייגען, שפּראַך, ליטעראַטור און קונסט. דער קולטור־אינהאַלט באַשאַפט און באַלעבט די קולטור־פאָרמען.

דאָ דרינגט זיך דער אידישער נאַציאָנאַליזם אויף די נויטיגקייט און אומפאַרמיידליכקייט פון אַ אידישעם לאַנד, פון אַ ארץ ישראל. האָט דאָס אידישע פאָלק אַ קולטור־מיסיאָן, דאַרף דאָס אידישע פאָלק האָבען אַ זעלבסט־שטענדיגע פּאָליטישע און סאָציאַלע אָרגאַניזאַציע. עס קען נישט באַשטעהן קיין אידיש פאָלק אָהן אַ אידיש לאַנד. די נאַציאָנאַלע וואָרצלען וועלען פאַרדאַרען, און אירע פּרוכטען און בליטען וועלען זיין ווילדקרויט, ווען עס זאָל פעלען דער מעכטיגער נאַציאָנאַלער שטאַם. אַזוי ווי די אידישע נאַציאָ־נאַלע אידעע דערקענט איר אַבסטראַקטען אוניווערסאַלען כאַראַקטער, אַזוי מוז זי אויך דערקענען איר קאָנקרעטע אידישע פאָרם. איר העכסטע קאָנ־קרעטע פאָרם איז שטאַט און געזעלשאַפט. אין ארץ ישראל קען די אידישע קולטור־אידעע דערגרייכען איר העכסטען טריאומף. דאָס נייע גריכענלאַנד האָט ניט אויפגעלעבט דעם אַמאָליגען גריכישען גייסט, ווייל די גריכישע קולטור איז שוין איבערגעגאַנגען צו דער פאַרגאַנגענהייט; דאָס נייע פּאַ־לעסטינאַ קען אויפלעבען דעם אייביגען אידישען גייסט, ווייל דאָס משיח־אידענטום איז אַ אידעאַל פון דער צוקונפט. די אידישע פּאָליטישע אויפ־לעבונג איז די ערשטע באַדינגונג פון דער אידישער קולטורעלער ערוואַכונג.

די אידישע באוועגונג האָט אָבגעשלאָסען איין עפּאָכע, וואָס איר היסטאָרישער באַלאַנס איז די פאָרמאַלע אנערקענונג פון דעם אידישען נאציאָנאַליזם. פון דער זייט פון דעם פּראָגרעסיווען געדאנק, שטעהען מיר יעצט פאר א פיל רייכערער צייט פון קולטור־שאַפען, פאר דער אויפדעקונג פון דעם אינהאַלט פון דעם אידישען נאציאָנאַליזם. דאָ אייגענטליך האָט ערשט די אידישע נאַציע באוויזען איר לעבענס־פייאיגקייט.

אידישער קאָנגרעס פעריאָדע

אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא
צו אלע אידישע ארבייטער אין אמעריקא
פאָלקס־איינהייט
העסטער סטריט און וואָל סטריט (פעליעטאָן)

דער אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא *)

.1

עס איז באקאנט די אלטע טרויעריגע מעשה מיט יענעם מאן, וועלכער האָט פאררינכט דעם דאך פון זיין הויז אין א רעגענדיגען טאג. אויף דער פראגע, פאר וואָס ער ארבייט ארום זיין דאך אונטער א רעגען, האָט ער גע־ענטפערט, דאָס ביי זונענשיין דארף ער דאך דעם דאך בכלל ניט פאררינכטען. אין דער לאגע פון יענעם אומגליקליכען מאן געפינט זיך דאָס אידישע פאָלק, וועלכעס האָט זיך ניט אָרגאַניזירט אין רוהיגערע צייטען, זאָלאנג די ביטערע לעבענסנויט האָט אים דערצו ניט געטריבען, און וועלכען עס קומט אויס צו זאמלען און אָרגאַניזירען זיינע קרעפטען אין שטורם און פייער.

די דרייצען מיליאָן אידען האָבען זיך שוין לאנג געדארפט אָרגאַניזירען און באשאפען א אידישע פאָלקס־פארטרעטונג, א אידישען קאָנגרעס, וועלכער זאָל זיין דער אמת'ער פאָרשטייער פון פאָלק, זאָל רעדען און האנדלען אין זיין נאָמען, זאָל באשיצען און פארבעסערען זיין געגענוואַרט און דורכפירען די באַפרייאונג פון דעם אידישען גלות־פאָלק. זייט צען יאָר געהט דערפאַר אויך אָן אין דער אידישער עפענטליכקייט א דיסקוסיאָן וועגען דער צונויפ־רופונג פון א אידישען אַלוועלטליכען קאָנגרעס, אָבער ערשט אין דער איצ־טיגער קריגס־קאטאסטראָפע, בשעת דער וועלט־שטורם מאכט חרב דעם גאַנ־צען אידישען גלות און דאָס אידישע פאָלק פארבלוטיגט פון אלע זיינע אברים, האָט מען אָנגעהויבען פארשטעהן, ווי ווייט די טיפע געפאַלענקייט פון דעם אידישען פאָלק נעמט זיך פון זיין נאַציאָנאַלער פאנאנדערגעפאַלענקייט. אין שטורם און פייער קומט אונז אויס צו בויען דעם בנין פון אונזער פאָלק, און בשעת יעדעס אנדער פאָלק שטעהט פעסט געאייניגט און אָרגאַניזירט אין קאַמף פאר זיין פרייהייט און אונאבהייענגיגקייט, מוזען מיר אידען ערשט לייגען די גרונטשטיינער פאר אונזער נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע.

די וועלט האָט ארויסגעשטעלט די היסטאָרישע נויט, די הילפלאָזיגקייט און צופאַלענקייט פון דעם אידישען גלות־פאָלק אויף א טראַגישען אופן. אזוי ווי די גאַנצע אידישע ליידענסגעשיכטע פאר די צוויי טויזענד יאָר פון גלות וואָלט זיך נאָך אַמאָל איבערגע'חזר'ט און אָבגעשפּיגעלט פאר דאָס

---

*) ארויסגעגעבען אין בראָשור פאָרם פון דעם אידיש־נאַציאָנאַלען ארבייטער פארבאנד אין יאָר 1915.

לעצטע יאָר. די צען מיליאָנען אידען פון אייראָפּא און דער אזיאַטישער טערקיי זיינען אריינגעוואָרפען געוואָרען אין דעם שטורם פון וועלט־קריג, וועלכער איז פאר זיי געוואָרען א בלוטיגער ברודער־קריג, וואָס זיין שרעק איז אזוי גרוים ווי זיין שאַנדע. די מיליאָנען אידען פון רוסלאַנד צוזאַמען מיט די אידען פון ענגלאנד, פראנקרייך, בעלגיען, סערביען, איטאליען זיינען אין מלחמה־צושטאנד געגען די מיליאָנען אידען פון עסטרייך, דייטשלאַנד, טער־קיי, און הונדערט טויזענטער פון זייערע זין שטעהען אויף דעם שלאַכט פעלד איינע געגען די אנדערע.

„דער איד האָט ניט קיין פאטערלאַנד, נאָר אלע איבריגע אידען זייִנען דאָס פאטערלאַנד פון יעדען איינצעלנעם איד", — איז א באַקאַנטעס וואָרט מכח דער שטעלונג פון די אידען צווישען די פעלקער; און דאָך שטעהען אידען אונטער די פאָנען פון זייערע פארשידענע פאטערלענדער און פארגיסען זייער בלוט אויף אלע שלאַכטפעלדער. ניט צוליב זייער פאָלק און זיין צוקונפט פארבלוטיגען זיי אויף די פארשידענע שלאַכטפעלדער, נאָר זיי טראָגען די וואפען פאר דעם זיג פון לענדער און פעלקער, וועלכע האָבען גערויבט ביי זיי זייערע מענשען־רעכט, זייער פרייהייט און זייער כבוד. זיי קעמפען ניט פאַר אַ בעסערער צוקונפט פאר זייער אייגענעם פאָלק, נאָר פארקערט, אויף דעם הימעל פון דער אידישער צוקונפט קלייבען זיך אויף נאָר גרויע און פינ־סטערע וואָלקענס. דערווייל האָט שוין דער בלוטיגער קריג אויסגעטיליגט הונדערטער טויזענטער מענשען, חרב געמאַכט טויזענטער קהלות, פאַראָרעמט מיליאָנען אידען. אין טראגישער פארצווייפלונג שטעהט דאָס פארבלוטיגטע אידישע פאָלק אין דעם מלחמה־שטורם אָהן נאציאָנאלער ליידענשאַפט אין הארצען, אָהן אַ נאַציאָנאלער האָפנונג פאַר זיין צוקונפט. מיט הילפלאָזער גלייכגילטיגקייט אין דעם גרויסען פעלקער־קאַמף, אָהן וועלכע עס איז אָרגאַ־ניזאציע און פאַרטרעטונג, אָהן אַ ווילען און אָהן פאָדערונגען, נאָר אַן אומ־גליקליכער קרבן אויף דעם בלוטיגען מזבח פון דער וועלטגעשיכטע.

פון אלע קלאסען און פארטייען פון אידישען פאָלק האָט אָבער די לעצטע צייט אָנגעהויבען צו קלינגען א קול פאר א אידישער פאָלקס־אָרגאַני־זאציע, פאר דער צונויפרופונג פון א אידישען קאָנגרעס. די אידישע עפענט־ליכע מיינונג, די פרעסע, די פארשידענע אָרגאַניזאַציעס, פון די קאָנסער־וואַטיווע ביז צו די ראַדיקאַלע און נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע האָבען זיך אויפגעהויבען צו דעם ווילען צונויפצורופען אַ אידישען קאָנגרעס, וועלכער זאָל לייגען דעם יסוד צו א אידישער פאָלקס־אָרגאַניזאַציע. דערווייל ווערט גערעדט, פארשטעהט זיך, נאָר פון א אידישער פאָלקס־אָרגאַניזאַציע, און א אידישען קאָנגרעס אין אמעריקא, אָבער עס פארשטעהט זיך ניט וויניגער, דאָס דיזער אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא איז נאָר די פארבאַרייטונג צו אַן

אלוועלטליכען אידישען קאָנגרעס, וועלכער זאָל ווערען א דויערענדע אידישע פאָלקס־פארטרעטונג צוליב אלע צייטווייליגע נויטען און היסטאָרישע צילען פון אידישען פאָלק, צוליב דער ווידערגעבורט פון דער אידישער נאציאָן.

אויף דאָס אמעריקאנער אידענטום, וועלכעס געפינט זיך יעצט אין א גליקליכערער לאַגע, איידער די איבריגע אידען פון דער וועלט, פאַלט יעצט דער הייליגער חוב און דער היסטאָרישער כבוד, צו באַשאַפען א נייע טאַט אין דעם אידישען לעבען און צו שרייבען א גרויסען קאפּיטעל אין דעם בוך פון בלוט און טרערען פון דער אידישער געשיכטע. דאָס אמעריקאנער אידענטום מוז צונויפרופען דעם ערשטען אידישען קאָנגרעס, וועלכער וועט באקומען אין דער אידישער געשיכטע די באדייטונג פון א אידישער קאָנסטיטואירענדער נאציאָנאל־פארזאמלונג. דיזער אמעריקאניש־אידישער קאָנגרעס וועט האָבען דריי היסטאָרישע אויפגאַבען פאר זיך. ער וועט מוזען פּראָקלאַמירען די פאָדערונגען פון דעם אידישען פאָלק פאר דער גאנצער מענשהייט, ער וועט לייגען דעם יסוד פאר דער אלוועלטליכער אָרגאניזאציע פון דעם גאנצען אידישען פאָלק, און ער וועט מוזען באַשאַפען א פינאנץ־אינסטיטוט פאר אלע נויטען פון אידישען פאָלק.

מיט דער וועלט־מלחמה פארענדיגט זיך איין קאפּיטעל פון דער וועלט־געשיכטע און עס וועט זיך אָנהויבען א נייע צייט אין דער ענטוויקלונג פון דער מענשהייט. כדי עס זאָל באשאפען ווערען א דויערענדער פרידען און די געפאַר פון מלחמה זאָל בכלל פארשווינדען, מוזען די לענדער פון אייראָפּאַ איבערגעבויט ווערען אויף דעם פּרינציפּ פון פרייע נאציאָנאַלע דערמאָקראַטיען. די אידעע פון דעמאָקראַטיע און פרייער נאציאָנאַליטעט מוזען טריאומפירען אין דער וועלט, אויב די מענשהייט זאָל באפרייט ווערען פון די שרעקען פון קריג, און אירע לעבענסקרעפטען זאָלען ניט פארניכטעט ווערען אין אייביגען פעלקער־מאָרד. נאָך דער מלחמה וואקסען ארויס מעגליכקייטען פאר א פרייעס פוילען, א פארגרעסערטעס איטאַליען, א פארשטאַרקטעס סערביען, די פעלקער פון עסטרייך וועלען דארפען זעלבסט באַשטימען זייער נאַציאָנאַלען שיקזאַל. אין רוסלאַנד קענען די קליינרוסען, די ליטאָווצעס אָנהויבען א מעכטיגע נאציאָנאַלע באוועגונג. אין ווייטען אַזיען קען זיך אויפהויבען אַ באַפרייטעס אַרמעניען. די לאַנדקאַרטע וועט מוזען געענדערט ווערען, און א נייער גייסט פון דעמאָקראַטיע און באפרייאונג מוז אָנהויבען שוועבען אין דער וועלט.

אזוי ווי אין דער צייט פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע האָט דאָס אויפגערודערטע געוויסען פון דער צייט ניט געקענט בלייבען גלייכגילטיג צו דער אידישער נויט און האָט געגעבען אידען גערעכטיגקייט, אזוי וועט די אויפוואַכענדע דעמאָקראַטיע פון דער וועלט נאָך דער מלחמה באַ־

שאפען דעם גרויסען היסטאָרישען מאָמענט פאר די לייזונג פון דער אידישער פראגע. פון אידען היינגט עס יעצט אָב, ווי ווייט און ווי ערנסט דער אינ־טערנאציאָנאלער פרידענס־קאָנגרעס וועט זיך באשעפטיגען מיט דער לאגע פון אידען אין דער וועלט און מיט דער אידישער נאציאָן, פון וועלכער די געשיכטע פון דער מענשליכער געוואלט־טעטיגקייט האָט גערויבט די פריי־הייט און די נאציאָנאלע זעלבסטשטענדיגקייט. אויף דעם אינטערנאציאָ־נאלען פרידענס־קאָנגרעס וועט מוזען קומען צו פארהאנדלונג אויך די אידישע פראָבלעם. די רעכטליכע לאגע פון אידען אין די מזרח־אייראָפּעאישע לענ־דער און דאָס רעכט פון דעם אידישען פאָלק אויף א אידישע היים אין ארץ ישראל, דיזע צוויי צווייגען פון דעם פּאָליטישען אידישען פראָבלעם קענען אויף דעם פרידענס־קאָנגרעס אויפגענומען ווערען. דאָס היינגט אָבער אָב קודם כל פון דעם אָרגאניזירטען ווילען פון דעם אידישען פאָלק זעלבסט.

נאָך דעם באשלום פון דעם קריג וועט מוזען די רעכטליכע לאגע פון אידען און דאָס פּראָבלעם פון דער אידישער נאציאָן קומען צו פארהאנדלונג אויך אויף דעם אינטערנאציאָנאלען סאָציאליסטישען קאָנגרעס. דער אינ־טערנאציאָנאלער פּראָלעטאריאט, וועלכער שטעהט יעצט אויף די שלאכט־פעלדער אין בלוטיגען ברודער־קריג, וועט זיך מוזען ווידער פאראייניגען, שטארקער אין פּאָליטישער מאכט און רייכער מיט בלוטיגע היסטאָרישע ער־פארונגען. ווי די סאָציאליסטען אין אלע לענדער זיינען יעצט ניט צוריסען און צושפּאָלטען אין זייער האלטונג און זייער באאורטיילונג פון דער מלחמה, מוזען זיי דאָך באלד ארויפטרעטען אויף דעם וועג פון איינהייטליכקייט צוליב דעם ציל פון סאָציאלער רעוואָלוציע. דער נייער אינטערנאציאָנאל קען נאָך ווערען א שטארקערער פאקטאָר אין דעם גאנג פון דער געשיכטע, איידער דער אינטערנאציאָנאל פאר דער מלחמה. דער ערשטער נייער שריט פון דעם אינטערנאציאָנאל וועט מוזען זיין די שטעלונג צו אלע נא־ציאָנאלע פּראָבלעמען אין דער וועלט און די פּראָקלאמירונג און די פאר־טיידיגונג פון דעם פּרינציפּ פון נאציאָנאלער פרייהייט און טעריטאָריאלער זעלבסטשטענדיגקייט פון אלע פעלקער. אויף דעם אינטערנאציאָנאלען סאָציאליסטישען קאָנגרעס קען אויך ווערען אן עפענטליכע טריבונע פאר דאָס אונטערדריקטע אידישע פאָלק, פאר זיינע נויטען און זיינע האָפנונגען, און דער באשלום פון אינטערנאציאָנאל וועט אויך מוזען האָבען א גרויסען כח און אן ענטשיידענדען איינפלוס אויף דעם גאנג פון די געשעהענישען אין דער צוקונפט.

א אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא וועט האָבען אלס זיין אויפגאבע די פאָרמולירונג פון די אידישע נויטען, באגערונגען און האָפנונגען הן צו דעם אינטערנאציאָנאלען פרידענס־קאָנגרעס און הן בנוגע צו דעם אינטער־

נאַציאָנאַלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס. דאָס אידישע פּאָלק מוז לכתחילה זעלבסט קומען צו א קלאָרען באַוואוסטזיין, וואָס עס באַגערט און וויל און אין וועלכען אופן עס וויל בילדען און געשטאַלטען זיין צוקונפט. דיזע פּאָדערונגען וועלען דירעקט אָדער אינדירעקט געפינען זייער אויסדרוק אויף דעם פרידענס־קאָנגרעס אזוי ווי אויף דעם סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל.

פאַר דעם פרידענס־קאָנגרעס וועט אַן אַמעריקאַניש־אידישער קאָנגרעס קענען יעדענפאַלס פאַרברייננגען זיינען באַשלוסען און פּאָדערונגען דורך דער פאַרמיטלונג פון דער אמעריקאַנער דעלעגאַציע. א קאָנגרעס פון דעם אמעריקאַנער אידענטום וואָלט געוואָרען א געַנוג באַדייטענדער פּאָליטישער און געזעלשאַפטליכער פאַקטאָר אין אמעריקע גופא, דאָס די אמעריקאַנער רעגירונג וואָלט פאַרטרעטען זיינע וואונשען און באַשלוסען, אָדער וויינינגסטענס דאָס מינימום פון זיינע וואונשען און באַשלוסען בנוגע צו ארץ ישראל. די באַשלוסען פון אַ אידיש־אַמעריקאַנישען קאָנגרעס וואָלטען צום ערשטען מאָל אויפגעקלערט די עפענטליכע מיינונג פון דער גאַנצער וועלט וועגען די נויטען און די פּאָדערונגען פון דעם אידישען פּאָלק און וואָלטען געקענט ווערען אין אַ באַשטימטער מאָס דער אויסגאַנגס־פּונקט פאַר דער דיסקוסיע וועגען דער אידישער פראַגע אויף דעם פרידענס־קאָנגרעס.

אָבער מער איידער דער אמעריקאַניש־אידישער קאָנגרעס וועט קענען אויסדריקען די וואונשען און האָפנונגען פון דעם אידישען פּאָלק פאַר דעם פרידענס־קאָנגרעס וועלען זיינע באַשלוסען האָבען אַ ווערט און אַ באַדייטונג פאַר דעם סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל, וועלכער וועט מוזען נעמען א גערעכטע און זיכערע שטעלונג צו דער איבעראַנדערשונג פון דער אייראָפּעאישער לאַנדקאַרטע און וועט פּראָקלאַמירען דעם פּרינציפּ פון נאַציאָנאַלער פרייהייט און טעריטאָריאַלער אונאַבהיינגיגקייט פון די פעלקער, וועט באַקומען א פיל גרעסערע ווירקונג אויף דעם וועיטערדיגען גאַנג פון פּאָליטישע געשעענישען, איידער פאַר דער מלחמה. די באַשלוסען פון אַן אמעריקאַניש־אידישען קאָנגרעס בנוגע צו דעם אידישען פּראָבלעם וועלען פאַר דעם אינטערנאַציאָנאַל דינען אלס דער קול פון דעם אונטערדריקטען אידישען פּאָלק. אין נאַציאָנאַלע פראַגען האָט די שטימע פון פּראָלעטאַריאַט נאָר אויף אזוי פיל ווערט, אויף וויפיל זי איז אין איינקלאַנג מיט דעם נאַציאָנאַלען באַגער און דער האָפנונג פון דער נאַציאָנאַלער דעמאָקראַטיע, פון די ברייטע פּאָלקס־מאַסען. ביי אַלע אונטערדריקטע פעלקער איז אויך דאָס נאַציאָנאַלע פּראָגראַם פון דעם סאציאַליסטישען פּראָלעטאַריאַט אַן אבקלאַנג פון די נאַציאָנאַלע שטימונגען, האָפנונגען און פאַרלאַנגען פון דעם ברייטען פּאָלק. די אונאַבהיינגיגקייט פון פּוילען, די זעלבסטשטענדיגקייט פון אַרמעניען, די קולטור־שפּראַכליכע אויטאָנאָמיע פון בעהמען, פאַר וועלכע עס

האבען זיך איינגעשטעלט די סאָציאַליסטען פון יענע לענדער, זיינען וואונשען און פארלאַנגען, וועלכע שטראָמען פון דעם פולסירענדען הארץ פון יענע פעלקער. נאָר אזא אויפפאסונג פון דעם אידישען נאציאָנאַלען פּראָבלעם מצד דעם אידישען פּראָלעטאריאט, וועלכע שטימט איבעריין מיט די וואונשען און האָפנונגען פון ברייטען פאָלק, האָט א אינווייניגע בארעכטיגונג און א היסטאָרישען ווערט. די פאָדערונגען פון א דעמאָקראטיש אויסגעקליבענעם אידישען קאָנגרעס אין אמעריקע בנוגע צו דעם אידישען פאָלק וועלען מוזען ווערען די גרונטלאַגע פאר אן ערנסטער נאציאָנאַלער פּראָגראם פון דעם אידישען סאָציאַליזם. נאָר די נאציאָנאַלע וואונשען וועלכע שטראָמען פון די מאַטעריעלע און גייסטיגע נויטען און די היסטאָרישע האָפנונגען פון פאָלק און וועלכע וועלען אָבקלינגען אין דעם נאציאָנאַלען פּראָגראם פון דעם אידישען פּראָלעטאריאט, וועלען קענען האָבען פאר דעם סאָציאַליסטישען אינטערנאציאָנאַל אן אַלגעמיינעם ווערט און היסטאָרישע זיכערקייט. נאָר אזא אמת'ע און אויפריכטיגע נאציאָנאַלע פּראָגראם פון דעם אידישען פּראָלעטאריאט וועט אויף דעם סאָציאַליסטישען פּראָלעטאריאט ארויפלייגען א חוב בנוגע צו דעם נאציאָנאַלען שיקזאַל פון אידישען פאָלק.

א אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא, וועלכער זאָל צונויפגערופען ווערען אין יעצטיגען קריטישען מאָמענט, וועט באקומען א גרויסע געזעלשאפטליכע און פּאָליטישע באדייטונג, הן אין דעם אידישען פאָלק גופא, און הן אויף דעם פרידענס-קאָנגרעס און דעם סאָציאַליסטישען אינטערנאציאָנאַל. צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון גלות וועט דאָס גאנצע אידישע פאָלק זיך אָנהויבען צו אָרגאניזירען, וועט ארויסטראָגען זיין אורטייל מכח זיך זעלבסט, וועט באקלערען זיינע נויטען, וועט פאָרמולירען זיינע וואונשען און האָפנונגען, און וועט דערהויבען זיין אונטערדריקטען קול, וועלכער וועט געפינען זיין אָבקלאַנג אין דעם געוויסען פון דער אינטערנאציאָנאלער דעמאָקראטיע.

.2

דער אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא וועט זיך פּראָקלאמירען אלס די אידישע פארטרעטונג, וועט פאָרמולירען פאר דאָס אידישע פאָלק און די אויסערע וועלט די וואונשען און באגערונגען פון דעם אידישען פאָלק און וועט אָנהויבען באשאפען די אינסטיטוטען און אנשטאַלטען פאר דעם היסטאָרישען ווידער-בוי פון דעם אידישען לעבען.

וואָס זיינען די פאָדערונגען פון דעם אידישען פאָלק פאר דער נייער עפענטליכער מיינונג, פאר דעם דערוועקענדען געוויסען פון די פעלקער? די ערשטע פאָדערונג איז די בירגערליכע גלייכבארעכטיגונג פון אלע אידען

אין אלע לענדער. די באַרויבונג פון די פּאָליטישע רעכט פון אידען שטאַמט פון דער מיטעלאַלטערליכער באַרבאַריי אין דעם קאַמף פון די רעאַקציאָנערע כחות געגען די פרייע און פּראָגרעסיווע אין דער מאָדערנער צייט. געגען דיזער בירגערליכער רעכטלאָזיגקייט פון אידען דאַרף דאָס אידישע פאָלק אויפהויבען דעם קול פון פּראָטעסט און דערוועקען די עפענטליכע מיינונג פון דער וועלט געגען דיזען אומרעכט. עס שטימט ניט מיט דעם גייסט פון דער צייט און דעם דעמאָקראַטישען כאַראַקטער פון די היינטיגע מלוכות, דאָס א קליין פאָלק פון א מינאָריטעט זאָל צוליב זיין רעליגיאָן, זיין ראַסע, זיינע אייגענטימליכקייטען בארויבט ווערען פון די אַלגעמיינע מענשען־רעכט. די רעכטלאָזיגקייט פון אידען איז א דונקעלער פלעק אויף דעם גע־וויסען פון דער גאַנצער ציוויליזירטער מענשהייט. פון דער טריבונע פון א אידישען קאָנגרעס מוז זיך דערהערען די פּראָטעסטירענדע שטימע פון דעם אידישען פאָלק און זיין אויפרוף צו דער מענשהייט.

אלע טענות פון די שונאים פון אידען און די וויסענשאַפטליכע אַנטי־סעמיטען, דאָס די אידען קענען אונטער גלייכבאַרעכטיגונג פאַרנעמען דאָס לאַנד און ווערען א הערשענדער עלעמענט אין דער געזעלשאַפט, זיינען ווערט־לאָז און אומבאַרעכטיגט. דער הבה נתחכמה פון די שונאים פון אידען איז א פאַרברעכערישע פאַרגוואַלטיגונג פון דער מאַיאָריטעט געגען דער פרעמד־נאַציאָנאַלער מינאָריטעט, אויס נידערטרעכטיגען שרעק און קנאה פאַר דער העכערער סאָציאַלער און קולטורעלער קוואַליטעט פון דעם אידישען פאָלק. די היינטיגע געזעלשאַפט, וועלכע איז אויפגעבויט אויף אינדיווידועלע קאָנ־קורענץ און אויף געגענזייטיגען קאַמף, האָט ניט קיין רעכטליכע און מאָראַ־לישע באַגרינדונג פאַר די בירגערליכע רעכטלאָזיגקייט פון א פאָלק, ווייל עס האָט שטאַרקערע כחות און מעגליכקייטען אויף דעם פעלד פון אינדיווידועלער קאָנקורענץ. געגען דיזען אונרעכט בנוגע צום אידישען פאָלק, וועלכעס איז א שפּאָט און געלעכטער פון דער גאַנצער קולטור, מוז דאָס אָרגאַניזירטע אידי־שע פאָלק אויפהויבען זיין שטים און מוז מוטיג און זיכער פאָדערען פון אלע דעמאָקראַטישע פעלקער אזוי ווי אויך פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַ־ליזם אמת און גערעכטיגקייט.

דאָס אידישע פאָלק איז אָבער ניט נאָר א מחנה אידען, וועלכע האָט זיך נאָך ניט אויפגעלייזט אין דער ארומיגער וועלט. עס איז א פאָלק מיט א נאַציאָנאַלען אנבליק, מיט נאַציאָנאַלע אינטערעסען און טיף פאַרבאָרגענע נאַציאָנאַלע האָפנונגען, וועלכע האָבען זייערע וואָרצלען אין די נויטען פון לעבען און די היסטאָריש־קולטורעלע אוצרות פון דער נאַציאָן. דאָס אידישע פאָלק אין גלות וויל אָנהאַלטען און ווייטער אויסבילדען זיין נאַציאָנאַלען לעבען, ווייטער וועקען זיין נאַציאָנאַלע ענערגיע, ווייטער ענטוויקלען זיין

שעפּפערישען נאַציאָנאַלען גייסט. עס טרייבען דערצו די פאָרמען פון דעם געגענוואַרטיגען לעבען, אַקוראַט ווי אַלע באַהאַלטענע כחות פון פאָלק, וועלכע שאַפען און באַשטימען די צוקונפט. גראַד אין דער מאָדערנער צייט, ווען די פאָלקסמאַסען זיינען אריינגעצויגען געוואָרען דורך דעם סאָציאַליזם אין דאָס פּאָליטישע און קולטורעלע לעבען און דער ציוניזם האָט אָנגעהויבען וועקען ביים אידישען פאָלק דעם העכסטען נאַציאָנאַלען ווילען, אין דער מאָדערנער צייט האָט זיך ביי אידען אָנגעהויבען שטאַרקען דער רצון צו אַנטוויקלען אייגענע נאַציאָנאַלע לעבענס־פאָרמען אין גלות. אומעטום איז אַרויסגעוואַקסען דאָס פּאַרלאַנגען צו אָרגאַניזירען די אידישע געמיינדען אויף דעמאָקראַטישע יסודות, צו אַנטוויקלען אַ פּראָגרעסיווען נאַציאָנאַלען קולטור־לעבען אין פאָלק, איינצופירען העברעאיש און לערנען אידיש אין די שולען און דערהויבען זיי צו דער מדרגה פון קולטור־נאַציאָנאַלע שפּראַכען אין דער שולע און אין לעבען. גראַד צווישען די פאָלקסמאַסען און דעם פּראָלעטאַריאַט איז באַזונדערס דערוואַכט געוואָרען דער באַגער נאָך אַ נאַציאָנאַלען לעבען, וועלכער האָט זיך אויסגעדריקט אין דער פאָדערונג פון נאַציאָנאַלע רעכט פון דער מלוכה ביז צו דעם פּונקט פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע.

די ענטשיידונג וועגען דעם אינהאַלט פון אַ אידישער נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע אין גלות, וועגען איר מעגליכקייט אָדער אונמעגליכקייט, דאַרף איבערגעלאָזען ווערען דער צוקונפטיגער ענטוויקלונג. אַ געוויסער סכום פון נאַציאָנאַלע רעכט און פּריווילעגיעס דאַרף אָבער יעצט שוין גאַראַנטירט ווערען צו די אידען פון רוסלאַנד, פּוילען, עסטרייך, רומעניען, די באַלקאַן־לענדער, אומעטום וואו אידען פירען אַן אייגענאַרטיגען נאַציאָנאַלען לעבען. זיי דאַרפען האָבען דאָס רעכט און די מעגליכקייט צו אָרגאַניזירען די אידישע געמיינדע אויף דעמאָקראַטישע יסודות, און דיזע געמיינדע דאַרף אפשר אויך באַקומען אַ צוואַנגס־כאַראַקטער, אַזוי ווי די אידישע געמיינדע אין דייטשלאַנד. די אידישע געמיינדע וועט אריינגעמען אין דעם קרייז פון איר אַרבייט פאַרשידענע טעטיגקייטס־צווייגען, נאַציאָנאַלע, קולטורעלע, סאָציאַל־פילאַנטראָפּישע, אין וועלכע די אידישע באַפעלקערונג נויטיגט זיך. קלובען, נאַציאָנאַל־קולטורעלע פאַראיינען צוליב פאַרברייטונג פון נאַציאָנאַלער בילדונג, קראַנקען־הייזער, אונטערשטיצונגס־אַנשטאַלטען, שטאַטישע קיכען, לייַ־קאַסען, קאָאָפּעראַטיווע הייזער, ערציאונגס שולען א. ז. וו. דאָס זיינען מעגליכע טעטיגקייטען פאַר אידישע געמיינדען לטובת פון דער ברייטער פאָלקסמאַסע. דערצו מוזען אָבער אידען האָבען ברייטע נאַציאָנאַלע רעכט, וועלכע זאָלען זיי גאַראַנטירען די פריהייט פון שפּראַך און נאַציאָנאַלע אייגענאַרטיגקייט און די מעגליכקייט צו אָרגאַניזירען די געמיינדע.

אַן אַמעריקאַנער־אידישער קאָנגרעס האָט נאָך אַן אַנדער פאָדערונג,

וועלכע איז מער נוגע צו אמעריקא איידער איירָאפּא, און דאָס איז די פאָדע־רונג פון פרייער איינוואנדערונג פאר אלע פעלקער און ממילא פאר אידען. פרייע איינוואנדערונג אין אמעריקא איז א לעבענס־נויטווענדיגקייט פאר דעם אידישען פאָלק, אפילו ווען עס זאָל באקומען פאליטישע גלייכבארעכ־טיגונג אין אלע לענדער. בפרט אָבער ווען דער רוף פון אידען פאר בירגער־ליכע רעכט אומעטום איז דערוויייל נאָר א מאָראלישער פּראָטעסט, אן אויפרוף צו דער מענשהייט, צו דעם געוויסען פון די פרייע פעלקער. נאָך דעם קריג, ווען עס קאן זיך אָנהויבען א נאציאָנאלע אויפלעבונג און איבערבויאונג אין פוילען, רוסלאנד, עסטרייך, רומעניען, אויף דעם באלקאן, וועלען זיך נאָך פארשארפען די געגענזעצען צווישען די פרעמדע סביבות און די אידען. דער עקאָנאָמישער און סאָציאלער דרוק אויף אידען אין מזרח־איירָאפּא, באזונ־דערס דער באָיקאָט, וועלען ווערען א מעכטיגער וואפען אין די הענט פון די ארומיגע פעלקער געגען אידען. אפילו אויב אונטער דעם איינפלוס פון די דעמאָקראטישע מלוכות און אונטער דער ווירקונג פון דעם אינטערנאציאָנאלען סאָציאליזם זאָל אין א געהויבענעם היסטאָרישען מאָמענט פּראָקלאמירט ווע־רען די בירגערליכע גלייכבארעכטיגונג פון אידען, וועט אָבער דער סאָציאלער און עקאָנאָמישער געגענזאץ געגען זיי ניט פאלען, נאָר פארקערט, שטייגען. די אויסוואנדערונג אין אמעריקא, וועלכע געהט יעצט אפילו אָן פון פרייען גאליציען לפי ערך אין א גרעסערער פּראָפּאָרציע איידער פון דעספּאָטישען רוסלאנד, וועט גיכער ווערען גרעסער איידער קלענער. יאָ, עס איז לייכט מעגליך, דאָס די מאסען־אויסוואנדערונג וועט ווערען די איינציגע רעטונג פאר אידען, אויב דער גאנג פון דער געשיכטע וועט נעמען אן אנדער ווענדונג, און דער נאציאָנאלער קאמף און געגענזאץ וועט ווייטער פלאקערען אין די מלוכות. דער אידישער קאָנגרעס וועט מוזען אויפהויבען זיין קול פאר די פרייע איינוואנדערונג אין אמעריקא, אין נאָמען פון דעם פרינציפּ בכלל און אין נאָמען פון די לעבענסנויטען פון דער אידישער וואנדערנדער פאָלקס־מאסע. דיזער רוף פאר פרייע איינוואנדערונג איז אין גייסט פון דעמאָקראַ־טישע פרינציפּען און מלוכה־אידעען, אויף וועלכע דער אינטערנאציאָנאלער פרידענס־קאָנגרעס וועט זיך מוזען שטיצען אין אלע זיינע דיסקוסיאָנען און באטראכטונגען. פרייע איינוואנדערונג איז אָבער אן אלטער פרינציפּ פון אינטערנאציאָנאלען סאָציאליזם, א פרינציפּ, וועלכער איז אָבער אין די לעצ־טע יאָרען דורך פּראקטישע ארבייטער־פּאליטיק און נאָכיאָגען נאָך פּארלא־מענטארישער מאכט און ארבייטער־שטימען אָבגעשוואכט געוואָרען אין דעם אמעריקאנעם סאָציאליזם. דערפאר איז דאָס א דאָפּעלטע נויטווענדיגקייט און א דאָפּעלטער חוב מצד א אידישען קאָנגרעס ארויסצושטעלען די פאָ־דערונג פון פרייער איינוואנדערונג.

עס בלייבט אָבער נאָך די גרעסטע און היסטאָריש וויכטיגסטע פאָדערונג, וועלכע אַ אידישער קאָנגרעס דאַרף מאַכען פאַר דער גאַנצער וועלט און באַזונדערס פאַר דעם סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל, און דאָס איז די באַגרינדונג פון אַ פרייער אידישער נאַציע אין ארץ ישראל. בירגערליכע גלייכבאַרעכטיגונג, נאַציאָנאַלע רעכט, פרייע איינוואַנדערונג זיינען נויטיג פאַר אידען, זאָלאַנג דאָס אידישע פאָלק איז אין גלות, זאָלאַנג עס איז אַ צווייטע און צושפּרייטע נאַציאָנאַלע מינדערהייט צווישען פרעמדע און פיינדליכע פעלקער. דאָס אידישע גלות פאָלק דאַרף פאָדערען פרייהייט און גערעכטיגקייט פון דער וועלט. אָבער די גרעסטע היסטאָרישע שקלאַפעריי און היסטאָרישע אומגערעכטיגקייט איז דער גלות זעלבסט. דער גלות איז די אורזאַכע פון דער אייביגער אידישער נויט, פון דער אייביגער סתירה צווישען דער וועלט און דעם אידישען פאָלק, פון דעם אידישען פּראָבלעם, וועלכעס געפינט ניט קיין לייזונג אין דער וועלט. ווען עס זאָל אפילו געגעבען ווערען צו אידען רעכט און גערעכטיגקייט אין דער גאַנצער וועלט, האָט דאָס אידישע פאָלק זיך דאָך ניט אויפגעהויבען צו דער מדרגה פון אַ פרייען און זעלבסטשטענדיגען פאָלק און עס שטעהט דאָך אין זיין גאַנצען לעבען ביי דעם אָבגרונד פון אייביגע געגענזעצען און טראַגישע ווידערשפּרוכען. בירגערליכע גלייכבאַרעכטיגונג פאַר אידען אין גלות איז נאָר מעגליך, ווען די אידישע נאַציע זאָל האָבען אַן אייגענע היים אין ארץ ישראל. די באַשאַפונג פון אַ פרייער אידישער נאַציע איז די גערעכטעסטע און פּראָגרעסיווסטע לייזונג פון דער אידישער פראַגע. די לייזונג, וועלכע איז אין איינקלאַנג מיט דעם דעמאָקראַטישען און נאַציאָנאַלען פּרינציפּ אין דער געשיכטע און מיט די גרונט־אידעען פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם.

עס זיינען אָבער אויך פאַראַן אונמיטעלבאַרע סאָציאַל־עקאָנאָמישע נויטען, אויף וועלכע אַ מאַסען־קאָלאָניזאַציע אין פּאַלעסטינאַ, סיריען, מעסאָפּאָטאַמיען, איז אַן ענטפער און וואָס דערפאַר מוז די מאַסען־קאָלאָניזאַציע פון ארץ ישראל יעצט שוין ווערען אַ וויכטיגער טייל פון דער אידישער רעאַל־פּאָליטיק. דער נצחון פון דער דעמאָקראַטישער אידעע אין דער וועלט נאָך דער מלחמה און די פאַרשטאַרקונג פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם קענען געבען דעם אידישען פאָלק אין דער וועלט אַ גרויסע מאָראַלישע שטיצע, בשעת פּאַקטיש זאָל זיך די לאַגע פון אידען, וועלכע הייננט אָב פון סאָציאַלער, נאַציאָנאַלער, עקאָנאָמישער און קולטורעלער קאָנקורענץ נאָך פאַרשאַרפען. באַזונדערס ווען די פרייע איינוואַנדערונג אין אַמעריקאַ זאָל דאָך באַשרענקט ווערען דורך פאַרשידענע סבות, אַזוי דאָס די לעצטע עקאָנאָמישע הילף פאַר אידען וועט פאַרשווינדען. די מאַסען־איינוואַנדערונג און קאָלאָניזאַציע פון ארץ ישראל זיינען דערפאַר ניט נאָר אַ פּאָליטישער, סאָציאַלער

און נאַציאָנאַלער שטערן אויף דעם דונקלען הימעל פון דער גלות־עקזיסטענץ, נאָר זי קען אויך ווערען שוין יעצט א גרויסע סאָציאַל־עקאָנאָמישע ערלייזונג און ערהויבונג פאר די אידישע פאָלקסמאססען.

ווי די וועלט-מלחמה זאָל זיך ניט ענדיגען, וועט זיך אונטער אלע פאלען אָנהויבען אין מערב־אזיען אן עפּאָכע פון פּאָליטישען און עקאָנאָמישען פּראָגרעס. אין פּאלעסטינא, סיריען, מעסאָפּאָטאמיען קענען זיך עפענען גרויסע קאָלאָניזאציאָנס-מעגליכקייטען פאר מיליאָנען מענשען. יענע געגענדען פון מערב־אזיען קענען ערנערען צענדליגע און צענדליגע מיליאָנען מענשען, ווען קאפּיטאל און ציוויליזאציע זאָלען דאָרטען באשאפען די נויטיגע פאָרבאַדינגונגען פאר איינוואנדערונג און קאָלאָניזאציע. שוין פאַר דער מלחמה, בשעת דאָס לאנד איז נאָך געווען פּאליטיש אונזיכער, האָבען אָנגעהויבען איינצואוואנדערען אין די לעצטע יאָרען אין פּאלעסטינא טויזענדע אידען פון פארשידענע קלאססען. עס איז אָנגעגאנגען אין ארץ ישראל א פיבערהאפטע קאָלאָניזאציאָנס טעטיגקייט און קולטור־ארבייט, בשעת די פּאָרבאַרייטונגען און די אָרגאניזאציע פון אידען אין אלע לענדער צוליב קאָלאָניזאַציע אין פּאלעסטינא זיינען פאריינס געשטיגען. נאָך דער מלחמה וואָלטען הונדערטער טויזענטער אידען א יאָר געקענט איינוואנדערען אין פּאלעסטינא און עספּאָטאמיען, דאָרט איבערגעהן צו פּראָדוקטיווער ארבייט, דאָרט באַשאפען סאָציאל העכערע קאָאָפּעראטיווע פאָרמען פון לאנדווירטשאפט און אינדוסטריע און ערוועקען אן אָריגינעלע שעפערישע אידישע קולטור. ניט נאָר אין פארבינדונג מיט דער אידעע פון א זעלבסטשטענדיגער אידישער נאציאָן נאָר פון שטאנדפּונקט פון די מאטעריעלע און גייסטיגע אינטערעסען פון דעם אידישען פאָלק אין דער געגענווארט שוין, האָט אזא מאסען קאָלאָניזאציע פון אידען אין פּאלעסטינא דעם העכסטען סאָציאַלען ווערט. א אידישער קאָנגרעס וועט דערפאר מוזען פּראָקלאמירען די פאָדערונג פון דעם אידישען פאָלק אויף א היים אין ארץ ישראל. און אפשר וועט דוקא דיזע פאָדערונג פון דעם אידישען קאָנגרעס, וועלכע וויל פארמיידען די געגענזעצען און סתירות צווישען אידען און דער ארומיגער וועלט און געבען דער אידישער געשיכטע א נייע ווענדונג, אפשר וועט דיזע פאָדערונג געפינען דעם אויפריכטיגען און טיפסטען אָבקלאנג ביי דער גאנצער פּראָגרעסיווער מענשהייט.

א קאָנגרעס פון די אמעריקאנער אידען, ווארום דערוויייל קען זיך נאָר האנדלען וועגען אזא קאָנגרעס, וועט אלזאָ פאָרמולירען די פארשידענע אידישע נויטען, וועט ארויסשטעלען די פאָדערונגען פון דעם אידישען פאָלק פאר דער גאנצער וועלט און אפּעלירען צו דעם געוויסען פון דער אייראָפּעאישער דעמאָקראטיע און דעם אינטערנאציאָנאלען סאָציאליזם. צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון דעם אידישען גלות וועט דערקלינגען דער צאָרנדיגער

און מוטיגער קול פון דעם אונטערדריקטען אידישען פאָלק אין דער וועלט. אויב א נייער פרינציפ פון גערעכטיגקייט, פרייהייט, פרידען, נאציאָנאלער אונאבהייגיגקייט און דעמאָקראטיע ווערט פראָקלאמירט אין דער וועלט, דאן מוז דיזער פרינציפ זיין אן אלגעמיינער, אן אוניווערסאלער, מוז ער אָנגע־ווענדעט ווערען אויף אלעס, וואָס טראָגט דעם עבענבילד פון אן אונטער־דריקטען פאָלק אין דער געשיכטע. אויב דער נייער פרינציפ פון באפרייאונג און גערעכטיגקייט וועט אויסלאָזען דאָס מערקווירדיגע אידישע פאָלק, וועט אים ניט געבען קיין גערעכטיגקייט אין דער וועלט, דאן האָט זיך די וועלט ניט באנייט און האָט זיך ניט אויסגעלייטערט מאָראליש אין די ימים פון בלוט און די פלאָמען פון פייער, וועלכע האָבען זיך אויסגעגאָסען אויף דער ערד. ליגען און עגאָאיסטישע פאַלשקייט וואָלט דאן געווען די אייראָפּעאישע דעמאָקראטיע, דער סאָציאליסטישער אינטערנאציאָנאל, די ווערטער פון באַ־פרייאונג און גערעכטיגקייט אין דער וועלט, ווען דעם אידישען פאָלק ווערט ניט געבראַכט קיין באפרייאונג און ניט געגעבען קיין גערעכטיגקייט. דאָס אָנצוזאָגען דער וועלט און ארויסצופאָדערען די מענשהייט צו א תשובה פאר דער טויזענדפאכער נויט און די לייד פון דעם אלטען פאָלק ישראל—אָט דאָס איז דער זין און דער ווערט פון א אידישען קאָנגרעס אלס א גרויסע אידישע דעמאָנסטראַציע פאר דער גאנצער מענשהייט.

3.

א אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא קען ווערען דער גרונטשטיין פאר א שפּעטערדיגען אלוועלטליכען אידישען קאָנגרעס, פאר א שטענדיגער אידי־שער פארטרעטערשאפט, וועלכע זאָל אָנפירען און לייטען אלע אידישע נאַ־ציאָנאלע אנגעלעגענהייטען. די אידישע פראגע שטעהט ניט פאר דעם סוף פון איר לייזונג, נאָר פאר דעם אָנהויב, און די מאטעריעלע און גייסטיגע נויטען פון פאָלקסלעבען וויקלען זיך אלץ מער פאנאנדער און פאָדערן ענטפער און הילף. פארטרעטען דאָס אידישע פאָלק, ריידען אין זיין נאָמען, פירען זיין פאליטיק, אָרגאניזירען עס, דערהויבען עס, באפרייען און איבערבויען זיין גאנצעס לעבען, קען ניט א זעלבסטגעקרוינטע גרופּע פון שתדלנים, א פארטיי, א שטרעמונג, אן אָרגאניזאציע, נאָר דאָס אָרגאניזירטע פאָלק זעלבסט דורך זיינע דעמאָקראטיש אויסגעקליבענע פארטרעטער און זיינע פון פאָלק קאָנטראָלירטע אנשטאלטען און אינסטיטוטען.

דער ערשטער אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא וועט באווייזען, אויב דער אידישער שיקזאל קען ווירקליך שוין אנפארטרויט ווערען דעם אידישען פאָלק גופא. דער אידישער סנהדרין, וועלכען נאפּאָלעאָן האָט צונויפגערופען

מיט הונדערט יאָר צוריק, האָט פארלייקענט די אידישע נאציאָן און האָט פארדעקט מיט שאנדע די אידישע געשיכטע. אין יענעם אידישען קאָנגרעס האָט גובר געווען דער קלאסען־אינטערעס פון דער אידישער אסימילאציאָנס־בורזשואזיע פון מערב־אייראָפּא, וועלכע האָט פארביטען די אידעאלען פון דער אידישער נאציע און די גייסטיג־מאָראלישע ווערטען פון אידענטום אויף דעם טאָפּ לינזען פון פּאָליטיש־בורזשואזער גלייכבארעכטיגונג. דער אידיש אמעריקאנישער קאָנגרעס וועט ערשט דארפען אָבגעבען די פראָבע, אויב אָן אלוועלטליכע אידישע אָרגאניזאציע יעצט קען אָנפירען דאָס אידישע פאָלק און דערפירען די אידישע געשיכטע צו איר העכסטען גלאַנץ. דיזע פּראָבע וועט זיין די שטעלונג פון דעם קאָנגרעס צו ארץ ישראל, צו דער נאציאָנאלער ווידערויפלעבונג פון אידישען פאָלק. ווארום אזוי ווי דער מאָראלישער ווערט פון דעם איינצעלנעם איד ליגט אין זיין טרייקייט צו זיין פאָלק און אין דעם מוט פון זיין אייגענער אינדיווידואליטעט, אזוי קענען דער סאָציאַ־לער ווערט און די לעבענפייאיגקייט פון יעדער אידישער שטרעמונג און אָרגאניזאציע געמאָסטען ווערען נאָר נאָך דער קראפט און דער אויפריכטיג־קייט, מיט וועלכער זי האָפט און באגערט אַ נייע אידישע צוקונפט.

עס איז דערפאר אונמעגליך, דאָס אַ אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא, וועלכער וועט זיך צונויפקומען אין יעצטיגען אויגענבליק דורך דעמאָקראטישע וואלען, וועט ניט שטעהן אויף זיין הויכקייט בנוגע צו דעם אידישען פּראָבלעם. זאָבאלד דער אידישער קאָנגרעס וועט פּראָקלאמירען זיין ווילען צו קריגען א היים פאר'ן אידישען פאָלק אין ארץ ישראל, וועט ער דערמיט שוין ווערען דער ערשטער גרונטשטיין פאר דער אָרגאניזירונג פון דער גאנצער אידישער נאציע.

דער קאָנגרעס דארף צונויפגערופען ווערען אויף דעם יסוד פון פרייע דעמאָקראטישע וואלען. אין יעדער שטאָט פון אמעריקא דארפען זיך אָרגאַ־ניזירען קאָנגרעס־קאָמיטעטען, וועלכע זאָלען דורכפירען די וואלען און באַ־שאפען דערווייל די מיטעל פאר דער אָרגאַניזאציע. א באשטימטע צאָל איינוואוינער זאָלען שיקען איין פארטרעטער צום קאָנגרעס, א חוץ דעם זאָלען די פארשידענע נאציאָנאלע אָרגאניזאציעס קענען שיקען פארטרעטער צום קאָנגרעס. די וואלען זאָלען אומעדום דורכגעפירט ווערען אין איין צייט, א מאָנאט פאר דער פארזאמלונג פון קאָנגרעס.

נאָכדעם ווי דער קאָנגרעס וועט פעסטשטעלען די גרונט־יסודות פון דער אידישער נאציאָנאלער פּאָליטיק, וועט פּראָקלאמירען די פאָדערונגען פון דעם אידישען פאָלק פאר דער וועלט, און וועט געפינען אויך די מיטלען און וועגען, ווי די שטימע פון אידישען פאָלק זאָל דערגרייכען דאָס געוויסען פון דער מענשהייט, וועט ער קענען אויך איבערגעהן צו דער קאָנסטרוקטיווער

ארבייט אינערהאלב פון דעם אידישען פאָלק. דער אידישער קאָנגרעס אין אמעריקא קען אויך באשטימען דאָס אָרט און די צייט פון א קומענדען אל־וועלטליכען אידישען קאָנגרעס, וועלכער וועט מוזען צונויפגערופען ווערען ביי דער ערשטער גייסטיגער געלעגענהייט באלד נאָך דער וועלט־מלחמה.

אין די וואלען צום אידישען קאָנגרעס וועלען מעגליך ניט אנטייל נעמען אלע אידען פון אמעריקא, אזוי ווי אין די וואלען פון אלע פארלאמענטען נעמען ניט אנטייל אלע בירגער פון א לאַנד. פילע גרופען פון אידען וועלען אפשר באוואוסטזיניג זיין געגען אזא קאָנגרעס, ווייל זיי וועלען פילען די מאכט פון דיזער ארגאניזאציע און די מאָראלישע התחיבות פון דעם גאנצען פאָלק מקים צו זיין די באשליסען פון דעם קאָנגרעס. די אידישע אסימילירטע בורזשואזיע און אלע אירע אבהייגגיגע נאָכלויפער קען זיך שטעלען קעגען א אידישען קאָנגרעס. די אידישע גרויסע בורזשואזיע איז אסימילאַטאָריש, דערשראָקען, אנטינאציאָנאל, זי שטערט די אידישע באפרייאונג, זי שתדלנ'ט, נוצט אוים די געפאלענקייט פון אידישען פאָלק דורך איר טעטיגקייט אזוי ווי דורך איר שטערונג. א אידישער וועלט קאָנגרעס, וועלכער וועט פארטרעטען די אָרגאניזירטע אידישע נאציע, ברייננט די אידישע גרויס בורזשואזיע אין א ווידערשפרוך צווישען איר פריווילעגירטער שטעלונג און איר אידישער פרעמדקייט. די פאלשקייט און די אונמעגליכקייט פון איר פאטריאָטיזם מיט וועלכען זי פארענטפערט איר קאפיטאליזם אויף דעם גוישען חשבון, וועלען דורך א אידישע נאציאָנאלע וועלט־אָרגאניזאציע ארוים נאָך שארפער און דייטליכער, איידער דורך די גאנצע ציוניסטישע און נאציאָנאלע אגיטאציע.

פון קלאסען־עגאָאיזם און מאטעריאליזם וועט די גרויסע אידישע בורזשואזיע אויפטרעטען געגען א אידישען קאָנגרעס; פון טעמפּקייט און עם־הארצות קענען אפשר באשטימטע טיילען פון אידישען ארבייטער קלאַס זיך אויך ערקלערען געגען דעם אידישען קאָנגרעס. דער טראגי־קאָמיזם דערביי איז, וואָס דיזע אָבגעשטאַנענע טיילען פון פראָלעטאריאט וועלען זיך בארופען אויף דעם סאָציאליזם. גרויסע טיילען פון אידישען ארבייטער קלאַס זיינען באמת נאָך גאָרניט אריינגעצויגען געוואָרען און זיינען געבליבען ניט אָנגערירט פון קולטור בכלל. דיזע מאסען האָבען אָבער אין דער עפּאָכע פון דער בורזשואזער אסימילאציע אויפגעכאפט אייניגע אויבערפלעכליכע געדאנקען וועגען דער פארשווינדונג פון דער אידישער נאציע און דער ווערטלאָזיגקייט פון דער אידישער געשיכטע און קולטור, און אָט דיזע בורזשואזע געדאנקען זיינען געוואָרען ביי זיי דער יסוד פון זייער סאָציאליזם. זיי האָבען אראָבגעוואָרפען פון זיך יעדע העכערע פאראנטווארטליכקייט פאר דעם שיקזאל פון אידישען פאָלק, און זיינען פריי געוואָרען פון דער ערנסט־

קייט און גייסטיג־מאָראלישער איידעלקייט, צו וועלכער די טרייע צוגעהעריגקייט צו דעם אלטען קולטור־פאָלק ישראל איז מחייב דעם אידען. דאָס האָט גאנץ מיטגעשטימט מיט דער קולטורעלער געפאלענקייט און גייסטיגער אָבגעשטאַנענקייט פון גרויסע טיילען פון דער אידיש שפּרעכענדער פאָלקסמאַסע. בשעת אָן דיזע אומגליקליכע מאסען האָבען זיך אָנגעהייגגט די פסולת פון דער אידישער אסימילאטאָרישער אינטעליגענץ, דאמאָלט איז ענטשטאַנען דער באוואוסטזיניגער אסימילאטאָרישער סאָציאליזם. פון דער זייט פון דיזע אסימילאטאָרישע כלומרשטע סאָציאליסטען קען זיין א געגנערשאפט געגען דער אָרגאניזירונג און אויפלעבונג פון דער אידישער נאציע.

אָבער ביידע שונאים פון דעם אידישען פאָלק האָבען שוין לאַנג פארלאָרען יעדען מאָראלישען ווערט צווישען אידען. דאָס אידישע פאָלק האָט זיך שוין לאַנג אָבגעווענדעט פון זיי. אין די לעצטע צוואַנציג יאָר פון אידישער פאלקס־פאליטיק, פון ציוניזם, טעריטאָריאליזם, נאציאָנאליזם, פון די פּראָלעטארישע באוועגונגען איז דאָס פאָלק געגאַנגען להיפּך צו דעם ווילען און דעם איינפלוס פון דער אידישער גרויס בורזשואזיע. די אידישע גרויס בורזשואזיע האָט שוין לאַנג פארלאָרען איר אמאָליגע פירענדע שטעלונג צווישען אידען, און באלד וועט זי אפשר גאָר ארייַנקומען אין דער סכנה, צו ווערען אן אפּגעשידענער און איזאָלירטער קלאַס ביי אידען אקוראט ווי ביי גוים. דער פאלשער אסימילאטאָרישער סאָציאליזם האָט זיך פאר די פילע יאָרען פון זיין עקזיסטענץ ארויסגעוויזען אין זיין גאנצער פאַרדארבליכער פארב, אלץ מער און מער ווענדען זיך אָב פון דער אסימילאטאָרישער אידעאָלאָגיע די אידישע ארבייטער מאַסע און די בעסערע אידישע סאָציאליסטישע אינטעליגענץ. דיזער אַסימילאטאָרישער סאָצאליזם פארלירט אלץ מער און מער זיין קראפט איבער דעם אידישען פּראָלעטאריאט און דער פאָלקסמאַסע, און שוין עפענט זיך א טיפער אבגרונד צווישען אים און דעם אינטערנאציאָנאלען סאָציאליזם בכלל, וועלכען ער האָט ביז יעצט גענאַרט און פאר וועלכען ער האָט פארלוימדעט די אידישע פרייהייט באוועגונג.

א אידישער קאָנגרעס קען צונויפקומען זיך און באקומען דעם ווערט פון א נאַציאָנאַלער אָרגאניזאציע, ווען אפילו געוויסע דעמאָראליזירטע עלעמענטען פון דער אַסימילאציע זאָלען זיין גלייכגילטיג און געגנעריש. דער קאָנגרעס וועט קענען פירען צו אן אָרגאניזירטע אידישע נאציע און זיינע באַשלוסען וועלען האָבען א מאָראליש צווינגענדען כאראקטער פאר אלע אידען. די מערהייט פון דעם אמעריקאנער אידענטום וועט זיך אנשליסען מיט ענטוזיאַזם אָן דיזען קאָנגרעס. די אויפריכטיגע אידישע סאָציאליסטען און גרויסע טיילען פון דעם אידישען פּראָלעטאריאט, די ברייטע אידישע פאָלקסמאַסע, די בעסערע אינטעליגענץ, די נאציאָנאל־געשטימטע טיילען פון דער

אידישער בורזשואזיע וועלען שיקען זייערע פארטרעטער צו דעם ערשטען אמעריקאניש־אידישען קאָנגרעס, אונטער דער אויפריכטיגער באגייסטערונג און האָפנונג פון דער גאנצער אידישער וועלט.

דער אלוועלטליכער אידישער קאָנגרעס, צו וועלכען דער אמעריקאניש־אידישער קאָנגרעס קאָן זיין א פארבארייטונג, וועט איבערנעמען די אידישע נאציאָנאלע פאָליטיק אין זיינע הענט. פון דער שטארקייט און קלאָרקייט פון זיין נאציאָנאל־אידישער פאָליטיק וועט עס אבהייינגען, ווען און ווי די ציוניסטישע אָרגאניזאציע מיט אירע אינסטיטוטען זאָל ווערען א טייל אָדער א פירענדער פליגעל פון דער נאציאָנאלער פארטרעטערשאפט. די נאציאָנאלע פארטרעטערשאפט וועט קענען באשאפען די פינאנץ־אינסטיטוטען פאר דער ערלייכטערונג און רעגולירונג פון דער אידישער וואנדערונג, פאר ארץ ישראל און די פארשידענע קולטור באדערפניסען און נאציאָנאלע ערציאונג. עס וואָלט געווען איבריג דאָ אויפצוציילען אלע פערספעקטיווען און מעגליכקייטען פון דער אידישער פארטרעטערשאפט. די אידישע נאציע און אלעס, וואָס איז שייך צו דער אידישער נאציע, זיינען די לעבעדיגע פראָבלעמען פון דער אידישער פארטרעטערשאפט.

עס וואָלט געמאכט געוואָרען אן ענדע צו דעם כאאָטישען צושטאנד, אין וועלכען דאָס אידישע פאָלק געפינט זיך, און וואָס דאָס איז די ערשטע אורזאכע פון זיין טיפער געפאלענקייט. דאָס גאנצע פאָלק וועט זיך בויגען אונטער די באשלוסען פון פאָלק גופא. אלע אידישע אָרגאניזאציעס און אינסטיטוטען, וועלכע האָבען ביז יעצט געפירט די אידישע פאָליטיק אומפאראנטווארטליך אויף זייער אייגענעם חשבון און לויט דעם קאפריז פון די רייכע בעלי טובות, ווי די יק״א, די אליאנס איזראעליט, די אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע, די ווינער איזראעליטישע אליאנץ א. ז. וו., אָט דיזע אלע אָרגאניזאציעס צוזאמען מיט זייערע פינאנץ־ אינסטיטוטען וועלען זיך מוזען שטעלען אונטער דער אויפזיכט און דעם קאָנטראָל פון דעם אָרגאניזירטען פאָלק, ווען זיי וועלען ניט וועלען פאנאנדערייסען דעם בונד מיט דער אידישער נאציע. פון דער אנדער זייט וועט אונמעגליך ווערען יענע הפקרות און שווינדעל, דאָס דער אָבפאל פון דער אסימילאציאָנס־אינטעליגענץ, וועלכער קען ניט געפינען ביי גוים קיין אָרט, זאָל קענען אויפמאָלען דאָס אידישע פאָלק און דעם אידישען פראָלעטאריאט פאר דעם סאָציאליסטישען אינטערנאציאָנאל אלס א פאָלק אָהן כבוד, אָהן קולטור, אָהן לעבענס־ווילען, וואָס די פאראזיטישע אסימילאציע און גלות־עקזיסטענץ איז זיין איינציגער היסטאָרישער אידעאל.

דער אידישער קאָנגרעס אלס איינלייטונג צו א שטענדיגער אידישער פארטרעטערשאפט איז די לאָגישע ענטוויקלונג פון דער גאנצער אידישער

נאַציאָנאַלער באוועגונג פאַר די לעצטע דרייסיג יאָר. אין רואיגערע צייטען וואָלט זיכער די אידישע רענעסאנס־באוועגונג פון זיך זעלבסט דערגאנגען צו דער אידעע און דער נויטווענדיגקייט פון אן אלוועלטליכער אידישער אָרגאַניזאציע. אין ציוניזם און נאָך מער שפּעטער אין טעריטאָריאַליזם איז שוין געלעגען באהאלטען דער געדאַנק פון אן אלוועלטליכער אידישער אָרגאני־זאציע. אונטער דעם דרוק פון דער בלוטיגער נויט איז דיזע אידישע אל־וועלטליכע אָרגאניזאציע געוואָרען יעצט אומפארמיידליך. דאָס אידישע פאָלק מוז געפינען דעם וועג צו זיין נאציאָנאלער אחדות. פון מענשליכען שטויב דאַרפען מיר ווערען יעצט א פאראייניגטע נאַציע. א פרייעס, פאַר־אייניגטעס פאָלק, וועלכעס זאָל האָבען די גבורה צו אן ערלייזענדער טאַט. אין שטורם און פייער ווערט געבאָרען דיזעס פאראייניגטע אידישע פאָלק, און עס ווערט צוזאמענגעהעפטעט דורך דאָס פארגאָסענע בלוט פון אונזערע ברידער און קינדער אויף אלע שלאכטפעלדער פון דעם ערדקוגעל. אין דער אייניגקייט ליגט אונזער מאַכט. פון דעם פאראייניגטען געדאנק צו דעם פאראייניגטען רצון און דער פאראייניגטער טאַט!

צו אלע אידישע ארבייטער פון אמעריקא *)

דעקלאראציאן פון נאציאנאל-סאציאליסטישען אגיטאציאנס קאמיטעט.

אידישע ארבייטער!

ווי א פארוויסטענדער שטורם טראגט זיך די וועלט־מלחמה איבער דעם אידישען פאלק. הונדערט־טויזענדע פון אונזערע פאלקס־קינדער שטעהען אויף די פארשידענע שלאכט־פעלדער און פארבלוטען אין קריג און ברודער־מארד. שאנדע, יאמער און פארוויסטונג ברייננגט דער קריגס־שטורם אומעדום אין אידישען לעבען. ביז צום הימעל שרייט די נויט פון אונזער פאלק אויף דער גאנצער ערד. א יאמערטאל איז געווארען די אידישע גאס, שטעדט און שטעדטלעך ווערען חרוב און פארוויסט, הונדערטע קהלות פון צענדליגע און הונדערטע טויזענדער אידען ווערען געטריבען און פארטריבען, מיליאנען פון שוצלאזע און אונשולדיגע פרויען און קינדער זיינען געווארען הפקר. רעכט, געזעץ און מאראל זיינען ענטשוויגען געווארען בנוגע צו אונזער פאלק. א נייער חורבן איז געקומען אויף דעם אייביג־טראגישען אידישען פאלק.

די קאטאסטראפע האט אונז געטראפען אין אונזער גאנצער נאציאנאלער אונמאכט. אונזער פאלק איז אזוי ווי דער שטויב פון דער ערד, צוזייט און צוטיילט, אהן ארגאניזירטען רצון, אהן פאלקס־איינהייט. אונטער דונער און שטורעם מוזען מיר צוזאמענהעפטען אונזערע צופאלענע, צוריסענע פאלקס־גלידער.

אין דעם אלגעמיינעם כאאס זיינען אויפגעשוואומען אין אמעריקא פארשידענע פלענער און פארשלאגען וועגען אידישער הילף. די אלטע קאנסערוואטיווע מנהיגים פון אידישען פאלק, וועלכע פארלייקענען די אידישע נאציאן און זיינען געגען זעלבסט־טעטיגקייט פון די פאלקס־מאסען, געהען אויף דעם באקאנטען וועג פון שתדלנות און אידישען אייננבעטען זיך. נידריגער ווי גראז און שטילער ווי וואסער זאלען אידען זיין! א שטילע קאנפערענץ פון א קליינער צאל פירער פון קערפערשאפטען איז דער פלאן פון דער אמעריקאן דזשואיש קאמיטע, א קאנפערענץ אהן פאלקס־אגיטאציע, אהן א פראגראם, אהן צושטימונג און קאנטראל פון פאלקס־ווילען. אויסבעטען

---

*) דער דאזיגער וויכטיגער דאקומענט איז פארפאסט געווארען פון דר. ב. סירקין און איז דערנאך רעדאגירט געווארען פון פנחס רוטענבערג, ב. באראכאוו און קריטשמאר־יזראעלי.

גענאָר ביי די רעגירונגען פון דער וועלט פאר אידען איז זייער העכסטע נאַציאָנאַלע פּאָליטיק און פּאָליטישער שכל.

פון דער אַנדער זייט האָט א טייל פון דער סאָציאַליסטישער ארבייטערשאפט, די אינטעליגענץ און די דעמאָקראטיע ארויסגעשטעלט די לאָזונג פון א אידישען קאָנגרעס אויף דעמאָקראטישע יסודות. דער לאָזונג פון דעם קאָנגרעס איז די פאָדערונג פון פולע גלייכבארעכטיגונג אין אלע לענדער און א היים אין ארץ ישראל. ארום דיזען לאָזונג פון א אידישען פּאָלקס-קאָנגרעס האָבען זיך אָנגעהויבען שוין צו גרופירען און אָרגאַניזירען די ברייטע שיכטען פון פּאָלק, די פּאָלקסמאסען. עס ווירקט ווי א צינדענדער געדאנק דיזער רוף צו פּאָלקס-פאראייניגונג. ער דערהויבט דעם געפאלענעם מוט פון פּאָלק און וועקט די האָפנונג.

טיף ערשיטערט פון די שרעקען פון דער צייט, שטעהט די גרויסע אידישע ארבייטער-מאסע. פארוואונדעט איז איר הארץ פון דעם פּאָלקס-יאָמער און דעם פּאָלקס-צאָרן. אָבער זי שטעהט נאָך אונענטשידען פאר דעם וועג, וועלכען זי זאָל געהן, און איז אונענטשלאָסען וועגען די לאָזונגען, וועלכע זי זאָל וועהלען. דערוויילי איז אונטער דער פירונג פון דעם נאציאָנאלען ארבייטער קאָמיטעט ענטשטאנען א באוועגונג פאר א נאציאָנאלער ארבייטער קאָנווענשאָן, אויף וועלכער דער פּראָלעטאריאט זאָל אין זיין אייגענער מיטע געפינען די לאָזונגען פון זיין פּאָלקס-פּאָליטישען וועג און די איינינקייט פאר א נאציאָנאלער טאָט. אויף דיזער ארבייטער קאָנווענשאָן באדארף ענטשידען ווערען די שטעלונג פון דער ארבייטערשאפט צו דער קאָנפערענץ פון דעם אמעריקאן דזשואיש קאָמיטעט און צו דעם פּאָלקס קאָנגרעס, און עס דארף באשלאָסען ווערען מכח די וועגען און לאָזונגען.

אידישע ארבייטער! די פּאָלקס פּאָליטיק פון דעם אידישען פּראָלעטאַריאט קאָן נאָר זיין איינע. יענע פּאָליטיק, וועלכע דערהויבט דעם כבוד פון א נאציאָן, זוכט דעם ראדיקאלען ענטפער אויף זיינע מאטעריעלע און גייסטיגע נויטען, עפענט פאר אים שענערע הימלען פון לעבען און ענטוויקלונג. די פּאָלקס פּאָליטיק פון׳ם פּראָלעטאריאט קאָן ניט זיין אזעלכע, וואָס זאָל אָנהאלטען דאָס אידישע פּאָלק אויף דער אַלטער שטופע פון זיין היסטאָרישער ווערטלאָזיגקייט, זיין פּאָליטישער הכנעה, זיין סאָציאלער געפאלענקייט. די קאָנפערענץ, צו וועלכער די אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע רופט, איז די פאָרטזעצונג פון דער אַלטער און אונווירדיגער שתדלנות-פּאָליטיק פון דעם געפאלענעם אידען. דער פּאָלקס-קאָנגרעס אָבער איז דער ערשטער גרויסער פּרואוו ארויסצורופען א אידישע פּאָלקס-פּאָליטיק אין איינקלאנג מיט דעם ניי ערוואכטען אידישען פּאָלקס-גייסט, מיט אלע געבאָטען און האָפנונגען פון אונזער גרויסער צייט בכלל.

אידישע ארבייטער! מער ווי אויף יעדען אנדערען קלאס פון אידישען פאָלק ליגט אויף דעם קלאסען־באוואוסטזיניגען פּראָלעטאריאט דער חוב צו העלפען אָרגאניזירען די אידישע נאציאָן און צונויפרופען דעם אידישען פ אָ ל ק ס ק אָ נ ג ר ע ס אויף א ברייטען דעמאָקראטישען יסוד. די אידישע ארבייטער מוזען פארנעמען אין דיזער פאָלקס־באוועגונג דעם ערשטען פּלאַץ, דארפען אין איר אריינטראָגען זייער גייסט, זייער דעמאָקראטישען ערנסט, זייער אומרואיגקייט, זייער רעוואָלוציאָנערען מוט, זייער ווייטען פּאָליטישען בליק.

דער אידישער קאָנגרעס דארף פאָדערען פון דער וועלט די פרייהייט און דעם כבוד פון דער אידישער נאציאָן. די פולע פּאָליטישע און נאציאָנאלע גלייכבארעכטיגונג פאר אידען אין אלע לענדער איז דארום די ערשטע פאָ־דערונג פון דעם אידישען קאָנגרעס. רעכט און גערעכטיגקייט, דעמאָקראטיע און סאָציאליזם זיינען אינהאלטסלאָזע ווערטער, כל זמן זיי שליסען אין זיך ניט אריין די פאָדערונג פון פרייהייט און גלייכבארעכטיגונג פאר דעם ליי־דענדען אידישען פאָלק. מיר מוזען אָפּט און שטאָלץ אויפהויבען אונזער שטימע פאר אונזער עמאנציפּאציע. ווען מיר אליין וועלען זיך ניט העלפען וועט קיינער אונז ניט העלפען. דער אינטערנאציאָנאלער סאָציאליזם וועט דיזע שטימע אונטערשטיצען, די דעמאָקראטיען פון דער וועלט וועלען זיך מיט איר רעכענען.

אויסער דער עמאנציפּאציע פון אידען אין אלע לענדער דארף דער אי־דישער קאָנגרעס ארויסשטעלען די שווער־ערנסטע, היסטאָריש־גרויסע פאָדע־רונג פון א אידיש פּאָליטיש־זעלבסטשטענדיגער היים אין ארץ ישראל. אין קאמף פאר א פּאָליטיש זעלבסטשטענדיגען לאנד וועט דאָס אידישע פאָלק באקומען זיין העכסטען כבוד, זיין פולען אָנזעהן, זיין אמת'ן ווערט אין דער וועלט. אין'ם קאמף פאר באפרייאונג וועט אונזער פאָלק אויך קענען מיט פארדאָפּעלטען מוט פאָדערען פרייהייט און גלייכבארעכטיגונג אין דער גאנ־צער וועלט. די עמאנציפּאציע פון אידען אין דער גאנצער וועלט און די גרינדונג פון א פּאָליטיש זעלבסטשטענדיגע היים פארטיפען דעם באגריף, באוייכערען דעם מהות פון דער אידישער נאציאָן. דורך אן אייגענער היים ווערט ערשט מעגליך די פולע אָרגאניזירונג פון דעם אידישען פאָלק, די אמת'ע אויסגלייכונג פון דער אידישער נאציאָן מיט אלע אנדערע נאציאָנען, די העכסטע דערהויבונג פון אונזער פאָלק צו עהרע, צו קולטור, צו לעבען.

אָבער די אידישע ארבייטער דארפען ניט נאָר אלס קינדער פון אידישען פאָלק וועלען א פּאָליטיש זעלבסטשטענדיגע היים, נאָר אויך אלס פּראָלעטאַ־רישער קלאס אין דער גאנצער וועלט זיינען זיי פאראינטערעסירט אין דעם סאָציאל פּאָליטישען איבערבוי פון אידישען פאָלקס־לעבען. די אפשטרע־

מונג פון דער אידישער וואנדערונג אין אייגען לאנד צוליב פראָדוקטיווער ארבייט איז א לייזונג פון דעם פּראָלעטארישען וואנדער־פּראָבלעם. זי וועט אָפּשוואכען די קאָנקורענץ פאר ארבייטס־געלעגענהייטען אין אלע לענדער, וועט פארשטארקען די אידישע יוניאָנס, וועלכע ליידען פון דער אידישער כאאָטישער וואנדערונג. אין גלות ליידעט דער אידישער סאָציאליזם פון דעם געצוואונגענעם צוזאמענבונד פון פּראָלעטאריאט און בורזשואזיע און פון דעם שטענדיגען איבערגאנג פון פּראָלעטאריאט צו קליין־בורזשואזיע און מיטעל־קלאס, וועט אין א אידיש לאנד דער קלאסענבוי פון דער אידישער געזעלשאפט אָננעמען זיין נאָרמאלען געשטאלט. בשעת אין דער גלות־סביבה ווערט די סאָציאליסטישע און רעוואָלוציאָנערע ענערגיע פון אידישען פּראָלעטאריאט כמעט בטל בששים און געשטערט אין איר אָנווענדונג, וועט זי געפינען אין אן אייגענער סאָציאל־פּאָליטישער סביבה איר פולען אויסדרוק דורך אינטענסיווען קלאסען־קאמף, דורך ברייטע קאָאָפּעראטיווע זעלבסט־טעטיגקייט, דורך סאָציאל־פּאָליטישע שעפּפונג. אזוי ווי די אויפלעבונג פון דעם אידישען פאָלק אין אן אייגען לאנד וועט אויפהויבען דעם ווערט פון אלע אידען אין דער גאנצער וועלט, אזוי וועט אויך די ענטוויקלונג פון א שטארקער אידישער סאָציאליסטישער באוועגונג אין א פרייען אידישען לאנד געבען נייע קראפט און מוט דעם אידישען סאָציאליזם אין דער גאנצער וועלט.

אידישע ארבייטער! אין דיזער גרויסער היסטאָרישער שטונדע מוזען אָפּגערוקט ווערען אן א זייט אלע פּארטיי־דיפערענצען און חשבונות. אלע פארשידענע שטרעמונגען און געגענזעצען, וועלכע האבען אין רואיגערע צייטען פאנאנדערגעטיילט דעם אידישען פּראָלעטאריאט, זיינען געווען בארעכטיגט היסטאָריש, ווארום יעדע פון זיי האט זיך געשטיצט אויף א באזונדערע נויט פון אידישען פאָלקס־לעבען. יעצט שטעהען מיר אבער אין א שטונדע פון מעשים און דער וועג פון טאט איז נאָר איינער. דער שיקזאל פון די אונטער־דריקטע פעלקער האט אָנגערירט דאס געוויסען פון דער מענשהייט. פאר פולע רעכט פאר אידען אומעדום און ארץ ישראל אלס א היים פאר דעם אידישען פאָלק לאָזען זיך הערען די שטימען פון די פעלקער און זייערע גייס־טיגע פירער. דער קאמף פון אלע אונטערדריקטע פעלקער פאר פרייהייט איז אויך דער שעת הכשר פאר אידען פאר זייער קאמף פאר גלייכבארעכטי־גונג, און די ענדערונג פון דער וועלט־קארטע איז דער שעת הכשר פאר דער דערגרייכונג פון ארץ ישראל. דאס אידישע פאָלק מוז יעצט זיין פאראייניגט צו טאט. די אידישע ארבייטער מוזען זיין אייניג צווישען זיך, כדי צו ווערען אייניג מיט דעם אידישען פאָלק.

דער קאָנגרעס וועט אָרגאניזירען דאס אידישע פאָלק אין אמעריקא און אויסקלייבען די אידישע נאציאָנאלע פאָרשטייערשאפט, וועלכע וועט אין

פארבינדונג מיט אידישע פארטרעטער פון אלע לענדער דורכפירען די באַ־שלוסען און דירעקטיווען פון דעם אָרגאַניזירטען פאָלק. צום ערשטען מאָל װעלען ריידען און האנדלען אין נאָמען פון אידישען פאָלק זיינע אמת'ע אויס־געקליבענע און פאראנטוואָרטליכע פארטרעטער. די אידישע פארטרעטער־שאפט וועט ביי די קומענדע פרידענס פארהאנדלונגען ברייגגען צום אויסדרוק די פאָדערונגען פון דעם אידישען פאָלק, און וועט רופען צו דעם געוויסען פון דער אלוועלטליכער דעמאָקראטיע. אויף דעם אינטערנאציאָנאלען סאָציאַ־ליסטישען קאָנגרעס וועט די פארטרעטערשאפט פון דעם אידישען פראָלע־טאריאט לאָזען דערהערען די שטימע פון דעם אָרגאַניזירטען אידישען פאָלק פאר דער וועלט־רעפובליק פון די ארבייטער.

אידישע ארבייטער! אונז שטעהט פאָר א גרויסע היסטאָרישע ארבייט. שוין אין דעם קאמף אליין פאר אונזער באפרייאונג וועט אויפוואכען אונזער פאָלק אינווייניג און באקומען קראפט און מוט פאר זיין ווייטערען וועג צום ציל.

דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער אגיטאַציאָנס קאָמיטעט פאר א אידישען קאָנגרעס רופט דאריבער צו אייך אין נאָמען פון אונזערע נאציאָ־נאלע נויטען און קלאסען־אינטערעסען זיך אָנצושליסען אָן דעם אלגעמיינעם אידישען קאָנגרעס. זאָל אויף דער קומענדער נאַציאָנאַלער ארבייטער קאָנווענשאָן דער פאָלקס־קאָנגרעס מיט זיינע פאָדערונגען ווערען דער באשלוס פון דעם אידישען פראָלעטאריאט.

דער כבוד און דער קיום פון דעם אידישען פאָלק שטעהען אין געפאר, און דאָס אידישע פאָלק איז קודם כל דאָס ארבייטענדע פאָלק. אזוי ווי דער חוב פון דעם פראָלעטאריאט איז פאנאנדערצוטיילען דאָס פאָלק און עס איבער־אנדערשען דורך קלאסען־קאמף, אזוי איז אויך זיין חוב צו פאראייניגען דאָס פאָלק, ווען דער יסוד פון זיין קיום ווערט ערשיטערט. ראטעווען און דער־הויבען דעם אידישען המון, דאָס אידישע ארבייטענדע און ליידענדע פאָלק. די עהרע און די עקזיסטענץ פון אונז אלעמען שטעהט אין קאָן. לאָמיר זיך אלע ווי איין מאן אָנשליסען אָן דער פאָלקס־באוועגונג פאר א אידישען פאָלקס קאָנגרעס. מיר פארלירען גאָרנישט אלס קלאס, מיר געווינען אלעס אלס קלאס און פאָלק.

אידישע ארבייטער! מיר טראָגען פאר דעם בית־דין פון דער געשיכטע די פאראנטוואָרטליכקייט פאר אונזער פאָלק און זיין שיקזאל. לאָמיר די דאָזיגע פאראנטוואָרטליכקייט באגעגנען מיט דעם נויטיגען ערנסט און דער נויטיגער פארשטענדניס!

נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער אַגיטאַציאָנס קאָמיטעט.

פאָלקס־אײנהײט *)

אין היסטאָרישע ציטערנישען ווערט געשאפען די פאָלקס־אײנהײט. זי איז ווי א נייע געבורט, וועלכע קומט ארויס אין פיין און שרעקען פון טויט. זי איז דער נייער ווילען, וועלכער שטייגט אויף ווי א וואונדערבארער כח אין פאָלקס־לעבען, די נייע אידעע, וועלכע בליצט אויף, ווי א ליכטיגע ערקענט־ניס, אין זיין גייסט. אין שטורם פון צייט געפינט א פאָלק ווידער זיין פארלאָרענע אײנהײט, און זי איז שעפּפעריש און ערלייזענד, ווארום געהיימ־ניספול און טראגיש.

עס פאראייניגט א פאלק די שפּראך און איר ליבפולער היימישער קלאַנג, וועלכער קומט פון פאָלקס־הארץ. עס פאראייניגט א פאָלק דעם דיכטער'ס ליד, וועלכעס באזינגט זיין ערד און הימעל, זיין נויט און פיין, זיין לעבען און ליבע, און שפּינט און וועבט דעם גייסטיגען בונד פון פאָלק. עס פאראייניגט א פאָלק דעם דיינקער'ס אידעע, וועלכע טראָגט אריין שכל אין דער נאטור און באשאפט הארמאָני אין די ערשיינונגען פון דער וועלט. עס פאראייניגט א פאָלק דעם נביא'ס רוף, וועלכער צינדט אָן מיט זיין וואָרט די מענשען־הערצער און עפענט נייע הימלען פון לעבען. אָבער די לעבעדיגע אײנהײט פון א פאָלק ווערט געשמיט דורך דעם פייער פון דער צייט און ווערט פעסט און הארט אין שטורם פון געשיכטע. אין געמיינזאמע שוץ און קאמף, אין געצוואונגענער און פרייער טאט הויבט זיך אויף א פאָלק צו אײנהײט און גבורה. דער בונד פון זיין אײנהײט ווערט געצייכענט מיט זיין בלוט, וועלכעס קען מער ניט אָפּגעמעקט ווערען און אָפּגעוואשט ווערען ביז צום סוף פון די דורות. בדמיך חיי! ערשט ווען דער לעבענס־דראנג איז גובר דעם טויט און דעם טויט־שרעק, קומט די נייע געבורט!

און ניט נאר אלע פאנאנדערגעפאלענע און אָפּגעפאלענע גלידער פון א פאָלק באהעפטען זיך צו אײנהײט אין היסטאָרישע שטורם־צייטען, נאָר אלע זיינע גייסטיגע און מאָראלישע כחות, וועלכע ליגען פארבאָרגען אין די טיפענישען פון זיין נשמה, טרעטען ארויס אומערוואַרטעט און איבערא־שענד פאר דעם פאָלק גופא. יא, אלע דורות פון דער פארגאנגענהייט פאר־דיכטען זיך צו איין העלדענהאפטען צייט־מאָמענט. אלע בילדער און גע־שטאלטען פון דעם עבר דערגענצען זיך און דערהויבען זיך צו איין צוזאמענ־

---

*) פון ערשטען נומער „אידישער קאָנגרעס" (אויגוסט 6טען, 1915), אויס־גאַבע פון נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישען אַגיטאַציאָנס קאָמיטעט.

היינגענדער היסטאָרישער דראַמאַ. אַלע געשעהענישען און איבערלעבונגען פון אַמאָל ווערען פאַראייניגט און פאַרבונדען צו איין גרויסען נאַציאָנאַלען עפּאָס, וואָס זיין אָנהויב ליגט אין דער אורגעשיכטע פון פאָלק און זיין סוף ווינקט צו אונז פון דער ענדליך־אומענדליכער צוקונפט פון פאָלק. דער פאָלקס־גייסט און דער פאָלקס־ווילען לעבען איבער נאָך אַמאָל מיט העכסטער קראַפט די פאַרגאַנגענהייט, צויבערן ארויף נבואה'דיג די צוקונפט און פאַראייניגען זיי אין דעם הערויִשען מאָמענט פון דער געגענוואַרט.

דיזע גרויסע צייטען, אין וועלכע עס שמיט זיך די די פאָלקס־איינהייט, ווערען ניט אָפּגעמעקט מער פון דעם ספר הזכרונות פון דער געשיכטע. ווייל זיי זיינען מאָמענטען פון שאַפונג, פון היסטאָרישער יצירה. זיי זיינען די העלדענהאַפטע בילדער אין דער פאָלקס־געשיכטע, פון וועלכע דאָס פאָלק שאַפּט שטענדיגען מוט און באַנייטען כח. זיי זיינען דער שפּרודלענדער לעבענס־ברונען, פון וועלכען די פאָלקס־פאַנטאַזיע טרינקט איילענדעס וואַסער אין דעם וויסטען מדבר פון צייט. פון דיזע צייטען ווערען געשאַפען לעגענדען און ווערען וואונדער דערצעהלט. וואָרום אַ נייס איז געבאָרען געוואָרען אין דער געשיכטע מיט ציטערניש און פיין פון טויט: שעפערישער פאַראייניגטער פאָלקס־ווילען.

אין דער געשיכטע פון יעדען פאָלק זיינען אָט דיזע מאָמענטען פון זיין העכסטער איינהייט און העכסטער ווילענס־אָנשטריינגונג די דערהויבענדע קאַפּיטלען. און דיזע קאַפּיטלען זיינען אויך געוואָרען די ליכטיגסטע בלעטער פון דער אַלמענשליכער געשיכטע בכלל. דאָס אַמאָליגע גריכענלאַנד האָט איבערגעלעבט אַזאַ גרויסע הערויִשע צייט, ווען עס איז געשטאַנען פאַראייניגט און ווידער אויפגעלעבט אין אומגלייכען קריג געגען פּערסיען און די אַזיאַטישע מחנות. ערשט נאָך דיזער גרויסער פאָלקס־אָנשטריינגונג האָט דער גריכישער געניוס דערגרייכט זיין העכסטע פאַנאַנדערבליאונג אין קונסט און געדאַנקען. אין די צייטען פון זיין מלחמה געגען אשור און בבל האָט זיך דאָס אַמאָליגע אידישע פאָלק פאַראייניגט און דערהויבען צו דער גרעסטער גבורה, און פון יענער צייט קלינגט אין אַלע דורות פון דער מענשהייט די נבואה און די אידעע פון דעם סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערען אידענטום. אין דער מאָדערנער צייט, האָט דאָס פאַראייניגטע פראַנקרייך אין דער צייט פון דער גרויסער רעוואָלוציאָן און די מאָנאַרכישע קאָנטר־רעוואָלוציאָנערע מלחמות געגעבען דאָסביישפּיל פון פאָלקס־איינהייט און העלדישקייט, וועלכעס האָט געהאַט אַ באַפרייענדע ווירקונג אויף דער גאַנצער וועלט. דאָס אייניגע און אומצוטיילבארע פראַנקרייך, וועלכעס איז אויפגעוואַקסען און אויפגעהאַלטען געוואָרען אין רעוואָלוציאָנערען שטורם־קאַמף, האָט דאַמאָלס געבראַכט דער גאַנצער מענשהייט די נביאישע בשורה פון זשאַן זשאַק רוסאָ,

ראַבעספּיער און דאַנטאָן. און יעצט, אין דעם שטורם פון דער געשיכטע, אין דעם הרת עולם פון דער מענשהייט, דערהויבען זיך פעלקער צו איינהייט און העראָאישען רצון אין קאַמף פאַר לעבען און טויט. אין דיזער מיט שרעקען אָנגעפּילטער צייט בשעת עס ווערען צושטערט ווינקעלשטיינער פון קולטור, שפּינען זיך א נייער רצון און א נייער לעבענס־באַגער און א נייע האָפנונג ביי די פאַרבלוטיגטע פעלקער, וועלכע שטייען פאַר דעם ריכטער־שטול פון דער געהיימניספולער צוקונפט.

הערט, עס שלאָגט אויך יעצט די פורכטבאַרע האַלב־נאַכט־שטונדע פאַר ישראל סבא, פאַר דעם אייביגען איד! ער שטעהט יעצט ביי דעם ברעג פון אפּגרונד, וועלכער קאָן אויך ווערען זיין היסטאָרישער שיידוועג. אָדער ער קאָן געפינען זיין פאַרלאָרענע, אָבער שלומערנדע פאָלקס־איינהייט, אָדער די לעצטע פעדים פון זיין פאָלקס־באַהעפטונג וועלען איינזאַם צוריסען ווערען. היולד גוי פעם אחת? קאָן א פאָלק פּלוצלונג אין איין טאָג געבאָרען ווערען? האָט זיך געוואונדערט דער נביא פון אַמאָל. און די געשיכטע ענטפערט מיט דונערנדע ווארנונג: א פאָלק מוז זיך אָננעמען גבורה אין צייטען פון נויט און געפינען זיין זעלבסט. דאָס איז דער היסטאָרישער גע־באָט פאַר דאָס אידישע פאָלק יעצט: עס מוז וועלען זיין איינהייט!

דאָס פאַראייניגטע אידישע פאָלק וועט אויפ׳ס־ניי באַשאַפען זיין היסטאָ־רישען ווערט און וועזען. אין דיזער פאָלקס־איינהייט וועלען ניט אליין די פאַנאַנדערגעפאַלענע פאָלקס־אברים געפינען זייער היילונג און שטאַרקונג. אלע דורות פון דעם עבר, מיט זייער מאַרטירערטום און טראַגישע ביינקשאַפט, לעבען ווידער אויף אין דער פאָלקס־איינהייט, און עס באַקומט א זין זייער לעבען און ליידען. אלע געפאַלענע און געשעכטעטע און געפאַנגענע פון דעם אידישען מאַרטירער־פאָלק אין לויף פון יאָרטויזענטער, פון די עשרה הרוגי מלכות ביז צו דער לעצטער סאַמאַאָבאָראָנע, אלע הרוגים און קדושים לעבען ווידער אויף אין דעם דערוואַכטען פאַראייניגטען פאָלקס־באַוואוסט־זיין. די אידישע געשיכטע הערט אויף צו זיין א קייט פון בלוטיגע זינלאָזע עפּיזאָדען, נאָר זי שטייגט אויף צו טראַגישער איינהייט און גרויסקייט. עס ליגט א טיפזיניגער געדאַנק אין דער מיסטישער משיח־אידעע, וועלכע פאַר־בינט דאָס קומען פון משיח מיט תחית המתים. האָט זיך א פאָלק אויפגע־הויבען און דערקאָנט און דערפילט אלס אן איינהייטליכעס פאָלק, האָט עס ניט נאָר אויפגעלעבט פאַר דער צוקונפט, נאָר אויך זיין פאַרגאַנגענהייט איז ווידער אויפגעלעבט געוואָרען תחית המתים. ווי זינגט דאָס איטאַליענישע גאַריבאַלדי־ליד: עס עפענען זיך די קברים און די מתים שטייען אויף.

אין דער וואונדערבאַרער פאַרווירקליכונג פון דער געשיכטע קאָן אַמאָל דיזע פאָלקס־איינהייט זיין א היסטאָרישער טעות און אומגליק, און איר

באגער קאָן זיין ניט די דערהויבונג פון דעם פאָלק, נאָר דער עגאָאיזם פון א קלאַס, וועלכער פארשטעלט זיך אלס פאָלק און פאָטערלאַנד. געגען דיזען טעות און פארברעכען פון דער געשיכטע האָט דער נביא פון דעם קלאַסען־קאַמף, קאַרל מארקס, געוואָרנט מיט דעם אויסרוף: דער פּראָלעטאריאַט האָט ניט קיין פאטערלאַנד! נאָר יענע פאָלקס־איינהייט איז די אמת׳ע פאָלקס־איינהייט, אין וועלכער דאָס פאָלק גיסט זיך צונויף אין זיין היס־טאָרישען רצון, אין זיין קולטור־אידעע, אין זיין מאָראַלישען באוואוסטזיין מיט די אידעען, געפילען און האָפנונגען, וועלכע ראַנגלען זיך און זוכען זייער סאָציאַלען אויסגוס אין די טיפענישען פון די דערנידעריגטע און שווער־באַלאַדענע קלאַסען.

אין אונזער אידישער פאָלקס־איינהייט דערהויבט זיך צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון גלות דאָס ארבייטענדע, פארוואָגעלטע און פאראומער־טע אידישע פאָלק, דער אידישער המון. ער איז דאָס אידישע פאָלק, וואָס די ערד איז אים געוואָרען יעצט אייננג און דער הימעל שווער. ער זאָל זיך יעצט אויפהויבען פון זיין געפאַלענקייט, זיך זעלבסט דערקענען, דעם צער מיט זיך זעלבסט דערפילען, און אָננעמען זיך די גבורה פון א פאָלק. און ארום אים און צוליב אים זאָל זיך אויפבויען די אידישע פאָלקס־איינהייט, און עס זאָל באַשאַפען ווערען דאָס ווילענדע און קעמפענדע אידישע פאָלק, און עס זאָל געפונען ווערען איר נייער היסטאָרישער וועג!

העסטער סטריט און וואָל סטריט *)

(געדאנקען אין דער הויך)

אלזא, מיר האָבען אלץ פארגעסען און גארנישט געלערענט. מיט בלוט איז פארגאָסען די אידישע גאַס, און אין פייער און שטורם איז אויפגעטראָטען די אידישע פראגע און שרייט נאָך איר לייזונג. אָבער אויף דער אידישער גאַס האָט זיך חלילה גאָרנישט געענדערט. דיזעלביגע חקירות, דיזעלביגע פניות, דערזעלביגער הפקר, דיזעלביגע געפילען, דיזעלביגע אַמביציעס. יעדערער איז זיך געבליבען אויף זיין אלטער פּאָזיציע, אין זיין אלטער פארגליווערטער גרימאַסע און דער אַלטער ציניִשער געלעכטער'ל שפּילט זיך ווייטער חנ'עוודיג אויף די ליפּען. אזוי ווי מען וואָלט זיך נאָך געריִיצט, אנו, פּרובט אונז אקארשט איבערמאכען, ארויסשלעפּען פון אונזער בלאָטע? איי, זיינען מיר דאָס אן עם חכם ונבון. איין בהמה שעכט מען און די אנדערע בהמה קייעט זיך היי.

באזונדערס האָבען זיך אויפגעהאלטען אין זייער גאנצער גרויסקייט און העלדישקייט דער יאהודי פון וואָל־סטריט און אונזער אלטער באקאנטער משה ראדיקאלעכץ פון העסטער סטריט, דער עם־הארץ פון דער אידישער גאַס. דאָס איז אן אלטע צווילינג־פּאָר, מיט דעמזעלביגען נאָז, מיט דעמזעלביגען קרומען רוקען, מיט דעם נאָך קרימערען שכל, מיט דעמזעלביגען חלל, אין וועלכען עס טאלאבענדעט זיך א נשמה. געוויינליך בלאָזען זיי זיך אביסעל פון לייטען ווענגען איינער אויף דעם אנדערען, אָבער באמת זיינען זיי איין גוף, איין נשמה, איין ווילען, איין געפיל, איין לעבען, איין קלאַס און איין נאַציע. נאָר א מזל האָבען זיי געהאט נעבאך א פארשידענעם. און אז עס איז געקומען אן עת צרה אויף אידען, געהען זיי שליסען צווישען זיך אן אָפּענעם בונד, ניט אזוי, פארשטעהט זיך, ווי אויפהויבען דאָס געפאלענע אידישע פאָלק, נאָר כדי ניט צו דערלאָזען אז דאָס געפאלענע אידישע פאָלק זאָל זיך אויפהויבען. משה ראדיקאלעכץ פון העסטער סטריט און דער יאהודי פון וואָל סטריט זיינען פּראַקטיש, האָבען פיינט אידעאַלען,

---

*) דער דאָזיגער פעליעטאָן איז ערשינען אין דער צייט פון די ויכוחים אין אידישען ארבייטער לאגער ארום דער פראגע צי זאָלען די אידישע ארבייטער זיך באטייליגען אין דעם אידישען קאָנגרעס. די דאָזיגע פּאָלעמישע שריפט איז אין דעם סאַטירישען טאָן, וועלכער איז געווען כאַראַקטעריסטיש פון דר. סירקינ'ס צאָלרייכע פעליעטאָנען געצייכענט מיט די פסעוודאָנימען „אני הגבר" און „אידם".

זוכעניש‏ען, קאָפּדרייעניש‏ען. דאָרט איז גוט, וואו מען מאכט א דאָלאר, זיי דרייען נעבאך על פּי אונס די אידישע קאטערינקע, האָבען האַלט אידישע פּיש, און האָבען מורא פאר גוי'אישע באָמס. אָבער דער באנער פון זייער נשמה איז ווי פּטור צו ווערען פון דער אידישער טאָרבע און ניט חלילה אויפצוהויבען זיך און אויסגלייכען דעם רוקען.

און אָט געהט דער עם־הארץ פון העסטער סטריט צו שליסען א בונד מיט דעם יאהודי פון וואָל סטריט.ביידע קלייבען זיך צו א קאָנפערענץ וועגען דער אידישער לאַגע. פּאָרט א שטיקעל רחמנות אויף אייגען בלוט, און ניט אזוי דער צער אויף אידען, נאָר דער שרעק, טאָמער חלילה וועלען זיך אידען אָננעמען צופּיל העזה און מוט און זיך אויפהויבען פון זייער שטויב. די קאָנפערענץ וועט עס אביסעל באוואָרענען. א ביין וועלען מיר זיי צואווארפען, אָבער דאָס הינטישע לעבען זאָל חלילה ניט אויפהערען.

די פרידענס־פאַרהאַנדלונגען ווערען געפירט דערווייל נאָך אביסעלע שעמעוודיג, באהאַלטענערהייט, פּאָרט עפּעס, ווי יענער זאָגט, קאפּיטאל און ארבייט, אָבער די פרידענס־קאָשע קאָכט זיך שוין אין דעם טאָפּ פון די פּאָליטישענס, און באלד וועט מען זי דערלאַנגען אויף די טישען און מזכה זיין מיט איר כלל־ישראל. דער פּראָלעטארישער פּאַרזאָרגער פון העסטער סטריט און דער אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע פון וואָל סטריט וועלען זיך ווי ברידער פּאַלען איינער דעם אנדערען אין די אָרעמס, און באלד וועט דער זיסער אָפּ־קלאַנג פון זייער קוש זיך דערהערען אין די חצרות מלכים, אין די הויכע פענסטער, און עס וועט קומען די ישועה אויף אידען, „ראַוונאָפּראַוויע" אין דער גאַנצער וועלט. פּאָרט זיך אידעלאך און האנדעלט און וואנדעלט אומע־טום און לעבט זיך אייך בשלום ושלוה מיט'ן גוי, און ניט אזוי מ י ט ' ן גוי, ווי פ ו ן גוי, איי גוט!

דער שלום צווישען אונזער העסטער סט. און די יאהודים פון אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע, אָט דער ישקני פון העסטער סטריט און וואָל סטריט, נעמט זיך פון א גאַנצער שטיקעל סאָציאָלאָגיע. אתה מאסתנו, דער גרויזאַ־מער גאָט פון דער געשיכטע האָט געשטראָפט דאָס פאָלק ישראל מיט דער העכסטער שטראָף. עס קען אפילו ניט פירען קיין קלאַסען־קאמף צווישען זיך, ווארום עס איז אייגענטליך זיך ניט מפרנס איין קלאַס אידען פון אן אנדער קלאַס אידען, נאָר פארשידענע קלאַסען אידען פון דעם א י י ן קלאַס גוי. און עס שטעהען נישט אין קאמף די אידישע העסטער סטריט מיט דער אידישער וואָל סטריט, נאָר זיי זיינען אויסגעבונדען און אויסגע־קניפּעלט צווישען זיך מיט טויזענד פעדים. און דעם פּלאָנטער דאָרף מען זוכען אין דער גרויסער פיינדליכער גוי'שער וועלט.

וואָס, באמת, דאָרף העסטער סטריט זיין אָנגעשטויסען אויף וואָל

סטריט, און וואָס דאַרף וואָל סטריט זיין אָנגעשטויסען אויף העסטער סטריט? וואָלט טאַקע דער אידישער קאַפּיטאַל געלעבט פון דער אידישער ארבייט, און עס וואָלטען געווען, למשל, אידישע מיינס מיט אידישע מיינערס, אידישע אייזענבאַנען מיט אידישע אייזענבאַן־ארבייטער, אידישע מעטאַל־פאַבריקען מיט אידישע מעטאַל-ארבייטער, וואָלט צווישען וואָל סטריט און העסטער סטריט געקענט ארויסקומען א שטיקעל סכסוך, און אמאָל וואָלטען אין אזא סכסוך געבליצט שווערדען און געפלויגען קוילען, און העסטער סטריט וואָלט געקריצט מיט די ציין, און ביי וואָל סטריט וואָלטען זיך אָנגעלאָפען די אויגען מיט בלוט. צווישען אידישען קאַפּיטאַל און אידישער ארבייט וואָלט טאַקע געווען א שטאַרקער פאַריבעל, און דער פאַריבעל וואָלט געשריען גוואַלד ביז אין הימעל אריין, און די ערד וואָלט געברענט און חרוב געוואָרען...

דער אידישער קאַפּיטאַל שטאַמט אָבער נישט חלילה פון דער אידישער ארבייט. הידים ידי עשו, טייטשט טביה דער מילכיגער, עשו'קעס הענט זיינען געבענטשטע, זיי באשאַפען גוי'שען קאַפּיטאַל און באשאַפען אויך אידישען קאַפּיטאַל. דער אידישער קאַפּיטאַל נעמט זיך פון אמעריקאַנער פּראַצע, פון ענגלישער, דייטשער, פראַנצויזישער, רוסישער, טערקישער, אזיאַטישער, אַפריקאַנישער, אויסטראַלישער ארבייט, קראָמיע יעווריעיעוו, העסטער סטריט האָט אין דעם קיין חלק ניט. קנעטען ליים און ברענען ציגעל איז אפילו פאַרצייטען אין מצרים ניט געווען קיין אידישע ביזנעס, און בשעת פּרעה האָט געוואָלט אידען פּראָלעטאַריזירען, האָבען זיי אים אָבגעענטפערט מיט צען מכות, האָבען אָנגעליען גאָלדענע און זילבערנע חפצים, און זיינען ניט געבליבען בחצי הלילה.

וואָס אידישע קעפּ פאַרמאָגען יא, איז מאַכען א פירוש אויפ'ן קאַפּיטאַל, אויף דעם זיינען אידען געבאָרענע בריות. אידען מאַכען די חקירה אויפ'ן קאַפּיטאַל, באווייזען וואָס איז אזוינס ווערט, מער ווערט, ארבייט, צינז, רענט, ווי עס קאָכט זיך און רודערט זיך דער קאַפּיטאַליסטישער יאַריד, ביז ער וועט אריינפאָרען מיט גרויס האַרמידער אין דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. דאָס איז אָבער נערעט געוואָרען מכח איידעלע אידען, מכח אידען־פילאָזאָפען, אידען־רעוואָלוציאָנערען, און בכלל איז דאָס אביסעל פון אן אנדער סדרה.

הקצור, מיום שחרב בית המקדש, און דער אויבערשטער האָט אוועקגעגעבען די פּרנסה דעם גוי, לעבט זיך דער אידישער וואָל־סטריט־קאַפּיטאַל פון דער גוי'שער ארבייט. פון העסטער סטריט, להבדיל, האָט ער נאָך ניט קאָלעקטעט קיין סענט. און כל זמן העסטער סטריט טשעפּעט ניט אונזערע ברידער פון וואָל סטריט, זיצט זיך די אידישע וואָל סטריט נאָך אביסעל בשלום ושלוה פון גוי'שען קלאַסען־קאַמף און סתם קנאה־שנאה.

פון אידען וואָלט מען טאקע ניט געקענט אויסהאלטען, אָבער ביז וואנען א גוי וועט א דרעה טאָן מיט׳ן קאָפּ, און וועט זיך כאפּען אז דאָס איז אי קאפּיטאל, אי גאָר אידישער קאפּיטאל, ביז וואנען דער גוי וועט בודק זיין דעם קאפּיטאל נאָך זיין נאציאָנאלען קאָליר, קען מען זיך מען שטילערהייט אקומילירען, און אקומילירען, און אקומילירען, אבי העסטער סטריט זאָל ניט אויסזאָגען פון חדר.

העסטער סטריט האָט זיך אָבער אייגענטליך קיינמאָל ניט אָנגעקערט אָן וואָל סטריט, ווארום זי האָט אירע אייגענע צרות. העסטער סטריט האָט אויך קאפּיטאל און ארבייט, בורזשואזיע און פּראָלעטאריאט. קלאסען־קנאה און קלאסען־שנאה און קלאסען־קאמף. יא, דאָ טאקע איז דאָס קלאסישע לאנד פון קלאסען־קאמף. אין העסטער סטריט זיינען קאפּיטאל און ארבייט ניט נאָר גלייכע מיוחסים, נאָר לייבליכע ברידער. דערפאַר איז טאקע די שנאה אזוי שארף. פארוואָס זאָל טאקע משה, דער אמאָליגער אפּרייטאָר, זיין איצטער א מאנופעקטשורער און האָבען געלד און גאוה און יונגאטשע־סטווע און טראָגען צירונג, און טרינקען בלוט, און די לאנדסלייט זאָלען האָבען צרות און שווארץ יאָרען און קלאסען-באוואוסטזיין? אין העסטער סטריט איז דערפאַר דער קריגס־געשריי: — אָדער איך ווער אליין א מאנו־פעקטשורער, קויף א סאָדא־סטענד, ווער א קאַסטומער־פּעדלער, אָדער איך ברייננ אראָב די סאָציאלע רעוואָלוציע. גוואלד, מיין מערוועט, מיין רענט, מיין פּראָפיט, מיין צינז, מיין פארדונקעלטער פּראָלעטארישער באוואוסטזיין, שרייט משה דער איצטיגער אפּרייטאָר.

אויף דיין קארל מארקס׳ן געהאָרעוועט, נעכט ניט געשלאָפען, הערינג געגעסען, א פּלעי ניט געזעהן — שרייט אָב צוריק משה דער מאנופעקטשו־רער. האוחז ביד! ווער עס האָט זיך ארויפגעארבייט, פאר דעם איז שוין היינט געקומען דער סאָציאליזם אויף דער וועלט!

אָבער ער איז אומרואיג, רעוואָלוציאָנער, שטורמדיג, דער אפּרייטאָר פון העסטער סטריט, עבד כי ימלוך, א איד וויל ביי דעם אנדערען איד ניט זיין אין גלות.

פארקערט איז צווישען העסטער סטריט און וואָל סטריט פון שטענדיג אָן געווען א שטילע, באהאלטענע, כמעט ווי אידילישע פריינטשאפט. ווארום אז וואָל סטריט ציט ניט קיין חיונה פון העסטער סטריט, איז ניטאָ קיין גרונט איינער אויף דעם אנדערען פאריבעל צו האָבען. אז סאָציאל איז מען חלילה ניט צוריסען, און נאציאָנאל איז מען נאָך שטיקלאך מחותנים, איז ניטא טאקע פאר וואָס קלאסען-קעמפּפעווען. פארקערט, העסטער סטריט און וואָל סטריט האָבען זיך שטענדיג גאָר אביסעל אויסגעהאָלפען.

דער גוי, דער עם הדומה לחמור, כאפּט זיך דאָך אמאָל אויף, זעהט זיך

ארום אין דער אידישער וואָל סטריט און הויבט אָן צו מורמלען. ער נעמט אמאָל גאָר די אידישע מיליאָנערען ביי באָרד און פּאות, און טוט א פרעג: דזשענטעלמען! זאָגען זאָגט איר, דאָס איר זייט א פארפאָלגטע אומה, און א טאָג לעבט איר ווי א הערשענדער קלאס? דאמאָלט מאכט וואָל סטריט א קבצנישע צורה און ווייזט אויף העסטער סטריט: „זעהט, גוים, וויפיל אָרימע לייט מיר פארמאָגען נעביך!" הייסט כמה מעלות טובות, וואָס פאר א גוטע און שיינע מעלות מיר באזיצען, וואָס פאר אן אָרט מיר פארנעמען אין דער פּראָדוקציע! ווען ניט אונזער העסטער סטריט, וואָלט דאָך גאַנץ אמעריקא במחילה ארומגעגאנגען אָהן תחתונים. הייסט ספּענסער און דארווין זיינען מיר דאָך קלאָר אויף אויסוויינ׳יג. גוואלד, פּאָגראָם, הומאניטעט, מענשען־רעכט, אמעריקאנער קאָנסטיטושאָן. און גוים לאָזען זיך א ווייל־ע אָפּשפּרעכען עין־הרע, דרעהען נאָר מיט די פּלייצעס און קוקען פארגאפּט און פארוואונדערט, וואָס באדייט בכלל דאָס מין רעטענעש אין דער וועלט?

אז העסטער סטריט דרעהט די קאַטערינקע און העלפט אויס וואָל סטריט פון פארלעגענהייט, לאָזט זיך וואָל סטריט געוויינליך קאָסטען א פּאָר סענט. לחם אביונים, הכנסת כלה, גמילת חסד, האָספּיטאלס, תלמוד־תורה׳ס, כל המינים עדיוקיישאן פון העסטער סטריט לאָזען זיך אויס צו וואָל סטריט. א חוץ וואָס עס איז אייגען בלוט, נויטיגט זיך טאקע וואָל סטריט אין אידי־שע קבצנים. כן ירבו. וואָס מער קבצנים עס זיינען פאראן אין העסטער סטריט, אלץ זיכערער איז וואָל סטריט. הייסט איז זיך וואָל סטריט אביסעל „ביזי" אידעאליסטיש אין העסטער סטריט.

על כל צרה שלא תבא, וואָס פאר א צרה עס זאָל ניט פּאסירען אין העסטער סטריט, רינגט מען אָב גלייך דעם טעלעפאָן אין וואָל סטריט. טרעפט זיך א סטרייק, איז וואָל סטריט דער ארביטרייטאר און שלום מאכער. טרייבט מען די פּושקארט־פּעדלערס, לויפט מען אין וואָל סטריט, זיי זאָלען געבען דעם פּאָליס קאָמישיאָנער א גלעט אין פּלייצע. זאָגט מען א בייז וואָרט אויף כלל ישראל, האָט מען גלייך א צד אין וואָל סטריט. הכלל העסטער סטריט און וואָל סטריט לעבען זיך פון שטענדיג אָן אין שלום און נחת איינע מיט דער אנדערער, ווארום אז עס איז ניטאָ חלילה פאר וואָס זיך צו דערלאנגען פּעטש, זאָגט מען זיך גוט־שבת.

אמת, א שטיקעל פאריבעל איז יאָ פאראן אין העסטער סטריט אויף וואָל סטריט; און דאָס איז מכח אידישקייט. רבנים, חזנים, כלי קדש, פרומע אידען, זיינען אביסעל אָנגעשטויסען אויף די אידישע מיליאָנערען פון וואָל סטריט. צדקה גיבען זיי טאקע, פאר אידען נעמען זיי זיך אָן טאקע, אָבער פארשייט איז מען שוין צופיל. ניטאָ קיין בשר כשר, מקוה כשרה, קיין תלמוד תורה, מען דאווענט רעפאָרם אָהן היטלען, א פארדרוס! פאר וואָס

זאָל טאַקע ניט זיין תורה און גדולה און עשירות במקום אחד, צונויפגע־בונדען און צונויפגעקניפּט אין איין שמעקענדיגען אידישען בוקעט? הייגט בכלל פּילט זיך שטענדיג עפּעס אויף העסטער סטריט, אז מיט וואָל סטריט איז עפּעס ניט גאָר כשורה'דיג, עס איז, ווי פאַניע זאָגט, פעדאָט דאָ ניע טאָט. ווי עס קומט צום פּינטעלע איד, צו דעם שרש פון דער נשמה, ציט העסטער סטריט אין איין זייט און וואָל סטריט אין אנאנדער זייט. אָבער קיין מחלוקות איז דערפון חלילה קיינמאָל ניט ארויסגעקומען. ווארום רבי מכבד עשירים, די שול איז זיך נעבאך אן עניו, און ווער וועט זיך דאָס ארויס־שטעלען אנטגעגען די גרויסע באַנקירען?

אָבער דער אמת'ער צד, וועלכען וואָל סטריט האָט פון שטענדיג אָן אין העסטער סטריט, איז משה ראַדיקאַלעביץ, דער עם-הארץ פון דער אידי־שער גאַס. ווארום משה און וואָל סטריט זיינען געקנאַטען פון איין גייסטיגען טייג, האָבען דעמזעלבען לעבענס-געפיל און לעבענס-ווילען, ווערגען זיך ביידע מיט דער אַלטער אידישקייט, קענען ביידע דיזע אידישקייט ניט אויסשפּייען און ניט אראָבשלינגען, האָבען אפשר א פארשידענעם פּאַקעט־בוך, אָבער דיזעלבינע נשמה קלאַפּט אין זייערע הערצער. און אז עס איז געקומען אן עת צרה אויף אידען, און נייע ווינטען האָבען אָנגעהויבען בלאָזען אין העסטער סטריט, און עס האָט אָנגעהויבען דערוואַכען א נייער לעבענס-באַגער, זיינען ביידע דערשראָקען געוואָרען, משה פון העסטער סטריט און דער מיליאָנטשיק פון וואָל סטריט. פון א שטילער פריינדשאַפט געהען זיי באַלד איבער צו אן אָפענעם בונד געגען דאָס זיך אויפהויבענדע נייע אידישע פאָלק.

.2

אין מזל לישראל, ישראל האָט ניט קיין מזל, זאָגט די גמרא. אָבער אינו דומה, עס איז ניט גלייך, ישראל צו ישראל, ישראל פון העסטער סטריט האָט טאַקי ניט קיין מזל און איז אויף צרות. אָבער ישראל פון וואָל סטריט האָט שוין יאָ מזל, און האָט מער מזל איידער מעשים טובים.

אָבער גאָר א גבירישען מזל האָט געהאַט דער יאהודי פון וואָל סטריט, ווען עס האָט זיך אויפגעהויבען אין העסטער סטריט משה ראַדיקאַלעביץ, דער עם הארץ פון דער אידישער גאַס, א טרייער ברודער געגנאַסע איז געקומען גאָר פון דעם סאַמע פּראָלעטאַריאַט. דער בונד צווישען די נייע מחותנים האָט זיך ענטוויקעלט און געשטאַרקט גאָר פּאַמעלאַך, אין לויף פון יאָרען, ווען די אמת'ע ווירקליכקייט האָט זיך ארויסגעשיילט פון איר אידעאָלאָגי־שען שאָלעכץ. לכתחילה האָבען זיי זיך נאָך געבלאָזען אביסעל, משה ראַדי־קאַלעביץ פון העסטער־סטריט און דער יאהודי פון וואָל־סטריט. עס האָט

זיך זיי אויסגעדוכט, דאָס זיי פאַרטרעטען צוויי פּרינציפּען אין דער וועלט, ארבייט און קאַפּיטאַל, די נייע וועלט און די אַלטע וועלט, סאָציאַליזם און רעאַקציע. אָבער דאָס איז געווען נאָך אין די ערשטע יאָרען. ווען משה איז נאָך ניט געווען משה, נאָר איז געווען א גרינער, אקאַרשט אַריבערגעקומען, און איז נאָך געשטאַנען אונטער דער השפעה פון סאָציאַליזם. אויך איז דער יאהודי פון וואָל סטריט געווען אַמאָל נאָך אַביסעל תמ'עוואַטע. האָט געמיינט, דאָס מען געהט שוין טאַקי אָפּנעמען זיין פּראָפּערטי און צוטיילען צווישען די שנאָרערס. דאַמאָלט האָט ער געציטערט פאַר'ן סאָציאַליזם, און בפרט נאָך פאַר'ן אידישען סאָציאַליזם, וועלכער איז דאָך א גרויסער חלול־השם און רופט שטענדיג ארויס די סכנה: מה יאמרו הגוים?

אין לויף פון דער צייט האָט אָבער דער יאהודי פון וואָל סטריט אויפגעהערט צו זיין תמ'עוואַטע, און דער גרינער סאָציאַליסט איז געוואָרען גאָר אַנאַנדער מין בריה, משה ראַדיקאַלעכץ פון העסטער סטריט. און אָט האָבען זיך דער יאהודי און דער עם־הארץ אָנגעהויבען בעסער געגענזייטיג צו דערקענען, האָבען גענומען געבען איינער דעם אַנדערען די האַנט און שליסען צווישען זיך א בונד. דער יאהודי און משה ראַדיקאַלעכץ האָבען דערפילט, דאָס סאָציאַליזם טיילט זיי אפשר פאַנאַנדער, אָבער אידישקייט בינדט זיי ביידע צונויף. אין דער אידישער פראַגע האָבען זיי זיך דערקענט פאַר אמת'ע בונדעסגענאָסען און מחותנים. זיי האָבען אין זיך ענטדעקט דעמזעלביגען גוף און דיזעלביגע נשמה, דערפילט דיזעלביגע פּחדנות, דיזעלביגע אידישע געפאַלענקייט, דעם גלייכען מה־יפית־אינסטינקט און דעם גלייכען גלות־געפיל. איי וואָס איינער האָט מיליאָנען, און דער אַנדערער האָט צרות, דאָס איז שוין א גאָט־זאַך, א מזל, און אלע אידען פאַרהאָפען געוויינליך צו איין טאָטען אין הימעל.

די צוויי נייע מחותנים, משה ראַדיקאַלעכץ פון העסטער סטריט און דער יאהודי פון וואָל סטריט האָבען ביידע אָנגעהויבען ארומטרימען און רעפאָרמירען אידישקייט אויף דעם גלייכען אופן. פון אידישען נאַציאָנאַליזם זיינען זיי ביידע געבליבען נאָר ביי די פסח'דיגע קניידלאך און די פריילינג לוסטיגע פילאָזאָפיע וועגען אָט דיזע קניידלאך. פון דער אידישער אמונה איז ביי ביידע געבליבען דער ספקות אין יעזוס קריסטוס, דעם רבונו של עולם. דער גוטער יאָר וויים, צי עס איז פאַראַן א גאָט אויף דער וועלט, צי ניט, אָבער שמע־ישראל ליגט זיך שוין עפּעס מער אויפ'ן שכל, איידער די דרייאייניגקייט. מען קאָן אָבער ניט זאָגען, דאָס זיי האָבען אינגאַנצען אראָבגעוואָרפען פון זיך אידישקייט, זיי האָבען מער נישט די אידישקייט ארומגעטרימט, געמאַכט אַביסעל ביליגער, גרינגער, לייכטער, פריילינכער, זי זאָל ניט דריקען ווי א בארג אויף דעם שוואַכען מענשען. יום כפור צו כל נדרי דרעהען

זיךביידע ארום שול, א ברית פראוועט מען, ווי דער זיידע אברהם אבינו האָט פּאַרזאָגט, א חתונה מיט חופה וקדושין כדת משה וישראל, און נאָך הונדערט און צוואנציג יאָר קומט מען אָן צו די אידישע חברה קדישא. די תרי"ג מצות האָבען זיי טאקע ביידע מבטל געווען, אָבער די אידישקייט איז דאָך פאַרבליבען, מער ניט אין א טשיפּ עדישאָן, אין א ביליגער אויסגאבע.

פאַלשטענדיג געאייניגט האָבען זיך אָבער ביידע מחותנים וועגען דער אידישער נאציאָן און דעם אידישען פּראָבלעם. אידען זיינען ניט א נאציאָן, נאָר א היסטאָרישע אָנשיקעניש, א האַרב אויף דער וועלט, און וואָס כיטרער מען וועט באהאַלטען דעם האַרב פון דער מענשהייט, אַלץ בעסער וועט זיין ניט אזוי פאַר דער מענשהייט, ווי פאַר דעם האַרב זעלבסט. לאָמיר באַהאַלטען, פאַרבאָרגען און פאַרלייקענען דאָס אידישע פאָלק, וועלען מיר פטור ווערען פון דער אידישער פראגע, פון די אידישע צרות, פון דער אידישער פאַרדרעהעניש. אידישקייט איז בכלל ניט קיין ביזנעס, ניט קיין כבוד, ניט מאָדערן אין דער וועלט.

אסימילאציע איז פּראַקטישער, געשעפטסמעסיגער, שענער, מער אַפּ־טו־דייט. מען קען זיך מיט איר מער ארויפּארבייטען, און האָבען ווייניגער עגמת־נפש און הארץ־ווייטאג. דער יאהודי און משה ראדיקאַלעביץ זיינען דערפאַר ביידע געוואָרען אסימילאַטאָרען, קאָסמאָפּאָליטען, וועלט־בירגער.

דער יאהודי האָט ארגומענטירט מיט ליבעראליזם, מיט הומאניטעט, מיט פעלקער־פאַרברידערונג. פאַר לייטען וועגען פלעגט ער אפילו פּאַטריאָ־טעווען, פלעגט ער זינגען הללויה צו דעם פלעג, פלעגט זיך לאָזען קאָסטען געלט פאַר די קאָנטרי, פלעגט זוכען צו אמעריקאניזירען די אריבערגעקומענע גרינע ברידער, — אָבער דאָס האָט ער געמאַכט אָן אָנשטעל צוליב ביזנעס־וועגען. אין דעם שרש פון זיין נשמה איז דער יאהודי פון וואָל סטריט א וועלט־בירגער, א אינטערנאציאָנאַל, דאָרטען איז גוט, וואו מען פאַרדינט, און דאָרטען איז דעם אידען'ס פאַטערלאַנד, וואו מען מאַכט א פּאָר סענט און אין דיזען קאָסמאָפּאָליטיזם און וואָל־סטריט־אינטערנאַציאָנאַליזם האָט דער יאהודי פאַרלייקענט, באגראָבען און פאַרשאָטען זיין אידיש פאָלק.

משה ראדיקאַלעביץ האָט ארגומענטירט מיט סאָציאַליזם. ער זאָל קע־נען, מאַכט ער זיך פאַר א רוס, א פּאָליאַק, א דייטש, א פראנצויז, אן איירי־שער, אן אמעריקאנער, אָבער ווערליג נאָך די אומשטענדען איז ער א מענש, — משה ראדיקאַלעביץ פון העסטער סטריט, — דער ערשטער מענש אין דער מענשהייט. דער סאָציאַליזם וועט אָבשאַפען די גרענעצען, וועט מאַכען פאַרשווינדען פעלקער און נאציאָנען, און עס וועט ענטשטעהן א מין מענש־

הייט, וואס אין איר וועט זיך דאָס אידישע פאָלק אויפלייזען און אסימילירען, באגראָבען ווערען און פארשווינדען.

גענוי האָט אפילו אונזער עם־הארץ ניט געקענט אָנדייטען, וואָס דאָס וועט זיין פאר א מין מענשהייט, וועלכע שפּראך זי וועט ריידען, אָן וועלכע געשיכטע זי וועט זיך אָנשליסען, וועלכען קולטור־אינהאלט זי וועט ארויס־ברייננען און אין וועלכען קולטור־מאנטעל זי וועט זיך קליידען, הכלל וואָס דאָס וועט זיין פאר א מין פארזעהעניש פון דער נאטור אָט דיזע איינפאָרמיגע, איינשפּראַכיגע, איינקולטוריגע, מאָנאָטאָנע, לאנגווייליגע מענשהייט. פון איר קולטור און איר צוקונפט האָט אייגענטליך געבלאָזען קאלט און גלייכגיל־טיג משה ראדיקאלעבץ. דער עיקר איז געווען פאר אים ניט דער לעתיד לבוא פון דער מענשהייט אָדער פון אידישען פאָלק, נאָר זיין אייגענע עולם הזה, זיין רואיגקייט, באקוועמליכקייט און אויפקלערעכץ אין דער איצטיגער וועלט, וואָס איז די בעסטע פון אלע וועלטען. אָהן דער טאָרבע מיט די אידישע צרות און יסורים, אָהן דער גייסטיגער אידישקייט, אָהן דער פאראנטוואָרטליכ־קייט פאר דער אידישער געשיכטע, לעבט זיך אין דער היינטיגער פראקטישער וועלט רואיגער, שטילער און באקוועמער.

איי, אידישע צרות, פּאָגראָמען, בזיונות, דער אידישער גלות־וואָגען מיט זיינע פעק און פעקלאך, — האָט משה ראדיקאלעבץ צוגעשפּאנט צו אים דעם סאָציאליזם, אזוי ווי דער יאהודי האָט צוגעשפּאנט דעם ליבעראליזם צום אידישען גלות־וואָגען. זאָל דער סאָציאליזם שלעפּען, זאָל ער לייזען די אידישע פראגע, און ניט חלילה ריטייל, נאָר ניט אנדערש ווי האָלסייל, אין איין קלאפּ מיט אלע אנדערע פּראָבלעמען. דער סאָציאליזם האָט זיך אפילו געקווינקעלט, פלעגט זיך אמאָל גאָר אויסריידען, טאָמער א סברה אז די קריוודע, וועלכע די וועלט האָט געגען אידען, און די טענה פון אידען צו דער וועלט, געהערט גאָר ניט צו זיין וועדאָמסטווא, און טאָמער זאָלען אידען אפשר טאקי אליין פּרובירען א שלעפּ טאָן דעם וואָגען. האָט אָבער משה ראדיקאלעבץ תמיד אויפגעהויבען דעם ויצעקו געהאלטען אין איין שרייען און פּילדערען, דאָס נאָר בייזע ציינגער און שונאים האָבען אויסגע־קלערט, דאָס ער לעבט נאָך. דער וואָגען מיט די צרות איז נאָך אפשר פאראן, נאָר דער בעל-בית איז שוין נעלם געוואָרען, פארפאלען געוואָרען, ניטאָ שוין אויף דער ווייסער וועלט. היינט גלויבט ער שוין ניט אין נאציאָן, אין גאָט, אין טאטע־מאמע, אין קולטור, אין גייסט, אין צוקונפט. און דער אינטערנאציאָנאלער סאָציאליזם, וואָס איז געווען לא־עליכם אינטערנאציאָ־נאל צו נאציאָנען־קבצנים, און נאציאָנאל צו נאציאָנען־גבירים, האָט זיך גע־לאָזט דינען און האָט גערוקט, דאָס עס איז ניטאָ משה ראדיקאלעבץ, בטל

ומבוטל אין דער מענשהייט, אחוץ דעם ריח, וואָס איז פון אים געבליבען אין דער וועלט.

אז דער יאהודי פון וואָל סטריט האָט דערזעהן, וואָס משה ראדיקאלעכץ פון העסטער סטריט הויבט דאָ אָן צו פּאַרפירען אין דער וועלט, האָט ער אָנגעהויבען אָבצושפּילען דער מענשהייט א שפּיצעל, טאקע מעשה וועלט־סוחר און וועלט־גנב. פאַר לייטען וועגען האָט ער געמאכט דעם אָנשטעל, דאָס ער האָט גרויס עגמת־נפש פון משה ראדיקאלעכץ און האָט אים פאַר־ענטפערט: פּרעמדע אידען, גרינע בריות נעביך, האָבען קיין חלה ניט געגע־סען, קיין פרייהייט ניט געאָטעמט, זיינען זיי בונטאָווטשיקעס, סאָציאליס־טען, רעוואָלוציאָנערען, אָבער אין הארצען האָט אים פאַרקערט די גאנצע מעשה געטאָן הנאה, און ער האָט זיך געביסען פּשוט די הענט פון שמחה: ס'טייטש, גאָר א לייב־קרוב און אן אייגענעם צד באקומען אין אינטערנאַ־ציאָנאל; ניט קיין געבעטענער, אליין געקומען!

מיט זיין סוחר'ישען שכל האָט דער אינטערנאציאָנאלער יאהודי אָנגע־הויבען רעכענען און חשבונ'ען, וועלכע סכנה איז פאַר אים א גרעסערע, די סכנה פון סאָציאליזם, אָדער די סכנה פון אנטיסעמיטיזם, און ער האָט גלייך „אויסגעפיגורט", דאָס אנטיסעמיטיזם איז אן ערגערע זאך אין דער וועלט, איידער סאָציאליזם. ווארום סאָציאליזם וויל אָבנעמען דאָס געלד ביי די איינינקלאך אָדער די אור־אייניקלאך, און וויל אָבנעמען ביי אלעמען גלייך, אָהן אונטערשיד פון רעליגיאָן און נאציאָנאליטעט. היינט הערט מען דערוויילע דעם סאָציאליזם גלאָט אין טראַק, דאָס איז ניט מער ווי א חלום פון קבצנים, א אידעאל פון שנאָרער. היינט סאָציאליזם וועלען גוים ניט דערלאָזען, סאָלדאטען וועלען זיך ארייגמישען, די רעגירונג וועט באשיצען. סאָציאליזם איז טאקע א סכנה, נאָר א ווייטע, א צרה, אָבער ניטאָ זיך שוין וואָס צו שרעקען חלילה. אנדערש איז אָבער מיט דעם אנטיסעמיטיזם. אנטיסעמי־טיזם איז שוין היינט א סכנה, און ניטאָ נעבאך ביי דעם איד קיינער ווער עס זאָל זיך אָננעמען פאַר אים. ווארום טוב שבגוים איז אין הארצען א שונא ישראל. ענטקעגען דעם סאָציאליזם שטעהט דער יאהודי מיט כמה וכמה גוים, און ענטקעגען דעם אנטיסעמיטיזם שטעהט דער איד איינער אליין, ווי א בלודנע שעפעלע אין וואלד מיט וועלף און דער יאהודי האָט אויסגעפונען, דאָס פון די צוויי צרות, פון אנטיסעמיטיזם און סאָציאליזם, איז אנטיסע־מיטיזם טאקע די גרעסטע צרה.

פאַרקערט, האָט גאָר דער יאהודי דערפילט, דאָס ער קען זיך גאָר שטילינקערהייט און בגנבה אביסעל צו'שדכנ'ען צום סאָציאליזם. סאָציא־ליזם האָט בכלל אן איידעלע נאטור, שטעלט זיך איין פאַר דעם פּרינציפּ פון רעליגיאָנס־פרייהייט, פון מענשליכער גערעכטיגקייט און איז ניט מקפיד

צווישען גוי'שען קאפיטאליזם און אידישען קאפיטאליזם. סאָציאליזם איז אן אוהב ישראל, קלאַפּט דעם אנטיסעמיטיזם און דער רעאקציע איבער'ן קאָפּ, כאָטש ניט אזוי פון אהבת מרדכי, ווי פון שנאת המן. פארטשעפּעט דער אנטיסעמיטיזם א אידען, נעמט זיך אָן דער סאָציאליזם, און טענה'ט דאָס דער גוי איז חלילה ניט בעסער. איי, וואָס דער סאָציאליזם וויל באראבעווען די קאפּיטאליסטען, אָבנעמען דאָס געלט און אָבגעבען צו די קבצנים, ווען דאָס חלילה ניט זיין במהרה בימינו. דער יאהודי האָט אָנגעהויבען דערפאר שטילינקערהייט זיך פרעהען מיט'ן סאָציאליזם און גאָר קנייפּען די סאָציאלע רעוואָלוציע אין אירע רויטע באקען. ער האָט אָנגעהויבען שיינקען זיין וואָל־שטימע דעם סאָציאליזם, און כמה וכמה סאָציאליסטען האָבען אריינגע־מאַרשירט אין די איירָאפּעאישע פּארלאַמענטען מיט אידישע באַנקירען אלס אונטערפירער. יצחקו הנערים! זאָלען זיי זיך שפּילען, די סאָציאליסטען אין צוטיילעניש. זאָלען זיי זיך מאכען סטרייקס, בונטעווען, באָמבעס וואַר־פען, זיין סינדיקאליסטען, אינדוסטריאליסטען, אנארכיסטען, אבי זיי שלאָ־גען המן הרשע מיט דער קאָלאַקאַטקע און בלאָזען זיך אין טרומייטער פון אלגעמיינער פרייהייט און גלייכהייט.

בשעת אָבער דער יאהודי האָט דערזעהן משה ראדיקאלעביץ צווישען די סאָציאליסטען, ווי ער פארנעמט דאָרט א שטיקעל פּלאַץ אין מזרח, און איז זיך שטיל און גלאַט ווי א קעצעלע בנוגע צו אידען, ווי ער שפּילט זיך אין א רואה ואינו נראה, אין שאַפּקאַ־נעווידימקאַ, וואָס ער זאָל אלעמען זעהן און קיינער זאָל אים ניט זעהן, ווי ער פארשטעלט זיך פאַר א פּאָניע, פאַר א פּאָליאַק, פאַר א לעט, פאַר א דייטש, פאַר א פראנצויז, פאַר יעדע אומה ולשון, און גאָר פאַר א סתם מענש, האָט ביי אים די הארץ אָנגעהויבען צו ציטערן פון פרייד און שמחה. גאָר אומגעריכטערהייט באַקומען א מחותן אין אינטערנאציאָנאל. אויף א גוי וואָלט מען זיך פאָרט ניט געקענט גאַנץ פאַרלאָזען, טאקע רעליגיאָנס־פרייהייט, אלגעמיינע מענשען־רעכט, צו דעמ־זעלבינגען שווארץ יאָר גוי'שען קאפּיטאליזם, אָבער ביי א גוי קענען זיך דאָך פּאַנאַנדערקאָכען די געבליטען, און ער קען אין א שיינעם פרימאָרגען עפענען די אויגען און א פרעג טאָן א קשיא. אז מע האָט אָבער דאָרטען משה ראדי־קאלעביץ, א איד ניט קיין העזה'ניק־חלילה, וועלכער באהאלט די אידישקייט אונטער דער מענשליכקייט, שווייגט צו און שמייכעלט אונטער, אז א גוי גיט אים א טראָט מיט'ן פּוס פארשטעלט זיך גאָר פאַר ניטאָ, פאַר פאַר־שוואונדען, פאַר אויפגעלייזט, — איז טאקע געקומען אן אמת'ער צד אין אינטערנאציאָנאל פאַר די אידישע וואָל סטריט.

וואָלט אין העסטער סטריט אויפגעטרעטען דער אידישער רעוואָלוציאָ־נער, מיט דעם טיפען שמערץ פאַר דער געפאלענקייט פון דער גאַס, מיט דעם

צער און צאָרן פאַר דער נויט פון פּראָלעטאַריאַט און פאָלק, און זיין שטים וואָלט געדונערט און געמאָנט גערעכטיגקייט פון דער וועלט — וואָלט די אידישע וואָל סט. דערציטערט און דערשראָקען געוואָרן פאַר העסטער סטריט. העסטער סטריט וואָלט צוגעדריקט דעם אידישען קאַפּיטאַליזם צו דער וואַנט, וואָלט פון אים אַראָבגעריסען זיינע אַלוועלטליך־הומאַניש־אַסימילאַטאָרישע שמאַטעס, מיט וועלכע ער באַדעקט זיין שאַנדע און וואָל סטריט וואָלט גע־האַט מורא און רעספּעקט פאַר העסטער־סטריט, און העסטער סטריט וואָלט געפירט די אידישע נאַציאָנאַלע פּאָליטיק, וואָלט איינגעשפּאַנט וואָל סטריט גופא אין דעם אידישען גלות־וואָגען, און עס וואָלט זיך אָנגעהויבען די נאַ־ציאָנאַלע רעוואָלוציע ביי אידען. אָבער אנשטאַט דעם אידישען רעוואָלו־ציאָנער איז ארויסגעקראָכען אין העסטער סטריט משה ראַדיקאַלעביץ, דער עם־הארץ און דער שונד סאָציאַליסט. האָט זיך דער יאהודי גאָר דערפרעהט און באַגריסט זיין ביליגע עדישאָן אויף העסטער סטריט, דעם גלות־אידעל, וועלכער האָט נאָך ניט דערלאַנגט סאָציאַל צו דעם גלות איד און אנשטאַט די נאַציאָנאַלע רעוואָלוציע פון העסטער סטריט געגען וואָל סטריט, האָט זיך אָנגעהויבען די אַסימילאַטאָרישע פּראָסטיטוציע פון שיילאָק דעם יאהודי צוזאַמען מיט משה ראַדיקאַלעביץ.

נאָר אָט האָט זיך אָנגעהויבען וועבען א חלום אויף העסטער סטריט. א ערליכער גאָלדענער חלום פון פרייהייט, קולטור, אייגען־זעלבסט לעבען, דער חלום שיבת־ציון, און דער חלום האָט אָנגעהויבען צו באַקומען די גע־שטאַלט פון א לעבעדיגען בילד, ער האָט אָנגעהויבען צו ווערען א באַגער, א ווילען. א מהומה האָט געמאַכט דער רוף צו לעבען ביי דעם יאהודי און א ווילען. א מהומה האָט געמאַכט דער רוף צום לעבען ביי דעם יאהודי און אין אַזא תענוג, אמת אביסעלע הכנעה'דיג און שפל'דיג, אָבער אין גאָלד און זילבער און בריליאַנטען, און מיט א מאָל זאָלען מיר גאָר געהן אין א אידען־שטאַט. איין איד קען פון דעם אנדערען איד קיין געלט ניט פאַרדינען, און ווי וועט מען חלילה לעבען אָהן דעם גוי! מיר ווילען פּרנסה און איר רופט אונז גאָר צו גבורה! א שען פּנים וועלען מיר האָבען אין דער וועלט, ווען אין ציון וועט זיך זיין א אידישע מלוכה, מען וועט טייטלען מיט די פינגער אויף אונז: אָט געהען זיי די קרומע נעזער מיט די גראָבע בייטלען, פּאַס־פּאַרטען האָבען זיי פון ירושלים און געלט מאַכען זיי אין גלות. און דער יאהודי האָט אָנגעהויבען צו פייערען און צו ברענען אויף ציון, האָט פאַרזאָגט בלי־קדש, זיי זאָלען אָנהויבען א מלחמה, האָט אָנגעהויבען מאַכען מניעות, געזידעלט, געשאָלטען, אונטערגעשיקט א מסירה'לע וואו מע דאַרף, פאַר־וואָרפען א בלויז וואָרט אין די הויכע פענסטער, פאַרכאַפּט די פאָלקסגעלדער, דאָס זיי זאָלען ניט געהן אין ארץ ישראל, געבלאָפט, געשווינדעלט, געפּאָלי־

טישענסטוועוועט. א קליינינקייט דער גאנצער מאַיאָנטעק פון דעם יאהודי איז געשטאנען אין קאָן.

ניט קיין קלענערע מהומה האָט דער לעבענס־רוף אָנגעמאכט ביי משה ראדיקאלעביץ אין העסטער סטריט. אמת קיין מאַיאָנטעק אין גלות האָט ער ניט געהאט צו פארלירען דורך א מלוכה אין ארץ ישראל, אָבער די נשמה האָט ער געדארפט אביסעל ארומוואשען, דעם גלות־קאפטאן אראָפּווארפען, און דערהויבען זיך צו מענשליכקייט. דערצו האָט אים געפעלט אָבער הארץ און שכל. פארטיפען דעם רעוואָלוציאָנערען געפיל מיט דעם אייביג־טראגי־שען אידישען מאָטיוו, אריינגעמען אין דאָס אויפגעלעבטע און באפרייטע אידישע פאָלק דאָס בילד פון דער באנייטער וועלט, אויך דאָס איז חלילה ניט פאר אונזערע פראקטישע נשמות. שווארץ־יאָרען! איר ווילט א שווערע טאָרבע ארויפווארפען אויף אונז, דאָס „אייגען איך", און מיר האָבען דאָס „איך" שוין באגראָבען און פארשאָטען און קאָנען ברוך השם אליין די שפּורען ניט געפינען. פון דער גרויסער פראקטישער וועלט פון לעבען א טאָג רופט איר אונז צוריק צו זיך זעלבסט, צו דעם אייגען פאָלק, צו דער אלטער פאר־אלטעטער אידישער נאָכשלעפּעניש און היסטאָרישער אָנשיקעניש. און ער האָט אויפגעהויבען דעם קולאק, געגעבען א גוטען זידעל און באוויזען אביסעל וואָס פאר א „אייגען זעלבסט" ער פארמאָגט.

משה ראדיקאלעביץ איז געוואָרען אין כעס, ניט וויינינגער ווי דער יאהודי פון וואָל סטריט. געוואלד, וואָס וועט מען דאָרטען עסען אין ציון? אין אמעריקא קאָכט מען יאייכעלאך און מען עסט חלה; זכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים, אין מצרים האָט מען טאקע פיש געגעסען, אידישע פיש. ד י וועלט וועלען מיר חלילה פארלירען, און י ע נ ע וועלט וועלען מיר ניט געווינען. און אפילו אז מען שלאָגט אונטער אביסעל אידען, איז מה רעש? היינט טאָמער זיינען אידען טאקע דאָס אויל אויף די רעדער פון רעוואָלוציע?

און ווערענדיג אין כעס, איז משה ראדיקאלעביץ געוואָרען א שטיקעל גראָבער יונג. פאר גוים האָט ער שטענדיג געהאט שטארקען דרך ארץ, דערפאר האָט ער די חוצפה ארויסגעבראכט ביי אידען, בפרט אָבער ביי די אידען, וועלכע ווילען זיין גאנצע הונדערט פראָצענט אידען. און ער האָט אָנגעהויבען צו שיטען קלעפּ אויף דעם נייעם איד, אונטערגע'מסר'ט אין א י נ ט ע ר נ א צ י אָ נ א ל, אויסגעקלערט ווילדע שקרים, און זיך געפילט אויף דער אידישער גאס, ווי דעם פריץ'ס א בונדעסגענאָסע. איר זייט שפּיאָנעס און ווילט נאָך אמאָל אין ארץ ישראל מקריב זיין קרבנות, און מיר וועלען אייך מסר'ן ביי די גוים. אזוי האָט זיך משה ראדיקאלעביץ געזונגען און געבאדיונגט אין אלע העסטער סטריטס פון איין עק גלות ביז צו דעם אנדערען.

פלעגט די פאר׳מסר׳טע, די פאריאַגטע, די צושלאָגענע און פארבלו־טיגטע אידישע גאס זיך בעטען ביי משה ראדיקאלעבץ: געוואלד, משה, וואָס האָסטו זיך אָנגעזעצט אויף אידען, א רחמנות, אן אלטע, פארמאטערטע אומה אין דער געשיכטע, דיין טאטע־מאמע, דיין אייגען פעקעלע. עס וויל חלום׳ען, עס וויל האָפען, לאָז אָב, לייג קיין שטיינער ניט אין וועג, געוואלד, משה, האָסט דען קיין נשמה ניט?.. פלעגט זיך משה ראדיקאלעבץ האלטען ביי די זייטען פון געלעכטער און ענטפערען מיט שטאָלץ: וואָס נשמה, וועז נשמה? בעסער זיך לאָזען שמייסען פון צען גוים, איידער קושען פון איין איד!

און דער יאהודי פון וואָל סטריט האָט אָנגעקוואָלען ממש פון משה ראדיקאלעבץ אין העסטער סטריט. כל זמן משה ראדיקאלעבץ פירט די גרענדע, איז ניטאָ חלילה, וואָס מורא צו האָבען פאר דער פראָלעטארישער העסטער סטריט. און עס איז געוואָרען א הארציגער בונד צווישען וואָל סטריט און משה ראדיקאלעבץ פון העסטער סטריט, א בונד צום קאמף געגען די חלומות, די נייע האָפנונגען, די ביינקשאפט, די אונרואיגקייט, דעם נייעם רעוואָלוציאָנערען לעבענס־ווילען פון דער פארבלוטיגטער העסטער־סטריט. איי, וואָס זאָל ווערען פון די פראקטישע צרות פון העסטער סטריט? דער יאהודי פון וואָל סטריט און משה ראדיקאלעבץ פון העסטער סטריט האָבען דארויף א גאנצען פראָגראם פון טועכץ: עס זאָל טאָן טאָן פארשווינדען דער אנטיסעמיטיזם פון דער וועלט מיט דעם כח פון אלמענשליכען פראָגרעס. די אומות העולם זאָלען טאָן געבען כל המינים רעכט און פראוועס אידען, פראווא־זשיטעלסטוואָ און פראווא־טארגאָוולי אויף גאנץ ראסיי, אויף סיביר, אויף טורקעסטאן, אויף אלע גאָסודארסטוועס. דערפון וועט ווערען אביסעל גרוימער אין גלות, און אגב וועט מען ניט רייסען זיך אזוי אין דער פרייער אמעריקא. זאָלען טאקע אלע גוים פון דער גאנצער וועלט געבען פרנסה אידען! און זאָגט חלילה ניט, דאָס אונז פארדריסט ניט די אידישע אָבסטאָיא־טעלסטווע, פאר ראוונאָ־פראוויע זיינען מיר שטענדיג געשטאנען, און אידי־שע פאטריאָטען זיינען מיר חלילה ניט ערגערע פאר לייטען:

וואָס מיר זיינען, זיינען מיר,
אָבער אידען זיינען מיר,
וואָס מיר ווילען, ווילען מיר,
אָבער פראוועס ווילען מיר...

אָבער אָט האָט די נויט אויף העסטער סטריט דערגרייכט די העכסטע מדרגה. און די נויט האָט אָנגעהויבען וועקען די האָפנונג און שמידען דעם ווילען. דער חלום נעמט אָן א געשטאלט און ווערט א שעפּפערישער כח פון לעבען. דאָס אידישע פאָלק הויבט זיך אויף פון זיין שטויב, העסטער סטריט ערוועקט זיך און זוכט אין דער פאָלקס־איינהייט און דעם פאָלקס־ווילען

די ערלייזונג. און עס איז אָנגעפאַלען א מורא אויף דעם יאהודי פון וואָל סטריט און א מאוסער קליינליכער געפיל האָט אָנגעכאַפּט דעם גאַנצען משה ראַדיקאַלעבּיץ. און זיי קריכען און לעקען און שמעקען איינער ביי דעם אַנ־דערען, און ביידע האָבען באַשלאָסען, ניט צו דערלאָזען די דערהויבונג און באַפרייאונג פון פאָלק. מיט זייער געלט, זייער העזה, זייער עם־הארצות, זייער שנאה און זייער ציניזם ווילען זיי צוברעכען דעם ערוואַכענדען ווילען פון פאָלק.

זיי וועלען זיך פאַראייניגען צווישען זיך, דער יאהודי פון וואָל סטריט און משה ראַדיקאַלעבּיץ פון העסטער סטריט, צו א שטילער געשעפּטסמעסיגער באַראַטונג, וואו עס זאָל חלילה ניט קלינגען דער וויי־געשריי פון אידישען פאָלק, נאָר וואו מען וועט ריידען ביזנעס. וואו און ביי וועמען און ביי וועלכען פּריץ פאַרוואַרפען א שטיל וואָרט פאַר אידישע ראַוונאָפּראַוויע. דער עיקר איז אָבער, דאָס ביידע אמת'ע מחותנים האָבען באַשלאָסען ניט דער־לאָזען די אָרגאַניזירונג פון פאָלק. און ווען אַלע קינדער פון אידישען פאָלק וועלען זיך צונויפקומען צום ערשטען מאָל נאָך טויזענטער יאָרען פון צו־זייאונג און נויט און זיי וועלען וויינען אויף זייער פאָלקס חורבן און פון דעם צער וועט ארויסוואַקסען א צאָרן, און פון דעם צאָרן א ווילען, וועט דרויסען ארומגעהן דער יאהודי פון וואָל סטריט און משה ראַדיקאַלעבּיץ פון העסטער סטריט. זיי וועלען ביידע ציניש כיכיקען, וועלען זיך קוקען פאַרליבט איינער דעם אַנדערען אין די אויגען, און וועלען שטיל מתפלל זיין צו דעם טייוועל פון דער געשיכטע, ער זאָל שיקען אויף אידען די קללה און ניט די ברכה. און צאַפּלען וועט זיך זייער אומגליקליכעס שקלאַפּישעס הארץ, זייער האַלבע נשמה, טאָמער פאָרט... טאָמער ווערט דאָך דער חלום א וואָר...

רעאַקציאָנערער און פּראָגרעסיווער נאַציאָנאַליזם*)

דער נאַציאָנאַליזם שטעהט אין מיטעלפּונקט פון אַלע קאַמפּען און אַלע דיסקוסיאָנען פון אונזער צייט. אין די לעצטע יאָרצענטער פאַר דער וועלט־מלחמה איז דער נאַציאָנאַליזם געוואָרען די ברענענדסטע פראַגע אין לעבען פון אַלע פעלקער, פון די הערשענדע אַזוי ווי פון די אונטערדריקטע פעלקער. פּאַטריאָטיזם און נאַציאָנאַלע ערהאַבענהייט זיינען געווען טיילווייז די מאָטיווען פון קריג, אין דעם היילינגען נאָמען פון נאַציאָנאַלער פרייהייט און די נאַציאָנאַלע קולטור־אוצרות קעמפען און פאַרבלוטיגען יעצט די פעלקער אויף די שלאַכט־פעלדער. די גאַנצע ליידענדע מענשהייט פאַרבינדט איצט אַלע אירע שענסטע צוקונפטס־האָפנונגען מיט דער לייזונג פון דעם פּראָבלעם פון נאַציאָנאַליזם, וועלכע זאָל ערשט מעגליך מאַכען דעם נצחון פון סאָציאַליזם און אינטערנאַציאָנאַליזם אין דער געשיכטע.

עס איז ניטאָ אין דער שפּראַך נאָך אַ וואָרט, וואָס האָט ארויסגערופען אַזוי פיל מיספאַרשטענדנישען, אומקלאָרקייט און פאַראורטיילונג, ווי נאַציאָנאַליזם. דאָס וואָרט נאַציאָנאַליזם איז געוואָרען אַ קוואַל פון מיספאַרשטענדנישען, צוויי־דייטיגקייטען און מיסברויך, ווארום עס זיינען אין אים, אין דער אמת, איינגעשלאָסען די פאַרשידענסטע ענטגעגענגעזעצטע און ווידערשפּרעכענדסטע אינהאַלטען. דאָס וואָרט נאַציאָנאַליזם האָבען געפירט און פירען נאָך אויף זייערע ליפּען אַלע רעאַקציאָנערען און אונטערדריקער פון דער מענשהייט. די דינאַסטיען, די קאַפּיטאַליסטען, די אַריסטאָקראַטען, די קירכע, די אַנטיסעמיטען פון אַלע לענדער, האָבען שטענדיג געזוכט זיך צו רעכטפערטיגען און צו באַשוינען מיט דעם מאַנטעל פון נאַציאָנאַליזם. די איינציגע אידעע וואָס אין איר נאָמען ריידען דער רוסישער צאַר, דער דייטשער קיסר, די פאַרטרעטער פון די הערשענדע קלאַסען און רעפּובליקען, איז די גרויסקייט, איינינקייט און מאַכט פון דעם פאַטערלאַנד, פון דער נאַציאָן, נאַציאָנאַליזם. געגען יעדע אינערליכע רעפאָרם, געגען יעדער נאַציאָנאַלער פאַרבעסערונג און נאָך מער געגען יעדען פאַרזוך צו באַשאַפען גערעכטע און פרייע באַציאונגען צווישען די פעלקער, זיינען אומעטום די רעאַקציאָנערען אויפגעטראָטען מיט דעם וואָרט נאַציאָנאַליזם און האָבען שטענדיג געברויכט און מיסברויכט דיזעס וואָרט צוליב מיליטאַריזם, רעאַקציע, קריג. ביסמאַרק, דער פורכטבאַרסטער אויסדרוק פון רעאַקציע און אויטאָריטעט אין דעם מאָדערנעם אייראָפּאַ, איז אויך געווען דער דרייסטעסטער פאָנען־טרעגער פון דעם נאַציאָנאַליזם אין דייטשלאַנד.

*) „אידישער קעמפּער", יוני 9טען, 1916.

אָבער פון דער אנדערער זייט האָבען אין לויף פון 19טען יאָרהונדערט אלע אונטערדריקטע און צוריסענע פעלקער צוזאמען מיט זייערע בעסטע דיינקער, דיכטער און רעוואָלוציאָנערען, געקעמפּט און געליטען פאר זייער נאציאָנאלער אויפלעבונג, פאר'ן נאציאָנאליזם. די פּוילען זיינען זייט דער צוטיילונג פון פּוילען, אין סוף 18טען יאָרהונדערט, געוואָרען א נאציאָנאל־רעוואָלוציאָנערעס פּאָלק אין אייראָפּא. די עראָבערונגען פון נאפּאָלעאָן האָבען ביי אלע אייראָפּעאישע פעלקער געוועקט דעם נאציאָנאלען ווילען צו פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט. באזונדערס האָט זיך דאָס צוריסענע, אינוויינינג אזוי ווי אויסערליך פארשקלאפּטע דייטשע פּאָלק, אויפגעהויבען צום נאציאָנאלען פרייהייטס־קריג געגען נאפּאָלעאָנען. אלע פּאָלקס־קלאסען, מיט די בעסטע זין פון פּאָלק בראש, האָבען אנטיילגענומען אין דעם נאציאָנאלען קריג פאר א נאציאָנאל־פאראייניגט דייטשלאנד, האָבען שפּעטער געקעמפּט און געליטען אלס דייטשע דעמאָקראטען און רעוואָלוציאָנערען. די באפרייאונג און נאציאָנאלע אויפלעבונג פון איטאליען איז שוין געווען א דעמאָקראטישער און רעוואָלוציאָנערער קאמף, אָנגעפירט פון גאריבאלדי און מאציני. אין די לעצטע צוואנציג יאָר האָבען זיך אלע אונטערדריקטע פעלקער פון מזרח־אייראָפּא אויפגעהויבען פאר דער נאציאָנאלער באפרייאונג, און ביי זיי גיסט זיך צוזאמען דער נאציאָנאל־רעוואָלוציאָנערער מיט דעם סאָציאל־פּראָלעטארישען קאמף צו אן אלגעמיינעם פרייהייטס־קאמף און באפרייאונגס־קאמף. לעבען דעם רעאקציאָנערען, קירכליכען, דינאסטישען און קאפּיטאליסטישען נאציאָנאליזם, וועלכער פריידיגט אויטאָריטעט, אָנהאלטונג פון די אלטע לעבענס־פאָרמען, גאנצקייט פון פּאָלק געגען רעוואָלוציאָנערער קלאסען־צוטיילונג, קלאסען־אונטערדריקונג און עראָבערונג פון פרעמדע פעלקער, איז די וועלט זייט דעם 19טען יאָרהונדערט פול מיט פרייהייטליכע, דעמאָקראטישע, נאציאָנאלע קאמפּען, וועלכע רייסען זיך פון די ברייטע פּאָלקס מאסען און זוכען צו באפרייען פּאָלק, לאנד, שפּראַך, קולטור, די גייסטיגע לעבענס־אייגענטימליכקייטען און לעבענס־ווערטען פון פרעמדען יאָך און געוואלטעטיגען עראָבערער.

פאראן אן אויפפאסונג פון נאציאָנאליזם, וועלכע זאָגט, דאָס נאָר די אייגענע שטארקע עראָבערענדע נאציאָן האָט א היסטאָרישען ווערט און א רעכט אויף היסטאָרישען קיום, בשעת אלע אנדערע נאציאָנען און באזונדערס די קלענערע נאציאָנען דארפען פארשווינדען פון דער געשיכטע. דיזער נאציאָנאליזם לעבט ניט נאָר אין דער פּאָליטיק, נאָר ער האָט געפונען זיין אויסדרוק אויך אין דער פילאָזאָפיע און ליטעראטור. באזונדערס איז דאָס מאָדערנע דייטשלאנד געוואָרען דער באָדען, אויף וועלכען עס איז אויסגעוואקסען דיזע גיפטיגע פלאנץ פון נאציאָנאליזם, און הויבט זיך אָן אזא שאָוויניסטיש־

עגאָאיסטישער נאַציאָנאַליזם אין איין לאַנד, מוז ער, זעלבסטפאַרשטענדליך, ארויסרופען ביי אן אַנדער פאָלק אן ענטקעגענגעזעצטען אָבער ניט ווייניגער שאָוויניסטישען און אומגערעכטען נאַציאָנאַליזם.

דער דייטשער פילאָזאָף העגעל האָט אין זיין געשיכטס-פילאָזאָפיע ענט־וויקעלט דעם געדאַנק, דאָס די מענשליכע געשיכטע פאַרווירקליכט מיט זיך א פּלאַן און דאָס די פאַרשידענע עפּאָכען פון דער געשיכטע שטעלען מיט זיך פאָר א באַשטימטען טייל, א באַשטימטען אַקט פון דיזען אוניווערסאַלען געטליכען פּלאַן; אַזעלכע עפּאָכען זיינען געוועזן אין דער געשיכטע פיר: די אָריענטאַלישע, גריכישע, רוימישע, און די מאָדערנע גערמאַנישע. די גערמאַ־נישע וועלט פאַרווירקליכט דעם לעצטען צוועק און דעם סוף פון דער וועלט־געשיכטע. אַלע אַנדערע מאָדערנע פעלקער, ווי צום ביישפּיל, דאָס פראַנ־צויזיש פאָלק, אָדער די סלאַווישע פעלקער, האָבען קיין ווערט און קיין מיסיאָן ניט אין דער וועלט. פון העגעל ביז ביסמאַרק, טרייטשקע און די איצטיגע פּאָליטישע און גייסטיגע פירער פון דייטשלאַנד, וועלכע האָבען ארויסגערופען די וועלט מלחמה, הערשט אין דייטשלאַנד ביי אַלע באַשיצער פון דער קאָנ־סערוואַטיווער אָרדנונג דיזער רעאַקציאָנער-שאָוויניסטישער נאַציאָנאַליזם.

העגעל׳ס געשיכטס-פילאָזאָפיע לויט וועלכער די אוניווערסאַלע אידעע האָט זיך מתגלה געוועזן אין איר לעצטער און העכסטער פאָרם אין דער גער־מאַנישער וועלט, האָט נאַטירליך געמוזט ארויסרופען א גייסטיגע אונרואיג־קייט ביי דער דאַמאָלט ערשט ארויפגעקומענער רוסישער אינטעליגענץ. די רוסישע און סלאַווישע וועלט איז דורך די העגעל׳שע געשיכטספילאָזאָפיע אויסגעשלאָסען געוואָרען פון היסטאָרישען פּראָצעס און דעם מענשליכען פּראָגרעס; די רוסישע אינטעליגענץ האָט ניט געוואָלט אונטערגעבען די סלאַווישע וועלט און דאָס מעכטיגע רוסלאַנד אונטער העגעל׳ס פילאָזאָפישען נאַציאָנאַליזם. אין רוסלאַנד איז דערפאַר ענטשטאַנען אַנאַנדער גייסטיגע שטרעמונג, די סלאַוואָפילישע, וועלכע האָט אָנגעווענדעט די זעלביגע העגעל׳־שע געדאַנקען, אָבער ניט אויף דייטשלאַנד, נאָר אויף רוסלאַנד. די געשיכטע האָט דערגרייכט איר העכסטען פונקט ניט אין דייטשלאַנד, נאָר אין רוסלאַנד, און דער סלאַווישער וועלט. די מערב-אייראָפּעאישע קאַטוילישע און פּראָ־טעסטאַנטישע וועלט איז פאַראורטיילט צום אונטערגאַנג, צום "צופוילען", און רוסלאַנד וועט אויפנעמען דעם פאָדעם פון דער וועלט געשיכטע. די פּאַרלאַ־מענטען, די קאָנסטיטוציעס, די דעמאָקראַטיען פון מערב-אייראָפּאַ זיינען טעות׳ען. דער העכסטער אמת ליגט אין רוסלאַנד׳ס פּאָליטישער אָרדנונג, וואו דאָס פאָלק, דאָס לאַנד, די קירכע און די זעלבסטהערשאַפט זיינען פאַר־איינינגט אין איין איינהייט. דאָס איז געוועזן די שאָוויניסטיש-נאַציאָנאַ־ליסטישע לערע פון די סלאַוויאַנאָפילען, וועלכע האָט געהאַט א טיפע ווירקונג

אויף דער גאַנצער שפּעטערדיגער פּאָליטיק פון רוסלאַנד. די רוסישע רעאַקציע, דער פּאַנסלאַוויזם, די ערָאבערונגס־פּאָליטיק האָט זיך אנגעלענט און געשטיצט אויף דער סלאַוויאַנאָפילסטווע.

אָבער לעבען דיזער שאָוויניסטיש־רעאַקציאָנערער אויפפאסונג פון נאַציאָנאַליזם איז אין 19טען יאָרהונדערט אויפגעטראָטען אויך די פרייהייטליך־פּראָגרעסיווע אידעע פון נאַציאָנאַליזם. דיזע אויפפאסונג פארשטעהט אונטער נאַציאָנאַליזם די באפרייאונג פון פאָלק און לאַנד און די העכסטע פאַנאַנדערבליאונג פון דער אייגענער אונטערדריקטער ק ו ל ט ו ר און אנערקענט ניט קיין אונטערשיד צווישען שטאַרקע און שוואַכע, גרויסע און קליינע פעלקער. דיזער נאַציאָנאַליזם, פאַר וועלכען מיליאָנען האָבען געקעמפט און געליטען, איז געוואָרען דאָס מאָטאָ פון פּאָעטען און דער געדאַנק פון פילאָזאָפען אין 19טען יאָרהונדערט. ער איז אָנגעזאָגט געוואָרען פון בייראָן, מאַציני, באַקונין, מאָזעס העס, פון אייניגע פּראָגרעסיווע סלאַוויאַנאָפילען, ווי כאָמיאַקאָוו, וועלכער האָט שוין ניט גערעדט פון רוסישען פאָלק אלס אַן אויסגעקליבען פאָלק, נאָר פון אלע פעלקער און זייער רעכט אויף היסטאָרישער עקזיסטענץ. לאַסאַל האָט אין זיינע שפּעטערע יאָרען, נאָך דעם איטאַליעניִשען קריג, דערפילט די בארעכטיגונג פון דיזען פרייהייטליכען נאַציאָנאַליזם, וועלכער האָט אין אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם געפונען אַלץ מער און מער א פארשטענדניש און אַן אינהאַלט.

אין דעם איצטיגען צוזאַמענשטויס פון די פעלקער שטעהט דאָס פּראָבלעם פון נאַציאָנאַליזם אויף דער טאַגעסאָרדנונג. די וועלט־געשיכטע, וועלכע איז דאָס וועלט־געריכט, לויט דעם טיפזיניגען וואָרט פון העגעל, דאַרף איצט משפּט'ען וועלכען נאַציאָנאַליזם עס געהערט די צוקונפט, דעם ערָאבערענדען, אונטערדריקענדיגען, רעאַקציאָנערען נאַציאָנאַליזם, אָדער דעם באפרייענדען, דעמאָקראַטישען, פּראָגרעסיווען נאַציאָנאַליזם. זאָלען מאַכט, גוואַלטטעטיגקייט, אסימילאַציע, דיזע מיטלען פון רעאַקציאָנערען נאַציאָנאַליזם ענטשיידען אין פעלקער־לעבען, אָדער זאָל אנערקענט ווערען דער פּרינציפּ פון פרייער נאַציאָנאַליטעט און קולטור אויף דעם יסוד פון די באַציאונגען צווישען די פעלקער? איז געקומען שוין די צייט פאַר דער פאַרווירקליכונג פון קאַרל מאַרקס' אויסרוף אין זיין בארימטען אַדרעס פאַר דעם אינטערנאַציאָנאַל וועגען דעם דייטש־פראַנצויזישען קריג אין 1871, דאָס רעכט און יושר זאָלען רעגולירען די באַציאונגען צווישען פעלקער, אַזוי ווי זיי ווערען אָנגעווענדעט אין לעבען פון יחידים?

דאַריבער ענטשיידעט איצט די וועלט־געשיכטע אין די פורכטבאַרע פעלקער־קאַמפּען.

צוויי פּרינציפּען האָבען זיך צוזאַמענגעשטויסען אין דער וועלט־מלחמה.

פון נצחון פון דעם אָדער יענעם פּרינציפּ וועט אויך אָפּהייננגען אויב דיזע גרעסטע פון אלע מלחמות זאָל זיין די לעצטע, אָדער אז דער בעכער פון ליידען פון דער פארבלוטיגטער מענשהייט איז נאָך ניט פיל. אויף איין זייט שטעהט דער אלטער רעאקציאָנערער נאציאָנאליזם, וועלכער אנערקענט ניט קיין אידעע און קיין מאָראַל, נאָר גוואלדטעטיגקייט, מאכט, מאיאָריטעט, אסימי־לאציע, און וויל איבערגעבען די הערשאפט איבער דער ערד און די פעלקער אין דעם רשות פון איינינגע מעכטיגע פעלקער, אָדער גאָר פון איין איינציגען פאָלק. דיזער נאציאָנאליזם שטיצט זיך אויף די מאָנארכיען, דער קירכע, דעם קאפּיטאליזם, דעם אימפּעריאליזם, אויף אלע געוואלדטעטיגע כחות פון דער ביזאהעריגער געשיכטע. אויף דער אנדער זייט האָט זיך אויפגעהויבען דער פּראָגרעסיווער נאציאָנאליזם, וועלכער פּראָקלאמירט דאָס היילינגע רעכט פון אלע פעלקער אויף לעבען און ענטוויקלונג, אויף פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט פון אלע פעלקער, דעם ווערט און דאָס רעכט פון אלע נאציאָ־נאלע קולטורען און קולטור־מעגליכקייטען. דיזער פּראָגרעסיווער נאציאָנא־ליזם וויל ווערען דער יסוד פאר דעם קומענדען אינטערנאציאָנאליזם און סאָ־ציאליזם. ווארום נאָר די גלייכהייט פון אלע פעלקער קען מעגליך מאכען די הארמאָניע צווישען אלע פעלקער. דער אינטערנאציאָנאליזם און די האר־מאָניע צווישען די פעלקער איז די ערשטע באדינגונג פאר דער סאָציאלער הארמאָניע ביי יעדען פאָלק באזונדער.

דער אידישער אַרבייטער און דער ציוניזם

עס ליגט א טיפערער זין אין דעם, וואָס די פראגע, פאַרוואָס דער אידישער ארבייטער דאַרף זיין א ציוניסט, ווערט פאר איינס ווידער און ווידער ארויסגעשטעלט. ווארום דער בינטעל פון אורזאכען און דער קראַנץ פון מאָטיוען, וועלכע פירען דעם אידישען פּראָלעטאריאט צו זיין סאָציאַליסטישען פריילאַנד, פאַרמערען זיך, פאַרטיפען זיך, ענדערען זייער באַטאָנונג און אינטענסיוויטעט, לויט נאָך דעם ווי עס ענטוויקעלט זיך דאָס אידישע לעבען אויף דער וועלט, ווי עס שטייגט דער אידישער המון, סאָציאַל און קולטורעל, ווי עס וועבט זיך בכלל דאָס וואונדערבאַרע געוועב פון היסטאָרישען פּראָצעס.

אַמאָל האָט מען געמיינט, דאָס די ערקענטניש פון דער סאָציאַל-עקאָנאָמישער אויסנאַמס-לאַגע פון דעם אידישען פּראָלעטאריאט אין דער פּראָדוקציע איז שוין פאר דעם אידישען ארבייטער א גענוגענדער מאָטיוו, דאָס ער זאָל וועלען א אידיש לאַנד. אויב דער אידישער ארבייטער איז דורך דער קאָנקורענץ פון דער ארבייט פאַראורטיילט צו בלייבען אין די אָפּגעשטאַנענע צווייגען פון דער פּראָדוקציע, קאָן די ערקענטניש פון זיין אויסנאַמס-לאַגע זיין פאר אים א מאָטיוו, דאָס ער זאָל וועלען א אידיש לאַנד.

עס ליגט א קערענדעל אמת אין דיזע געדאַנקען. דער אידישער ארבייטער געפינט זיך אין אן אויסנאַמס-לאַגע אויף דער וועלט, אקוראַט ווי דאָס אידיש פאָלק. דיזע אויסנאַמס לאַגע באַשטעהט אָבער ניט אין דעם, וואָס דער אידישער ארבייטער שטעהט אויסערהאַלב פון דער גרויס-פּראָדוקציע. די אידישע פּראָלעטארישע אויסנאַמס-לאַגע איז א סך א ווייטערע און א טיפערע. אויף דער אידישער ארבייט ליגט דערזעלבער קין-צייכען, ווי אויף דעם אידישען פאָלק. זי ווערט אין דער וועלט פון קאָנקורענץ פאר ארבייט איזאָלירט פון דער הערשענדער ניט-אידישער ארבייט. זי האָט דערפאר די טענדענץ צו קאָנצענטרירען זיך אין ריין אידישע אינדוסטריען, אָדער זי ווערט פאַרדריינגט אין קלענערע פּראָדוקציאָנס-צווייגען, וועלכע שטעהען מייסטענס אונטער אידישער קאָנטראָל. די אידישע ארבייט האָט ניט קיין פּלאַץ אין דער ניט-אידישער אייזען אינדוסטריע אָדער מינען אינדוסטריע און באַשאַפט זיך אן אייגענע טעריטאָריע הויפּטזעכליך אין דער נאָדעל-אינדוסטריע. עס איז פאַראַן א געטאָ, א געצוואונגענע און פריוווילינע געטאָ פאר דער אידישער ארבייט, אזוי ווי פאר דאָס אידישע פאָלק.

דיזע אויסנאַמס-שטעלונג פון דער אידישער ארבייט איז נאָר א ווייטערע באַלייכטונג פון דער אידישער גלות-נויט. אויף אזוי פיל, אָבער נאָר אויף

אזוי פיל קען זי זיין איינע פון די מאָטיווען פון ציוניזם פאר דעם ארבייטער קלאַס. ווייל די אידישע ארבייט געפינט זיך אין אַן אינדוסטריעלען געטא, פאר וועלכע עס זיינען פארצאמט די טירען פון אנדערע אינדוסטריען, און אויך די טויערען פון אנדערע לענדער, דארף דער אידישער פּראָלעטאריאט וועלען אַן אייגען אידיש לאַנד פון ארבייט און פרייהייט.

דיזער סאָציאַל־עקאָנאָמישער מאָטיוו איז קיינמאָל ניט ארויסגעשטעלט געוואָרען אלס דער איינציגער מאָטיוו פון ציוניזם פאר דעם פּראָלעטאריאט. עס זיינען אויך דערקענט געוואָרען די אינערליכע סתירות וועלכע ענטוויקלען זיך צווישען דעם אידישען גלות און דעם אידישען סאָציאליזם. די סתירה פון דעם אידישען סאָציאליזם אין גלות איז אַ מאָטיוו פאר דעם ציוניסטישען אידעאַל. די סתירה פון דעם אידישען סאָציאליזם אין גלות איז אַ דאָפּעלטע. דער אידישער פּראָלעטאריאט ענטוויקעלט זיך נאָר אין גלות, אין דער פורכטבארער אטמאָספערע פון פּאליטיש־סאָציאלער אונטערדריקונג. זינקט דער אויסערליכער דרוק אויף אידען, הויבט זיך אָן זייער אינווייניגסטער סאָציאַלער אויפשטייג. די אויסוואנדערונג פון אידען פון מזרח־אייראָפּא אין דער פרייער אמעריקא איז אויך אַ פּאמעליכער אויפשטייג פון אידען פון פּראָלעטאריאט צו דעם מיטעל־קלאַס און דעם העכערען קלאַס. „ווערט דער איד פריי, לייגט ער אויס... סוקסעס“, האָט זאנגוויל באמערקט ערגעץ וואו זייער שארפזיניג. די ענטוויקלונג פון דעם אידישען פּראָלעטאריאט און פון דעם אידישען סאָציאליזם שטעהט אין אַן ענטגעגענזעצטער פארהעלטניש צו דער פּאליטישער גלייכבארעכטיגונג פון אידישען פאָלק. דער באזיס פאר אידישען סאָציאליזם, דער פּראָלעטאריאט און די ארבייט, קען באשאפען ווערען ערשט אין אַן אייגען אידיש לאַנד.

אָבער נאָך אַ ווייטערע סתירה איז פאראן אין דעם אידישען סאָציאַליזם. ווען ער וואַכט אויף אויף דער אידישער גאַס, איז ער פול מיט ענערגיע, מיט גייסטיגער און מאָראַלישער וויטזיכטיגקייט און קראַפט. דער אידישער ארבייטער קלאַס איז פארטיג פאר'ן ענטשיידענעם סאָציאלען קאַמף, בשעת דער ארומיגער פּראָלעטאריאט שטעהט נאָך קוים אויף זיינע סאָציאַליסטישע פיס. אָפטמאָל איז דער אידישער פּראָלעטאריאט דער לערער אין רעוואָלוציע און סאָציאליזם פאר דעם ניט אידישען פּראָלעטאריאט. דער אידישער סאָציאליזם ווערט אויפגעגעסען פון דער סתירה צווישען זיין וועלען און זיין קאָנען, צווישען זיין רייפקייט און דער ארומיגער אָפּגעשטאַנענקייט. די אידישע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע ענערגיע צושווימט זיך געוויינליך און פארוואנדעלט זיך געוויינליך צוזאמען מיט דער סאָציאלער פארוואנדלונג אין אַן אינדיווידועלער, און ווען זי קליבט זיך שוין יא אויף, עסט זי זיך אליין אויף אין אונפּרוכטבארער איזאָלירטקייט. דורך דער באשאפונג פון

באשטענדיגער ארבייט וועט דער ציוניזם מעגליך מאכען די ענטוויקלונג פון א באשטענדיגען אידישען ארבייטער קלאס מיט א שעפּפערישער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער אידעאָלאָגיע און ענערגיע.

אָבער דיזע מאָטיווען מאכען איצט פּלאץ פאר דעם טיפערען אָרגאני־שען מאָטיוו פון ציוניזם. דער קולטורעל־ אויפוואכענדער אידישער פּראָלע־טאריאט ווערט איצט פּייאיג איבערצולעבען דיזען טיפערען מאָטיוו. דער אידישער פּראָלעטאריער איז א קולטור־מענש, דער נייער קולטור־מענש, אויף דער אידישער גאַס. ער איז פאראנטווארטליך פאר דער געפאלענקייט פון דעם אידישען מענש צווישען מענשען, פאר דער פאנאנדערפאלענקייט פון דעם אידישען פאָלק אין דער מענשהייט, פאר דער געבונדענקייט פון דעם אידישען גייסט. אלס א קולטור־מענש טראָגט אין זיך דער אידישער פּראָ־לעטאריער דעם צער און צאָרן פון דער אידישער פארגאנגענהייט און געגענ־ווארט, און דעם חוב פון דער אידישער צוקונפט. אלס קולטור־מענש בויט ער די צוקונפט, לעבט אין דער געגענווארט מיט איר צויבערפול בילד, פאר־בינדט די געגענווארט מיט די שפּעטערדיגע דורות. ער וויל דערוואכונג און אויפלעבונג פון אידישען פאָלק, ווייל דאָס איז די ערלייזונג פון דער אידישער נויט, די אויפלייזונג פון די טראגישע אידישע סתירות דורך דעם שאפענדען און באפרייענדען ווילען. פון שטאנדפּונקט פון קולטור איז דער סאָציאַ־ליסטישער ציוניזם די פארבעסערונג פון דער סטיכישער מענשליכער געשיכ־טע, א שריט ווייטער צו דער פארווירקליכונג פון אינטערנאציאָנאלען סאָ־ציאליזם, די איידעלסטע פרוכט פון דעם קולטורעלען שאפען פון אידישען גייסט.

עס זיינען דאָ קולטור־אידעאלע מאָטיווען, פון וועלכע דער מאָדערנער אידישער פּראָלעטאריער דארף וועלען דעם ציוניזם. כמעט ווי „מליצות“, ווי אונזערע סאָציאָלאָגען וואָלטען זאָגען, וועלכע ריידען פּראָזע און ווייסען ניט, דאָס עס איז פּאָעזיע. אָבער דיזע אידעאלע מאָטיווען זיינען סוף כל סוף די טרייבענדע קראפט פון אלע גרויסע געזעלשאפטליכע באוועגונגען. אין נאָמען פון דער נייער מוזיק מיט איר דראמאטישער ערקלערונג פון לעבען האָט ריכארד וואגנער גערופען די דייטשע ארבייטער צו רעוואָלוציע און סאָציאליזם. אין נאָמען פון דער פארקערפּערונג פון קונסט און שיינהייט אין ארבייט און לעבען האָט דזשאָן ראסקין געפּריידיגט די נייע סאָציאלע וועלט אויף זיינע ענגלישע ארבייטער מיטינגס. ווען מארקס בויט דעם סאציאליזם אויף א היסטאָרישער נויטווענדיגקייט און אויף מאטעריעל־עקאָנאָמישע אינטערעסען, פאראייניגט ער מיט א כיון דעם קרייז פון מענש־ליכער מאָטיווירונג, ווייל ער זעהט נאָך די אומבאוואוסטזיניגע, בלינדע סטי־כישע, מענשליכע געשיכטע. ער ערלייזט דיזע בלינדע וועלט דורך דער

פילאָזאָפיע פון היסטאָרישער ענטוויקלונג, דורך דעם אָנזאָג פון פאָרטשריט דורך קאמף, וועלכער וואלטעט אין דער געשיכטע. אָבער אויך מארקס און ענגעלס האָבען שוין געוואוסט פון דעם אנדערען שליסעל פון דער געשיכטע, פון קולטור, מאָראל און גייסט. נאָר זייער ווירקונג וועט אָנהויבען זיך אין דער צוקונפטיגער עפּאָכע פון פרייהייט, וועלכע וועט קומען נאָך דער איצטי־גער עפּאָכע פון נויטווענדיגקייט, ווי די באגרינדער פון היסטאָרישען מאטע־ריאליזם דריקען זיך אויס.

די העכסטע באגרינדונג פון דעם ציוניזם פאר דעם באוואוסטזיניגען אידישען פראָלעטאריער איז, דאָס ער דערהויבט און פארשענערט דאָס לעבען. ער איז אן אידעאל פון צוקונפט, וועלכער וועקט די העלדישע ענערגיע פון דער געגענוואַרט. איבער אלע סאָציאלע, עקאָנאָמישע, מאטעריעלע מאָטי־ווען פון ציוניזם שוועבט דער אידעאלער מאָטיוו, וועלכער קומט פון די טיפע־נישען פון מענשליכער נשמה און קערט זיך צו איר אום, רופענדיג און שאפענדיג.

דאָס דער ציוניזם איז ניט קיין אוטאָפיע לערנט אונז די וועלט גע־שיכטע. קיינער קען ניט ווייזען, דאָס דער פרייהייטס־חלום איז ווען עס איז געבליבען אין דער מענשליכער געשיכטע אן אומפארווירקליכטע אוטאָ־פיע. „אזוי ווי די מענשליכע געשעהענישען זיינען פארענדערליך, קען עס זעהר מעגליך זיין, דאָס אידען זאָלען נאָך אמאָל באקומען א זעלבסשטענ־דיגע מלוכה״, — אזוי האָט שוין שפינאָזא געזאָגט זיין פילאָזאָפישע נבואה מיט יאָר הונדערטער צוריק,—„אויב די אידען וועלען זיך באפרייען פון דער אָבשוואכענדער ווירקונג פון זייער תורה״, — איז שפינאָזא ווייטער מוסיף. פון דער אָבשוואכענדער ווירקונג פון דעם גלות־גייסט, איז דער אייגענטליכער אויסטייטש דערפון. דער אידישער סאָציאליסט, דער קולטורעלער פראָלע־טאריער, באפרייט זיך פון דיזער אָבשוואכענדער ווירקונג פון גלות־גייסט, און וואָס מער ער באפרייט זיך, אלץ מער איז ער מסוגל דעם ציוניזם צו איבערלעבען פון אלע זיינע פארצווייגטע און טיפזיניגע מאָטיווען. און וועט דער פראָלעטאריאט דעם ציוניזם איבערלעבען, וועט ער אים אויך באשאפען און פארווירקליכען אין דעם שטראָם פון די „מענשליכע געשעהענישען״, וועלכע זיינען פארענדערליך״, ווי שפינאָזא האָט עס געזעהן בנבואה.

דער אידישער שטאַט *)

א גרויסער חלום האָט זיך פאַרווירקליכט. נאָך א גרויסער געשעהעניש אין צוזאמענהאנג מיט דער רעוואָלוציאָנערער וועלט־מלחמה. ענגלאנד ערקלערט פּאַלעסטינא פאר ארץ ישראל, פאַר א היים פאר דעם אידישען פאָלק. און מיט דער גרעסטער דייטליכקייט און קלאָרקייט ערקלערט ענגלאנד, אז דער אידענשטאַט איז ניט א מתנה צו אידען אנשטאט זייערע בירגערליכע און פּאָליטישע רעכט אין זייערע גלות־לענדער. פארקערט, ציון זאָל ווערען דער העכסטער שטאַפּעל, די קרוין פון דער אידישער עמאַנציפּאציע אומעטום, דער לעצטער אקט אין זייער גע־רעכטען קאמף פאר גלייכבארעכטיגונג אין דער גאנצער וועלט. דאָס איז דער זין פון דער ענגלישער דעקלאראציע, וועלכע זאָגט, אז די אידישע היים אין ארץ ישראל זאָל ניט בארויבען די אידען פון זייערע רעכט חוץ לארץ ישראל. די וועלט־מלחמה האָט געבראכט די רעוואָלוציע אין רוסלאנד, האָט דעמאָקראטיזירט די פעלקער, האָט דערנעהענטערט יעדען שטאַט צו דער סאָ־ציאלער רעוואָלוציע, האָט פראָקלאמירט די פרייהייט פון אלע אונטערדריקטע פעלקער, און האָט איצט פאַרווירקליכט דעם חלום פון שיבת ציון.

עס איז א כלל אין דער מענשליכער געשיכטע אזוי ווי אין דער נאַטור, אז קיין כח ווערט אין איר ניט פארלאָרען. פאר יעדער אידעע, וועלכע דער באשריינקטער שכל באטראכט געוויינליך אלס אן אומדורכפירבארע אוטאָפּיע, מוז דאָך קומען די צייט פאר פארווירקליכונג, אויב נאָר אָט די אידעע איז בהסכם מיט דעם שכל און דעם יושר פון לעבען. די אידעע פון א אידישען שטאַט, וועלכע איז אויפגעוואכט ביי אלע רעוואָלוציאָנערע און אויפגע־קלערטע גייסטער פון דעם נייצענטען יאָרהונדערט, האָט געקלונגען ווי אן אוטאָפּיע, ווי א געדאנק, וועלכער דער פאַנטאַסטישער שכל איז מחיב, אָבער פאר וועלכען עס איז אין דער האַרטער ווירקליכקייט ניטאָ קיין אָרט. גרויסע נאַטורען צווישען אידען און ניט־אידען האָבען געגלויבט אין דער אומקערונג פון אידען אין ארץ ישראל, און קליינע נאַטורען, באזונדערס ביי אידען גופא, האָבען דערפון געלאכט און געשפּאָטעט. וואָס קלענער און „פּראַקטישער" דער איד איז געווען, אלץ מער קליינליכע סברות האָט ער ארויסגעפונען, כדי צו באווייזען די אונמעגליכקייט פון ציוניזם און אלץ מער האָט ער אין זעלבסטצופרידענער באשריינקטקייט געלאכט פון די פאַנטאַזיאָרען און בעלי־חלומות ביז דער אָפּטימיסטישער כלל איז פאר אונזערע אויגען פאר־

---

*) פון „טאָג" 20־טען נאָוועמבער, 1917, געשריבען באַלד נאָך דעם פּאַרעפענט־ליכען פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע.

ווירקליכט געוואָרען, אז פאר יעדער גרויסער אידעע מוז קומען איר צייט, ווי שווער די געבורט־שמערצען זאָלען ניט זיין.

שוין שפינאָזא אין זיבעצענטען יאָרהונדערט האָט מיט זיין נביאיש־פילאזאפישען בליק פאָראויסגעזעהן די מעגליכקייט פון דער אומקערונג פון אידען אין ארץ ישראל. ער זאָגט די בארימטע ווערטער: „אזוי ווי די מענשליכע צושטענדען זיינען פארענדערליך, איז ביי א באשטימטער געלעגענהייט מעגליך, אז אידען וועלען ווידער אויפבויען זייער אמאָליגען שטאַט". דער דייטשער פילאָזאָף פיכטע אין אָנהויב פון נייצנצעטען יאָרהונדערט, וועלכער איז אויך געווען דער ערשטער דייטשער סאָציאַליסט, האָט פאָרגעשלאָגען, אז די פעלקער זאָלען אָפּגעבען אידען ארץ ישראל, אָבער פיכטע איז געווען א אידען־פיינד, ער האָט געלעבט אין דער צייט פון דעם אויפוואַכענדען דייטשען פאטריאָטיזם געגען נאָפּאָלעאָן, אין דער צייט פון די דייטשע פאָגראָמען געגען אידען און דעם געשריי: העפּ, העפּ! ביי פיכטע איז דער אידישער שטאַט א תשובה אויף דער אידישער פלאָג, מיט וועלכער די מענשהייט איז געשטראָפט געוואָרען. אויך דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציאָנער פעסטעל, וועלכער איז הינגעריכטעט געוואָרען אלס אָרגאניזאטאָר פון דעם דעקאַבריסטען־אויפשטאַנד אין יאָר 1825 געגען ניקאָלאַי דעם ערשטען, האָט אריינגענומען אין זיין פראָגראַם פאר דעם סאָציאַליסטישען איבערבוי פון דער מענשהייט דעם געדאנק פון א אידישען שטאַט אין ארץ ישראל. פעסטעל'ס אידישער שטאַט נעמט זיך ניט, ווי ביי דעם דייטשען פילאָזאָף פיכטע, פון שנאה צו אידען, נאָר פון זיין אַלגעמיינער הומאַניטעט און זיין גלויבען, אז די וועלט קאָן איבערגעבויט ווערען אויף די יסודות פון פארנונפט און גערעכטיגקייט.

דעם חלום פון א אידישען שטאַט האָבען געח'לומ'ט די בעסטע אידען פון נייצנצעטען יאָרהונדערט, נאָך פיל פריער פאר דער ציוניסטישער באוועגונג. עמנואל נח, דער מערקווירדיגער אידישער פאטריאָט פון אמעריקא, וועלכער האָט געוואָלט אויפבויען א אידישע טעריטאָריע ביי נייאַגארא פאָלס, איז געווען דער ערשטער ציוניסט פארלאַכט און פארשפּאָטעט פון די אידען פון זיין צייט. היינע און לאסאַל האָבען זיך אין מאָמענטען פון זייער לעבען ארומגעטראָגען מיט דעם חלום פון א אידישער מלוכה, און אָט דער געדאנק האָט אויך אויפגעבליצט ביי פיל אנדערע אידישע רעוואָלוציאָנערען פון יענער צייט, באזונדערס ביי די אידישע תלמידים פון סען סימאָן. דער גרויסער אידישער סאָציאַליסט מאָזעס העס, וועלכער פארנעמט נאָך מארקס און ענגעלס אין דער געשיכטע פון סאציאַליזם דעם נעקסטען פלאַץ, איז שוין אין יאָר 1862 אויפגעטראָטען אלס דער פילאָזאָף און נביא פון ציוניזם. זיכער זיינען פיל ראַדיקאַלע אידישע גייסטער פון יענער צייט געווען אין האַרמאָני

מיט דעם פריציייטיגען אַנזאַגען פון ציוניזם. יאַרצענטען פאר דער ציוניסטישער באוועגונג האָט שוין אויפגעלעבט ביי אידען און ניט אידען די ראָמאַנטישע „אוטאָפּיע" פון א אידישען שטאַט, וועלכער ווערט איצט אזוי וואונדערבאַר פארווירקליכט פאר אונזערע אויגען.

מער אָבער איידער ביי אידען זעלבסט אפשר האָט די אידעע פון דער אידישער אומקערונג אין ארץ ישראל געפונען איר אָפּקלאַנג אין ענגלישען פאָלק. אין דער רעפאָרמאַציאָנס־באוועגונג האָבען זיך די נאָרדליכע פעלקער פון איירָאפּא אָפּגעווענדעט פון קאַטאָליציזם צוריק צו דער ביבעל, צו דעם ריינעם און מאָראליש־מענשליכען גייסט פון אידענטום. ביי דעם דייטשען פאָלק האָט אָבער די פרומע ביבעל ניט געלאָזען קיינע טיפע וואָרצלען, דער פּראָטעסטאַנטיזם האָט דאָרט געפירט צום אטעאיזם, צו דער דייטשער פילאָזאָפיע, צו קאַנט און העגעל, וועלכע האָבען איינגעשפּאַנט די וועלט אין די קאַטעגאָריען פון פארנונפט. אין ענגלישען פאָלק אָבער האָט די ביבעל געפירט צו א נייער רעליגיעזיטעט און האָט רעפאָרמירט דאָס לעבען, דאָס פּריוואטע לעבען אזוי ווי דאָס פּאָליטיש־שטאַטליכע. די נייע ענגלישע דעמאָקראַטיע איז געגרינדעט געוואָרען אויף דער מאָראַל און שטילער פרומקייט פון דער תורה, און אין דער קראָמוועל־רעוואָלוציע קלינגט אזוי פיל נאָטקעם פון דעם אלטען טעסטאַמענט. פילע שטאַטען פון אמעריקא, וועלכע זיינען געגרינדעט געוואָרען פון די פּוריטאנער, האָבען אויסגעארבייט זייערע דעמאָקראַטישע קאָנסטיטוציאָנען נאָך דעם גייסט פון דער תורה און בארופען זיך אין זייער באגרינדונג אויף די אמת'ען פון אלטען טעסטאַמענט. אין ענגלישען פּאָלק לעבט זייט יאָרהונדערטער א פארבאָרגענע באוואונדערונג פאר דעם ביבלישען פּאָלק ישראל, ווי אויך אַן אומבאוואוסטזיניגער גלויבען, אז דאָס פּאָלק ישראל וועט זיך נאָך אומקערען אין ציון.

ביקאָנספילד האָט דער ערשטער געגעבען דיזער ביבלישער סימפּאַטיע פון די ענגלענדער צו ציון און דעם פּאָלק ישראל א פּאָליטישען אינהאלט. ער האָט אָנגעהויבען לערנען דאָס ענגלישע פּאָלק, דאָס א פרייעם אידישעם ארץ ישראל קאָן ווערען א מעכטיגער גליד אין דער בריטישער אימפּעריע, א פארבינדונגס־פּונקט צווישען עגיפּטען און אינדיען, צווישען אפריקא, אזיען, און אויך איירָאפּא. זייט דעם טראָגט זיך צווישען די ענגלענדער די אידעע פון א אידישער מלוכה אין ארץ ישראל דורך ענגלאנד'ס הילף. סער אָליפאַנט, קאָנדער, לאָרד אַבערדין און פילע פארטרעטער פון דער ענגלישער פּאָליטיק, אריסטאָקראַטי און קירכע האָבען געפּרואווט זיך מאכען פּראַקטישע פארזוכען צו העלפען דער אידישער קאָלאָניזאציע אין ארץ ישראל און צו שטארקען די ציון־באוועגונג פּאָליטיש. בשעת הערצל איז אויפגעטראָטען אין יאָר 1897 מיט זיין ציוניסטישער פּאָליטיק, האָט ער געפונען די ווייטסטע

פארשטענדנים פאר זיינע אידעען צווישען ענגלענדער. אויך אלע זיינע פארבינדונגען מיט דעם דייטשען קיסר, וועלכע ער האט שפעטער געמאכט, האט ער געהאט צו פארדאנקען איינינע ענגליש־קריסטליכע ציוניסטען, באזונדערס דעם ענגלישען רעוורענד העכלער, וועלכער איז געווען א מקורב צום גראסהערצאג פון באדען.

הערצל האט אויף א ווילע געפרואווט פארבינדען דעם שיקזאל פון ציוניזם מיט דייטשלאנד'ס אימפעריאליסטישע שטרעבונגען אין אריענט. דאס איז געווען אין דער צייט ווען דייטשלאנד האט ארייגעשטעלט איר ערשטע פוס אין דער טערקיי, און ווען ווילהעלם דער צווייטער האט זיך ערקלערט פאר דעם קריסטליכען באשיצער פון דער גאנצער מאכמעדאנישער וועלט. אבער דוקא די דייטשע פאליטיק אין דער טערקיי האט געמאכט א סוף צו הערצל'ס האפנונגען און ערווארטונגען אין קאנסטאנטינאפעל. הערצל ווענדעט זיך ווידער צו ענגלאנד, און ט ש ע מ ב ע ר ל י י ן באט אן אין יאר 1903 אוגאנדא אלס א אידישעס אויטאנאמעס לאנד.

אין די יארען פון דער וועלט־מלחמה האט זיך דער אינטערעס פאר דעם ציוניזם אויפגעוועקט אין אלע לענדער. אין רוסלאנד, פראנקרייך, איטאליען, דייטשלאנד, ענגלאנד, אמעריקא, האבען זיך אנגעהויבען הערען גינסטיגע שטימען פאר דעם ציוניזם, און באזונדערס זיינען געקומען דיזע שטימען פון דעם פראלעטאריאט און די סאציאליסטען. דער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער סעקרעטאריאט, די ענגלישע ארבייטער פארטיי, די אמעריקאנער אלייענס פאר לייבאר און דעמאקראסי, האבען אנגענומען אפילו רעזאלוציאנען פאר א אידישע היים אין ארץ ישראל. אבער דא האט זיך ארויסגעוויזען דער טיפער אונטערשיד צווישען דייטשלאנד און ענגלאנד. אין דייטשלאנד האט מען אין דער מלחמה־צייט גערעדט וועגען דעם ציוניזם אלס א סאבסטיטוט פאר אידישער גלייכבארעכטיגונג, אלס א קאלאניזאציאנס־פלאן פאר די פוילישע אידען, פאר וועלכע די גרענעצען פון דייטשלאנד מוזען בלייבען פארשפארט. ענגלאנד פארקערט האט אויסדריקליך באטאנט, דאס דער ציוניזם טאר ניט זיין קיין אויסרייד צו באגרענעצען וואו עס איז די אידישע רעכט. דייטשלאנד'ס ציוניזם איז א טייל פון איר אנטיסעמיטיזם, גאנץ אין גייסט פון פיכטע. ענגלאנד'ס ציוניזם איז א דערגענצענדער גליד אין דער דעמאקראטישער בריטישער אימפעריע און ציט זיין אידעאלאגיע פון די טראדיציעס פון דעם ענגלישען ביבעל־ענטוזיאזם.

אזוי באררייכערט זיך אלץ מער און וואונדערבארער די אידעאלאגיע פון דער רעוואלוציאנערער מלחמה. אויך דער חלום פון שיבת ציון, די אידעע פון דעם אידישען שטאט איז ארייגעפלאכטען געווארען אין דיזען גיגאנטישען קריג צווישען פרייהייט און רעאקציאן.

דער סאָציאַליסטישער ציוניזם *)

דער סאָציאַליסטישער ציוניזם איז מיט צוועלף יאָר צוריק געווען נאָך אַן אַלגעמיינער געלעכטער, אַ משונה'דיגע זאַך, איבער וועלכער מען האָט געמאַכט גוטע און שלעכטע וויצען, אַ פאַראייניגונג פון אידעען און באַגריפען, וואָס קלוגע מענשען האָבען געהאַלטען פאַר אונמעגליך. איצט איז דער סאָציאַליסטישער ציוניזם אַ לעבעדיגער פאַקט, אַ געזעלשאַפטליכע באַוועגונג.

איצט איז דער סאָציאַליסטישער ציוניזם אַ פאָרמעל פאַר דער לייזונג פון דעם אידישען פּראָבלעם, וואָס מען קען שטרייטען געגען איר פּראַקטישער אויספירבאַרקייט, אָבער וואָס קיינער קען זי מער ניט שטעמפּלען אַלס ווידער־שפּרוכספול, אַלס ניט־לאָגיש, אַלס אַ פאַנטאַסטישע אויסטראַכטעניש. די פאַראייניגונג פון ציוניזם און סאָציאַליזם צו אַ העכערען באַגריף זעהט שוין אויס פאַר דער גאַנצער אידישער ראַדיקאַלער וועלט אַלס אַן ערנסטע מעגליכ־קייט, ווייבאַלד נאָר דער נאַציאָנאַליזם בכלל איז ערלויבט פון סאָציאַליסטי־שען שטאַנדפּונקט און אידישע קאָלאָניזאַציע אין פּאַלעסטינא איז פּאָליטיש און טעכניש דורכפירבאַר.

אויב ציוניזם און סאָציאַליזם האַלטען איצט אין פאַראייניגען זיך, טאָ וואָס איז געווען די סבה פון זייער ביטערען, געגענזייטיגען קאַמף פאַר די לעצטע פּאָר צענדליג יאָר? מיט דיזער געזעלשאַפטליכער ערשיינונג איז עס אַקוראַט ווי מיט יעדער אַנדערער געזעלשאַפטליכער ערשיינונג. אחר המעשה באַרשטעהען מיר זי קלאָרער, ריכטיגער און טיפער, איידער אין דער צייט פון איר פּאַסירונג גופא. דער קאַמף צווישען ציוניזם און סאָציאַליזם אָדער, אפשר בעסער געזאָגט, פון סאָציאַליזם געגען ציוניזם איז געווען אַזאַ פאַר־ביטערטער און ליידענשאַפטליכער, ווייל ביידע באַוועגונגען האָבען דוקא געראָטען אין אינווייניגע נאָענטקייט און אַנציאונג צווישען זיך, וועלכע איז געווען אַ סך שטאַרקער און פעסטער, איידער זייער אויסערליכער געגענזאַץ, וועלכער האָט זיך גענומען פון זייטיגע סבות און צופעליגע מיספאַר־שטענדנישען.

בשעת נאָך די ערשטע פּאָגראָמען אין רוסלאַנד, אין אָנהויב פון די אַכציגער יאָרען, איז אַרויסגעוואַקסען די חבת ציון באַוועגונג, די „פּאַלעסטי־נאָפילסטווע", ווי זי האָט זיך דאַמאָלט אָנגערופען, איז נאָך ניט געווען קיין אידישע אַרבייטער באַוועגונג. דער סאָציאַליזם האָט אָנגערירט נאָר די

---

*) פון „טאָג" (ניו יאָרק), 14טער נאָוועמבער, 1915.

אידישע געבילדעטע יוגענד. אויך די חבת ציון איז געווען בלויז א שטרע־בונג פון אינטעליגענץ. דער סאָציאַליזם און פּאַלעסטיניזם האָבען אָנגערירט פאַרשידענע טיפּען פון אינטעליגענץ: דער סאָציאַליזם — די מער אסימי־לירטע יוגענט, וועלכע האָט זיך ערצויגען גייסטיג אויף דער רוסישער ליטע־ראַטור; דער פּאַלעסטיניזם — די מער נאַציאָנאַלע און טראַדיציאָנעלע יוגענט, וועלכע איז געווען צוגעבונדען מיט גייסטיגע פעדים צום אידענטום און צום אידישען פאָלק. דער גענענזאַץ צווישען דעם דאַמאָלדיגען פּאַ־לעסטיניזם און סאָציאַליזם איז געווען די אָפּשפּיגלונג פון'ם פאַרשידענעם כאַראַקטער פון די דאַמאָלדיגע פּאַלעסטינצעם און סאָציאַליסטען. דער סאָציאַליסט האָט געדינט דער עבודה זרה פון אסימילאַציע, ער האָט געזעהן די ערלייזונג פון אידישען פאָלק אין זיין אויפלייזונג צווישען אַנדערע פעלקער, ער האָט ניט געהאַט קיין צוגעבונדענקייט ניט צו דער אי־דישער מאַטעריע און ניט צום אידישען גייסט, ניט צום פאָלק און ניט צו זיין קולטור, ער איז געשטאַנען מיט זיינע ביידע פיס אין דער קולטור און אין די אינטערעסען פון פרעמדען פאָלק. דער פּאַלעסטיניזם איז אים בעפאָר געווען אומפאַרשטענדליך, שטערענד און אומבאַקוועם אין זיינע אסימילאַ־טאָרישע נייגונגען. דער פּאַלעסטינעץ דאַגעגען האָט זיך אויפגעהאָדעוועט על פּי רוב אויף לשון קודש, אויף השכלה־ביכלאַך, אויף אידישקייט, איז ניט געווען אָנגערירט פון דעם ראַדיקאַליזם פון דער רוסישער ליטעראַטור און פון אירע געזעלשאַפטליכע פּראָבלעמען. פּאַלעסטיניזם און סאָציאַליזם זיינען זיך דאַריבער פאַנאַנדערגעגאַנגען אין פאַרשידענע וועגען.

אָבער פּאַלעסטיניזם און סאָציאַליזם זיינען זיך אויך דאַמאָלט צונויפ־געקומען אויף א ווייל. דער דאַמאָלטדיגער פּאַלעסטיניזם האָט אין אָנהויב זיך אויפגעהויבען צו א פאָלקס־באַוועגונג, צו א מאַסען־וואַנדערונג אין ארץ־ישראל צוליב מאַסען־קאָלאָניזאַציע. אלס א מאַסען־באַוועגונג האָט דער פּאַלעסטיניזם געמוזט אָנרירען אויך די נאַציאָנאַל־געשטימטע אידישע סאָ־ציאַליסטען. שוין דאַמאָלט, אלזאָ, מיט מער ווי דרייסיג יאָר צוריק, איז ענטשטאַנען די אָרגאַניזאַציע ביל"ו, פון סאָציאַליסטען־פּאַלעסטינצעס, וועל־כע זיינען געפאָרען אין ארץ ישראל מיט שטורמדיגע, נאַציאָנאַלע און נאָך מער שטורמדיגע אָבער גאַנץ אומבאַשטימטע קאָמוניסטישע צילען. איצט ווייס מען אויך דאָס די דאַמאָלטדיגע בארימטע אידישע סאָציאַליסטען, ווי פּ א ו ו ע ל א ק ס ע ל ר אָ ד אין דער שווייץ און מיט אים פילע אַנדערע אידישע און, אפילו רוסישע סאָציאַליסטען, ווי ו ו ע ר א ז א ס ו ל י ט ש, האָבען זיך ערנסט אינטערעסירט מיט דער פראַגע וועגען ארץ ישראל אלס א לאַנד פאַר אידישער איינוואַנדערונג און קאָלאָניזאַציע.

אָבער דער פּאַלעסטיניזם איז ניט געוואָרען קיין פאָלקס־באַוועגונג. ער

איז באַלד פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין חבת־ציון, אין אַ נאַציאָנאַלען סענטי־מענט מיט ישוב ארץ־ישראל אויף דעם חשבון פון באַראָן ראָטשילד. די מאַסען האָבען געזוכט זייער הילף אין דער עמיגראַציע קיין אַמעריקא און אין דער פּראָלעטאַרישער און סאָציאַליסטישער באַוועגונג.

נאָר אָט איז אין יאָר 1897 אויפגעטראָטען דער פּאָליטישער ציוניזם מיט דעם גרויסען הערצל אַלס פירער. אַ אידען־שטאַט, אַ פּאָליטיש־אונ־אַבהייננגיגע אידישע נאַציע! דער משיח־רוף האָט געשאַפען וואונדער צווישען אידען, און באַלד איז ענטשטאַנען אַ גרויסע ציוניסטישע באַוועגונג, וועלכע האָט אַרומגענומען אידען פון אַלע לענדער און פון אַלע קלאַסען, און קודם כל די אינטעליגענטע יוגענט, וועלכע איז אומעטום דער הייוועז פון אַ געזעל־שאַפטליכער באַוועגונג. בשעת עס איז אויפגעטראָטען דער פּאָליטישער ציוניזם האָט שוין אָבער אויך עקזיסטירט אַ באַדייטענדע סאָציאַליסטישע באַוועגונג צווישען די אידישע אַרבייטער אין אַמעריקא און איירָאָפּאַ. דריי וואָכען נאָך דעם ערשטען ציוניסטען־קאָנגרעס אין באַזעל, אין יאָר 1897, האָט זיך אָרגאַניזירט דער „בונד“ אין רוסלאַנד. און אָט האָט זיך אָנגע־הויבען דער כמעט ווי היסטאָריש־געוואָרענער קאַמף צווישען ציוניזם און סאָציאַליזם.

דער ציוניזם האָט גערופען צו אַ שטאַט אָדער אַן עפענטליך רעכטליך געזיכערטער היים אין ארץ־ישראל, וועלכע זאָל באַלד אויפגעבויט ווערען. אין גלות זיינען אידען מאַכטלאָז, אונפּרוכטבאַר און דאַרפען זיך נאָר פאַר־באַרייטען אין גלות צוליב דער היים אין ארץ־ישראל. דער אידישער סאָ־ציאַליזם האָט אין דעם חלום פון ציון ניט געגלויבט, דערפאַר האָט ער גע־גלויבט אין דעם חלום פון דער רוסישער רעוואָלוציע. מאָרגען פאַלט די רוסישע זעלבסטהערשאַפט, אידען באַקומען גלייכבאַרעכטיגונג אינ'ם דעמאָ־קראַטישען רוסלאַנד, די אידישע פראַגע אין רוסלאַנד און דערמיט אין דער גאַנצער וועלט איז געלייזט. אין דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם וועט זיך אויפלייזען דאָס לעצטע רעשטעל פון דעם אידישען פאָלק. די אידישקייט, וועלכע איז געווען דעם ציוניסט טייער, איז געווען דעם סאָציאַליסט פרעמד און גאָר אבשטויסענד, און עס האָט זיך אָנגעהויבען דער ליידענשאַפטליכער קאַמף צווישען דעם אידישען ציוניסט און דעם „אידיש־שפּרעכענדען“ און „אידיש־אָרגאַניזירטען“ סאָציאַליסט.

אָבער אין דעם געגענזייטיגען קאַמף האָבען זיך ציוניזם און סאָציאַליזם בּיסלאַכווייז פאַרשטאַנען און פאַראייניגט, און די ווייטערדיגע ענטוויקלונג פון דער צייט האָט געלערענט דעם אמת פון סאָציאַליסטישען ציוניזם. דער לשנה הבאה בציון האָט זיך אַרויסגעוויזען אקוראַט אזא חלום, ווי דער לשנה הבאה אין דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. דער ציוניסט האָט געמוזט

מודה זיין אין דער עקזיסטענץ פון אידישע אינטערעסען אין גלות, און דער סאָציאַליסט האָט געמוזט מודה זיין דאָס דער גלות איז אָנגעפילט מיט סתירות. אויב ציון איז ווייט, איז בארעכטיגט די רעוואָלוציאָנערע און סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע פון די מאַסען אין גלות, און אויב דער גלות איז לאַנג, איז בארעכטיגט די אידישע אויסוואַנדערונג און קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל. אויב דער ציוניזם וויל דעם עקאָנאָמישען איבערבוי פון אידען אין ארץ ישראל, טאָר ער ניט זיין גלייכגילטיג צו דעם קאַמף צווישען ארבייט און קאַפּיטאַל אין חוץ לארץ, און אויב דער סאָציאַליזם וויל קלאַסען קאַמף ביי אידען, דאַרף ער באַגריסען דעם ציוניזם מיט זיין שטרעבען צו דער באַשאַפונג פון אידישער פּראָדוקטיווער ארבייט אין ציון. אויב דער ציוניזם זוכט די היסטאָרישע תשובה אויף דער נויט פון דער נאַציע דאַרף ער ניט זיין גלייכגילטיג צו דער נויט פון דעם עקאָנאָמיש-אונטערדריקטען פאָלק, און דער סאָציאַליזם קען ניט פאַנאַנדערטיילען צווישען דער פּראָלעטאַרישער נויט און נאַציאָנאַלער נויט.

דער אינטערנאַציאָנאַליזם לאָזט צו צוויי אויסטייטשונגען: די אויבערפלעכליכע אויסטייטשונג קען מיינען די אויסמישונג פון אלע נאַציאָנען אין א משונה'דיגער סתם-נאַציע, אָבער די ריכטיגערע און טיפערע אויסטייטשונג איז די האַרמאָניע צווישען אלע קולטורעל פאַנאַנדערגעבליטע נאַציעס צו איין אָרגאַנישער מענשהייט. אזוי האָבען זיך ציוניזם און סאָציאַליזם פאַרשטאַנען און פאַראייניגט אין דעם נייעם באַגריף פון סאָציאַליסטישען ציוניזם.

אלס א באַוועגונג איז די ציוניסטיש-סאָציאַליסטישע שטימונג נאָך אלץ ביי איר אָנהויב. מיט צען יאָר צוריק, אין דער צייט פון דער רוסישער רעוואָלוציע האָט זי אויף א ווײַלע אָנגעכאַפּט די מאַסען און געצעהלט צענדליגער טויזענטער ארבייטער אונטער אירע פאָנען. אָבער איידער זי האָט זיך נאָך אָרגאַניזירט אין טעאָריע און פּראַקטיק איז זי דורך משונה'דיגע באַדינגונגען פון אידישען לעבען פאַנאַנדערגעפאַלען אין פאַרשידענע זיך באַקעמפּענדיגע לאַגערען, אין סאַציאַליסטען-טעריטאָריאַליסטען, פּועלי-ציון, סיימיסטען און איז אין דער צייט פון דער רוסישער קאָנטער-רעוואָלוציע ווייטער געפאַלען און ווייטער אויפגעלייזט געוואָרען אין ראַדיקאַלען נאַציאָנאַליזם, אידישיזם, גלותיזם א. א. וו., פאַר דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם איז די צייט געווען צו רואיג, פאַרצווייפעלט און אויסגעוועבט.

אָבער אָט איז געקומען ווידער א שטורם אויף דער וועלט. דאָס אידישע פּראָבלעם שטעהט אין זיין גאַנצען שרעקען און פאָדערט זיין לייזונג. און במעט ווי פון זיך זעלבסט האָט די מאַיאָריטעט פון די אידישע באַוואוסטזיניגע אָרבייטער זיך צוגעווענדעט צו די געדאַנקען פון דעם סאָציאַליסטישען

ציוניזם. א פרייע לאנד פאר דער אידישער נאציע איז ניט דער היפך, נאָר די דערגענצונג פון אידישען סאָציאַליזם, און אז דאָס פרייע אידענלאנד דארף זיין אויפגעבויט אויף העכערע סאציאַלע יסודות, איז דער לאָגישער פועל־יוצא פון ציוניזם. איז דאָס אָבער רעאַל־מעגליך, דורכפירבאַר? ווער עס גלויבט אין די כחות פון אידישען פּראָלעטאריאט, קען ניט לייקענען אין די כחות פון דער אידישער נאציע, און ווער עס האָפט אויף דער אויפלעבונג פון דער אידישער נאציע, קען זיך ניט פאָרשטעלען דיזע אויפלעבונג פון דער נאציע אָהן דער פירערשאַפט פון פּראָלעטאריאט.

ציניזם געגען ציוניזם

ווען אן אונגעוויינליכע אידעע ווערט געבארען אין דער וועלט, ווערט זי פון דעם דורכשניטס-מענשען לכתחילה ערקלערט אלס א פאנטאזיע אדער גאר א משוגעת פון צוהיצטע קעפ, הויבט זי אן צו ווערען שטארקער און געפינט זי אנהייגנער, הויבען אן די דורכשניט-מענשען צו פירען געגען איר א קאמף, און דער קאמף ווערט אלץ ביטערער און פארשארפטער, וואס מער די נייע אידעע טראגט אין זיך אונרואיגקייט, קריטיקירט, צווינגט די דורכשניטס-מענשען צו אקטיוויטעט, צו דער איבערשעצונג פון זייערע איינגעוואוינטע געדאנקען און מעשים. ווערט די אידעע שוין שטארק און לאזט זי ווארצלען אין לעבען, הויבען אן אירע נעכטיגע פארשפאטער זיך צופאסען און מאכען מיט איר א היפאקריטישען שלום. זיי זיינען שוין מודה אין דעם מאראלישען ווערט פון דער נייער אידעע, זיי פארלייקענען זייער אמאליגע מאוס'ע געגנערשאפט, זיי ווינשען גאר דער נייער אידעע דעם גרעסטען ערפאלג, זיי גלויבען נאר ניט אין איר אויספירבארקייט, ערקלערען נאר דעם שיינעם, ערהאבענעם חלום פאר לײדער ניט רעאליזבאר אין דער וועלט. אויב אבער די אידעע ווערט שוין אויספירבאר און די וועלט ווייזט זיך ארויס א סך וואונדערבארער, איידער די קליינינקע מענשעלאך מיט זייערע ארימע עגאאיסטיש-נארישע השגות האבען זיך דאס פארגעשטעלט, ווערען די נעכטיגע געגנער און פראקטישע עם הארצים צבוע'קעס און פארשטעלטע ציניקער. ווענעמס הארץ וועט זיך דאס חלילה ניט פרעהען, ווען אזא גרויסע און שיינע אידעע האט מנצח געווען? ווער איז דאס חלילה געווען געגען אזא ערהאבענעם געדאנק? ווער איז דאס געווען אזא טפוש, וואס האט ניט געקענט זעהן די אויספירבארקייט פון דעם אידעאל? אבער גלייך שטעלען זיי אונטער היפאקריטיש און ציניש א הינטער פיסעל...

די אידעע האט לײדער ניט מקיים געווען איר הבטחה. די פארווירקליכונג פון דער אידעע קערט גאר ניט איבער די וועלט. מיר זיינען טאקע באגייסטערט, פול מיט פייער, אבער דער עולם האט נעבאך ניט קיין ענטוזיאזם, קיין ברען. די קליין-מענשעלאך טוען אן אויף זיך א פרומע כשר'ע מאסקע אויס שרעק פאר דעם פאקט, פאר דער מאיאריטעט. אין הארצען אבער ווארטען זיי אויף דעם טייוועל, אולי ירחם, טאמער וועט זיך א דרעה טאן די ראד פון דער געשיכטע צוריק, די גרויסע אידעע וועט בטל ווערען און די וועלט וועט זיך אומקערען צו איר רוה.

דאס האט פאסירט יעצט פאר אונזערע אויגען מיט דער ציוניסטישער

אידעע. בשעת דער ציוניזם איז אויפגעטרעטען אלס א אידעע אין דעם אידישען לעבען, האָבען די פּראָסטאַקעס פון אלע מינים ערקלערט אים פאר א משוגענע פאנטאזיע, באזונדערס אָבער די סאָציאליסטישע פּראָסטאַקעס, וועלכע זיינען אין תוכן פון זייער נשמה דער ערגסטער סאָרט פון רעאקציאָנערען און אָנבעטער פונ'ם פּאראיבערגעהענדען, אָפּטמאָל גאָר נארישען און זינלאָזען פאקט. ווי קען זיך פארווירקליכען א אידישע מלוכה בשעת אין פּאלעסטינא זיצט דער טערק, דער אראבער, בשעת ענגלאנד וועט דאָך ניט לאָזען, דייטשלאנד וועט פארבאָטען, דער צאר וועט זאפּרעשצאיען? ניט אנדערש, ווי דאָס איז א משוגענע און ווילדע אויסטראכטעניש פון פאנטאַזיאָרען, אזוי האָבען געקלערט און געפילט די אידישע סאָציאליסטישע פּראָסטאַקעס אין אָנהויב פון דער ציוניסטישער באוועגונג. די חקירה, דאָס דער ציוניזם איז להיפך צום סאָציאליזם, דאָס עס זיינען ניטא גאָר קיין פעלקער, נאָר סתם מענשען שוועבען אין דער היסטאָרישער לופט, דאָס דער מענש איז א צוויי־פיסיגע חיה מיט ריין עקאָנאָמישע באדערפנישען, — אָט דיזע אלע טענות און חקירות זיינען אויסגעוואקסען נאָך דערפאר, ווייל דער ציוניזם איז דאמאָלט געווען אן „אונפּראקטישע״ באוועגונג, א צוקונפט־אידעע. דער סאָציאליסטישער פּראָסטאַק האָט זיין אונפעיאיגקייט, זיין נשמה־אָרימקייט צו פארשטעהן א אידעע פון דער צוקונפט, פארדעקט מיט אלערליי שטותים און בלבולים אויף דעם סאָציאליזם.

אז דער ציוניזם איז אָבער געוואָרען שטארק און געלאָזען וואָרצלען אין דעם אידישען לעבען, איז דער קאמף געגען אים דיקטירט געוואָרען שוין פון „פּאָליטישענ״דיגע אינטערעסען, אז ער איז געוואָרען א ביטערער, אן אונערליכער. מבטל זיין דעם ציוניזם אלס א משוגענע פאנטאזיע האָט מען שוין ניט געקענט. אָבער אָננעמען דעם ציוניזם אלס א באפרייענדע אידעע האָט זיך נאָך ניט געלוינט. דער ציוניזם האָט געשוועבט איבער דער מקח־וממכר'דיגער אידישער וועלט ווי א קריטישע און שעפּפערישע אידעע, אָבער ער האָט דיזער וועלט גאָרנישט געקענט געבען מאַטעריעל, ער האָט גערופען צו אָפּפער, ער האָט צוגעזאָגט די פאָלקאָמענהייט אין דער צוקונפט, אָבער ער האָט ניט געקענט צאָלען קיין דיווידענדען, ער האָט ניט געקענט מתקן זיין דאָס קלענסטע אין דער געגענוואַרט. די מאסען האָבען זיך צו אים צוגעהערט, האָבען אים אפילו באוואונדערט, האָבען אין אים האלב מודה געווען, אָבער האָבען ניט געוואָלט אים אויפנעמען, ווייל ער איז ניט געווען קיין פּראקטישע באוועגונג, האָט ניט געגעבען קיין תשובה אויף די נויטען פון טאָג. און די סאָציאליסטישע פּראָסטאַקעס זיינען געגאנגען מיט דעם שטראָם פון דער אומבאוואוסטזיניגער פּראקטיש־באשריינקטער מאסע. זיי האָבען געשטארקט די מאסע אין איר פּוילקייט און גלייכגילטיגקייט צו דער צוקונפט,

אין איר מאטעריאליסטישער באשריינקטקייט און עס האט זיך אנגעהויבען דער ביטערער, פינסטערער קאמף פון דעם סאציאליסטישען פראסטאק געגען דעם ציוניזם. עס האבען אנגעפאנגען די מיואס'ע שקרים און בלבולים אויפ'ן ציוניזם, וועלכע האבען זיך אלץ פארמערט און פארשארפט, וואס מער דעם ציוניזם. עס האבען אנגעפאנגען די מיאוס'ע שקרים און בלבולים אנגעהויבען ווערען די אידעאלאגיע פון דער קולטורעל־העבער שטעהענדער פראלעטארישער מינאריטעט.

נאר אט האט די וועלט-מלחמה געבארען נאך א וואונדער, און דער ציוניזם איז פארווירקליכט געווארען. ענגלאנד און מיט איר אלע עליים פארזיכערען פאר דעם אידישען פאלק מער איידער אן עפענטליך־רעכטליכע היים, נאר אן אינטערנאציאנאל־געשיצטע היים אין ארץ ישראל. עס האלט ביי רעא־ליזירט ווערען א אידישע רעפובליק. דער סאציאליסטישער פראסטאק איז געקומען אין א פארלעגענהייט. וואלט ער געווען ערליך, רעוואלוציאנער, טריי צו דעם פראלעטאריאט און צו זיין פאלק, פייאיג אויפצונעמען א גרויסע אידעע, וואלט ער מיט יראת הכבוד איינגעבויגען דעם קאפ פאר דעם היסטא־רישען וואונדער, און דאס וואלט מכפר געווען אויף אלע זיינע טעות'ן פון פריער. אבער ער איז א קליין־מענשעלע, א קליינינקער פאליטישען, און וויל, אז די וועלט־געשיכטע זאל זיך באוועגען אין דער ריכטונג פון זיין ביזנעס. און אט שווינדעלט ער, דרעהט זיך, איז ניט אויפריכטיג, ווערט א ציניקער, גראטולירט כלומרשט דעם ציוניזם און פרעהט זיך מיט אים און גיט אים פון הינטען א גיפטיגען ביס.

וואו איז די באגייסטערונג, דער ענטוזיאזם פון פאלק, די משיח־שטי־מונג ? — אזוי מוסר'ט ער און פרעהט זיך דער בונדיסטישער עם־הארץ. אט, זעהט איר, ווען די רוסישע רעוואלוציע האט אויסגעבראכען, האבען די אידען געטאנצט אביסעל פון שמחה. און דער עם־הארץ פארשטעהט אפילו ניט, ווי ציניש זיין פרעהליכע טענה איז. א פריער האט איר דעם אמת געטריבען פון טיר, דערנאך קלאגט איר כלומרשט וואס דער שקר הוליעט אויפ'ן גאס. וואס פרעהען זיך ניט די אידען מיט משיח'ן ? אפשר דארף זיך נאך די פאלקס־נשמה אביסעל אויסלייטערען, אויסרייניגען פון יענער גייסטיגער פארגרעבטקייט, מיט וועלכער איר האט זי זייט יארען געזוכט צו פאראיי־ניגען. „היולד גוי פעם אחת ?“ קען דען א פאלק איבער א נאכט ווייך מאכען זיין הארץ, וועלכע איר האט אין פארלויף פון א דור געזוכט צו מאכען טעמפ און פוסט ?

אך, אייער שמחה מיט דער רוסישער רעוואלוציע און אייער גלייכגיל־טיגקייט מיט דער אידישער גאולה, מיט וואס איר טרייסט זיך ! איר בא־גרייפט ניט, אז מיט דיזער טענה האט איר זיך אזוי מיאוס ארויסגעגעבען,

זייט איר נאָך אַמאָל אויפגעטרעטען אין אייער גאַנצער פאַרביזנעוועטער נאַקעטקייט. די רוסישע רעוואָלוציע איז אַ פּאָליטישע, זי האָט אויפגעהאַנגען המנ'ען אויף דער תליה און האָט געבראַכט אידען אַלערליי פּראַוועס אויף גאַנץ ראַסייע. וואָס מיר זיינען זיינען מיר, אָבער פּראַוועס ווילען מיר. ביי אידען, און בפרט ביי די אידען, מיט וועלכע איר טרויסט זיך אין אייער נויט, איז, פאַרשטעהט זיך, געוואָרען ששון ושמחה. אָבער די ציוניסטישע גאולה האָט געגעבען דערוויילע אידען ערשט אַ לאַנד און אַ וועג, ערד און האָפנונג, און דאָס פאָלק דאַרף ברייגנען דורך זיין גייסט און זיין ווילען זיין ערלייזונג, דאַרף באַשאַפען זיין כבוד, זיין מענשליכקייט, זיין קולטור, זיין סאָציאַליזם. דאָ איז ניטאָ קיין אָרט פאַר לאַכענדער שמחה, פאַר שמחה פון נקמה, פאַר שמחה צוליב מסחר. דאָ שטעהט דאָס פאָלק מיט איינגע־האַלטענעם אטעם, זאַמעלט אויף זיין מאָראַלישען אוצר, זיין צושטרייטע אינווייניגע ענערגיע און גרייט זיך ניט צו אַ גרויסער הוליאַנקע אויף דעם טאָלעראַנט געוואָרענעם גוי'שען יאַריד, נאָר צו אַ מסירת נפש פאַר דעם איבערבוי פון דער אידישער געשיכטע, פון מענשליכען לעבען... פאַרשטעהט איר, פּראָסטאַקעס, דעם חילוק?

און אומזיסט פאַרענטפערט איר זיך, דאָס איר האָט שטענדיג פאַר־אויסגעזאָגט די מעגליכקייט און פאַרווירקליכונג פון ציוניזם. אין דער ערנסטקייט פון דער שטונדע ווילט זיך פון אייך ניט לאַכען. און נאָך ווייניגער ווילט זיך מיט אייך דיסקוטירען. אָבער אייער צבוע'סטטוואָ און אייער ציניזם טוט אונז וויי, טיף וויי. נעמט זיך ניט אָן פאַר די אַראַבער צום טויזענטסטען מאָל, ווארום איר זאָגט אַ ליגען. ניט די אַראַבער ליבט איר, נאָר דעם ציוניזם און די אידישע ערלייזונג האַסט איר. און שעמט זיך וויינינגסטענס אין דיזער הייליגער רעוואָלוציאָנערער צייט ווידער איבערצו־חזר'ן די טענה, דאָס נאָך דער רוסישער רעוואָלוציע, ווען אידען וועלען האָבען פון כל טוב אויף דעם גוי'שען טיש, לוינט זיך ניט פאַר זיי צו פּאָרען אין ארץ ישראל, זעלבסט וועלען, זעלבסט שאַפען, זעלבסט זיך ערלייזען. דאָס איז אַ שפּל'דיגער ארגומענט, אַ נידערטרעכטיגער געדאַנק, וועלכער ערני־דעריגט אייך יעצט מער איידער ווען עס איז אין אייער ציקאַוונער קאַריערע. אויף אייך האָט עס הפנים געזאָגט גטהע:

„דו גלייכסט דעם גייסט,
וואָס דו באַגרייפסט.“

קאאפעראציע

1.

די יסודות פון דער סאָציאַל-קאָאָפּעראַטיווער ווירטשאַפט אין ארץ ישראל.

די סאָציאַל-קאָאָפּעראַטיווע ווירטשאַפט אין ארץ ישראל דאַרף אויפגע־בויט ווערען דורך דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג און אויסבילדונג פון די פיר אָרגאַניזאַציעס, צו וועלכע יעדער בירגער פון א געזעלשאַפט געהערט לויט זיינע פיר סאָציאַלע פונקציעס. יעדער בירגער פון א לאַנד געהערט ערש־טענס אלס א בירגער צו דער גאַנצער נאַציע, צו דער מלוכה. ער געהערט צווייטענס אלס איינוואוינער פון א באַשטימטען אָרט צו דער לאָקאַלער איינ־הייט פון די בירגער, צו דער שטאָט, דעם באַצירק, דעם דאָרף. אלס ווירט־שאַפטליכער פּראָדוצירער געהערט ער דריטענס צו דער אָרגאַניזאַציע פון די פּראָדוצירער פון זיין פאַך, צו דער אָרגאַניזאַציע פון אַקערבויער, שניידער, דאָקטוירים, מיינערס, א. ז. וו. אלס פאַרברויכער פון סחורות, אלס מענש, וועלכער זוכט די באַפרידיגונג פון זיינע פאַרשידענסטע מאַטעריעלע און גייס־טיגע באַדערפניסען, געהערט ער, פערטענס, צו די מענשען מיט ענליכע באַ־דערפנישען און פאַרלאַנגען, צו דער אָרגאַניזאַציע פון די קאָנסומענטען. די נאַציע, די מוניציפּאַליטעט, די אָרגאַניזאַציע פון פּראָדוצירער און די אָרגאַ־ניזאַציע פון די קאָנסומענטען, דאָס זיינען די פיר קערפּערשאַפטען צו וועל־כער יעדער בירגער פון א שטאַט געהערט אין ווירקליכקייט.

אין דער היינטיגער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט זיינען דיזע אָרגאַני־זאַציעס נאָר טיילווייז אויסגעבילדעט, און זייערע פונקציעס זיינען זעהר באַ־שריינקט. דער שטאַט נעמט אויף זיך נאָך זעהר ווייניגע ווירשאַפטליכע און קולטורעלע פונקציעס, זיין גאַנצע טעטיגקייט אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט באַשטעהט אין דער רעגולירונג פון די באַציאונגען צווישען די בירגער. אין דער קלאַסען-געזעלשאַפט ווערט די אָרגאַניזאַציע פון שטאַט אויסגענוצט, כדי צו באַשיצען די אינטערעסען פון דעם עקאָנאָמיש הערשענ־דען קלאַס און צו אונטערדריקען דעם עקאָנאָמיש און קולטורעל מאַכטלאָזען קלאַס. אין די פאַרשידענע מאָדערנע שטאַטען איז דער טעטיגקייטס-קרייז פון דעם שטאַט א פאַרשידענער. אין מאָנאַרכישע לענדער, ווי דייטשלאַנד, עסטרייך, אין דעם פריערדיגען צאַרישען רוסלאַנד באַרויבט דער שטאַט די בירגער פון זייערע פרייהייטען צוליב די אינטערעסען פון דער מאָנאַרכיע און אריסטאָקראַטיע. דערפאַר האָט אָבער אין מאָנאַרכישע לענדער דער

שטאט איבערגענומען א גאנצע אַנצאָל עקאָנאָמישע און קולטורעלע פונקציעס. אין יענע לענדער, און טיילווייז אויך אין צענטראַליסטישען פראנקרייך, איז דער שטאַט דער באזיצער פון די אייזענבאנען, טעלעגראפען, טעלעפאָנען, פון דער האנדעלס פלאָטע, עקספּלואטירט ער אויך טיילווייז די נאטור רייכ־טימער, און האָט, ווי אין רוסלאנד צום ביישפּיל, גענומען אין זיינע הענט דעם מאָנאָפּאָל פון בראנטוויין־פארקויף. אויך אוניווערזיטעטען, שולען, קולטור־אנשטאלטען, קירכען זיינען אין באזיץ און אין דער פארוואלטונג פון שטאט. אין די אנגלאָ־זאקסישע לענדער פארקערט, אין ענגלאנד און אמע־ריקא, זיינען די פונקציעס פון דעם שטאט זעהר קליין און באשריינקט. דער שטאט גיט אין דיזע לענדער די ווייטסטע פרייהייטען פאר די בירגער, און ער ענטהאלט זיך, ווי ווייט מעגליך, פון ווירטשאפטליכער און קולטורעלער טעטיגקייט. אייזענבאנען, טעלעפאָן, טעלעגראף, אפילו אוניווערזיטעטען און שולען זיינען ניט דער באזיץ פון שטאט, נאָר פון פּריוואט קאפּיטאליס־טען, פון טראָסטס, קאָמערציעלע און פילאנטראָפּישע געזעלשאפטען. דער שטאט איז נאָר דער פּאָליציייאישער צושויער אין דעם קאמף פון די פאר־שידענע אינטערעסען און קלאסען פון דער געזעלשאפט, און ער ווערט גע־וויינליך מיסברויכט און אויסגענוצט פון דעם הערשענדען קלאס געגען דאָס אונטערדריקטע פאָלק.

זעהר באשריינקט איז אויך די פונקציע און די טעטיגקייט פון דער מוניציפּאליטעט אין דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאפט. זי באגרענעצט זיך אויף דעם באזיץ און דער עקספּלואטאציע פון נאָר איינינגע ווירטשאפט־צווייגען, אין וועלכע די שטאט האָט גענומען די איניציאַטיווע, ווי למשל די עקספּלואטאציע פון דער וואסערלייטונג, דער גאז־באלייכטונג, דער עלעקטרי־ציטעט, די שטראסען־באנען, די אויסהאלטונג פון שולען און בילדונגס־אנשטאלטען א. ז. וו. אָבער אויך דאָ איז פאראן א גרויסער אונטערשיד צווישען די פארשידענע לענדער. אין ענגלאנד און אמעריקא, צום ביישפּיל, האָט די מוניציפּאליטעט פון דער שטאט א סך א קלענערען טעטיגקייטס־קרייז און א קלענערען באזיץ, איידער אויף דעם קאָנטינענט אין אייראָפּא. אומעטום באשטעהט אָבער יעצט די טענדענץ דעם באזיץ און דעם טעטיג־קייטס־קרייז פון דער מוניציפּאליטעט צו פארגרעסערען.

די ארגאניזאציע פון די פּראָדוצירער, די ארבייטער־יוניאָנס, זיינען אין אלע לענדער נאָך אלץ ערשט אין דעם אָנהויב פון זייער ענטוויקלונג. זיי האָבען אין די קולטור־לענדער נאָך ניט אריינגענומען דעם קלענסטען טייל פון די ארבייטער. די לאנדווירטשאפטליכע ארבייטער און די דינסטבאָטען זיינען נאָך בכלל גאָר וויניג אָרגאניזירט. אין די פאראייניגטע שטאטען זיינען אין יאָר 1910 געווען 38 מיליאָן מענשען באשעפטיגט אלס לוין־אר־

בייטער אין לאנדווירטשאפט, אינדוסטריע, האנדעל, טראנספארט, פערזענ־ליכען דינסט, א. ז. וו. דערפון זיינען געווען ארגאניזירט אין די טרייד יוניאנס נאר 2,116,317, אדער 5 און א האלב פראצענט. אין דייטשלאנד זיינען אין יאר 1894 סך הכל געווען איין פערטעל מיליאן געווערקשאפטליך ארגאניזירטע ארבייטער. אין דעם ערשטען האלב יאר 1914 זיינען שוין געווען צוויי און א האלב מיליאן ארגאניזירטע ארבייטער. דאס איז אבער נאך אלץ א גאנץ אומבאדייטענדער טייל פון דער גאנצער צאל מענשען, וועלכע זיינען באשעפטיגט ביי אנדערע. די בויערן, וועלכע זיינען אויך צום גרעסטען טייל ארבייטער, אבוואל זעלבסטשטענדיגע, זיינען אלס פראדוצירער גארניט ארגאניזירט, מיט אויסנאם פון די קאאפעראטיווען, וועלכע הויבען זיך ערשט אן צו ענטוויקלען אין דארף. אבער אויך די ארגאניזאציעס פון די ארבייטער און פראדוצירער האבען גאנץ באשריינקטע פונקציעס. זיי שטעהען אויף דעם באדען פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט און ווילען נאר אין די ראמען פון דער באשטעהענדער געזעלשאפט באשיצען די אינטע־רעסען פון דער ארבייט. זיי זוכען ניט קיין קאנטראל איבער דער פראדוק־ציע, זיי באטראכטען זיך ניט אלס טיילהאבער אין דעם פראדוקציע־פראצעס, ווייסען געוויינליך ניט אפילו די לאגע פון דער פראדוקציע, פון דעם מעא־ניזם פון דערווירטשאפט. זיי ווילען נאר דורך סטרייקס אדער אבמאכונגען אויפהויבען די לאגע פון ארבייטער־קלאס. ווען זיי קאנטראלירען די פאבריק, טוען זיי עס נאר בנוגע צו די ארבייטס באדינגונגען, צו דער פארטיילונג פון דער ארבייט צווישען זייערע מיטגלידער, ניט אבער בנוגע צו דער פראַ־דוקציע גופא.

די ארגאניזאציע פון די קאנסומענטען האט אין אלע לענדער, מיט אויס־נאמע פון ענגלאנד, ערשט אין די לעצטע יארען גענומען א באדייטענדע ענטוויקלונג. זי שטעהט ערשט אין אנהויב פון איר סאציאלען וואוקס. די שוין באשטעהענדע קאנסום־ארגאניזאציעס רעגולירען גאר א גאנץ קליינעם טייל פון דעם מענשליכען געברויך, הויפטזעכליך דעם קאנסום פון לעבענס־מיטלען.

די שטארקסטע ענטוויקלונג האט ארויסגעוויזען די ארגאניזאציע פון די קאנסומענטען אין ענגלאנד, דאס עלטסטע לאנד פון דער קאנסום-באוועגונג, דאס פאטערלאנד פון ראבערט אווען. אין ענגלאנד זיינען אין יאר 1914 געווען 3,054,000 מיטגלידער אין קאאפעראטיווע געזעלשאפטען פון די קאנסומענטען.

די פאקטישע צאל פון די קאאפעראטיוויסטען איז אבער פיר מאל גרע־סער, איידער די צאל פון די מיטגלידער אין די קאאפעראטיווען, ווארום צו יעדען מיטגליד פון קאאפעראטיוו קען מען צורעכענען אין דורכשניט נאך דריי

נפשות פון זיין פאַמיליע. אויף אזא אופן נעמט מען אָן, אז אין ענגלאַנד זיינען 26 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג אָרגאַניזירט אין קאָאָפּעראַטיוון. אין דייטשלאַנד מיט 2,375,000 מיטגלידער פון די קאָאָפּעראַטיוון זיינען 12 פּראָצענט, אין רוסלאַנד מיט 1,500,000 מיטגלידער, דריי און א האלב פּראָצענט, אין פראַנקרייך 9 פּראָצענט, אין דער שווייץ 29 פּראָצענט, אין דענעמארק 35 פּראָצענט, אין בעלגיען 10 פּראָצענט, אין פינלאַנד 12 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג אין די קאָאָפּעראַטיוון.

די צאָל פון די אָנגעהעריגע צו די קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטען איז, ווי צו זעהן, נאָך א גאַנץ קליינע. אין אמעריקע האָט זיך די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג אפילו נאָך ניט אָנגעהויבען.

דער סכום אָבער, פאַר וועלכען דיזע קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטען פאַרקויפען א יאָר צו זייערע מיטגלידער, איז לפי ערך צו דעם גאַנצען סכום פון די יערליכע געשעפטען אין יעדען לאַנד, א גאַנץ אומבאַדייטענדער. אין ענגלאַנד האָבען די קאָאָפּעראַטיוון אין יאָר 1914 פאַרקויפט פאַר 2200 מיליאָן פראַנק, אין דייטשלאַנד פאַר 700 מיליאָן פראַנק, אין רוסלאַנד פאַר 800 מיליאָן, אין פראַנקרייך פאַר 321 מיליאָן, אין דער שווייץ פאַר 131 מיליאָן, אין דענמאַרק פאַר 150 מיליאָן, אין בעלגיען פאַר 48 מיליאָן פראַנק. אין די מלחמה־יאָרען נאָך 1914 האָט זיך אין אלע לענדער שטאַרק פאַרגרעסערט די צאָל פון די מיטגלידער פון די קאָאָפּעראַטיוון און דער יערליכער סכום פאַר וועלכען זיי מאַכען האַנדעל. די סומען, פאַר וועלכע די קאָאָפּעראַטיוון טוען געשעפט, זיינען אומבאַדייטענדע אין פאַרגלייך מיט דעם סכום פון די קאַפּיטאַליסטישע און אינדיווידועלע געשעפטען. אויף איין איינוואוינער פון אייראָפּא קומען אין גאַנצען אוים 10 פראַנק א יאָר, פאַר וועלכע ער טוט אין דורכשניט געשעפט אין די קאָאָפּעראַטיווע אונטערנעמונגען.

אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט זיינען די פּראָדוקציע און דער פאַרברויך אין די הענט פון דעם קאַפּיטאַליסטישען פּריוואַטבאַזיצער. ער פּראָדוצירט די סחורות, פאַרטיילט די פּראָדוקטען און ענטשיידעט דורך דעם קאָנטראָל איבער פּראָדוקציע און פאַרטיילונג וועגען דעם כאַראַקטער פון דער גאַנצער פּראָדוקציע און דערמיט אויך אינדירעקט וועגען די באַדערפנישען, וועגען דער גאַנצער קולטור פון דער געזעלשאַפט. ווירטשאַפט און קולטור איז ניט דער צוועק פון דער געזעלשאַפט, נאָר א מיטעל אין די הענט פון דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס פאַר דער אייגענער מאַכט און דער דעגראַדירונג פון פאָלק. אָבער ניט נאָר די אונטערדריקטע קלאַסען ליידען פון דער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפטס־פאָרם אלס לוין־אַרבייטער און פאַרברויכער אָהן יעדע דעה אין דער ווירטשאַפט, נאָר דורך דעם קאַפּיטאַליזם איז די ווירטשאַפט זעלבסט אַן אונגעניגענדע, אונפייאיג צו באַפרידיגען די נויטיגסטע

באדערפנישען פון דער געזעלשאפט. גרויסע צווייגען פון דעם האנדווערק, פון דעם האנדעל און אפילו פון דער אינדוסטריע בלייבען אין קליינע אינדי־ווידועלע הענט און קאנען ניט אויסנוצען די פאלקאמענהייטען פון דער טעכ־ניק און די איינשפארונגען פון דער גרויסער ארגאניזאציע פאר דער פראָ־דוקציע. די לאנדווירטשאפט, וועלכע איז הויפטזעכליך אינדיווידועלע קליינפראָדוקציע אין דער היינטיגער ווירטשאפט, בלייבט פארעמט און אבגעשטאנען און קאן ניט באפרידיגען דעם שטייגענדען באדארף פון דער געזעלשאפט אין לעבענסמיטלען.

ווען אבער דער שטאט, די מוניציפאליטעט, דער געווערקשאפטליכער פאראיין און דער קאאפעראטיוו זאלען אריינגעמען אלע בירגער, און זאלען פארברייטען זייער טעטיגקייט אויף מענשליכע ארבייטען און באדערפנישען, איז מעגליך די אויסשיידונג פון דעם קאפיטאליזם און די באגרינדונג פון א סאציאל־קאאפעראטיווער ווירטשאפט. פאר דיזער אויפגאבע שטעהט יעצט די קאלאניזאציע פון ארץ ישראל.

ביי דעם אויפבוי פון א סאציאליסטישער ווירטשאפט אין ארץ ישראל האנדעלט זיך עס ניט דארום, צו באשאפען א יש מאין אין סאציאלען זין, אויסצוקלערען אן אוטאפיע פון קאפ און זי וועלען פארווירקליכען אין רעא־ליטעט. מען דארף נאר ווייטער אויסבויען קאנסעקווענט די פיר ארגאניזא־ציעס פון דער באשטעהענדער געזעלשאפט און אויסברייטען זייערע פונקציעס ביז צו דער אויסשיידונג פון פריוואט־קאפיטאליסטישען אונטערנעמערטום.

אלעס וואס איז באשאפען פון דער נאטור, און אלע פאבריקאציעס און אינסטיטוטען, וועלכע דינען די באדערפנישען פון דער גאנצער נאציאן, דאר־פען זיין אייגענטום פון שטאט, נאציאנאלער באזיץ. דאס לאנד, די מינען, די וועלדער, די וואסערפאלען, די אוילקוואלען, די האפענס, די היסטארישע פלעצער, זיינען אייביגער באזיץ פון דער נאציע. די אייזענבאנען, די פאסט, דער טעלעגראף, דער טעלעפאן, די שיפען, די גרויסע פאבריקען, די נאציא־נאלע בילדונגס־אנשטאלטען און אינסטיטוטען, די אוניווערזיטעטען, מוזעען, נאציאנאלע ביבליאטעקען, נאציאנאלע טעאטערען, וויסענשאפטליכע אינסטי־טוטען, פארזיכערונגס אינסטיטוטען א. ז. וו. מוזען געהערען און פארוואלטעט ווערען פון דער נאציע. די נאציע איז די גרעסטע ארגאניזאציע פון אלע ביר־גער און איז אין באזיץ פון דעם רייכטום און די אינסטיטוטען, אויף וועלכע אלע בירגער האבען דאס גלייכע רעכט.

אין דעם באזיץ און פארוואלטונג פון דער שטאטישער מוניציפאליטעט

און דעם דאָרף־באַצירק דאַרפן זיך געפינען דער רייכטום און די אינסטי־טוטען, וועלכע מוזען געהערען צו דיזע קלענערע קאָלעקטיווען. דער שטאָט דאַרף געהערען די הייזער, די שטאָטישע באַנען, די וואסערלייטונג, די שטאָ־טישע טעלעפאָנען, די שטאָטישע טעאַטערען, די שולען, די קראַנקען־הייזער, די באַנקען, די טראַנספּאָרט־קאָנטאָרען א. ז. וו. דעם דאָרף־באַצירק דאַרף געהערען די וויסענשאַפטליכע אונטערנעמונגען, טראַנספּאָרט־מיטלען, אינ־סטיטוטען וועלכע זיינען נויטיג פאַר די פאַרשידענאַרטיגע באַדערפנישען פון באַצירק. דער גרויסער קאָלעקטיוו פון דער נאַציע און די קליינע קאָלעקטי־ווען פון שטאָט און דאָרף־באַצירק זיינען אין באַזיץ פון פאַרשידענאַרטיגען רייכטום, פון פּראָדוקציאָנס־מיטלען און אינסטיטוטען, וועלכע ווערען פון דעם גאַנצען פאָלק אָדער דער געמיינדע דעמאָקראַטיש פאַרוואַלטעט. אויף אַזאַ אופן ווערט אונמעגליך, אז דער רייכער קאַפּיטאַל־באַזיצער זאָל אויס־נוצען די נויטען פון די ניט־אָרגאַניזירטע בירגער צוליב זיין פּריוואַטען פּראָפיט.

אַלע בירגער ווערען אָרגאַניזירט אין צוויי פאָרמען פון אָרגאַניזאַציעס: אין דער אָרגאַניזאַציע פון פּראָדוצירער און דער קאָאָפּעראַטיווער אָרגאַני־זאַציע פון די קאָנסומענטען.

די לאַנד־אַרבייטער זיינען אָרגאַניזירט אין לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָ־דוקטיוו־געזעלשאַפטען. די אינדוסטריעלע אַרבייטער, ווי אויך די אינטע־לעקטועלע אַרבייטער זיינען אָרגאַניזירט אין אינדוסטריעלע פּראָדוצירער־געזעלשאַפטען. אַלע איינוואוינער זיינען ווייטער אָרגאַניזירט אין לאָקאַלע אָרגאַניזאַציעס פון קאָנסומענטען, וועלכע נעמען אויף זיך די באַפרידיגונג פון די מאַטעריעלע און גייסטיגע באַדערפנישען פון לעבען.

די לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקטיוו־געזעלשאַפט איז אַ ווירטשאַפטליכע איינהייט, אַקוראַט ווי דער שטאָט און די שטאָטישע מוניציפּאַליטעט. זי נעמט לאַנד פון דעם נאַציאָנאַלען לאַנד־פאָנד אין פּאַכט און באַאַרבייט דאָס לאַנד צוליב די פאַרשידענסטע קולטורען—קאָאָפּעראַטיוו. מיט דער אַגריקול־טור קאָן די לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקטיוו־געזעלשאַפט פאַרבינדען אויך לאַנדווירטשאַפטליכע אינדוסטריען אַזוי ווי פאַרשידענע אינדוסטריען בכלל. דאָס דאָרף פאַרוואַנדעלט זיך אין אַ שטאָט־דאָרף, מיט אַ וואָס מער גרעסע־רער באַפעלקערונג און פאַרשידענע אונטערנעמונגען. דיזער לאַנדווירט־שאַפטליכער קאָאָפּעראַטיוו ווערט געפירט ווי יעדער קאָאָפּעראַטיוו, פּראָ־דוקציאָנס־קאָאָפּעראַטיוו אָדער קאָנסומענטען־קאָאָפּעראַטיוו. אין דער היינ־טיגער געזעלשאַפט. דאָס הייסט, די אָרגאַניזאַציע איז אַ ריין דעמאָקראַ־טישע, און די אַרבייט ווערט באַצאָלט נאָך דער צייט. נאָר איז עס דער פּרינציפּ פון דעם סאָציאַלען קאָאָפּעראַטיוו, צו באַצאָלען אַלע אַרבייטען,

אונאבהייננגיג פון זייער קוואליטעט, לויט א גלייכען מאסשטאב. דער וואקסענדער רייכטום, וועלכען די פראָדוקטיוו־געזעלשאפט האט ערוואָרבען אין משך פון דער צייט, ווי צום ביישפיל די פלאנטאציעס, די פארבעסערונג פון דעם באָדען, דער פיה־באשטאנד, די געביידען, פאבריקען, געזעלשאפט־ליכע הייזער א. ז. וו., געהערט דער געזעלשאפט. יעדער מיטגליד פון דעם קאָאָפּעראטיווען שטאָט־דאָרף האט אויף אזא אופן א טייל אין דעם קאָאָפּעראטיוו, וועלכע ער קאָן פארקויפען דעם קאָאָפּעראטיוו גופא אָדער אן אנדערען, מיט דער צושטימונג פון דער געזעלשאפט און לויט א פריערדיגען אָפּמאך, ווען ער ציט זיך צוריק פון קאָאָפּעראטיוו. אויך קען דער איינצעלנער אויף דעם קליינעם שטח לאנד, וועלכען ער נעמט פאר זיין פּריוואטען געברויך, בויען א הויז און אָנפירען אן אינדיווידועלע ווירטשאפט נאָך זיין אייגענעם געשמאק און זיין פאנטאזיע. דער קאָנסום און די לעבענספאָרם זיינען אבסאָלוט אינדיווידועל און דאָס מאכט מעגליך פאר דעם איינצעלנעם צו מאכען אבשפאָרונגען און צו האָבען פּריוואט־רייכטום, וועלכען ער קאָן פארוועגדען אויף פריוואטע געביידען, פלאנצונגען, ווירטשאפטען. אפילו אונטערנעמונגען האָט דער איינצעלנער דאָס רעכט צו מאַכען, נאָר די פראגע איז, אויב אין דער סאָציאל־קאָאָפּעראטיווער ווירטשאפט וועט די פריוואט־אונטערנעמונג זיך אירגענדוואו לוינען. דאָס איז, פארשטעהט זיך, ריכטיג ניט נאָר בנוגע צו דער לאנדווירטשאפטליכער פראָדוקטיוו־געזעלשאפט, נאָר אויך בנוגע צו דער שטאָט.

אויף אן אנדער פּרינציפּ וועלען מוזען זיין אויפגעבויט די ארבייטער־אָרגאניזאציעס, וועלכע וועלען זיין אָנגעשטעלט אין די נאציאָנאלע אונטערנעמונגען. די מינען, אייזענבאנען, שיפען, גרויסע פאבריקען, די פּאָסט, די גרויסע טראנספּאָרט אָרגאניזאציעס, געוויסע לאנדווירטשאפטליכע אונטערנעמונגען, די נאציאָנאלע קולטור־אנשטאלטען, דער שטאאטס־מעכאניזם זעלבסט וועלען באשעפטיגען א גרויסע צאָל ארבייטער פון די פארשידענסטע קאטעגאָריען און פון פארשידענער קוואליטעט. אויך די שטאָט און דער דאָרף־באצירק וועלען באדארפען די פארשידענסטע ארבייטער פאר זייערע ווירטשאפטליכע און קולטורעלע אונטערנעמונגען און אנשטאלטען. אין דיזע אלע אונטערנעמונגען וועלען ארבייטען די פּראָדוציר־ער־אָרגאניזאציעס. די ארבייטער קבוצות, וועלכע וועלען זיין אָרגאניזירט צווישען זיך אויף א דעמאָקראטישען אופן, אָבער וועלכע וועלען זיין פאראנטוואָרטליך אין זייער ארבייט פאר די נאציאָנאלע אָדער שטאָטישע אונטערנעמונגען. דיזע קבוצות קענען, פארשטעהט זיך, ניט האָבען קיין אייגענטומס־רעכט אויף די אונטערנעמונגען, אין וועלכע זיי ארבייטען, אזוי ווי די לאנדווירטשאפטליכע פּראָדוקטיוו־געזעלשאפטען. דערפאַר וועלען זיי זיין בארעכטיגט צו אן ענט־

שפּרעכענד העכערען ארבייטס־לוין, וועלכער וועט אויסגלייכען זייער לאַגע מיט דער לאַגע פון די לאַנדווירטשאַפטליכע קאָאָפּעראַטיוויסטען. דער פּרייז פאַר זייער ארבייט, ווי פאַר דער ארבייט בכלל, וועט באַשטימט ווערען פון דעם אַלגעמיינעם סאָציאַל־ווירטשאַפטליכען צושטאַנד פון לאַנד, פון דער צוגייענגליכקייט פון די לעבענסמיטלען און סחורות פאַר דעם גאַנצען פאָלק פון דעם פּרייז אויף ארבייט און פּראָדוקטען אין דער באַנאַכבאַרטער קולטור־וועלט. דער אידעאַלער פּרינציפּ פון דער ארבייט איז, דאָס אַלע ארבייטען, ניט קוקענדיג אויף זייער פאַרשידענער קוואַליטעט, דאַרפען באַצאַלט ווערען גלייך, אַז די ארבייט־באַדינגונגען, די ארבייט־צייט און ארבייטס־באַקוועמ־ליכקייטען, מוזען אומעטום זיין די גלייכע, אַז אונאַנגענעמע ארבייט מוז ענטשעדיגט ווערען דורך העכערען לוין אָדער קורצערע ארבייטס־צייט.

לעבען דער קאָאָפּעראַציע פון די פּראָדוצירער וועט זיין די קאָאָפּעראַציע פון די קאָנסומענטען. די בירגער פון יעדער שטאָט, יעדען באַצירק, יעדען דאָרף זיינען אָרגאַניזירט אין לאָקאַלע קאָאָפּעראַטיווען פון קאָנסומענטען. דיזע קאָנסומענטען־קאָאָפּעראַטיווען עפענען קראָמען, רעסטאָראַנען, בעקע־רייען, שלאַכט־הייזער, פאַרוויילונגס־פּלעצער, טעאַטערס א. ז. וו. צוליב דער באַפרידיגונג פון די פאַרשידענאַרטיגע באַדערפנישען פון די איינוואוינער. דער שטאַט און די שטאָט העלפען דיזע קאָאָפּעראַטיווען מיט קאַפּיטאַל. די אָרגאַניזאַציע פון די קאָנסומענטען איז די צווייטע אָרגאַניזאַציע פון די בירגער, וועלכע זיינען שוין איינמאָל אָרגאַניזירט אין דער אָרגאַניזאַציע פון פּראָדוצירער. די קאָאָפּעראַטיווען וועלען קודם כל אויסשיידען פון דער ווירטשאַפט דעם האַנדעלס פּראָפיט. זיי וועלען ווייטער פאַרהיטען, אַז עס זאָלען אויסוואַקסען אונענדליכע פּריוואַטע געשעפטען און קראָמען און זאָלען דורך זייער געגענזייטיגער קאָנקורענץ, דורך טיילווייז זייער פּאַראַזיטישער עקזיסטענץ, דורך זייערע נוצלאָזע אויסגאַבען אויף איבריגע מענשען, רענט, אַדוועריטייזמענטס, פאַראָרימען די אַלגעמיינע ווירטשאַפט. די אָרגאַניזאַ־ציעס פון די קאָנסומענטען וועלען קויפען די סחורות ביי די לאַנדווירטשאַפט־ליכע פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאַפטען, ביי די נאַציאָנאַלע פאַבריקען, וועלען רע־גולירען דעם באַדאַרף, וועלען ברענגען צום אויסדרוק דעם פאַרלאַנג און געשמאַק פון די געברויכער, וועלען אָרגאַניזירען די באַפרידיגונג פון ניי אויפגעוואַקסענע באַדערפנישען. די באַפרידיגונג פון קולטורעלע און עסטעטישע באַדערפנישען, וועלכע פאַלען ניט אַריין אין דעם אויסגאַבען־קרייז פון דעם שטאָט אָדער דער מוניציפּאַליטעט, קען אויך ווערען די טעטיגקייט פון די קאָאָפּעראַטיווען. די נאַציע, די שטאָט, דער דאָרף־באַצירק וועלען שטענדיג קענען פאַרהיטען, דאָס איינצעלנע לאַנדווירטשאַפטליכע און אינדו־

סטריעלע קאָאָפּעראַטיווען זאָלען ניט שטייגען די פּרייזען, אויסנוצענדיג אמאָל די לאַגע פון מארק, און מיסברויכען מאָנאָפּאָליסטיש די קאָנסומענטען.

די קערענדלאַך פון דער סאָציאַל־קאָאָפּעראַטיווער ווירטשאַפט זיינען שוין פאַראַן אין ארץ ישראל אין דער נאַציאָנאַל־באַנק, דעם נאַציאָנאַל־פאָנד. די לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקטיוו־געזעלשאַפטען מרחביה און דגניה, אין די קבוצות, די קאָאָפּעראַטיווען. דיזע אָרגאַניזאַציעס דאַרפען נאָר אויסגעבילדעט ווערען ביז צו זייער לעצטער סאָציאַליסטישער קאָנסעקווענץ.

.2

קאָאָפּעראַטיווען אין דער קאָלאָניזאַציע פון ארץ ישראל

דער שווערפּונקט פון דער סאָציאַל־קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל ליגט יעצט אין דער אָרגאַניזירונג פון פאָלק צוליב דער קאָלאָניזאַציע. די גרינדונג פון די נויטיגע פינאַנץ־אינסטיטוטען צוליב דער קאָלאָניזאַציע איז נאָר אַ מיטעל פאר דעם צוועק, וועלכער ליגט אין דער אָרגאַניזירונג פון פאָלק.

די קאָלאָניזאַציע פון ארץ ישראל איז ביז יעצט געווען אַ כאַאָטישע און אינדיווידואַליסטישע, אָבער עס האָבען אין איר אויפגעבליצט ניט איינמאָל פּרובירונגען פון קאָאָפּעראַטיווער אָרגאַניזאַציאָן. אפילו הערצל רעדט נאָך אין זיין „יודענשטאַט" וועגען אַ באַנק פון אידען, „בענק אוו דזשוס", וועלכע זאָל אריבערפירען אַלע אידען אין ארץ ישראל און זאָל זיי איינאָרדנען אין די זעלבינע סאָציאַלע באַשעפטיגונגען, אין וועלכע זיי געפינען זיך אין גלות. אין לויף פון די איניגע יאָר ציוניסטישער טעטיגקייט, וועלכע הערצל האָט ענטוויקעלט, האָט ער אָבער שוין איינגעזעהן, אַז דער פּלאַן אריבערצופירען אַלע אידען אין ארץ ישראל און אריינשטעלען זיי אין די אַלטע סאָציאַלע באַשעפטיגונגען, האָט ניט קיין מאָראַלישען און קיין געזעלשאַפטליך־פּראָגרעסיווען ווערט, און איז דערפאַר ניט דורכפירבאַר. ער האָט אין זיין שפּעטערדיגען בוך: „אַלטניילאַנד" שוין געפּרוּווט אָנדייטען די סאָציאַל־קאָאָפּעראַטיווע יסודות, אויף וועלכע צו פאַרווירקליכען די מאַסען־קאָלאָניזאַציע פון ארץ ישראל.

אין דער געשיכטע פון קאָלאָניזאַציע פון ארץ ישראל און אין דעם ציוניזם זיינען אָבער שוין געמאַכט געוואָרען ניט איינמאָל פאַרשידענאַרטיגע פאַרזוכען. אָבער אַלע דיזע קאָאָפּעראַטיווע פאַרזוכען, מיט אויסנאַמע פון בי"לו און די קאָאָפּעראַטיוון פון דער לעצטער צייט האָבען ניט ענטהאַלטען אין זיך קיין נייעם סאָציאַלען אינהאַלט, נאָר זיינען ענטשטאַנען פון דער ריין עמפּירישער פאַרשטענדניש, אַז בשותפות קאָן מען זיך לייכטער אויפ'ן לאַנד באַזעצען, איידער ווען יעדער איינצעלנער זאָל דאַרפען אינדיווידועל דורכפירען אַלע שווערע ארבייטען פון קויפען אַ נחלה אין ארץ ישראל און זיך באַזעצען.

די ערשטע ביל"ו חברה, יענע באַרימטע גרופּע רוסישע סטודענטען,

וועלכע זיינען געווען בכלל די ערשטע אידעאליסטישע פּיאָנערען אויף דעם אידישען לאַנד, איז געווען אַ קאָמוניסטישע אָרגאַניזאַציע. די ביל״ו־חברים, וועלכע זיינען געקומען אין ארץ ישראל אין יאָר 1882, האָבען געוואָלט ארבייטען און לעבען קאָמוניסטיש אין א״י און אויף אזא אופן זיין א ביישפּיל פאר דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון ישוב און סאָציאַלען זין. אָבער אזוי ווי זיי האָבען ניט געהאַט קיין אייגענע נחלה און ניט געפירט קיין אייגענע ארבייטס־ווירטשאַפט, נאָר געארבייט ווי טאָג־לוינער ביי אנדערע, הויפּטזעכליך אין דער אקערבוי־שולע מקוה ישראל, איז זייער גאנצער קאָמו־ניזם נאָר באשטאַנען אין זייער שותפות׳דיגען לעבען. זיי האָבען געפירט אַ געמיינשאַפטליכע קאַסע, געהאַט אַ געמיינשאַפטליך הויז און געלעבט אַלע אויף אַ גלייכען אופן, אונאבהייניג פון דער מעגליכקייט פון פארשידענע פארדינסטען און הכנסות פון די איינצעלנע. עס פארשטעהט זיך, אז דיזע חבר׳שע קאָמונע איז באַלד בטל געוואָרען, נאָר די איינצעלנע חברים האָבען זיך גענומען פאר אנדערע באשעפטיגונגען און שפּעטער באקומען זעלבסט־שטענדיגע נחלות אין גדרה.

עפּעס ענליכעס צו אַ קאָאָפּעראַציע איז געווען די וואַרשעווער חברה „מנוחה ונחלה“, וועלכע האָט זיך געגרינדעט אין יאָר 1890 און האָט אויפ־געבויט די קאָלאָניע רחובות. אָבער דאָס איז געווען אייגענטליך אַ קויף־געזעלשאַפט פון פארמעגליכע מענשען, וועלכע האָבען זיך אָרגאַניזירט אין אַ קאָאָפּעראַציע נאָר צוליב דעם צוועק פון דעם באָדען־קויף און צוליב דער שותפות׳דיגער אדמיניסטראַציע. נאָכדעם ווי דער באָדען איז געקויפט גע־וואָרען, איז ער פאנאנדערגעטיילט געוואָרען צווישען די שותפים לויט דער קויף־סומע פון יעדעם איינצעלנעם.

אַ מער פּאָלקסטימליכען כאראקטער האָט געטראָגען די באקאנטע קאָ־אָפּעראַציע „דורשי ציון“, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָר 1891 אין מינסק, אָבוואָל אויך דיזע אָרגאַניזאַציע האָט ניט ענטהאַלטען אין זיך קיין שום נייעם סאָציאַלען אינהאַלט. דיזע געזעלשאַפט האָט געוואָלט אָר־גאַניזירען אַ מאַסען־קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל, אויף דעם יסוד פון קליינע יערליכע אָבצאָלונגען. דורך דער איינצאָלונג פון 400 רובעל, אויסגעצאָלט אין לויף פון 10 יאָר צו פערציג רובעל אַ יאָר, האָט דיזע געזעלשאַפט באַרע־כענט, אַז זי וועט קאָנען יעדען מיטגליד געבען אַ גענוגענדע נחלה מיט כרמים צו קאָנען עקזיסטירען. דער גאַנצער פּלאַן איז געווען אויפגעבויט אויף וויינ־גערטנעריי, און דער באַזיס פון די הכנסות זיינען געווען די פּרייזען, וועלכע באַראָן ראָטשילד האָט אין יענער צייט געצאָלט צו די קאָלאָניסטען. דער פּלאַן האָט ניט גענומען אין אַכט ניט די שטייגערונג פון פּרייזען אויף לאַנד און ארבייט מיט דער ענטוויקלונג פון קאָלאָניזאַציע, און אויך ניט דעם

פּאַקט, אַז ראָטשילד האָט געצאָלט פאַר די ווײנטרויבען ניט אַ קאָמערציעלען פּרײז נאָר אַ פילאַנטראָפּישען. דער קריזיס אין דעם ווײן־געשעפט אין דער וועלט אין אײניגע יאָר שפּעטער האָט אַזוי געמאַכט די ווײן־קולטור אין פּאַלעסטינא ניט־פּראָפיטאַבעל, אַז מען האָט אין די קאָלאָניען אַרויסגעריסען די ווײן פּלאַנצונגען און אָנגעהויבען צו פּאַרפּירען אויף דעם באָדען אַנדערע קולטורען. דער פּלאַן פון די „דורשי ציון" האָט ניט געהאַט אין אויג אַ חוץ ווײן פּלאַנטאַציעס קײן אַנדערע קולטור און קײן אַנדערע ווירטשאַפט אָדער אינדוסטריע. ווי אונוויסענשאַפטליך און באַשרײנקט אין ערפאַרונג יענער פּלאַן פון די „דורשי ציון" איז ניט געווען, איז דאָך דאָס געווען דער ערשטער פּרואוו צו אָרגאַניזירען אַ מאַסען־קאָלאָניזאַציע אויף אַ קאָאָפּעראַטיווען יסוד ביז צו דער צײט פון דער אינדיווידועלער פּאַנאַנדערטײלונג. אַ חוץ דיזע „דורשי ציון" האָבען זיך אָנגעהויבען צו אָרגאַניזירען פאַרשידענע אַנדערע ענליכע געזעלשאַפטען, ווי „אגודת אלף", און אַנדערע, מיט דעמזעלביגען צוועק מעגליך צו מאַכען אַ מאַסען־קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל.

דיזע געזעלשאַפטען פאַר טויזענדער מיטגלידער, ווי אויך די קלענערע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפטען מיט העכערע אײנצאָלונגען, וועלכע זײנען געגרינדעט געוואָרען אין 1891, האָבען אָבער אַלע געענדיגט זיך באַלד מיט אַ מיסערפאָלג. די הויפּט־אורזאַכע איז געווען, וואָס אַבדול האַמיד'ס רעגירונג האָט באַלד נאָך דעם יאָר 1891 געמאַכט שטאַרקע באַשרײנקונגען געגען אידי־שער אײנוואַנדערונג און לאַנד־קויף אין ארץ ישראל. אַ חוץ דעם האָט ניט עקזיסטירט בײ אידען אפילו קײן התחלה פון וועלכער עס איז געזעצליכער אָרגאַניזאַציע, וועלכע וואָלט געקאָנט אָנפירען די קאָלאָניזאַציע. עס איז ניט געווען קײן אידישע באַנק און קײן פינאַנץ־אינסטיטוט, וועלכער וואָלט געקאָנט די געשעפטען דורכפירען און וואו דאָס געלט וואָלט געקאָנט דעפּאָ־נירט ווערען. אין רוסלאַנד און אין ארץ ישראל זײנען אַלע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפטען אין יענער צײט געווען געהײמע געזעלשאַפטען, וועלכע האָבען זיך געשטיצט נאָר אויף דעם געגענזײטיגען פאַרטרויען. דערצו האָט געפעלט יעדע ערפאַרונג אין קויפען לאַנד, אין אָרגאַניזירען און קאָלאָניזירען. די באַוועגונג האָט זיך באַלד פאַרוואַנדעלט אין אַ כאַאָטישער לויפערײ און קויפע־רײ, וואו די גרעניצען צווישען די אינטערעסען פון דעם יחיד און דעם טובת הכלל זײנען שוין אָבגעווישט געוואָרען. עס איז געווען אַ גרויסער פאַרזוך פון מאַסען־אײנוואַנדערונג און קאָלאָניזאַציע, וועלכער איז בטל געוואָרען, ווײל די פּאָליטישע באַדינגונגען פון טערקײ האָבען ניט ערלויבט דאַמאָלט, און ווײל בײ אידען האָבען געפעלט די עלעמענטאַרע פאָרבאַרײטונגען פאַר אַזאַ באַוועגונג.

נאָך דער קאָלאָניזאַציאָנס־בהלה פון 1891 און 1892 האָט זיך די אַי־

דישע קאָלאָניזאציע אָבגעשטעלט אויף מער ווי צען יאָר. אין די לעצטע יאָרען פון חיבת ציון און אין די ערשטע יאָרען פון פּאָליטישען ציוניזם ביז צום אוגאנדא־פּראָיעקט אין יאָר 1903 איז כמעט קיין קאָלאָניזאציע ניט אָנ־געגאנגען. די ראטשילדישע קאָלאָניזאציע איז וויט געוועזן דערפון צו מאכען וועלכען עס איז פארטשריט. די פארדערבליכע רעזולטאטען פון דער אויטאָ־קראטישער אדמיניסטראציע, פון דער שנאָרער־ווירטשאפט און דער אונטער־דריקונג פון יעדער פערזענליכער און געזעלשאפטליכער איניציאטיווע האָבען ארויסגערופען נאָר אלגעמיינעם מיסטרויען און פארצווייפלונג אין דער קאָ־לאָניזאציע. די קאָלאָניזאציע און דער גאנצער ישוב האָבען אין די ניינציגער יאָרען דורכגעמאכט א שווערען קריזיס, אין וועלכען עס זיינען פארשוואונדען ניט נאָר קאָאָפּעראטיווע פּראוואוונגען פון קאָלאָניזאציע, נאָר וועלכע עס איז קאָלאָניזאטאָרישע אונטערנעמונגען בכלל.

צו דער דורכפירונג פון דער סאָציאַל־קאָאָפּעראטיווער קאָלאָניזאציע זיינען נויטיג צוויי אינסטיטוטען, וועלכע זאָלען זיך הארמאָניש דערגענצען אין זייער טעטיגקייט. דיזע אינסטיטוטען זיינען: דער נאציאָנאלער פאָנד און די נאציאָנאלע באנק. אין לויף פון דער ציוניסטישער באוועגונג זיינען שוין באשאפען געוואָרען די קערנדלאך פון דיזע אינסטיטוטען. די מאסען־קאָלאָניזאציע פון ארץ ישראל אויף סאָציאַל־קאָאָפּעראטיווע יסודות מאכט נויטיג דעם קוואנטיטיווען און קוואליטאטיווען אויסבוי פון דיזע אינסטי־טוטען, די פארטויזענטפאכונג פון זייער גרויס און די סאָציאליזירונג פון זייער אינהאלט.

דער נאציאָנאל־פאָנד, וועלכער איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָר 1901 אויף דעם פינפטען ציוניסטישען קאָנגרעס אין באזעל, האָט צו זיין צוועק די ערווערבונג פון לאנד אין ארץ ישראל אלס אייביגער אידישער פאָלקס־אייגענטום געמאכט. אין דיזען זין איז דער נאציאָנאל פאָנד געוועזן טעטיג פאר דער גאנצער צייט פון זיין עקזיסטענץ. אָבער דער סאציאליסטישער כאראקטער פון דעם נאציאָנאל פאָנד מוז נאָך פארטיפט און פארפעסטיגט ווערען דורך דעם פאָלקס־באוואוסטזיין, באזונדערס אָבער דורך דער אנשליסונג פון אידישען פּראָלעטאריאט אָן דער סאָציאליסטיש־ציוניסטישער באוועגונג.

די גרויס און די טעטיגקייט פון דעם נאציאָנאל פאָנד זיינען אויך געוועזן באשריינקט און באגרענצט, אזוי דאָס דער נאציאָנאל פאָנד איז נאָך זעהר וויט דערוייל פון צו זיין אן אמת'ער פאָלקס־אינסטיטוט, וועלכער זאָל קאָנען דורכפירען די סאציאל־קאָאָפּעראטיווע קאָלאָניזאציע.

דער נאַציאָנאַל פאָנד באַזיצט יעצט אַ פאַרמעגען פון אַן ערך 6 מיליאָן מאַרק, פון וועלכע 75 פּראָצענט זיינען אינוועסטעט אין ארץ ישראל, און 25 פּראָצענט זאַמלען זיך לויט די סטאַטוטען אַלס וואַקסענדער רעזערוו. דאָס געלט פון דעם נאַציאָנאַל פאָנד איז אינוועסטעט אין לאַנד, הייזער, פּלאַנצונגען, אַקערבוי־ווירטשאַפטען, הלואות. די זאַמלונגען זיינען אין לויף פון די זיבעצען יאָר געווען, פאַרשטעהט זיך, ניט קיין גלייכע. אין די ערשטע יאָרען איז געזאַמעלט געוואָרען גאַנץ ווייניג; דאָס הויפּט־געלט איז אריינגעקומען פון 1909 ביז 1913, אין דער צייט פון דער שטאַרקער פּראַקטישער אַרבייט אין ארץ ישראל. אין יאָר 1909 איז געזאַמעלט געוואָרען אַ האַלב מיליאָן פראַנק. אין יאָר 1913 שוין אַ גאַנצער מיליאָן פראַנק. אין די מלחמה יאָרען איז די זאַמלונג געפאַלען, אָבער זי האַלט זיך אויף איבער אַ האַלבען מיליאָן פראַנק אַ יאָר.

אויב דער נאַציאָנאַל־פאָנד זאָל ווערן דער יסוד פון דעם אויפבוי אין ארץ ישראל אויף סאָציאַל־קאָאָפּעראַטיווע יסודות, מוז זיין סאָציאַלער פּרינציפּ פאַרטיפט און פאַרשטאַרקט ווערען און די זאַמלונגען מוזען פאַרהונדערטפאַכט אָדער גאָר פאַרטויזענטפאַכט ווערען. דער נאַציאָנאַל פאָנד מוז אַלעס ערווערבען אין ארץ ישראל אַלס פאָלקס־אייגענטום: לאַנד, געביידען, שטאָטישען גרונדבאַזיץ, פאַבריקען, הייזער. ער מוז אויך אריינגעמען אין זיין באַזיץ די אייזענבאַנען, מינען, נאַטור־רייכטימער, וואַסערפאַלען א. ז. וו. אַפּעריערענדיג דערביי, נאַטירליך, מיט אַ ברייטען קרעדיט.

די ערשטע באַדינגונג פאַר דעם נאַציאָנאַל־פאָנד איז די אונגעהייערע פּראָגרעסיווע פאַרגרעסערונג פון די זאַמלונגען. פון קליינע צופעליגע זאַמלונגען דורך מאַרקען, באַקסעס, קערות, א. ז. וו. מוז מען איבערגעהן צו אַ סיסטעמאַטישער אָרגאַניזירונג פון די זאַמלונגען דורך דער זעלבסט־באַשטייערונג אָדער, בעסער געזאָגט, דורך דער באַשטייערונג פון גאַנצען פאָלק. בשעת דער ציוניזם ווערט אַ פאָלקס־באַוועגונג, בשעת די קאָלאָניזאַציע ווערט אַ מאַסען־קאָלאָניזאַציע און דער פּראָלעטאַריאַט ווערט דער טרייבענדער כח פון דער באַוועגונג, איז אַזאַ זעלבסט־באַשטייערונג דורכאויס אַ מעגליכע און דורכפירבאַרע זאַך. פון ציוניסטישער זייט ווערט פאַרלאַנגט דאָס דער נאַציאָנאַל פאָנד זאָל אָנהויבען באַלד זאַמלען מינדעסטענס 10 מיליאָן מאַרק אַ יאָר, דאָס הייסט ווייניגער ווי אַ מאַרק אַ יאָר פאַר אַ פּערזאָן. אָבער דיזע סומע איז אַ גאַנץ קליינע אין פאַרגלייך מיט דער אונגעהייערער סומע, וועלכע איז נויטיג פאַר אַ פאָלקס־קאָלאָניזאַציע און וועלכע קען באַשאַפען ווערען דורך אַן אַלגעמיינע זעלבסטבאַשטימונג פון פאָלק.

אין לויף פון דער מלחמה איז אין פיעלע ערטער דורכגעפירט געוואָרען די זעלבסטבאַשטייערונג פון דער אידישער באַפעלקערונג פאַר די מלחמה־

קרבנות, און דער פּלאַן איז געקרוינט געוואָרען מיט א גרויסען ערפאָלג. אזוי למשל האָט דער מאָסקווער אידישער הילפס־קאָמיטעט דורכגעפירט די זעלבסטבאשטייערונג לויט פאָלגענדען פּלאַן:

יעדער, וועלכער פארדינט 50 רובעל א חודש זאָל צאָלען 1 פּראָצענט; 100 רובעל — 1½ פּראָצענט; 200 רובעל — 2 פּראָצענט; 300 רובעל — 3½ פּראָצענט; 500 רובעל — 4 פּראָצענט; 700 רובעל — 5 פּראָצענט; 1000 רובעל — 6 פּראָצענט; איבער 1000 רובעל — 7 פּראָצענט.

די קליינע אידישע באפעלקערונג פון מאָסקווע האָט אין 20 חדשים פון מלחמה, פון אויגוסט 1914 ביז מאי 1916, אריינגעטראָגען דורך דעם סיס־טעם פון זעלבסט־באשטייערונג 1 מיליאָן מיט 38 טויזענט רובעל. די אנ־דערע מלחמה־זאמלונגען אין מאָסקווע פאר דעמזעלביגען משך צייט האָבען אריינגעבראכט נאָר 228.000 רובעל. דיזער ביישפּיל פון זעלבסט־באַ־שטייערונג אין מאָסקווע באווייזט, וואָס פאר געוואלטיגע סומען עס וואָלטען אויף אזא אופן געקאָנט געזאמעלט ווערען דורך דער איינפירונג פון דעם פּרינציפּ פון זעלבסטבאשטייערונג אין דעם נאציאָנאַל פּאָנד.

ווען דער נאציאָנאַל פּאָנד וועט ווערען א קאָלאָניזאציאָנס־אינסטיטוט אויף א גרויסען מאסשטאב, וועט ערווערבען לאנד אלס נאציאָנאַל־אייגענטום און העלפען די אידישע מאסען איבערצוגעהן צו סאָציאַל־קאָאָפּעראטיווער קאָלאָניזאציע, וועט ער ווערען א קוואַל פון נאציאָנאלער און סאָציאלער זעלבסט הילף פאר דאָס פאָלק. דאָס פאָלק וועט אָנהויבען צו באגרייפען דעם ווערט און די קאָנסטרוקטיווע טעטיגקייט פון דעם נאציאָנאַל פּאָנד און וועט שיינקען דיזער נאציאָנאַל־סאָציאלער אינסטיטוציע מער אינטערעס און סימ־פּאטיע, איידער אלע אנדערע אידישע אנשטאלטען, וועלכע האָבען קיינמאָל ניט געקאָנט אריבערטרעטען זייערע נאטירליכע גרענעצען פון צדקה. אין א צייט ווען די ציוניסטישע שטימונג וואכט־אויף אין גאנצען פאָלק און עס האָבען זיך געעפענט די רעאַלע מעגליכקייטען פאר א אידיש לאנד, איז די דורכפירונג פון אן אלגעמיינער באשטייערונג פון אלע אידען פאר דעם נאציאָנאַל פּאָנד און די זאמלונג פון אונגעהייערע סומען דורכאויס א מעגליכקייט.

די צווייטע פינאנץ-אינסטיטוציע לעבען דעם נאציאָנאַל פּאָנד מוז זיין די נאציאָנאלע באנק. די ציוניסטישע אָרגאניזאציע האָט שוין עטוואָס ענליכעס צו א נאציאָנאלער באנק אין דער געשטאלט פון דער קאָלאָניאַל־באנק. די קאָלאָניאַל באנק איז כמעט אויסשליסליך א האנדעלס באנק אויף קורץ דויערענדען קרעדיט. מיט איר קליינעם קאפּיטאל פון אן ערך 300,000 שערס צו פינף דאָלאר א שער, צוזאמען מיט דער אנגלאָ־פּאלעסטיין באנק, וועלכע איז פון איר געגרינדעט געוואָרען, האָט זי שטארק געהאָלפען דער

ענטוויקלונג פון אידישען ישוב אין דאָרף און שטאָט. זי האָט געגעבען ביליגען קרעדיט אין ארץ ישראל, וואו געלט איז פאראן ווייניג און דער פּראָצענט איז הויך. אָבער דער כאראַקטער פון דער באַנק אלס האנדעלסבאנק און איר קליינער קאפּיטאל האָבען געמוזט איינג באגרענעצען איר טעטיגקייט.

די נאציאָנאל באנק מוז ערפילען די גרויסע קאָלאָניזאטאָרישע אויפגאבען, וועלכע די קאָלאָניאל-באנק האָט זיך לכתחילה געשטעלט, אָבער האָט זיי ביז יעצט ניט געקענט אויספירען. הערצל האָט אין אָנהויב פון זיין ארויסטרעטען געוואָלט גריינדען א נאציאָנאלע הלואה אויף 1000 מיליאָן פראנק. פאר אזא גרויסע באנק אין הערצל'שען זין אויף דער גרונטלאגע פון אן אלגעמיינער אידישער סובסקריפּציאָן איז יעצט געקומען דער גינסטיגער מאָמענט. די מלחמה אנלייען פון טויזענטער מיליאָנען, וועלכע אלע שטאטען, די גרויסע אזוי ווי די קליינע, האָבען דורכגעפירט פרייוויליג צווישען די אייגענע בירגער, זיינען א באווייז, וואָס יעדעס פאָלק קאָן שאפען פאר אן אלגעמיינעם צוועק, ווען עס ווערט אָנגעצונדען פון נאציאָנאלער באגייסטערונג.

אויב מיר זאָלען אָננעמען, אז פון אלע אידען פון דער וועלט וועלען זיך ווייניגסטענס איין מיליאָן אידען באטייליגען אין דיזער סובסקריפּציאָן פאר דער נאציאָנאלער באנק און דער נאציאָנאלער הלואה, קומען מיר שוין צו גאנץ געוואלטיגע סומען. אויב א מיליאָן אידען זאָלען זיך פארפליכטען דורך אָרדענטליכע וועקסעל-אויסצאָלונגען אין לויף פון 25 יאָר א שער פון 10 דאָלאר א יאָר, איז דאָס שוין א קאפּיטאל פון א פערטעל מיליארד דאָלאר, פון וועלכע די גרעסטע העלפט קאָן באטראכט ווערען אלס זיכער און פייאיג דיסקאנטירט צו ווערען. אין דיזער נאציאָנאלער הלואה דורך א נאציאָנאלע באנק וועלען זיך אָבער באטייליגען דער מיטעלקלאס, דער רייכער קלאס און די אידישע מיליאָנערען, אויב די פאָלקס מאסען וועלען ווירקליך ארייננשטעלען זייער גאנצע ענערגיע פאר דיזער זאך. די נאציאָנאלע באנק וועט ניט ווייניגער זיכערען דאָס קאפּיטאל און די פּראָצענטען פון די שערהאָלדערס, ווי די ציוניסטישע קאָלאָניאל באנק. אזא נאציאָנאלע באנק וואָלט געקאָנט רעאליזירען א ניט קיין קלענערען קאפּיטאל, ווי דער, וועגען וועלכען הערצל האָט גע'חלומ'ט!

די נאציאָנאלע באנק וועט געבען הלואות אויף א לאנגער צייט דעם נאציאָנאל-פאָנד און די קאָאָפּעראטיווע אָרגאניזאציעס, פאר לאנדווירטשאפט, אינדוסטריע, הייזערבוי. צו דיזע צוויי אָרגאניזאציעס מוז צוקומען נאָך די דריטע און וויכטיגסטע אָרגאניזאציע, די קאָאָפּעראטיווע אָרגאניזאציע פון די איינוואנדערער און קאָלאָניסטען זעלבסט.

ערשט נאָך דעם יאָר 1903 און דעם אוגאנדא־פּראָיעקט און נאָכדעם ווי עס זיינען באשאפען געוואָרען נאציאָנאלע פינאנץ־אינסטיטוטען דורך די ציוניסטישע אָרגאניזאציעס, הויבט זיך אָן אן אויפלעבונג פון דער קאָלאָני־זאציע. אין דיזער נייער קאָלאָניזאציע פאַרנעמען שוין די קאָלעקטיוו־נא־ציאָנאלע אונטערנעמונגען א וויכטיגען פּלאַץ. דער באָדען פון נאציאָנאל־פאָנד, די פּלאנטאציעס אויף דעם נאציאָנאלען באָדען, ווי דער הערצל־וואַלד, די נאציאָנאלע קונסט־שולע און פאבריק „בצלאל", שפּעטער די ארבייטער־הייזער און ארבייטס־היימען,די צאָלרייכע שולען, די גימנאזיעס, סעמינארען זיינען שוין באדייטענדע ווירטשאַפטליכע שאפונגען אין דער ליניע פון נאציאָנאלען אייגענטום. אָבער מיט ציוניזם זיינען נאָך אלץ ניט געווען פאַרבונדען קיינע סאָציאל־קאָאָפּעראַטיווע אידעען. דער סאָציאליסטישער כאַראַקטער פון נאציאָנאל פאָנד אפילו האָט זיך ניט גענומען פון א סאָציא־ליסטישער אידעע אָדער א סאָציאליסטישען ווילען, נאָר פון דעם נאציאָנאלען און פאָלקסטימליכען כאַראַקטער פון ציוניזם.

דאָס האָט גורם געווען, דאָס דער נאציאָנאל־פאָנד האָט ניט זעלטען זיך אָבגעזאָגט פון זיין סאָציאליסטישען ציל און געדינט פּריוואט־אייגענטום־צוועקען, ווען עס האָט זיך אים געדוכט, אז ער קאָן אויף דיזען אופן ענט־וויקלען דעם ישוב אין לאַנד. אזוי, צום ביישפּיל, האָט דער נאציאָנאל־פאָנד געהאָלפען דורך אן הלואה אויפבויען תל אביב אין יפו אויף א ריין פּריוואט־קאפּיטאליסטישען יסוד.

די אינווייניגסטע סתירות פון דער פּריוואט־קאפּיטאליסטישער קאָלאָני־זאציע אין ארץ ישראל, און די ענטוויקלונג פון א סאָציאליסטיש־ציוניסטי־שער באוועגונג אין די גלות־לענדער און אין ארץ ישראל האָבען אָבער באלד ארויסרופען א טיפערע פאַרשטענדניס אין ציוניזם פאַר א נייער סאָציאלער פאָרם פון קאָלאָניזאציע. אין דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע איז אויפגע־טראָטען די פראגע וועגען קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאציע. וועגען דער איינ־פירונג פון א נייער מעטאָדע פון אָרגאניזירען דעם ישוב. אויף דעם ניינטען ציוניסטישען קאָנגרעס אין האמבורג, אין יאָר 1910, איז אָנגענומען געוואָרען דער אָפּענהיימער'שער פּלאַן צו גרינדען א קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניע, וועלכע זאָל דינען אלס ביישפּיל פאַר וייטערדיגע קאָאָפּעראַטיווען. דער גרונט־פּרינציפּ פון דער אָפּענהיימער'שער לאַנדווירטשאַפטליכער פּראָדוקטיוו־גענאָסענשאַפט, ווי די קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניע ווערט אָנגערופען אין אָפּענ־היימער'ס טערמינאָלאָגיע, איז דער קאָלעקטיווער באזיץ פון דעם לאַנד. די קאָאָפּעראַטיווע ארבייט פון די מיטגלידער פון דער קאָלאָניע און די אָרגא־ניזירונג פון די איינוואוינער פון דער קאָלאָניע אין פאַרשידענע קאָאָפּערא־טיווען פאַר די פאַרשידענע עקאָנאָמישע באדערפנישען. אויף אזא אופן ווע־

לען פארשווינדען פון דיזער נייער קאָאָפּעראַטיווער פאָרם פון דער ווירט־שאַפט די איבלען פון פּריוואַט־באַזיץ און פּריוואַט־פּראָדוקציע, דער אונפּאָר־דינטער וואוקס פון דעם באָדענווערט, די ספּעקולאַציע מיט לאַנד, די טעבני־שע אָבגעשטאַנענקייט פון דער פּראָדוקציע, די עקספּלואַטאַציע דורך דעם מיטעלמאַן און דעם האַנדעלס־קאַפּיטאַל.

אויף דיזען אָפּענהיימער'שען פּרינציפּ זיינען געגרינדעט געוואָרען צוויי קאָלאָניען אין ארץ ישראל, מרחביה און דגניה. די רעזולטאַטען פון דיזע קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניען זיינען נאָך ניט פאָלשטענדיג קלאָר, ווייל זיי זיינען ביז צו דער מלחמה נאָך ניט ארויסגעקומען פון צושטאַנד פון פאַרבאַרייטונג. דיזע קאָלאָניען, אזוי ווי אלע קאָלאָניען אין ארץ ישראל, האָבען דערוויילע צו ליידען פון דער איינזייטיגקייט פון דער אידישער אַגריקולטור־ווירטשאַפט אין ארץ ישראל בכלל. די אידישע אַגריקולטור אין ארץ ישראל באַשטעהט הויפּטזעכליך פון פּלאַנטאַציע און תבואה, זי הויבט זיך ערשט אָן אין די לעצטע יאָרען אָבצוגעבען מיט מילך־ווירטשאַפט און געמייזע־קולטור, און האָט נאָך ניט געמאַכט קיינע פאַרבאַרייטונגען אפילו פאַר די צאָלרייכע קולטורען, וועלכע זיינען פאַרבונדען מיט אַגריקולטורעלער אינדוסטריע. אזוי איז למשל די קולטור פון קאַטאָן, צוקער־ריבען, פּאַרפיום־פּלאַנצען, מעדי־ציניש געוויקסען, א. ז. וו. פאַר וועלכע דאָס לאַנד איז זייער מסוגל, נאָך גאַנץ פרעמד. דיזע אָבגעשטאַנענקייט מאַכט די קאָלאָניזירונג פון דעם לאַנד זעהר טייער און פאָדערט די ערשטע יאָרען דאָס אריינלייגען פון גרויסע קאַפּיטאַלען, וועלכע קענען נאָך ניט ברייגגען קיין ריוח אין אָנהויב. אָבער די ערשטע אייניגע יאָרען קאָאָפּעראַטיווע ארבייט, אפילו ביי דער אָבגעשטאַ־נענקייט פון דער אידישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל, האָבען באַוויזען די דורכפירבאַרקייט פון קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע אין לאַנד.

א חוץ וואָס דיזע קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניזאַציע האָט א גרויסען נאַ־ציאָנאַלען און סאָציאַלען ווערט און לייזט די פראַגע פון דער אידישער אר־בייט און די סתירות צווישען קאַפּיטאַל און ארבייט, מאַכט זי אייגענטליך מעגליך די פּראָלעטאַרישע קאָלאָניזאַציע בכלל. די קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָ־ניזאַציע, ווען זי באַצאָלט זיך און איז רענטאַבעל, קאָן ווערען דער קרעדיט־באַזיס פאַר דער מאַסען־קאָלאָניזאַציע. דאָס איז דער גרונט־געדאַנק, אויף וועלכען עס איז אויפגעבויט די ארגומענטירונג פון פראַנץ אָפּענהיימער פאַר דער קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע פון שטאַנדפּונקט פון דער אידישער קאָלאָניזאַציע בכלל. די ערפאַרונג האָט באַוויזען אין דער גאַנצער וועלט, אזוי ווי אין ארץ ישראל, אז א קאָאָפּעראַטיווע אָרגאַניזאַציע איז פיל מעהר קרעדיט־פעהיג, איידער א יחיד. דער קרעדיט פון דער אַנגלאָ־פּאַלעסטיין באַנק אין ארץ ישראל צו די קאָלאָניסטען און טיילוויז צו די ארבייטער איז

אָרגאַניזירט אויף דעם יסוד פֿון קרעדיט־קאָאָפּעראַטיווען. אַ קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניע, וועלכע וועט דורך איר אָרגאַניזאַציע, דורך אירע מעגליכקייטען און איר ווירטשאַפטליכען ווילען אליין שוין רעפּרעזענטירען אַן עקאָנאָמישען ווערט, וועט באַקומען קרעדיט־פֿייאיגקייט, וועלכע וועט מיט יעדען עקאָנאָמישען שריט פאָרווערטס אַלץ וואַקסען און וואַקסען.

די אַרבייטער פֿון ארץ ישראל פֿון זייער זייט זיינען ניט אַזוי דורך דעם טעאָרעטישען געדאַנק, ווי דורך די ערפאַרונגען פֿון דער קאָלאָניזאַציע געקומען צו דער איבערצייגונג פֿון דעם שעפּפערישען ווערט פֿון די קאָאָפּעראַטיווען. אין די לעצטע יאָרען האָבען זיך די אַרבייטער אין ארץ ישראל אָרגאַניזירט אין אַרבייטער קאָאָפּעראַטיווען, אין קבוצות, וועלכע האָבען איבערגענומען פֿון דעם נאַציאָנאַל פאָנד די זעלבסטשטענדיגע באַאַרבייטונג און די באַווירטשאַפֿטונג פֿון פאַרמס און פּלאַנטאַציעס.

אַזעלכע קבוצות האָבען געאַרבייט אין כנרת, דגניה, מרחביה, חולדה, כפר אוריה, קרקר. אין דגניה ביים ים טבריה, וועלכע געהערט צום נאַציאָנאַל־פאָנד, האָט איבערגענומען אַ קבוצה פֿון 25 ביז 50 אַרבייטער דעם באַטריב פֿון דער פאַרם. דער ריוח פֿון דער פאַרם ווערט געטיילט אויף גלייך צווישען דעם נאַציאָנאַל־פאָנד און דער קבוצה. פאַר דעם באָדען און די געביידען ווערט געצאָלט צום נאַציאָנאַל־פאָנד 3 פּראָצענט פאַכט־צינז. אין דיזען קאָאָפּעראַטיוו, וועלכער אַרבייט גאַנץ זעלבסטשטענדיג, באַקומען אַלע חברים גלייכע שכירות. אין די לעצטע דריי יאָר פאַר דער מלחמה האָט דיזע קבוצה געאַרבייט מיט ריוח. אַזעלכע אַרבייטער־קאָאָפּעראַטיווען באַאַרבייטען אויף ענליכע באַדינגונגען גן שמואל און באר טבריה. דיזע קאָאָפּעראַטיווען קאָנען שפּעטער איבערנעמען דעם באָדען, וועלכען זיי האָבען אויסגעאַרבייט, אין פאַכט און ווערען קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניען. אויך פּריוואַטע באַזיצער באַנוצען זעהר אָפט אַזעלכע אַרבייטער־קבוצות, כדי אויסצואַרבייטען און צו באַווירטשאַפטען דאָס לאַנד.

אַ חוץ אַזעלכע ווירטשאַפטליכע קבוצות זיינען אין ארץ ישראל ענטשטאַנען אין דער לעצטער צייט נאָך פאַרשידענע שטאָטישע קאָאָפּעראַטיווען. עס האָבען זיך אָרגאַניזירט אין די שטעט און די קאָלאָניען קאָאָפּעראַטיווע קיכען און קאָאָפּעראַטיווע אַרבייטער־הייזער. באַזונדערס האָבען זיך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען אַרבייטס־קאָאָפּעראַטיווען אין די שטעט. קאָאָפּעראַטיווען פֿון שטיינהאַקער, מויערער, האָלץ־אַרבייטער פאַר געביידען זיינען ענטשטאַנען אין פאַרשידענע פּלעצער. אויף אַזאַ אופן ווערט אויסגעשלאָסען דער אונטערנעמער און פאַרמיטלער, וועלכער פּלעגט געוויינליך איבערנעמען אַרבייט פֿון דעם פּריוואַט קאַפּיטאַליסט אָדער דער געזעלשאַפטליכער אונטערנעמונג און זי אויספֿירען דורך לוין־אַרבייטער. דיזע קבוצות זיינען

אין דער קאַפּיטאַליסטיש נאָך ניט ענטוויקעלטער ארץ ישראל א פאַרבינדונג פון אן ארבייטער יוניאָן מיט אן ארבייטער קאָאָפּעראַטיוו.

אין די לעצטע איניגע יאָר פאַר דער מלחמה האָט זיך אָנגעהויבען אין אַלע לענדער, באַזונדערס אין אמעריקא א גרויסע אָרגאַניזאַציאָנס־באַוועגונג פאַר דער קאָלאָניזאַציע פון ארץ ישראל, אונטער דעם נאָמען „אחוזה“. אויך דיזע אחוזה־באַוועגונג, ניט קוקענדיג אויף איר פּריוואַט־קאַפּיטאַליסטיש ציל און דעם נאָמען, וועלכער דייטעט אָן פּריוואַט־באַזיץ, באַרירט זיך מיט קאָאָפּעראַציע. די „אחוזה“ וויל אָרגאַניזירען אידען, וועלכע זאָלען פאַר ווייניגסטענס 1500 ביז 2000 דאָלאַר, אויסגעצאָלט אין אן ערך פון 10 יאָר, בשותפות אויפבויען פאַר זיך קאָלאָניען אין ארץ ישראל. נאָכדעם ווי די קאָלאָניע וועט זיין אויפגעבויט, וועט זי פאַנאַנדערגעטיילט ווערען אין איינצעלנע נחלות, לויט דער צאָל פון די אקציעס און דעם סכום געלט, וואָס יעדער חבר האָט איינגעצאָלט. עס איז א קאָאָפּעראַציע ביז צו דער פאַרטיילונג. אָבער אַזוי ווי די „אחוזה“ וועט מוזען אָנקומען צו נאַציאָנאַלען קרעדיט, און אַזוי ווי די עקאָנאָמישע מעלות פון קאָאָפּעראַציע און אויסשיידונג פון עקספּלואַטירענדען פּריוואַט־קאַפּיטאַל ווערען אַלץ מער און מער באַגרייפליך, וועט אויך די אחוזה־באַוועגונג מוזען מיט דער צייט אָננעמען פילע פּרינציפּען פון קאָאָפּעראַציע.

די געשיכטע פון קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל באַווייזט אונז, דאָס פון דער צייט פון ביל״ו ביז צו מרחביה און דגניה זיינען פאַר איינס געווען שטרעבונגען אין ארץ ישראל צו בויען די אידישע קאָלאָניזאַציע אויף נייע סאָציאַלע יסודות. אין דער לעצטער צייט אָבער פאַר דער וועלט־מלחמה, ווען די אידישע קאָלאָניזאַציע האָט שוין אָנגענומען א מאַסאָווען כאַראַקטער, ווען דער ציוניזם האָט באַשאַפען נאַציאָנאַלע קאָלאָניזאַציאָנס־אינסטיטוטען און אָנגעהויבען צו זוכען נאַציאָנאַלע קאָלאָניזאַציאָנס־מעטאָדען, ווען עס איז אויסגעוואַקסען א סאָציאַליסטיש־ציוניסטישע ארבייטער־באַוועגונג, האָט זיך שוין אָנגעהויבען צו ענטוויקלען א באַוואוסטזיניגע סאָציאַל־קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג אין דער קאָלאָניזאַציע פון ארץ ישראל. נאַציאָנאַלע, סאָציאַלע, קולטורעלע מאָטיוועז האָבען אָנגעהויבען פאָרמירען ניט נאָר אין פּראָלעטאַרישען נאָר אפילו אין דעם אַלגעמיינעם ציוניזם אן ערנסטע קאָאָפּעראַטיווע שטרעמונג. מער און מער איז געוואָרען באַגרייפליך, אז א גרויסע מאַסען־קאָלאָניזאַציע קאָן בכלל ניט זיין מעגליך אויף אינדוסטריאַליסטישע, פּריוואַט־קאַפּיטאַליסטישע יסודות.

יעצט ווען מיר שטעהען ערב א גרויסער וואַנדערונג און א מאַסען־קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל, ווען דאָס לאַנד זעלבסט געהט איבער אין דעם אויטאָנאָמען רשות פון דער אידישער נאַציע, איז די פראַגע פון דער סאָציאַל־

קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע פֿון ארץ ישׂראל געוואָרען די פֿראַגע פֿון דעם ציוניזם און דעם אידישען ישוב אין ארץ ישׂראל בכלל. די פּראָבלעם פֿון דער פֿאָלקס־קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע האָט געפֿונען אַן אָנדייטענדע לייזונג אין דער קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפֿט „אחוזה“ וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען אין לעצטען יאָר פֿאַר דער מלחמה. אויב די „אחוזה“ וועט ווערען א פֿאָלקס־באַוועגונג און אָרגאַניזירען די אידישע מאַסען צוליב קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע, איז געפֿונען געוואָרען דער וועג פֿאַר דעם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען אויפֿבוי פֿון ארץ ישׂראל אין די אינטערעסען פֿון אידישען פֿאָלק און אין הסכּם מיט די רעוואָלוציאָנערע און סאָציאַליסטישע אידעען פֿון דעם אידישען ארבייטער־קלאַס.

דער גייסטיגער שלום *)

עס איז א היסטאָרישער טאג דער אידישער ארבייטער קאנגרעס פאר ארץ ישראל. זייט 50 יאָר ענטוויקלונג פון אידישען סאָציאליזם, זייט ליבערמאן ביז היינט האָבען זיך גראנגעלט אין דעם הארץ פון דעם אידישען ארבייטער־קלאַס צוויי געפילען, צוויי שטימונגען, וועלכע האָבען ניט געקאָנט מאכען צווישען זיך שלום. דער געפיל פון ישראל סבא, און די אידעע פון אל־מענשליכקייט, די אידישע נאציאָנאליטעט און דער אינטערנאציאָנאליזם, ציון און דער סאָציאליזם. מיט דיזען קאמף איז אָנגעפילט די אידישע ארבייטער באוועגונג, די גענאָסען, דער בונד, די נאציאָנאל־סאציאליסטישע פארטייען.

אין פייער און שטורעם האָט דער גייסט פון דער נייער צייט געלייזט דיזען קאָנפליקט פאר דעם אידישען פראָלעטאריאט. א נייע מאָראל איז אויסגעשמידט געוואָרען אין דעם פייער פון דער צייט, אין געגענזאץ צו דער רעאקציאָנערער פּאָליטיק, דעם קייזעריזם און דעם אימפעריאליזם. די רעדאקציע וויל די פארניכטונג פון די פעלקער און די הערשאפט פון די קלאַסען, די נייע מאָראל פון דער מענשהייט וויל די אפשאפונג פון די קלאסען און די אויפריכטונג פון די פרייע פעלקער. די באפרייאונג פון נאציאָנאלע יאָך איז דער פאָרשפּיל צו דער באפרייאונג פון קאפיטאליסטישען יאָך, און עס קאָן ניט זיין גלייכהייט און ברידערליכקייט צווישען די מענשען, כל זמן עס האָט ניט טריאומפירט די אידעע פון פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט צווישען אלע פעלקער. דער פּראָלעטאריאט איז יעצט דער שעפּפער פון דער נאציאָנאלער באפרייאונג און דעם נאציאָנאלען רענעסאנס פון דער וועלט.

פאר קיין פאָלק שטעהט ניט אזא מערקווירדיגע נאציאָנאלע אויפגאבע ווי פאר דאָס אידישע פאָלק. דער ציוניזם איז ניט נאָר דער נאציאָנאלער אויפבוי פון אידישען פאָלק, דער ציוניזם איז קאָנסטרוקטיווער סאָציאליזם. נייע פּרינציפּען פון אייגענטום, נייע פאָרמען פון ארבייט, נייע אָרגאניזאציעס פון מענשען. דער ציוניזם בויט א וועלט פון סאציאלען אמת און גערעכטיגקייט. ניט דורך בלוט און צושטערונג, וועלכע פירען נאָר צו שקלאפעריי, נאָר דורך אָרגאניזאציע, ארבייט, אמת און אויפלעבונג, די איינציגע וועגען צום סאָציאליזם. דאָס אידענטום האָט אמאָל ענטדעקט די איינהייט

---

*) פון א רעדע געהאלטען צו דער ערעפענונג פון ערשטען אידישען ארבייטער קאָנגרעס פאר ארץ ישראל. יוני 6טען, 1918.

פון דעם וועלט־אל, עס האָט אָנגעזאָגט די איינהייט פון דעם מענשליכען געשלעכט, יעצט מוז דער ציוניזם פאַרווירקליכען די איינהייט און אייניג־קייט פון אלע מענשען, די ברידערליכקייט פון דער מענשליכער געזעלשאפט. מארקס האָט געזאָגט: „די פילאָזאָפיע האָט ביז יעצט די וועלט ערקלערט, יעצט מוז זי די וועלט איבערמאַכען". דאָס קאָן מען פיל ריכטיגער אָנווענדען אויף דאָס אידענטום. דאָס אידישע פאָלק איז א סאָציאליסטישעס פאָלק ניט ווייל עס לעבט אין נויט, נאָר ווייל די רעוואָלוציע איז נאָך אָנגעזאָגט געוואָרען אויפ'ן בארג סיני אין היסטאָרישען בליץ און דונער.

מערקווירדיגע פּראָבלעמען פון קולטור, פון גייסטיגער שאפונג שטעהען פאר דעם אויפלעבענדען פאָלק. א נייע שפּראך, ליטעראטור, קונסט, ער־ציאונג. אָבער דאָ שטעהען מיר אין מיטען פון דער דיסקוסיע וועגען די וויכטיגסטע פּראָבלעמען. צו קיין לייזונג פון די פּראָבלעמען קאָן די ארבייטערשאפט דערוויל נאָך אויף דיזען געביט ניט קומען. ערשט אין ארץ ישראל, און אין משך פון דער ענטוויקלונג זעלבסט וועלען פאנאנדערגעוויקעלט ווערען אלע גרויסע אידישע קולטור־פּראָבלעמען און געפינען זייער לייזונג. אָבער איינס איז פאר אונז זיכער: ניט מיט דער ארשין פון אל־טעגליכקייט און פּראקטישקייט קאָן געמאָסטען ווערען דאָס געוועב פון דער אידישער קולטור. די אידישע קולטורעלע אינדיווידואליטעט מוז פליסען פון דעם פארבאָרגענעם שורש פון דער אידישער נאציאָנאלער נשמה, זי מוז אָפּשפּיגלען אלע שטראַלען פון דעם אידישען גייסט, מוז אויפזאמלען אלע קרעפטען און פאָרמען פון דער אידישער שאפונג. די נייע אידישע קולטור דארף זיין ניט די קאָרע, ניט א צווייג אָדער אפילו א בלום פון דער אידישער גייסטעס־שאפונג, נאָר דער גאנצער וואונדערבארער בוים פון דער אידישער שאפונג, מיט זיינע ווארצלען טיף אין דער ערד פון דער פארגאנגענהייט און זיין צווייגען־קאָפּ הויך אין די הימלען פון דער צוקונפט. דאָס צו באגרייפען און דאָס איבערצולעבען איז די גייסטיגע אויפגאבע פון דעם אידישען פּראָלעטאריאט.

דער אידישער ארבייטער־קלאַס ווערט באנייט, ווערט מוטיג, פריי און אייד'על דורך דער שטרעבונג צו ארץ־ישראל. ארץ ישראל איז פאר דעם אידישען פּראָלעטאריאט דער גרעסטער סטריק, דער ווייטסטער קאָאָפּעראטיוו, די מעכטיגסטע קולטור. אלע באשריינקונגען פאר דעם אידישען סאָציאליזם און די אידישע קולטור, וועלכע דער גלות באשאפט, ווערען דורך ארץ ישראל איבערוואונדען און אָפּגעשאפט. עס שלאָגט יעצט די גרויסע שטונדע פאר דעם אידישען ארבייטער קלאַס. א נייער בונד פון דעם אידישען פּראָלעטאַריאט דארף געגרינדעט ווערען, א בונד וועלכער זאָל אויפנעמען אין זיך אלע נויטען און האָפנונגען און קאמפען פון דער גרויסען צייט.

קיינמאָל איז נאָך אַ פאָלק אין דער געשיכטע ניט געשטאַנען פאַר אַזאַ וואונדערבארער העלדישער אויפגאַבע, ווי דאָס אידישע פאָלק יעצט.

אויפשטעהן זאָל אין גלאַנץ און ליבע ניט די מוטער ציון, נאָר די כלה ציון, און אויפהויבען זאָל זיך פון זיין היסטאָרישען שטויב שוין ניט מער דער אידישער גלות, נאָר דאָס שטרייטענדע און האָפענדע אידישע ארבייטס־פאָלק.

ב. באָרוכאָוו און דער פּועלי ציוניסטישער געדאנק

אויף דעם פרישען קבר פון באָרוכאָוו איז עס צו שווער און צו פרי אָפּצושאַצען דעם גאַנצען ווערט פון דעם פאַרשטאָרבענעם חבר אין דעם פּועלי ציוניסטישען געדאַנק, אין דער טעאָריע פון סאָציאַליסטישען ציוניזם. באָרוכאָוו איז געווען דער אָנזאָגער און דער גרינדער פון א גאַנצער ריכטונג אין דעם אידישען סאָציאַליזם, א קריטיקער און א וועגווייזער אין דער אידישער סאָציאַלער פאָרשונג און פּראָלעטאַרישער קריטיק. ער האָט געהאַט דעם מוט צו זאָגען א נייעם וואָרט און אויפצוהויבען א נייע געזעלשאַפטליכע באַוועגונג, און אַזאַ כאַראַקטער ווערט ניט פאַרגעסען אין דער וועלט. איצט ווען דער סאָציאַליסטישער ציוניזם זיגט, און די גאַנצע אידישע ארבייטערשאַפט געהט אין דעם וועג, וועלכען באָרוכאָוו האָט באַטראָטען אלס איינער פון די ערשטע, באַקומט באָרוכאָוו'ס וואָרט און ווערק נאָך א גאַנץ באַזונדערען ווערט.

איך וויל דאָ מיט איינִיגע שטריכען נאָר אָנצייכענען באָרוכאָוו'ס אויפטו און באָרוכאָוו'ס אייגענע שטעלונג אין דער סאָציאַליסטיש־ציוניסטישער באַוועגונג. באָרוכאָוו האָט דער ערשטער געפּרואווט אָנווענדען די הערשענדע סאָציאַליסטישע אידעאָלאָגיע אויף דעם פּראָלעטאַרישען ציוניזם. דערמיט איז די באַוועגונג פון די ארבייטער ציוניסטען, פון די פּועלי ציון, געוואָרען א סאָציאַליסטישע. און אַזוי ווי באָרוכאָוו'ס סאָציאַליסטישע אידעאָלאָגיע איז געווען דער מאַרקסיזם, איז דער פּועלי ציוניזם אונטער זיין השפעה געוואָרען א סאָציאַל־דעמאָקראַטישע באַוועגונג.

דאָס דער ציוניזם גרינדעט זיך אויף די מאַטעריעל-עקאָנאָמישע נויטען פון דעם אידישען פאָלק, דאָס זיין הויפּט מאָטיוו איז די שטענדיגע וואַנדערונג, איז שוין געווען קלאָר אין דער ערשטער באַגרינדונג פון ציוניזם בכלל. פּינסקער'ס „אויטאָעמאַנסיפּאַציאָן“ און הערצל'ס „יודענשטאַאַט“ ארגומענטירען ניט נאָר מיט דער נאַציאָנאַלער נויט פון אידישען פאָלק, געהען ניט נאָר ארויס פון דער אויסנאַמס־שטעלונג פון דער אידישער נאַציאָן אין דער פאַרגאַנגענהייט און דער געגענוואַרט, נאָר זיי זעהען אויך די סאָציאַל־עקאָנאָמישע נויט, וועלכע איז דער גרונט מאָטיוו פון דעם גאַנצען אידישען נאַציאָנאַלען עלענד. דער אידישער „לופט־מענש“, אלס א סאַציאַלע קאַטעגאָריע, דער וואַנדערענדער פּראָלעטאַריאַט, דער מאַנגעל אין ארבייטס־געלעגענהייט אלס א מאָטיוו פאַר דעם איבערבוי פון דער גאַנצער אידישער ווירטשאַפט, דאָס זיינען אויסדרוקען און געדאַנקען, וועלכע זיינען שוין פריער באַקאַנט

אין דער ציוניסטישער אויפפאסונג. נאָך אין די ערשטע יאָרען פון „פּאלעס־
טינאפילסטווע" איז פון לעוואנדא און ליליענבלום פּראָפּאגאנדירט געוואָרען
ישוב ארץ ישראל אלס די אומקערונג פון אידישען פּארמיטלער־פאָלק און
הענדלער־פאָלק צו פּראָדוקטיווער ערד־ארבייט. אָבער דער אלגעמיינער
ציוניזם האָט ניט געקענט ארויסגעהן קלאָר און קאָנסעקווענט פון די נויטען
פון דער אידישער ארבייט, פון דער אויסנאמס־שטעלונג פון אידישען פּראָ־
לעטאריאט, און האָט נאטירליך ניט אין דעם ציוניסטישען ציל און ניט אין
דער ציוניסטישער באוועגונג ניט געקענט אונטערארדנען דעם ציוניזם אונטער
דעם סאָציאליזם.

באָרוכאָוו האָט איינער פון די ערשטע דערזעהן די באזונדערע לאגע פון
דעם אידישען פּראָלעטאריאט אין גלות, ער האָט באגריפען די אויסנאמס־
שטעלונג פון פּראָלעטאריאט פון א פּראָלעטאריער פאָלק, די אוממעגליכקייט
פאר דעם אידישען ארבייטער קלאס זיך צו פּראָלעטאריזירען, די „ניט־פּראָ־
לעטאריזאציע", איז אפשר א פּאראדאָקסאל־קלינגענדער סאָציאלאגישער
טערמין, אָבער עס ליגט דערין א סאָציאָלאָגישער אינהאלט. די אידישע
ארבייטער קענען ניט ארייגעהן אין אלע גרויסע, אָרגאניזירטע און הויכע
אינדוסטריען, זייער אָרט איז די אָרימע, איינגע הויז־אינדוסטריע און קליין־
פאבריקאציאָן. נאָר די קליידער אינדוסטריע, וועלכע האָט זיך היסטאָריש
ענטוויקעלט פון דער קליינער שניידעריי, איז די איינציגע איצט גרויס גע־
וואָרענע אינדוסטריע אין וועלכער אידישע ארבייט האָט געפונען איר אָנ־
ווענדונג. און אויב דער באזיס פון דער אידישער ארבייט איז א שמאָלער,
א פארשטויסענער, אן איינשטירצענדער, איז אויך די גאנצע אידישע רעוואָ־
לוציאָנערע ארבייטער באוועגונג מער אן אידעאָלאָגישע, א פּסיכאָלאָגישע, א
נאציאָנאלע איידער א סאָציאלע. דיזע כאראקטעריסטישע אייגענטליכקייט
פון דעם אידישען פּראָלעטאריאט האָט באָרוכאָוו איינער פון די ערשטע בא־
גריפען און האָט דערפון געצויגען די ציוניסטישע קאָנסעקווענץ, דאָס דער
איבערבוי פון דער אידישער ווירטשאפט דורך דעם ציוניזם איז די ערשטע
פאָראויסזעצונג פון דעם אידישען סאָציאליזם.

זיין ריין פּערזענליכען, אייגענארטיגען שטריך האָט באָרוכאָוו אריינ־
געטראָגען אין דעם פּועלי ציוניזם אין דעם באקאנטען פּראָגראם פון די רוסי־
שע פּועלי ציון, וועלכער איז אָנגענומען געוואָרען אין מערץ 1906. דיזער
פּראָגראם איז דער פּארזוך צו באגרינדען ניט נאָר דעם ציוניזם, נאָר אויך
די רעאליזירונג פון דעם ציוניזם דורך דער סאָציאל-דעמאָקראטישער אויפ־
פאסונג. די עקאָנאָמישע נויט און די וואנדערונג וועלען טרייבען די אידען
סטיכיש אין ארץ ישראל מיט היסטאָרישער נויטווענדיגקייט. אין ארץ
ישראל וועט זיך פאנאנדערוויקלען דער קלאסען-קאמף צווישען דעם אידישען

פראָלעטאריאט און דער אידישער בורזשואזיע. דורך דיזען אידישען קלאסען־קאמף אין ארץ ישראל וועט ארץ ישראל אריינקומען אין רשות פון אידישען פאָלק, נאטירליך, מיט דער אונטערשטיצונג פון די פרייע דעמאָקראטישע פעלקער פון אייראָפּאַ. צווישען דעם אידישען קלאסען־קאמף אין גלות און דעם קלאסען־קאמף אין ארץ ישראל איז פאראן אן אינווייניגער צוזאמענהאנג. אזוי אז דער אידישער קלאסען־קאמף בכלל איז די רעוואָלוציאָנערע מעטאָדע אין דער רעאַליזירונג פון ציוניזם.

דאָס איז אפשר א צו דאָגמאטישע אויפפאסונג פון קלאסען־קאמף אלס איינציגען און אויסשליסליכען כח פון היסטאָרישער ענטוויקלונג. אָבער דיזע אויפפאסונג האָט זעהר שטארק געהאָלפען סאָציאליזירען די ערשטע פועלי ציון, וועלכע זיינען געקומען הויפּטזעכליך פון דער ציוניסטישער יוגענט. דאָס איז געווען א טריבוט צו דער הערשענדער סאָציאליסטישער אידעאָלאָגיע, באזונדערס צום „בונד“, וועלכער האָט קריטיקירט דעם ציוניזם, אז דאָס איז א באוועגונג אָהן היסטאָרישער נויטווענדיגקייט און פליסט ניט ארויס פון פּראָלעטארישען קלאסענקאמף. אין דער הערשענדער אידעע־אַטמאָספערע איז באָרוכאָוו׳ס סכעמע געווען א געווינס פאר דעם פועלי ציוניזם. אָבער דער בלייבענדער געווינס פון דיזער אויפפאסונג איז, דאָס די פועלי ציון האָבען דורך באָרוכאָוו׳ן מער איידער דורך ווּעמען עס איז אַנדערש געלערנט די נויטווענדיגקייט צו דיינקען און צו פירען זיך אין דעם ציוניזם אלס א באזונדערע פּראָלעטארישע קלאסען־באוואוסטזיניגע פּארטיי.

עס וואָלט געווען א טעות, ווען מען וואָלט מיינען, דאָס באָרוכאָוו איז געווען גלייכגילטיג צו דער ציוניסטישער אקטיוויטעט, ווייל ער האָט באַגרינדעט דעם ציוניזם דורך היסטאָרישער נויטווענדיגקייט. עס איז נאָר געווען די אָנווענדונג פון מארקסיזם אויף דעם ציוניזם, אָבער ציוניסטישע אקטיוויטעט איז אין באָרוכאָוו׳ס אויפפאסונג ניט אויסגעשלאָסען. ער האָט, פארקערט, אין זיין גאַנצען טראכטען און ווירקונג, געזוכט ציוניסטישע אַקטי־וויטעט און איז געווען שטענדיג גרייט אפצורופען זיך אויף יעדער סאָציא־ליסטיש־ציוניסטישער איניציאטיווע, ווי וויית און גרויס זי איז ניט געווען. אויך מיט דער אידעע פון קאָאָפּעראטיווער קאָלאָניזאציאָן פון ארץ ישראל, אין וועלכער באָרוכאָוו האָט אין זיינע ערשטע יאָרען געזען אן אָפּלענקונג פון קלאסען קאמף, האָט באָרוכאָוו שפּעטער שלום געמאכט, און איז געוואָרען איינער פון די שטאַרקסטע אנהייננער פון דיזען געדאנק.

באָרוכאָוו האָט א דאנק זיינע אנאליטישע און מאטעמאטישע פייאיג־קייטען געזוכט שטענדיג צו דערגרינדען די אָביעקטיווע באדינגונג פון יעדער געזעלשאַפטליכער ערשיינונג. דערפאר איז דאָס אים אזוי געלונגען אויפצו־וועקען אין דעם אידישען פּראָבלעם, אין דעם פארשוואומענעם כאָאטישען

בילד פון דער אידישער אויסנאַמס־שטעלונג, די איינצעלהייטען, די קלאַסען־חלוקים, די פארשיידענהייטען און די צוזאמענהאנגען. אָבער שטיצענדיג זיך אויף דער ווירקליכקייט, איז באָרוכאָוו קיינמאָל ניט געווען קיין פארטייי־דיגער, קיין באַשיצער פון דער גלות־ווירקליכקייט. ער האָט געוואָלט שטענ־דיג א גרויסע און ברייטע גלות־טעטיגקייט דורך דער פארטיי. אָבער ער איז געווען אקוראט אזא שארפער און קאָנסעקווענטער פארניינער פון דעם גלות און דער גלות אידעע, ווי דער אָרטאָדאָקסישער און העברעאישער ציוניסט. אין סוף פון איינעם פון זיינע גלענצענדע ארטיקלען וועגען ציוניזם אין „יעוורעיסקאיא זשיזן" פון 1906 רעדט ער וועגען דער גסיסה פון גלות, וועגען זיין טויט־אגאָניע, וועלכער דער רעוואָלוציאָנערער ציוניזם דארף העלפען.

באָרוכאָוו איז אוועקגעגאנגען, אָבער זיין טרייע, גלענצענדע און באַ־פרוכטענדע טעטיגקייט אויף דעם פעלד פון סאָציאליסטישען ציוניזם אין טעאָריע און פראקטיק איז געבליבען און לעבט ווייטער.

פון „אידישען קעמפער", (1917).

סאָציאַליזם — די שאפונג פון אידישען גייסט

חברים און חברות:

איך ברייננ אייך דאָ א גרוס פון אונזערע פארטייען אין אמעריקא, אין ענגלאנד, אין פאריז, און פון די איינצעלנע חברים אין די אנדערע לענדער. די חברים פון אלע לענדער קוקען אויף אייך מיט ליבע און מיט קנאה. דער אידישער ארבייטער קלאס שטעהט איצט אויף דעם שיידענוועג. נאָך א ווײלע און ער וועט אריבערטרעטען דעם גרעניץ וואָס ליגט צווישען גלייכגילטיגקייט און אָפגעשטאנענקייט און נאציאָנאלער אויפלעבונג און נאציאָנאלען ווילען.

אונזער צאָל דאָ אין לאַנד איז קליין און אָרעם, און פונקט ווי די צאָל פון די ארבייטער איז דאָ קליין, אזוי איז דאָ אויך קליין און געפאלען און געדריקט דער גייסט פון גאַנצען ישוב און די האָפנונג פון אויפלעבונג וואָס שוועבט איבער'ן גאנצען לאנד — האָט שוואכע פליגעל. אָבער מיר ווארטען אויף דעם גרויסען טאָג, ווען עס וועט זיך אָנהויבען די גרויסע אימיגראציע אהערצו פון אלע גלות־לענדער. אן אימיגראציע פון צענדליגער און הונדערטער טויזענדער. דער טאָג קומט און דערנענטערט זיך, ווייל עס איז ניטאָ קיין אנדער פארענטפערונג פונ'ם אָנגעווייטאָגטען אידישען פראָבלעם און עס איז ניטאָ קיין אנדער אויסוועג פאר דער א[illegible]יער געשיכטע ווי א פריי לאנד און א פריי לעבען וואָס זאָל זיין אין דעם רשות פון דעם פאָלק אליין.

און דאָ הויבט זיך אָן די היסטאָרישע שליחות פו דעם אידישען ארבייטער קלאס אין דער ווידערגעבורט פון אונזער פאָלק. א חוץ דעם אידישען ארבייטער איז ניטאָ קיין אנדערער קלאס ביי דעם אידישען פאָלק וואָס זאָל אזוי קענען פארשטעהן און פילען דעם נייעם וועג, וועלכען מיר מוזען געהן. מיר שטעהען איצט אויפ'ן שוועל פון איבערגאנג. הינטער אונז געפינט זיך דער תהום, די פארניכטונג און דאָס אומגליק וואָס עפענט זיין פינסטערען מויל אונז איינצושלינגען און פאר אונז איז דער וועג איינגעהילט אין פינסטערניש.

די בעלי־בתים אונזערע און די משכילים — זיי פעלט אין גאנצען דער חוש פאר היסטאָרישע אידעאלען און היסטאָרישע פאראנטוואָרטליכקייטען. ניט זיי קענען אונז באלייכטען אונזער וועג און ניט זיי וועלען קענען אונז

---

*) א רעדע פון דר. נ. סירקין אויף דער פארזאמלונג פון די ארבייטער אין יפו, אלס א קבלת פנים פאר דער פועלי ציון קאָמיסיע קיין ארץ ישראל.

געפינען דעם פּתרון פאר דעם פּראָבלעם פון אונזער ווידעראויפלעבונג און אויפבוי. פארקערט, זיי פארשטארקען נאָך די פינסטערניש און זיי מאכען נאָך גרעסער די צוטומעלטקייט און די אלגעמיינע פארווירונג. נאָר יענער קלאָס צווישען אונז, וואָס לויט זיין עיקר און תוכן לייקענט ער די געגענוואָרט און וועבט נאָר דאָס שיינע געוועב פון דער צוקונפט, נאָר דער קלאָס וועט קענען האָבען דעם אמת'ן קוק אויף דער אויפלעבונג פון דעם אידישען פאָלק אין זיין אייגען לאנד.

אָט קומט אָן די משיח'שע תקופה פון קבוץ־גליות אינ'ם אומקערען זיך פון דעם אידישען פאָלק צו זיין לאנד. מיר קומען ווייטער שפינען דעם גאָלדענעם פאָדעם פון דער אידישער געשיכטע, וואָס איז געווען צוריסען גאנצע צוויי טויזענט יאָר. מיר קומען עס פאָרטזעצען מיט דעם געהויבענעם גייסט פון אויפלעבונג און ווידערגעבורט.

און וואָס פאר א גאָלד איז דאָס? וואָס פאר א גאָלד געפינען מיר אין אונזער געשיכטע, וואָס צוליב אים האָבען זיך מקריב געווען אונזערע פאר־גאנגענע דורות, וואָס צוליב אים דערהויבען מיר זיך אין דער איצטיגער גע־גענוואָרט צום נייעם לעבען? דאָס אידישע פאָלק האָט ניט קיין לעגענדען פון מלחמה־גבורים. מיר האָבען ניט קיין זכרונות פון נצחונות, פון עראָ־בערונגען. מיר האָבען ניט קיין לעגענדען פון געוועלטיגונג און פון געניגונג און נאָך מער, און דאָס איז דער עיקר, מיר האָבען ניט אין אונזער קולטור קיין קונסט פון וועלכען אַרט עס זאָל ניט זיין וואָס מיר אליין זאָלען האָבען געשאפען. אויך די ווי[illegible]אפט און די נאטורפאָרשונג האָט אין גרונד גע־נומען געפעלט דעם היסטאָרישען אידישען פאָלק. מיר האָבען דאָ ניט אין לאנד אפילו קיין זכר פון אַ פאלאַץ, פון סקולפּטור, פון מאָנומענטען, פון שניצונגען און קונסט וואָס זאָל האָבען געבליבען פון אלטע צייטען. ווי גרויס איז דער חילוק צווישען ישראל און זיינע שכנים.

גריכענלאנד און איטאַליען! יעדעס ווינקעלע איז פול אין גריכענלאנד מיט קונסטארבייטען פון אלע צייטען. יעדע שטאָט און יעדער טעמפּעל און יעדעס געבעט־הויז. יעדער טורעם אין איטאַליען האָט אין זיך באהאלטען די גאנצע גרויסקייט און שיינקייט פון מיטעלאַלטער, פון אמאָליגער קונסט. אין אונזער לאנד, אין ארץ ישראל, איז דאָס אָבער גאַנץ אנדערש. אין אונ־זער לאנד האָבען די געטער פון דער נאטור ניט אראָפּגענידערט פון דער הויכקייט פון זייערע שטולען אויף דער ערד פארוואנדעלט צו ווערען אין אָפּגעטער. דער מענשליכער גייסט אונזערער האָט דאָ ניט געפונען קיין תקון אין דעם אידעאל פון דער דערגרייכונג, אין דער פארפאָלקאָמונג, אין דער ערדישער שיינקייט. דער גייסט פון דעם אידישען פאָלק האָט זיך אויפגע־הויבען פון דעם עמק הבכא הויך, צום הימעל הויך, צו דערגרייכען דעם

פרידען פון די הימלען, אזוי אז דער פרידען פון די הימלען זאָל זיך פאראיי־ניגען מיט דעם פרידען פון דער ערד, מיט דעם פרידען פון ישראל, מיט דעם אידעאל פון יושר און צדק פון דער גאנצער מענשהייט. די אמת'ע קולטורעלע שאפונג פון דעם אידישען פאָלק פון אמאָליגע טעג ביז היינט איז געווען דער אידעאל פון דער סאָציאלער הארמאָניע, פון דעם מענשליכען, ברידערליכען צוזאמענלעבען, פון גערעכטיגקייט און פון פרייהייט. איך וועל זיך דאָ איצט ניט אָפּשטעלען צו ווייזען די סבות פארוואס די קולטור פון דעם אי־דישען פאָלק איז אוועק אין דער דאָזיגער ריכטונג. דאָס איז א פראגע פאר זיך. עס איז אָבער א פאקט, אז ביים אידישען פאָלק איז געבוירען געוואָרען דאָס דאָזיגע גרויסע וואונדער, אז צווישען אים איז געבוירען געוואָרען דער אידעאל פון נבואה, פון גרויסע זעהונגען פון די קומענדע טעג, פון דעם סאָ־ציאליזם. אויב איר זאָלט אוועקנעמען פון דער אידישער געשיכטע די סאָ־ציאליסטישע שאפונג וואס האָט זיך באהעפט מיט דעם גאנצען פאָלק, דאן בלייבט גאָר קיין אינהאלט ניט אינ'ם אידענטום, און עס בלייבט אונז ניט קיין בארעכטיגונג פאָרטצוזעצען די אידישע געשיכטע אין דער צוקונפט. ווען מיר זאָגען דאריבער, אז מיר ווילען פאָרטזעצען דעם גאָלדענעם פאָדעם פון דער אידישער געשיכטע, הייסט דאָס שאפען א נייע אידישע סאָציאליסטישע געזעלשאפט. דעם דאָזיגען אמת קענען אונזערע בעלי־בתים און משבילים ניט פארשטעהן. נאָר דער אידישער ארבייטער קלאס איז דער איינציגער יסוד אויף וועלכען דאָס נייע וועט קענען געבויט ווערען, דער איינציגער עלעמענט, וואָס וועט קענען אויפהויבען אין זיינע הענט אונזער היסטאָרישע פאָן.

דער אידישער ארבייטער, ווי דער ארבייטער פון דער גאנצער וועלט, האָט איצט, אין אונזערע טעג, אויפגעהערט צו זיין א טרוימער פון ווייטע חלומות. ער זעהט פאר זיך די מעגליכקייט צו פארווירקליכען זיינע שטרעבונ־גען אין לעבען. די קאפיטאליסטישע הערשאפט האָט באנקראָטירט און איז געפאלען אין דער גאנצער וועלט, ניט נאָר ווייל דער כח פון דעם ארבייטער קלאס איז שטארק געוואָרען, נאָר דערהויפט צוליב זיינע אינערע סתירות. די קאפיטאליסטישע אָרדנונג איז ווי משוגע געוואָרען און באגעהט זעלבסט־מאָרד. דאָס באווייזט די לעצטע מלחמה און דער שלום־אפמאך. עס האָט זיך אָפּגעטאָן דער היסטאָרישער אָפּשיין פון דער קאפיטאליסטישער אָרדנונג און זי וועט אומקומען אין אירע אייגענע ווייטאָגען. און אויב מיר זעהען, אז די קאפיטאליסטישע אָרדנונג וואס עקזיסטירט שוין איז פאר'משפט צום אונטערגאנג, איז דאָך קלאָר, אז א קאפיטאליסטישע אָרדנונג, וואָס איז נאָך ניט געבוירען געוואָרען, זאָל אין גאנצען ניט געבוירען ווערען.

ווער פילט ניט אין ארץ ישראל די אינערליכע סתירות, וואָס עס זיינען

דאָ אין דעם בעל הבית'ישען ישוב וואָס די בורזשואזע ציוניסטען ווילען דאָ פאַרטזעצען און פאַרפעסטיגען? אין ציון אָבער קען ניט און וועט ניט באַשאפען ווערען א נייע אידישע כתרילעווקע אויף דעם יסוד פון אראבישער ארבייט. א נייע כתרילעווקע וועט זיך ניט קענען צונויפגיסען ניט מיט דער שפראך פון אונזער נבואה און ניט מיט דעם גייסט פון דער נבואה. אויב מען וועט דאָ אויסבויען א בעל הבית'ישע כתרילעווקע אויף דעם באָדען פון פרעמדער ארבייט, א כתרילעווקע פון קרעמער, פון הענדלער, פון ווינטמענשען, פון פעדלער, פון מעקלער, פון פראָצענטניקעס, פון עקספלואטאַטאָרס, פון רבנים און פון משכילים וואָס וועלען אָנטאָן א נייע קרוין אויף דער אלטער אָרדנונג, — דאן וועט דער נביא פון אזא כתרילעווקע ניט זיין קיין מ י כ ה ה מ ו ר ש ת י און ניט קיין ק א ר ל מ א ר ק ס, נאָר דער גלות בדחן „שייקע פייפער" און דער גאנצער ציוניזם וועט ווערען א בזיון און א געשפּאָט פאר דער גאנצער וועלט.

און אויב מען דענקט אז די אידישע ארבייטער ווילען זיך פארדינגען ביי די פריצים און ווילען אָפּגעבען זייערע כחות צו א פארפוילטען בינטעל הערשער, האָט מען א גרויסען טעות. אזא זאך וועט ניט געשען! עס זיינען געווען טעג ווען דער אידישער ארבייטער האָט געפריידיגט די איינגעמונג פון ארבייט און אָפּהיטונג פון לאנד (שומרים) און האָט זיך פאר דעם מקריב געווען. איצט אָבער, רופען מיר איינצונעמען דאָס פאָלק פאר דעם לאנד און צוצוגרייטען דאָס לאנד פאר'ן פאָלק.

דער אידישער ארבייטער, וואָס וועט גרייט זיין זיך אונטערצוגעבען דעם פּריוואטען קאפיטאל, וועט פאררואטען ניט נאָר דעם סאָציאַליזם, נאָר אויך די אויפלעבונג פון אונזער פאָלק אויף זיין אייגען לאנד. ווען די ציוניסטען וואָלטען נאָר פארשטאנען דעם גייסט פון דעם אידישען ארבייטער, ווען זיי וואָלטען נאָר פאר זיך געהאט א פערספעקטיווע פון דער צוקונפט וואָלטען זיי פארשטאנען, אז עס איז אונמעגליך צו באשאפען דאָ א אידישען ארבייטער קלאס, וואָס זאָל זיין אונטערטעניג צו אידישע בעלי בתים אין ארץ ישראל.

און ווער זיינען זיי, די דאָזיגע הויכע אידען וואָס ווילען אהערצו קומען? ווילען זיי קומען אהער פון באָלשעוויסטישען רוסלאנד אָדער פון דעם אָרימען פּוילען? צי איז דאָס רעכט, אז אידישע קאפיטאליסטען זאָלען קומען אהערצו ארבייטען מיט אראבער, כדי „דאָס לאנד זאָל ווידער אויפבליען" אָדער כדי צו עקספלואטירען דעם אידישען ארבייטער, כדי א נייע קלאסען־מלחמה זאָל דאָ אויסברעכען?

ניין, מיינע פריינד! אויב איר ווילט באשאפען א נייע ערד און א נייעם הימעל, מוזט איר זיך א נייעם וועג זוכען! מיר מוזען אויסזוכען נייע

וועגען אין די טיפקייטען פון אונזער געשיכטע און אין דעם גייסט פון דעם איצטיגען רעוואָלוציאָנערען מאָמענט. „די ערד איז נאָר געגעבען געוואָרען צו מענשען מיט מוסקולען" — דעם דאָזיגען אייביגען אמת מוזען מיר אויך פארווירקליכען אין לעבען. די נאציאָנאַליזירונג פון דער ערד, פון האנדעל, פון ארבייט, פון אינדוסטריע און א סאָציאל־קאָאָפּעראטיווע טעטיגקייט און אויפבויאונג אין אלע צווייגען פון אונזער לעבען, נאָר דאָס זיינען די וועגען פון אונזער ווידער־אויפלעבונג וואס מיר מוזען אין זיי געהן. איך וויים גאנץ גוט די שוועריגקייטען וואָס ליגען אויף דעם וועג. איך וויים די פעלערען פון די קבוצות און פון די ערשטע פּרואוּוען. דערמאָנט זיך מיר אָבער אז פעטער קראָפּאטקין האָט אמאָל געזאָגט, אז דער בעסטער מיטעל צו באזייטיגען די פעלערען פון דעמאָקראטיע איז צו געבען א ברייטערע און א טיפערע דעמאָקראטיע. און דעריבער זאָג איך אז דער בעסטער מיטעל געגען די פעלערען פון די ארבייטער קבוצות איז די קבוצות ברייטער צו מאכען, צו דערהויבען, צו געהן אין פאָראויס און ניט אויף צוריק.

ווען אחד־העם איז געקומען אהער מיט 27 יאָר צוריק, האָט ער אויס־גערופען, אז מען מוז ברייננען אהער אין לאנד א בעסער אידענטום און אז אָפּענהיימער איז געקומען אהער האָט ער געזאָגט, אז מען דארף דאָ ברייננען בעסער מיסט. אנשטאָט א בעל הבית׳ישע, היפּאָקריטישע אידישקייט, דארפען מיר דאָ ברייננען גוטען מיסט. אנשטאט עלענדע, בעל־הבית׳ישע נשמה׳לעך מיט באהאלטענע „קערענקעס" אין זייערע זעק, דארפען מיר דאָ אויפבויען גרויסע פאבריקען, דארפען מיר דאָ ברייננען מאָדערנע מאַ־שינען פאר ארבייטער קבוצות; אנשטאט פוסטע מליצות, דארפען מיר דאָ באשאפען א נייע לעבען פון מענשליכער און ברידערליכער צוזאמענ־לעבונג.

און זאָלען אונז די ציוניסטען ניט דערציילען, אז עס איז ניטאָ קיין געלד. אויב נאָר זיי וועלען אין הארצען האָבען דעם גאלד פון אמת, וועלען זיי שוין געפינען דאָס געלד צו פארווירקליכען דעם אמת. איצט, אָבער, האָבען זיי ניט קיין אמת אין זייער הארצען און ניט קיין געלד אין זייערע קעשענעס — נאָר א געפאלענעם גייסט, און זיי פארשווענדען אומזיסט ניט נאָר דאָס געלד פון אונזער פאָלק, נאָר זיי פארשווענדען אויך זיין האָפנונג.

מען מוז ארויפלייגען א צינז אויף אלע אידען פון אלע לענדער פאר ארץ ישראל. מען מוז אָנפאנגען מיט א נאציאָנאלער הלואה. מיר מוזען זיך ווענדען צו די פעלקער פון דער וועלט און דערהויפּט צו אמעריקא, אז זיי זאָלען אנטייל נעמען אין אונזער נאציאָנאלער הלואה, אזוי ווי זיי האָ־בען געהאָלפען אלע אנדערע לענדער, וואס האָבען געליטען פון דער מלחמה. און צו די אידישע ארבייטער וואס ארבייטען אויף דעם לאנד פון ארץ

ישראל זאָג איך: זאָל אייער הארץ ניט אָפּגעשוואכט ווערען און זאָל אייער האנט זיך ניט אראָפּלאָזען. אין אונזער אייניגקייט ליגט אונזער קראפט. איר זייט דאָ ניט אליין. נאָך א ווײַלע און דער גאנצער אידישער ארבייטער־קלאס וועט זיך פאראייניגען מיט אייך אין דער ארבייט, וועט געהן מיט אייך מיט אן אויפגעהויבענעם קאָפּ און מיט'ן אויפגעהויבענעם גייסט. ווער עס האָט אויערען צו הערען קען שוין פארנעמען דאָס קול פון דעם פאָלק'ס ערוואכען, וואס דערהערט שוין אייער רוף פון ארץ ישראל.

לאָמיר האָפען אז די פועלי־ציוניסטישע קאָמיסיע פון דער גאנצער וועלט וועט אויסארבייטען א סאָציאליסטיש פראָגראם, א ברייטעס און א גרויס, און מיט דעם דאָזיגען פּראָגראם וועלען מיר זיך ווענדען צו דער אידישער ארבייטערשאפט און צו דעם אידישען המון און מיר וועלען זיי אויפפאָדערען אונז צו הילף צו קומען, ווייל אונזער ארבייט און אונזער שעפּפונג איז ניט נאָר א נאציאָנאלע, נאָר מיר ווילען דאָ אויפלעבען דאָס אידישע פאָלק און אויפשטעלען אויף דעם אידישען לאנד א בנין פאר דער גאנצער מענשהייט.

באַשיצונג פון לעבען

נאָר אין נאָמען פון לעבען געהען די קינדער פון דער ארבייט צום טויט, רופען זיי צום שוץ געגען דעם אויסערן שונא און זאמלען זיך צו מלחמה געגען דעם פיינד, וועלכער לויערט פון אינוויינינג. די פאַרפּאַלקאָמונג פון לעבען, די דערהויבונג פון דער צוקונפט, די הייליגקייט פון דער געשיכטע, נאָר זיי זיינען מחייב דעם טויט. זיי, און נאָר זיי נעמען אראָפּ דעם טויט־פלעק פון דעם אויסגעשטרעקטען קריגס אָרעם, און די ווילדקייט און די טומאה פון הארצען, וואָס דערשמעקט מלחמה. ניט דער נצחון, נאָר דער זעלבסטשוץ איז מכפר אויף דער מלחמה, און כשר איז דער מלחמה־געשריי נאָר ווען ער ווערט מגולגל אין דעם שיר פון לעבען.

אויף די בערג פון גליל זיינען געפאלען אונזערע זין און אונזערע טעכטער, איז ארויסגעגאנגען זייער נשמה אויף קדוש השם. און דאָרט אין מיטען וועג זידט דאָס בלוט פון דעם גבור, עס וויל זיך ניט בארואיגען און שעמט זיך שטיל צו ווערען, ביז דאָס פאָלק וועט זיך אויפהויבען אין זיין גאנצען הויך און וועט דורך דעם פארגאָסענעם בלוט אויפשטעהן צום לעבען. און עס וועלען נאָך פאלען קרבנות, און מיר וועלען נאָך פלעכטען בלומען, בלומען פון אונשטערבליכקייט און בלומען פון אייביגען פרילינג, פאר די וועלכע זיינען זיך מוסר נפש פאר דער הייליגקייט פון לעבען.

אָבער אזוי ווי די זין פון דער ארבייט רופען איצטער צונויף דאָס פאָלק צום שוץ כלפי חוץ, אזוי מוזען זיי אויך באשיצען דאָס פאָלק און די ערד געגען דעם אונפארשטאנד, די טעמפּקייט, די שנאה, די אינדיפערענץ פון אינוויינינג, מוז דאָס פאָלק ארויסגעהן פון דעם פייער מיט א נייעם רצון, מיט א פארדאָפּעלטען כח, מיט א געלייטערטער ערקענטנים, מיט א שטרעבונג, וועלכע זאָל זיין הארט ווי פעלז. דיזע פאָלקס־אויסערוועהלטע, וועלכע

---

*) דעם דאָזיגען ברויזענדען אויסדרוק פון א גרויסער אידיש־רעוואָלוציאָנערער נשמה, האָט דר. נחמן סירקין אָנגעשריבען אין ארץ ישראל אין יאָהר 1920, וואו ער האָט זיך געפונען אין דער צייט פון בלוטיגע צוזאמענשטויסען אין גליל און איז אונטער'ן טיטול „הגנת החיים" צוערשט פארעפענטליכט געוואָרען אין העברעאיש אין דעם אָרגאן פון דער ציוניסטיש־סאָציאליסטישער ארבייטער אָרגאניזאציע „אחדות עבודה". („קונטרס" חוברת ל. אדר הת"רף). שפּעטער האָט עס די א"י ארבייטער־אָרגאניזאציע ארויסגעגעבען אין דער פאָרמע פון א פלוג־בלאט און ס'איז אין יענער צייט ווייט און ברייט פארשפּרייט געוואָרען איבער'ן גאנצען לאנד.

געהען צום טויט מיט דער ריינקייט פון דער ליבענדער טויב, וועלכע שוועבט איבער איר נעסט. דיזע פאָלקס־אויסערוועהלטע מוזען יעצט אראָפּנעמען די שטערונג פון אונזער אויפלעבונגס־וועג מיט דער העזה פון הייליגקייט און דעם כעס פון אמת. וואָרים נאָר ווען עס איז פאראן א זין אין לעבען, איז אויך פאראן א זין אין טויט.

פופצען יאָר זיינען שוין פאָראיבער, זינט דעם ווי ס׳האָט אָנגעפאנגען די נייע וואנדערונג פון די צעירים אין ארץ ישראל, און צוואנציג זיינען שוין, זינט עס האָט אויפגעשיינט דער ערשטער ליכט פון סאָציאַליסטישען ציוניזם. אין לויף פון דיזער צייט ווערט דער ווילען צו באשאפען אין א״י א סאָציאַ־ליסטישע געזעלשאפט אלץ שטארקער און בולט׳ער. אין אָנהויב האָט דיזער ווילען נאָך געזוכט אין דער פינסטער. דער רוב פון די פועלי ציון האָט זיך נאָך ניט געקענט באפרייען פון דעם גרונדקען־טעות, דאס די מענשהייט מוז פריהער פול אויסטרינקען דעם בלוט־כוס פון קאפיטאליזם, ביז עס וועט קומען דער נצחון פון סאָציאַליזם. אָבער די נויט, דיזער פרוכטבארסטער לערער פון לעבען, האָט געגעבען דעם שטארקסטען אָנשטויס צו דעם סאָ־ציאַליסטישען ציוניזם. הינטער דעם אקער־אייזען און דער בראָנע איז ביי די ארבייטער אויסגעלייטערט און באפעסטיגט געוואָרען די ערקענטניש, דאָס עס איז אונמעגליך צו באשאפען א אידישען ארץ ישראל, וועלכע זאָל שטעהן אין דעם רשות פון איר אייגענער ארבייט און זאָל צו זיך ציען דעם המון פון אידישען פאָלק, אויב דער פריוואט קאפיטאל וועט הערשען אין דעם ישוב. דער אידישער ישוב זעלבסט, יענע ווילדע בריאה, וועלכע זויגט צוויי ברוסטען — די אידישע פילאנטראָפּיע און די אראבישע ארבייט, — דער אידישער ישוב און זיינע ווידערשפרוכען און זיין שאנדע האָט באשטע־טיגט דעם אמת, דאָס א אידישער ישוב אין ארץ ישראל דורך פריוואַטען קאפיטאל איז א לעבערליכער ווידערשפּרוך.

דיזע ערקענטניש, אז ס׳איז ניטאָ קיין ציוניזם אויסערהאלב פון סאָ־ציאַליסטישען ציוניזם, אז דעם ציוניזם פון פריוואטען קאפיטאל, פון עקס־פּלואטאציע, פון פרעמדער ארבייט, פון געלדזוכט, האָט קיין שום נאציאָנאַ־לען אינהאלט ניט, און האָט קיין שום שייכות ניט מיט דער לייזונג פון אי־דישען פּראָבלעם, דיזע ערקענטניש ווערט אין אונזערע טעג כמעט די אלגע־מיינע ערקענטניש פון פאָלק. דערווייל אָבער הויבט זיך אויף פון דער איינגשאפט און פינסטערניש פון לעבען דער לויטערער געשריי, וואָס ס׳איז פאראן אין אים אי טיפער האס אי אונענדליכע ליבע, דער געשריי צו ענדע־רען די וועלט און צו מאכען ריין דאָס לעבען, כדי עס זאָל ניט חרוב ווערען די גאנצע מענשליכע היסטאָריע אין דעם אפגרונד פון עגאָאיזם און בייזער פארנונפט. די ענטוויקלונג פון דעם ישוב האָט א שטופּ געטאָן דעם ציוניזם

אויף דעם וועג פון סאָציאַליזם, און דער אַלגעמיינער סאָציאַליסטישער געדאַנק האָט אויפגעלעגט אויף דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם דעם שטעמפּעל פון אבסאָלוטען אמת, פון אן אבסאָלוטער פאָדערונג.

און אָט זיינען געקומען די לעצטע טעג, די טעג פון די נייע קאמפען און דעם נייעם זעלבסטשוץ, און דער סאָציאַליסטישער ציוניזם איז ווידער געשטעלט געוואָרען אויף דער טאגעס־אָרדנונג, שוין ניט נאָר ביי די ארביי־טער, נאָר ביי די אלע, וועלכע זיינען נאָענט צום ישוב. די וועלכע ווילען באשיצען דאָס לאנד, פאר זיי קען די באשיצונג נאָר זיין א מלחמה פאר דעם לעבען. דער ישוב דארף אין זיך פארקערפּערען נאָר שיינקייט, גערעכטיג־קייט, אמת, פארפאָלקאָמונג פון לעבען צוליב דעם גאנצען פאָלק. ניטאָ קיין ישוב אין ארץ ישראל אָהן דער אויפלעבונג פון פאָלק ישראל, און ניטאָ קיין נאציאָנאלע אויפלעבונג אָהן סאָציאלער באגייסטערונג, אָהן דער דערהויבונג פון דער ארבייט. דאָס גאנצע פאָלק אין א״י האָט איצט דערקענט, דאָס מיר שטעהען ביים קריזיס, און דאָס נאָר א מאסאָווע איינוואנדערונג און א ברייטע קאָלאָניזאציע אויף דעם יסוד פון אייגענער ארבייט קאָן ראטעווען דעם ציוניזם, וועלכער צאפּעלט זיך צווישען לעבען און אונטערגאנג.

אָבער קיינמאָל איז ביים ציוניזם ניט געוועזען דער שכל אזוי בלאס און דער רצון אזוי אָרעם ווי איצט. אנשטאט אנידערצושטעלען די פראגע פון דער טעריטאָריאלער אויפלעבונג אין איר גאנצער גרויס, אנשטאט זיך באַ־ציען מיט יראת הכבוד צו אלע אונזערע סאָציאלע און קאָלאָניזאטאָרישע פראגען, איז דער ציוניסטישער געדאנק איצט געפאנגען אין קינדישען שרעק און איז בלינד צו אלעם, וואָס קומט פאָר ארום אים. מען הערט נאָר דרשות און מגידישע חקירות וועגען די פארטייען און דעם פורכטבארען אומגליק, וועלכען זיי ברייגען חלילה אויף דעם פאָלק ישראל און ארץ ישראל. ניטאָ אין אונזער לעבען קיין פּלאץ פאר מפלגות, און די פארטייען שטעהען אין ווידערשפּרוך צו איינהייט פון דער נאציאָן. בכן, זאָלט איר, שלעכטע קינדער פון די פארטייען, געהן און זיך אָנשליסען צו אונזער פארטיי און אונזער שכל, די פארטיי און דער שכל פון דער בורזשואזיע, דאס איז דער שלום־פאָרשלאג פון די ציוניסטען. מען שרעקט דעם עולם מיט דעם רויטען גיפט, וועלכער ברייגגט אריין א מהומה אין דער מענשהייט, און וואָס אָהן אים איז דאָך די מענשהייט נאָר אָנגעפילט מיט שלום, גערעכטיגקייט, שיינ־קייט, אמת און אָרדנונג. די ארבייטער קבוצה איז חס ושלום א באָלשעוויס־טישע קאָמונע, און דער באָלשעוויזם האָט דאָך געבראכט אונזער פאָלק צום פארדארבען, בשעת אונטער דער פריערדיגער אָרדנונג, פון די צייטען פון צאָר ביז דעניקין, איז דאָס פאָלק ישראל געוועזן גליקליך און זיכער. אנדערע טוען אָן א מענטעלע פון ליבשאפט צו די ארבייטער. נאָר די פאראייניגונג

פון די ארבייטער אין א״י מיט די אידישע ארבייטער פון חוץ לארץ וועט ברייגגען חס ושלום צו א בגידה געגען די העברעאישע שפראך. ווען אָבער די ארבייטער אין א״י זאָלען זיך אָפּזאָגען אינגאנצען פון די אידישע ארבייטער אין חוץ לארץ און זאָלען מאכען שלום מיט די קאָלאָניסטען און די קרעמער פון א״י, אָט דאמאָלט וועט זיך אויפריכטען די העברעאישע שפראך, וועלכע ליגט נעבאך געפאלען אין די קבוצות און קאָאָפּעראטיוען, און אונזער נאציאָנאלע שפראך וועט זינגען אויף אלע גאסען דורך די קול־טור־קראפט פון׳ם פּריוואטען קאפיטאל.

און מיר שטעהען אלע מיט א וועהטאָג אין הארצען און מיט א טיפען כעס און וואונדערן זיך וועגען דיזען גאנצען אָנבליק. וואָס איז עס? האָט דען די בורזשואזע שנאה און קורצזיכטיגקייט אזוי פיל אלץ איבערגעפירט, אז אפילו אויף דעם ברעג פון אָפּגרונד קאָנען זיי ניט געהן ריכטיג? איז דען ניטאָ קיין תרופה צו דיזע עקשנים, מנהיגים און משכילים כביכול? זינקען דען איין אין דעם אָפּגרונד פון דער געשיכטע די אויסגעטריקענטע ביינער פון אידישען פאָלק אונטער דעם קלאנג פון דעם פארזונקענעם גלאָק פון דער בורזשואזער וועלט, וועלכע נויגט זיך צום אונטערגאנג, און עס מאכען פון אונז נאָר חוזק די ווילדע געשרייען פון הידד און הורא?

אָבער אויף די בערג פון דעם גליל טראָגט זיך דער שמייכעל פון שטילער גבורה, וועלכע פליסט ווי לעבעדיגעס וואסער פון דאָס הארץ פון דער אומה, וועלכע צאפּעלט זיך אין איר בלוט און אין איר בלוט שטעהט זי אויף צום לעבען. ווארום תל־חי איז ניט אן איינצעלנע פּלוצלונגע ערשיינונג, נאָר זי איז א סימבאָל, דער טיפסטער אויסדרוק פון דער לעבענס־העלדיש־קייט, וועלכע האָט אָנגעכאפּט אין דער לעצטער עפּאָכע די אידישע רעוואָ־לוציאָנערען פון דער וועלט, די קעמפער פאר זעלבסטשוץ, די חברים פון אידישען גדוד און פון דער רויטער ארמיי, די טויזענדער און צענדליגער טוי־זענדער צעירים און צעירות, וועלכע האָבען זיך אומעדום מוסר נפש געווען פאר דער הייליגקייט און ריינקייט פון לעבען. פון תל־חי וועט אונז לייכטען א נייער ליכט אין אונזער פינסטערניש, פון תל־חי וועלען מיר שעפּען קראפט און שטארקייט ניט נאָר כדי אונז צו באשיצען, נאָר אויך כדי אויסצוטרעטען א נייעם וועג פאר דעם ישוב, אין דער אויפלעבונג פון א״י.

אויב אָבער דער מדבר פון דעם בורזשואזעם ציוניזם ענטפערט ניט אויף דעם קול פון דעם ארבייטער, אויף דעם קול פון פאָלק, איז דאָך געקומען די שעה, ווען מיר מוזען אָנהויבעןריידען אנדערע ווערטער און אן אנדער שפראך. דער ארבייטער פאָדערט און ניט ער בעט, אז דאָס גאנצע לאנד זאָל געבויט ווערען אויף דעם יסוד פון אייגענער ארבייט, דאָס הייסט, אויף דעם יסוד פון נאציאָנאלער ווירטשאפט, וואָס אָהן דיזען יסוד איז ניטאָ קיין

אָרט פאר א אידישען ישוב און פאר אידישער אויפלעבונג אין ארץ ישראל. אלע געלדער און אלע כחות פון די ציוניסטען, אלע אונטערנעמונגען פון ציוניזם, דארפען זיין פארוואנדעלט יעצט צו דיזען צוועק. אלע מיטלען דארפען מער ניט אויסגעגעבען ווערען ווי פאר איין זאך: די באשאפונג פון א אידישער ווירטשאפט דורך שטאַטישע און דאָרפישע קאָאָפּעראטיוון. עס איז מעגליך אריינצובריינגען צענדליגער טויזענדער נייע מענשען און קאָלאָניזירען זיי אויף דעם סיסטעם פון קאָאָפּעראטיוון. אָבער וועלען מיר באמת שווייגען, בשעת הונדערטער און טויזענדער מענשען גרייטען זיך צו פארלאָזען דאָס לאנד דורך מאנגעל אין ארבייט און נויט, אָדער בעסער געזאָגט, ווייל די מנהיגים און בעלי בתים זיינען טויב און שטום און זיינען געפאנגען פון קינדערשען שרעק?

און זאָל מען ניט זאָגען, דאָס די קאָאָפּעראטיווע אנשטאלטען האָבען דעפיציטען, און דאָס מען וויל פארהיטען אידישע געלד, עס זאָל ניט געהן חלילה אויף אומפּראָדוקטיווע צוועקען. מיט דיזער מעשה מאכט איר נאָר א געלעכטער. איר ווייסט, אקוראט ווי מיר, דאָס די שטאָטישע קאָ־אָפּעראטיוון, די אינדוסטריע־קאָאָפּעראטיוון, דער קאָנסום־קאָאָפּעראטיוו „המשביר״, ניט נאָר זיי פארלירען ניט, נאָר דאָס זיי האָבען געקאָנט זיין א קוואל פון וואוילשטאנד פאר דאָס גאנצע פאָלק, וואָלטען געקאָנט פאר־ביליגערען די פּראָדוקטען, פארגרעסערען די באפעלקערונג, אויב נאָר דער נויטיגער קאפּיטאל וואָלט אין זיי אריינגעלייגט געוואָרען. עפענט אויף גרויסע נאציאָנאלע פאבריקען, אויף א דעמאָקראטישען באזיס, און דורך קאָאָפּעראטיווע ארבייט, און איר וועט אויפלעבען דאָס לאנד. און די לאנד־ווירטשאפטליכע קבוצות, זיי זיינען דאך באמת דער ערשטער קאָלאָניזא־ציאָנס־פארזוך, וועלכער האט זיך איינגעגעבען אין נאציאָנאלען, עקאָנאָ־מישען און סאציאלען זין. אמת, אין פילע קבוצות איז שוין אונמעגליך געוואָרען דאָס ליידען פון דחקות, פון מאנגעל אין בהמות, ערד, הויז־ווירט־שאפט. אָבער די ארבייטער בלייבען שטעהן אויף זייער וואך און זיי פאָ־דערען איצטער איינמאָל פאר אלע מאָל, דאָס די נאציאָנאלע קאפּיטאלען, וועלכע ווערען אויפגעזאמעלט אין דער וועלט, זאָלען אריינגעלייגט ווערען אין נאציאָנאלע ווירטשאפט, אין קאָאָפּעראטיווע אָרגאניזאציאָנען, צוליב אידישע ארבייט און צוליב דער פארגרעסערונג פון ישוב. דאָס געלט זאָל ניט צוטיילט ווערען מעהר אויף תמיכות, שכירות, קרעדיטען עד שיבוא אליהו, לטובת פון פּריוואטע קאפּיטאליסטען.

אויב איר הערט ניט און איר פארשטעהט ניט, דאן זאָלט איר וויסען, דאָס איר וועט זיין שולדיג אין איצטיגען קריזיס, פאר דעם אפּגרונד, וועלכען

איר באשאפט צווישען דעם ציוניזם און דער אידישער פאָלקס־מאסע אין **ארץ ישראל און חוץ לארץ.**

רעדט ניט קיין הויכע רייד וועגען דעם רוח ישראל און דער תורת **ישראל, ווארום דורך דיזער פּאָליטיק זייט איר אייגענטליך מבזה אלע איי־ביגע תוכנים, וועלכע זיינען באהאלטען אין דער אידישער נשמה.**

און רעדט ניט קיין הויכע רייד וועגען דער שפה עברית, וואָס אין איר טיפקייט און איר ליכט איז באהאלטען א קולטור פון נייע ווערטען און נייע באציאונגען, וואָס דער ווידערשפּענסטיגער שיר פון דעם אמאָליגען דור ווערט אין איר מגולגל אין דעם ליד פון שאפונג און גערעכטיגקייט פון דער געמיינשאפט פון דער צוקונפט. רעדט ניט קיין הויכע רייד וועגען דיזער הייליגער שפּראך, ווארום פון איר גאנצער הייליגקייט האָט איר גע־ירש׳ענט נאָר די אויבערפלאכיגקייט, די פּלוידעריי, די הברה.

און רעדט ניט קיין הויכע רייד וועגען דער אויפלעבונג פון פאָלק און לאנד. ווייסט איר דאָס שרעקליכע וואָרט, וועלכעס ליגט אויף אונזערע ליפּען? מיר ווילען דאָס אייך זאָגען: מיט אייערע אייגענע הענט בויט איר אויף צווישען אונז די פרעמדע פעסטונג, וואָס באלד וועט אונטער אירע פורכטבארע שאָטענס פארטריקענט ווערען דער בוים פון דער לעצטער האָפנונג פון דעם אידישען פאָלק. היינט איז עס אפשר א פאָלעמישע מליצה, מאָרגען קאָן עס אָבער ווערען א טראגישער אמת!

און איר, חברים ארבייטער, פאַלט ביי זיך ניט אראָפּ! אויף די בערג פון גליל שטייגט אויף די זון, אונזער זון, און קראפט און גבורה איז אין אירע פליגלען. איר האָט באשיצט דאָס לאנד געגען אירע אָנפאלער פון אויסען, איר וועט נאָך באשיצען מיט אייער ארבייט און אייער גייסט דאָס לעבען געגען די שטערונגען פון אינווייניג!

געשריבען אין ארץ ישראל, אין 1920.

געדאנקען וועגען סאָציאליסטישען ציוניזם *)

מיט דעם וואָרט סאָציאליסטישער ציוניזם ווערט באצייכענט דער אויפגעוואכטער און ערוואכטער ווילען פון אידישען פּאָלק צו פּאָליטישער זעלבסטשטענדיגקייט, צו סאָציאליסטישער קאָנסטרוקציאָן און צו פרייען נאַציאָנאַל־קולטורעלען רענעסאנס. אָבער אין דעם וואָרט סאָציאליסטישער ציוניזם ליגען ענטהאלטען מער מעגליכקייטען, אויסזיכטען, היסטאָריש־קולטורעלע פּאָטענצען, כחות פון פארגאנגענהייט און שאפענדע טענדענצען פון דער צוקונפט, איידער אין וועלכער עס איז באגריפליכער אויסטייטשונג און דעפיניציע פון דעם וואָרט. עס איז א צוזאמענפלעכטונג פון ציון און סאָציאליזם — צוויי אומענדליך־רייכע, כמעט מיסטישע קולטור אידעען און היסטאָרישע וויילונגען, וועלכע האָבען איין שורש און איין מקור אין די טיפענישען, אין דעם אפּגרונט פון דער מענשליכער נשמה, אין דער היסטאָרישער נשמה. צווישען דיזע טיפסטע קולטור־אידעען שאפט זיך יעצט אן ערלייזענדער סינטעז אין דער ציוניסטיש־סאָציאליסטישער באוועגונג. אין דער באוועגונג פון אידישען פּאָלק באוואוסטזיניג און פריי אויפצובויען א סאָציאליסטישע געזעלשאפט אין ציון, וואָס אויף איר יסוד זאָל זיך אויפבויען א נייע, נאָך ניט געוועזענע, מענשליכע קולטור.

אין מיטען פון אלע נאַציאָנאַלע באוועגונגען, אלע רעוואָלוציאָנערע שטורמען און סאָציאליסטישע האָפונגען פון אונזער צייט, שטעהט דער סאָציאליסטישער ציוניזם אלס אן אייגענארטיגע אידעע און באוועגונג. אפשר די אייגענארטיגסטע נאַציאָנאַל־פּאָליטישע און סאָציאַל־קולטורעלע ערשיינונג פון דער צייט. אזוי אייגענארטיג און מערקווירדיג ווי דער שיקזאל, די טראגיק און די האָפנונג פון דעם אידישען פּאָלק זעלבסט. ערשט דער גייסט פון דער צוקונפט וועט דערקענען און אָפּשעצען פון דער היסטאָרישער דיסטאנץ די גאנצע קולטורעלע און היסטאָרישע גרויס פון דעם סאָציאליסטישען ציוניזם אלס אידעע און באוועגונג.

דער סאָציאליסטישער ציוניזם איז נאָך אמאָל געוועזן א גרויסע אַרויספאָדערונג פון דעם אידישען פּאָלק נעגען דער וועלט און געשיכטע. דאָס תורה־פּאָלק און גלות־פּאָלק שטעלט זיך איבער דער וועלט, וויל די וועלט באלייכטען, פירען, ערלייזען, דורך זיין אייגענער דערהויבונג און ערלייזונג. דורך די דערקענטנים פון זיין אייגענער קולטור־ווערט און זיין שאפענדער

*) פון „טאָג“, מערץ 19טען, 1918.

קראַפט זוכט דאָס אידישע פאָלק אין דעם סאָציאַליסטישען ציוניזם אַ נייע וועלט פון קולטור, אַ נייע אָרדנונג פון געזעלשאַפט, אַ נייעם ווילען פון געשיכטע. עס איז נאָך אַ טענדענץ, אַ האָפנונג, אַ מיסטישע זעגזוכט פון אַ פאָלק נאָך אַ טאַט און אַ וואונדער, אָבער אַ זענזוכט, וועלכע ראַנגעלט זיך פאַר היסטאָרישער געשטאַלט, וועלכע זוכט דאָס קלייד פון רעאַליטעט.

אלס אַן אידעע און אַ באַוועגונג איז דער סאָציאַליסטישער ציוניזם דער שלוס־אַקאָרד פון דער גאַנצער קולטור־באַוועגונג פון אידישען פאָלק אין דער מאָדערנער צייט, איז עס די העכסטע היסטאָרישע שטייגערונג פון אַלע זיינע אָפּענע און פאַרבאָהאַלטענע האָפנונגען און נביאות. נאָר נאָך צוויי יאָר־הונדערטען פון אידישער אייראָפּעאיזירונג און פאַרוועלטליכונג; נאָר נאָך דער עפּאָכע פון אַסימילאַציע און קולטור אין מערב אייראָפּאַ; נאָך דער עפּאָכע פון השכלה, ציוניזם; נאָך דעם אָנשטורם פון אידען אָן רעוואָלוציע און סאָציאַליזם אין דער גאַנצער וועלט, האָט געקאָנט אויפשטייגען ביים אידישען פאָלק דער סאָציאַליסטישער ציוניזם, דער ווילען צו אַ נייער אייגענ־אַרטיגער קולטור־היסטאָרישער טאַט. דער סאָציאַליסטישער ציוניזם איז אַ נייע שעפּפערישע ווענדונג פון דעם אידישען היסטאָרישען רצון, אַ נייע, אַלט־נייע ליניע, וועלכע דער היסטאָרישער פּראָצעס פון אידישען פאָלק נעמט יעצט. אַלע אַנדערע אידישע געזעלשאַפטליכע און קולטורעלע באַוועגונגען, די אַסימילאַציע, דער בונדיזם, דער ציוניזם, דער גָלות׳יזם טרעטען שוין קענטיג אָפּ פון זייערע ביז־איצטיגע פּאָזיציעס און גרענעצען און שטראָמען יעצט אין דעם פלוס פון סאָציאַליסטישען ציוניזם, וואָס אונטער זיין צייכען שטעהט באַלד די אידישע צוקונפט.

אלס אידעע און באַוועגונג איז דער סאָציאַליסטישער ציוניזם די פרוכט פון קולטורעלער און געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג פון אידישען פאָלק אין דער מאָדערנער צייט, אין די לעצטע הונדערט יאָר. אָבער אלס בענקשאַפט און האָפנונג, אלס מיסטישער גלויבען און אינווייניגער בטחון, וואָרצעלט דער קאָמפּלעקס פון געדאַנקען און געפילען, וועלכער איז איינגעשלאָסען אין סאָציאַליסטישען ציוניזם, אין דער גאַנצער אידישער געשיכטע. דער קאַמף געגען דער וועלט, אוים דער דערקענטניש פון דער אייגענער אָריגינאַליטעט און מיסיאָן, פאַר די העכערע אידעאַלען פון קולטור און הומאַניטעט, פאַר דער פאַרגייסטיגונג און מאָראַליזירונג פון לעבען, איז דער גרונט־מאָטיוו פון דער אידישער געשיכטע. די איבערווינדונג פון יעדער נאַטירליכער און היסטאָרישער רעאַליטעט, כדי אַראָפּצוברענגען די שכינה און דעם מלכות־הרוח, און פאַרווירקליכען דעם אידעאַלען שבת־שבתון פון דער געשיכטע, ציט זיך ווי אַ רויטער פאָדים דורך די יאָרטויזענטער פון דעם אידישען היס־טאָרישען לעבען. אין די אידעען פון שיבת ציון, ביאת המשיח, גאולה,

עתיד לבוא, קץ הימים, אחרית הימים. און אפילו אין דער מיסטישער האָפ־נונג פון תחית המתים קלינגט און דריקט זיך אויס דיזע היסטאָרישע אָריגי־נאַליטעט פון אידענטום.

אין דער משיח־האָפנונג האָט דיזער אייגענאַרטיגער גייסט פון אידענ־טום שטיל געברענט. אין די פאַלשע משיח־באַוועגונגען פלעגט ער זיך פאַנאַנ־דער־פלאַקערען מיט א מיסטישער קראַפט און פלעגט דרענגען צו פאַנטאַס־טישע, אָפטמאָל נאַר הערא‌אישע טאַטען.

פון דיזען אייגענאַרטיגען גייסט פון תקון עולם און היסטאָרישען משיח זיינען דורכגעדרונגען אלע עפּאָכען פון דער אידישער געשיכטע, אלע ענט־וויקלונגס־פאַזיסען פון אידענטום, פון דעם ביבלישען אַלטערטום ביז צו דער מאָדערנער צייט. אין אלע ערשיינונגען פון אידישען גייסט, אין דער תורה, אין דער אידיש־גריכישער פילאָזאָפיע, אין מדרש און תלמוד, אין דער מיטעלאַלטערליכער פילאָזאָפיע, אין פיוט, קבלה, חסידות; אין אלע אוני־ווערסאַלע אויסערונגען פון דעם אידישען געניוס, אין פילאָזאָפיע, רעוואָ־לוציע, סאָציאַליזם, ליטעראַטור, האָט זיך אויסגעדריקט דיזע אייגענאַרטיגע אידישע אינדיווידואַליטעט, וועלכע וויל איבערווינדען די וועלט פון נאַטור און אויפבויען די מלוכה פון גייסט. אין דיזען שרש פון דער אידישער געשיכטע, אין דעם מקור פון אידענטום וואָרצעלט דער סאָציאַליסטישער ציוניזם. דיזע מאָדערנע, אידישע רענעסאַנס־שטרעבונג איז מער איידער א סאָציאַל־פּאָליטישע באַוועגונג, מער איידער א נאַציאָנאַלע אויפהויבונג. די אידעע פון אידענטום, וועלכע איז א שעפּפערישע קולטור־אידעע פון דער מענשהייט, לעבט ווידער אויף צוזאַמען מיט דער באפרייאונגס באַוועגונג פון אידישען פאָלק. די היסטאָרישע פּאָטענצען פון דער אידישער נאַציאָן, וועלכע זיינען נידערגעדריקט און נידערגעהאַלטען געוואָרען, געפינען ווידער אַן אויסוועג, א שאַפונגס־מעגליכקייט דורך דעם, וואָס די אידישע נאַציאָן טרעט ווידער ארויף אויף דער בימה פון דער וועלט־געשיכטע.